ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 1er OCTOBRE 1963

Le Numero : 0,30 Fr.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9822

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — No 9822

ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ՍՈՒԷՏԻԱՆ

(ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 48ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ)

Հայոց Պատմութիւնը, վերջին տասնամեակներուն, սուգ ու աւեր միայն ճանաչած պիտի ըլլար յետնորդ սերունդներուն, եթէ՝ նա՛եւ սրբազան ըմբոստութեանց, հերոսամարտերու եւ ազատութեան խոյանքներու շղթայով մը փառք ու պատիւ փոխանցած չըլլար մեզի, ապագաներուս:

Թուրքիոյ բոլոր ծագերուն վրայ, անխնայ ջարդի նախճիր մը կը հիւսուէր, եւ հայկական բազմութիւնները մինչեւ Տէր Զօր եւ Եփրատ կը քշուէին մահուան ճամբաներէն, երբ բուռ մը Հայեր, իրենց արժանապատուութեամբ ապրելու վճռակամութիւնը կ՚աղաղակէին Թուրքին ու քաղաքակիրթ աշխարհին:

Մուսա Լեռ, Ուրֆա, Հաճըն, Այնթապ, նաեւ Շապին Գարահիսար եւ Սասուն, — ինչպէս նաեւ բոլոր մեծ ու փոքր խոյանքները մեր ժողովուրդին —, անթեղուած ոգիի մը հրդեհումը կը յատկանշեն, եւ կը մնան սրբազան կոթողումներ՝ ազատութեան ճանապարհին վրայ:

Անկախաբար այդ հերոսամարտերու արդիւնքէն՝ ցանոնք պատմական դրուագներու վերածող ոգեկան բովանդակութիւնն է որ, կը շահագրգռէ մեզ: Առանց Մուսա Լերան ապստամբութեան եւ միւս ընդվզումներուն, պարտաւոր պիտի ըլլայինք եզրակացնելու այսօր՝ թէ հայ ժողովուրդը, հակառակ ԺԹ. դարու եւ յաջորդող շրջաններու յեղափոխաշունչ եւ ազատագրական ձգտումներուն, անհաղորդ մնացած էր ժամանակի պահանջներուն, սերկամտօրէն եւ նահանջականօրէն ենթարկուելով բռնի ու բիրտ ուժերու տիրապետութեան:

Եւ ի՞նչ կայ աւելի ողբալի, աւելի արտում ու ցաւալին՝ քան նոր սերունդներուն փոխանցել մի՛միայն նահատակներ ու զոհեր, միայն աւեր ու անփառունակ պարտութիւն:

Այսօր, պատմական հերոսամարտերէն կէս դար ետք, աւելի քան երբեք յստակ է Հայոց Պատմութեան համար, թէ չէր կրնար բացուիլ Հայաստանի անկախութեան ճանապարհը, եթէ հիւսիսային, հարաւային թէ արեւելեան նահանգներու մէջ հերոսական մարտնչումներու եւ ճակատագրական գոյամարտերու յանձնառու եղած չըլլար մեր ժողովուրդը, եւ յեղափոխական ոգին ընդմիշտ յամրացած ըլլար սերունդներու հոգիին մէջ:

Սուէտիոյ Արծուեբոյնը դէպի Ազատութեան հորիզոն բացուող ճանապարհի առաջին հանգրուաններէն մէկն է, որուն վրայ բարձրացաւ Հայուն արժանապատուութեան դրօշը:

Տարերային թափով մը պոռթկում այդ ընդվզումը, ինչպէս մեր միւս բոլոր հերոսամարտերն ու գոյամարտները, տրամաբանական եւ զատողական հաշիւներու չէն տոկար անշուշտ:

Եթէ գոյամարտները թուաբանական եւ տրամաբանական հաշիւներով մղուէին, զօրչ ու սեւ էջերու ամբողջութիւն մը պիտի ըլլար միայն Հայոց Պատմութիւնը:

Սուէտիան կամուրջ մըն է մեր անցեալին, մեր դարաւոր ըմբոստումներուն եւ ներկայ ապագային միջեւ: Անկլինադարձ՝ հերոսական ոգորումներէ վերջ սահմանուած տարկութեան դարերու եւ ԺԹ. դարէն ետք վերարծարծ յեղափոխաշունչ, ազատագրապաշտ խոյանքներու շրջանին միջեւ:

Այսօր, երբ հանդիսաւորապէս կը տօնենք տարեդարձը սրբազան այդ ըմբոստութեան, կ՚ուզենք որ ամէն երիտասարդ ու պատանի իրեն համար ներշնչումի աղբիւր մը փնտռէ փառապանծ այդ դրուագին մէջ:

Ծանօթ է Վէրֆէլի գործը, — ծանօթ են մանաւանդ այն տիպարները, որոնք, ժողովրդական դասերու ու խաւերու ընդմէջէն, կ՚արտայայտեն Հայութեան գաղափարապաշտութիւնը, ազատատենչ ոգին, ժողովրդավար ըմբռնումները եւ մանաւանդ ազգային արժանապատուութիւնը:

Տատասկներու եւ փուշերու մէջ կորսուած, հարթ ու անշունչ հողաթումբեր չեն Սուէտիոյ ապստամբութեան հերոսներու գերեզմանները: Մեռնողներուն բո՛ւն տեղը մեր պատմութեան, հոգիին եւ առօրեայ ապրումներուն մէջ է, իբրեւ մշտական պատգամ, դէպի նոր կեանք եւ ազատութիւնը: («Ազդակ»)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՄԸ Կ՚ՈՒԶԵՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ

Ժողովրդավար Համախմբման, աւելի ծանօթ Արմատական կուսակցութիւն անունին տակ, համագումարը վերջացաւ անցեալ օր, Էվիանի մէջ:

Քուէարկուած բանաձեւը, ինչպէս կը սպասուէր, շատ խիստ է օրուան վարչակարգին համար, որ «կը վատթարացնէ ժողովրդապետութիւնը, կը ծանրացնէ ընկերային անհաւասարութիւնը, կը յանդի Ֆրանսայի կղզիացման եւ Եւրոպայի արբանեակացման»:

Ֆրանսուա Միթըրանի համար, Ֆրանսա արդէն բացարձակ իշխանութեան մը տակ կը գտնուի, ինչ որ կը պահանջէ հանրապետականներու զօրակոչը եւ իրենց վճռական որոշումը, ժամ առաջ առաջնորդը փոխելու:

Մօրիս Ֆօրի եւ Ժաք Տիւհամէլի համար, բացարձակ իշխանութիւնը չէ այլ անհատական իշխանութիւնն է, որու դէմ պէտք է պայքարիլ: Այս աշխատանքին համար «Բարի եկաք» կ՚ըսեն ընկերվարականներուն եւ ժողովրդական հանրապետականներուն:

Քուէարկուած բանաձեւով (միաձայնութիւն, պակաս 6 ձայն եւ 9 ձեռնպահ) արմատականները երեք միջոցներ կը պարզեն հասնելու համար իրենց նպատակին.—

ա) Միասնաբար քննել գործունէութեան ծրագիրներ, մէջտեղ հանելու համար արդի ժողովրդապետութեան ուխտ մը:

բ) Խումբ մը ստեղծել որ կարենայ ի գործ դնել այդ ծրագիրը, ըստ կարգին պատրաստելով հանրային կարծիքը:

գ) Այս խումբը պիտի առաջարկէ թեկնածու մը Հանրապետութեան նախագահութեան:

Կասթոն Մոնէրվիլ իր ճառին մէջ գոհունակութիւն յայտնած է համագումարին նստաշրջանէն եւ յայտարարած.— «... Համոզուած որ Ֆրանսայի ժողովուրդը ոչ մենատիրութիւն կ՚ընդունի, ոչ ալ անհատական իշխանութիւն: Համոզուած նաեւ որ կրնանք խօսիլ Ֆրանսայի եւ իր ապագային մասին, որովհետեւ մենք հանրապետական օրինաւորութիւն մը ունինք, որ աւելի քան 25 տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունի: Մե՛նք ալ իրաւասու ենք ըսելու, որ մե՛նք ալ կը ճանչնանք Ֆրանսայի ժողովուրդը: ... Զխաբուինք, կ՚ուզեն Ֆրանսան թմրեցնել որպէսզի անցընել տան բոլոր բռնութիւնները, Սահմանադրութեան եւ Իրաւունքի: Կը յուսամ որ օր մը, ոչ շատ ուշ, այս ժողովուրդը պիտի արթննայ եւ իրաւունք պիտի տայ անոնց, որոնք վստահութիւն ունեցան Ֆրանսայի մարդկային խէժային: Պէտք է օգնենք Ֆրանսայի ժողովուրդին, որովհետեւ լաւ չի հասկնար թէ ի՛նչ վտանգներու կ՚ենթարկուի: Պիտի անդրադառնայ կղզիացման վնասներուն: Պէտք է օգնենք ժողովուրդին որ դուրս ելլէ այս հեղձուցիչ մթնոլորտէն, որ վերագտնէ Հանրապետութեան ազատութեան ճաշակը»:

ՏՈՄՍԵՐ

ԿՐԱԿԸ ՆԵՏԵՑԷ՛Ք

Եւ Աստուծոյ կամքը կատարուեցաւ ու Տիկին Ճիուէթ, բարեպաշտ քրիստոնեայ մը, հանդերձեալ աշխարհը փոխադրուեցաւ:

Եւ Տիկինը ունէր երեք հատ պզտորիկ փիսիկներ — Թօթօշիկը, Լօլօշիկը եւ Նօնօշիկը:

Մեծահարուստ տիկինը, որ ինչպէս ըսինք, բարեպաշտ քրիստոնեայ մըն էր, իր պարտականութիւնը մոռցած չէր իր երեք սիրասո՜ւն, փափկասո՜ւն եւ... մկնասուն փիսիկներուն հանդէպ: Եւ իր կտակին մէջ, վաթսուն հազար տոլար ձգած էր անոնց:

Վաթսուն հազար տոլար ըսածդ դրամատան արկղներուն մէջն ալ քնացնես, ամէնէն քիչը, տարին, 3000 տոլար կը բերէ: Մազը երկայն, խելքը կարճ ա՛յս Եւայականին խելքն անգամ կը հասնէր թուաբանական այդ հաշիւին:

Եւ այդ գումարը — երեք հազա՜ր տոլա՜ր — կը բաւէր՝ երեք փիսիկներուն հանգստաւէտ կեանք մը ապահովելու համար:

Կատուն վարձք չի վճարեր: Լոյսի ալ պէտք չունի: Ո՛չ ալ ձայնասփիւռի, հեռաձայնի կամ հեռանկարի: Չի ծխեր, չի կոնծեր, չի հագուիր, փոքեր չի խաղար, թատրոն չ՚երթար, ինքնաշարժի պէտք չունի եւ իր կոնակը անցուած մուշտակը ամառուան ալ կը բաւէ, ձմեռուան ալ:

Անկողի՞ն — ամէն տեղ իրեն համար անկողին է: Կրնայ փռուիլ բազմոցին վըրայ կամ գետինը: Մանաւանդ փափկասուն տանտիրուհիին գիրկը: Իրեն համար կարեւոր չէ տանտիրուհիին տարիքը: Կը բաւէ որ իր մուշտակին վրայ պտըտին Եւայականի մը մատները: Դիտուած է որ կատուն Ադամորդիներուն գիրկը չի նստիր: Բերնին համը գիտէ, անպիտա՛նը...

Բարեխէ՛ր հանգուցեալը իր կատուներուն համար նշանակած էր խնամակալուհի մը, որ իր պատկանած Ցարանուանութեան երիցուհիներէն մէկն էր:

Պատուիրած էր անոր.

— Փիսիկներուս աղէկ հոգ տանիս: Եթէ կ՚ուզես Արքայութեան արժանանալ...

Երիցուհին խօսք մտիկ ըրած էր եւ 1947էն ի վեր, մայրաբա՛ր կը խնամէր իր հոգածութեան յանձնուած փաղփագինները:

Եւ սակայն, աշխարհը այնպէս մը դասաւորուած է որ կատուներն անգամ կը մեռնին:

Երեք կատուները անդին աշխարհն են, հիմա:

Բայց, իրենց հեռատես տիրուհին, պայման դրած էր՝

— Երբ փիսիկներուս դժբախտութիւն մը պատահի — չտեսնե՛մ այդ չար օրը — իրենց հարստութիւնը տուէք իմ Եկեղեցիիս...

Այդպէս ալ եղաւ:

— Քեզի՞ ինչ, պիտի հարցնեն չորս կողմէն... Կը նախանձի՞ս...

Ո՛չ, չեմ նախանձիր, բայց աչքիս առջեւ կուգան հազարներով, տասնեակ հազարներով դժբախտներ, որոնք, վաթսուն հազար չէ, վաթսուն տոլար ալ չունին՝ իրենց ցաւին դեղ ու դարման ճարելու համար:

Աչքիս առջեւ կուգան փոլիոյով վարակուած երախաները, խլիրդ ունեցողները, սրտի հիւանդութենէ տառապողները, զանազան աղէտներու զոհերը եւ ուրիշ ի՜նչ դժբախտներ, որոնք տոլարի մը «ա՛խ»ը կը քաշեն:

Ո՛չ, չեմ նախանձիր, բայց կը մտածեմ.

— Աստուած իմ, ի՛նչ ապուշներ, ի՛նչ անխիղճ ու անգութ արարածներ ստեղծեր ես... Ի՛նչ անզգամներ, որոնց համար փիսիկի մը — կամ շնիկի մը — կեանքը շատ աւելի կ՚արժէ քան ասունի մը կեանքը... Ի՛նչ ցնդածներ եւ ի՛նչ կառամածներ, որոնք այս երկրագունդէն չմեկնած, կ՚ուզեն ապահովել իրենց փիսիկին եւ իրենց շան՝ միսի մը պատառը կամ ոսկորի մը կտորը...

— Իրաւունք չունիս...

— Իրաւունք չունի՞մ... Ուրեմն կրակը նետեցէք սա Աստուածաշունչը ու ամէնքս մէկ պար դառնանք խարոյկին առջեւ... Կրակը նետուինք մենք, ասուններս ալ, եթէ մենք ալ պիտի ունենանք հանգուցեալին քարէ սիրտը...:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸ ԿՈԼ Փարիզ վերադարձաւ կիրակի օր, իր քսաներորդ շրջապտոյտէն:

Ս. ՊԵՏՐՈՍԻ մէջ, կիրակի օր, հանդիսաւոր բացումը կատարուեցաւ Վատիկան Բ. Տիեզերական Ժողովին: Երկար եւ կարեւոր ճառ մը արտասանեց Պօղոս Զ.:

ԹԻԶԻ-ՈՒԶՈՒԻ մէջ մեծ յոյզեր կատարուեցան Պէն Պելլայի կառավարութեան դէմ զոր ընդդիմութիւնը ապօրինի կը նկատէ:

ԵՈՄ ՔԻՓՓՈՒՐԻ առթիւ Օրանի հրեաները սինակոկի վերածած էին հոպիտներու ձմեռնային կրկէսը (Սիրք տ'Իվէռ): Այս տօնը մեծագոյնն է հրէական տօներուն (Կռաճ փառտօճ) եւ Օրանի հրէաները մասնաւոր ծէս մը ունին այդ տօնակատարութեան համար, որոնց մասնայատկութիւնները ԺԵ. դարէն մնացած են:

ՆԱՐԴԵԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒԵԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ

ԽՄԲ.— Ճաշակ մը տալու համար Ծ. Նարդունիի բժշկական բառարանին մասին, *Հայ – Բոյժ*ի 1963 տարուան հատորէն (մամուլի տակ) կ'արտատպենք այս յօդուածը, — մէկ բառ մըն է այս դեռ, *Հով*, որ կը ներկայացուի բառագիտական պրպտումով, ժողովրդական եւ դիցաբանական աւանդութիւններով, ինչպէս եւ բժշկական ընդարձակ ծանօթութիւններով: Գործին ծաւալին եւ հեղինակին յոգնութեան մասին գաղափար մը կուտայ, կը կարծենք, մէկ բառի շուրջ կատարուած այս աշխատանքը, — բառարանը ունի բառեր, որոնց յատկացուած ծաւալը հնգապատիկ տեղ կը գրաւէ:

ՀՈՎԸ

Լատիներէն Ventus.
Ֆրանսերէն Vent.
Անգլերէն Wind.
Գերմաներէն Wind.
Ռուսերէն Վետէր :
Յունարէն Անեմոս :
Պարսկերէն Պատ :
Արաբերէն Րիյհ :
Թուրքերէն Եէլ :

Հայերէն *հոմանիշ ունինք հողմ, քամի, պարխրցի (հիւսիսային), խորշակ (տաք, անապատային), բուք (ձիւնախառն), ուրական, փոթորիկ, մրրիկ, սիւզ, սղոխ, էրան* :

Սեբաստացիները հարաւային հովը կ'անուանեն ծուռ հով, Ֆրանսացիները՝ ճերմակ հով, Պուլկարները՝ սեւ հով, Թուրքերը՝ քէշիշլէմէ :

Ասացուածքներ.— *Հով ծախել (պարապ խօսում): Հովի պէս ընթանալ (արագ քալել): Հովին հետ ընթանալ (յարմարիլ ժամանակին եւ պարագաներուն): Ամէն հովէ կ'երերայ (փոփոխամիտ): Հովը որ ծակէն կը փչէ՝ գիտէ (ուշիմ, արթուն, հետաքրքրուող): Հովծեծուկ (անհանգիստ պառկած հիւանդ): Հովերես (պաղ երես): Հովթիս (ոչինչ մարդ): Հովկուլ (դատարկապորտ): Հովթռուկ (խենթ): Հովտուն (բաղնիքին գով բաժինը, ուր կը մերկանան)*:

Հովը տուած է նաեւ բառեր, որոնց իմաստը կը մեկնի ցուրտի գաղափարէն, ինչպէս՝ քամի (յօղացու), կամ աննիւթականութեան գաղափարէն, ինչպէս՝ տեսակ մը շղարշ, նրբահիւս եւ յոյժ թափանցիկ, կամ փախստեայ օդի գաղափարէն, ինչպէս փուք, որ խոյս կուտայ ալիքներէն, (աղջիկ հով կը կոչուի՝ երբ ձայն չի հաներ, մանչ հով կը կոչուի՝ երբ ձայն կը հանէ):

Վան քուլի *կը կոչուի Ֆրանսերէն այն հովը, որ պատուհաններու, դուռներու եւ պատերու ճեղքերէն կը թափանցէ բնակարաններէ ներս՝ օձի պէս, դանակի պէս, շատ վնասակար* :

Աւանդութիւններ.— *Պենտեկոստէին օրը՝ ինչ հով որ փչէ, ալ չի դադրիր յիսուն օր: Հովին փոփոխութեան ժամանակ, դէմքի որեւէ ծամածռութիւն կը մնայ դէմքին վրայ ընդմիշտ* :

Սեբաստիոյ մէջ, կը գրէ Կարապետ Գաբիկեան, «երբ փողոցէն մեռելական թափօր անցնի, մայրերը տղաքնին կը զգուշացնեն դուրս ելլել նայելու՝ « հով կուտայ » ըսելով, եւ կամ կը պատուիրեն ճանկերնին ձիգ սեղմել, որ մեռելէն տուած հովը չբանի ; չազդէ: Տղաք աւելի զգայնոտ, ի տես դագաղին ու ախրադէմ յուղարկաւորներուն, բնական է սոսկում կը զգան եւ ատիկա կ'ազդէ անոնց ջղային դրութեան վրայ, — այս պարագային՝ տղան ձեռքերը սեղմելով ինքզինք աւելի արթուն վիճակի մէջ կը պահէ, չազդուելու համար կրած սարսափէն » :

Հովը բանահիւսութեան մէջ.— *Հովին նուիրուած բազմաթիւ հէքեաթներ եւ երգեր կան, ժողովրդական ժառանգութիւն կամ բանաստեղծներու սեփականութիւն,— դանց կ'առնեմ տեղի խնայողութեան համար* :

Հովը դիցաբանութեան մէջ.— *Ժողովուրդներու կեանքին մէջ աննշան նիւթ մը չէ հովը ,— տարերային ուժ՝ մեծ ազդեցութիւն կը գործէ ոչ միայն մարդոց առողջութեան վրայ, այլեւ անոնց ընկերային ու տնտեսական գործունէութեան վրայ: Ահա թէ ինչո՛ւ, պատմութեան սկիզբէն, մտած է դիցաբանութեան մէջ, աստուածներ ստեղծած, սեփական մեհեաններ ունեցած, ծիսական մասնաւոր արարողութեանց արժանացած* :

*Ըստ Հելլենական աւանդութեանց, երկինքն ու երկիրը կը համարուին հով աստուածութեանց ծնողքը: Այս աստուածութիւնները իրենց բնակավայր ընտրած են Եւողիա կղզին (*Ոդիսական, ժ. 1, Ենէական, Ա. 52): *Աթէնքի մէջ Հովերը, թիւով ութ, ունէին իրենց ութանկիւն մեհեանը, որու ութ որմերուն վրայ տեղ գրաւած էին հով աստուածութիւնները առանձին առանձին : Բայց ըստ Հռովմայեցւոց՝ Հովերուն թիւըն էր տասներկուք*(*)*: Ոմանք այս թիւը կը բարձրացնեն մինչեւ 16,* նոյնիսկ 32 :

Անհատական հով – աստուածութեանց անունները՝ ըստ յունական մատենագրութեան, (փակագիծի մէջ՝ լատինականը, ըստ Պլինիոսի,— տես Գիրք Բ. 44).—

Ապելիոտ (Սոլանուս), Եւրոս (Վուլտուրնուս), Նոտապելիոտ, Եւրոնոտոս, Նոտոս (Աուստէր), Լիբս (Աֆրիկուս), Լիբոփինիկ, Զեփիւրոս (Ֆավոնիուս), Արգեստէս (Կորուս), Ողիմպիաս, Թրասկիաս, Ապարկտիաս (Սեպտենտրիոն), Բորէաս (Աքիլոն), Բորապելիոտ (Մեսէս), Կեկիաս :

Գլխաւորները տասներկու աստուածութիւններ են, — չորսը կը գրաւեն հորիզոնին չորս անկիւնները, «մնացեալ ութքըն չնչեն յաջմէ եւ յահեկէ իւրաքանչիւր ասացեալ չորիցն, եւ անուանին Կեկիաս եւ Եւրոս, Լիբս եւ Արգեստէս, Թրասկիաս եւ Բորէաս, Եւրոնոտոս եւ Լիբոնոտոս »:

Այս հովերուն մէջ ամէնէն հաճելին է Զեփիւրոսը, «հողմ արեւմտեան, որ չնչէ ուղղակի յարեւմտից ի գիշերահաւասար գծէն, եւ է հողմ գլխաւոր: Սա ունի ընդ աջմէ զԼիբս հողմն, որ անկանի ի կողմն հարաւոյ, զի գրեթէ յայնմանէ գծէ չնչէ, ուր արեւն ի ձմերան ի մայր մտանէ : Իսկ ի ձախմէ ունի զԱրգեստես հողմն, զոր ոմանք կոչեն Ողիմբաս, եւ այլ յԱպիւգայ, եւ անկանի սա ի կողմէ հիւսիսոյ եւ գրեթէ չնչէ յայնմանէ գծէ, ուր արեւն յամառան ի մայրն մտանէ »:

Այս հովն է որ կը նպաստէ այգիներու եւ կիներու արգասաւորման: Հելլէնները բազմաթիւ մեհեաններ նուիրած են Զեփիւրոսին: Ընդհակառակն Շիրակացի « խող » կ'անուանէ «Զեփիւռոնն յոր – ժամ յաճախ երեւի, սկիզբն առնուցու փչելոյ, որ է յառաջ քան զեւթնիցդ Փետրուարի, մինչդեռ արեգակն ի Ջրհոսին երիցս կամ հնգիցս խառնիցէ ի կենդանատեսակին, որ է զազանաբեկ » :

Իսկ Պինդարոս բանաստեղծը կը վկայէ թէ Բորէաս հովը նոյնքան պաշտելի էր Հելլէններուն համար, որոնք «Հովերուն թագաւորը » կոչած էին զայն, թերեւս անոր համար որ վախ կը պատճառէր իրենց: Հիւսիսային այս սառնաշունչ հովն էր, Բորէասը, որ Հայաստանի մէջ մեծ նեղութիւն ու վախ պատճառեց Քսենոփոնի զինուորներուն, որոնք զոհ մատուցին՝ որպէսզի չնեղէ զիրենք (Անաբաս, Դ. 5):

Հելլէնները Զեփիւրոսին զոհ կը մատուցանեն ճերմակ ոչխար մը (Ենէական, Գ. 120), *իսկ Բորէասին՝ սեւ ոչխար մը:*

Հնդկական կղզիներուն մէջ այս զոհաբերութիւնը կը կատարուի հետեւեալ ձեւով.— Փոքր նաւակներու մէջ կը լեցնեն ծաղիկներ, հոտաւէտ փայտեր ու խէժ, յետոյ կրակ կուտան նաւակին, կը յանձնեն հովին եւ ալեկոծ ծովին : Հոտաւէտ ծուխը կը բարձրանայ երկինք, հովի աստուածութեան բնակարանը :

Ովկիանոսներու մէջ կղզեբնակ ցեղեր կան, որոնք հով ... կը ծախեն ձամբորդներուն: Հով գնողը կը ստանայ չըւան մը, որ երեք հանգոյց ունի, — առաջինը քակելու ժամանակ կը փչէ թեթեւ հով մը, երկրորդը քակելու ժամանակ՝ զօրաւոր հով մը, երրորդը փոթորիկին կայն է, զոր պէտք է կապած պահել :

Երբ ծովին բացերը կ'ելլէին անգլիական առագաստանաւերը՝ առանց հովի, նաւաղները կը սկսէին սուլել, հաւատալով որ հովը կ'արթննար ու կ'ուռեցնէր առագաստները :

Կ'աւանդուի թէ Շուէտի թագաւորը, Էրիք, ո՛ր ուղղութեամբ դարձնէր իր գլխարկին քիթը՝ հովը կը փչէր այն ուղղութեամբ, այնպէս որ թագաւորին անունը մնաց «Հողմաբեր գլխարկ» :

Հովը նկարչութեան մէջ.— *Նկարիչները հովը կը ներկայացնեն հրեշտակի կերպարանքով, (թէեւ Լաֆոնթէն «թեթեւ սատանայ» կ'անուանէ), թեւեր ուսերուն ու ոտքերուն վրայ, այտերը կլոր, բերանը միշտ բաց: Իսկ սաստիկ քամին՝ կայծակ ի ձեռին, փայլակ՝ աչքերուն մէջ, արտաշնչելով հրեղէն շոգի:*

Կրինուիչի հիւանդանոցին մատուրին խորափիքին մէջ նկարիչ մը այսպէս պատկերացուցած է չորս գլխաւոր հովերը.— Եւրոսը, որ արեւելեան հովն է, թեւերը բացած կը թռչի՝ աջ ձեռքին մէջ բոցավառ ջահ մը (արշալոյս, ձախ ձեռքին մէջ աստղ մը (արուսեակ), առջեւը փոքրիկ երախաներ (առաւօտեան ցօղերը): Ապելիոտը, որ հարաւային հովն է, թեւերէն ջուր կը կաթեցնէ (անձրեւ), առջեւը փոքրիկ երախաներ որոնք փայլակ կ'արձակեն: Զեփիւռը, որ արեւմտեան հովն է, կ'առաջնորդէ խումբ մը մանուկներ, որոնք ծաղիկներով լեցուն զամբիւղներ կը կրեն, իսկ ինք սրինգ կ'ածէ՝ գարնանային ուրախութեան ի նշան: Բորէասը, որ հիւսիսային հովն է, կը սուրայ վիշապաթեւ, մինչ ընկերակիցները եղեամ ու ձիւն կը տեղան :

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Շար. 1)

(*) Այս հովերուն մասին կարդալ Ղաւիթ Անյաղթ (տպ. Վենետիկ, 1932, — «Յաղագս աշխարհի», 525 – 529): Նաեւ Անանիա Շիրակացի (տպ. Երեւան, 1944,— «Յաղագս հողմոց », էջ 333 – 334):

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ» (*)

Յետ – Եղեռնի մեր գրականութեան մէջ անուն եւ վաստակ ունեցող գրագէտ բանաստեղծ մըն է Մուշեղ Իշխան՝ «Ողջոյն քեզ կեանք», «Հացի եւ Սիրոյ համար» գործերով եւ ներկայիս՝ «Ոսկի Աշուն» հատորով, որ երեսնամեակի մը տարածութեան մէջ երկարող բանաստեղծական ստեղծագործութիւններու հարուստ վաստակ մըն է :

Մօտ 300 էջ բռնող եւ մաքուր տպագրութեամբ լոյս տեսած այս հատորով բանաստեղծը կը ներկայանայ իր ներքին մտերմիկ ապրումներու եւ յոյզերու եւ սերունդի մը ազգային ու մարդկային խիճերուն, համոզումներուն արտայայտիչը եղող դիմագիծին ներքեւ :

Արուեստը կեանքին արտայայտութիւնը ըլլալով, Մ. Իշխանի քերթուածներն ալ բաց պատուհանի մը նման ցոյց կուտան սերունդի մը մէկ ներկայացուցիչին իր ժամանակաշրջանին եւ իր միջավայրին քաղած եւ անոնցմէ բխող արտաքոյ մօտ ապրումները, հեշտ արբեցումները, կեանքի երազները, ապրուած պատրանքները եւ նաեւ՝ այդ սերունդին բանաստեղծին «առաջին սէր ու խորհուրդ» եւ «առաջին մեծ արբեցում» հանդիսացող Հայաստանի պաշտամունքը :

Կեանքի երազ եւ արեւ օրերուն իսկ իր բոյնէն պոկուած տարաբախտ թռչունի մը նման, բանաստեղծը տրամադին արբամադրութիւններ արտայայտող ապրելի տողեր ունի կեանքը չնչնող գրեթէ ամէն երեւոյթներուն հանդէպ — « Եւ հիմա ես գիտեմ՝ որ փուն է ամէն սէր կեղծիքով տառապող սրտերում մեր մարդկանց» :

Զարմանալի չէ նոյնպէս, որ «ընտանիք»

ՊԱՐԱՊ ԱԹՈՌԸ...

— Ինչ կ'ըսէք, քոյր,— ըսի խեղդուած ձայնով մը, ի՞նչ կ'ըսէք ... անհաւատալի է ...

— Ճշմարտութիւնը, պարոն: Քաջ եղէ՛ք ...

Կանգնած տեղս մնացի զամուած: Անտիճանին մատերը կարծես խոյս կուտային ոտքերուս տակէն, հիւանդանոցը կարծես պտուտակի պէս կը դառնար շուրջս: Մենք որ հիմա այլեւս լաւատես էինք, ինչո՞ւ այդ անսպասելի «աւետի – սը», ինչո՞ւ այս անակնկալ եւ տխուր յայտարարութիւնը :

Կերպով մը դուրս նետեցի ինքզինքս հիւանդանոցէն եւ հասայ գործատեղիս : Ըսի թէ չա՛տ անհանգիստ էի, թէ քանի մը օրուան համար հանգիստի պէտք ունէի: Վճարովի արձակուրդէս օրեր ունէի եւ համաձայնութիւնը գրեթէ ապահով էր :

Համաձայնեցան :

Հապճեպ , առանց ես ինծի հաշիւ տալու, որոշեցի մէկ քանի օրով քաղաքէն հեռանալ, մինչեւ որ վերջանար այս տխուր արարին վերջին գործողութիւնը :

Գացի երկաթուղիի կայարանը , տոմս մը գնեցի մօտակայ քաղաքի մը համար ու ներս մտայ վակոն բարձրանալու: Արդէն յաջորդ Կիրակին, տօնակատարութեան մը առթիւ, կանչուած էի «երկու խօսք» ըսելու, ինչ որ լաւագոյն առիթն էր հեռանալու եւ այս բոլոր «կատարուելիք»ները ետքէն իմանալու :

Բայց ներսս սաստիկ կռիւ մը կար : Ո՞ւր կ'երթայի... ինչո՞ւ կ'երթայի ... ի՞նչ իմաստ ունէր այս փախուստս ... ինչպէ՞ս, ի՛նչ սրտով առանձին պիտի ձգէի Հայրապետ աղբօր ընտանիքը, մանաւանդ անոր բարի, խեղճ տիկինը: Ինչպէ՞ս, ինչո՞վ կրնայի արդարացնել իմ բացակայութիւնս :

Անհասկնալի զայրոյթով մը տոմսս ճմռթկեցի ափիս մէջ ու նետեցի մայթին վրայ, ու տուն վերադարձայ գլխիկոր :

Իրիկունը, ճամբուս վրայ անակնկալ դէմս ցցուեցաւ Հայրապետ աղբօր տիկինը: «Լա՛ւ է ,— ըսաւ, բժիշկները արտօնած են որ իր սրտին ուզածը ուտէ: Միջուկով «քիւֆթէ» ուզած էր, տարի, բայց ... մէկ հատ իսկ չկրցաւ ուտել խեղճը, ինք որ առնելին 10–15 հատին *բան չէր ըսեր ...» :*

Յայտնի էր որ, այս խեղճ կինը չէր ըմբռներ բժիշկներուն չարաշուք պատուէրին իմաստը : Բայց, ես որ գիտէի ամէն բան, կանգնած տեղս սարսռացի : Իրա՞ւ ի մօտոյ պիտի կորսնցնէինք այս երկաթի կամք պատուական Հայրոգին ... ան ալ այսքան եղերական պարագաներու տակ, այսքան շուտ :

Յաջորդ առաւօտ, երբ կը պատրաստուէի սենեակէս վար իջնելու, Հայրապետ աղբօր մեծ մանչը, Վարդանը, դէմս ցցուեցաւ կարմրած աչքերով :

— Ի՞նչ կայ Վարդան,— ըսի կակազելով ու մտահոգ :

— Հօրս մօտէն կուգամ,— կմկմաց, — վիճակը լաւ չերեւիր ... փափաքեցաւ որ քեզ գտնեմ եւ իր մօտը բերեմ :

Ժամ – ժամանակի չնայեցայ, անմիջապէս հիւանդանոց փութացի :

Այլեւս յստակ էր, հէգ հիւանդին ժամերը համրուած էին: Փոքրիկ սենեակին պատուհանին վարագոյրները իջած էին: Միջանցքին մէջ երթեւեկը դադրած: Հիւանդապահուհիներ տխուր, շարժումներով :

Փոքրիկ սպատունի վերածուած սենեակին մէջ գտայ Հայրապետ աղբարը, անկողնին մօտ իր տիկինը թաց եւ ուռած աչքերով: Հիւանդը լո՛ւռ, անխօ՛ս, գոց ցած շրթներով, կմախք դարձած դէմքով, անթարթ աչքերը դէպի վե՛ր, դէպի երկինք յառած :

Մօտեցայ, բռնեցի իր պաղ, պաղած ձեռքը: Նայեցաւ աչքերուս մաշած նայուածքով մը: Փորձեց սեղմել ձեռքս, բայց իր ուժերը անբաւարար էին այլեւս: Յետոյ ցոյց տուաւ թուղթի կտոր մը, որ դրուած էր սաւանին վրայ :

ՄԻՍԱՔ-ՄԻՔԱ...

(7 Շար.)

...բանաստեղծը կարօտագին խանդագա–
...մով մը իր երգերուն մեծ մասը նը–
...ւիրէ տուներուն, հիւղին կամ երդիքին :

Երբ ծառերուն ու հողին
անձրեւն իջնէ շաղալէն,
Երբ դուրսը ցուրտ գիշերին
կաղկանձէ շունն իր քաղցէն,
Երբ ձկնորսի նաւուն շուրջ
փոթորիկի մահը ծովուն,
...գրքի պէս տաքուկ,
լոյսով, սիրո՛վ օրօրուն
Քաղցր է երդիք մ'ունենալ :

«Տուներու երգը» գլուխը 1933էն մինչեւ 1936ի տարիներուն գրուած տրտմա–...ին այլ յուսատու ապրումներով լի բա–...ին մըն է, ուր հողեթով բառերով, ...ներու եւ պատկերներու հաճելի շա–...ութեամբ կը փայլին քանի մը ...երթուածներ.— «Հայ մամիկին աղօթ–...ը», «Նոր շինուող տունը», «Վաղուան ...տունը», «Հայ լեզուն տունն է Հայուն» եւայլն :

Ներանձնական խռովքներ, անրջական պատկերներ, կեանքի թաւալող ալիքներուն յանձնուած տրամադրութիւններ, ...այլ խօսքով մտերմիկ խոհերու եւ ապ–...րումներու գլուխներ են «Կրակը», «Կեանք ու երազ», «Ողջո՛յն քեզ կեանք» եւ «Հասկաքաղ» բաժինները :

Սրտով եւ դէշ ցաւով, որ բանաստեղ–...ծին հողէն կը ծորի, Մ. Իշխան շատ յաճախ կը յաջողի իր հոգեկան տառա–...պանքներուն ծալքերը բանալ, ցոյց տալ ...մանք՝ վարակիչ և հաղորդական շուն–...չով : Տուայտանքներ եւ տրտում մտո–...րումներ ունեցող մարդն է ան, որ մերթ ...ցոյցի կը բանուի իր երազներուն, մերթ «...ւքեամբ աղջկան» հետ, երթալու սուլ–...ելու համար իր յիշատակներուն մէջ :

Մ. Իշխան այն բանաստեղծներէն է, որ միշտ ներկայ են այս կամ այն պատկե–...րին, տուներին կամ փխրուն երազին ե–...տին : Անոնցմէ է, որ ամէնէն աւելի կը յաջողին, երբ իրենց աչքերը կը սեւեռին դէպի ներս, իրենց ներքին մարդը, անոր մտերմիկ յուզումները, զգայնութիւննե–...րը, խինդն ու զայրոյթը փնտռելու եւ յայտնաբերելու ատեն :

Կարօտդ իմ մէջ կը ծնի
ծագող լոյսին հետ առտուն,
Բայց չի մարիր, բայց կ'աճի՛,
երբ գայ անդորր ու գիշեր,
Կարօտդ արդէն կը թուի
մութ դարերու չափ անհուն,
Երբ ան հազիւ եօթն օրուան
կեանք ու հասակ ունի դեռ :

Գողտրիկ ապրումներու մարդն է Մ. Իշխան :

Ծլարձակ նոր լոյսի, շողի մը հանդէպ ...երթուն զգայնութիւններ կը հաղորդէ ...բանաստեղծը, իր « Ձեռք – ձեռքի» բաժինին մէջ :

Հայրական սէրը կրկնակ լարեր ունի Մ. Իշխանի մօտ : Նախ Հայրը, որ ի տես ...նկական նոր ծիլի մը « խնդութեան ...արթ մեղեդին » կը լսէ իր տան սե–...մէն ներս ու դեռ՝ տունը կը «յորդի ...նկութեամբ անհուն » : Ապա՝ որբի –...ու բանակին մաս կազմած Հայը, որ կը ...տեսնէ :

...կենական մեր հին տան
...գում անգամ կացինահար մեծ ծառին
...առաքուն կողըն անսասան
...կրկին ծլարձակ ...

Որբացած այլ հաւատաւոր սերունդի ...երգիչն է նաեւ Մ. Իշխան : Բանաս–...տեղծը մէկն է անոնցմէ, որ հաւատացին ...իրենց ժողովուրդին յարութեան կարո–...ղութեան եւ լուսածարաւ տենչով մը ...ըրեցին այն «շրջուն ոգին», «խորար–...մատ գոյութիւնը», «Երգի կտորը», ...«...նքեամբը», ու նաեւ «Խնկաբոյր ...դրայրը», որոնցմով անտեսանելին կը ...դառնար տեսանելի, կը դառնար իրակա–...նութիւն :

Հայաստանը բանաստեղծին համար ...պատմութիւն է, գաղափարախօ–...սութիւն է, սրբազան հող է : Ներկայ մը ...ապագայ մըն է նաեւ, ըլլալով հան–...դերձ անցեալ մը :

...Երեսնէ աւելի էջեր ընդգրկող եւ ...մը ընդարձակ գլուխներու բաժնուած ...«Հայաստան » երկարաշունչ քերթուածը ...բանաստեղծին հոգեկան ապրումներուն ...մէկ վաւերական զարկերակը ցոյց կու–տայ : Իր Մայր Հողին՝ հայրենիքին ձօնուած բանաստեղծին երգ – երգոցն է, այս բաժինը, որ կը կարդացուի հաճոյքով : «Ոսկի Աշունը» Մ. Իշխանի երեսուն եւ աւելի տարիներու գրական վաստակին մէկ երեսը կը ներկայացնէ : Վաստակ մը, որ ցայտուն եւ միեւնոյն ատեն գնահատելի է :

Ամէն բանէ առաջ բանաստեղծ ըլլալով հանդերձ, Մ. Իշխանի որոշ քերթուածները կը տառապին զգացումներու սեթեւեթութենէ, շարահիւսութեան տկար կառուցուածքէ, որոնց պատճառով հազիւ կարելի կ'ըլլայ հաղորդակից դառնալ բանաստեղծին տուն տուող զգայնութիւններուն կամ ջերմութիւնը կողերէն կախուած արցունքի շիթերուն :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Մ. Իշխան, տպ. Պէյրութ, 1963 :

ԽԱՂԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Դարէ դար, երբ մեռած են զանոնք շօշափող ձեռքերը, խաղաթուղթերը կը դադրին զերազոյն Դիպուածին ծառաները ըլլալէ : Անոնք կը դառնան փորագիր պատկերներ, եւ երբ այդ կ'անցնին պատմութեան :

Ահա թէ ինչո՛ւ Ֆրանսայի Ազգային Գրադարանը մէկ ամիս տեւող ցուցահանդէս մը կազմակերպած է՝ «Խաղաթուղթերու հինգ դարու պատմութիւն Ֆրանսայի մէջ» անունին տակ եւ կազմակերպութեամբ Ժան–Փիէր Սէկէնի :

Այս առթիւ վարպետ մասնագէտներ պիտի վերատպեն 17րդ դարուն Հեկտոր տը Թռուայի հնարած խաղը :

×

1375ի առեններն է, որ առաջին անգամ Ֆրանսա մուտք գործած է խաղաթուղթը : Ապակեգարանի մը մէջ զետեղուած Լիլ քաղաքին պատկանող տոմար մը, որ 1382 թուականը կը կրէ, կը յիշեցնէ քաղաքի ատենակալին հաստատած արգելքը՝ պահակները պէտք չէ լքեն իրենց աշտարակները, յաղուրդ տալու մտօք իրենց խաղամոլութեան :

Բայց այս թուականէն միայն մնացած են արուեստագէտներու կողմէ նկարազարդուած խաղաթուղթեր : Նոյնքան արժէքաւոր եւ նոյնքան գեղեցիկ, որքան գունազարդուած ալպոմները : Օրինակ «Կարոլոս Զ.» անուանուած խաղաթուղթը որ փաստօրէն պատկանած պիտի ըլլայ մեծ տանուտէրի մը :

Ձեռք հասած ամէնէն հին տպագրեալ խաղաթուղթը 1450 թուականէն է, ինչ որ կարելի է պատմական նկատել :

Պահպանուած օրինակներէն կարելի է գաղափար մը կազմել ժամանակի ընթացքին անոնց կրած բարեփոխութեան մասին : Ընդհանուր առմամբ, կը հաստատուի թէ հոն ուր գոյնը կը շահի, գծագրութիւնը տեղի կու տայ :

Դիմագիծը կը փոխուի նաեւ շրջանէ շրջան՝ Լիոն, Պուրկոնեը եւ Փրովանս : Հեկտոր տը Թռուայի կողմէ 1650ին տըպագրուած եւ փարիզեան դիմանկարներ կրող խաղաթուղթերուն վրայ է, որ առաջին անգամ երեւան կուգան պատկերներու «աւագանի անունները» : Սրտի աղջիկը կը դառնայ Ժիւտիք (Ժիւտիթ), երեքնուկի (Թրեֆլ) թագաւորը, Աղեքսանտր եւայլն : Այս անունները պիտի մնան մինչեւ Ֆրանսական յեղափոխութիւն : Ցուցահանդէսին մէջ այս ժամանակաշրջանը ներկայացուած է հարուստ բաժինով մը, խաղաթուղթին մոլութիւնը կը մնայ, բայց սրբագրուած յեղափոխութեան վառ սիրով : Խաղաթուղթերուն պատկերներէն եւ անուններէն վերցուած են թագաւորները, աղջիկները կամ սպասեակները :

Արդարեւ անոնք ալ, իրենց կարգին, ժամանակաւրէպ կը դառնան եւ կը փոխուին Քաղաքացիի, Ազատութեան եւ Հաւասարութեան, կամ՝ Առաջնորդի, բանակի խոհարարուհիի եւ Պատերազմիկի... Այլեւս ոչ մէկ Տավիտ, Փալլաս կամ Շառլըմաներ :

Սէն – Սիմոնի կոմսը աւելի ժողովրդական անուններ կու տայ այս պատկերներուն : Տէզի թագաւորը (Roua de pic) կը կոչէ արուեստներու Հանճար, իր կողակիցը՝ մամուլի Ազատութիւն : Գալով քառակի սպասեակին (valet de carreau), որ ներկայացուած էր աղնիւ սեւամորթով մը, դարձած էր «ցեղերու հաւասարութեան» խորհրդանիշը :

Անհրաժեշտ էր կանգ առնել, քանի որ կարելի չէր հաւասարութիւնը հռչակել քառակներուն, երեքնուկներուն, տէզերուն եւ սիրտերուն ... :

Կայսրութիւնը, ինքն ալ, ուզեց ունենալ իր վարչակարգին խաղաթուղթերը : Գործադրութիւնը յանձնեց Տավիտի : Մատիտով չորս գծագրութիւններ, որոնք կը վերագրուին մեծ նկարիչին, կը վկայեն նկարիչին գիտաւորութիւնը վերահաստատելու Աղեքսանդրը եւ, անշուշտ՝ Կեսարը... Այս խաղաթուղթերը (գեղեցիկ, իրենց հին շրջանի ճաշակով) գործածութեան դրուեցան 1810ին :

Նափոլէոնի անկումով վերջ գտան այս խաղաթուղթերը : Եւ Վերահաստատումի շրջանը կրկին կենդանացուց թագաւորները, աղջիկները եւ սպասեակները : 1827ին, սակայն, յեղաշրջում մը տեղի ունեցաւ (օտար ազդեցութեան տակ) մէջտեղ դրուեցան երկգլուխ խաղաթուղթերը, որոնք փոխարինեցին ոտքի վրայ պատկերները :

Այս յեղաշրջումը վերջինը պիտի ըլլար : Այնուհետեւ խաղաթուղթերուն դիմագիծը դրեթէ պիտի չփոխուէր :

Ազգային Գրադարանը, այսուհանդերձ, չէ գոհացած միայն ներկայացնելով խաղաթուղթին անցեալը, պատմութիւնը : Յատուկ բաժին մը յատկացուած է օտար խաղաթուղթերու ալ (սպանական եւ իտալական նշաններով, ուր սուրը, լուման, բաժակը եւ գաւազան մը կը փոխարինեն տէզի, քառակի, սրտի, երեքնուկներու նշանները) : Արդարեւ, այս թղթախաղերը, երբեմն, կը տպագրուէին Ֆրանսայի մէջ : Միեւնոյն ատեն յատուկ բաժիններ յատկացուած են թղթագուշակութեան :

Այլապէս հետաքրքրական են թղթախաղին փոքր պատմութեան, մանրավէպերու եւ արուեստներու յիշատակութիւնը :

Պատմութեան համար, ներկայացուած են յատկապէս հրովարտակներու եւ հրամանագրերու հաւաքածոները, որոնք առաջին մէկ օրէն անդրադարձած են խաղաթուղթերուն : Ոստիկանութենէն աւելի, այդ վաւերաթուղթերը շարագրըուած են տուրքերու դրասենեակին կողմէ ... :

Ինչ կը վերաբերի մանրավէպին, ուրոշապէս կը տեսնուի թէ օտարահնար խաղերը անյաջողութեան դատապարտուած են, որովհետեւ խաղացողը չի սիրեր հայրենախիղ ըլլալ : Մանրավիպական այդ նկարազարդումներուն մէջ կան լատին քերականութիւնը սորվեցնելու ձեւեր, զանազան ծաղրանկարներ եւ հանրապետականներու խաղը (1871էն), ուր թագաւորները Մաք – Մահոն, Կրէվի, Թիէր, Վիկտոր Հիւկօ են եւ սպասեակները (աւելի համեստօրէն) Վոլթէր, Ռուսօ, Մոլիէր եւ... Կամպեթթա :

Միշտ մանրավէպին ձեւին տակ, կը տեսնուի նոյնպէս, թէ ինչպէս խաղերը մինչեւ 1816 սերտ կապ ունէին որոշ ձեւի... գրականութեան հետ : Մինչեւ այն ատեն, արդարեւ, խաղաթուղթին կռնակը մաքուր ճերմակ եղած է : Որով կը ծառայէր անուշ խօսքեր, անստորագիր նամակներ, քաղաքական թռուցիկներ գրելու եւայլն :

Վերջապէս կարելի կ'ըլլայ տեսնել, թէ խաղաթուղթը որքան ներշնչած է արուեստագէտները : Բազմաթիւ են խաղացողներ ներկայացնող փորագրութիւնները : Հնութիւններու սիրահարները կըրնան տեսնել 18րդ եւ 19րդ դարերուն պատկանող քանի մը պնակներ՝ նկարազարդուած թղթախաղի մէկնոցներով, թագաւորներով, աչք – խաբող նըկարներով : Վերջապէս պատերուն վրայ թղթախաղէն ներշնչուած Լը Նէնի, Լէժէի, Պրաքի քանի մը պատառներով լաւագոյն գրասենեակներն են ցուցադրուած այցելուներուն համար :

Թ. Ա. Թ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Բան մը չէ, աճապարանքով կատարուած ճամբորդութեան մը յոգնութիւնն է :

— Մարկըրիթի քրոջը քովէ՞ն կը դառնաք :

— Այո, ո՞վ բսաւ ձեզի :

— Գիտեմ : Ձեր փափաքը կատարե՞ց :

— Այո : Բայց ո՞ւրկէ իմացաք ճամբորդութիւնս եւ անոր նպատակը :

— Գերեզմանատան պարտիզպանը ըսաւ :

— Գերեզմանը տեսա՞ք :

Հազիւ կը համարձակէի պատասխանել, վասն զի այս խօսքին շեշտէն հասկցայ թէ Արման տակաւին ենթակայ էր այն յուզումին, որուն վկան եղած էի եւ թէ ամէն անգամ որ իր մտածումը կամ ուրիշի մը խօսքը այս կսկծալի նիւթը յիշեցնէր իրեն, այդ յուզումը տակաւին երկար ատեն պիտի յաղթէր իր կամքին :

Ուստի գլխի շարժումով մը միայն պատասխանելով գոհացայ :

— Աղէկ հոգ տարե՞ր է գերեզմանին, շարունակեց Արման :

Արցունքի երկու խոշոր կաթիլներ հոսեցան հիւանդին այտերուն վրայ : Արման գլուխը անդին դարձուց, որ այդ արցունքները չտեսնեմ : Չտեսնել ձեւացուցի եւ փորձեցի խօսակցութեան նիւթը փոխել :

— Երեք շաբաթ եղաւ մեկնելնիդ, ըսի :

Արման ձեռքը աչքերուն տարաւ եւ պատասխանեց :

— Այո, ճիշդ երեք շաբաթ :

— Ճամբորդութիւննիդ երկար տեւեց :

— Օհ, շարունակ չճամբորդեցի : Տասնըհինգ օր հիւանդացայ, ապա թէ ոչ շատոնց վերադարձած կ'ըլլայի : Բայց հազիւ թէ այն գիւղը հասեր էի, տենդ եկաւ վրաս եւ ստիպուեցայ սենեակէն դուրս չելլել :

— Եւ մեկնեցաք առանց աղէկ մը բըժշկուելու, այնպէս չէ՞ :

— Եթէ ութ օր ալ մնայի այն տեղը, կը մեռնէի :

— Բայց հիմակ որ վերադարձած էք, պէտք է խնամէք ինքզինքնիդ : Ձեր բարեկամները ձեզ տեսնելու պէս պիտի գան : Ամէնէն առաջ ես, եթէ թոյլ տաք :

— Երկու ժամէն պիտի ելլեմ անկողնէս :

— Ի՛նչ անխոհեմութիւն :

— Այնպէս պէտք է :

— Այդչափ ստիպողակա՞ն է գործերնիդ :

— Պէտք է որ ոստիկանութեան քոմիսէրին երթամ :

— Ինչո՞ւ ուրիշի մը չէք յանձներ այդ գործը, որ կրնայ աւելի հիւանդացնել ձեզ :

— Միակ բանն է ասիկա, որ կրնայ բժշկել զիս : Պէտք է որ տեսնեմ զայն : Իր մահը լսելէս եւ մանաւանդ իր գերեզմանը տեսնելէս ի վեր այլ եւս քնացած չունիմ : Չեմ կրնար երեւակայել թէ մեռած ըլլայ այն կինը, զոր այնքան նորատի ու գեղեցիկ թողած էի : Պէտք է որ համոզուիմ եւ աչքովս տեսնեմ թէ Աստուած ի՛նչ ըրած է այն էակը, զոր այնչափ սիրեցի : Թերեւս տեսարանին զզուանքը յաջորդէ յիշատակին յուսահատութեանը : Ինծի պիտի ընկերանաք, այնպէս չէ՞ ... եթէ ձեզի շատ ձանձրութիւն չի պատճառեր անիկա :

— Քոյրը ի՞նչ ըսաւ ձեզի :

— Բան մը չըսաւ : Շատ զարմացաւ որ օտարական մը կ'ուզէր գետին մը գնել եւ գերեզման մը շինել տալ Մարկըրիթի համար եւ անմիջապէս ստորագրեց իրմէ խնդրած արտօնութեանս գիրը :

(Շար.)

Այրի Տիկին Մկրտիչ Սէֆէրեան, Պ. Լեւոն Սէֆէրեան, Տէր եւ Տիկին Մոմճեան, ինչպէս նաեւ Գըլըճեան, Շիրինեան եւ Թորոսեան ընտանիքները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին

ՄԿՐՏԻՉ ՍԷՖԷՐԵԱՆԻ

(Ծնած Մանազկերտ)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 26ին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, երեքշաբթի (Հոկտ. 1), ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

×

Այս առթիւ Այրի Տիկին Սէֆէրեան 60 Փր. կը նուիրէ Յառաջին:

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը ամենախոր ցաւով կը ծանուցանէ կսկծալի մահը

ԱՐՇԱԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

Նախկին երկարամեայ մեծանուն նախագահ եւ ապա Պատուոյ Նախագահ եւ բարերար անդամ Հ. Բ. Ը. Միութեան, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 24ին, 92 տարեկանին, Լարչմոնթի իր բնակարանին մէջ, Նիւ Եորք:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Սեպտեմբեր 26ին, ընտանեկան սեղմ շըրջանակի մէջ:

Դիւան Կեդր. Վարչ. Ժողովի

Bonnetiers

s/mach. circulaires ; se présenter
TRICOTS LYONNAIS
80, Rue d'Aboukir — PARIS (2e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պանեօ – Քաշանի «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ժողովը այս ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, 26 ռիւ տէ Քոնվալէսան:

Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել իրենց զաւակները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Շահպազեանէ 15 Փր., իր ապաքինման առթիւ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆր. Բանակի Նախկին Հայ Ռազմիկներու բարեկամ. Միութեան:

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6

Առաւօտեան հոգեհանգստեան պատարագ Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, երկու համաշխարհային պատերազմներու եւ ազատագրութեան զոհերուն համար:

Կ'ոգեկոչուի Արարայի յաղթական ճակատամարտի եւ Կիլիկիոյ գրաւման 45րդ տարեդարձը:

ԺԱՄԸ 12ԻՆ.— Պատարագէն ետք դրօշի պարզում:

Կը նախագահէ.— ԶՕՐ. ՀՈՒՍԷ:

Կը խօսի՝ Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ:

ԺԱՄԸ 13ԻՆ.— Ֆրանքահայկական ճաշ Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ երեսփոխան եւ Մարսէյլի քաղաքապետ՝ ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՐ:

ՃԱՇԱԳԻՆ.— 18 Ֆրանք: Տոմսերը ապահովել մինչեւ Հոկտ. 3: Դիմել.— Սելեքթ – Պառ, 18 Պուլվ. Տիւկոմիէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի եւ իր շըջանի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութիւնները եւ անհատ ընկերուհիներ, միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի, ժամը 3ին, «Ահարոնեան» ակումբը:

Ներկայ պիտի ըլլան շրջանային վարչութեան երկու ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Պ. Փիլիպպոսի սրճարանը:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Իսսի Մուլինօ Ռըմեան վարժարանը կը բացուի Հոկտեմբերի առաջին Հինգշաբթի: Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ, ուսուցչուհի Օր. Բէկա Աջարեան:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 3ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին:

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն պիտի կատարէ՝ ուսուցիչ Վ. Մ., նոյն առտուն, Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ:

Պատանի նոր սերնդականներու դասաւանդութիւնը՝ ըստ առաջնոյն, շաբաթ իրիկուն:

Վարչութիւնս սրտագին կոչ կ'ընէ Պոմոնի եւ շրջակայքի յարգելի ծնողքներուն որ իբրեւ գիտակից ազգայիններ, չզրկեն իրենց զաւակները մայրենի լեզուի ուսումէն եւ ազգ. դաստիարակութենէն: Այդպէսով՝ կատարած կ'ըլլան՝ ոչ միայն խղճամիտ ծնողքի իրենց պարտքը, այլեւ՝ քաջալերած՝ Կապոյտ Խաչն իր հանրանուէր գործունէութեան մէջ:

Նորընտիր վարչութիւն

ԾԱՆՕԹ.— Թոշակի վճարումը պարտաւորիչ չէ:

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանին վերամուտի արձանագրութիւնները սկսած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողքներէն որ ներկայանան եկեղեցւոյ դիւանատունը, արձանագրել տալու համար իրենց զաւակները$ ժամը 10էն 12 եւ 16էն 19 կամ հեռաձայնել՝ 60 – 47 – 18:

Այս առթիւ կը հաղորդուի թէ ուսուցչական նոր կազմով է որ պիտի սկսին նոր շրջանի դասաւանդութիւնները:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտ. 5, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

Բարձր հովանաւորութեամբ

GASTON DEFFERRE
(Député-Maire de Marseille)

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Նոր Սերունդի խօսքը կ'արտասանէ.— Ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Խօսնակ.— Կարօ Յովսէփեան

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին: Հայկական պարեր Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբին կողմէ, ղեկավարութեան քեմանչիստ ՀԱՄՈՅԻ:

Կ'երգէ՝ ՕՐ. ԺԱԳԼԻՆ ՓԱՓԱՓԵԱՆ

Կ'արտասանեն՝ ՕՐ. ՍԵԴԱ ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ, ՕՐ. ԷԼԻԶ ԵԶԻԿԵԱՆ, ՅԱԿՈԲ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ ՅԱԿՈԲ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ:

Ջեռնադաշնակ՝ ՓՈՔՐԻԿՆ ՃՕՇԿՈՒՆԵԱՆ: խմբական արտասանութիւն Նոր Սերնդականներու կողմէ:

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր:

Ճոխ պիւֆէ Ծախքերու մասնակցութիւն

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. — TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահմանի՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 2 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9823

...ՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

...ՆՉ ԵՂԱՆ ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

...ուրջ կէս դար անցաւ այն օրէն ի... երբ աշխարհասասան փոթորիկ մը ...վրկի վերածեց Թրքահայաստանը : ...յ ժողովուրդը արմատախիլ եղաւ : ...ն քաղաքներ ու գիւղեր ամայացան : ...ւոր քաղաքակրթութեան մը խորհր-...ան յուշարձաններ քանդուեցան ...րբարոսներու կողմէ :

...Թուրքին աւերիչ ձեռքը փոշիի վերա-...ց արուեստի հրաշակերտներ, որոնք ...ին վկաներն էին Հայուն ստեղծա-... հանճարին :

...լեւելեան նահանգներուն մէջ բազմա-... վանքեր ու եկեղեցիներ, որոնք դա-...ով կանգուն էին մնացեր մինչեւ 1915ի ...ն Եղեռնը՝ հակառակ Հայաստանեայց ...րհի վրայէն անցնող խորշակներու, ...ւս են այսօր : Ահաւոր է ողբերգու-...նը :

...տականչական երեւոյթ է, որ Թուրք ...կալականութեան փաստերը սկսած ...րձագանգ գտնել օտար մամուլին մէջ ... :

...ր բարեկամ մը, որ շատ կը հետա-... հայկական արուեստով --- որուն ...ով մըն է .. , մեզի ցոյց տուաւ ...նի մեծ օրաթերթին՝ « Թայմզ »ի ...ւ 25 Ապրիլի թիւերը, ուր յօդուած-...կան Թուրքիոյ հին եկեղեցիներուն ...ին :

...ջին յօդուածագիրը, Թերթին մաս-... Թղթակիցն է, որ վերջերս պը-...ներ կատարած է Արդուինի, Օլթիի, ...մի եւ Ճորոխի շրջաններուն մէջ՝ ... կամ հետիոտն, քանի որ խճուղի-...ան : Այնտեղ տեսած է միայն քանի ...յկական կամ վրացական բազմա-...ան կիսաւեր եկեղեցիներ : Միւս ...ւոր վանքերէն ու սրբավայրերէն ... չէ մնացած :

...ք գիւղացիներ քանդած են ինն-... եւ տասներորդ դարերուն կառուց-... եկեղեցիներ, անոնց քարերով իրենց ...ինելու համար : Տեղ - տեղ հանդի-... նաեւ մզկիթի վերածուած քրիս-...կան սրբավայրերու :

...թակիցը կը յիշէ կարգ մը անուն-...րոնք Թրքացուած են : Եուսուֆէլիի ...ներ է Տէօրթքիլիսէի երբեմնի հո-...ւի իբրեւ չտեմարան :

...Թումի լիճին հարաւային մասին ...ով երկու ժամուան հեռաւորու-... լերան մը բարձունքին վրայ տե-... Ոսկեվանքի խաչաձեւ եկեղեցին , ...ուած տասներորդ դարուն : Խա-... վեց մատնաչափ տրամագիծով ...եայ սիւներ կանգուն կը պահէին ...ւ տանիքն ու գմբէթը : Որմանկար-...ոտ հետքեր միայն մնացած են : ... վրայ կը տեսնուին սուրբերու, ...ներու եւ ծաղիկներու քանդակ-...

... եկեղեցիին մէկ մասը , պատով ..., իբրեւ մզկիթ կը գործած-...երը փլցուցած են 15 տարի ա-...րերը գործածելու համար :

...ի մօտ տեսեր է Իշխանի վրացա-... եկեղեցին, նորոգուած Բագրատ Ա.ի ...-876) կողմէ :

...թումէն անցեր է Էքէք, Էրզրումի ... վրայ, տեսնելու համար տեղ-...նաւոր «մեծ եկեղեցին» : Հոն ...ն տեսեր է, որ մարդիկ աղբիւ-...իս ոտքերնին կը լուան «նամազ»ի ... առաջ : Հետք չէ մնացեր պատ-...մական այդ եկեղեցիէն : Երեք տարի ա-ռաջ փլցուցեր են զայն եւ քարերով մըզ-կիթ շինած, Թիթեղեայ տանիքով եւ այ-լանդակ մինարէով մը :

Անգլիացի լրագրողը կը գանգատի , որ Թուրք հնագէտները երբեք չեն հետա-քրքրուիր Անատոլուի հիւսիս - արեւել-եան սրջանի քրիստոնեայ եկեղեցիներով, որոնք հետզհետէ կը խլցուին հիւիացի-ներու կողմէ : Եթէ այսպէս շարունակուի, քանի մը տարիէն ոչ մէկ հետք պիտի մը-նայ անոնցմէ :

Քանի մը տարի առաջ պատմական հը-նութեանց պահպանութեան օտար ընկե-րութեան մը կողմէ դիմում եղած էր «Ինէօնիւ»յին , որպէսզի ուշադրութիւն դարձնէ Թուրքիոյ քրիստոնեայ եկեղե-ցիներէն անոնց վրայ, որոնք կանգուն կը մնան դեռ, սակայն փլչելու վտանգին են ենթարկուած :

Ինէօնիւ պատասխանած է, որ առա-ջարկը նկատի կ'առնուի այն ատեն մի-այն, երբ Թուրք կառավարութիւնը դիմէ իրեն ... :

Ահա՛ թէ ինչպէս հայկական ու վրացա-կան պատմական հին յիշատակարաններ ի սպառ կ'անհետանան, վանդալներու ձեռ-քով :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՓՈԹ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԻ

Թիզի - Ուզուի դէպքերը ցոյց տուին թէ լուրջ ընդդիմութիւն մը կայ Ալժերիոյ մէջ, որ կրնայ կազմակերպուած ձեւով գլուխ բարձրացնել :

Ի տես Կիրակի օրուան դէպքերուն , Պեն Պելլա առաջին առթիւ պաշտօնազըր-կեց Մոհանտ Ու Էլ Հաճը եւ կոչ մը ըրաւ ժողովուրդին որպէսզի հանդարտ մնայ եւ տեղ -տեղ փրկութեան կոմիտէներ կազ-մէ :

Ընկերվարական Ուժերու ճակատը կըր-ցաւ փաստել Թիզի - Ուզուի մէջ որ գիւ-րին չի կրնար ըլլալ հետը գլուխը ելլել : Բացէ ի բաց պատերազմ յայտարարած է Պեն Պելլայի իշխանութեան, Սահմանա-դրութեան եւ կառավարութեան : Հակա-ռակ Պեն Պելլայի հրամանին, կը թուի թէ Մոհանտ Ու Էլ Հաճ միշտ պետը մնա-ցած է զինուորական եօթներորդ շրջանին : Իրեն զօրավիգ կեցած է զօրքին մեծ մա-սը, այս ձեւով ընդդիմութիւնը քաղա-քականէն կ'անցնի նաեւ զինուած ընդդի-մութեան մը :

Դժգոհութեանց բոլոր պատճառները նոյնը չեն ամէն կողմ : Այթ Ահմէտ եւ Ընկերվարական Ուժերու Ճակատի այլ պարագլուխներ քաղաքական լայն տե-սակէտներ ունին մինչ Մոհանտ Էլ Հաճ եւ ուրիշ Քապիլներ աւելի «շրջանային » գաղափար մը ունին իրենց խաղալիք դե-րին մասին : Իրենց կարծիքն այն է որ Քապիլին հարկ եղած տեղը չէ ունեցած :

Մոհանտ Ու Էլ Հաճ հազուագիւտ զին-ուորական դէմքերէն է որ ալժերական հողը երբեք չէ ձգած 1954էն ի վեր : Ա-մէն պարագայի մէջ, Քապիլ բոլոր ընդդի-մադիրները՝ «քաղքենի» , մտաւորական, քիչ մը ձախ, բոլորը միացած են մէկ գաղափարի շուրջ՝ ներկայ վարչաձեւին դէմ պայքարը :

Սակաւաթիւ լրագրողներու առջեւ, Այթ Ահմէտ ճշդած է թէ ինչ են իրենց նպատակներն ու մտադրութիւնները : « Անջատողական շարժումի հարց չկայ : Հողամաս մը չէ որ կ'ապստամբի, ալժե-րացի ժողովուրդին մէկ մասն է որ կրկին ձեռք կ'առնէ յեղափոխական շարժումը ընդհատուած անցեալ ամառուան ապնա-պով » :

Պեն Պելլան իր կարգին կոչ մը ըրած է ազգային բանակին, հրահանգելով . --- « Մերժեցէք որեւէ հրաման որ կրնայ խնդրոյ առարկայ ընել իշխանութեան օ-րինականութիւնը :

ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԱԼ ԴԷՏԵՐ ՂՐԿԵՑ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Ս. Պետրոսի մէջ հանդիսաւոր պատարագով մը, զոր մատոյց Ս. Ժողովի աւագերէցը՝ Կարդի-նալ Էօժէն Թիսըրան, սկսաւ Տիեզերա-կան Ժողովի Բ. նստաշրջանը : Այս ժո-ղովը սկսած էր Յովհաննէս ԻԳ.ի նախա-ձեռնութեամբ որ անցեալ տարի, նախա-տեսելով իր վախճանը յայտարարած էր « կը բանամ, բայց չեմ գիտեր թէ ո՞վ պիտի փակէ այս ժողովը» :

Այս երկրորդ նստաշրջանին երկու դէտ ղրկած է նաեւ Էջմիածնայ Մայր Աթոռը եւ Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Ե-կեղեցին կը ներկայացնեն յանուն Էջ-միածնի՝ Պարգեւ Եպս. Գէորգեան եւ մէկ աշխարհական ու յանուն Կիլիկիոյ Կաթո-ղիկոսութեան՝ Արտաւազդ վարդ. Թըր-թըռեան :

Պատկառելի հանդիսութեան եզրափա-կիչը եղաւ Պօղոս Զ.ի Պապին ճառը որ կը փոխարինէր այն կոնդակը զոր աւան-դութեամբ, Պապը կը պատրաստէ այդ առթիւ :

Պապին ճառին մէջ կը պարզուէին գըլ-խաւոր ծրագիրը զորս Հռովմէական Եկե-ղեցին կ'ուզէ իրագործել ---

Ա) Ծանօթութիւն կամ գիտակցութիւն Եկեղեցւոյ :

Բ) Եկեղեցւոյ բարեփոխում :

Գ) Քրիստոնեաներու Միութեան վերա-հաստատում :

Դ) Եկեղեցւոյ զրոյցը արդի աշխարհին հետ :

Պապը մասնաւորաբար ծանրանալով « Բաժանեալ եղբայրներուն հետ » ան-հրաժեշտ զրոյցին, շեշտած է. Տիեզերա-կան Ժողովը դուռները կը բանայ, ձայնը կը բարձրացնէ, հրաւէրի, սպասման, վստահութեան ժողով մըն է, աւելի լայն եւ աւելի եղբայրական մասնակցութեան մը իմաստով իր հարազատ ընդհանրակա-նութեան » :

Խօսք ուղղելով ոչ - կաթողիկէ քրիս-տոնեայ համայնքներու ներկայացուցիչ-ներուն --- Պօղոս Զ. կը յայտարարէ ---- « Ինչ կը վերաբերի մեզի, պատրաստ ենք ներելու այն նախատինքները որոնց են-թակայ եղած է Կաթողիկէ Եկեղեցին եւ մոռնալու այն ցաւերը զորս զգացած է անհասկացողութեան եւ բաժանման եր-կար շարքի մը ընթացքին : Բաժանեալ եղբայրներու խօսելու մեր ձեւը կ'ուզէ խաղաղասէր ըլլալ, բացարձակապէս ան-կեղծ եւ պարկեշտ : Յետոյ յարգանքով նկատի կ'առնենք հասարակաց, սկզբնա-կան եւ կրօնական ժառանգութիւնը որ բաժանեալ մեր եղբայրներուն մօտ պահ-պանուած է եւ նոյնիսկ մասամբ լաւ կեր-պով զարգացած » :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԼՈՆՏՈՆ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

Ծանօթ է որ Ամենայն Հայոց կաթողի-կոսը Երուսաղէմ պիտի մեկնէր այս ամ-սու սկիզբը եւ այդ ճամբորդութեան առ-թիւ, միջին Արեւելքի կարգ մը հայկական թերթեր անհաւանական չէին նկատեր հան-դիպում մը Էջմիածնայ եւ Կիլիկիոյ Կա-թողիկոսներուն միջեւ :

Ռօյթըր մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Քանթըրպըրիի Արքեպիսկո-պոսը՝ Տոքթ. Ռամսի հրաւիրած է Ամե-նայն Հայոց Կաթողիկոսը որ իր հիւրը ըլ-լայ Հոկտեմբեր 4էն 7 : Թէեւ պաշտօնա-կան պատասխան մը չէ ստացած ցարդ , բայց Թաս գործակալութիւնը յայտնած է թէ Ամենայն Հայոց Հայրապետը Լոնտոն պիտի երթայ ընդառաջ երթալով Տոքթ. Ռամսիի հրաւէրին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ Պաաս կուսակցութիւնը յայտարարած է որ դաշնակցային ձեւի միութիւն մը պէտք է կազմել Սուրիոյ եւ Իրաքի մի-ջեւ : Նասրի վրայ ձգած է Արաբ Մ. Հան-րապետութեան հետ խզումին պատասխա-նատուութիւնը բայց հրաւիրած է Ե-գիպտոսը որ ապագայ միութեան մաս-նակցի :

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն թէ բոլոր օ-տար լեզուներու ուսուցումը բացի անգ-լերէնէն ջնջուած է բովանդակ Արաբ Մ. Հանրապետութեան դպրոցներուն մէջ :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Ռուսիոյ Հանրապե-տութեան մէջ ջնջուեցան զինուորականու-թեան նախարարութիւնը, ըստ Փրաւտայի հրատարակած մէկ զեկոյցին :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ յայտարարեց չինական յե-ղափոխութեան տարեդարձին առթիւ որ գաղափարական տարակարծութիւնները ընկերավարական երկիրներու միջեւ, օր մը չէ օր մը կը կարգադրուին :

ՓՐԱՒՏԱ առաջին անգամ ըլլալով յար-ձակողականի անցած է Քուպայի դէմ : Երկու աթոռներու (իմա՛ Փեքին եւ Մոս-կուա) միջեւ դիրք մը անպաշտպանելի է կ'ըսէ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը :

ՀՌՈՄԻ մէջ աջ հոսանքի մտաւորական-ները համագումար մը կազմակերպած է-ին : Օրակարգն էր՝ Արեւմտեան Մտածու-մին մէջ ազգային ինքնատպութիւնը եւ ընդհանրականութիւնը :

ՅԱՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյն թագաւորը Ամման վերադարձաւ Պելժիա, Մեծն - Բրիտա-նիա եւ Ֆրանսա կատարած ճամբորդու-թենէն ետք :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանոր-դագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 60 Ֆրանք

Վեցամսեայ 35 Ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 Ֆ. :

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բա-ժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական ծանր գործը :

ՆԱՐԴԵԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒԵԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ

Բառագիտական.— Դիցաբանական ա-ւանդութիւնները մոռցուած են հիմա, բայց կը մնան բառերը՝ իրենց արմա-տական իմաստէն պարպուած: Հետա-քրքրական է, սակայն, ստուգել արմա-տական իմաստը:

Նոտոս արմատական իմաստով կը նը-շանակէ խոնաւ, որովհետեւ անձրեւ կը բերէր հարաւային հովը՝ Յունաստանի մէջ: Թուրքերը առած են բառը եւ առա-ջին տառին փոփոխութեամբ լոտոս կո-չած են հարաւ-արեւելեան հովը, որ խերայատուկ թմրութիւն մը կը ստեղծէ: «Լոտոսին օրը ձուկ չ'ուտուիր» կ'ըսեն: Թրքական լոտոսը (հարաւ-արեւելեան) կոչուած է նաեւ քէշիշլէմէ, իսկ յունա-կան լոտոսը (հարաւային) քիպլէ:

Բորէաս արմատական իմաստով կը նը-շանակէ ժայռ, քար, որովհետեւ լեռնե-րէն կ'իջնէր հիւսիսային հովը: Թուրքե-րը առած են բառը եւ տառաշրջութեամբ փոյրազ կոչած են հիւսիս-արեւմտեան հովը, որ սիրելի չէ: «Բերանը փոյրազին բացեր է» կ'ըսեն, դատարկ ժամանակ անցընողին համար: Թրքական փոյրազը (հիւսիս-արեւմտեան) կոչուած է նաեւ գարա եէլ, իսկ յունականը (հիւսիսա-յին) եըլտըզ:

Զէֆիրոս, որ մեր զեփիւռն է, արմա-տը անստոյգ կը մնայ, բայց կը կարծուի թէ կը նշանակէ արգասաւորիչ: Արեւ-մըտեան հովն է, որ նոյնպէս կը համար-ուի անձրեւային՝ ըստ եղանակին: Յու-նական մատենագրութեան մէջ զօրաւոր հով մըն է, հայ բանաստեղծութեան մէջ՝ մեղմ սօսափիւն մը: Թուրքերը կը կոչեն պաթը րուզկեարը:

Ապելիոս, բարդ բառ մըն է, որ կը հա-մապատասխանէ լատիներէն «սուպսոլա-նուս» բառին ու կը տրուի արեւելքէն փչող հովին, ինչպէս իր արմատական նշանակութիւնն է:

Եւրոս արմատական իմաստով կը նը-շանակէ այրել,— հարաւ-արեւելեան հովն է, որ կ'այրէր կը մրկէր ամառը:

Լիբս, արմատական իմաստով կը նշա-նակէ կաթիլ, հարաւ-արեւմտեան հովն է որ անձրեւաբեր է:

Արգեստէս, արմատական իմաստով կը նշանակէ ճերմակ, որ անուն տրուած է հիւսիս-արեւմտեան հովին,— թէ ին-չո՛ւ, կը մնայ անստոյգ:

Հովանէֆ.— Կարապետ Գաբիկեան կը գրէ այս բառին դէմ.— «Լողանալիք տաք ջուրը եղկեկցնելն: Ըստ բժշկարա-նաց՝ տեսակ մը էոնի, Թուրքերէն փը-թըֆ,— հովը բռնել, կալնուլ զամորձիս»:

Առաջին իմաստը այլ բառարաններու մէջ եւս կայ, տես Բարգամեան՝ Վանի գա-ւառաբարբառը (անտիպ,— հեղինակին ձեռագիրը Հայաստան ղրկուած, իսկ պատճէնը Փարիզ՝ Նուպարեան մատենա-դարան): Բայց երկրորդը ոչ մէկ տեղ գտած եմ:

Ս. Մալխասեան կը գրէ նոյն բառին դէմ (եզակի).— «Սառը ջուր, որ ածում են եռման ջրի մէջ՝ պաղեցնելու համար: 2.— Բամի, յօղացաւ, (ըստ այլ գաւա-ռաց՝ խուլան): 3.— Ստուերոտ, հովա-նաւոր: 4.— Օգոստոս ամսուայ լուսնին տրուած մակդիր»:

ՀՈՎԸ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Հին բժշկութիւնը շատ կը զբաղէր հո-վերու ուսումնասիրութեամբ: Հիպոկ-րատ գիրք մը նուիրած է անոնց ներգոր-ծութեան՝ մարդոց առողջութեան վրայ:

Բժշկութեան հայրը կը թելադրէ բը-ժիշկներուն, որ ուսումնասիրեն տեղա-կան հովերուն ազդեցութիւնը հոն ուր կը գործեն: Ինք մասնաւորաբար ուսում-նասիրած է հարաւային հովը (տեղ չի ճշդեր), նկարագրելով անոր ազդեցու-թիւնը լուսնոտներու վրայ (Լիթրէի թարգմ. հատոր Զ. էջ 385), երախանե-րու առողջութեան վրայ (Զ. 375), լռո-ղութեան եւ տեսողութեան վրայ (Գ. 489), նոյն դիտողութիւնը կրկնուած (Ե. 497): Յետոյ կը գրէ թէ «տաք հովերու ազդեցութեան ենթակայ քաղաքներու մէջ բնակչութիւնը վատուժ կ'ըլլայ, կիները ամուլ, երախաները ջղագալարումներու ընդունակ, այրերը փորհարութեան տրա-մադիր» (Բ. 15):

Պէտք է ըսել թէ երկրէ երկիր կը տար-բերի հովերուն ներգործութիւնը, ինչ-պէս Պլինիոս եւս կը հաստատէ: Ցաւա-լին այն է որ, նախ՝ մատենագիրէ մա-տենագիր կը տարբերի շատ հովերուն ա-նունը ըստ իրենց փչած ուղղութեան,— այսպէս՝ կորուսը կը կոչուի երբեմն հիւ-սիս-արեւմտեան հով, երբեմն հարաւ-արեւմտեան հով: Երկրորդ՝ Հելլեննե-րը բարենպաստ կը համարին զեփիւռը, ընդհակառակն Պլինիոս ամէնէն օգտա-կար հովը կը համարի հիւսիսային հովը առողջութեան տեսակէտով (Բ. 48), որ, սակայն, սարսափ կը պատճառէր Բաե-նոփոնի զինուորներուն, ինչպէս յիշե-ցինք: Բայց բոլոր հին մատենագիրները միաձայն կը յայտարարեն թէ «չար» է հարաւային հովը,— կենդանիներուն ա-խորժակը կը կտրէ (Պլինիոս), գլխու ցաւ կը պատճառէ, բերնին մէջ վէրք կը բա-նայ (Հիպոկրատ): Կը թուի թէ Հայաս-տանի մէջ հիւսիսային հովն է որ վախ կը պատճառէ (Անաքաս, Գ. 5), իսկ «բարեգութ» կը համարուի հարաւային հովը, գարնան դռները բացողը.

Բուն կը դնեմ մէջ քարերուն,
Երդիք բանամ դէմ հով քամուն,
Ծուխ կը հանեմ հետ ամպերուն,
Մեր ցաւ կուտանք հարաւ քամուն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(2 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«ԴԵՂԻՆ ՎՏԱՆԳ»Ը

Ե.

Ե.— ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԱՐԴԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Անծայրածիր է Չինաստան. հիւսիսէն (Մանչուրիա) մինչեւ հարաւ (Վիէթ-նամ) 2400 մղոնի, արեւմուտքէն (Կեդր. Ասիոյ Քունլուն լեռնաշղթայէն) մինչեւ արեւելք (Չինական Ծով) 2500 մղոնի վրայ փռուած է: Այս տարածութեան վը-րայ կ'ապրին մօտաւորապէս 700 միլիոն Չինացիներ, որոնց թիւը 10–15 տարիէն պիտի հասնի մէկ միլիարի — աշխարհի ընդհանուր բնակչութեան մէկ երրորդը:

14 տարուան Մաոյական վարչակար-գով, կատարուած են որոշ իրագործում-ներ. կառուցուած են գործարաններ եւ հի-ւանդանոցներ. լեռներու ընդմէջէն, կիր-ճերու խորերուն, անապատներու եր-կայնքին բացուած են ճամբաներ, ու հաստատուած՝ երկաթուղիներ: Այնտեղ ուր կարելի չէր մեքենաներ ունենալ, մարդկային միլիոնաւոր ձեռքեր կը փո-րէին ժայռերը, կը նետէին կամուրջնե-րը, կը փոխէին ջուրերու ընթացքը:

Իրագործումները կարեւոր են: Սա-կայն ղեկավարներու անհամբերութիւնն ու աճապարանքը չափ ու սահման չու-նի: Կ'ուզեն մէկ օրէն միւսը ազքատ Չի-նաստանը դարձնել արդիւնաբերական ա-ռաջնակարգ երկիր: Այս նպատակին հասնելու համար, չունին անհրաժեշտ թիւով մեքենաները, չունին անհրաժեշտ դրամը, չունին անհրաժեշտ ուտեստեղէ-նը (վերջին քանի մը տարիներուն, հունձքերը շատ պէտ եղան բնական ա-ղէտներու պատճառաւ): Ունին միայն աշխատող ձեռքեր, որոնցմէ կը պահան-ջուի հետզհետէ աւելի յարաճուն ճիգ՝ հետզհետէ աւելի յարաճուն զրկանքնե-րու մէջ: Ժողովուրդը Փիլիքապէս սպա-ռած ու քամուած է: Բայց որպէսզի միշտ հրահրուի կորովը, վառ մնայ պահան-ջուած յարատեւ ճիգը, ժողովուրդին առջեւ կը ճօճեն արտաքին ուժեղ թըշ-նամիներու կողմէ բնաջնջուելու սպառ-նալիքը: Որով, ժողովուրդը առանց վայրկեան մը դադարի, ենթարկուած է կուսակցական եւ ազգային քարոզու-թեան: Ու թերեւս այս է, որ, ֆիզի-քական զրկանքներէն աւելի ուժգնօրէն քայքայած ու սպառած՝ ժողովուրդին ջիղերը: Այն օր, ամէն տեղ, կը կազմա-կերպուին «ուղիղ մաքրել»ու հաւաքոյթ-ներ, հանրային ամբաստանութեան հա-ւաքոյթներ, հաւաքական խոստովա-նանքներ, «պայքար»ի անվերջանալի գա-սախօսութիւններ: Ամէն օր նոր կարգա-խօս մը մէջտեղ կը նետուի, որուն իրա-գործման համար ամէն ոք պէտք է ճգնի աշխատանքի իր ժամերէն դուրս: Աւէն մը՝ «պողպատ չինենք» էր այդ կարգա-խօսը. իւրաքանչիւր գիւղի մէջ, խեղ-ճուկրակ հողագործներ հնոցներ հաստա-տեցին, որոնց մէջ կը վառէին իրենց վերջին կահ-կարասիները, եւ կը հալե-ցնէին խոհանոցի ամանները...

Կուսակցութեան հետապնդած գերա-գոյն նպատակն է հասնիլ մարդ էակի անհատականութեան ոչնչացումին: Բայց, մինչ այդ, հարիւր հազարաւոր մարդիկ ամէն օր կը մեռնին ցուրտէն ու անօթութենէն. ու ապրողներն ալ կը գա-ղան կուսակցութեան կողմէ պատժուե-լու սարսափէն:

Տարուան ընթացքին, իւրաքանչիւր դասակարգի վերապահուած են հետա-պնդումներու, պատժական միջոցառում-ներու եւ մաքրագործումներու ամիսներ: Որոշ ամիսներու՝ կը մաքրագործուին «դրամատէրներն» ու յետադիմականնե-րը: Տարիներու անդադրում հալածանք-ներէ ետք, տարօրինակ կրնայ թուիլ, թէ տակաւին գոյութիւն ունին «դրամա-տէրներ»: Որոշ ամիսներու՝ «կը գրա-գին» հարուստ գիւղացիներով. Չի-նաստանի մէջ «հարուստ» կը նշանակէ միւսներէն քիչ մը նուազ աղքատ: Կարգ մը ամիսներու՝ մասնաւոր խնամք կը տանին մտաւորականները «համեստա-ցնելու» գործին: Ապա՝ մաքէ կ'անցը-նեն զանգուածը, թափելու համար բա-ցարձակ համայնականութեան գիծա-գրողները, ընտանիքի եւ անհատական նուազագոյն ստացուածքի հնամենի գա-ղափարներուն կառչած մարդիկը: Ժա-մանակ առ ժամանակ մաքրագործում կը կատարուի կուսակցութեան շարքերէն ներս:

Ո՛չ մէկ դասակարգ կրնայ փախուս-տալ պատժական այս միջոցառումներէն: Քանի որ, ըստ Մաոյական դաւանանքին, նոյնիսկ բացարձակ ընկերվարութեան հասած ընկերութենէ մը ներս՝ դասա-կարգները կը վերապրին՝ զանազան գի-մակներու ետին:

Ուրեմն, ամէն ոք կասկածելի է. խը-ցանքն ու անմաքրակրօնութիւն ամէն տեղ են: «Յետադիմական միտք»ը կրնար գտնել ինքզինք արտայայտելու տարօ-րինակ ձեւեր: Խափանարարը որքան որ յանցապարտ է, նոյնքան յանցապարտ է նաեւ այն ծայրայեղ ձախակողմեանը, որ իրր թէ լաւ նպատակներով՝ կուսակցու-թեան տուած հրահանգներէն աւելի հե-

ՊԱՐԱՊ ԱԹՈՌԸ...

Ափ՛, նայեցայ: Գրեթէ անընթեռնլի երկտող մըն էր ինծի ուղղուած: Փորձե-ցի միտքով կարդալ: Ահա՛ ինչ որ մրո-տած էր այդ թերթիկին վրայ: «...Գը-րոց-բրոց, «փաթթէսի» բանաստեղծ: Երբ փաթաթէսի բանաստեղծ կը կոչեմ քեզ, ատիկա կը նշանակէ թէ քեզ չա՛տ կը սիրեմ: Երանի թէ իմիններէս գոնէ մէկը սոխի կամ սխտորի բանաստեղծ ըլ-լար եւ ես ալ ատով հպարտանայի: Զեղա՛ւ: Հայ էի, Հայ չմնացին: Կու-սակցական էի, կուսակցական չեղան: Աթոռ մը ունէի, ափսո՛ս, ասկէ ետք այդ աթոռը պարապ պիտի մնայ: Ա՛լ ո՛ր մխիթարութիւնը հետս տանիմ: Եավ-րո՛ւս, դուն Ջարդը տեսար, դուն եւ քեզի պէսները Թուրքին «զուլում»ը ճաշակե-ցիք, որբանոցի որդնոտած բակլայով սնանեցաք, բոպիկ, գլխաբաց, կիսա-մերկ աշխարհէ-աշխարհ դեգերեցաք, բայց Հայ մնացիք, Ա, Բ, Գ սորվե-ցաք, կ'ուզէ՛ք, կը փորձէ՛ք բան մը ը-նել: Բայց իմինները,— Հիմակուանննե-րը, այս լոյս քաղաքներուն մէջ կոր-ցան: «Բէօր» եղան, անանկ ալ պիտի երթան:

Ահա մեծ ցաւս: Կը տեսնես իշտէ, ձագս, հո՛ս, ո՛չ տուն, ո՛չ ալ անուն մնաց: Ինկեր ենք, ջուրն ի վար կ'եր-թա՛նք, մինչեւ որ ծովը հասնինք ըլ-մըննանք:

Յուսահատութիւնը չէ որ կը խօսի մէ-ջըս, մահուան սարսափը չէ որ ընկճած է զիս, այլ, մեր օրերու տխո՛ւր, եղ-կելի՛ պատկերը: Բան մը որ կ'ուզէի տանիլ հետս, անդենականը, ատիկա մեր ապրելու, դիմանալու, տոկալու յոյսը պիտի ըլլար: Հիմա՛ կը մնայ որ դուք բազմապատկէք ձեր ճիգերը, ձեզմէ ան-դարձ բաժնուածներուն յոյսերը իրակա-նացնելու համար: Այսպէ՛ս չի մնար, այսպէ՛ս չի մնար: Օր մը ձեզի ապրող-ներուդ համար բարի արեւ մը կը ծագի: Օր մը պարապ աթոռս դրաւող մը կը գտնուի... կը յուսամ...»:

Ալ չէր կրցած շարունակել... հոս փակուած էր խրատականներուն եւ յայտնած ցանկութիւններուն էջը: Հո՛ս վերջացած էր իր խօսքը կախման կէտե-րով...

Փոքրիկ սենեակին մէջ, միջանցքի ամ-բողջ երկայնքին թանձրացեալ տխրու-թիւն մը բռնած էր ամէն կողմ:

Հայրապետ աղբօր վտիտ կուրծքին ծանր հեւքը տակաւ առ տակաւ իջաւ, մեղմացաւ: Անոր մարմինը, գլուխէն մինչեւ ոտքերը կարծես թէ սկսան եր-կարիլ, բարակնալ: Աչքերուն սեւը հետ-զհետէ կը թաղուէր կոպերուն տակ ու սպիտակը աւելի կը լայննար:

Մէկ-երկու անգամ թեթեւ մը հազալ փորձեց, դէմքը ծամուծռեց, կարծես փորձեց շտկուիլ անկողինին մէջ ու ապա մէկէն լռեց:

Սենեակին սեմին վրայ կանգնած հի-ւանդապահուհին մօտեցաւ, փակեց անոր դէմքը ու մեզ սենեակէն դուրս հանեց...

Հայրապետ աղբօր ապրած օրերուն վարագոյրը իջաւ, աւա՜ղ, ու մենք մեկ-նեցանք արցունքոտ աչքերով...

×

Շաբաթ երեկոյ էր:

Տեղական կոմը «Յիշատակի երեկոյ» մը սարքած էր Հայրապետ աղբօր կամ ընկեր Հայրապետի յիշատակին: Հայրա-պետ աղբարը շարքային էր եւ հաւատա-ւոր կուսակցական, իր ամբողջ կեանքը ապրած էր անոր մէջ, արդար էր որ «եր-կու խօսք» ըսուէր իր մասին, իր յիշա-տակին:

Ակումբին մէջ հաւաքուած էինք ըն-կերներ, համակիրներ տխուր մտածում-ներով:

Կոմիտէին ներկայացուցիչը ոտքի ե-լաւ «Յիշատակի երեկոյ»ին բացումը կատարելու:

«Սգակիր ընկերներ եւ համակիրներ, այս երեկոյ... Ակումբին դրան թակոցը խանգարեց ընկերոջ խօսքը:

Մտէ՛ք,— ձայնեցինք գրեթէ բոլորս միաբերան,— Մտէ՛ք»:

Դուռը մեղմօրէն բացուեցաւ եւ անոր սեմին վրայ ցցուեցան Հայրապետ աղ-բօր երկու կայտառ մանչերը,— Վար-դանը եւ Արան, ամչկոտ ու խարխափող կեցուածքով մը:

Բոլորիս նայուածքները ուղղուեցան դէպի երիտասարդները, հետաքրքիր ու հարցական:

— Եկանք,— ըսաւ Վարդան կմկմա-լէն հազիւ լսելի ձայնով մը:

— Եկա՛ք, բարի՛ եկաք, յառաջացէ՛ք տեղ գրաւեցէք,— ըսաւ մեր ներկայա-ցուցիչը յուզուած ձայնով մը:

— Եկա՛նք... եկա՛նք... ափսո՛ս... Եկա՛նք մեր հօրը պարապ ձգած աթոռը գրաւելու,— ըսաւ Վարդան ու փղձկած ինկաւ պարապ աթոռի մը վրայ:

Այդ երեկոյ մենք տրտմաշաղախ խանդ ու նաեւ սփոփանքի ձայն բարձրացուցինք Հայրապետ աղբօր կամ ընկեր Հայրապե-տին անմոռաց յիշատակին:

Այժմ, անոր աթոռը պարապ չէ՛, անոր աթոռը գրաւած են երկու քաջ, հաւատա-ւոր երիտասարդներ,— Վար-դանը եւ Արան, զորս մենք «Քաջ Վար-դան» եւ «Արա Գեղեցիկ» կ'անուանենք: Այո, Քաջ Վարդան եւ Արա Գեղե-ցիկ...

ՄԻՍԱՔ-ՄԻՔ...

(8 եւ վերջ)

ԱԼՊԱՆԻԱՆ ԱՅՍՕՐ

Եւրոպական միակ երկիրն է Ալպանիան, որ տակաւին իր սահմանները չէ բացած արեւմտեան զբօսաշրջիկներուն առջեւ: Այդ երկիրը մտնելու համար «վիզա» ըստանալը՝ յուսահատեցուցիչ գործողութիւն մըն է: Իր մահացու թշնամին եղող Եուկոսլաւիոյ եւ իր սահմաններուն վըրայ աւելի չատ հրացանաձգութիւններ տեղի կ'ունենան քան թէ անցագրերուն վրայ կնիքներ կը դրուին: Այդ երկիրը տեսնել յաջողող սակաւաթիւ մարդոց համար, ճամբորդութիւնը լեցուն է անակնկալներով եւ յուզումներով՝ որ դիւրաւ չեն մոռցուիր:

Եուկոսլաւական սահմանէն կը հասնիք Սկանտար, 35 հազար բնակիչներով պըզտիկ քաղաք մը: Ճամբան կպրապատ եւ լաւ վիճակի մէջ է: Եթէ օրը Կիրակի է, կրնաք երթալ Կաթողիկէ եկեղեցին: Երիտասարդ ու ծեր հաւատացեալները կ'աղօթեն խոր երկիւղածութեամբ, օգտագործելով կուսակցութեան անակնկալ անկրօնութիւնը (Օրթոտոքս եկեղեցին մէջ բացած են ճաշարան մը եւ պառը (գարեջրատունը) դրած են ճիշդ խորանին վրայ ...):

Մայրաքաղաք Թիրանան ունի մէկ պանդոկ՝ «Տարիտ»ը: Պանդոկը շինուած է Իտալացիներուն կողմէ եւ կը պարունակէ 120 սենեակ: Բայց, գրեթէ միշտ յաճախորդ չունի: Հոն, պատահաբար կըրնաք հանդիպիլ Թուրք դիւանագէտի մը կամ Չինացիի մը եւ չատ հազուադէպօրէն՝ արեւմտեան ձեռնարկուի մը: Պանդոկը ունի երկու պատկառելի վերելակներ, որ չեն գործեր: Ամէն սենեակ բաղնիք ունի, բայց, տաք ջուրը չի կրնար գործածուիլ, սակայն ոչ թէ հաւանական ողողումի վախէ:

Պանդոկ այցելելու համար, Ալպանացիները պէտք է օժտուած ըլլան մասնաւոր արտօնագրով: Ատոր համար ալ, պանդոկին ճաշարանը գրեթէ միշտ պարապ է: Սպասեակ մը, որ օտար լեզուներէ միայն իտալերէն գիտէ, ալպաներէն գըրուած ճաշացուցակը կուտայ ձեզի եւ կ'օգնէ թարգմանելով կերակուրներուն անունները: Սակայն, չատ ալ չի յոգնիր, որովհետեւ, ճաշացուցակը չատ բան չի պարունակեր, աւելի ճիշդ կը պարունակէ միայն մէկ տեսակ կերակուր, կտոր մը կարծր միս եւ տապկած հողկիթ:

Մայրաքաղաքին մէջ շինարարական աշխատանք կայ: Նեղլիկ փողոցներով հին թաղամասերուն մօտ, կը կառուցուին արդիական շէնքեր: Կեդրոնական փողոցները խաչաձեւող կէտերու վրայ, ոստիկան մը կարգի կը դնէ ինքնաշարժներու գրեթէ անգոյ երթեւեկը, որուն կեանք կուտան տասը - տասներու թաքսիներ, քանի մը բեռնակառքեր եւ համայնավար պարագլուխներու ինքնաշարժները:

Ծանուցումներու մեծ յայտարարութեանց կողքին կը տեսնէք բազմաթիւ ծաղրանկարներ: Թիթօ, գնդապետի տարազով՝ ալահօրէն կուլ կուտայ տոլարներու տոպրակներ: Ամերիկեան ճաղի եզանակով պարող Խրուշչեւը՝ վար կ'իյնայ ու խնդուք կը պատճառէ սպիտակամորթներէ, սեւամորթներէ եւ դեղնամորթներէ բաղկացած բազմութեան մը: Կըրպակներու մէջ կը ծախուին Էնվէր Հոճայի եւ Սթալինի դիմանկարները:

Օտարահպատակ զբօսաշրջիկի մը ինքնաշարժը կանգ կ'առնէ նկարի մը առջեւ, որ Խրուշչեւը կը ներկայացնէ աղտոտ ու ճմռթկուած հագուստներով: Պըզտիկ տղոց խումբ մը վազելով կը շրջապատէ զայն: Քաղաքական զգեստով գործակալ մը անմիջապէս կը մօտենայ եւ օտարականին անցագիրը կ'ուզէ: Եթէ զբօսաշրջիկը մերժէ, գործակալի ձեռքի մէկ պարզ շարժումին վրայ կը հասնին քաղաքապահ երկու ոստիկաններ: Անոնք կը բարեւեն եւ իրենց կարգին անոր ինքնութիւնը կը հարցնեն:

Թելադրանք մը՝ եւրոպական այս թիպէթը այցելել փորձողներուն: Եթէ ոստիկանատան կամ մաքսատան մէջ դըժուարութեանց հանդիպիք, յայտարարեցէք թէ՝ Էնվէր Հոճայի մարդոց մէջ բարեկամներ ունիք: Պաշտօնեան անմիջապէս մտահոգութեան նշաններ ցոյց պիտի տայ, իր պահանջները պիտի սահմանափակէ եւ ձեզմէ ներողութիւն խնդրելով պիտի ձգէ որ մեկնիք: Բայց, ասիկա ընելու համար, պէտք է քիչ մը ալպաներէն գիտնալ ...

Ալպանիայէն դուրս ելլելու համար ալ մասնաւոր արտօնագիր պէտք է: Եթէ արտօնագիրը ստանաք՝ պիտի հեռանաք անոնց գըլխալու:

Թարգմ. ՎԱԶՐԻԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Սեպտեմբեր 17 – 19, Երեւանի Գրողներու Տան մէջ գումարուած է երիտասարդ գրողներու խորհրդակցական համագումար, որուն մասնակցած են Հայաստանի սկսնակ եւ երիտասարդ գրագէտներէն զատ, նաեւ Խ. Միութեան զանազան հայաշատ վայրերէն եկած գըրագէտներ:

Հայաստանի Գրողներու Միութեան առաջին քարտուղար՝ Էդ. Թոփչեանի բացման խօսքէն ետք, զեկուցումներ ըրած են երիտասարդ գրողներու արձակի եւ քերթուածի մասին Ս. Արգումանեան եւ Հ. Ֆէլէքեան:

Երկու զեկուցաբերները դիտել տալէ ետք, թէ գրական զոյգ մարզերուն մէջ կարեւոր նուաճումներ արձանագրուած են սկսնակ գրողներու կողմէ, դիտել տուած են, թէ անոնցմէ ոմանք տուրք կուտան «Նորարարութեան», այլ խօսքով արդիականութեան խորթ եւ դատապարտելի ձեւերուն: Իսկ ոմանք ալ՝ պարզապէս կ'ընդօրինակեն հին դասական գրողներու ոճերը, ձեւերը:

Հին սերունդի կողմէ խօսք առած են գրագէտներ Ս. Տարօնցի, Վ. Նորենց եւ Մ. Արմէն: Երեքն ալ թելադրած են ըսկսնակ երիտասարդ գրողներուն օրինակ առնել հին գրողներէն եւ մանաւանդ «ապրիլ ժամանակի այրող հարցերով, ըլլալ աւագներու արժանաւոր յաջորդները, խիզախել, չվախնալ դժուարութիւններէ»:

Երիտասարդ սկսնակ գրողներու բանբերները՝ Ն. Միքայէլեան եւ Լ. Դուրեան դժգոհութիւն յայտնած են, որ զեկուցաբերները ցոյց չեն տուած կարդ մը «շնորհալի հեղինակներու մօտ եղած դըրականը»: Միեւնոյն ատեն դժգոհութիւն յայտնած են Պետհրատին եւ խմբագրութեան հասցէին, որ «քիչ տեղ կը յատկացնեն երիտասարդներուն», իսկ մամուլը չանդրադառնար իրենց հրատարակած գործերուն:

Խօսք առնողներուն մէջ եղած է նաեւ Յ. Շիրազ, սակայն, Երեւանի «Գրական Թերթը» լուռ անցած է ծանօթ եւ տաղանդաւոր բանաստեղծին խօսքերուն վըրայէն: Գոհացած է լակոնական երկու տող գետեղելով միայն:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐ

Ոստիկանապետ Յ. Պօղոսեանի յօդուածին համաձայն, ինքնաշարժի արկածներուն 70 տոկոսը տեղի կ'ունենայ վարորդներուն անկարգապահութեան (երթեւեկութեան կանոններու խախտում եւայլն), 15 տոկոսը՝ գինովութեան, իսկ մէկ մասն ալ՝ ինքնաշարժներու անկատար վիճակին պատճառով:

Արկածներու մէկ մասին պատճառն ալ՝ կարգ մը երթուղիներու աննախանձելի վիճակն է:

ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿ

Ինչպէս ծանօթ է, Հայաստանի հրատարակչական մարմինները գիրքի մը ծաւալին, այլ խօսքով տողերու քանակին համաձայն կը վարձատրեն գրագէտները եւ գիրքերու հեղինակները: Ասիկա բացասական անդրադարձում կ'ունենայ, դիտել կուտայ գրասէր մը՝ Վ. Մկրտիչեան «Գրական Թերթ»ի վերջին թիւին մէջ, քանի որ հեղինակները իրենց գործին արժէքէն աւելի, ուշադրութիւն կը դարձնեն ծաւալին:

Երեւանցի գրասէրը կ'առաջարկէ վըճարումները կատարել, ըստ գիրքին գըրական, գեղարուեստական կամ մտաւոր արժէքին:

ՀԱՅ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐ

Ծանօթ երգահաններ Առնօ Բաբաջանեան եւ Էտկար Յովհաննիսեան Վարշաւա մեկնած են մասնակցելու համար «Վարշաւական աշուն» կոչուած եւ ամէն տարի տեղի ունեցող փառատօնին:

Առնօ Բաբաջանեանի Թաւջութակի քոնչերթօ՝ ընկերակցութեամբ նուագախումբի, ինչպէս նաեւ Եդուարդ Միրզոյեանի «Լարային քառեակը» մաս պիտի կազմեն պաշտօնական յայտագրին: «Կոմիտաս քառեակը», իր կարգին ներկայ է այս հանդիսութեան:

×

Հայ արուեստագէտներ մաս կազմած են Անգլիոյ մէջ տեղի ունեցած խորհըրդային երաժշտական հանդիսութեանց:

Համերգներու ընթացքին նուագուած են Եդ. Միրզոյեանի համանուագը լարային նուագախումբի համար, Արամ Խաչատրեանի սուիթը՝ «Գայեանէ» բեմադրէն եւ դաշնակի քոնչերթօ:

Հանդիսութիւնները փակած է Զարուհի Դոլուխանեան:

ու կ'երթայ: Ցանցապարտ է այն, որ կը կարծէ թէ ինք անկեղծ համայնավար է. բայց, իրականութեան մէջ՝ համայնավարի իր գործունէութեան շնորհիւ, իր անպաշտ անհատականութեան թաքուն մղումներուն է որ գոհացում կուտայ պարզապէս:

Նախապէս՝ համայնավարութիւնը կը փճացնէր իր «բնական թշնամիները»: Այժմ՝ կը պայքարի 700 միլիոն Չինացիներու դէմ, որոնք կը մերժեն հրաժարիլ «մարդ էակի» իրենց հոգեվիճակէն:

Շ. Ք.

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Հաւատացէք ինծի, աղէկ կ'ըլլայ որ ձեր բժշկուելուն սպասէք մարմնոյն փոխադրութիւնը կատարելու համար:

— Ոչ, անհոգ եղէք, քաջութիւնս պիտի չկորսնցնեմ: Եւ յետոյ խելքս պիտի թողնեմ եթէ կարելի եղածին չափ շուտով գլուխ չհանեմ այս որոշումը, որուն գործադրութիւնը պէտք մը եղած է վշտիս համար: Կ'երդնում թէ պիտի չհանդարտիմ մինչեւ որ չտեսնեմ Մարկրիթը: Ասիկա գլխ տաջորդ տենդին մէկ ծարաւը, անքնութեանս մէկ երազը, զառանցանքիս մէկ արդիւնքն է թերեւս: Բայց եթէ հարկ ըլլայ որ տեսնելէս ետք Տրարեան կրօնաւոր մը ըլլամ Պ. տը Ռանսէյի պէս, պիտի ըլլամ:

— Կը հասկնամ, ըսի Արմանին, եւ բոլորովին ձեր տրամադրութեան տակ եմ: Ժիւլի Տիւբրան տեսա՞ք:

— Այո: Ոհ, առաջին անգամ Փարիզ վերադարձած օրս իսկ տեսայ զայն:

— Ձեզի յանձնե՞ց այն թուղթերը, զորս Մարկրիթ անոր թողած էր ձեզի տրուելու համար:

— Ահաւասիկ:

Արման բարձին տակէն թուղթերու ծըրար մը հանեց եւ անմիջապէս տեղը դըրաւ:

— Այս թուղթերուն պարունակութիւնը գոց գիտեմ, ըսաւ ինծի: Երեք շաբաթէ ի վեր օրը տասն անգամ կարդացի զանոնք: Դուք ալ պիտի կարդաք, բայց ետքը, երբ հանդարտութիւնս գտնեմ ու երբ կարենամ հասկցնել ձեզ թէ որքան զգացում եւ սէր կայ այս խոստովանութեան մէջ: Առ այժմ ծառայութիւն մը պիտի խնդրեմ ձեզմէ:

— Ի՞նչ է:

— Վարը կառք մը ունի՞ք:

— Այո:

— Է՛ ուրեմն, կը հաճի՞ք անձագիրս առնել եւ նամակատուն երթալով հարցընել թէ ինծի համար նամակ եկա՞ծ է: Հայրս ու քոյրս գրած ըլլալու են ինծի ի Փարիզ, ուրկէ այնքան աճապարանքով մեկնեցայ որ ժամանակ չունեցայ երթալ նայելու: Երբ վերադառնաք, միասին կ'երթանք ոստիկանութեան քոմիսէրին եւ վաղուան արարողութիւնը կ'իմացնենք անոր:

Արման իր անձագիրը տուաւ ինծի ու ես Ժան – Ժագ – Ռուսօ փողոցը գացի:

Տիւվալի անունին երկու նամակ եկած էր, զորս առի ու դարձայ:

Արման հագուած էր եւ դուրս ելլելու պատրաստ վիճակի մէջ կը գտնուէր:

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ ինծի նամակները առնելով: Այո, աւելցուց հասցէներուն նայելով, հօրմէս եւ քրոջմէս է: Իմ լռութեանս պատճառը հասկցած ըլլալու չեն:

Բացաւ նամակները եւ աւելի գուշակեց անոնց պարունակութիւնը քան թէ կարդաց, վասն զի իւրաքանչիւրը չորս էջ էր ու վայրկեան մը ետքը ծալլեց զանոնք:

— Մեկնինք, ըսաւ ինծի: Վաղը կը պատասխանեմ:

Ոստիկանութեան քոմիսէրին գացինք եւ Արման անոր յանձնեց Մարկրիթի քըրոջ արտօնագիրը:

Քոմիսէրը ի փոխարէն տուաւ ծանուցագիր մը գերեզմանատան պահապանին ուղղուած: Որոշուեցաւ որ Օր. Կօթիէի մարմնոյն տեղափոխութիւնը տեղի ունենար յաջորդ օրը, առտուան ժամը 10ին, եւ թէ ժամ մը առաջ ես պիտի երթայի զինքը առնելու եւ միասին գերեզմանատուն պիտի ուղղուէինք:

Ես ալ հետաքրքիր էի այս տեսարանին ներկայ գտնուելու եւ կը խոստովանիմ թէ գիշերը քունս չտարաւ:

Զիս պաշարող մտածումներէն դատելով, այն գիշերը չատ երկար երեւցած ըլլալու էր Արմանի:

Երբ հետեւեալ օրը ժամը 9ին իր սենեակը մտայ, Արման սոսկալի կերպով տժգունած էր, բայց հանդարտ կ'երեւար:

Ժպտեցաւ ու ձեռքը ինծի երկնցուց:

Մոմերը մինչեւ ծայրը վառեր էին եւ դուրս ելլելէ առաջ Արման հօրը ուղղըւած խիստ ստուար նամակ մը առաւ, որուն մէջ անշուշտ գրած էր իր գիշերային տպաւորութիւնները:

Կէս ժամէն Մօնմանթռ ժամանեցինք:

Քոմիսէրը մեզի կը սպասէր արդէն:

Ցամրօրէն ուղղուեցանք դէպի Մարկրիթի գերեզմանը: Քոմիսէրը ամէնէն առաջ կը քալէր: Արման ու ես քանի մը քայլ հեռուէն կը հետեւէինք անոր:

Ատեն ատեն կը զգայի որ ընկերոջս թեւը ջղաձգօրէն կը սարսռար, որպէս թէ յանկարծ սարսուռ մը պատըռած ըլլար իր ամբողջ մարմնոյն վրայ: Այն ատեն երեսը կը նայէի: Կը հասկնար նայուածքիս պատճառը եւ կը ժպտէր ինծի: Բայց տունէն ելլելնէս ի վեր խօսք մը փոխանակած չէինք իրարու հետ:

(Շար.)

ՄԱՀԱԶԴ

Այրի Տիկին Իսկուհի Զատուրօֆ եւ զաւակները կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն եւ հօրը՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԶԱՏՈՒՐՕՖԻ

(Խոտրնեցի)

Յուղարկաւորութիւնը այս Հինգշաբթի՝ Հոկտեմբեր 3, ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել։

Մեռնողին փափաքին համաձայն՝ ոչ ծաղիկ ոչ ծաղկեպսակ, այլ նուիրատուութիւն բարենպատակ հաստատութեանց։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆր. Բանակի Նախկին Հայ Ռազմիկներու բարեկամ. Միութեան։

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6

Առաւօտեան հոգեհանգստեան պաշտաւ — րաց Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, երկու համաշխարհային պատերազմներու եւ ազատագրութեան զոհերուն համար։

Կ'ոգեկոչուի Արարայի յաղթական ճակատամարտի եւ Կիլիկիոյ գրաւման 45րդ տարեդարձը։

ԺԱՄԸ 12ԻՆ.— Պատարագէն ետք դրօշի պարզում։

Կը նախագահէ.— ԶՕՐ. ՀՈՒՍԷ։

Կը խօսի՝ Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ։

ԺԱՄԸ 13ԻՆ.— Ֆրանքեւհայկական ճաշ Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահին մէջ։

Կը նախագահէ երեսփոխան եւ Մար — սէյլի քաղաքապետ՝ ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՐ։

ՃԱՇԱԳԻՆ.— 18 ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել մինչեւ Հոկտ. 3։ Դիմել.— Սելեքթ – Պառ, 18 Պուլվ. Տիւկոմիէ։

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ ծնողքներ, մի՛ զրկէք ձեր զաւակները մայրենի լեզու սորվելու իրենց արդար իրաւունքէն։ Այս ոչ միայն ազգային պարտականութիւն է այլ մանաւանդ՝ խիղճի եւ պատուոյ հարց է թէ ձեզի թէ մեզի համար։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻԼԱՅԻ եւ մօտակայ Թաղամասերու համար Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան հաստատած հայերէնի դասերը կը վեր - սկսին Հոկտեմբեր 3ին եւ տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ վերջ ժամը 14էն 17, Էքոլ Սէն-Լուի, 11 Րիւ Անրի Պարպիւս (ֆրանսական եկեղեցիի մօտ), մեթրօ Մեռի տէ Լիլա, ուսուցչուհի՝ Տիկին Չիլինկիրեան։

ԻՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 3ին, Իսիի Արմեան վարժարանի մէջ, ժամը առտուն 9էն 12 եւ կէս օրէ ետք ժամը 13էն 16.30, ուսուցչուհի՝ Օր. Բեկա Ազարեան։

ՓԱՐԻԶԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18։

Bonnetiers

s/mach. circulaires ; se présenter
TRICOTS LYONNAIS
80, Rue d'Aboukir — PARIS (2e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ։

ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Օնոսեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին՝

ՀԵՐՎԷ – ՏԻԳՐԱՆ

մկրտութիւնը, որ կատարուած է Սեպտ. 29ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Օնոսեանի կնքահայրութեամբ։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ժողովը այս ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, դպրոցին սրահին մէջ։ Շրջ. ժողովի զեկուցում եւ կարեւոր հարցեր։ Լանսէյի, Ռընաժի ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկ. Մ. Աւետիսեանի բնակարանը, 195պիս, Րիւ տիւ Մենիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան յիսնամեայ յոբելեանի տօնակատարութիւնը որ տեղի պիտի ունենար Հոկտեմբեր 13ին։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 3ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին։

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն պիտի կատարէ՝ ուսուցիչ Վ. Մ., նոյն առտուն, Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ։

Պատանի նոր սերնդականներու դասաւանդութիւնը՝ ըստ առաջնոյն, շաբաթ իրիկուն։

Վարչութիւնս սրտագին կոչ կ'ընէ Պոմոնի եւ շրջակայքի յարգելի ծնողքներուն որ իբրեւ գիտակից ազգայիններ, չզրկեն իրենց զաւակները մայրենի լեզուի ուսումէն եւ ազգ. դաստիարակութենէն։ Այդպէսով՝ կատարած կ'ըլլան՝ ոչ միայն խղճամիտ ծնողքի իրենց պարտքը, այլեւ՝ քաջալերած՝ Կապոյտ Խաչն իր հանրանուէր գործունէութեան մէջ։

Նորընտիր վարչութիւն

ԾԱՆՕԹ.— Թոշակի վճարումը պարտաւորիչ չէ։

×

Լիոնի Հայկազեան վարժարանին վերամուտի արձանագրութիւնները սկսած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողքներէն որ ներկայանան եկեղեցւոյ դիւանատունը, արձանագրել տալու համար իրենց զաւակները$ ժամը 10էն 12 եւ 16էն 19 կամ հեռաձայնել՝ 60 – 47 – 18։

Այս առթիւ կը հաղորդուի թէ ուսուցչական նոր կազմով է որ պիտի սկսին նոր շրջանի դասաւանդութիւնները։

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, 26 ռիւ տէ Քոնվալէսան։

Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել իրենց զաւակները։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ Փարիզի մէջ կը տօնուի 26 Հոկտ. շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտ. 5, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

Բարձր հովանաւորութեամբ

GASTON DEFFERRE
(Député-Maire de Marseille)

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն։

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Նոր Սերունդի խօսքը կ'արտասանէ.— Ընկ. ԳԱԼՈՒՍՏ ՊԱՊԵԱՆ

Խօսնակ.— Կարօ Յովսէփեան

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին։ Հայկական պարեր Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ քեմանչիստ ՀԱՄՈՅԻ։

Կ'երգէ՝ ՕՐ. ԺԱԳԼԻՆ ՓԱՓԱՓԵԱՆ

Կ'արտասանեն՝ ՕՐ. ՍԵԴԱ, ԹԻՒԹԻԼԵԱՆ, ՕՐ. ԷԼԻԶ ԵԶԻԿԵԱՆ, ՅԱԿՈԲ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ ՅԱԿՈԲ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ։

Ձեռնադաշնակ՝ ՓՈՔՐԻԿՆ ՃՕՇԿՈՒՆԵԱՆ։ Խմբական արտասանութիւն Նոր Սերնդականներու կողմէ։

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր։

Ճոխ պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի եւ իր շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութիւնները եւ անհատ ընկերուհիներ, միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի, ժամը 3ին, «Ահարոնեան» ակումբը։

Ներկայ պիտի ըլլան շրջանային վարչութեան երկու ներկայացուցիչները։ Կարեւոր օրակարգ։

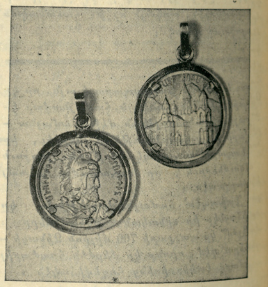
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Պ. Փիլիպպոսի սրճարանը։

Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը



Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահմանի՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 3 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9824 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 39e ANNÉE — N° 9824

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԻՏԻ ԿՐՆԱՆ ԲԱՆ ՄԸ ԸՆԵԼ

Թայմզի Մասնաւոր Թղթակցին մանրամասն եւ փաստացի գրութիւնը Թրքահայաստանի հնադարեան եկեղեցիներուն Թուրքերու կողմէ սիստեմատիկ քանդումին մասին առիթ տուած է վաղեմի լրագրող Մ. Ֆիլիփս Փրայսի Նամակ մը ղրկելու անգլիական մեծ թերթի խմբագրութեան :

Ֆիլիփս Փրայս իբրեւ պատերազմական թղթակից անգլիական թերթերու, համաշխարհային առաջին պատերազմի ընթացքին ղրկուած էր կովկասեան ճակատը, ուսկից օրը օրին տեղեկութիւններ կը հաղորդէր Անգլիա՝ Թուրքիոյ դէմ կատարուած զինուորական գործողութեանց մասին :

Հետեւած էր ռուսական բանակի յաղթական արշաւանքներուն եւ այդ առթիւ մանրամասնօրէն ուսումնասիրած Թրքահայաստանի գրաւեալ շրջանները : Իր պատերազմական յուշերը հրատարակած է իբրեւ գիրք, որ անգտանելի է տարիներէ ի վեր :

Ֆիլիփս Փրայս իր Նամակին մէջ կ'ըսէ.

«Ձեր Մասնաւոր Թղթակցին յօդուածը ցոյց կուտայ թէ բան մը պէտք է ընել փրկելու համար Միջին Արեւելքի կարգ մը մասերուն մէջ գտնուող կրօնական անգնարժէք յիշատակարանները, որոնք կառուցուած են տասներորդ եւ տասնեւմէկերորդ դարերուն : Առաջին աշխարհամարտի ընթացքին ձիով ճամբորդեցի [...] Թորթում գետի վրայէն դէպի [...], այցելելու ռուս հրամանատարին, որուն բանակատեղին հոն կը գտնուէր :

«Տեսայ ձեր Թղթակցին նկարագրած եկեղեցիներէն մէկ քանին, որոնք աւելի լաւ վիճակի մէջ էին այն ատեն, քան ինչ որ կ'երեւին այժմ : Եթէ բան մը չըլլայ, ժամանակն ու գիւղացիները պիտի քանդեն անցեալի այս գեղեցիկ նշխարները» :

Թայմզի Թղթակիցը իր գրութեան մէջ աւելի շատ ծանրացած ըլլալով վրացական եկեղեցիներուն վրայ, Ֆիլիփս Փրայս կը գրէ .

«Նոյն հարցը գոյութիւն ունի նաեւ այն շրջանին, որ երբեմն Հայաստան կը կոչուէր, Վանայ Լիճին շուրջ, ուր հայկական հին եկեղեցիները վտանգուած են՝ անփութութեան պատճառաւ :

«Կրնա՞մ թելադրել, որ Թուրք կառավարութիւնը հետաքրքրուի այս խնդրով : Մինչեւ հիմա Անգարայի պաշտօնական քաղաքականութիւնն է եղած ուրանալ գոյութիւնը Թուրքէն զատ ուրիշ ժողովուրդներու՝ Վանայ Լիճին շուրջ : Կը յուսամ, որ այդ քաղաքականութիւնը կը մեղմանայ եւ օտար կազմակերպութիւններուն թոյլ կը տրուի, որ վերականգնեն այդ եկեղեցիները »:

Խօսելով վրացական եկեղեցիներու մասին, Փրայս կը գրէ թէ Ստալին հիմք ունենալով ժամանակին Թուրքիոյ այդ շրջաններուն մէջ Վրացիներ բնակած ըլլալու փաստը, ուզեց Խ. Միութեան կցել այդ հողամասերը : Սակայն այժմ Ռուսիա հողային պահանջներ չունի այլեւս Թուրքիայէն :

Սելճուքներու շրջանէն սկսեալ այդ հողամասերուն վրայ ապրող Վրացիներ հետզհետէ իսլամացած են, թէեւ շատեր տակաւին վրացերէն կը խօսին, կը գրէ Փրայս :

Յատկանշական երեւոյթ է, որ Անգլիացիք սկսած են հետաքրքրուիլ Թուրքիոյ քրիստոնէական եկեղեցիներով եւ ահազանգ կը հնչեցնեն՝ կորուստէ փրկելու համար զանոնք :

Հաւատա՞նք թէ պիտի յաջողին «բան մը ընել », ինչպէս կը թելադրեն : Պիտի կրնա՞ն փոխել Թուրքին գլուխը :

Միամիտ չենք յոյսերով օրօրուելու համար :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ ՎՐԷԺ ԿԸ ԼՈՒԾԷ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՀՈՂԵՐԸ Կ'ԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒԻՆ

Մինչ ընդդիմութիւնը կը շարունակէ գլուխ բարձրացնել եւ կոչ կ'ընէ զինուորներուն որպէսզի վճռական պայքարը տանին Պեն Պելլայի մենատիրական վարչակարգին դէմ, այս վերջինը վերահաստատելու համար խնդրոյ առարկայ դարձած իր ժողովրդականութիւնը, որոշեց ազգայնացնել Ֆրանսական վերջին կալուածներն ու հողերը, որ մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար հեկտար կը ներկայացնեն : Աւելորդ է ըսել թէ ձեռք առնուած միջոցը այսքան յանկարծակի կերպով մեծ վրդովում յառաջ բերած է : Պեն Պելլա իր ճառը արաբերէն սկսած է (Քապիլները չեն հասկնար) եւ վերջացուցած ֆրանսերէն եւ ֆրանսերէն յայտնած է ազգայնացման իր որոշումը, ինչ որ շատ յատկանշական կը նկատուի :

Միշըլէի շրջանը մեծ հանրաժողով մը կազմակերպուած էր ուր Ահմէտ ըսաւ երեք հազար հոգիի առջեւ.— Առանց արտասահմանի օժանդակութեան, հարկ եղած միջոցներն ունինք : Ես վստահ եմ որ Պեն Պելլա կ'ուզէ միջադէպ մը ստեղծել որպէսզի դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուին Մարոքի հետ »:

Այթ Ահմէտ քննադատեց նաեւ « Ա. լա Պեն Պելլա ընկերվարութիւնը որու արդիւնքը կ'ըլլայ տնտեսական սնանկութիւն, քաոս եւ ընկերային տագնապը : Մեր կարելին պիտի ընենք խուսափելու համար արիւնահոսութենէ »:

Իրմէ առաջ, ընդ. Մոհանտ էլ Հաճ ձայն բարձրացուցած էր մենատիրութեան դէմ եւ շեշտած «միասին վերջ պիտի դնենք ոստիկանական վարչաձեւին.» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ Բ. իր առաջին նիստին քննեց «վասն եկեղեցւոյ» շէման որ քուէարկուեցաւ 2301ի վրայ 2231 ձայնով : Այս նիւթին շուրջ խօսք առած են տասը կարդինալներ որոնց կարգին կարդինալ Գրիգոր – Պետրոս Աղաճանեան :

ՇԱՀԸ նշանակեց այն երեսուն ծերակուտականները որ ըստ սահմանադրութեան կ'ընտրուին թագաւորին կողմէ : Խորհրդարանի հանդիսաւոր բացումը կը կատարուի Հոկտ. 6ին :

ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿԻ մեծ – դքսուհին եւ ամուսինը՝ իշխան Ֆելիքս Փարիզ հասան Չորեքշաբթի օր, պաշտօնական այցելութեան :

ԼՈՐՏ ՀԻՒՈՒՄ անգլիական տեսակէտը պարզելով Ազգաժողովին առջեւ, շեշտեց թէ Խորհ. Միութեան նպատակն ու շահը խաղաղ համակեցութեան մէջ է : Խրուշչեւ նախընտրեց համայնավար աշխարհի բաժանումը քան այդ սկզբունքէն հրաժարիլը :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ անգամ մը եւս քննադատելով խորհրդային դիւանագիտութիւնը խոստովանեցաւ թէ ցորեն գնած է Քանատայէն, Աւստրալիայէն եւ ուրիշ երկիրներէ :

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն թէ ֆրանսական ինչքերու գրաւումը պիտի վերցուի մինչեւ երկու ամիս :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶ կը գրէ թէ պատճառներ կան որպէսզի Ամերիկա փոխէ իր քաղաքականութիւնը Չինաստանի նկատմամբ :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ հսկայ տողանցք մը կատարուած է չին յեղափոխութեան 14րդ տարեդարձին առթիւ :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ խորհուրդը կարգ մը որոշումներ տուաւ առջի օր : Ջանք պիտի թափուի որ գինիին գինը չբարձրանայ : Լուսաւորութեան ընդհանուր քարտուղարութիւնը յանձնուեցաւ Փիէռ Լօռանի : Յայտնուեցաւ թէ տը Կոլ մինչեւ 1964, ճամբորդութիւն պիտի չկատարէ գաւառը : Ծանօթ է որ Թեհրան կ'երթայ ամսոյս 16ին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱՅԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 250ԱՄԵԱԿԻՆ

Սեպտեմբեր 20ին, 30.000 հանդիսատեսներ ներկայ գտնուած են մեծ աշուղին ծննդեան 250ամեակին նուիրուած տօնահանդէսին, որ տեղի ունեցած է Երեւանի մարզադաշտին մէջ :

« Երեկոյեան ժամը եօթն ու կէսն է : Մեծ լուսարձակները, գունաւոր լուսատուները մարզադաշտը կ'ողողեն լոյսերով : Կը լսուի դերասանուհի Թ. Դեմուրեանի ձայնը, որ կը կարդայ Սիլվա Կապուտիկեանի բանաստեղծութիւնը .

Քանի տարի մէջլիսներում
տաղ ես ասել,
Սայաթ – Նովա,
Քանի տարի դու սրտերի
հետ ես խօսել,
Սայաթ – Նովա,
Կարօտ բլբուլ, ամէն
գարուն եկել ես դու
Վարդերի հետ,
Ու սիրելով, ու սիրուելով
մեզ ես հասել .
Սայաթ – Նովա,

Քանի մը դերասաններ կը ներկայացնեն մեծ բանաստեղծ – աշուղին կեանքը, անոր գործերուն գեղարուեստական արժէքը, որմէ ետք մարզադաշտին խաղադաշտը «կը վերածուի 18րդ դարու Թիֆլիսի շուկայի : Խանութներ, գինետուներ, թէյարաններ, չթի, պտուղի, կանաչեղէնի խանութներ, զանազան արհեստանոցներ : Եւ հին տարազներով այլազգի մարդիկ կը լեցուին շուկան : Տեղ մը կիները եկեղեցիին մօտ ծունկի եկած կ'աղօթեն, անդին՝ աւանդական զուռնայի հնչիւններուն տակ, պրկուած պարանի մը վրայ կը քալէ լարախաղացը : Շուկայի մէկ մասին մէջ սայլերով ձմերուկ բերած են եւ կը գովեն իրենց ապրանքը, ուրիշներ էշերու վրայ նստած իրենց մածունին գովքը կ'ընեն, անհոգ մարդիկ կառքերու վրայ նստած քէֆ կ'ընեն, մէկը նարտի կը խաղայ, միւսը՝ նարկիլէ կը ծխէ :

« Հին Թիֆլիսի շուկան եռուզեռի մէջ է : Եւ ահա հեռուէն կը լսուի ուղտերու կարաւանին ձայնը : Միալար կը հնչեն զանգակները : Կը մտնէ հեռու երկիրէն եկած օտար երգիչ մը : Շուկայապետը կը յայտարարէ ամբոխին, որ օտար երկրէ եկած երգիչը կ'ուզէ տեսնել եւ մրցիլ մեծ աշուղ Սաթայի հետ : Լուրը կը խանդավառէ բոլորը »:

Մրցորդ երկու աշուղները կ'երգեն : Սայաթ – Նովա, անշուշտ, կը շահի եւ ժողովուրդը կը ծափահարէ խելայեղ :

Իրարու ետեւէ շուկայ կու գան զանազան աշուղներ, ժողովրդական նուագարաններէ կազմուած նուագախումբ մը : Բոլորն ալ տպաւորիչ շունչով կը հնչեցնեն Սայաթ – Նովայի ծանօթ երգերուն մեղեդիները՝ «Քանի վուր ջան իմ», « Դուն էն գլխէն իմաստուն իս » եւն. :

Աշուղին երգերուն դմայլանքին տակ, պատշգամ կ'ելլէ Հերակլ Բ. Թագաւորին աղջիկը՝ Աննան ու կը սկսի սիրերգներու զուգերգները :

Պատկերը քիչ ետք կը փոխուի : Շուկային մէջ կը յայտնուին արքայական լրատարները, որոնք կը յայտնեն թագաւորին փափաքը՝ Սայաթ – Նովա ներկայանայ պալատ : «Բայց Սաթայը երկար չմնաց պալատին մէջ : Առանց ժողովուրդին չէր կրնար ապրիլ »:

Վերջացած է յայտագիրին առաջին մասը :

Կարճ դադարէ մը ետք, բեմ կը բարձրանան հայ եւ օտար ծանօթ երգիչներ, երգչուհիներ, ոմանք կ'երգեն Սայաթ – Նովայի երգերը, ուրիշներ «Մոսկուայի կրակները» երգը եւայլն :

Տօնահանդէսը, անփոփոխ յայտագրով, կրկնուած է Սեպտեմբեր 21ին եւ 22ին :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը Սեպտեմբեր 27ի իր թիւին մէջ հրատարակած է հետեւեալ հաղորդագրութիւնը .—

Այսու գիտութիւն բարեպաշտ Հայ ժողովրդեան կը ծանուցանենք, թէ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգային Իշխանութեանց կողմէ միաձայնութեամբ Առաջնորդ ընտրուած է Ս. Աթոռոյս Միաբանութեան անդամներէն Գերշ. Տ. Արտաւազդ Ծ. Վրդ. Թրթռեանը :

Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը, Վեհափառ Կաթողիկոսի նախագահութեամբ, 1963, Սեպտեմբեր 25ի Չորեքշաբթի օրուան լիակատար նիստին մէջ նկատի առաւ Հարաւային Ֆրանսայի Ազգային Իշխանութեանց գրաւոր դիմումը եւ արտօնեց Գերշ. Տ. Արտաւազդ Ծ. Վարդապետը ստանձնելու Հարաւային Ֆրանսայի առաջնորդական պաշտօնը ի պայծառութիւն Հայց. Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ եւ յօգուտ մեր ազնիւ ժողովուրդին :

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

26 Սեպտ. 1963, Անթիլիաս

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան	60	Ֆրանք
Վեցամսեայ	35	Ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 Ֆ. :

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական ծանր գործը :

ՆԱՐԴԵԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒԵԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ

Գ.

Հարաւային հովը այսօր եւս առարկայ է առանձին եւ երկար ուսումնասիրութեանց : Նշանաւոր է Փրոֆ. Մուրիքանի ուսումնասիրութիւնը, ուր ցոյց կը տրուի թէ հարաւային հովը, բարձրանալով Ռոնի հովիտն ի վեր, կը ստեղծէ, մասնաւորաբար Լիոնի շրջանին մէջ, զանազան հիւանդութիւններ, — առաջին ազդուողները երախաներն են, յետոյ չափահասները: Կը պատճառէ ընդհանուր ուժաթափութիւն մը, գլխու ցաւ, հիւծախտաւորներու մօտ՝ արիւն թքնել, յիմարներու մօտ՝ ջղագրգռութիւն :

Երբ հարաւային հովը կը փչէ, նորածինները անհանգստութիւն ցոյց կուտան, չեն կրնար քնանալ, կը փսխեն, ջղաձգութիւն կ'ունենան, ջերմութիւնը կը բարձրանայ մինչեւ քառասուն աստիճան, ու կը խաղաղին՝ երբ ուղղութիւն կը փոխէ հովը, կը դառնայ հիւսիս : Տեսնուած են երախաներ, որոնք կը չորնան, աչքերը փոսը կ'իյնան, պորտ կը չինէ գլխուն գագաթը, մորթը կը ստանայ գորշ գոյն մը, — ոմանք կը մեռնին :

Ռոնի հովիտն ի վեր բարձրացող հարաւի հովին դերը կը կատարէ Ալպեան Ֆէօհն (գերմաներէն) կոչուած նոյն հովը, որ կը ներգործէ չորցնելով բերանը, կոկորդը, քիթը, մինչ արագ կը բաբախէ զարկերակը : Ենթական յոգնութիւն մը կը զգայ, գլխու ցաւ, ու միաժամանակ անձկութիւն, մղձաւանջ: Կենդանիներն իսկ կ'ազդուին այս հովէն :

Տօքթ. Ռեմլինկէր, իր կարգին, ուսումնասիրած է Թանձերի կլիման: Հովոտ քաղաք մըն է Թանձեր, որ խորապէս կ'ազդուի՝ երբ, Միջերկրականի եւ Ատլանտեանի միջեւ, Ճիպրալթարի նեղուցէն անցնելու ատեն, գետ կը կազմեն կարծես, գետի պէս կը հոսին հովերը սաստիկ յորձանքներով: Այստեղ, ամէնէն վտանգաւորը արեւելեան հովն է, զոր Մարոքցիք կ'անուանեն շարքի, իսկ Սպանացիները՝ լեվանթէ: Այս հովը երկարատեւ է, կը չարչարէ մասնաւորաբար ջղագարները՝ գլխու ցաւ եւ անքնութիւն պատճառելով: Զարմանալին այն է որ ենթակաները 12– 14 ժամ առաջ կը զգան հովին գալը, կը գուշակեն անվրէպ որովհետեւ այդքան կանուխ կը սկսի իրենց չարչարանքը: Այս չար հովը վնասակար է առաւելապէս հիւծախտաւորներուն, կարծես կրակին վրայ փչող փքոցի մը պէս կ'արծարծէ վէրքերը, արիւն թքնելը կը դառնայ հանապազօրեայ, եւ արագօրէն դէպի վախճան կը տանի հիւանդութիւնը :

Տօքթ. Պայեէ հրատարակած է ուսումնասիրութիւն մը Նիմի չար հովին մասին: Այս հովը չորութիւն չի պատճառեր, բայց ծանրօրէն կը վտանգէ հիւծախտաւորներուն կեանքը :

Անգլիոյ մէջ, Տօքթ. Կորտըն պատրաստած է ուսումնասիրութիւն մը՝ 25 տարիներու պտուղ, ուր ցոյց կուտայ թէ անձրեւոտ եւ սաստիկ հովերը, ընդհանրապէս արեւմուտքէն փչող փքոցներ են որ կ'արծարծեն հիւծախտը :

Բժիշկներ կան, որ կ'առարկեն թէ հովը չէ բուն պատճառը, այլ խոնաւութիւնը որ կ'ընկերանայ հովին: Այդ խոնաւութիւնը ի վերջոյ կը թափանցէ տուներէն ներս: Անհաճոյ այս հովին դէմ պատուհանները փակ պահելով՝ բնակչութիւնը հետզհետէ կը կորսնցնէ իր դիմադրական ուժը: Տօքթ. Կորտըն կը պատասխանէ թէ հրէշը հովն է, իսկական յանցաւորը հիւսիս – արեւմտեան հովն է, որու երեւման կը զուգադիպի թոքային հիւանդութեանց ծաւալումը բովանդակ Անգլիոյ մէջ :

Նշանաւոր է հարաւային հովը, որ կը բարձրանայ Ատլանտեանի եզերքն ի վեր՝ Միացեալ – Նահանգներու արեւելեան շրթները քերելով: Սարսափ պատճառող հով մը, որ կատղած ցուլի պէս կ'աւերէ, կը տապալէ ամէն խոչընդոտ, — ժամեր առաջ ձայնասփիւռը լուր կուտայ եւ ամէն մարդ կ'ամրացնէ իր պատուհանները, դռները, կը փակուի տան մէջ, կը զգուշանայ դուրս ելլելէ :

1934ին, Փրոֆ. Փիէրի եւ աշխատակիցները հրատարակեցին երեք ստուար հատորներ կլիմայախօսութեան մասին, ուր քննութեան կ'առնուին աշխարհի բոլոր հովերը, Ասիայէն մինչեւ Եւրոպա եւ Ամերիկա, — անոնց բնախօսական եւ ախտաբանական ներգործութիւնը մարդոց մորթին, աչքերուն, ջղային դրութեան, ինչպէս եւ զանազան հիւանդութեանց վրայ: Այս վերջին տարիներուն, Ֆրանսացիները հրապարակ հանեցին նոր գործեր նոյն նիւթին մասին : Այսօր ըստեղծուած է բժշկական օդերեւութաբանութեան մասնաւոր ամպիոն մը: Նիւթը այնքան ընդարձակ է, որ կարելի չէ մէկ յօդուածի մէջ խտացնել հաւաքուած ծանօթութիւնները եւ կատարուած ուսումնասիրութիւնները :

Հայկական աշխարհի հովերուն մասին ունիմ ծանօթութիւններ շատ աղքատ, ոչ գիտական եւ փորձառական, քաղ–

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«ԴԵՂԻՆ ՎՏԱՆԳ»Ը

Զ.--- ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ - ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌՈՅՑԸ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺԸ

Չինաստանի համայնավար կուսակցութեան գլխաւոր յենարաններն են բանակը եւ ուսանողութիւնը :

Կուսակցական – պետական կառոյցին գլուխը կը գտնուի Մաօ Ցէ Թունկ, որ այժմ 69 տարեկան է: Պաշտօնական քարոզչութիւնը անդադրում կերպով կը կրկնէ, թէ Մաօ՝ արեւն է, առաջնորդող աստղը, կենդանի Պուտտան, չա՛տ աւելի մեծ՝ քան «պարապ, կեղծաւոր եւ ժլխտական Յիսուս Քրիստոսը» :

Բոլիտբիւրօն կազմուած է 19 անդամներէ, որոնցմէ վեցը 30 տարիէ ի վեր կը պայքարին Մաոյի կողքին եւ կը կազմեն կեդրոնական վարիչ մարմինը :

Բոլիտբիւրոյի 19 հոգինոց խմբակէն ներս տեսակէտներու տարբերութիւններ կան անշուշտ, ու ընդունուած է որ այդպէս ըլլայ: Սակայն՝ օրուան իրականութեան բաղդատմամբ նախապէս սխալ նախատեսութիւններ ընողը գործէ կը քաշուի. առանց գլուխը վրայ տալու: (Չինաստանի վարիչ կազմէն ներս ո՛չ մէկ մահացու մաքրագործում կատարուած է ցարդ): Նոյնիսկ Մաօ Ցէ Թունկ, քանի մը տարի առաջ՝ բոլորովին քաշուեցաւ հանրային ասպարէզէն, որպէսզի առանձնութեան մէջ խոկայ «դէպի առաջ մեծ ոստում»ի շարժման մէջ արձանագրած իր ձախողութեան վրայ : Բացակայութեան երկու տարիներու տեւողութեան Լիու - Շաօ - Շի վարեց «փոխարքայութիւնը», 1962ին Մաօ վերադարձաւ ու գրաւեց իր նախկին տեղը :

Վեց հոգինոց բարձրագոյն ղեկավարութեան անդամներն են՝ Լիու - Շաօ - Շի, որուն մէջ շատեր կը տեսնեն Մաոյի գահաժառանգը: Վարչապետը՝ Շու Էն Լայ. Պատերազմական նախարարը՝ Լին Փիաօ. փոխ - վարչապետը՝ Թէնկ Հսիօ Փինկ. խորհրդաժողովի նախագահը՝ Ջու Թէհ եւ Տնտեսութեան նախարարը՝ Չէն Եուն:

Չինաստանի ռազմական ուժը առաւելաբար կազմուած է 2.600.000նոց բանակէն: Սակայն կը կարծուի թէ բանակէն ներս որոշ դժգոհութիւններ գոյութիւն ունին, ըլլա՛յ բարձրաստիճան սպաներու, ըլլա՛յ պարզ զինուորներու շրջանակէն ներս : Զօրավարներու խումբին մէջ որոշ հակամարտութիւն կայ չէթէյական կռուակիցներուն եւ սպայակոյտի դպրոց աւարտողներուն միջեւ : Վերջինները կ'ըսեն թէ արդիական բանակի մը անհրաժեշտ զինամթերքը ունենալու համար, պէտք է որ Չինաստանի յարաբերութիւնները լաւ ըլլան Խ. Միութեան հետ: Այս տեսակէտին պաշտպաններուն արտայայտիչը՝ Փէնկ - Թէհ - Հուայ, 1959ին պարտադրուեցաւ հրաժարիլ Պատերազմական նախարարի իր պաշտօնէն. սակայն Կենտկոմի անդամ կը մնայ :

Չինաստանի օդուժը բաղկացած է 3000 օդանաւերէ, որոնց կէսէն աւելին՝ հին ձեւի Միկ - 15ներ են: Մոսկուայի հետ խզումէն ի վեր, բազմաթիւ բարձրաստիճան սպաներ պաշտօնանկ եղան : 19 կէտերէ բաղկացած նոր որոշման մը համաձայն, «բանակը կը դրուի կուսակցութեան բացարձակ ղեկավարութեան տակ, որպէսզի վստահ ըլլանք թէ յաղթական յառաջխաղացում պիտի կատարէ կուսակցութեան պարագլուխ Մաօ Ցէ Թունկի հրահանգներուն հիման վրայ»:

Դժգոհ զօրավարները կ'առարկեն, որ «եթէ մինչեւ 3-5 տարի պատերազմ մը ծագի, մեր յոյսը կրնանք դնել միայն՝ այժմ մեր ունեցած զէնքերուն վրայ»:

Ինչ կը վերաբերի հիւլէական զէնքերու, Ռուսերը արդէն քանի մը տարիէ ի վեր բոլորովին դադրեցուցած էին իրենց օժանդակութիւնը : Կը կարծուի սակայն, թէ մինչեւ 2-3 տարի, չինացի գիտնականները պիտի յաջողին պայթեցնել չինական առաջին հիւլէական ռումբը :

Որպէս եզրափակում, Մաոյականութիւնը՝ Չինացիին համար սքանչելի, իւրայատուկ, զարմանահրաշ Չինաստանի մը յոյսն է. Չինաստան մը, որ, ըստ իրենց, պիտի տիրապետէ աշխարհին: Մաոյի, Լիու Շաօ Շիի նման մարդիկ մինչեւ մահ -- իրենց եւ միլիոնաւոր ուրիշներու մահը -- պիտի պայքարին այս [illegible] իրագործման համար :

Խ. Միութեան եւ Չինաստանի հակամարտութիւնը այն աստիճանի հասած է, որ դժուար թէ լուծումի մը յանգի այլապէս՝ քան Մաոյի կամ Խրուշչեւի մահով կամ անհետացումով :

Բայց Խրուշչեւ ապահովաբար խորհած է իր յաջորդին մասին: Իսկ Մաոյի մահն ալ կրնայ ոչինչ փոխել, քանի որ իր հաւանական գահաժառանգը, Լիու Շաօ Շի, աւելի՛ եւս մոլեռանդ է :

Մաոյականութիւնը կրնայ շարունակուիլ Մաոյէն վերջն ալ. քանի որ այլեւս մեր նոր մատենագրութենէն, — կ'արժէ խորացնել այդ հետաքրքրութիւնը՝ ճոխացնելու համար Հայաստանի հովագիտութիւնը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(3 Շար.)

ԳՆՁՈՒՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— վերջին պատերազմին, գրաւման շրջանին, ֆրանսական դիմադրական գաղտնի կազմակերպութեան գործօն անդամներէն ֆրանսացի ծանօթ բժիշկ մը, խոյս տալով Կէսթափոյի հալածանքներէն, դիպուածով մը ապաստանած է վաչկատուն գնչուներու մօտ, որոնք ոչ միայն քանի մը օրուան համար, այլեւ ամբողջ պատերազմի տեւողութեան պահած են զայն իրենց մօտ :

Ընթերցողը, այս պատմութեան ընթացքին, պիտի տեսնէ թէ ի՛նչ կարեւոր պատճառներով հեղինակը նախընտրած է անծանօթ թողուլ իր ինքնութիւնը :

Շաբաթներէ ի վեր հագուստներովս կը քնանայի, վասնզի Կեսթափօն զիս կը հետապնդէր :

1943 Յուլիս 4ի գիշերը, դրանս զարնուած հարուածներ զիս ընդոստ արթնցուցին խոր քունէս :

Շուներ սկսան հաչել: Պատուհանէս նշմարեցի ինքնաշարժ մը՝ ուր կային բազմաթիւ գաղտնի ոստիկաններ :

Միայն այն պահուն զգացի թէ առանց կօշիկի փախուստ էի տուած բնակարանէս, երբ՝ շոգեկառքի գիծերուն վրայ վիրաւորուեցայ :

Երբ հեւասպառ վազքս կանգ առի, համոզում գոյացուցի թէ կորսնցուցած էի ամէն ինչ՝ տունս, գիրքերս, արհեստըս, բարեկամութիւններս, բոլորը, բոլոր ...

Բարեկամներէս ո՞ր մէկն էր որ պիտի ընդունէր զիս թաքցնել :

Դրամապանակիս մէջ գտնուած գումարը պիտի բաւէր միայն տասնըհինգ օրուան ապրուստիս: Ազատութիւնը ապառիկ ապրանք չունի ...

Շուրջս ծառեր կային: Ճանչցայ վայրը: Սէն – Գլուի ձիարշաւի դաշտին մօտը կը գտնուէի :

Յանկարծ, նշմարեցի երկու ստուերներ ճիշդ մօտիկս: Անոնց գալը չէի իմացած: Զգացի որ վախը կը համակէր զիս: Այս երկու անծանօթները, անտառի մը խորը հանդիպած էին ոստիկանութենէն հալածականի մը... ի՞նչ պիտի ըլլար վիճակս :

— Մի՛ վախնար, « բարի պարոնս» , ըսաւ անծանօթ անձերէն մին ...

Հարաւի շեշտ մը ունէր իր ձայնը, քիչ մը եղանակաւոր խօսակցութիւն մը : Ինչո՞ւ «բարի պարոնս» կը կոչէր զիս : Այս բոլորը ինծի կը թելադրէին զգոյշ ըլլալ: Արդեօք կ'ուզէր քսակս յափշտակել : Այս նոր փորձանքէն խոյս տալու պատրաստ, ճամբաս կորսնցուցած ըլլալ կեղծեցի եւ հարցուցի իրենց ամենէն մօտիկ շոգեկառքի կայարանը :

Քանի մը քայլ առի դէպի այն կողմը զոր ցոյց տուած էին ինծի, ապա, վճռականօրէն ուր երթալս չգիտնալով, կանգ առի :

Երկու մարդիկը իրենց տեղէն չէին շարժած: Իմացայ որ կը խորհրդակցէին իրարու հետ: Ապա, անոնցմէ մէկը դարձաւ ինծի մօտենալով, ըսաւ.

— Եկո՛ւր ու հանգստացիր մեր կառքին մէջ: Այս ժամուն այստեղ շրջագայիլը վտանգաւոր է ...

— Մենք շրջուն վաճառորդներ ենք, բացատրեց միւսը, վստահութիւն ներշնչելու շեշտով, սակայն, նախազգացում մը ինծի կ'ըսէր թէ ճիշդ չէ այդ հաւաստացումը :

Բազմաթիւ ուրիշ կառքեր կեցած էին ճամբուն եզերքը : Նստեցանք անոնց առջեւ, խոտերուն վրայ: Մարդոցմէն մէկը գրպանի ելեկտրական լամբար մը կախեց կառքերէն մէկուն առակին, ճիշդ մեր գլխուն վերեւը :

Վերջապէս տեսայ դէմքը անծանօթ բարեկամներէնս ամէնէն տարիքաւորին..

Մայրսուի նմանող իր թաւ յօնքերով, տպաւորիչ իր պեխերով եւ իր խիստ յատկանշական քիթով, անիկա կը նմանէր ճիշդ այն ահաւոր աւազակներուն, որոնց նկարագրութիւնը կարդացած էի պատանեկութեանս, արկածախնդրական վէպերու մէջ: Իր դէմքը ծածկուած էր ակօսանման խորշումներով :

Փախուստէս եւ զգացած վախերէս ետք, առաջին անգամ ըլլալով վստահութեան ու ապահովութեան զգացում մը կը համակէր բովանդակ էութիւնս : Ուրուկը նախ գաւաթ մը ըմպելի, ապա գլանիկ մը հրամցուց : Սկսանք խմել ու ծխել խոր լռութեան մէջ: Չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ, բայց յանկարծակիօրէն մեծ վստահութիւն մը ունեցայ դէպի այս անծանօթ մարդիկը: Չէ՞ որ կորսուած էի ու միայնակ: Քանի մը րոպէներ բաւական էին եղած որ ես խզէի իմ բոլոր ընկերային կապերս, դառնալով անկանոն ու փախստական մարդ մը: Հիմա, [illegible] հեռու էինք արտաքին որեւէ կապէ, [illegible]սակ մը մեղսակցութիւն ստեղծուած էր մեր միջեւ: Արդեօք թշուառներու եւ հալածուածներու մեղսակցութիւնն էր այդ ...

— Քանի՞ տարեկան ես, հարցուց յանկարծ ծերունին :

— Շուտով երեսուն տարեկան պիտի ըլլամ :

— Արհեստդ ի՞նչ է, ինչո՞վ կը զբաղիս :

Տատամսեցայ: Պէ՞տք էր ըսել ճշմարտութիւնը: Ցետոյ, տեսակ մը զգացումով, ըսի.

— Ճարտարապետ եմ, կ'աշխատիմ մեծ գործարանի մը մէջ :

(1 Շար.)

ՄԵԾ ՄԱՐԴՈՑ ՁԵՌԱԳՐԵՐՈՒ ԱՐԺԷՔԸ

Եթէ ասկէ առաջ կասկած կար, փոխ-գնդապետ Ճոն Կլէնի հռչակաւոր ըլլա-լը պաշտօնապէս հաստատուեցաւ այն օրը, երբ իր երկու նամակները եւ չհղեալ նկարուած մէկ չէքը, աճուրդի ընթացքին ծախուեցան 425 տոլարի :

Հաւաքածոյ կազմողներուն համար, մէկն ինչ որ նշանաւոր մէկուն գիրը կը պարունակէ — ստորագրութիւնը անհրաժեշտ չէ — անոր ինքնագիրն է (ձեռագիրը), որուն արժէքը կ'որոշուի մատակարարման եւ պահանջի օրէնքի հիման վրայ :

Անշուշտ, Ճոն Կլէնի կողմէ գրուած եւ ստորագրուած նամակ մը չարժեր այնքան՝ որքան ուրիշ ժամանակաշրջանի ամերիկացի զինուորականի մը՝ զօրավար Պենետիքթ Արնոլտի մէկ նամակը : Արնոլտի մէկ նամակը, տասն մը առաջ, ծախուեցաւ 925 տոլարի :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

Այսուհանդերձ, աստղանաւորդին (Ճոն Կլէնի) նամակները աւելի սուղ գինով ծախուեցան, քան ասկէ առաջ ծախուած էին նախագահներ Թէոտոր Ռուզվէլթի եւ Քալվին Քուլիճի եւ երգիծագիր Մարք Թուէնի ստորագրութիւնները կրող նամակները :

Մեծ մարդոց ձեռագիրներու առեւտուրի մասնագէտ Մերի Պենճամինի կարծիքով՝ Կլէնի նամակները գերագնահատուած են : Ան կ'ըսէ .

— Կը կարծեմ թէ՝ մէկ քանի տարիէն օտար ինքնաշարժի մը վերաբերող Կլէնի այս նամակները գրեթէ ոչ մէկ արժէք պիտի ունենան : Եթէ իր թռիչքին մասին գրուած ըլլային, թերեւս ապագայ արժէք մը ունենային :

Ամէն պարագայի մէջ, ինքնագիրի մը արժէքը սովորաբար իր բովանդակութեան մէջ կը կայանայ : Եթէ մաքրատուն տրուած Լինքընի հագուստներու ձեռագիր մէկ ցուցակը գոյութիւն ունենար, թերեւս քանի մը տոլար արժէր բայց, հազարաւոր տոլար պիտի արժէր եթէ անոր կողմէ 1864ին գրուած ըլլար նամակ մը, որուն մէջ ան խօսէր Հարաւի անձնատուութեան համար Հիւսիսի պայմաններուն մասին :

Իբրեւ բովանդակութեան արժէքի օրինակ, Մերի Պենճամին յայտնեց, թէ նոյն աճուրդի ընթացքին, ուր Կլէնի նամակը 425 տոլարի ծախուեցաւ, 3800 տոլարի ծախուած է Լինտպէրկի ձեռագիրներու մէկ հաւաքածոն, որուն մէջ կը գտնուէր նաեւ ձեռագիր խնդրագիր մը՝ «Սէնթ Լուիսի Հոգի»ին համար :

Ինքնագիրներու հրապարակը ... կը նմանի արուեստի գործերու հրապարակին : Ազգամիջեան պատերազմի վերաբերեալ ձեռագրերու այսօրուան պահանջը՝ պատճառ եղաւ որ, բարձրանան նախագահ Լինքընի նամակներու եւ այն շրջանի ուրիշ վաւերագրերու արժէքները :

Ինքնագրերու լուրջ հաւաքածոյ կազմող մը, իր հաւաքածոյին մէջ կեդրոնական նիւթ մը կ'ունենայ եւ որոշ անձի մը, հարցի մը կամ շրջանի մը վերաբերեալ ձեռագրեր կը ժողվէ :

Հաւաքածոյ կազմողները յատկապէս հետաքրքրող նիւթերէն մէկը՝ Ամերիկայի Անկախութեան Յայտարարութիւնը ստորագրած 56 մարդոց ինքնագիրներն են :

Ամերիկեան պատմութեան մէջ, Պաթ-թըն Կիննէթ մեծ դէմք մը չէ : Այսուհանդերձ, Անկախութեան Յայտարարութիւնը ստորագրելուն եւ իր ձեռագրերը հազուագիւտ ըլլալուն համար, անոնց արժէքը հասաւ քսան հազար տոլարի :

ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ինքնագրերու աշխարհին մէջ, ամէնէն սուղ նամակը այս նոյն Կիննէթի նամակն է : Այդ նամակին բովանդակութիւնը թէեւ մասնաւոր կարեւորութիւն չունի, բայց, անոր թուականը 12 Յուլիս 1776 է եւ Կիննէթի ստորագրութենէն զատ՝ անոր տակ կան Անկախութեան Յայտարարութիւնը ստորագրած մարդերէն հինգին ստորագրութիւնները :

Վեց ստորագրութիւններ եւ Անկախութեան Յայտարարութեան թուականին մօտեցող թուական մը կրող այդ նամակը՝ 1927ին ծախուեցաւ 51 հազար տոլարի :

Ինքնագիրներու թուականը մեծապէս կը նպաստէ անոնց արժէքին :

Լինքընի կողմէ իր սպանութեան օրը ստորագրուած պաշտօնագիր մը — որուն նմանները շատ կան — կ'արժէ 500 տոլար :

Հանրածանօթ գրագէտներու ինքնագրերու եւ յատկապէս ձեռագրերու հաւաքածոները մեծ արժէք ունին : Օրինակի համար, Լուիս Քարոլի «Ալիս՝ հրաշքներու երկրին մէջ», գրքին ձեռագրերը, աճուրդի ընթացքին ծախուեցան յիսուն հազար տոլարի :

Շատ մը հաւաքածոյ կազմող Ամերիկացիներ, Միացեալ Նահանգներու բոլոր նախագահներուն ստորագրութիւնները ունին :

Բայց, հռչակաւոր դէմքի մը ինքնագրերը որքան շատ ըլլան՝ անոնց արժէքը այնքան փոքր կ'ըլլայ :

Քաղեց՝ Վ.Է.Ն

...ի կրնար ընկրկիլ. շատ առաջ գացած է ...ետ քայլ ընելու համար : Նախ՝ անհրաժեշտ պէտք ունի, որ ներկայի երկու մեծերը իրարու բախին : Երկրորդ՝ անհրաժեշտ պէտք ունի, որ Չինացին կորսնցնէ իր անհատականութիւնը եւ դառնայ «անդէմք մարդ», կուրօրէն ենթակայ ...կցութեան հրահանգներուն : Եթէ Մաոյականութիւնը յաջողի իր երկրորդ առաջադրութեան մէջ՝ իր ստեղծած Չինաստանը պիտի ըլլայ «հրէշ» մը, որ ...կու պիտի տայ մարդկային ամբողջ ցեղը : Եթէ Մաոյականութիւնը իյնայ՝ հաւանական է, որ ասոր յաջորդեն արիւնալի հաշուեյարդարներ. «մեղմ»երը անխնայ մաքրեն «ծայրայեղ»ները, յանուն ...ղջմտութեան ու տրամաբանութեան :

Ասիկա՝ հաւանական ելքերէն մէկն է, ...նի որ Մաոյի «վեթերաններու» խմբակը արդէն բաւական առած է իր տարիքը եւ քանի մը տարիէն իրարու պիտի յաջորդեն յուղարկաւորութիւնները : Երկրորդ հաւանականութիւն մը՝ Խրուշչեւի անհետացումէն ետք Խ. Միութենէն ներս ...առանումի եւ ներքին հակամարտութեան շրջանի մը ստեղծուիլն է : Այս պարագային, Մաոյականութիւնը կրնայ ...նիկի պէս յարութիւն առնել :

Ցամենայն դէպս, համաշխարհային հաշտութեան, ու դուցէ նաեւ ամբողջ մարդկութեան ապագայ դիմագիծը ...խուած ունի այն հարցէն, թէ ի՞նչ ժամանակներ պիտի տէր մարդիկ պիտի դրաւեն Մաոյական ու խրուշչեւական արդի գեկավարներուն թափուր ձգած աթոռները՝ Չինաստանի եւ Խ. Միութեան մէջ :

(Վերջ)

Շ. Ք.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԵՐ

Անգլիոյ առեւտուրի նախարարը՝ Ֆրետերիք Էռօլ, որ Խորհ. Միութեան կառավարութեան հրաւէրով Մոսկուա գացած էր վերջերս, Սեպտեմբեր 17ին իր կնոջ հետ Երեւան ժամանած եւ օդակայանին մէջ ընդունուած է պետական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու կողմէ :

Անգլիացի նախարարը քաղաքավարական այցելութիւն մը տուած է Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի նախագահին Ա. տեղակալ՝ Ս. Մովսիսեանի : Ապա՝ այցելած է ժողովրդային տնտեսութեան եւ գիւղատնտեսութեան ցուցահանդէսները :

Ջրարաշխական - ոռոգման աշխատանքներու ամերիկացի մասնագէտներու պատուիրակութիւն մը, որ վերջերս այցելած է Հայաստան, լաւ տպաւորութիւններ կրած է երկրին ոռոգման եւ ջրաբաշխական դրութենէն :

ՕՏԱՐ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔԸ

Ֆրանսացի ճարտարապետներու պատուիրակութիւն մը՝ գլխաւորութեամբ Փարիզի ծանօթ ճարտարապետ՝ Ֆրանսուա Քանի Հայաստան այցելած է վերջերս :

Օտար այցելուները մեծ տպաւորութիւն կրած են Հայկական ճարտարապետութենէն : Հայաստանի Հեռագրական գործակալութեան թղթակիցին հետ ունեցած հարցազրոյցի մը ընթացքին, Ֆրանսայի պատուիրակութեան նախագահը դիտել տալէ ետք, թէ հիացած է հայ ժողովուրդի աշխատունակ կամքին եւ շինարար յատկութիւններուն, հետեւեալ ձեւով բնորոշած է հայ ճարտարապետներու աշխատանքը ... «Հայ ճարտարապետները կ'աշխատին մեծ գիտակցութեամբ եւ պատասխանատուութեան զգացումով հանդէպ իրենց ժողովուրդին եւ պատմութեան» :

Ցատկանշական է Փարիզի արուեստներու եւ արհեստներու բարձրագոյն ազգային ուսումնարանի շինարարութեան պատմութեան դասախօս Ժան - Պաթիստ Աշի յայտարարութիւնը՝ «Հին Հայկական ճարտարապետութեան ծանօթացած եմ գիրքերէն : Միջնադարեան ճարտարապետութեան համար անոր արժէքը ծանօթ է : Այսուհանդերձ Հայաստանի ժամանակակից ճարտարապետութիւնը կատարեալ յայտնութիւն մը եղաւ ինծի համար » :

Պատուիրակութեան անդամ՝ քաղաքաշինութեան մասնագէտ Պեռնառ Լամ յայտարարած է, թէ «Հակառակ անոր, որ մեծ յաջողութիւններ արձանագրուած են, այսուհանդերձ բնակարաններու պակասը զգալի է. վստահ եմ, որ ձեր ջանքերուն շնորհիւ այդ խնդիրը նոյնպէս մօտ ապագային կը լուծուի յաջողութեամբ » :

ԱՊԱՐԱՆԻ ՋՐԱՄԲԱՐԸ

Արուճ լիճէն ետք, Ապարանինը Հայաստանի երկրորդ մեծ ջրամբարն է, որուն շինութիւնը, ըստ ծրագրի, պիտի աւարտի 1964ին :

Ընդհանուր առմամբ, այս ջրամբարին մէջ պիտի կուտակուի տարին 91 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր, որուն 81 միլիոնը՝ պիտի ծառայէ ոռոգումի եւ ասոր շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ ոռոգել 7500 հեկտար անջրդի եւ նոր մշակուող հողի տարածութիւն մը : Ասկէ զատ, նախատեսուած է ջրամբարէն տարեկան քառասուն միլիոն խորանարդ մեթր ջուր հոսեցնել Արզնի - Շամիրամ ջրանցքին մէջ եւ այս ձեւով խնայել Սեւանի ջուրերուն քանակը, այլ խօսքով տարին մօտ 80 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր :

1965ին կը վերջանայ նաեւ վեց միլիոն խորանարդ մեթր ջրատարողութիւն ունեցող Մանթաշի ջրամբարին շինութիւնը : Ասով պիտի ոռոգուին Արթիկի շրջանի չորս հազար հեկտար տարածութեամբ հողերը :

Սառնաղբիւրի ջրամբարը շահագործման պիտի յանձնուի այս տարի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ - ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Գերեզմանէն քիչ մը հեռու, Ատման ...կեցաւ ու սրբեց դէմքը, որ քրտինքի խոշոր կաթիլներով ողողուած էր :

Այս դաղարէն օգտուեցայ շունչ առնելու համար, վասն զի իմ սիրտս ալ կարծես մամուլի մը տակ կը ճմլուէր :

Ինչո՞ւ մարդ ցաւագին հաճոյք մը կը զգայ այս կարգի տեսարաններէ : Երբ գերեզմանին քով հասանք, պարտիզպանը մէկդի առած էր ծաղիկներու բոլոր թաղարները, վերցուցած էր երկաթեայ ցանկապը եւ երկու հողի հողը կը փորէին :

Ատման ծառի մը կռթնեցաւ ու դիտեց : Կարծես թէ ամբողջ կեանքը աչքերուն մէջ կեդրոնացած էր :

Ցանկարծ բրիչներէն մէկը քարի մը զարնուած ըլլալը յայտնող ձայն մը հանեց :

Այս ձայնին վրայ Ատման կարծես թէ ելեկտրական մղումի ենթարկուելով նահանջեց եւ ձեռքս ցաւցնելու աստիճան ուժով մը սեղմեց :

Դիակթաղ մը խոշոր թի մը առնելով քիչ քիչ փոսը պարպեց : Յետոյ, երբ մնացին միայն քարերը, որոնցմով դագաղը կը ծածկէն, զանոնք մի առ մի դուրս նետեց :

Կը դիտէի Ատմանը, վասն զի ամէն վայրկեան կը վախնայի թէ մի՛ գուցէ ընկճուէր այն զգայութիւններուն տակ, զորս ակներեւ կերպով համախմբած էր իրեն մէջ : Բայց անիկա միշտ կը նայէր : Խենթի պէս բացած ու սեւեռած էր աչքերը ու այտերու եւ շրթունքի թեթեւ դողը միայն կը յայտնէր թէ ջղային բուռն տագնապի մը ենթարկուած էր :

Իսկ ես սա միայն կրնամ ըսել թէ եկած ըլլալուս կը զղջայի :

Երբ դագաղը բոլորովին երեւան ելաւ, Քոմիսէրը ըսաւ գերեզմանափորներուն .

— Բացէ՛ք :

Մարդիկը հնազանդեցան, որպէս թէ իրենց ըրածը ամենապարզ բան մըն էր :

Դագաղը կաղնեփայտէ էր եւ սկսան կափարիչին տեղ ծառայող վերի տախտակներուն պտուտակները քակել : Հողին խոնաւութիւնը ժանգոտած էր այդ պտուտակները, այնպէս որ դագաղը դժուարութեամբ բացուեցաւ : Նողկալի հոտ մը տարածուեցաւ, հակառակ անուշաբոյր տունկերուն, զորս ցանած էին անոր վրայ :

— Ո՛վ Աստուած իմ, Աստուած իմ, մրմռաց Ատման :

Եւ աւելի տժգունեցաւ :

Դիակթաղներն ալ նահանջեցին :

Սպիտակ խոշոր պատանք մը կը ծածկէր դիակը, որուն անդամներուն մէկ քանի մասերը յոյց կուտար : Այս պատանքին մէկ ծայրը գրեթէ ամբողջովին կերուած ըլլալով, մեռելին մէկ ոտքը դուրս մնացած էր :

Նուաղելու վրայ էի եւ սոյն տողերը գրած պահուս իսկ այս տեսարանին յիշատակը իր ահաւոր իրականութիւնովը կը ներկայանայ աչքիս առջեւ :

— Աճապարենք, ըսաւ Քոմիսէրը :

Այն ատեն երկու մարդերուն մէկը ձեռքը երկնցուց, սկսաւ պատանքը քակել եւ անոր մէկ ծայրէն բռնելով ու քաշելով յանկարծ երեւան հանեց Մարկրիթի դէմքը :

Սոսկալի էր տեսնել, սոսկալի էր պատմել :

Աչքերուն տեղ երկու ծակեր միայն մնացած էին : Շրթները անհետացած էին եւ սպիտակ ակռաները իրարու մէջ անցած էին : Երկար, սեւ ու չոր մազերը քունքերուն փակած էին եւ քիչ մը կը ծածկէին այտերուն կանաչագոյն խոռոչները եւ սակայն ճանչցայ այն ճերմակ, վարդագոյն ու զուարթ դէմքը, զոր յաճախ տեսած էի :

(Շար.)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Շրթունքներուդ վրայ եկող խօսքը մի՛ ըսեր, եթէ վստահ չես որ լռութենէդ աւելի կ'արժէ :

Արաբական

Երիտասարդին ծեծէն նախընտրելի է ծերին աչքը :

Գերմանական

Գերիի պէս աշխատէ եւ թագաւորի պէս կեր :

Հելլենական

Կինը՝ տասնէն 11 տարեկանին՝ ջուր է, 12էն 15 նռնենի, 16էն 18՝ լեմոնատով քոնեակ, 19էն 25՝ շամփանեայ, 26էն 40՝ լիքէօր, 40էն 45՝ թթուած գինի եւ 45էն ետք՝ քացախ :

Ֆրանսական

Այրի Տիկին Իսկուհի Զատուրօֆ եւ զաւակները կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն եւ հօրը՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԶԱՏՈՒՐՕՖ
(Էտիրնեցի)

Յուղարկաւորութիւնը այս Հինգշաբթի՝ Հոկտեմբեր 3, ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել:

Մեռնողին փափաքին համաձայն՝ ոչ ծաղիկ ոչ ծաղկեպսակ, այլ նուիրատուութիւն բարենպատակ հաստատութեանց:

«Յառաջ».— Մեր ցաւակցութիւնները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Փափազեան եւ զաւակները, Պ. Կարպիս Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Պետրոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր՝

ՀԻՊԵՐԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Հաւասարտ Գարակէօզեան ՀՕՄի Նախկին Սանուց միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ազգային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուի յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Գամէր Գարամանճեանի յիշատակ ողբ. Հայկ Պապեանի կը նուիրեն երեսուն ֆրանք Կապ. Խաչի օղափոխութեան կայանին եւ 30 ֆր. Կարմիր Խաչի կայանին: (Ստանալ Յառաջէն) :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆր. Բանակի Նախկին Հայ Ռազմիկներու բարեկամ. Միութեան :

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6

Առաւօտեան հոգեհանգստեան պաշտօն Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, երկու համաշխարհային պատերազմներու եւ ազատագրութեան զոհերուն համար:

Կ'ոգեկոչուի Արարայի յաղթական ճակատամարտի եւ Կիլիկիոյ գրաւման 45րդ տարեդարձը :

ԺԱՄԸ 12ԻՆ.— Պատարագէն ետք դրօշի պարզում :

Կը նախագահէ.— ԶՕՐ. ՀՈՒՍԷ:

Կը խօսի՝ Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ :

ԺԱՄԸ 13ԻՆ.— Ֆրանքեւհայկական ճաշ Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ երեսփոխան եւ Մարսէյլի քաղաքապետ՝ ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ :

ՃԱՇԱԳԻՆ.— 18 ֆրանք: Տոմսերը ապահովել մինչեւ Հոկտ. 3: Դիմել.— Սելեքթ - Պառ, 18 Պուլվ. Տիւկոմիէ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ - Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Պ. Արտաշէս Գամպուրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Մկրտիչ Խաչատուրեանէ տասը ֆրանք, Տիկին Մանուկեանէ հինգ, Յարութիւն Պետրոսեանէ հինգ, Պ. Ներսէսեանէ հինգ, Պ. Մազմանեանէ հինգ, այս տխուր առթիւ Թաղականութիւնս իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հանգուցեալի ընտանեկան պարագաներուն :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանին վերամուտի արձանագրութիւնները սկսած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողքներէն որ ներկայանան եկեղեցւոյ դիւանատունը, արձանագրել տալու համար իրենց զաւակները՝ ժամը 10էն 12 եւ 16էն 19 կամ հեռաձայնել՝ 60 - 47 - 18:

Այս առթիւ կը հաղորդուի թէ ուսուցչական նոր կազմով է որ պիտի սկսին նոր շրջանի դասաւանդութիւնները :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ժողովը այս ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, դպրոցին սրահին մէջ: Շրջ. ժողովի զեկուցում եւ կարեւոր հարցեր: Լանսէյի, Ռընաժի ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկ. Մ. Աւետիսեանի բնակարանը, 195պիս, Րիւ տիւ Մենիլ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Օրակարգ.— Ա) Նախորդ վարչութեան տեղեկատուութիւն (բարոյական եւ նիւթական), Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն, Գ) Ընթացիկ հարցեր :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի եւ իր շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութիւնները եւ անհատ ընկերուհիներ, միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի, ժամը 3ին, «Ահարոնեան» ակումբը:

Ներկայ պիտի ըլլան շրջանային վարչութեան երկու ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Պ. Փիլիպպոսի սրճարանը:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանին սրահը: Օրակարգ.— Զեկուցում պատգամաւորական ժողովի: Ուրիշ մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ ծնողներ, մի՛ զրկէք ձեր զաւակները մայրենի լեզու սորվելու իրենց արդար իրաւունքէն: Այս ոչ միայն ազգային պարտականութիւն է այլ մանաւանդ՝ խիղճի եւ պատուոյ հարց է թէ ձեզի թէ մեզի համար :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻԼԱՅԻ եւ մօտակայ թաղամասերու համար Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան հաստատած հայերէնի դասերը կը վերսկսին Հոկտեմբեր 3ին եւ տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ վերջ ժամը 14էն 17, Էքոլ Սէն-Լուի, 11 Րիւ Անրի Պարպիւս (ֆրանսական եկեղեցիի մօտ), մեթրօ Սեռի տէ Լիլա :

ԻՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 3ին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առտուն 9էն 12 եւ կէս օրէ ետք ժամը 13էն 16.30:

ՓԱՐԻԶԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ, այս Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 3ին, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, 26 ռիւ տէ Քոնվալէսան:

Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել իրենց զաւակները:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտ. 5, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

Բարձր հովանաւորութեամբ

GASTON DEFFERRE
(Député-Maire de Marseille)

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն :

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Նոր Սերունդի խօսքը կ'արտասանէ .— Ընկ. ԳԱԼՈՒՍՏ ՊԱՊԵԱՆ

Խօսնակ.— Կարօ Յովսէփեան

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին: Հայկական պարեր Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ճեմանչիստ ՀԱՄՈՅԻ :

Կ'երգէ՝ ՕՐ. ԺԱԳԼԻՆ ՓԱՓԱՓԵԱՆ

Կ'արտասանեն՝ ՕՐ. ՍԵԴԱ, ԹԻԻԹԷԼԵԱՆ, ՕՐ. ԷԼԻԶ ԵԶԻԿԵԱՆ, ՅԱԿՈԲ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ ՅԱԿՈԲ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ :

Ձեռնադաշնակ՝ ՓՈՔՐԻԿՆ ՃՕՇԿՈՒՆԵԱՆ: Խմբական արտասանութիւն Նոր Սերնդականներու կողմէ:

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր:

Ճոխ պիւֆէ Ծախքերու մասնակցութիւն

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը Մանրամասնութիւնները յետագային

Bonnetiers

s/mach. circulaires ; se présenter
TRICOTS LYONNAIS
80, Rue d'Aboukir — PARIS (2e)

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան յիսնամեայ յոբելեանի տօնակատարութիւնը որ տեղի պիտի ունենար Հոկտեմբեր 13-ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: ծածկոցներ.— Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահմանի՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 4 OCTOBRE 1963
LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9825 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — No 9825

Մեր ԽՈՍՔԸ

ՀԻՆԸ, ՄԻՋԻՆԸ ԵՒ ՆՈՐԸ

Այս երեք սերունդներէն առաջինը հետ-զհետէ կը նօսրանայ, լայն անջրպետ մը ձգելով իր ետին :

Բոլոր գաղութներուն մէջ ալ իրարու կը յաջորդեն մահագդները :

Մասնաւորապէս ամերիկահայ գաղու-թը հետզհետէ կը պարպուի տարեցներու բազմութեամբ, եւ գիմագիծ կը փոխէ տար-ուէ տարի :

Ուրեմն, ամէն տեղ ալ անձկութեամբ կը սպասեն միջին սերունդին, պարպուած տեղերը գրաւելու համար :

Դժբախտաբար մեծ թիւ մը չեն կազ-մեր «կոչեցեալները» եւ «ընտրեալները» : Կան գործօն տարրեր, ամէն ասպարէզի մէջ : Կամաւորներ եւ նուիրեալներ, ո-րոնք իրենց կարելին կը փորձեն, մեր հանրային կեանքին վերանորոգման համար :

Անոնք շինարար աշխատանքներ ալ կա-տարած են զանազան գաղութներու մէջ, ստանձնելով բարոյական եւ նիւթական պատասխանատուութիւններ :

Բայց, ինքնախաբէութիւն պիտի ըլլար կարծել թէ միջին սերունդը իր առաւելա-գոյն թիւը եւ կարողութիւնը տրամա-դրած է հանրային գործունէութեան :

Ինչպէս ուրիշ առեն ալ դիտել տուած ենք, վրդովիչ համեմատութիւն մը կը կազմեն բացակաները, սկսելով մեր գա-ղութէն եւ ամբողջ արեւմտեան Եւրո-պայէն :

Բացականերու այս բազմութիւնը այն-քան «եւրոպականացած» է որ, հազիւ կը զիջանի հեռուէն դիտել :

Այդ բազմութեան մէջ ալ կազմուած են զանազան հոսանքներ :

Շատեր նեղ կը գտնեն հայկական ա-ւազան, բայց շատ լայն՝ իրենց խանութին ճամբաները եւ խաղասեղանը :

Անոնք հայերէն գիրք եւ թերթ կար-դալն անգամ կը նկատեն յետադիմութիւն կամ ժամավաճառութիւն :

Շատ չատ, եկեղեցի կ'երթան տարին քանի մը անգամ, հաճոյք պատճառելու համար աւանդապահ մայրիկին կամ հայրիկին :

Ուրիշներ չատոնց կորսնցուցած են ի-րենց հաւասարակշռութիւնը, Արեւելքէն Արեւմուտք փոխադրուելով :

Անոնք անթափանցելի վարագոյր մը քաշած են իրենց եւ ազգին միջեւ, որպէս թէ հանդիստ քնանան :

Այնպէս որ, այլեւս բնական օրէնք դարձած է անտեսել ինչ որ հայկական է : Եւ մեքենաբար կը խնդան, եթէ փոր-ձէք արթնցնել, բանով մը հետաքրքրել : Երէկ՝ պարծանք էր Հայութիւնը իրենց համար : Այսօր՝ տեսակ մը բեռ, մէկուն-մէկին շալակը նետելու համար :

Եւ աչառասէկ նորերը, որոնց աչքերն ու միտքը չուտ բացուեցան, սանձարձակ ազատութեան մէջ :

Իբրեւ թէ բաւական չըլլար միջավայ-րին փորձութիւնը, տարեցներու ստուար անձամանութեան մը դասալքութիւնն ալ կը ծառայէ պատրուակ՝ այլասերման :

Ըլլալով ի բնէ ըմբոստ կամ ինքնահա-ւան, նորերը աւելի չուտ եւ չատ կ'ազ-դուին ժխտական, քան դրական երեւոյթ-ներէն :

Այնպէս, երբ տղան կը տեսնէ որ հայ-րիկը եւ մայրիկը հայերէն գիտնալով հանդերձ ոչ կը կարդան, ոչ ալ կը խօ-սին, բնականաբար գլուխը կ'առնէ կ'եր-թայ :

Եւ դեռ ի՜նչ սայթաքումներ, որոնց համար օր մը դատախազ պիտի կանգնի պատմութիւնը, եթէ ոչ նոր սերունդը...

Ցաւօք չենք ըմբռներ թէ չատ մը դռներ մեր ձեռքով կը բացուին :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Խորհրդակցական ժողով մը տեղի ու-նեցաւ աշխի առտու: Ալժերիոյ վերջին ազգայնացումներուն դէմ եւ այդ առթիւ հրապարակուեցաւ ցեկոյց մը ուր կը չեշ-տուի թէ Ֆրանսա անմիջապէս բողոքած է ֆրանսական հողերու գրաւման առ-թիւ եւ անոր հետեւանքներուն: Կը դըժ-ւոյնէ ալժերական կառավարութիւնը ֆրանքեւալժերական յետաղայ յարաբե-րութեանց առնելիք ընոյթին դէմ եւ Ալ-ժերիան կը դնէ իր պատասխանատուու-թեանց առջեւ :

Մինչ Ֆրանսա դիրք կը ճշդէ, անդին Ալժերիոյ մէջ կացութիւնը ծանր է : Ալ-ժերական կառավարութիւնը յատուկ ի-րաւասութիւններ ուզեց Ազգ. Ժողովէն պայքարելու համար «հակայեղափոխու-թեան» դէմ : Հսկողութեան մասնաւոր կոմիտէներ կը կազմուին, բայց ընդդի-մութիւնը տեղի չի տար : Արդարեւ Մի-չըլէի մէջ ընդդիմութեան մեծ հանրա-ժողով մը կազմուած է կրկին եւ Այթ Ահմէտ խիստ ճառ մը խօսած է չեշտե-լով. — Կեռիլլա պիտի ըլլայ, ուժին կը պատասխանենք ուժով :

Ահմէտի բուռն ճառին ընթացքին, ամ-բոխը կը պոռար.— «Անկցի՛ Պէն Պելլա, կեցցէ՛ ազատութիւնը, կեցցէ՛ Այթ Ահ-մէտ» :

Ահմէտ որ քապիլերէն կը խօսէր չեշ-տած է.— Նափոլէոնի օրինակն ունինք մեր աչքին առջեւ: Իր բանակը ճզմուե-ցաւ, ոչ թէ Ռուսաստանի մէջ այլ՝ Սպա-նիոյ, կեռիլլայով: Ուրեմն մեզի համար կեռիլլա պէտք է: Պէն Պելլա կրնայ իր զօրքը Միչըլէ բերել, բայց գիտենք որ մենք կը յաղթենք: Հայրենասէրներ հա-րիւր միլիոն բերին մեզի որպէսզի ազա-տինք իր բռնատիրութենէն, պէտք է որ ներկայ կառավարութիւնը քաշուի : Ե-թէ քաղաքացիական պատերազմ ըլլայ, Պէն Պելլան է պատասխանատուն: Ուրիչ մենատէրներ արդէն ըրին քաղաքացիա-կան պատերազմի շանթաժը » :

Զինուորական պարագլուխներն ալ խօսք առին, ասպարէզ կարդալու համար Պէն Պելլայի :

× Ալժէի մամուլը ուխ սինակի վրայ կ'ողջունէ ֆրանսական հողերու ազգայ-նացումը իբրեւ «զուտ յեղափոխական» միջոց մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Կաստոն Մօ-ներվիլ կրնայ դժուարութիւններ ունե-նալ Էլիզէի համագումարին մէջ արտա-սանած խօսքերուն համար: Արդարեւ կարգ մը շրջանակներ կ'ուզեն որ Ծերա-կոյտի նախագահը բացատրութիւններ տայ իր կարգ մը յայտարարութեանց համար: Անոնք են.— Ա) Այլեւս Հան-րապետութեան մէջ չենք : Բ) Արտայայ-տութեան ազատութիւն չկայ այլեւս Ֆը-րանսայի մէջ: Գ) Ֆրանսացիք չեն գի-տեր թէ որքան մարդիկ արգելափակման կայաններու մէջ են: Դ) Նահանգապե-տերը որոնք չեն հնազանդիր հրամաննե-րուն կը տեղափոխուին : Ե) Ատենակալ-ներ ստիպուած են հրաժարիլ: Զ) Վճռա-բեկ ատեանը վերաքննութեան իրաւուն-քը կորսնցուցած է բացառիկ Ատեաննե-րու դատավարութեանց մէջ :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ մէջ, Քը-րիստոնեայ - Դեմոկրատները տարակար-ծիք են արտաքին քաղաքականութեան շուրջ: Բուռն վէճեր տեղի ունեցած են Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի կողմնակիցնե-րու միջեւ :

ՖՐԱՆՍԱ եւ Ռումանիոյ մշակութա-յին, գիտական եւ թեքնիք փոխանակու-թեանց համար նոր ծրագիր մը պատ-րաստուած է : Քոմէտի - Ֆրանսէզն ալ ներկայացումներ պիտի տայ Պուքրէշի մէջ :

ԿՐՈՄԻԿՕ յայտարարեց թէ համաձայ-նութիւն մը կարելի է Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ - Նահանգներու հիւլէական այլ հարցերու շուրջ :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ հակահրէական ցոյ-ցեր տեղի ունեցան: Ըստ ճամբորդնե-րու, Պուքրէշի գլխաւոր սինակոկը թա-լանի տրուած է Եոմ Քիփուրի առթիւ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ազգաժողովին մէջ, վի-ճաբանութիւններ ծագեցան Իրաքի եւ Արտաքին Մոնկոլիոյ միջեւ քրտական հարցին շուրջ: Ծանօթ է որ Մոնկոլիա նախապէս բողոքագիր մը յանձնած էր ժողովին դիւանին Իրաքի դէմ, ապա լայն ետ առած :

ՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ ընկերվարա-կան կուսակցութիւնը Էհրարտի դէմ պի-տի քուէարկէ :

ՎԻԷԹ - ՆԱՄԻ նախագահին հարսը՝ Տիկին Նհու Փարիզ է, բայց կը խուսա-փի լրագրողներէն եւ ամէն կնոջ պէս կը զոհանայ խանութները պտըտելով :

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախկին նախարար՝ Ան-թուան Փինէի փեսան՝ Էտմոն Էփչթայն յանկարծամահ եղած է աշխի օր: Ծա-նօթ դէմք էր տնտեսական մամուլին մէջ :

ԹԷՅԱՐ ՏԸ ՇԱՐՏԷՆԻ հեղինակութիւն-ները վերցուեցան Հռոմի կաթողիկէ գը-րատուներէն, Վատիկանի հրահանգով :

ՏՈՄՍԵՐ

ԿԱՏԱԿ ՉԵՆ ՎԵՐՑՆԵՐ

Անգամ մը, Մեծն Բրիտանիոյ վարչա-պետը, Լոյտ Ճորճ, Սկովտիա կ'երթայ խօսելու՝ հրապարակային ժողովի մը մէջ :

Օրուան ատենապետը, մեծանուն հիւ-րին խօսք տալէ առաջ, միտքը կը դնէ սրամտութիւն մը ընել՝ ներկաները խըն-դացնելու ու... «երեւալու» համար : Եւ կը սկսի .

— Զարմանալի չէ՞ք գտներ, յարգելի հանդիսականներ, որ այս մեծ երկրին վարչապետը պզտիկ մարդ մըն է ...

Անճարակ ատենապետը վարչապետին հասակին կ'ակնարկէր: Արդարեւ, Լոյտ Ճորճ կարճահասակ մէկն էր:

Ներկաները կը խնդան : Վարչապետն ալ կը խնդայ: Ատենապետին թեւերուն տակ ա՛լ ձմերուկ չէիր կրնար դնել :

Լոյտ Ճորճ խօսքի տակ մնացող մարդ չէր: Կը սկսի իր ճառը՝ հետեւեալ բառե-րով .

— Շատ կը ցաւիմ որ իմ «բարձրու-թիւնս» ձեր յարգելի ատենապետին եւ ձեզի զարմանք պատճառած է: Ցանցա-ռը ես չեմ, դուք էք: Որովհետեւ, դուք, այստեղ մարդը կը չափէք իր կզա-կէն վար՝ մինչեւ ոտքերը, իսկ իմ եղած տեղս, մենք կը չափենք կզակէն վեր՝ մինչեւ գլխուն ծայրը :

×

Երբ այս պատմութիւնը յիշեցի, յան-կարծ փոխադրուեցայ Արեւելեան երկիր մը: Ի՛նչ փոթորիկ պայթած պիտի ըլ-լար, եթէ այս զուարթ միջադէպը պա-տահած ըլլար այնտեղ: Վստահ եմ որ հրապարակային ժողովին յաջորդ առ-տուն, թերթերը պիտի գրէին .

« Երէկ, Ջէնճէֆիլ քաղաքին մէջ տե-ղի ունեցաւ մեծ միթինկ մը, որուն ներ-կայ էր մեր ելմտական նախարարը, Վը-սեմաշուք Օգսէն Կատակասէրեան: Ատե-նապետը իր բացման ճառին մէջ, հեգնա-բար դիտել կուտայ որ Վսեմապատիւ նախարարը կարճահասակ է: Այդ ակնար-կութեան վրայ, Նորին Վսեմութիւնը կասկարմիր կտրած, յանկարծ ոտքի կը ցատկէ եւ քթին տակէն, քանի մը անվա-յել բառեր արտասանելէ ետք, սրահէն կը մեկնի :

« Ցետոյ, կը պարզուի տխուր տեսա-րան մը, որ պատիւ չի բերեր մեր ազ-գին: Վսեմաշուքին բարեկամները Վսե-մաշուքին հակառակորդներուն վրայ կը յարձակին եւ, տուր թէ կուտաս, պա-տերազմ մըն է կը սկսի : Կիներն ու երա-խաները կը ճչան, իսկ այրերը իրարու գլուխ կը պատռեն՝ աթոռներով: Մէկը կ'առաջարկէ ոստիկանութեան լուր տալ, բայց հեռաձայնին գիծը զոցուած էր, որովհետեւ Ընկերութիւնը իր հաշիւը վճարած չէր: Քանի մը հոգի ոստիկա-նատուն կը վազեն, բայց ձեռնունայն ետ կը դառնան, որովհետեւ Պայրամ ըլլա-լով, ոստիկաններ դուները կղպած, տուն գացած էին :

« Այդ ողբալի կացութեան մէջ կռիւը կը տեւէ եօթը ժամ : Բազմաթիւ վիրա-ւորեալներ կան: Ա՜լ ի՛նչ ոտքեր, թեւեր, գլուխներ հայը կլլեր են: Թաղական-ներէն մէկուն քիթը խածեր են, ուրիշի մը՝ ականջը: Խածնողները կը փնտըռ-ուին:

« Վերջին պահուն, մեզի կը հաղոր-դուի թէ ոստիկանութիւնը, չարաթը չվերջացած, բան մը պիտի ընէ: Մեր խոնարհ կարծիքով, իշխանութեանց պարտքն է, ամէնէն առաջ, գտնել թա-ղականներուն քիթն ու ականջը խածնող-ները, որովհետեւ առանց քիթի եւ առանց ականջի թաղական չըլլար : Երբ այդ խածանները գտնուին, պէտք է իրենց քիթն ալ խածնել :

« Նորին Վսեմութիւնը իրաւունք ունէր սրահէն մեկնելու, քանի որ իր արժանա-պատուութիւնը վիրաւորուած էր: Կը յանձնարարենք որ ուրիշ անգամ կարճա-հասակներուն նախարարական պաշտօն չտրուի՝ նման անախորժ դէպքերու ա-ռաջքը առնելու համար: Կը կրկնենք, թաղականներուն քիթն ու ականջը խած-նողները պէտք է, անմիջապէս, երեւան հանուին: Կէս քիթով թաղական չենք ուզեր ...» :

×

Պարապ տեղը չէ որ ըսուած է թէ Ա-րեւելքցիները կատակ չեն վերցներ եւ չա՛տ դիւրազգած են :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

«Բուռ մը տոմս»

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանոր-դագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան	60	Ֆրանք
Վեցամսեայ	35	Ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 Ֆ. :

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բա-ժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական ծանր գործը :

ՆԱՐԴԵԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ
ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒԵԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Պատճառագիտութիւն. — Բացատրելու համար հովերուն ախտածնական դերը, Տոքթ. Հանրի Պուքէ կը ծանրանայ գլխաւորաբար բժշկական բնագիտութեան սկզբունքներուն վրայ, անջրպետին ջերմութեան խաղերուն կապելով մարդկային մարմնոյն ստացած չորութիւնը, որու մէջ իրենց դերն ունին տիեզերական չողարձակումները կամ մթնոլորտային ելեկտրականութիւնը, անոնց սաստկացումն ու նուազումը՝ ըստ հովերուն ուղղութեան: Հովերը, կը գրէ, տակն ու վրայ կ'ընեն արտաքին միջավայրին ներդաշնակութիւնը, որու վարժուած է կամ ինքզինք պատշաճեցուցած է ամէն ապրող էակ, եւ այդ միջավայրին փոփոխութեամբ՝ կը խանգարուի նաեւ ներքին միջավայրը, կը տկարանայ նոյնպէս դիմադրական հակազդեցութիւնը:

Տոքթ. Ռ. Պլոնտէլ կուտայ տարբեր բացատրութիւն մը, որ հիմնուած է հոգերնախօսութեան վրայ:

Մասնաւորելով իր բացատրութիւնները հարաւային տաք հովին շուրջ, նախ կը մերժէ այն տեսակէտը թէ սէնտրոմ տիւ վան տիւ Միտի չորութիւն չի ստեղծեր, ու չորութիւնը չէ ախտերեւոյթին նկարագիրը: Ընդհակառակն Ֆէօհնը կ'արգիլէ ջուր կորսնցնելը, փաստ որ տաք հովին ազդեցութեան տակ քիչ կը միզեն երախաները, իսկ չափահասներու մօտ կը նուազի լորձնահոսութիւնը: Կը չորնայ բերանը, որովհետեւ մարմինը կը պահէ ջուրը, — ահա թէ ինչո՛ւ կ'ուռին մատները՝ երբ կը փչէ Ֆէօհնը: Այդ է պատճառը, վերջապէս, եթէ կ'արթըննայ յօդացաւը, — իբրեւ հետեւանք ուռած յօդերու ճնշումին: Նոյն փքուոյց վիճակն է որ ջղացաւ կը ստեղծէ, կամ խելապատին (մէնէնժ) միջոցները լեցնելով եւ ուռեցնելով գլխու ցաւ կուտայ:

Պիտի հարցուի թէ հարաւային հովը ինչո՛ւ կ'արգիլէ ջուր կորսնցնելը եւ հիւսուածքները կ'ուռեցնէ:

Ուղեղին տակը գոյութիւն ունի փոքրիկ ներծոր գեղձ մը, սեպոսկրին մէջ տեղաւորուած (այս մասին՝ տես վարը): Այս գեղձը, ծաւալով գրեթէ աննշան, բնախօսական ահագին դեր կը կատարէ մեր կեանքին մէջ: Իր միջին բլթակը արտակարգ զգայնութիւն մը ցոյց կուտայ հարաւային հովին հանդէպ:

Հին բժշկութիւնը կը կարծէր թէ ուղեղը մաղաս կ'արտադրէ եւ մաղասը այս գեղձին ճամբով կը հոսէր դուրս, միւս կողմէ օդը կը բարձրանար նոյն այս ճամբով դէպի ուղեղ: Բոլոր այս տեսութիւնները զամբիւղ նետուած են հիմա, բայց զարմանալի է գիտել որ, ուղելով կարծես արդարացնել հին բըժիշկները, հարաւային օդի հոսանքին հանդէպ մասնաւոր զգայնութիւն մը ցոյց տայ այս փոքրիկ գեղձը: Արդարեւ, միջին բլթակին վրայ խորապէս կ'ազդեն մթնոլորտային փոփոխութիւնները, լոյսը, ինչպէս հովը, — ահա թէ ինչո՛ւ այս գեղձը այժմ կոչուած է «մթնոլորտային գործարան»: Այստեղ է որ լոյսի եւ եղանակի փոփոխութիւնները շարժման մէջ կը դնեն գեղձին ներծորային բնախօսութիւնը, ինչպէս եւ ներծորային ամբողջ դրութիւնը, կը քակեն կենսաբանական խորհրդաւոր երեւոյթներու հանգոյցը: Այստեղէն է որ սկիզբ կ'առնեն գերագրգռութեան եւ ոգեթափութեան արտայայտութիւնները՝ իբրեւ պատասխան մթնոլորտային պայմաններու փոփոխութեան, նախ մեքենական ձեւով՝ ջուր հաւաքելով եւ հիւսուածքները ուռեցնելով, յետոյ հոգեկան ձեւով՝ ջղային դրութիւնը ցնցելով, անքնութիւն պատճառելով, աշխատանքի ախորժակը պակսեցնելով, սեռային բընազդը արթնցնելով, ցաւին հետ մղձաւանջներ ստեղծելով:

×

Եւ հիմա քիչ մը յաւելուածական բացատրութիւն կազմախօսական եւ տարագրանական բառերու մասին:

Գանկին խարիսխը կամ բերնին ձեղունը կազմող ոսկորներուն մէջ հինէն ի վեր ծանօթ է փոքրիկ ոսկոր մը, զոր առաջին անգամ նկարագրած է Եւդեմոս (կ'ապրէր Քրիստոսէ առաջ Գ. դարուն): Հելլէնները այս ոսկորը նմանցուցած են ջղջիկի, բայց կարելի է դեռ նմանցնել շատ բաներու: Ատոր համար է որ կոչուած է «անօրինակ ոսկոր», «թեւաւոր ոսկոր», «թիթեռնաձեւ ոսկոր», «մահճաւոր ոսկոր», «ձեղնոսկր»: Այսուհանդերձ ծանօթ է աւելի շատ «սեպոսկր» անունով, միշտ իր նմանութեան պատճառով:

Հին բժիշկները կը կարծեն թէ, ինչպէս իր դրացին՝ որ մաղոսկր կը կոչուի ծակ – ծակ ըլլալով, սեպոսկրն ալ ծակեր ունի, այդ ծակերուն ճամբով դէպի ուղեղ տանելու համար օդը եւ նոյն ճամբով արտաքսելու համար ուղեղին մաղասը:

Այս փոքրիկ եւ բազմանուն ոսկրիկը ունի խշտիկ մը, տեսակ մը փորակ, որ կը կոչուի սէլ թիւրսիք: Ոմանք «Թրքական թամբ» (սէրճը թիւրքի) թարգմանած են կազմախօսական այս տարազը, բայց ճիշդ չէ: Եթէ «թրքական» նշանակէր թիւրսիքը, պիտի գրուէր թիւրք բառին իգական ձեւով (թիւրք): Մինչդեռ Փռանսերէն բառը, զոր գործածած է առաջին անգամ Ս. Հիլէր (1684), կ'երթայ այն գործողութեան՝ որ է հողէ պատ բարձրացնել՝ գետին անկողինը շինելու համար (թիւրսի): Ահա այդ ձեւով կազմուած փորակի մը նմանցուցած են սեպոսկրին խշտիկը: Լուսինեան կը թարգմանէ կողդին, կարելի է գրել նաեւ կորդին, բայց առանց ստորոգելիի եւ աւելի ճիշդ:

Այս խշտիկին մէջ տեղաւորուած է փոքրիկ ներծոր գեղձ մը, որու անուն տրուած է նախ հիփոֆիզ (կնքահայրը՝ Տոքթ. Շօսիէ): Անյարմար է այս անունը եւս, որովհետեւ շփոթութիւն կը ստեղծէ էփիֆիզ (ոսկորներու ծայր) եւ դարձեալ էփիֆիզ (ներգանկային գեղձ մը) տարազներուն հետ, արմատական իմաստով իրարմէ տարբեր: Այս տարազը ամէնէն աւելի շփոթութեան մէջ ձգեց հայ բժիշկները, որովհետեւ ծայրաճոն թարգմանեցին էփիֆիզը եւ ասկէ մեկնելով... ենթաճոն թարգմանեցին իփոֆիզը (Փրոֆ. Լ. Յովհաննիսեան): Տեսէք թէ ուրկէ՛ կուգայ այս սխալը: Էփիֆիզը ծանօթ է նաեւ կլանտ փինէալ = կոնաձեւ գեղձ, այս կոնը կարդացած են ճոն եւ մեղի տուած ծայրաճոն (էփիֆիզ) ու ենթաճոն (իփոֆիզ) բառերը, երկուքն ալ ծիծաղելի: Փրոֆ. Լ. Յովհաննիսեանի շինած այս բառերէն աւելի բախտաւոր չէ Լուսինեանի շինած բառը, ենթարուն, ոչ ալ Փրոֆ. Արծրունիի շինած բառը, մակուղեղ: Այս բոլորը պէտք է նետել քրջահաւաքներու զամբիւղը:

Տոքթ. Լեւոն Տիգրանեանց կը գործածէ մաղասագեղձ բառը, որ թէեւ կըռթընած է բժշկական հին տեսութեանց, բայց կարելի է գործածել իբրեւ թարգմանութիւն Փրանսերէնէ (կլանտ փիթիւյիթէռ), առանց ընդունելու որ մաղաս կ'արտադրէ ուղեղային այս գեղձը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գ. ԲԱՇԻՆՋԱՂԵԱՆ ԵՒ ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ

Որքա՜ն այժմէական եւ թարմ կը հնչեն անուանի բանաստեղծ Վ. Բրիւսովի խօսքերը, թէ Սայաթ – Նովա «մէկն է այն առաջնակարգ բանաստեղծներէն, որոնք իրենց հանճարին ուժով արդէն կը դադրին առանձին ժողովուրդի մը պատկանելէ եւ կը դառնան բովանդակ մարդկութեան սիրելին»:

Սիրոյ եւ ճշմարտութեան մեծ երգիչը իր ապրած դարաշրջանի խաւարի թագաւորութեան մէջ յիրաւի լոյսի հզօր շող մըն էր, որ իր չգերազանցուած երգին ուժով դարձաւ ժամանակակիցներուն, ինչպէս նաեւ յետագայ սերունդներուն սիրտերուն եւ զգացումներուն, նուիրական խոհերուն տիրակալը: Սայաթ – Նովա բանաստեղծը, Սայաթ – Նովա երգիչը, Սայաթ – Նովա փիլիսոփան միշտ ալ մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է զանազան զբաղումի տէր մարդոց մօտ, դարձած բանասիրական եւ գիտական քննութեան ոգեշունչ աղբիւրը:

Եւ այս օրերուն, երբ մեծ ու լայն պատրաստութիւն կը տեսնուի երգիչին յոբելեանը արժանավայել ձեւով տօնելու համար, յարգանքի եւ երախտագիտութեան խօսք կ'ըսուի նաեւ այն բոլոր մըշակներուն, որոնք իրենց ջանադիր աշխատանքով հատիկ – հատիկ հաւաքած եւ կորուստէ փրկած են բանաստեղծին անգին ժառանգութիւնը՝ հոգեւոր մեծ գանձ մը, որ դեռ երկար ժամանակ կը շողշողայ իր երփներանգ գոյներով:

Գ. Հախվերտեան, Յովհ. Թումանեան, Գ. Ասատուր, Եա. Պոլիանսկի, Վ. Բրիւսով, Գ. Լեւոնեան, Ի. Գրիշաշվիլի, Մ. Հասրաթեան, Գ. Լէօնիձէ, Լ. Մելիքսէթ – Բէկ եւ այլ սայաթ–նովագէտներ անգնահատելի երախտիքը ունեցան յուղաթաթաւ երգի հոյակապ վարպետին անուան եւ գործին հետազօտման եւ ժողովրդականացման գործին մէջ:

Անուանի գրողներուն, գիտնական – բանասէրներուն եւ քննադատներուն այդ փայլուն համաստեղութեան վրայ կ'աւելնայ նաեւ հայ բնանկարներու վարպետ, գրագէտ, հանրային գործիչ Գ. Բաշինջաղեան:

Գ. Բաշինջաղեան նուրբ եւ խոր տրամադրութիւններով համակուած էր ոչ միայն մեծ գուսանին երգերուն, այլեւ անոր անձնաւորութեան հանդէպ: Առանձնապէս շատ մտահոգուած էր, որ ժողովուրդին սիրելի երգիչը, անոր անունը չէր մեծարուեր եւ մոռացութեան տրուած էր: Եւ ահա ծանօթ նկարիչը կէս դար առաջ հրապարակ կուգայ մեծ երգիչին յիշատակը յաւերժացնելու առաջարկով: Ահա թէ այս մասին ինչ կը գրեն հնօրեայ թերթերուն էջերը: «Մըշակ» թերթի 1912 թուականի թիւ 252ին մէջ Գ. Բաշինջաղեան կը հրատարակէ «Կոչ հայ ժողովուրդին» յօդուածը: Յիշելով թէ Սայաթ – Նովային երգերը որքան մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն, հեղինակը կը գրէ թէ այնուամենայնիւ անոր յիշատակը մոռացութեան տրուած է: Չեն յիշուիր նոյնիսկ անոր ծննդեան եւ մահուան տարեդարձները: «Ով չէ լսել անմահ ժողովրդական բանաստեղծ Սայաթ – Նովայի անունը, կը գրէ Գ. Բաշինջաղեան, ո՞վ չի հիացել ու զմայլուել նրա հանճարեղ երգերից եւ ո՞վ կարող է ուրանալ նրա հսկայական ծառայութիւնը հայ ժողովրդական լիրիկ բանաստեղծութեան մէջ»:

Հայ աշուղներու ընտանիքը շատ պայծառ դէմքեր ունէր, եւ, թուարկելով աշուղներու ամբողջ խումբ մը, Բաշինջաղեան կը գրէ. «Սակայն Սայաթ – Նովան նրանց մէջ այնպիսի մի աստղ է, որի ստուերի մէջ բոլորեքեան գունատւում են»:

ԳՆՉՈՒՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

— Ա՛հ, ուրեմն շատ գիրքեր կարդացած ես:

Սկսաւ խորհիլ, արագ արագ ծխելով իր գլանիկը եւ ծուխի գուլաներ արձակելով չորս դին:

Ապա, առանց որեւէ հարցում ուղղելու ինծի մեր հանդերձման պարագաներուն մասին, առանց հետաքրքրուելու թէ ինչպէս կ'ըլլար որ մեծ գործարանի մը ճարտարապէտը ըլլալով այդ պահուն կը գտնուէի փողոցները՝ առանց կօշիկի, առանց որեւէ պայմանի, առանց ինծմէ դըրամ պահանջելու, առանց հարցնելու թէ ազրաղորդ մըն էի կամ խենթ մը, ծերունին իր ձեռքը ինծի երկարեց:

Ան որ չէ ապրած կեանքին ու մահուան միջեւ տարուբերող վայրկեանը, այսինքն կառափնատին ու ազատութեան ճամբէն չէ անցած, դժուար թէ զգայ այն խռովքը որ ես զգացի, երբ ծերունիին խորշոմած, կոշտ սակայն տաքուկ ձեռքը դէպի ինծի երկարեցաւ:

— Եթէ ցանկաս, կը մնաս մեզի հետ, ըսաւ ան: Արշալոյսին կը մեկնինք մենք:

Իր «կը մնաս մեզի հետ»ը իմ ականջներուս հնչեցին իբրեւ հանդիսաւոր ու սրբազան խօսքեր:

— Հիմա, հանգստացիր, աւելցուց ծերունին: Յոգնած ես…

Ուզեցի իրենց պէս բաց օդին պառկիլ միակ ծածկոցով մը, սակայն ծերունի բարեկամս ստիպեց որ կառքին մէջ՝ նըստարանին վրայ երկարիմ:

Այլեւս չափէն աւելի յոգնածութիւնս կը զգայի: Ատոր պատճառը երկար ճամբայ մը քալած ըլլալէս աւելի անցուցած անդոհանքի պահերս էին:

Կառքին մէջ, իմ պառկած տեղիս կըռնակը, վարագոյր մըն էր քաշուած, որ երկուքի կը բաժնէր կառքը:

Հետզհետէ լսեցի կանոնաւոր շնչառութեան ձայն մը: Աւելի ուշ, մէկը մեղմիկ հազաց: Ինծի այնպէս թուեցաւ որ հազացողը կին մըն էր:

Ցանկարծ, իրականութիւնը պարզուեցաւ մտքին մէջ:

Այս մարդիկը գնչուներ էին: Հիւրընկալուած էի վաչկատուն գնչուներու կողմէ, անօրէն եւ անհաւատ դատարկապորտներու կողմէ, մարդիկ՝ որոնց մասին ըսած էին ինծի յաճախ որ պէտք էր զգուշանալ: Պատմած էին ինծի թէ այս մարդիկը կը տեսնուէին առհասարակ ոստիկաններով շրջապատուած, ամբաստանուած հաւու մը կամ նապաստակի մը գողութեամբ…

Եւ սակայն, ես ալ հիմա, կրնայի գտնուիլ երկու ոստիկաններու միջեւ, եւ, աւելի ահաւոր ամբաստանութեամբ մը…

Դրամապանակս գրպանս էր: Պղտոր մշուշ մը պատեց գլուխս: Սկսայ սոսկալ: «Քնաբեր դեղ մը խմցուցին ինծի» կը խորհէի:

Դանդաղօրէն մխրճուեցայ արտառոց երազներով խճողուած քունի մը մէջ:

×

Կառքին կանգ առնելուն պատճառաւ յառաջացած ցնցումը ընդոստ արթնցուց զիս:

Ո՞ւր կը գտնուէի:

Խնամով ծածկուած էի հաստ ծածկոցով մը: Կին մը կը հսկէր կողքիս:

— Ջերմ ունեցար, բարի պարոնս, ըսաւ կինը քաղցր եւ միանգամայն տպաւորիչ ձայնով մը:

«Բարի պարոնս»: Այս սիրալիր խօսքերը շարունակ շրթունքներուն վրայ էին իմ հիւրընկալներուս:

Հիմա, կը յիշէի… պարտէզէն փախուստս, գիշերային խաւարին մէջ երկու մարդոց հանդիպումը…

— Կ'ուզեմ անկողնէս ելլել, ըսի կնոջը:

Զիս մինակ ձգելու համար, կինը դուրս ելաւ:

Բաճկոնս հագայ եւ ստուգեցի որ դրամապանակս միշտ գրպանիս մէջ էր ու դրամը չէր անյայտացած:

Ու միշտ, առանց կօշիկի, դուրս ելայ կառքէն:

Կանգ էինք առած անտառի մը եզերքին: Գիշերը սկսած էր իջնել:

Ուրիշ կառքեր ալ կային: Երախաներ զբաղած էին ծառի մը ճիւղեր կտրելով: Ուրիշներ, հազիւ տասնէն տասներկու տարեկան, հանդարտօրէն կը ծխէին: Քանի մը այրեր, շուրջանակի նստած, կը վիճաբանէին: Կիներ՝ չոր ու նիհար, զբաղած էին խոհանոցով: Կը սպասէի որ բոլոր ակնարկները ինծի ուղղուէին, եւ սակայն, ոչ ոք ներկաներէն նշմարեց իմ ներկայութիւնս: Տարօրինակ խաղաղութիւն մը պարուրած էր մթնոլորտը, որ յստակօրէն կը լսուէր թռչուններուն դայլայլը:

Պատերազմը, ամբաստանութիւնները, խուզարկութիւնները, ինծի կը թուէր թէ այս բոլորը երբեք գոյութիւն ունեցած չէին…

Քանի մը քայլ յառաջացայ եւ այն ինչ որ տեսայ՝ զիս խռովեց:

Կառքի մը քովիկը, երկու պարմանուհիներ, դոյլ մը ջուրի առջեւ լուացուելով էին զբաղած: Բոլորովին մերկ՝ ըզբաղուած էին օճառելու իրենց արդէն իսկ կարմրացած ստինքները: Սաթի նըման սեւ վարսեր սփռուած էին անոնց ուսերուն վրայ:

(2 Շար.)

Հայ մտաւորականութեան փայլուն ներկայացուցիչը վրդովմունք եւ ցաւ կը յայտնէ քաղքենի այն մարդոց հանդէպ, որոնք գերադասն փութկոտութեամբ կը մեծարեն եւ յուշարձաններ կը կանգնեցնեն ազգային զանազան «բարերարներու», իսկ զլացած են եւ կը զլանան նոյնիսկ յուշարձան մը զետեղել Սայաթ–Նովայի պէս՝ բանաստեղծական գանձ մը ընծայողին, մարդու մը, որ «ժողովրդական գրականութեան փառքն ու պարծանքն է»:

Սայաթ–Նովան իր ստեղծագործութեամբ, իր կեանքով եւ գործով կը պատկանի ժողովուրդին: Եւ Բաշինջաղեան կոչ կ'ընէ ժողովուրդին կոպէկներով յուշարձան մը շինել անոր շիրիմին վրայ, «Թէկուզ այդ քարը լինի պարզ, [illegible], միայն թէ լինի իրագործուած ժողովրդական կոպէկներով»:

Ժամանակակիցներու եւ մամուլի վկայութեամբ նկարիչին կոչը ջերմ արձագանգ գտած է հասարակութեան, օրուան մամուլին եւ առաջաւոր գրողներու եւ հանրային գործիչներու կողմէ: Նկարիչին կոչին ամէնէն առաջ արձագանգեց Յովհ. Թումանեան, որուն սրտին շատ մօտ էր իր բարեկամին, սիրելի նկարիչին նախաձեռնութիւնը: Կոչը հրատարակուելէն քանի մը օր ետք մամուլին մէջ լոյս կը տեսնէ Յովհ. Թումանեանի արձագանգը, ուր ան գրած է.

«Մեր սիրելի նկարիչ Գ. Բաշինջաղեանը, անցեալները «Մշակ»ում մի նամակ էր տպել ու յիշեցրել էր մեր անմահ երգիչ Սայաթ–Նովայի շիրիմի խնդիրը ... Ցիրաւի, ծանր է, երբ միտք ես անում էսքան հոյակապ մի տաղանդ, էսքան խորունկ մի հոգի, էսքան ազնիւ ու կենդանի մի սիրտ ու էսքան մոռացուած գերեզմա՛ն... Հայոց նորաբաց գրական Ընկերութիւնը որոշել է մօտիկ առաջիկայում կազմակերպել յատուկ Սայաթ–Նովային նուիրուած մի գրական երաժշտական երեկոյ եւ շիրիմի խնդիրն էլ էս անգամ կարգի կը դրուի ...»:

Գ. Բաշինջաղեան Թիֆլիսի Հայ գրական Ընկերութեան յանձնարարութեամբ կը պատրաստէ աշուղին մահարձանին ուրուագիծը, որ քննուելէ ետք ընդհանուր հաւանութեան կ'արժանանայ եւ անոր՝ նկարիչին հսկողութեամբ, իրօք որ ժողովրդական կոպէկներով գոյացած միջոցներով, Թիֆլիսի Ս. Գէորգ եկեղեցիի մուտքի աջ կողմը, այն վայրին մէջ, ուր պարսից Աղա–Մահմուտ Խանի զօրքերը ղազանաբար սպաննած էին մեծ աշուղը, կը կանգնեցուի մահարձանը, որուն բացումը մեծ հանդիսութեամբ կը կատարուի 1914 Մայիս 15ին (հին տոմարով):

Պէտք է գիտել տալ, թէ Գ. Բաշինջաղեանի մահարձան կանգնեցնելու ձեռնարկը խթան կը հանդիսանայ եւ շարժում ու յարութիւն կու տայ հասարակական հետաքրքրութեան դէպի Սայաթ–Նովայի անձը եւ բանաստեղծութիւնը:

Ասոր պերճախօս ապացոյցներն են Սայաթ–Նովայի հմայքը այնքան խոր եւ լայնահուն ձեւով ըմբռնող Յովհ. Թումանեանի ղեկավարութեամբ Սայաթ–Նովային նուիրուած հայ գրողներու միութեան երեկոյթները եւ այդ միութեան միջոցաւ աշուղին բանաստեղծութիւններուն նոր յայտնաբերուած խաղերով գիրքին 1914 թուականի հրատարակութիւնը:

Նոյնիսկ իրենց՝ կազմակերպողներուն համար անսպասելի եղաւ այդ երեկոյթներուն մեծ յաջողութիւնը: Հայ գրական միութեան դահլիճին մէջ կը հաւաքուէին զանազան զբաղումի եւ տարիքի, ժողովրդական խաւերուն ներկայացուցիչները, որոնց պահանջով այդ երեկոյթները կրկնուեցան քանի մը անգամ: Իբրեւ կանոն երեկոյթները ներածական խօսքով կը բանար Յովհ. Թումանեան, կը կարդացուէին մեծ գուսանին կեանքին եւ ստեղծագործութեան մասին դասախօսութիւններ եւ վերջապէս Թիֆլիսի անուանի աշուղները կը նուագէին Սայաթ–Նովայի երգերը: Հետաքրքրական է գիտել տալ, թէ բեմը կը զարդարուէր եւ կը կահաւորուէր Գ. Բաշինջաղեանի ուրուագիծերով:

Սայաթ–Նովայի գործերուն նկատմամբ բորբոքած այս ընդհանուր նոր հետաքրքրութիւնը իր ալիքներուն մէջ կ'առնէ նաեւ Գ. Բաշինջաղեանին, որ հիասքանչ կտաւներ պատրաստելով միասին, զանազան առիթներով կ'անդրադառնայ Սայաթ–Նովային, իր համեստ աւանդը կը մուծէ անոր բանաստեղծական ժառանգութիւնը հետազօտելու եւ ժողովրդականացնելու գործին մէջ:

Գ. Բաշինջաղեան, անտարակոյս, բոլոր տուեալները ունէր Սայաթ–Նովայի ստեղծագործութեան հարցով զբաղելու համար, քանի որ, ինչպէս ինք կը գրէ 1920ին, երեսուն տարի շարունակ ուսումնասիրելով Սայաթ–Նովան, ընտելացած էր «Նրա ոճին, ճաշակին ու գրելու ձեւերին»: Այդ կ'ապացուցանեն վրացի բանաստեղծ Ի. Գրիշաշվիլիի աշխատասիրութեամբ 1918ին Սայաթ–Նովայի խաղերուն վրացերէն հրատարակութեան առթիւ անոր արժէքաւոր գնահատականը, դիտողութիւնները եւ մտորումները: Այդ հրատարակութեան մէջ տպագրուած խաղերուն, ինչպէս նաեւ իր անձնական հետազօտութիւններուն հիման վրայ, Գ. Բաշինջաղեան անվերապահ ձեւով կը պնդէ, որ Սայաթ–Նովան իր բանաստեղծական գործունէութիւնը սկսած է վրացերէնով: «Հեղինակը, կը գրէ ան, վրացերէնի նկատմամբ ջահել ու անփորձ է, տաքարիւն ու կրակոտ է, իսկ հայերէն խաղերի մէջ փորձառու վարպետ է, կատարեալ բանաստեղծ փիլիսոփայ է»:

Նկատենք, որ այդ նոյն առիթով Գ. Բաշինջաղեան, առաջին անգամ ըլլալով, հարց կը բարձրացնէ մեծ երգիչին ադրբեջաներէն խաղերը լոյս ընծայելու մասին: Այս նոյն խնդրին նկարիչը կրկին կ'անդրադառնայ 1924ին. «Մարտակոչ» թերթին մէջ հրատարակելով «Սայաթ–Նովայի թուրքերէն բանաստեղծութիւնները» ընդարձակ յօդուածը: Տեղին է յիշատակել նաեւ, որ իր այդ յօդուածին մէջ, իբրեւ նախաբան, առաջին անգամ ըլլալով կը հրատարակէ Սայաթ–Նովայի խաղերէն մէկը, որ իրեն տրամադրած է երաժիշտ Ս. Օզանեաշվիլի (Ալ. Յովհաննիսեան), երգին կցելով լայն ծանօթագրութիւն մը:

Սայաթ–Նովայի բանաստեղծական հանճարին հմայքը մեծ է նաեւ այն առումով, որ ան ապրելով ու ստեղծագործելով բազմազգ եւ բազմացեղ Անդրկովկասի մէջ, դարձաւ այդ ժողովուրդներուն երգիչը: Արդարեւ իր խաղերը օժտուած են ներքին մարդասիրական, համամարդկային զգացումներով:

Այդպէս կը գնահատէր Յովհ. Թումանեան: Այդպէս կ'ըմբռնէր Գ. Բաշինջաղեան, երբ կը գրէր, թէ «Սայաթ–Նովան գրել է երեք լեզուներով, հաւասար յաջողութեամբ, մի բան, որ ոչ թէ հազուագիւտ է, այլ եզակի: Նմանօրինակ երեւոյթ մենք չգիտենք ինչպէս կովկասեան իրականութեան մէջ, այնպէս էլ համաշխարհային գրականութեան մէջ, որ մի բանաստեղծ երեք լեզուներով երգէր սիրոյ եւ ճշմարտութեան գաղափարները: Այս բոլորը ցոյց է տալիս, որ Սայաթ–Նովան եղել է ընդարձակ հայեացքներով ու լայն սրտով մեծ մարդ»:

Ս. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆՈՐ ՏԵՍԱԿԻ ԲԺՇԿԱՆԱՒ ՄԸ

Պաթումի նաւաշինարանը ծով իջեցուց նոր տեսակի բժշկական նաւ մը: Ազատարար հարթանաւը, որ շինուած է ապակեպատ կերպընկալէ, ունի յատկութիւններ, որոնք անոր կարելիութիւն կ'ընծայեն անվտանգ նաւարկելու ծովերու, լիճերու եւ գետերու վրայ: Այս նաւը, իր տեսակին մէջ առաջինն է:

Հարթանաւը օժտուած է բոլոր անհրաժեշտ սարքաւորումներով՝ բժշկական անմիջական օգնութիւն տալու համար արկածի զոհերուն, ինչպէս նաեւ բենզին միջոցներով՝ կատարելու համար ընդծովեայ աշխատանքներ եւ ապատարար գործունէութիւն՝ խեղդամահ ըլլալու վտանգին մէջ եղող անձերու: Նաւը դիւրաւ կը ղեկավարուի, ունի մեծ արագութիւն եւ բոլորովին ապահով պայմաններու մէջ կը նաւարկէ փոթորիկի ատեն:

×

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՆՁՐԵՒ

Ներկայիս, տեսական ուսումնասիրութեան մէջ կը գտնուի արուեստական միջոցներով անձրեւ տեղացնելու նոր եղանակ մը:

Այս եղանակին համաձայն, ծովեզերեայ որոշ շրջաններ պիտի պատուին կուպրի բարակ շերտով մը: Կուպրի այս շերտը, որ ունի Արեւին ջերմութեան ուժը ամբարելու յատկութիւնը, պիտի բարձրացնէ հողին ջերմաստիճանը: Այսպիսով, պիտի տաքնան նաեւ օդի խաւերը: Տաքցած օդը վեր պիտի բարձրանայ իր հետ տանելով նաեւ ծովի մակերեսին վրայ գտնուած ջրաշոգիները, որոնք երբ հասնին որոշ բարձրութեան մը, պիտի խտանան, ամպի պիտի փոխուին եւ յառաջ պիտի բերեն անձրեւներ:

Անշուշտ կպրապատ մակերեսը պէտք է ըլլայ բաւականաչափ ընդարձակ՝ գրաւելով քանի մը քառ. քիլոմեթր տարածութիւն:

×

ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆԱՑՈՒՄ

Անկենդան ծնած երախաներու վերակենդանացման հարցը կը հանդիսանայ բժշկական կարեւոր խնդիր մը:

Յաջողութեամբ եւ միանգամայն դիւրին փորձարկում մը, որ կատարուեցաւ Սթոքհոլմի հիւանդանոցներէն մէկին մէջ, խոստումնալից արդիւնքներ կու տայ այս ուղղութեամբ: Նախապէս կամ ծնընդաբերութեան ատեն խեղդուած երախան կարելի եղած է վերակենդանացնել կարելի եղածին չափ արագ զայն դնելով ծորակի մը պաղ ջուրին տակ:

Այսպէս, պաղեցնելու դրութեան շնորհիւ, մեծապէս կը նուազի նորածինին թթուածինի սպառումը: Աւելի վերջ, աստիճանաբար բարձրացնելով ջուրին ջերմաստիճանը, կը շատնայ նաեւ թթուածինին սպառումին քանակութիւնը: Այս դարմանումը կը շարունակուի ապա վերակենդանացման սովորական եղանակներով:

×

ՋԻՂԵՐՈՒ ՓՈԽԱԴՐՈՒՄ

Ջիղերու մէկ մարդէ ուրիշ մարդու փոխադրութեան փորձերուն մէջ արձանագրուեցան առաջին յաջողութիւնները: Ուրիշ մարդոցմէ առնուած ջիղերու հատուածներ փոխադրելով հիւանդ մարդոց ջղային դրութեան մէջ, կարելի եղած է վերահաստատել ջիղերու եւ գընդիրներու գործունէութիւնը եւ զգայութիւններու վերեւերումը: Նման արդիւնքներ ձեռք բերուած են նոյնիսկ այն պարագաներուն, երբ ջիղերու գործունէութիւնը խանգարուած է երեք տարի առաջ պատահած արկածներու հետեւանքով:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Առման, առանց ակնարկը այս դէմքէն կարենալ հեռացնելու, թաշկինակը բերնին տարած էր ու կը խածնէր զայն: Ինծի անանկ եկաւ թէ երկաթէ շրջանակ մը գլուխս կը ճմլէր: Քօղ մը իջաւ աչքերուս վրայ: Ականջներս լեցուն բզզիւններով: Ուրիշ բան չկրցայ ընել բայց եթէ բանալ սրուակ մը, զոր միասին բերած էի նախազգուշութեան համար եւ անոր պարունակած աղերը ուժգնօրէն հոտոտեցի:

Այս մթագնումին մէջ էի երբ լսեցի որ բժիշկը կ'ըսէր Պ. Տիւվալի.

— Ճանչցա՞ք, ա՞ն է:

— Այո, պատասխանեց երիտասարդը խուլ ձայնով մը:

— Այն ատեն գոցեցէք ու տարէք, ըսաւ բժիշկը:

Դիեթաղերը նորէն մեռեալին երեսին վրայ ձգեցին պատանքը, գոցեցին դագաղը, ծայրերէն բռնեցին եւ ցոյց տրուած տեղը տարին զայն:

Առման չէր շարժեր: Աչքերը գամուած էին այդ պարապ փոսին վրայ: Գունատած էր այն դիակին պէս, զոր քիչ մը առաջ տեսած էինք...: Կարծես թէ քար կտրած էր:

Հասկցայ թէ այս տեսարանը անհետանալով, Առմանի վիշտը պիտի նուազէր:

Ոստիկանապետին մօտեցայ:

— Պարոնին ներկայութիւնը անհրաժե՞շտ է տակաւին, ըսի Առմանը ցոյց տալով:

— Ոչ, ըսաւ, ու նոյնիսկ խորհուրդ կու տամ ձեզի որ տանիք, վասնզի հիւանդ կ'երեւայ:

— Եկէ՛ք, ըսի այն ատեն Առմանի, անոր թեւը բռնելով:

— Ի՞նչ, ըսաւ երեսս նայելով որպէս թէ չէր ճանչցած զիս:

— Վերջացաւ, աւելցուցի, պէտք է երթանք, բարեկամս, տժգունած էք, կը մսիք: Այս յուզումներով պիտի սպաննէք ինքզինքնիդ:

— Իրաւունք ունիք, երթանք, պատասխանեց մեքենաբար, բայց առանց քայլ մը առնելու:

Այն ատեն թեւէն բռնեցի ու քաշեցի:

Կը թողուր որ տղու մը պէս քաշեմ տանիմ զինքը:

Միայն երբեմն կը մրմռար.

— Աչքերը տեսա՞ք:

Եւ ետին կը դառնար, որպէս թէ այն երեւոյթը զինքը կը կանչէր:

Սակայն սկսաւ անկանոն կերպով քալել: Կարծես թէ ցնցումներով կը յառաջանար: Ակռաները կը կափկափէին: Ձեռքերը պաղ էին: Ջղային բուռն դրդըռութիւն մը գրաւած էր ամբողջ մարմինը:

Հետը խօսեցայ: Պատասխան չտուաւ:

Միայն կը թողուր որ տանիմ զինքը:

Դրան առջեւ կառք մը գտանք: Ճիշդ ժամանակն էր:

Հազիւ կառք նստած էր, սարսուռը աւելցաւ եւ ջղային ճշմարիտ տագնապի մը ենթարկուեցաւ, որու միջոցին վախնալով որ կը սարսափիմ, կը մրմռար ձեռքըս սեղմելով.

— Բան մը չէ, բան մը չէ, կ'ուզէի լալ:

Եւ կը լսէի որ կուրծքը կ'ուռէր, արիւնը աչքերուն մէջ կը խուժէր, բայց արցունք չէր գար:

Իրեն հոտոտել տուի այն սրուակը որ ինծի օգտակար եղած էր ու երբ իր տունը հասանք, սարսուռը միայն կը շարունակէր տակաւին:

Ծառային օգնութեամբ պառկեցուցի զինքը, սենեակին մէջ աղուոր կրակ մը վառել տուի եւ վազեցի բժիշկին, որուն պատմեցի անցած դարձածը:

Շուտով եկաւ:

Առման կաս–կարմիր կտրած էր: Կը զառանցէր եւ կցկտուր խօսքեր կը թոթովէր, որոնց մէջէն Մարկրիթի անունը միայն կը լսուէր որոշակի.

— Ի՞նչպէս գտաք, հարցուցի տղեկթորին, երբ հիւանդը քննեց:

— Ուղեղային տենդ ունի, եւ ասիկա բարեբախտութիւն է, վասնզի եթէ այս տենդը չգար, պիտի խենթենար: Ֆիզիքական հիւանդութիւնը բարեբախտաբար պիտի սպաննէ բարոյական հիւանդութիւնը եւ ամիսէ մը թերեւս երկուքէն ալ պիտի փրկուի:

Է.

Առմանի ենթարկուածին պէս հիւանդութիւնները սա աղէկութիւնը ունին որ կամ անմիջապէս կը սպաննեն եւ կամ շուտով կը յաղթուին:

Պատմած դէպքերէս տասնըհինգ օր ետքը Առման ապաքինելու վրայ էր եւ սերտ բարեկամութիւնով մը կապուած էինք իրարու: Իր հիւանդութեանը ամբողջ տեւողութեան միջոցին հազիւ սենեակէն դուրս ելած էի:

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Անահիտ Ուզունեանէ քսան ֆրանք, ողբ. Աննիկ Փափազեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Ժերմէի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Շալճեանէն քսան ֆրանք, Տիկին Խօր-տէկեանէ, Տիկին Ճանիկեանէ, Տիկին Եղիշէյեանէ եւ Տիկին Աւետեանէ հինգական ֆրանք Սաթենիկ Փափազեանի (ծնեալ Պօյաճեան) մահուան քառասունքի առթիւ :

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Ողբ. Աննիկ Փափազեանի մահուան քառասունքին առթիւ. Հայր եւ որդի Պետիկեան քսան ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեանէ տասը, Պ. Սարգիս Մկրտիչեանի թոռան մկրտութեան առթիւ: Պ. Կարապետ Ալէքսանեանէ քսան, ողբ. Մինաս Սէխեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մկրտիչեանէ տասը ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մկրտիչ Սէֆէրեան, Պ. Լեւոն Սէֆէրեան, Տէր եւ Տիկին Մոմճեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՍԷՖԷՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հասարտ Գարակէօզեան ՀՕՄ-ի նախկին Սանուց միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ազգային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուի յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Օրմանճեան, Պ. Կարապետ Գուստիկեանք Օր. Մագդալինէ Գուստիքեան, եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց եղբօր՝

ԹԱԹՈՒԼ ԳՈՒՍՏԻՔԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Առաքէլ Սերոբեան եւ զաւակները, Մկրտիչ Սէֆէրեանի մահուան առթիւ 30 ֆրանք կը նուիրեն Իսիի Խրիմեան դպրոցին եւ քսան ֆրանք Յառաջի բարգաւաճման համար:

Իսիի բաժինը ստանալ «Յառաջ»էն :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆր. Բանակի Նախկին Հայ Ռազմիկներու բարեկամ. Միութեան :

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6

Առաւօտեան հոգեհանգստեան պատարագ Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, երկու համաշխարհային պատերազմներու եւ ազատագրութեան զոհերուն համար:

Կ'ոգեկոչուի Արարայի յաղթական ճակատամարտի եւ Կիլիկիոյ գրաւման 45րդ տարեդարձը :

ԺԱՄԸ 12ԻՆ .— Պատարագէն ետք դրօշի պարզում :

Կը նախագահէ .— ԶՕՐ. ՀՈՒՍԷ :

Կը խօսի՝ Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ :

ԺԱՄԸ 13ԻՆ .— Ֆրանքեւհայկական ճաշ Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ երեսփոխան եւ Մարսէյլի քաղաքապետ՝ ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ :

ՃԱՇԱԳԻՆ .— 18 ֆրանք: Տոմսերը ապահովել մինչեւ Հոկտ. 3: Դիմել .— Սելեքթ – Պառ, 18 Բուլվ. Տիւկոմիէ :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ժողովը այս ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ .— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, դպրոցին սրահին մէջ: Շրջ. ժողովի զեկուցում եւ կարեւոր հարցեր: Լանսէյի, Ռընաժի ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկ. Մ. Աւետիսեանի բնակարանը, 195պիս, Րիւ տիւ Մենիլ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Օրակարգ .— Ա) Նախորդ վարչութեան տեղեկատուութիւն (բարոյական եւ նիւթական), Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն, Գ) Ընթացիկ հարցեր :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի եւ իր շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութիւններ եւ անհատ ընկերուհիներ, միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի, ժամը 3ին, «Ահարոնեան» ակումբը:

Ներկայ պիտի ըլլան շրջանային վարչութեան երկու ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Պ. Փիլիպպոսի սրճարանը:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանին սրահը: Օրակարգ .— Զեկուցում պատգամաւորական ժողովի: Ուրիշ մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ ծնողքներ, մի' զրկէք ձեր զաւակները մայրենի լեզու սորվելու իրենց արդար իրաւունքէն: Այս ոչ միայն ազգային պարտականութիւն է այլ մանաւանդ՝ խիղճի եւ պատուոյ հարց է թէ ձեզի թէ մեզի համար :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻԼԱՅԻ եւ մօտակայ թաղամասերու համար Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան հաստատած հայերէնի դասերը կը վերսկսին Հոկտեմբեր 3ին եւ տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ վերջ ժամը 14էն 17, Էքոլ Սէն-Լուի, 11 Րիւ Անրի Պարպիւս (ֆրանսական եկեղեցիի մօտ), մեթրօ Մեռի տէ Լիլա :

ԻՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 3ին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առտուն 9էն 12 եւ կէս օրէ ետք ժամը 13էն 16·30:

ՓԱՐԻԶԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ, այս Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 3ին, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, 26 ռիւ տէ Բոնվոլէյան:

Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել իրենց զաւակները:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտ. 5, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

Բարձր հովանաւորութեամբ

GASTON DEFFERRE
(Député-Maire de Marseille)

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն :

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Նոր Սերունդի խօսքը կ'արտասանէ .— Ընկ. ԳԱԼՈՒՍՏ ՊԱՊԵԱՆ

Խօսնակ .— Կարօ Յովսէփեան

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին: Հայկական պարեր Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ֆեմանիստ ՀԱՄՈՅԻ :

Կ'երգէ՝ ՕՐ. ԺԱԳԼԻՆ ՓԱՓԱՓԵԱՆ

Կ'արտասանեն՝ ՕՐ. ՍԵԴԱ, ԹԻՒԹԻԼԵԱՆ, ՕՐ. ԼԻԶ ԵԶԻԿԵԱՆ, ՅԱԿՈԲ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ ՅԱԿՈԲ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ :

Ձեռնադաշնակ՝ ՓՈՔՐԻԿՆ ՃՕՇԿՈՒՆԵԱՆ: խմբական արտասանութիւն Նոր Սերնդականներու կողմէ:

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր:

Ճոխ պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — Մանրամասնութիւնները յետագային

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ Փարիզի մէջ կը տօնուի 26 Հոկտ. շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի աւանդական պարահանդէսը Նոյեմբեր 16, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (Հոկտ. 5) իրիկուն ժամը 8·30ին, Հայկ. եկեղեցւոյ սրահը, 295 Րիւ Պուալօ,

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հետեւեալ նիւթին շուրջ «Ի՞նչ կը սպասեմ Հայկ. Միութենէ մը» :

Կազմակերպուած երիտասարդութեան համար, Հայագիտական Ուսմանց Կեդրոնին կողմէ :

(Centre d'Études Arméniennes)

Ծնողքներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել իրենց զաւակները :

Bonnetiers
s/mach. circulaires ; se présenter
TRICOTS LYONNAIS
80, Rue d'Aboukir — PARIS (2e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

ԼԻՈՆ .— Ֆր. Կապ. Խաչի Օրը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, 27 Հոկտ. Մոլիէրի շքեղ սրահին մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Ժորժ Ե.-ի շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 27ին, ժամը 16էն 24:

ԿՈՉ ՀԱՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը կը խնդրէ հայ առեւտրականներէն որ օգտուին հաճին իրենց նուէրներով (ապրանքով կամ հագուստեղէն) ճոխացնել իր տարեկան պարահանդէսի թոմպոլան որ տեղի պիտի ունենայ Հոկտ. 27ին Ժորժ Ե. սրահներուն մէջ :

Նուէրները կ'ընդունուին ընկերակցութեան գրասենեակը 32, Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ, եւ կամ կը յանձնուին Աղքատախնամի օժանդակ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն որոնց այցելութիւնը կարելի է ունենալ հեռաձայնելով Աղքատախնամին: Փրովանս 77 – 73 :

Կանխաւ շնորհակալութիւններ բոլոր մեր բարեսէր հայրենակիցներուն :

Աղքատախնամի վարչութիւն
(ԿՆԻՔ)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանին վերամուտի արձանագրութիւնները սկսած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողքներէն որ ներկայանան եկեղեցւոյ դիւանատունը, արձանագրել տալու համար իրենց զաւակները՝ ժամը 10էն 12 եւ 16էն 19 կամ հեռաձայնել՝ 60 – 47 – 18:

Այս առթիւ կը հաղորդուի թէ ուսուցչական նոր կազմով է որ պիտի սկսին նոր շրջանի դասաւանդութիւնները :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Վառնայէն Գրիգոր Մանուկեան-Տէօմպէլէկեան (14 Րիւ Մաքսիմ Կորքի) կը փնտռէ իր զարմիկները որոնք Լիոնի, Պարոյր, շրջանը կ'ապրին, Հայկազ, Մարկոս – Վարդազեան եւ Յոլակ ու Արշաւիր, Գրիգոր – Վարդազեան ու իրենց մայրը: Կարելի է տեղեկացնել նաեւ Գ. Վարդանեանի 62 Պուլվ. տը Սթրազպուր, Փարիզ :

ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ
Գ. Հատոր

Լոյս տեսաւ Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ (Գ. հատորը), շուրջ 300 էջ, պատկերազարդ եւ լաթակազմ:

Երրորդ հատորը կը բովանդակէ Ս. Վրացեանի յուշերը կամաւորական շարժման, ինչպէս նաեւ դէմքեր, դէպքեր եւ տպաւորութիւններ՝ մօտիկ անցեալէն:

Գին՝ կազմուած 15 ֆրանք: Դիմել Հրանտ – Սամուէլեան գրատուն :

Առաքման ծախքով՝ 16 ֆր. 50:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 5 OCTOBRE 1963

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0·30 Ֆ.

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9826

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — No 9826

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Ներկայիս ամէնէն շատ յեղյեղուած բառն է «ընկերվարութիւն»ը:

Ամէն կողմ, մանաւանդ նորազատ երկիրներու մէջ մարդիկ կը խօսին ընկերվարութեան մասին եւ հիմնական յեղաշրջումներ տեղի կ'ունենան անոր անունով:

Տասնեւիններորդ դարու առաջին կէսին ընկերվարութիւնը զուտ գաղափարական երազապետութիւն մըն էր, հիմնուած արդարութեան եւ ազատութեան վրայ:

Ընկերվարական սկզբունքները գործադրութեան ճամբուն մէջ մտան 1848էն վերջ, երբ երկու մեծ տեսաբաններ՝ Կարլ Մարքս եւ Ֆրիտրիխ Էնկէլս հրատարակեցին իրենց նշանաւոր «մանիֆեստը»:

1864 Սեպտեմբեր 24ին Մարքս հիմնեց առաջին ընկերվարական Միջազգայինը, որուն մաս կազմեցին Եւրոպայի ընկերվարական կուսակցութիւնները:

Դասակարգային պայքարը բուռն համեմատութիւններ ստացաւ հետզհետէ: Եւ սակայն բանուորները երկար ատեն շահագործումի ենթակայ մնացին տակաւին դրամատէրերու կողմէ, հակառակ ընկերվարական կուսակցութեանց եւ արհեստակցական միութեանց ջանքերուն:

Ներկայ դարը պիտի տեսնէր ընկերվարական գաղափարներու իրագործումը:

Համաշխարհային առաջին պատերազմի թոհուբոհին մէջ, ցարական կայսրութեան փլատակներուն տակէն իշխանութեան գլուխ պիտի գար կուսակցութիւն մը, որ նոր վարչաձեւ մը պիտի պարտադրէր հսկայ Ռուսաստանի:

Սակայն անիկա յանուն «ընկերվարութեան» պիտի հաստատէր ցարականէն աւելի խիստ բռնակալութիւն մը:

Ընկերվարութիւնը ամէն բանէ առաջ մարդ - անհատի եւ մեծ ու պզտիկ բոլոր ազգերու ազատութեան ու հաւասարութեան սկզբունքը կ'ընդունի իբրեւ առաջնակարգ հանգամանք:

Պոլշեւիկները բոլորովին աղճատեցին ընկերվարութեան հիմնական գաղափարը եւ փոխանակ ազատագրելու՝ ստրկացուցին բանուոր եւ գիւղացի ընչազուրկ դասակարգը:

Քսաններորդ դարու առաջին կէսին ընկերվարութեան սկզբունքները յաղթանակեցին արեւմուտքի կարգ մը երկիրներուն մէջ, որոնք քաղաքակրթապէս բարձր աստիճանի հասած էին:

Ընկերվարական կուսակցութիւնները այդ երկիրներուն մէջ ա՛յնքան զարգացան, որ ժողովրդական ընտրութեամբ կրցան ձեռք առնել իշխանութիւնը, դադրելով ընդդիմադիրի դեր կատարելէ:

Ամէնէն աւելի սկանտինաւեան երկիրներու մէջ է, որ ընկերվարականները յաջողութիւն գտան: Այնտեղ բանուորները ամէնէն հանգստաւէտ պայմաններու մէջ կ'ապրին:

Ֆրանսա 1936ին ժողովրդական ճակատի օրերուն ընկերային օրէնքներ քուէարկեց՝ բարելաւելով աշխատաւորներու վիճակը:

Ամերիկա՝ առանց ընկերվարական կուսակցութեանց աջակցութեան ենթարկուելու՝ մարդավայել պայմաններ ըստեղծեց ճարտարարուեստի բանուորներուն:

Գերմանիոյ ընկերվարական կուսակցութիւնը քանի մը տարի առաջ իր ծրագրին մէջէն ջնջեց «դասակարգային պայքարի սկզբունքը», նկատելով որ ընկերային օրէնքները վերջ տուած են աշխատաւորներու անխիղճ շահագործումին:

Արեւմուտք գտած է արդէն իր ճամբան: Ընկերվարական գաղափարները աստիճանաբար իրականացած են՝ առանց ցնցում առաջ բերելու:

Անհատի ազատագրութենէն վերջ նաեւ ազատագրուած են գաղթավայրերու ժողովուրդները, որոնք դադրած են այլեւս շահագործումի ապրանք դառնալէ:

Սակայն կարգ մը ուրիշ երկիրներ, նոր ազատագրուած, ստորակայութեան բարդոյթէն ձերբազատուելու մտածումով «ընկերվարութիւն» կը փորձեն՝ օրինակ առնելով «աշխարհի առաջին ընկերվարական» երկրէն:

Սակայն պէտք չէ շփոթեն ընկերվարութիւնը համայնավարութեան հետ:

Մինչ առաջինը ազատութեան եւ խաղաղ յեղաշրջման ջատագով է, միւսը «յանուն ընկերվարութեան եւ խաղաղութեան» մարդոց եւ ազգերու ազատութեան ոխերիմ թշնամիի դեր կը կատարէ:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՆ ՊԵԼԼԱ ԲԱՑԱՌԻԿ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՌԱՒ

ԱԼԺԵՐԻԱ ՊԻՏԻ ՉԱԶԳԱՅՆԱՑՆԷ ՍԱՀԱՐԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԸ ԵՒ ԿԱԶԸ ԸՍԱՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

Պէն Պելլա բացառիկ իրաւասութիւններ առաւ գլուխ հանելու համար ապըստամբական շարժումը Թէեւ կ'ուզէ խաղաղ կերպով կարգադրել ամէն բան: «Քապիլ խնդիր չկայ» ազգային բանակը երբեք պիտի չօգտագործուի Քապիլ քուր բնակչութիւններուն դէմ: Հարցեր կան, բայց պէտք է ծեծուին ոչ թէ լեռներու մէջ գնդացիրներով այլ կուսակցութեան մէջ»: Այս է Պէն Պելլայի ճառին ամէնէն կարեւոր մասը: Նոյն ատեն նախագահ Պէն Պելլա յայտարարած է թէ ըստ ժողովուրդին կամքին բացարձակ իրաւասութիւններ կը ստանձնէ ինչ որ շատ փոփոխութիւն չի բերեր իր արդէն անսահման իրաւասութեանց մէջ:

Ազգ. Ժողովին այս նիստին բացականերու թիւը մեծ եղած է մանաւանդ Եւրոպացի երեսփոխաններու:

Քապիլիոյ մէջ կացութիւնը նոյնն է, Այթ Ահմէտ ճչած է անգամ մը եւս իր դիրքը, բայց կ'ուզէ առաջքն առնել եղբայրասպան կռիւներու: Տրամադիր է իր դիրքին վրայ մնալու տասը տարի եթէ հարկ ըլլայ: Կ'ապրի գրեթէ գաղտնի, կ'առէ բանտի իր հին ընկերը, բայց բանագնացներ կ'երթան կուգան. Ալժէի եւ Թիզի - Ուզուի միջեւ:

Նիւ Եորքի մէջ, Ալժերիոյ տնտեսական նախարարը՝ Պումազա յայտարարեց թէ Ալժերիան երբեք պիտի չազգայնացնէ սահարական քարիւղը եւ կազը «մեր շահը չէ այդպէս բան մը ընել, ոչ այսօր, ո՛չ վաղը, եւ ոչ ալ երբեք»:

Ռապաթի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ, կը շեշտուի թէ ազգայնացման իրենց եւ ալժերական մեթոտները երբեք իրարու չեն նմանիր: Մարոքեան ազգայնացումները կատարուած են խոհեմութեամբ եւ աստիճանաբար (3 տարուան ընթացքին):

Մարոքի Ալժէի դեսպանը Ռապաթ վերադարձած է առջի օր, կարճ ճամբորդութենէ մը ետք Ալժէ: Կը կարծուի թէ Հասան Բ.էն նամակ մը տարած էր Պէն Պելլայի:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վերամուտ է: Վերջ թոյլ ու անհոգ օրերու: Ժամանակ է մտածելու եւ աշխատելու, պտոյտներէն ու արշաւներէն ետք գիրքերու հետ մտերմանալու:

Վերամուտը կը նշուի առաւելաբար կրթական գործունէութեան վերսկսումով:

Առաւել թափ, առաւել ճիգ, առաւել աշխատանք: Այս մտասեւեռումով կը ձեռնարկուի վերամուտին: Եւ այդ մտածումը միայն սորվելու գացող աշակերտին կամ ուսանողին չէ, այլ նաեւ՝ ուսուցանողինը: Բայց ի՞նչ նորութիւններ պիտի մտցնէ այս նոր վերամուտին, երեք ամիս հանգստացած ուսուցիչը: Մտածե՞ց իր գիտելիքներուն վրայ բան մը աւելցնել, օգտակար ըլլալու համար նոր աւիւնով սորվելու եկող աշակերտին: Քանի՞ գիրք կարդաց, եւ ո՞ր չափով հետաքրքրուեցաւ միջազգային, ազգային կամ տեղական անցուդարձերով: Նոր ըսելիքներ պիտի ունենա՞յ թէ պիտի կրկնէ անցեալ տարուանը, առջի տարուանը, յիսուն տարի առաջուան կրկնուածը:

Վերամուտ է: Նոր գիրքեր, նոր ուսումնասիրութիւններ, նոր միտքեր: Ուսանողները պատրա՞ստ են նոր հետաքրքրութեամբ իւրացնելու աւանդուելիք նորութիւնները: Գիտութեան ու արուեստին ծառայելու նոր ծիլեր պիտի ծլի՞ն, թէ ամառնային թուլութիւնը պիտի շարունակուի վերամուտէն վերջ ալ:

Հարցեր են ասոնք, զորս կուտան վերամուտի մասին մտածողներ:

Բայց երեք ամիսէ ի վեր փակ մնացող պատուհաններուն արեւին դիմաց բացուիլը, մեզի կուտայ այն համոզումը, թէ հանգչած ուղեղներն ալ պիտի բացուին գիտութեան արեւին դիմաց, մտքի լոյս ամբարելու համար:

Իւրաքանչիւր աշակերտ, այսօր, նոր յոյսով կը մտնէ կրթական սեմէ մը ներս: Երանի՛ այն աշակերտին, որ այդ յոյսին հաւատքը կ'ապրի: Եւ վա՜յ այն աշակերտներուն, որոնց հոգիին մէջ մեռած է գալիքին հաւատքը, որոնց սրտին մէջ մարած է հետաքրքրութեան հուրը, որովհետեւ անոնք ոչինչ պիտի օգտուին ծագող արեւին բարիքէն:

Քաղաքակիրթ աշխարհին վերամուտն է: Մենք ալ որպէս քաղաքակիրթ ժողովուրդ, չենք կրնար անտարբեր մնալ նոր վերամուտներու դիմաց, կ'ուզենք աւելի օգտուիլ ընծայուող առիթէն:

Արտասահմանի այս ափերուն, մենք ալ կը բանանք մեր լոյսի կեդրոններուն դռները, ընդունելու համար մեր զաւակները: Բայց թող այդ դռները այնպէս մը բացուին, որ ոչ մէկ երախայ մնայ դրան մը շուքին...:

Վերամուտի այս օրերուն թող հետաքրքրութիւնները քիչ մը աւելի սրուին, թող ազգային ջիղերը քիչ մը եւս պըրկուին, թող հայկական զգացումները քիչ մը եւս ջերմանան, գտնելու համար այն բոլոր դժբախտ տղաքը, որոնք վերամուտի այս օրերուն կծկուած են մութ անկիւններու մէջ, յուսահատութեան դողն ու սարսափը իրենց սրտերուն:

×

Վերամուտ է: Հարկ է մտածել քաղաքակիրթ ազգերու ցանկին վրայ մնալու մասին:

Վերամուտ է: Հարկ է խոկալ ազգային գոյութիւնը պահելու մասին:

Վերամուտ է: Հարկ է հարթել «լոյսի աղբիւր» առաջնորդող ճանապարհները, որպէսզի տղաք աներկիւղ վազեն ու ամբողջ սրտով գոչեն բանաստեղծին լոյսէ խօսքը.

«Ու ես կ'երթամ դէպի աղբիւրը լոյսի»...:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Կոմունիստ պարբերաթերթը գետ - յօդուած մը հրատարակած է որու մէջ կ'ըսուի թէ չին տեսութիւնները ոչ մէկ կապ ունին մարքս - լենինիզմին հետ: Յօդուածը 19 հազար բառերէ կազմուած է եւ խորագիրն է «Միջազգային համայնավար շարժումին ընդհանուր գիծը եւ չին ղեկավարներու հերձուած գիրքը»: Այս յօդուածէն առաջ կայ խմբագրական մը, 500 բառերէ բաղկացած որ շատ խիստ է Չինացիներուն նկատմամբ:

ԿԱՍԹՐՈՆ ՄՈՆԵՐՎԻԼ պատասխանելով Իւ էն Էռի մը, Ծերակոյտին առջեւ ճչդեց «Էվիանի մէջ ըսի՝ Հանրապետութեան մէջ չենք այլեւս, այդպէս կը մտածեմ»: Աւելցուց թէ այդպէս խօսած է ոչ թէ ծերակոյտի նախագահի իր հանգամանքով այլ՝ իբրեւ ազատ քաղաքացի»: Իւ էն Էռ ծերակուտականը ըստիպուած եղած է խոստովանելու թէ Էվիանի ճառը չէր կարդացած, բայց մերժած է ընդունիլ թէ ինք բաներ մը ըլլայ:

ԴԱՆԻՌՑ մէջ տագնապի վախ կայ կառավարական համախմբման հոսանքներու միջեւ:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ ընդդիմադիր ցանց մը երեւան ելած է: Հինգ հոգի ձերբակալուած է:

ՊԵՏԱԿԱՆ հարուած մը կատարուած է Թեկուչիկալփայի մէջ: Այս ձեւով Հոնտուրաս Լատին Ամերիկայի եօթներորդ երկիրն է որ զինուորական խմբակցութեան մէջ կ'անցնի:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻԻ կինը՝ անձնական ճամբորդութիւն մը կը կատարէ Յունաստան: Աթէնք հասաւ առջի օր:

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ խորհրդային պատուիրակութիւն մը ընդունեցաւ որու մաս կը կազմեն ճատրակ խաղացողներ եւ երաժիշտ մը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Ոկտիապր պարբերաթերթը խիստ կերպով կը քննադատէ Նովի Միր գրական պարբերականի տնօրէն եւ բանաստեղծ՝ Տվարտովսկիի վերջին գործը:

ՊԵՆԻԱՄԻՆՈ ԵՈՓՓՈԼՕ, Իտալացի գրագէտը որ քանի մը տարի է Ֆրանսա հաստատուած էր, մեռաւ առջի օր, 57 տարեկանին յետ անողոք հիւանդութեան:

ՏԻԿԻՆ ՆՀՈՒ դիրք փոխելով լրագրողներու հանդէպ մամուլի ասուլիս մը տըւաւ առջի օր: Բոլորը զարմացած են որ ի՛նչ պաղարիւն յանդգնութեամբ պատասխանած է բոլոր հարցումներուն:

ԳԱՀԻՐԷԷՆ Միջին Արեւելք գործակալութիւնը հաղորդեց թէ Սուրիոյ զինուորական ապստամբութեան նախագահը՝ Հաֆիզ ընդունած է Սալահ Պիթարի հրաժարականը:

Բ. ԷՋ.—

ՊՈԿՏԱՆ ԿԵՆՊԱՐՍԿԻԻ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԼԵՀ ՀԱՅԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Գրեց՝ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՊՈԼՍԱՆ ԿԵՆՊԱՐՍԿԻԻ ՀԵՏ

— ԵՐԵՔ ԼԵՀ ՀԱՅԱՍԷՐՆԵՐԸ —

(Գ. եւ վերջին մաս)

Իրականութեան մէջ չորս են անոնք: Պոլսան Կենպարսկի, Ժորժ Պըրաուն, Լախովիչ եւ Զաւորովսկի: Այս վերջինը տեսնելու պատեհութիւնը չունեցայ: Իմացայ որ Վարշաւայի Ազգային Թանգարանին փոխ — տնօրէնն է եւ իր ընկերներուն պէս նուիրուած Հայկական Դատին: Յայտնապէս Պոլսան Կենպարսկին է այս խումբին վարիչ միտքը: Բայց սխալած չեմ ըլլար եթէ ըսեմ որ Ժորժ Պրաունն է այդ մտքին գգացական թելը, ոգեկան ուժը: Կարելի չէ չագուել իր խօսքին ջերմութենէն, նամանաւանդ երբ Հայերուն մասին կը խօսի: Հայութեան ծառայելը տեսակ մը նպատակ դարձած է անոր համար: Իբրեւ քրիստոնեայ, չի կրնար, չուզեր ըմբռնել որ կարելի է Քրիստոնէութեան ծառայել մոռացութեան տալով Հայկական Գողգոթան: Իբրեւ մարդ, չի կրնար եւ չուզեր ըմբռնել որ կարելի է արդարութեան ծառայել մէկդի դնելով արդար դատերու ամէնէն նուիրականը, Հայկականը:

Գանք Պոլսան Կենպարսկիին որուն կը պատկանի խօսքը եւ որ հիմա տեսրակ մը բացած կը կարդայ նախապէս գրի առած նօթեր Հայկական Հարցին շուրջ: Կուտամ ամփոփումը այդ նօթերուն որ ուղեցիծ մըն է իրենց ապագայ գործունէութեան:

1) Պէտք է 1965ը կամ 1966ը դառնայ «Հայկական Տարի»:

Անոր միտ բանին հետեւեալն է: Սրբագրել անարդարութիւն մը, գէթ բարոյական հատուցումով մը: 50 տարի առաջ կատարուած առաջին ցեղասպան ոճիրին դատապարտութիւնը բոլոր կառավարութիւններուն կողմէ:

2) ԻՒՆԷՍՔՕՅԻ միջոցաւ է որ պէտք է նուիրականացուի այս թուականը:

3) Կարեւոր կը նկատեն Հնդկաստանի միջամտութիւնը ի նպաստ Հայ Դատին: Անոր բարոյական վարկը մեծ է Իւնէսքոյի մէջ:

4) Պոլսան Կենպարսկիի անմիջական գործը պիտի ըլլայ յետ գրութիւն մը աւելցնել իր «Նամակ իմ վաղեմի Թուրք բարեկամիս» յօդուածին եւ այդ ձեւին մէջ ներկայացնել զայն համաշխարհային համբաւ ունեցող կաթողիկէ գրագէտներու (Ֆրանսա, Անգլիա, եւ այլուր) որոնք եթէ համաձայն են իր գրութեանը մէջ պարզուած գաղափարներուն, իրենց ստորագրութիւնը պիտի կցեն յօդուածին տակ, այս ձեւով խրախուսելով իր տեսակէտները: Պիտի դիմեն նաեւ ոչ — քրիստոնեայ անձնաւորութիւններու ապահովելու համար անոնց ստորագրութիւնները:

5) Գրքոյկի ձեւով պիտի հրատարակեն այդ յօդուածը որ ճոխացած նոր ստորագրութիւններով, մանիֆեստի բնոյթ պիտի կրէ:

6) Այդ ստորագրութիւնները քաղելու համար ստիպուած են երկար շրջապտոյտներ կատարել աշխարհի չորս կողմերը: Այդ գործին համար ունինք յարմար եւ պատրաստակամ լեհ մտաւորականներ: Անոնց թիւը 11 է:

7) Այդ շրջապտոյտին առթիւ կատարուած աշխատանքները լայն արձագանգ պիտի գտնեն մամուլին մէջ սկսելով լեհականէն:

8) Բայց Հայկական Հարցը միայն բարոյական հանգամանք չունի: Կայ նաեւ քաղաքականը որուն մասին կազմած են գործունէութեան ծրագիր մը, զոր պէտք է մշակել հայկական պաշտօնական մարմիններու աջակցութեամբ ու գործակցութեամբ:

9) Այս առթիւ պէտք է որ արտասահմանի զանազան հոսանքներու պատկանող Հայերը յստակ քաղաքական ծրագիր մը մշակեն: Բոլորին գործակցութիւնը շատ կարեւոր է:

Ահա ընդհանուր գիծերուն մէջ Պոլսան Կենպարսկիի առաջադրութիւնները: Հոս տուածս ամփոփում մըն է ծրագրի մը որուն ընթերցումը աւելի քան երկու ժամ տեւեց: Բայց այսքանը բաւական է գաղափար մը կազմելու համար:

Այսպէս ուրեմն, տեղ մը Եւրոպայի մէջ, այն ալ երկրի մը ուր դեռ վէրքերը ամբողջովին չեն սպիացած, քանի մը մտաւորականներ որոշած են աշխարհի խիղճը շարժել ի նպաստ Հայ Դատին: Ո՞ր Հայը չի հրճուիր նման երեւոյթի մը առջեւ: Հայկական մամուլին մէջ Պոլսան Կենպարսկիի հանդէպ եղած գգայացունց տողերը կը վկայեն: Գիտեմ որ թերահաւատներ կը գտնուին նաեւ մեր մէջ:

Թերահաւատ ըլլալը, ինքնին արդարանալի է նամանաւանդ Հայերուս համար: Անհամար յուսախաբութիւններու թելադրանքը կարելի է նկատել ատիկա: Բայց այս պարագան չարդարացներ հրապարակային կերպով եղած մտքի մարզանքներն ու բառախաղերը նսեմացնելու համար լեհ հայասէրներու կատարած աշխատանքը:

Գալով մեր տեսակցութեան, ահա վերջաբանը: Ուշ գիշեր է: Ժամը 12ը: Պաշտօնական մեր զրոյցը վերջ գտած է: Հայաստանեան գինեկով մաղթանքներու ժամն է: Իմ կարգիս կը խոստանամ «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ ծանօթացնել իրենց կատարած աշխատանքները հայ ընթերցողներուն: (Այս միջոցին էր որ Պոլսան Կենպարսկին իր շնորհաւորական տողեր նուիրեց «Յառաջ»ին, որոնք լոյս տեսան այս յօդուածաշարքին առաջին թիւին հետ):

— Հայկական Դատին յաջողութեան խմենք, կ'առաջարկէ Պոլսան Կենպարսկին: Բոլորը ներկաները ոտքի կ'ելլեն: Գաւաթները կը լեցուին: Պ. Լախովիչը, որ ինչպէս յիշած եմ մահմետական է, կը լրացնէ մաղթանքը, աւանդական «Ինշ Ալլահ»ով մը:

Յուզիչ վայրկեաններ: Ժորժ Պրաուն գրպանէն կը հանէ թերթիկ մը ուր արձանագրած է Հայերուս նուիրած տողեր: Կը փորձէ ֆրանսերէնի թարգմանել ինծի համար: Փափաք կը յայտնեմ որ նախ քան թարգմանելը, արտասանէ լեհերէն: Ու խոր լռութեան մէջ կը բարձրանայ լեհ մտաւորականին բամբ ձայնը, մերթ յուզումի ու մերթ ցասումի երանգներով: Ահա արտասանած բանաստեղծութիւնը բառացի թարգմանութեամբ.—

«Թշուա՛ռ Հայաստան: Հակառակ փղձկացող լացիդ եւ ծանր ճնշումի տառապանքիդ, մոխրացած տերեւ մը չդարձար դուն սակայն:

Ո՞վ պիտի կրնայ քեզի հետ վերջին դատաստանին ներկայանալ: Անփոփոխելիօրէն քու մէջդ կը բացուի արիւնի հին գիրքը Զար Ոգիէն մարտիրոսացած սերունդներուն հեկեկանքներով թաթաւուն:

Լեհաստանի պատկերին նման ես դուն, երեք մասի բաժնուած:

Քու մէջդ ծնաւ դէպի արեւ ձգտող սրլացքը՝ որ յաւիտենապէս պայքարի մէջ է Աստարոտէի մահիկին հետ:

Այդ հողին, արծուի նման պիտի պարզէ իր լայնածիր թեւերը: Իր անունն է Սլովաքի» (*):

Լեհերէն չեմ հասկնար, բայց արտասանութեան վերջաւորութեան, անզսպելի յուզումէ մը թելադրուած կը համբուրեմ ծերունի մտաւորականին ձեռքը ու կը հարցնեմ:

— Ե՞րբ գրած էք այս բանաստեղծութիւնը:

— Բանտին մէջ, ուր կնոջս հետ մնացի ութ երկար տարիներ սթալինեան շրջանին: Այս հատուածը մաս կը կազմէ տասը հազար տողնոց երկարաշունչ քերթուածի մը, ամբողջովին գրուած բանտին խուցին մէջ:

Բանտի մը խուցին մէջ գրուած տողեր: Այսօր երբ կը մտաբերեմ այս խրոխտութիւնը յուզումը կը պատէ էութիւնս: Մոռնալ իր ցաւերը ու ոգեկոչել մեր ցաւը, սթալինեան նկուղի մը մէջ…

Վարշաւա: Հրաշք ժողովուրդի մը վէհ ու անմեռ խորհուրդ:

Վարշաւա: Ազնիւ զգացումներ, ազնիւ մարդեր, մեզի բախտակից, մեզի ապաւէն:

Վարշաւա՛, խաւարին դէմ մարտնչող, խաւարին դէմ յաղթական:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(*) Լեհ հռչակաւոր բանաստեղծը, ծընած 1809ին հայ մօրմէ: Մասնակցած է 1830ի լեհական յեղափոխութեան: Ապա հաստատուած է Փարիզ, ուր մեռած է քառասուն տարեկանին: Հեղինակ պայրոնեան շունչով բազմաթիւ քերթուածներու եւ թատերգութիւններու: «Բանաստեղծութեան սատանան» մակդիրը տուած են իրեն:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀԱՅ ԲԵՄԱԴԻՐ ՄԸ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ՝ ԳՐԻԳՈՐ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ՏԻՒՍԷԼՏՈՐՖ (Յատուկ). — Գերմանիոյ մեծ քաղաքներուն մէջ կան քաղաքային եւ պետական թատրոններ, որոնք գերասանական մեծ խումբերով եւ նորագոյն թեքնիք միջոցներով կը գործեն: Թատրոններու նախապատերազմեան շէնքերը, որոնք օդանաւային յարձակումներէն կործանած էին փոխարինուած են արդիական ճարտարապետական ոճով եւ շինանիւթերով շինուած գեղեցիկ շէնքերով, ինչպէս Մանհայմի Շիլլեր թատրոնը, ուր 1782 Յունուար 13ին առաջին անգամ խաղացուած է Շիլլերի «Աւազակները», եւ կամ վերաշինուած են նախկին ձեւով, ինչպէս Միւնիխի (Քիւվիլիէ) թատրոնը:

Այս պետական թատրոններէն զատ կան փոքր բեմեր, որոնք լայն ժողովրդականութիւն կը վայելեն: Անոնք մէջտեղ ելան պատերազմէն անմիջապէս ետքը, (1945 – 1946) երբ դեռ պետական թատրոնները վերաշինուած չէին: Տան մը վերնայարկին մէջ երկու սենեակներ իրարու կցելով երիտասարդական խումբեր ներկայացումներ սկսան, աթոռներու թիւը հազիւ յիսուն էր, քանի որ աթոռ իսկ կարելի չէր ճարել… Այս թատրոններուն տրուեցաւ «Սենեակի Թատրոն» անունը: Ուրիշ խումբեր գործեցին գետնայարկերու մէջ, նոյնպէս փոքր, որոնք «Մառանի Թատրոն» կոչուեցան: Այս բեմերուն վրայ դասական գործեր չէին ներկայացուեր, այլ արդիական փոքր կտորներ, որոնք փիլիսոփայական ըլլալէ չէին դադրեր սակայն եւ կ'ընդգրկէին իւրայատուկ ուղղութիւններ:

Հակառակ անոր որ հիմա մեծ թատրոններ կան գեղեցիկ շէնքերու մէջ, փոքր այս բեմերն ալ պահած են իրենց գոյութիւնը եւ կը վայելեն իսկական

ԳՆՉՈՒՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Դոյլէն ափով ջուր առնելով կը սըրսկէին իրենց մարմնոյն վրայ ուրախ ճիչեր արձակելով. եւ այդ ջուրը իրենց արդէն իսկ թուխ մորթին կուտար աւելի թխորակ երանգ մը:

Հիացած կը դիտէի այս արտակարգօրէն գեղեցիկ տեսարանը:

Նկատեցին իմ ներկայութիւնս ու բազմապատկեցին իրենց ծիծաղն ու խնդութեան կանչերը, կարծես ծաղրել ուզելով իմ շուարած վիճակս:

Մարդ մը վերցուց գլուխը եւ ծիծաղեցաւ:

Այո, ինկած էի տարբեր աշխարհի մը մէջ, աշխարհ մը ուր կը տիրէին տարբեր բարքեր եւ աւանդութիւններ համեմատած այն աշխարհին հետ ուր ես ապրած էի մինչեւ հիմա: Հեռացած էի իմ ժողովուրդէս ու մտած տարբեր ժողովուրդի մը ծոցը:

Աւելի ետքը, ծերունին զոյգ մը կօշիկ բերաւ ինծի, որոնք հազիւ թէ կը յարմարէին ոտքերուս: Երբ կը պատրաստուէի վճարելու գինը, մերժեց:

— Դուն կաճօ (*) մըն ես, ըսաւ ինծի, գլուխը շարժելով:

Առաջին բառն էր որ կը լսէի իրենց լեզուէն: Իրենց համար երկար ատեն օտարական մը պիտի մնայի, մարդ մը՝ ուրկէ պէտք էր զգուշանալ:

Խորհեցայ թէ պահը եկած էր ինքզինքս ներկայացնելու.

— Ֆիլիփ կը կոչուիմ, ըսի:

— Իսկ ես Երքօ, պատասխանեց ծերունին:

Ասոնք եղան մեր առաջին բարեկամական խօսքերը:

×

Յաջորդ օրերուն աւելի լաւ սկսայ ճանչնալ գնչու հիւրընկալող ընտանիքը:

Սովորաբար չորս հոգի էինք՝ այրերս, իմ գալուստէս ի վեր կիները ցրուած ըլլալով միւս կառքերուն մէջ: Մեզի հետ մնացած էր միայն ընտանիքին մեծ մայրիկը՝ Օրտանքան, հաստափոր ու միշտ տրտնջացող պառաւ մը զոր բոլորը կը յարգէին: Շարունակ կը քաշէր իր ծըխամորճը, զոր կը լեցնէր արեւածաղիկի տերեւներով, որոնք կ'արձակէին ծանր ու հեղձուցիչ ծուխ մը:

Մեզմէ բաժնուած կիներուն տեղը գըրաւած էին երկու այր մարդիկ: Այս երկուքը, ինծի կը թուէր թէ, շարունակ իրենց ակնարկներով զիս խուզարկելով հանդերձ կը խուսափէին ինձմէ: Ընդհակառակն, ծերունի Երքօ շարունակ սիրալիր կերպով կը շաղակրատէր ինծի հետ: Շուտով մտերիմ բարեկամներ էինք դարձած:

Ծերունին, ինչպէս եւ բոլոր միւսները, ընտանեբար զիս կը կոչէին «ճարտարագէտը»: Այդ անունով ճանչցուած էի:

Կ'ըսէին ինծի. «եկուր ճաշէ, ճարտարագէտ»: Եւ մինչ կը համտեսէինք իրենց տարօրինակ կերակուրները՝ պատրաստուած վայրի բանջարեղէններով եւ սունկով, պարտաւորուած էի պատմել իմ ողջայութեանս պատմութիւնը, երբ կ'ապրէի հանգիստ իբրեւ ընտանիքիս միակ զաւակը: Կը նկարագրէի իրենց իմ ուսումնական տարիներուն դրուագները, ինչպէս նաեւ աշխատանքս Ռընոյի մեծ գործարանին մէջ: Իմ անցուցած կեանքս իրենց ձանձրացուցիչ կը թուէր: Իմ կեանքս տարօրինակ կը գտնէին, մանաւանդ այն հանգամանքս որ ծնողքիս միակ զաւակն էի եղած, վասնզի գնչու կիները առ հասարակ բազմաթիւ զաւակներ կ'ունենան: Սրբազան երկիւղածութեամբ մը մտիկ կ'ընէին պատմութիւններս եւ յաճախ ինծի կ'ուղղէին միամիտ հարցումներ:

— Ճարտարագէտ, զարնան սկզբնաւորութեան մեկնելու փափաք չէ՞ր ըլլար…

— Այո՛… թերեւս…

— Եւ չէ՞ր մեկներ…

Ապա, գլուխնին շարժելով, կը շարունակէին.

— Մենք, գարնան, կը մեկնինք: Մեր կամքէն բոլորովին անկախ է ատիկա: Մեծ ճամբաները մեզ կը կանչեն…

Յետոյ, կը սկսէին լիաթոք խնդալ, որովհետեւ, ըստ իրենց, ես կաճօ մըն էի որ ոչինչ կը հասկնար մեծ ճանապարհորդութիւններէ:

Շատ դանդաղօրէն կը յառաջանային, հեծայրագոյն զգուշաւորութեամբ, հետեւելով միայն երկրորդական ճամբաներու, հեռանալով միշտ կեդրոնական երթուղիներէն: Կառքերը նոյնպէս, կ'ընթանային իրարմէ անջատ, երբեմն միայն իրարու միանալու պայմանով անտառի մը եզերքը կամ բաց մարգագետնի մը վրայ: Ոչ մէկ քարտէզի կը հետեւէին, այլ իրենց ուղեցոյցն էր իրենց բնազդը:

Յաճախ, ծերունի Երքօն իր չորս բոլորը դիտելով եւ կարծես օդը հոտոտալով, կ'ըսէր.

— Պէտք չէ յառաջանալ այս ճամբայէն, անիկա վտանգաւոր է մեզի համար…

Այսքան միայն, աւելի բացատրութիւն չէր տար ան եւ ամէն ոք պարտաւոր էր հնազանդիլ իրեն:

(3 Շար.)

(*) Կաճօ՝ գնչուներու լեզուով՝ օտարական:

...ժողովրդականութիւն: Քաղաքապետութիւններն ալ գնահատելով անոնց մշակութային արժէքը, կը տրամադրեն իրենց հիմնադրամներէն նկատելի գումարներ՝ օժանդակելու համար այս ձեռնարկներուն, որոնք երիտասարդական աւիւնով յառաջ կը տարուին:

Արեւմտեան Պերլինի մէջ ալ կը գործեն այս կարգի փոքր թատրոններ, որոնցմէ նորագոյնը այցելելու առիթը ունեցայ Սեպտեմբեր 28ին: Թատրոնը կը կոչուի Վականթընպիւհնէ, որ կը գըտնուի հինէն ծանօթ «Թէաթր տես Վեստընս» գետնայարկը: Փոքր բեմ մը եւ սրահ մը մօտ հարիւր աթոռով: Առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուէր Ռոման Բրանոյչթեթել հեղինակին «Լուռ մնալ» երեք արարնոց կտորը, ողբերգութիւն մը համայնավար արդի Լեհաստանի կեանքէն, բեմադրութեամբ Գրիգոր Մելիքեանի: Ահա կտորին նիւթը.

Հինէն համայնավար գրագէտ մը ինքզինքը տուած է ալքոլամոլութեան, բաժնուելէ ետք նոյնպէս համայնավար իր երկրորդ կնոջմէն, ամուսնացած է իր երրորդ կնոջ հետ, որ սակայն նախկին հարուստ դասակարգէն կը սերի եւ չի կրնար ինքզինքը երջանիկ զգալ համայնավար մթնոլորտին մէջ. այն պարագան որ իր ամուսինին պնդումով ամուսնութիւնը չէ պսակուած կրօնական ծէսով, չարչարիչ մեղք մը կը թուի իրեն: Ընտանիքին մէջն է 18 տարեկան ամուսնոյն հետը բերած դուստրը, որ խանդավառ համայնավար մըն է, գլուխը լեցուն կուսակցական կարգախօսքերով: Գրագէտին մէկ նախկին ընկերը երկար տարիներէ ետք կուգայ յանկարծ եւ կը խնդրէ որ պահուի տան մէջ, երկու օրէն արտասահման փախելու համար: Իր նախկին ընկերոջ խնդրանքը չի կրնար մերժել, որովհետեւ ան, ուրիշ պարագայի մը, եւ նման՝ բայց հակադիր պայմաններու մէջ, ազատած էր իր կեանքը: Համայնավար աղջիկը, որ լսած էր տեղեկութիւնը, կը մատնէ իր հօր բարեկամը: Կինը կը կասկածի իր ամուսինէն, որ երբ թէ իր մորթը փրկելու համար կատարած ըլլար այդ դաւաճանութիւնը ազգայնական ընկերոջ, մանաւանդ որ աղջիկը իր հօր վրայ կը ձգէ լրտեսութիւնը: Երբ լրագրող գրագէտը կը հրաւիրուի ոստիկանատուն իր մէջ կը ծագի ինքնասպանութեան ծրագիրը. եթէ ոստիկանութեան ըսէր թէ ինքը չէ ցուցմունք ըրողը՝ ինքն ալ պիտի դատապարտուի. եթէ ըսէ թէ ինք ցուցմունք ըրած է, դաւաճան պիտի նկատուի, որով կուտայ իր որոշումը. լռել անձնասպանութեամբ, մանաւանդ որ արդէն յուսախաբ է, որովհետեւ չի կրնար ազատ խորհիլ, ազա՛տ գործել, ազա՛տ գրել:

Բեմադրութիւնը շատ յաջող էր. ապացոյց՝ ջերմ ծափահարութիւնները, որոնք ոչ միայն դերասաններուն, այլ նաեւ բեմադրիչին ի պատիւ էին:

Գրիգոր Մելիքեան մօտ 35 տարեկան աշխոյժ բեմադրիչ մըն է, որ քաջութիւնըն ունի նոր ճամբաներ որոնելու թատերական արուեստին մէջ: Մելիքեան կրթութիւնն ու արուեստի նախապատրաստութիւնը ստացած է իր ծննդավայրին՝ հռենոսեան Պիլըֆելտ քաղաքին մէջ եւ աշխատած է ցարդ Զուիցերիոյ եւ Գերմանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ: Իր խումբով թատերական շրջապտոյտներ ալ կազմակերպած է Գերմանիոյ բազմաթիւ քաղաքներու մէջ:

Օտար երկրի մէջ ծնած եւ մեծցած՝ Մելիքեան չի տիրապետեր հայերէն լեզուին, բայց գիտակից Հայ մըն է եւ ծանօթ Հայոց պատմութեան, մշակոյթին եւ գրականութեան եւ գրած է նոյնիսկ յօդուածներ Հայութեան, մշակոյթին եւ պատմութեան մասին:

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

Centre International d'Études Pédagogiques

ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ ՍԵՒՐԻ ՄԷՋ

Քսան հայ ուսուցիչ եւ ուսուցչուհիներս, Միջին եւ Մերձաւոր Արեւելքի զանազան երկիրներէ եկած, բախտը ունեցանք այս տարի ամսուան մը մանկավարժական վարժընթացքի (սթած) հետեւելու Սեւրի Մանկավարժական Միջազգային Կեդրոնին մէջ:

Ճամբորդութեան եւ ապրուստի բոլոր ծախքերը կը հոգան Գալուստ Կիւլպէնկեան Հաստատութիւնը եւ Ֆրանսական կառավարութիւնը:

Մեր վարժընթացքը սկսաւ Սեպտեմբեր չորսին եւ վերջացաւ Հոկտեմբեր չորսին:

Հետեւեցանք հետաքրքրական դասախօսութիւններու, մասնակցեցանք պըտոյտներու եւ այցելութիւններու, որոնք ընդլայնեցին մտքի մեր հորիզոնը եւ հնարաւորութիւն տուին աւելի ձեռնհասօրէն կատարելու Ֆրանսերէնի ուսուցիչի մեր պարտականութիւնը: Սեւրի Մանկավարժական Միջազգային Կեդրոնի բոլոր աշխատողները՝ Տնօրէնուհի Տիկին Աթենկէէն մինչեւ ամէնէն համեստ մատուցողուհին, մեզի հետ վերաբերուեցան զուրգուրանքի հասնող սիրալիրութեամբ: Ամսուան մը մեր կեանքը լեցուն եղաւ օգտակար եւ հաճելի աշխատանքով ու զուարճութեամբ: Առիթ ունեցանք մօտէն շփում ունենալու Ֆրանսական մշակոյթի լաւագոյն ծառայողներուն հետ, լսեցինք իրենց առջեւ դըրուած հարցերու մասին, ունեցանք կարծիքի փոխանակութիւններ, խորհուրդ հարցուցինք մեր դժուարութիւնները հարթելու կերպի մասին:

Այս վարժընթացքը առիթ մը եղաւ նաեւ սերտ կապեր հաստատելու ուրիշ երկիրներէ եկած ուսուցիչներու՝ յատկապէս Ճափոնի եւ Փորթուկալի ներկայացուցիչներուն հետ:

Ճափոնցիներու խումբ մը գրեթէ մեզի հետ միաժամանակ եկած էր Սեւր: Ամբողջ երեք շաբաթ ապրեցանք միասին, յաճախ մասնակցեցանք ընդհանուր դասախօսութիւններու եւ այցելութիւններու: Միջազգային առողջ յարաբերութիւններու եւ մարդկային ազնիւ զգացումներու արտայայտութեան գեղեցիկ առիթ մը եղաւ ասիկա:

Մեզի համար անմոռանալի պիտի մնայ մանաւանդ գեղարուեստական այն երեկոյթը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 23ին, որուն մասնակցեցանք Ճափոնցի ուսուցիչներն ու մենք, փոխադարձ հասկացողութեան յուզիչ մթնոլորտի մը մէջ:

Պաշտօնական ընթրիքէն ետք, որուն ընթացքին ճառեր արտասանուեցան Տիկին Աթենկէի եւ երկու ազգերու ներկայացուցիչներուն կողմէ, սկսաւ բուն երեկոյթը: Ներկայ էին նաեւ հիւրեր, որոնց կարգին պարոն Ժորժ Կիւլպէնկեան: Եւ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսուչը՝ Հ. Սերովբէ վրդ. Ագըլեան:

Յայտագիրին մաս կը կազմէին ճափոնական եւ հայկական երգեր, հայկական պար մը, Վահան Թէքէեանի բանաստեղծութիւններու թարգմանութեան ընթերցումը, հաճելի պատմութիւններ, հայ ուսուցիչի մը Ֆրանսերէն լեզուով գրուած վէպէն հատուածի մը ընթերցումը, եւայլն: Մասնակիցներն ու հիւրերը հետաքրքրութեամբ հետեւեցան յայտագիրի գործադրութեան եւ գնահատեցին մանաւանդ ստեղծուած եղբայրական մթնոլորտը: Հաւաքոյթին վերջաւորութեան՝ հայ եւ ճափոն խումբերու ներկայացուցիչները քանի մը խօսքով անդրադարձան այս իրողութեան: Մեզի համար յուզիչ էր լսել մանաւանդ ճափոն ներկայացուցիչին խօսքը, որ գնահատանք ու գուրգուրանք էր մեր ժողովուրդի մասին: — —

Յիշատակելի կը մնայ նաեւ Պարոն Ռոպէր Կիւլպէնկեանի այցելութիւնը: Կիւլպէնկեան Հաստատութեան հայկական բաժանմունքի պատասխանատուն սիրալիր խօսքեր ունեցաւ Սեւրի կեդրոնի ղեկավարութեան եւ վարժընթացքին մասնակցողներու մասին, որոնց պատասխանեց ուսուցիչներու ներկայացուցիչը՝ շեշտը դնելով Կիւլպէնկեան հաստատութեան կատարած դերին վրայ:

Մանկավարժական կեդրոնի կից գործող Լիսէի բացումէն ի վեր ներկայ կ'ըլլանք նաեւ դասերու, ինչ որ առիթ կուտայ մեզի տեսնելու գործադրութիւնը այն սկզբունքներուն, որոնց տարածումին կը ձգտի Սեւրի Միջազգային Կեդրոնը: Այս կարճ տեղեկատուութիւնը փակելէ առաջ՝ ահաւասիկ լրիւ ցանկը այս տարի ներկայ ուսուցիչ – ուսուցչուհիներուն.—

Պարսկաստանէն.— Տիկիններ՝ Շաքէ Ապտալեան, Արմենիա Սաղինեան – Կարապետեան, Բերսաբէ Սընըկչեան, քոյր Արփինէ Մեսքեան:

Սուրիայէն.— Օր. Պայծառ Երէցեան, Պ. Մկրտիչ Թաշճեան, քոյր Արաքսի Պալեան, քոյր Թէոտորա Մուրատեան, Հայր Յովհաննէս Դերձակեան:

Պոլիսէն.— Տիկին Մարի Սարաֆեան, Օր. Սեդա Յակոբեան, Օր. Սեդա Շիրինեան, Պ. Կարապետ Կիւրիւնլեան:

Լիբանանէն.— Տիկին Մարի Մեհթէրեան, Օր. Ալիս Պէրպէրեան, Օր. Մարի Թութիկեան, Օր. Լուսին Խաչերեսեան, Պ. Գրիգոր Շահինեան, Պ. Նուպար Ջարխուտեան:

Յորդանանէն.— Քոյր Աշխէն Տէր – Ղուկասեան:

Մարսէյլէն.— Քոյր Քանտիտ Միքայէլեան:

Առանց բացառութեան բոլորս ալ գոհ մնացինք մեզի տրուած այս բարձր ուսումնական պատեհութենէն եւ կը վերադառնանք մեր երկիրները՝ աւելի եռանդով եւ փորձառութեամբ լծուելու մեր դաստիարակչական աշխատանքին:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ

ԷՅՖԷԼԻ ԱՇՏԱՐԱԿ... ԼՈՒՑԿԻԷ

Պուէնոս – Այրէսի մարդաշատ փողոցներէն մէկուն մէջ, ասկէ քանի մը ամիս առաջ, բարձրացած էր Էյֆէլի աշտարակ մը... լուցկիի տուփերէ շինուած, որուն բարձրութիւնը կը կազմէր մէկ մեթր 28 սանթիմեթր:

Փարիզեան հրաշալիքներէն մէկուն ադմիտումնաւոր կրկնօրինակը կազմուած էր լուցկիի 3.673 տուփերէ, որոնք հաւաքուած էին 57 երկիրներու մէջ: Կրկնօրինակին հեղինակն է հաւաքածոներու մոլի սիրահար մը՝ Թէոֆիլօ տէ Լորէնցօ: Լուցկիի տուփեր հաւաքելէ առաջ, կը հաւաքէր դրոշմաթուղթեր, հանրակառքի տոմսակներ, դրամի տեսակներ, նոյնիսկ՝ շաքարի տարբեր տեսակներ: 46 օր դրած է շինելու համար Էյֆէլի աշտարակին կրկնօրինակը:

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԳԻՏԱԿԱՆ «ՀԱՆԱԾՈՆԵՐ»

Ինտուսկի քարածուխի հանքերուն մէջ հանքագործները գտած են միլիոնաւոր տարիներ առաջ երկրին վրայ ապրած կենդանիներու եւ բոյսերու բազմաթիւ մնացորդներ: Յատկապէս արժէքաւոր է իքթիօզաուրոս կոչուած ողնաշարաւորներու ընտանիքը, որ մինչեւ այսօր անծանօթ մնացած էր գիտնականներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Գարունը առատօրէն սփռած էր իր ծաղիկները, տերեւները, թռչունները, երգերը եւ բարեկամիս պատուհանը զուարթօրէն կը բացուէր պարտէզին վըրայ, որուն առողջաւէտ բոյրերը մինչեւ իրեն կուգային:

Բժիշկը արտօնած էր ոտքի ելլելու, եւ շատ անգամ բաց պատուհանին առջեւ նստած կը խօսակցէինք արեւին ամէնէն տաք եղած ատենը, այսինքն կէս օրէն մինչեւ ժամը երկու:

Կը զգուշանայի Մարկրիթի խօսքը ընելէ, տակաւին վախնալով որ այս անունը կ'արթնցնէ հիւանդին աներեւոյթ հանդարտութեանը տակ քնացած տխուր յիշատակ մը: Բայց Արման ընդհակառակին կարծես հաճոյք կը զգար անոր վրայ խօսելով, ոչ թէ առաջուան պէս լալագին, այլ անուշ ժպիտով մը, որ կ'ապահովէր զիս իր հոգեկան վիճակին վրայ:

Դիտած էի որ վերջին անգամ գերեզմանատուն այցելելէն եւ իրեն մէջ այն բուռն տագնապը առաջ բերող տեսարանէն ի վեր բարոյական վիշտին չափը լեցուած կը թուէր հիւանդութեամբ եւ թէ Մարկրիթի մահը այլեւս անցեալին երեւոյթովը չէր ներկայանար իրեն:

Տեսակ մը մխիթարութիւն առաջ եկած էր ձեռք բերած ստուգութենէն եւ շատ անգամ իր մտքին առջեւ ներկայացող տխուր պատկերը վանելու համար Մարկրիթի հետ իր կապակցութեան երջանիկ յիշատակներուն մէջ կը մխրճուէր, եւ կարծես թէ այլեւս անոնց վրայ միայն խորհիլ կ'ուզէր:

Մարմինը տենդին սաստկութենէն եւ նոյնիսկ բուժումէն խիստ տկարացած ըլլալով, միտքը չէր կրնար հանդուրժել բուռն յուզումի եւ գարնանային ու տիեզերական ուրախութիւնը, որով շրջապատուած էր Արման, իր մտածումը ակամայ կը փոխադրէր ժպտուն եւ զըւարթ պատկերներու վրայ:

Միշտ յամառօրէն չէր ուզած իր ընտանիքին իմացնել ենթարկուած վտանգը ու երբ ազատած, հայրը տակաւին չէր գիտեր հիւանդութիւնը:

Իրիկուն մը պատուհանին առջեւ մնացեր էինք սովորականէն աւելի ուշ: Օդը հիանալի էր եւ արեւը կապոյտ ու ոսկեգոյն վերջալոյսի մը մէջ կը նիրհէր: Թէեւ Փարիզի մէջ էինք, բայց մեր շուրջը գտնուած կանաչութիւնը կարծես թէ աշխարհէն բաժնած մեկուսացուցած էր մեզ եւ հազիւ թէ երբեմն կառքի մը ձայնը մեր խօսակցութիւնը կը խանգարէր:

— Գրեթէ տարւոյն այս եղանակին մէջ եւ ասանկ օրուան մը իրիկունը ճանչցայ Մարկրիթը, ըսաւ ինծի Արման, իր մըտածումներուն ունկնդրելով եւ ոչ թէ իմ ըսածներուս:

Պատասխան չտուի:

Այն ատեն ինծի դառնալով ըսաւ.

— Պէտք է սակայն այս պատմութիւնը ընեմ ձեզի, գիրք մը կը շինէք, որուն պիտի չհաւտան, բայց թերեւս շահեկան պիտի ըլլայ:

— Ետքը կը պատմէք, բարեկամս, ըսի, տակաւին աղէկ մը ապաքինած չէք:

— Օդը տաք է, վառեակի ճերմակ միսը կերայ, ըսաւ ժպտելով, տենդ չունիմ, ընելիք գործ մը չկայ, ուստի ամէն բան պիտի պատմեմ ձեզ:

— Քանի որ անպատճառ կ'ուզէք, մըտիկ կ'ընեմ:

— Շատ պարզ պատմութիւն մըն է, աւելցուց այն ատեն, եւ դէպքերուն կարգովը պիտի պատմեմ ձեզի: Եթէ ետքը գրի առնէք, ուզած կերպովնիդ կրնաք պատմել:

Ահա թէ ի՛նչ պատմեց ինծի: Հազիւ քանի մը բառ փոխած եմ այս սրտայոյզ պատմութեան մէջ:

— Այո, շարունակեց Արման, գլուխը թիկնաթոռին յենարանին վրայ դնելով, ասանկ իրիկուն մըն էր: Ցորեկը գիւղին մէջ անցուցած էի բարեկամի մը՝ Կաստոն Ռ...ի հետ: Իրիկունը Փարիզ դարձած էինք եւ գործ մը չունենալով, Վարիէթէի թատրոնը գացած էինք:

Միջնարարի մը պահուն դուրս ելանք եւ նրբանցքին մէջ տեսանք բարձրահասակ կին մը, զոր բարեկամս ողջունեց:

— Ո՞վ է ասիկա, հարցուցի:

— Մարկրիթ Կօթիէն է, ըսաւ:

— Ինծի կուգայ որ շատ փոխուեր է, վասնզի ճանչցայ, ըսի յուզումով մը, որուն պատճառը պիտի հասկնաք հիմա:

— Հիւանդ էր: Խեղճ աղջիկը շատ պիտի չապրի:

Երէկուան պէս կը յիշեմ այս խօսքերը:

Պէտք է գիտնաք, բարեկամս, թէ երկու տարիէ ի վեր այս աղջկան հանդիպելուս պէս տարօրինակ տպաւորութիւն մը կ'ունենայի:

Առանց պատճառը գիտնալու, կը տըժգունէի եւ սիրտս ուժգնօրէն կը բաբախէր: Բարեկամ մը ունիմ որ թաքուն գիտութիւններով կը զբաղի: Անիկա հոսանուտներու առընչութիւն կ'անուանէր այս զգացածս: Իսկ ես պարզապէս կը կարծեմ թէ Մարկրիթի սիրահարը ըլլալու սահմանուած էի եւ ասիկա կը նախազգայի:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հաւատարտ Գարակէօզեան ՀՕՄի նախ-կին Սանուց միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ազգային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուի յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Օրմանճեան, Պ. Կարապետ Գուստիկեանք Օր. Մագ-դաղինէ Գուստիքեան, եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց եղբօր՝

ԹԱԹՈՒԼ ԳՈՒՍՏԻՔԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշա-տակը յարգողները :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆր. Բանակի Նախկին Հայ Ռազմիկներու բարեկամ. Միութեան :

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6

Առաւօտեան հոգեհանգստեան պատա-րագ Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, երկու համաշխարհային պատերազմներու եւ ազատագրութեան զոհերուն համար:

Կ'ոգեկոչուի Արարայի յաղթական ճա-կատամարտի եւ Կիլիկիոյ գրաւման 45րդ տարեդարձը :

ԺԱՄԸ 12ԻՆ.— Պատարագէն ետք դրօ-շի պարզում :

Կը նախագահէ.— ԶՕՐ. ՀՈՒՍԷ:

Կը խօսի՝ Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ :

ԺԱՄԸ 13ԻՆ.— Ֆրանքեւհայկական ճաշ Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ երեսփոխան եւ Մար-սէյլի քաղաքապետ՝ ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ :

ՃԱՇԱԳԻՆ.— 18 Փրանք: Տոմսերը ա-պահովել մինչեւ Հոկտ. 3: Դիմել.— Սեւեքթ - Պառ, 18 Պուլվ. Տիւկոմիէ :

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ... Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղ-բայրեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, դպրոցին սրահին մէջ: Շրջ. ժողովի զեկուցում եւ կարեւոր հարցեր: Լանսէյի, Ռընաժի ընկերներու ներկայու-թիւնը պարտաւորիչ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ըն-դարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ :

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 հին ու նոր երգեր, 455ը ձայնագրուած

Գին 20 Փր., առաքման ծախքով 22 Փր.

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն

51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Գ. հատորի օրինակները ծախուած են: Նորեր պիտի հասնին շուտով :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՑՐԸՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր, ժամը 9–12 եւ 14–18 բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հ. Ակոնայեան քսան Փր. կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան, Գնեալեան մայրիկի ցաւալի մահուան առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի եւ իր շրջա-նի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութիւն-ները եւ անհատ ընկերուհիներ, միջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի, ժամը 3ին, «Ահարոնեան» ակումբը:

Ներկայ պիտի ըլլան շրջանային վար-չութեան երկու ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

Ֆ. ԿԱՊ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը ժո-ղովի կը հրաւիրէ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան լրիւ կազմը, այս Երկու-շաբթի, ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան սը-րահը, 17 Րիւ Պլէօ :

Ներկայութիւն եւ ճշդապահութիւն անհրաժեշտ է :

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայր. Միութեան Վալան-սի մասնաճիւղի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարա-նին սրահը: Օրակարգ.— Զեկուցում պատգամաւորական ժողովի: Ուրիշ ման-րամասնութիւններ տեղւոյն վրայ :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ ծնողքներ, մի՛ զրկէք ձեր զաւակ-ները մայրենի լեզու սորվելու իրենց ար-դար իրաւունքէն: Այս ոչ միայն ազգային պարտականութիւն է այլ մանաւանդ՝ խիղճի եւ պատուոյ հարց է թէ ձեզի թէ մեզի համար :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻԼԱՅԻ եւ մօտակայ թաղամասերու համար Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան հաստատած հայերէնի դասերը կը վեր-սկսին Հոկտեմբեր 3ին եւ տեղի կ'ունե-նան ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ վերջ ժա-մը 14էն 17, էքոլ Սէն-Լուի, 11 Րիւ Անրի Պարպիւս (Ֆրանսական եկեղեցիի մօտ), մեթրօ Մէռի տէ Լիլա :

ԻՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրո-ցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմ-բեր 3ին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առտուն 9էն 12 եւ կէս օրէ ետք ժամը 13էն 16.30:

ՓԱՐԻԶԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշա-կոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ, այս Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 3ին, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, 26 ռիւ տէ Թոն-վալէսան:

Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել իրենց զաւակները:

×

Լիոնի Հայկազեան վարժարանին վե-րամուտի արձանագրութիւնները սկսած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողքներէն որ ներկայանան եկեղեցւոյ դիւանատունը, արձանագրել տալու համար իրենց զա-ւակները՝ ժամը 10էն 12 եւ 16էն 19 կամ հեռաձայնել՝ 60 – 47 – 18:

Այս առթիւ կը հաղորդուի թէ ուսուց-չական նոր կազմով է որ պիտի սկսին նոր շրջանի դասաւանդութիւնները :

ԿՈՉ ՀԱՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը կը խնդրէ հայ առեւտրականներէն որ-պէսզի հաճին իրենց նուէրներով (առար-կայ կամ հաղուստեղէն) ճոխացնել իր տարեկան պարահանդէսի թօմպօլան որ տեղի պիտի ունենայ Հոկտ. 27ին Ժորժ Ե. սրահներուն մէջ :

Նուէրները կ'ընդունուին ընկերակցու-թեան գրասենեակը 32, Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ, եւ կամ կը յանձնուին Աղքատա-խնամի օժանդակ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն որոնց այցելութիւնը կարելի է ունենալ հեռաձայնելով Աղքա-տախնամին: Փրովանս 77 – 73 :

Կանխաւ շնորհակալութիւններ բոլոր մեր բարեսէր հայրենակիցներուն :

Աղքատախնամի վարչութիւն
(ԿՆԻՔ)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտ. 5, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

Բարձր հովանաւորութեամբ

GASTON DEFFERRE
(Député-Maire de Marseille)

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն :

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Նոր Սերունդի խօսքը կ'արտասանէ.— Ընկ. ԳԱԼՈՒՍՏ ՊԱՊԵԱՆ

Խօսնակ.— Կարօ Յովսէփեան

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին: Հայկական պարեր Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ քեմաճիստ ՀԱՄՈՅԻ :

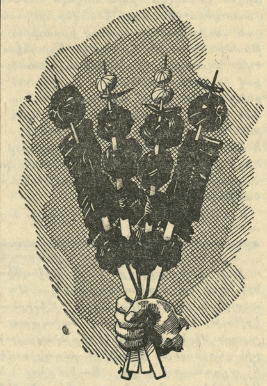
Կ'երգէ՝ ՕՐ. ԺԱԳԼԻՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կ'արտասանեն՝ ՕՐ. ՍԵԴԱ, ԹԻՒԹԷԼԵԱՆ, ՕՐ. ԷԼԻԶ ԵԶԻԿԵԱՆ, ՅԱԿՈԲ ՍԱՐ-ԳԻՍԵԱՆ եւ ՅԱԿՈԲ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ :

Ջեռնադաշնակ՝ ՓՈՔՐԻԿ ՃՕՇԿՈՒՆԵԱՆ: խմբական արտասանութիւն Նոր Սերնդականներու կողմէ:

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր:

Ճոխ պիւֆէ Ծախքերու մասնակցութիւն



ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված ներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա-կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու-թիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. — TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY-SOUS-BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահմանի՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
6
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
6 OCTOBRE
1963
LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9827
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — No 9827

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Էջմիածնի գահակալ Վազգէն Ա. նոր ճամբորդութեան մը ձեռնարկած է դէպի արտասահման :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, այս օրերս պիտի հասնի Անգլիա, իբրեւ հիւր Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին, յետոյ պիտի երթայ Երուսաղէմ :

Հայաստանեայց եկեղեցւոյ աւանդական հին սովորութիւններէն շեղում մը կատարելով, Վազգէն կաթողիկոս կը ճամբորդէ յաճախ, նախընտրաբար դէպի Մերձաւոր Արեւելք, Եւրոպա եւ Ամերիկա: Չի սիրեր շատ այցելել Հայաստանի, Վրաստանի, Ազրպէջանի կամ Հիւսիսային Կովկասի իր թեմերը: Խորհրդային վարչաձեւին խորհուրդներէն մէկն ալ այս է :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այս անգամուան ճամբորդութեան իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուի ժողով մը, որ պիտի գումարուի Երուսաղէմի մէջ :

Ինչպէս յայտնի է, Երուսաղէմի Ս. Յարութեան տաճարը — ուր կը գտնուին Գողգոթան եւ Յիսուսի գերեզմանը — սեփականութիւնն է, հաւասար աստիճանի վրայ, քրիստոնէական երեք եկեղեցիներու, — օրթոտոքս, լատին եւ հայ: Տաճարի նորոգութեան ծախքերն ալ հաւասարապէս բաժնուած են անոնց միջեւ :

Հայոց բաժինն է երեք հարիւր հազար ստերլին, որուն մէկ երրորդը ստանձնած է Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, մնացեալի հանգանակութեան համար էջմիածնի գահակալը կոչ ուղղած է Սփիւռքի Հայութեան :

Հայոց կողմէ ճարտարապետ նշանակուած է Տիրան Ոսկերիչեան, որ տարիներ առաջ Ամմանի մէջ կառուցած էր Յորդանանի թագաւորին հոյակապ պալատը :

Այժմ կ'ըսուի թէ Երուսաղէմի մէջ ժողով մը պիտի գումարէ տաճարի վերանորոգութեան յանձնախումբը, նախագահութեամբ Վազգէն Ա.ի եւ մասնակցութեամբ Երուսաղէմի Պատրիարք Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանի եւ յանձնախումբի Եւրոպա ու Ամերիկա բնակող անդամներուն :

Պոլսոյ Մարմարան կը տեղեկանայ, որ կաթողիկոսը Երուսաղէմ պիտի հրաւիրէ նաեւ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք Շնորհք Արք. Գալուստեանը :

Ինչպէս կը յիշուի, այս վերջինը Երուսաղէմէն հեռացած էր ծանօթ պայմաններու տակ: Այժմ կը թուի թէ էջմիածնի գահակալը կը փորձէ մոռցնել տալ անցեալը :

«Այսպէսով կարելի պիտի ըլլայ վերջնականապէս ամրապնդել երկու պատրիարքական աթոռներու բարւոք յարաբերութիւնները եւ կարելի պիտի ըլլայ կարգադրել հարցեր, որոնք ժամանակէ մը ի վեր կը զբաղեցնէին Հայց. եկեղեցին» (Մարմարա, 22 Սեպտ.) :

Ակնարկութիւնը շատ թափանցիկ է եւ մեկնութեան չի կարօտիր :

Պոլսահայ թերթը «Պէյրութի լաւատեղեակ շրջանակներէն» կ'իմանայ նաեւ թէ Վազգէն Ա. հաւանաբար հանդիպում մը ունենայ նաեւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Խորէն Ա.ի հետ :

«Հաւանական է, որ այդ առթիւ տեղի ունենան ժողովներ, որոնց մասնակցին նաեւ Երուսաղէմի եւ Թուրքիոյ պատրիարքները եւ այսպէսով իր լրումին հասնի Հայոց չորս նուիրապետական Աթոռներու բաղձալի միանականութիւնը» :

Քիչ մը շատ լաւատես կը թուի Մարմարա :

Երկու պատրիարքները կրնան քրիստոնէական ոգիով ու անյիշաչարութեամբ մոռնալ անցեալը: Հիմնական, սկզբունքի, քաղաքական կամ դաւանական տարակարծութիւններ չունին անոնք :

Երուսաղէմի պատրիարքը շնորհաւորեց Շնորհք արքեպիսկոպոսը, երբ Պոլսոյ պատրիարք ընտրուեցաւ անիկա :

Պարագան նոյնը չէ երկու կաթողիկոսներուն համար :

Վազգէն կաթողիկոս ցարդ չէ ճանչցած Երանաշնորհ Զարեհ Ա.ը իբրեւ կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ ու կը յամառի չճանչնալ անոր արժանաւոր յաջորդ Խորէն Ա.ը :

Մինչեւ որ այս նախապայմանը չլրացուի «հաւանական» չէ որ ենթադրեալ «հանդիպում»ը տեղի ունենայ :

Երուսաղէմի իր առաքելութենէն վերջ, Էջմիածնի գահակալը պիտի այցելէ եղեր «զանազան հայաշատ կեդրոններ, որոնցմէ մասնաւոր հրաւէր ստացած է արդէն» :

Պիտի այցելէ եղեր նաեւ Հնդկաստանի եւ Աւստրալիոյ հայ գաղութները :

Ուրեմն այս անգամուան շրջապտոյտը պիտի գերազանցէ նախորդները :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԿՐՆԱՅ ԱԼԺԵՐԻԱ ԳԱԼ

Կ'ԸՍԷ ՊԷՆ ՊԷԼԼԱ

Պէն Պէլլա տեսակցութիւն մը տուած է Իւ Էն Էմի պաշտօնաթերթ՝ Լա Նասիոնին, ուր շեշտած է գլխաւորապէս որ ալժերական կառավարութիւնը պիտի չազգայնացնէ քարիւղը: «Հարց չկայ քարիւղը ազգայնացնելու կ'ըսէ Պէն Պէլլա, բուն հարցն է գիտնալ թէ ի՛նչ կ'ըլլայ Ալժերիոյ»: Ալժերիոյ նախագահը մերժած է ճշդել թէ ինչ քանակութեամբ ռոյիլթիներ կրնայ գոհացնել Ալժերիան եթէ քարիւղի վերաբերեալ համաձայնագիրը վերաքննութեան ենթարկուի: Անդրադառնալով տը Կոլի, Պէն Պէլլա յայտարարած է.— «Կը հրաւիրեմ որ գայ, իր այցելութիւնը օգտակար կ'ըլլայ մեր երկու երկիրներուն: Սիրալիր ընդունելութեան կ'արժանանայ» աւելցուցած է ծանրանալով տը Կոլի «պատմական դերին» վրայ երկու երկիրներու յարաբերութեանց յեղաշրջման մէջ :

× Կալուածներու եւ հողերու ազգայնացման առթիւ Ֆրանսայի բոլոր հողատէրերու դրամները արգելքի տակ առնուած են Ալժերիոյ դրամատուներուն մէջ: Ֆրանսացիները չեն կրնար հազար ֆրանքէն աւելի քաշել, նոր հրովարտակ մըն ալ պիտի արգիլէ դրամատունէ դրամատուն փոխանցումները :

× Քապիլի մէջ ցոյցերը կը շարունակուին: Ընդդիմադրութեան պարագլուխը՝ Այթ Ահմէտ յայտարարեց թէ Պէն Պէլլա պէտք է ազատ արձակէ քաղաքական բանտարկեալները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հերքեն թէ վարչապետ Սալահ Պիթար հրաժարական ներկայացուցած ըլլայ: Կ'աւելցուի թէ նախարարական ոչ մէկ փոփոխութիւն նախատեսուած է :

ԻՐԱՔ ճանչցաւ Քուէյթի իշխանապետութիւնը :

ՀՈՆՏՈՒՐԱՍԻ պետական հարուածը մեծ յուզում պատճառած է Ուաշինկթընի մէջ: Նիւ Եորք Թայմզ կը գրէ թէ յառաջդիմութեան համար եղած դաշնակցութիւնը աւերակներու դաշտի մը վերածուած է :

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ տագնապի մթնոլորտ մը կը տիրէ եւ պաշարման վիճակ յայտարարուած է :

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ կառավարութիւնը ազգայնացուց 78 հեկտարէն աւելի կալուածները :

ԿՈՆՍՏԱՆԴԻՆ ՀԷՔԻՄԵԱՆ, 47 տարեկան հնագէտ մը անձնասպան եղաւ առջի օր, Յաղթական Կամարէն վար նետելով ինքզինքը :

ԺՈՐԺ ՓԱՔ Ֆրանսայի բարձրաստիճան պաշտօնեան որ ձերբակալուեցաւ իբրեւ խորհրդային լրտես, յայտարարեց թէ դրամի համար չէ կատարած իր լրտեսութիւնը — հակառակ եօթը - ութ անգամ յիսուն հազար հին ֆրանք ստացած է Ռուսերէն — այլ միայն իտէալի համար :

ԿԱՊՐԻԷԼԼ ՏԸՆՆՈՒՆՑԻՈՅԻ ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ մասնաւոր հանդիսութիւններ տեղի ունեցած են իր ծննդավայրին մէջ՝ Փեսքարա: Փարիզի փողոցներէն մէկն ալ իտալացի բանաստեղծին անունով պիտի մկրտուի :

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ. — Անփոփոխ կը հրատարակենք այս հաղորդագրութիւնը իբրեւ արձագանգ նախապէս հրատարակուած հաղորդագրութեան (տես *Յառաջ*՝ Հոկտ. 3): Երկու կողմերու այս հաղորդագրութիւններէն ետք, կը թողունք Մարսէյլի Ազգ. Իշխանութեան որ տայ անհրաժեշտ բացատրութիւնը կամ պարզէ իր տեսակէտը: Այս երբեք հաղորդագրութիւններէն ետք, *Յառաջ*, միշտ համաձայն իր քաղաքական եւ աշխարհական վարդապետութեանց, իրեն կը վերապահէ արտայայտուիլ այս ցաւոտ եւ անիմաստ հարցին մասին կամ բնաւ չարտայայտուիլ՝ փակելով միանգամընդմիշտ բանկալի որեւէ վիճաբանութիւն իր սիւնակներուն մէջ:

Հայ ժողովուրդը ամէն բանէ վեր :

×

« Երբ սրտցաւ հաւատացեալներ կը փափաքին եւ կը ջանան որպէսզի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ միասնականութիւնը անխախտ մնայ, թիւրիմացութիւնները վերջ գտնեն եւ նուիրապետական Աթոռներու միջեւ ներդաշնակ եւ արդիւնաւէտ գործակցութիւն մը ստեղծուի, որուն անհրաժեշտ պայմաններէն մէկն է յարգել օրինականութիւնը, կարգն ու կանոնը, խորունկ ցաւով կը տեղեկանանք թերթերէն, թէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանը ընթացք տուած է դիմումին կարգ մը մարդոց, որոնք ոչ մէկ հանգամանք եւ իրաւասութիւն ունին նման ձեռնարկ մը ընելու :

« Կը սիրենք յուսալ թէ Կաթողիկոսարանը կ'անդրադառնայ այս տեսակ միջամտութենէ մը առաջ գալիք ծանրակշիռ հետեւանքներուն եւ կը դարմանէ եղածը :

« Մինչ այդ կը յորդորենք Մարսիլիոյ մեր Հոգեւոր դասուն եւ հաւատացեալ ժողովուրդին, որ պահեն իրենց պաղարինութիւնը, առանց համակերպելու կարգադրութիւններուն անպատասխանատու անձերու, որոնք ընտրուած չեն ժողովուրդէն եւ անոր անունով խօսելու եւ գործելու ոչ մէկ իրաւասութիւն ունին :

Մնամք սիրոյ ողջունիւ եւ օրհնութեամբ
Աղօթարար՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑԻ ԲԱԿՈՒՄ

Գլուխս յենել եմ ես մեր դպրոցի
Հին՝ ծանօթ պատին,
Ոտքերս դրած նոր բացուած գարնան
Առաջին խոտին :

Չկայ իմ շուրջը ոչ մի դասընկեր ,
Ոչ մի ուսուցիչ ,
Պատանեկութեան արբեցող , անուշ
Երազները չինչ :

Չկայ պահակը ծերուկ Վանեցին ,
Որ զանգն էր զարկում ,
Ամէն ինչ լուռ է անցած օրերի
Ծիծաղկոտ բակում :

Արեւի շողքը ներս է թափանցել
Բաց լուսամուտից ,
Մեր դասարանն է, քիչ մնայ նչամ
Ուրախութիւնից :

Բայց զուր եմ փնտռում հարազատ
դէմքեր ,
Նկար առ նկար ,
Ամէն մէկն անցաւ մի տարբեր բախտով,
Կամ դիպուածով չար :

Ախ, ո՞ւր ես, ո՞ւր ես, իմ Հայոց լեզուի
Պայծառ դաստիարակ ,
Որքան եմ քեզ հետ այստեղ զրուցել ,
Կանգնած լուսնի տակ :

Ո՜վ աշակերտներ, սիրէք դպրոցը
Որպէս սրբութիւն ,
Աշխարհում չկայ այդքան պաշտելի
Եւ արբեցնող տուն :

Միշտ բարի յիշէք դուք ձեր դպրոցի
Ուսուցիչներին ,
Ոսկի զանգերը ձեր կախարդական
Թռիչ օրերի :

Նրանք են, որ ձեզ ուսուցանում են
Մայրենի բարբառ
Եւ վերջին ժամին յուզուած մաղթում են
Բարի ճանապարհ :

Ա՜խ, երանի թէ վերստին հնչէր
Դպրոցի զանգը,
Եւ վերադառնար աշակերտական
Իմ անցած կեանքը :

Մազերս հովին նորից վազէի
Ժիր մանկան նման
Որ առաւօտ վաղ արեւից առաջ
Մտնէմ դասարան :

Բայց լուռ է շուրջս. ամայի պատն է
Խոժոռել դէմքիս
Եւ արցունքները կաթիլ առ կաթիլ
Իջնում են ձեռքիս :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

HISTORAMA

ԵՒ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ 63»

«Հիսթորամա» ամսաթերթի հոկտեմբերի թիւը շահեկան յօդուած մը հրատարակած է Հայաստանի վրայ, գունաւոր խիստ գեղեցիկ նկարներով: Յօդուածագիրը՝ Ալպէր Մահուզիէ կը խօսի մեր հայրենիքի ու մանաւանդ մեր դարաւոր մշակոյթին մասին մեծ հիացումով: Նոր այցելած է Երեւան ու շատ տպաւորուած էջմիածնէն: Իր յօդուածին գլխաւոր մասերը պիտի տանք ի մօտոյ :

ՊԱԼԱՏԸ

Դուք երբեւիցէ գտնուա՞ծ էք Էջմիածին: Ոչ: Ափսոս: Ա՜յ, հիմա Արարատեան դաշտին մէջ կ'եռայ աշխատանքը: Պէտք է օգտագործել յարմար առիթը, պահ մը առանձնանալ քաղաքի աղմուկէն, դաշտ երթալ, գինովնալ արտերուն շունչով, իսկ յետոյ… Յետոյ անպայման այցելել Արարատեան դաշտավայրին դուռներուն բազմած հինաւուրց, բայց միաժամանակ երիտասարդ եւ գեղեցիկ այդ քաղաքը:

Քաղաք պիտի մտնէք Էջմիածնի կեդրոնական պողոտայէն: Հոս ալ, Հռիփսիմէի հինաւուրց տաճարին քով, վեր խոյացած է ժամանակակից պալատը, որ իր ճարտարապետական կառուցուածքով եւ ներքին յարդարումով ետ չի մնար այն պալատներէն, որոնց մասին կարդացած էք հէքեաթներու մէջ:

Ասիկա Էջմիածինի մշակոյթի պալատն է:

Շինուած է երիտասարդ ճարտարապետ Սօս Մանուկեանի նախագիծով: Շէնքին հեղինակը մեծ ճաշակով օգտագործած է հայկական ճարտարապետութեան իւրայատուկ գիծերը եւ, անոնց տալով նոր, արդիական ձեւ, ստեղծած է շէնք մը, որ իր արտաքին եւ ներքին ձեւաւորումով հիացում կը պատճառէ բոլոր այցելուներուն:

Շէնքը շինուած է Աղաւնատան կարմրաւուն տուֆէ եւ ունի հայկական Ո գիրին ձեւը: Անոր թեւերուն մեծ սիւները իրենց ուսերուն վրայ կը պահեն լայնանիստ կամարները՝ ստեղծելով գեղեցիկ բացօթեայ ճեմասրահ մը, որուն անընդհատ զովութիւն եւ թարմութիւն կուտայ շէնքին կեդրոնը գտնուող փոքրիկ ջրաւազանին շատրուանը:

Ներս մտնենք:

Չես գիտեր ինչու, այն տպաւորութիւնը ստացանք, թէ այդ օրը պալատին համար արտակարգ օր մըն էր, հակառակ տնօրէնին՝ Մկրտիչ Թովմասեանի այն հաւաստիացումին, թէ ոչ մէկ արտակարգ բան կար, այլ եղածը ամէն օրուան նման աշխուժ եռուզեռ մըն էր:

Գեղեցիկ եւ ընդարձակ ճեմասրահը ողողուած էր առատ լոյսով:

Զրուցելով կը քալէին այցելուները, նուագախումբին հնչիւններուն տակ կը պտըտէին երիտասարդ զոյգեր: Բաց դուռներէն կը լուէր հայկական ժողովրդական երաժշտութիւն մը:

Նուագախումբը կազմուած էր 17 անձերէ: Ղեկավարն է Նորիկ Շահինեան: Բարեհամբոյր այդ երիտասարդը Էջմիածինի դպրոցներէն մէկուն մէջ կը դասաւանդէ անգլիերէն, միաժամանակ կ'ուսանի Երեւանի երաժշտանոցին մէջ:

— Իսկ հոս, — համեստ ձեւով մը կ'ըսէ ան, — հոս կ'աշխատիմ ազատ ժամերուս…

Թովմասեան գիտել կուտայ, որ պալատին միւս խումբերուն նման, այս խումբն ալ կը սպասարկէ Էջմիածին քաղաքին եւ շրջակայ 45 գիւղերուն ժողովուրդին: Ամառուան ամիսներուն կը նուագեն նաեւ դաշտերուն մէջ: Վերջերս նոյն նուագախումբը ինքզինք արժեցուց նաեւ Երեւանի մէջ՝ նուագելով Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ՝ մայրաքաղաքին խստապահանջ հանդիսատեսներուն առջեւ:

Կը մտնենք պալատին մէկ ուրիշ սրահը: Հոս բոլորովին հակառակ պատկերն է: Կարծես սրահին մէջ նստածները կտրուած են արտաքին աշխարհէն: Կը տիրէ բացարձակ լռութիւն: Ընդարձակ սրահին մէջտեղը զետեղուած ձուաձեւ սեղանին բոլորտիքը նստածները տարուած են ընթերցանութեամբ: Ասիկա պալատին գրադարանն է, ուր այցելուները հնարաւորութիւն ունին ծանօթանալու օրուան թերթերէն եւ ամսագիրներէն զատ, նաեւ օտար գրագէտներու գործերուն:

Գրադարանը ունի մօտ 14.000 կտոր գիրք: Հոն յաճախ կը կազմակերպուին նոր լոյս տեսած գիրքերու շուրջ միտքերու փոխանակում:

Եւ այսպէս, Թովմասեանի ուղեկցութեամբ կ'անցնինք սենեակէ սենեակ, սրահէ սրահ եւ կը ծանօթանանք միւս խմբակներու աշխատանքներուն: Հայկական ժողովրդական նուագարաններու խումբէն զատ, կը գործեն նաեւ 35 հոգինոց փողային նուագախումբը, կարուձեւի, մեքենագրական, ճատրակի, լուսանկարչութեան, ժամանակակից պարերու եւ այլ խմբակներ, ինչպէս նաեւ ձայնագրութեան արուեստանոց:

Պալատը մեծ աշխատանք կը կատարէ նաեւ ծանօթ արուեստագէտները ժողովուրդին ներկայացնելու գործին մէջ: Ակումբ այցելած են Վահրամ Փափազեան, Գոհար Գասպարեան, Տաթեւիկ Սազանդարեան եւ ուրիշներ: Վերջերս պալատին դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ հանդիպում մը դերասան Աւետ Աւետիսեանի հետ: Հանդիպումներ տեղի կ'ունենան նաեւ գիտնականներու, գրագէտներու, դիւղատնտեսագէտներու հետ:

Հաւանաբար այս ձեւով ալ հրաժեշտ տայինք Էջմիածնի հիւրընկալ, գեղեցիկ այդ օճախէն, եթէ մեզի չառաջարկէր մնալ տնօրէնը:

— Իսկ թատրո՞նը… մեր թատրոնը չէ՞ք ուզեր տեսնել:

Հետզհետէ ճեմասրահը կը լեցուի հանդիսատեսներով: Առաջին զանգէն ետք կը բացուին դահլիճին դուռները: Վեց հարիւր տեղնոց դահլիճը իր ճարտարապետական ձեւաւորումով հիացում կը պատճառէ:

Էջմիածինի մշակոյթի տան ինքնագործ թատերական խմբակը երկար պատմութիւն չունի: Հիմնուած է պալատին հետ միասին: Ներկայիս 32 անձերէ բաղկացած այդ շնորհալի խումբը մեծ գործ կը կատարէ՝ Էջմիածինի թատերասէր հասարակութեան պահանջները բաւարարելու համար: Խաղացանկին մէջ տեղ գտած են դասական, ժամանակակից թատերագիրներու գործերը՝ «Զար ոգի», «Ատամնաբոյժն արեւելեան», «Խանդից պատուհաս», «Նամուս» եւայլն:

Այդ օրը կը ներկայացուէր Արտաշէս Բաբայեանի «Մօր սիրտը չի խաբի» տռամը: Դահլիճը լեփ-լեցուն էր: Ասոնք Էջմիածինի բնակիչներն են, որոնք աշխատանքէն ետք իրենց հանգիստը կ'անցնէին թատրոնին կամարներուն տակ…

…Գարնանային անամպ եւ աստղազարդ գիշեր է: Ներկայացումէն ետք երկար ժամանակ պալատին տնօրէն Մկրտիչ Թովմասեանի եւ գեղարուեստական մասի ղեկավար Լեւոն Շմաւոնեանի հետ կը քալենք Էջմիածինի փողոցներուն մէջ կը խօսինք նոր ընելիքներու, ապագայի ծրագիրներու մասին…

ԱՐԵՏԻՍ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

(Երեւան)

ԱՆՏԱՆՕԹ ԷՋ ՄԸ ՍԻՓԻԼԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՎԻՇՏՍ

Առաջին հրատարակութիւնս առաջին վիշտս եղած է:

Հազիւ տասներեք տարեկան էի այն ատեն եւ Սկիւտարի Ճեմարանը կ'երթայի, որ ծաղկած վարժարանի մը համբաւը կը վայելէր, շնորհիւ կարգ մը ուսուցիչներու, որոնց սիրելի, պատկառելի դէմքերը կուգան կը պատկերանան աչքիս առջեւ այս պահուս:

Մեծերուն հետ շարադրութեան եւ թարգմանութեան դասերուն կը հետեւէի իբրեւ ունկնդիր: Այդ երկու ճիւղերը ամէնէն աւելի կը հրապուրէին զիս, փայփայելով գրականութեան համար ունեցած թաղուն մէկ հակումս: Մխջավայրս եւ պարագաները շատ յարմար էին այդ հակումս քաջալերելու: Դպրոցին մէջ ամէն օր գրականութեան վրայ կը խօսուէր. իրիկունները, տանը մէջ, մայրս գեղեցիկ ընթերցումներ կ'ընէր մեզի, որոնք յափշտակութեամբ կը լսէին հօրս:

Ֆէլէկեանն էր մեր «հայկաբանութեան դասատուն», ինչպէս կ'ըսէին այն ատեն:

Ճանչցա՞ծ էք Ֆէլէկեանը, աշխարհի ամէնէն բարի, ամէնէն պարզ մարդը, որուն խօսելու եւ գրելու դիւրութիւնը գերբնական բան մը կ'երեւար մեզի այն օրերուն:

Երեւակայեցէք խաչուած Յիսուսի դէմք մը յիսունի մօտ մարդու մը վրայ, գորշ մօրուքով, գորշ դէմքով, գորշ աչքերով, գորշ մազերով եւ գորշ հագուստով, միշտ ժպիտով մը դէմքին վրայ, որ խորշոմի կը նմանէր, եւ խորշոմով մը ճակատին վրայ, որ ժպիտի կը նմանէր:

Օր մը, անակնկալ ժամու մը, յանկարծ Ֆէլէկեան կ'երեւայ սրահին մէջ:

— Վաղը պիտի չկարենամ գալ, պատրաստ բան մը ունի՞ք, — կը հարցնէ:

Ո՜վ կ'ուզէր իր սիրտը կոտրել:

— Այո, միւսիւ, ոտանաւոր ունինք, — կը պատասխանենք մէկ բերան:

Եւ իրար անցնելով աղէկն անգէն մէյ մէկ բան կը ճարենք: Ոմանք արդէն սրբագրուած շարադրութիւններ կը ներկայացնեն քիչ մը փոխելով, ուրիշներ իմ վրաս կը վազեն, որ բանաստեղծ պէս բան մը նկատուած եմ դպրոցին մէջ, ոտանաւորներ զոյգ գիտնալուս համար անտարակոյս: Եւ ես, տող մը առոր, երկու տող անոր գրելով, բացը կը մնամ, երբ կարգը ինծի կուգայ: Նոյն միջոցին ընկերուհիներէս մէկը օգնութեան կը հասնի:

— Ես աղուոր բան մը գիտեմ, բանդ գրէ:

Եւ գրել կուտայ ինծի Խորէն Եպիսկ. Նար-Պէյի մէկ ոտանաւորը:

Դասատուս կը հաւնի, քիչ մը կը սրբագրէ եւ կը պատուիրէ, որ չարունակեմ:

Ամիս մը ետք քմահաճոյքը կ'ունենայ մեր շարադրութիւններէն մաս մը տպագրել տալու: Օր մը, իմ բացակայութեանս միջոցին, կուգայ ընկերուհիներուս գրածներէն մէյ մէկ հատ կ'ընտրէ եւ իմ տետրակիս մէջէն ալ հատ մը ընդօրինակել տալով կ'առնէ կ'երթայ:

Քանի մը օրէն «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ իմ ստորագրութեամբ կ'երեւայ բանաստեղծ Սրբազանին քերթուածը, դասատուէս սրբագրուած անշուշտ:

Ամէն կողմէ շնորհաւորութիւններ կը տեղան, «փոքրիկ բանաստեղծ» կ'անուանեն զիս, եւ ես մտքէս չեմ անցըներ հարցնել ընկերուհիիս, թէ որու կը վերաբերէին ինծի գրել տուած տողերը, ինչ որ ապահովաբար ինքն ալ չէր գիտեր:

×

Մայիս մէկն էր, այսօրուան պէս կը յիշեմ: Ամէնքս ալ ուրախ զուարթ, ամէնքս ալ երջանիկ, դպրոց եկեր էինք առտուն, եւ սրահները վեր վար լեցուեր էին մեխակներու, վարդերու փունջերով: Յանկարծ վարժարանին հոգաբարձուներէն մէկը դասարան մտաւ, ձեռքը լրագիր մը կար: Մեր ուսուցչին մօտեցաւ, բան մը փսփսաց ականջին. երկուքն ալ ինծի նայեցան, լրագիրը կարդացին եւ զիս իրենց մօտ կանչեցին:

«Բանագողութիւն» վերնագրով յօդուած մը հրատարակեր էին անստորագիր, Ֆէլէկեանը հարուածելու նպատակաւ անշուշտ, գործիք ընելով անմեղ պզտիկ աղջիկ մը:

Կրնաք հասկնալ յուզումս, սրտմտութիւնս. ես բանագո՜ղ, ես որ գաղափարը չեմ ունեցած այդ գողութեան: Հապա իմ գրած տողե՞րս, որ բնաւ չեն յիշուած: Ու մանկական միամտութեանս մէջ ապ-

ԳՆՉՈՒՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Երբեմն, վերստին մեկնելէ առաջ, մէկ կամ երկու ժամ կանգ կ'առնէին:

Կը յառաջանային հազար պզտիկ թռչուններով, կ'արծես թէ կ'անցնէին շարժուն աւազներով շրջապատուած ընդարձակածաւալ անապատէ մը:

Անոնցմէ շատերը անդրադէտ ըլլալով չէին կրնար կարդալ ճամբաները որոշող ցուցատախտակները: Ունէին իրենց որոշ ուղիները եւ իրար միանալու հանդըրուանները:

Յաւիտենական սարսափ մը կար թառած իրենց հոգիներուն վրայ: Կը վախնային Գերմանացիներէն, որոնք արդէն տասնեակ հազարաւոր Գնչուներ ուղարկած էին արդելափակման ճամբարները: Եւ սակայն, կը վախնային նոյնպէս ոստիկան-գինուորներէն, կը վախնային Ֆրանսացիներէն ալ, վերջապէս՝ կը վախնային ամէն ոքէ: Դարերէ ի վեր կ'ապրէին ընկերութենէն դուրս, որ զիրենք նետած էր վախի եւ հարստահարութեան ծոցին մէջ:

Անկարելի էր որ քառասունըութ ժամէն աւելի մնային նոյն վայրին մէջ, օրէնքը կ'արգիլէր այդ բանը: Որեւէ վայր հասնելու եւ անկէ մեկնելու պահուն, իւրաքանչիւր գնչու ստիպուած էր իր սեփական անձնագիրը ոստիկանատուն ներկայացնել:

Ընտանիքին պետը՝ Երքօ, կը ներկայացնէր նաեւ հաւաքական ցուցակ մը, ուր արձանագրուած էին խումբին բոլոր անդամներուն անունները: Այս ցուցակը, ինչպէս նաեւ իրենց անձնագիրերը, կը կրէին բազմահազար կնիքներու եւ դրոշմաթուղթերու հետքեր, կենդանի օրինակը տալով գրասենեկային հարստահարութեան մը…

Աւելին՝ տասներեք տարեկանէն սկսեալ, իւրաքանչիւր գնչու պարտաւոր էր ունենալ «վաչկատուն»ի իր անցագիրը: Բոլորն ալ կատարեալ անարգանք մը կը նկատէին այս անցագիրը ուր արձանագրուած էր ոչ միայն անուն, մականուն, ծննդեան վայր, աչքերու գոյն, այլեւ գրըուած էր հոն իրենց հասակին բարձրութիւնը, իրանին լայնքը, գլխուն չափը, աջ ականջին երկարութիւնը, մատներուն հաստութիւնը, աջ ուսին լայնքը եւ ձախ ոտքին թիւը…

— Ի վերջոյ մենք մարդասպաններ չենք, կ'ըսէին ինծի, ցոյց տալով իրենց թուղթերը: Մենք ալ Ֆրանսացիներ ենք, ուրիշներու նման: Տուրք կը վճարենք եւ մեր զինուորական պարտականութիւնը կը կատարենք: Պատուաւոր մարդիկ ենք… Ուրեմն, ինչո՞ւ շարունակ այսպէս վարուիլ մեզի հետ, բացատրէ՛ մեզի, ճարտարագէտ…:

Սակայն ի՞նչ կրնայի պատասխանել ես, որ իրենց մէջ իյնալէ առաջ, իմ կարգիս, զիրենք կը նկատէի ընկերութեան տականքները, կը խուսափէի իրենցմէ իբրեւ խորհրդաւոր ու վտանգաւոր մարդիկ:

Հիմա, զիրենք ճանչնալէս ետք, ի՞նչպէս կրնայի հասկցնել իրենց թէ իրենք զոհերն են իրենց իսկ վախէն, որուն հետեւանքով խոյս կուտան ընկերութենէն, կ'ուզեն ապրիլ այդ նոյն ընկերութեան ծոցէն դուրս, յաւիտենական վախը իրենց հոգիներուն խորը:

Ի՞նչպէս կրնայի ըսել թէ խղճմտանքը հանգիստ մարդը չի վազեր արեւին եւ ամպերուն ետեւէն…

×

Առաւօտ մը, ծերունին Երքօ ինծի մօտենալով, աչքերուն խորը ժպիտով մը, ըսաւ.

— Փոքրիկ Տունիշան չորս բոլորդ կը դառնայ, ճարտարագէտ…. Առաջին առթիւ բան մը չհասկցայ:

— Տունիշա՞:

— Այո, ոստրէներու մանեակ մը կրող փոքրիկը…

Յիշեցի: Տասներչորս կամ տասներհինգ տարեկան պէտք էր ըլլար այդ Տունիշան: Սեւուկիկ պարմանուհի մը, արտակարգօրէն չարաճճի ու համարձակ: Նիհար էր ան եւ ունէր մանչու մը աչքերը:

Ուսերս թօթուելով, պատասխանեցի.

— Բայց, երախայ մըն է:

— Կոյր մի ձեւանար, ճարտարագէտ: Մեր մէջ, կիները, այդ տարիքէն սկսեալ արդէն պատրաստ են այրերուն համար: Տունիշան իրական կին մըն է…

— Մի՛ կատակեր, ծերուկ կատակաբան, պատասխանեցի ժպտելով:

Սակայն այս խօսակցութիւնը խթանած էր հետաքրքրութիւնս: Սկսայ ուշադրութեանս առարկան դարձնել Տունիշան:

Ծերունի Երքօն իրաւունք ունէր: Գեղեցիկ էր ան: Կը նմանէր սեւ եփենոսի վրայ քանդակուած արձանի մը, ականները կը փայլէին ճառագայթող սպիտակութեամբ մը: Սկսայ անօրինակ հաճոյքով մը դիտել զինքը:

Օր մը, կէսօրէն ետք, դիպուածը այնպէս կարգադրեց որ ես ու ան միասին երթայինք մօտակայ գիւղակը: Պարմանուհին կերպաս պիտի ծախէր, իսկ ես պիտի փորձէի լրագիր մը ձեռք ձգել:

Երբ ճամբայ ինկանք, առաջին առթիւ հարցուցի իրեն:

— Տունիշա՞ կը կոչուիս, այնպէս չէ՞:

(4 Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՈՂՋՈՅՆ

ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ

Իր ծննդեան վաթսունամեակին առթիւ՝ Գուրգէն Մահարի արժանացաւ մեծարանքի եւ գրուատիքի, թէ Հայաստանի եւ թէ արտասահմանի մէջ: Խորհրդային Միութեան վերին իշխանութիւնը հրամանագրեց պատուոյ շքանշանին տուչութիւնը: Հրամանագիրը կը կրէր անունը Լ. Բրեժնեւի, Գերագոյն Սովետի նախագահութեան Քարտուղարին:

Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութիւնը նոյն առթիւ ողջունեց Գուրգէն Մահարին, ծագումով արեւմտահայ, գրչով արեւելահայ մտքի մարդը, «վաստակաւոր մշակը, ազնիւ քաղաքացին»:

Երկրագունդիս որեւէ մէկ կէտին վրայ կեցած ճշմարիտ Հայուն համար անխառն բերկրանքի առիթ է այդ գնահատանքը, այդ ողջոյնը:

Գուրգէն Մահարի՝ համաշխարհային առաջին պատերազմէն անմիջապէս յետոյ յայտնուած տաղանդաւոր գրողն է, որ մանաւորապէս իր տաղաչափուած էջերով, «ջերմ քնարերգութեամբ» թոված էր արիւնաքամ հայ ժողովրդի երէց, հասակակից եւ կրտսեր սերունդները:

Իր անունը անբաժան պիտի մնայ միւս տաղանդաւոր գրողներուն — Եղիշէ Չարենցի եւ Ակսել Բակունցի — անուններէն:

Զահանդական, եղեռնական օրերուն յաջորդող օրուան մէջ՝ անոնք կազմած էին երրեակ մը յուսադիր, խոստումնալից, որոնց պիտի գար հեռուէն, պիտի փարէր իր մեծակշիռ տաղանդով՝ Վահան Թոթովենց:

Հայ գրականութեան ճղակոտոր ծա՛ռն էր՝ որ վերստին կ'ընձիւղէր ահա հայրենի հողին մէջ: Եւ իր շուրջ, իր շուքին տակ, կը բացուէին նոր կոկոններ — Վաղարշակ Նորենց, Ալազան, Մկրտիչ Արմէն, Սողոմոն Տարոնցի, Յովհաննէս Շիրազ, Վախթանգ Անանեան:

Ափսո՛ս, համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն իսկ առաջ՝ հովը չաչեց, որոտային գետնաքարշ ամպերը, տեղաց անձրեւը տղմախառն, եւ հեղեղը տարաւ նորածաղ լոյսերը:

Փոթորիկէն ետք, Հայաստանի Հայերը չտեսան այլեւս դէմքը Չարենցի — ամենէն բանաստեղծին, — չլսեցին այլեւս անոր ձայնը: Չտեսան դէմքը, չլսեցին ձայնը նաեւ Բակունցին — անզուգական արձակագիրին —: Կորաւ Վահան Թոթովենց՝ փոթորիկին մէջ:

Հայաստանի Հայերը տեսա՛ն դէմքը, լսեցին ձայնը Գուրգէն Մահարիի: Վերադարձա՛ւ բանաստեղծը, հրաշքո՛վ:

«Հոսող ջրի ճամբի վրայ՝
Քար չըկայ որ չըմաշի·
Սիրտը քար չէ· մի օր եւ նա,
Իր խոր վշտից կը մաշի·
Եղբայր ազնիւ, մի՛ արտասուեր··»:

Վերադարձաւ բանաստեղծը, Գուրգէն Մահարի: Մաշա՞ծ էր սիրտը· վիշտը իր դրո՞շմը դրած էր դէմքին վրայ:

Ի՛նչ փոյթ: Բիւրեղացաւ սիրտը՝ տառապանքի մէջ, տխուր դէմքին վրայ յայտնուեցաւ ժպիտը: Ձայնը դարձեալ լսուեցաւ, թովեց հայ ժողովուրդի երէց, հասակակից եւ կրտսեր սերունդները:

Գուրգէն Մահարի լսեց հայ ժողովուրդի սրտէն բարձրացող կանչը կարօտի, իր սիրելի անմոռանալի գրչեղբայրներուն — Եղիշէ Չարենցի եւ Ակսել Բակունցի — հանդէպ: Տեսաւ անոնց վերականգնումը՝ փառքի պատուանդաններուն վրայ: Զգաց՝ իր սրտին վրայ՝ թաւալումը համակրանքի ալիքին:

Գուրգէն Մահարի, քանքարաւո՛ր բանաստեղծ, արժանացաւ — իր ծննդեան վաթսունամեակին առթիւ համամիութենական պատուոյ շքանշանին՝ «գրականութեան զարգացման մատուցած ծառայութիւններուն» համար:

Գուրգէն Մահարի, հալածուածը բազմեցաւ, վերստին, իր բարձրադիր աթոռին վրայ, լսեց հայ գրողներու խանդակաթ ողջոյնը՝ իր կեանքի այս հանգրուանին:

Գուրգէն Մահարի բանաստե՛ղծն է յաղթական:

Երկրագունդիս որեւէ մէկ կէտին վրայ կեցած ճշմարիտ Հայուն համար բերկրանքի առիթ է պետութեան գնահատանքը, գրողներու ողջոյնը:

Աւելի մեծ բերկրանքի առիթ է՝ իր յաղթանակը:

Ողջո՛յն յաղթական բանաստեղծին:

ՀՐԱՉ ՔԱՋԱՐԵՆՑ

չած կը մնամ, թէ ինչպէս անմեղութիւնը կրնայ յանցանքի մը կերպարանքը ունենալ:

Ինքզինքս չքմեղելու համար բառ մը իսկ չեմ արտասաներ: Կը զգամ, թէ իմ արդարացումս դաստատուիս ամբաստանութիւնը պիտի ըլլայ, շատ անիրաւ ամբաստանութիւն մը: Սակայն իրարանցում մը տեղի կ'ունենայ դպրոցին մէջ· տեսուչ, դաստիարակ, ուսուցիչ չեն ուզեր, որ ես վիրաւորուիմ: Դաստատու իր վրայ կ'առնէ ամէն բան: Հրապարակաւ հերքում կուտան եղած ամբաստանութեան, հաղուեցնելով քիչ մը ճշմարտութիւնը ի նպաստ ինծի:

Առաջին վիշտս եղաւ ասիկա ու թերեւս առաջին լուրջ չարժառիթը գրականութեան համար ունեցած մեծ սիրոյս յայտնութեանը:

Ամիս մը տառապեցայ, Մայիս ամիսը, եւ մինչեւ հիմա նախապաշարում մը ունիմ այս ամսուան մասին:

ԶԱՊԷԼ Հ. ԱՍԱՏՈՒՐ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Տեսարանը տեղի կ'ունենայ Խորհրդային Գաղտնի Սպասարկութեան Գրասենեակներէն մէկուն մէջ:

Մարդ մը շէնքէն ներս կը մտնէ եւ կ'ուղղուի սենեակ մը, մէկու մը պէս՝ որ գիտէ ծակն ու ծուկը: Կը զարնէ դուռը՝ զոր կը բանայ բարձրահասակ խոժոռադէմ ռուս մը: «Թիփ»ը առանց այլեւայլի, ռուսին կուտայ մեծադանդուած կնքուած թղթածրար մը, վրան խոշոր տառերով գրուած՝ խիստ գաղտնի: Առանց «Թիփ»ին հետ խօսք փոխանակելու, Ռուսը իր գզրոցէն կը հանէ յիսուն մարքնոց թղթադրամ մը, զոր կուտայ «Թիփ»ին:

Վերոյիշեալ տեսարանը ոչ միակն է եւ ոչ ալ հազուադէպ: Կարելի է ըսել՝ թէ շատ սովորական բան մըն է, գրեթէ ամէնօրեայ կեանքի մանրամասնութիւն մը: Այս տեսակ թիփեր հազարներով կը շրջին Մեծ Պետութեանց լրտեսական սպասարկութեանց գրասենեակները: Անշուշտ, իրական լրտեսները ոչ կը տեսնուին եւ ոչ ալ կը ճանչցուին ուրիշներու կողմէ: Բայց, լրտեսութեան խաղը այնքան տարածուած է, որ բնաւ ծիծաղելի չէ առնել մը առաջ ամերիկացի ծանօթ յօդուածագիր Ռոպըրթ Ռուարքի գրածը.

— Պարբերաթերթերուն եւ օրաթերթերուն մէջ այնքան շատ գաղտնիքներ կը հրատարակենք որ, լրտեսի մը համար բացարձակապէս բնական պիտի ըլլայ՝ սպայակոյտի գրասենեակ մը մտնել եւ սուրճ մը առնելով՝ գաղտնի սպասարկութեանց եփած գործերուն շուրջ վերջին տեղեկութիւնները ուզել:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՏԵՂԵԱԿ Է

Այս կացութիւնը օր մը խնդուք պատճառեց Խրուշչեւին ալ, որ Ամերիկա այցելութեան ընթացքին, ամերիկեան տեղեկատուութեանց սպասարկութեան պետին հետ խօսելով ըսաւ.

— Կը կարծեմ, թէ նոյն տեղեկութիւնները կը ստանանք եւ հաւանաբար, նոյն մարդոց միջոցաւ: Կը կարծեմ թէ պիտի կարենայինք մեր ճիգերը համադրել: Այո՛, այո՛: Ինչո՞ւ չէ: Իրարու գաղտնիքներ գնենք եւ այսպէսով այնքան մարդոց մեր տուած դրամները խնայենք:

Ամերիկեան սպասարկութեան պետը բնաւ չխնդաց: Որովհետեւ, ամերիկեան սպասարկութիւնները շատ ու շատ անգամներ դուրս ինկած են իբրեւ գործակալ իրենց ընտրած մարդոց մէջ: Այս հարցին շուրջ պատասխան մը տալու համար, ամէնէն յարմար եւ իրազեկ մարդը Ուիլեամ Քորքորանն է, զոր Ռուսերը «Ամերիկայի թիւ 1 լրտեսը» կը կոչեն:

Քորքորան պատերազմի ընթացքին լրտեսական ցանց մը կը ղեկավարէր չէզոք Շուէտի Կէթէպորկ քաղաքէն:

Օր մը, իր գրասենեակը ներկայացաւ տարօրինակ, թատերական դէմք մը, արտառոց թիփ մը, որ խորհրդաւոր կերպով Քորքորանին մօտենալով՝ Համֆրէյ Պոկարթի ձեւով անոր ականջին փսփսաց:

— Ձեր նոր գաղտնի գործակալն եմ:

— Կրնայ ըլլալ որ գործակալ էք, բայց այլեւս գաղտնի չէք, պատասխանեց Քորքորան: Գերմանացիք եւ Շուէտացիք կը հետեւին այս տունը մտնող բոլոր մարդոց: Այս վայրկեանէն՝ ձեզ այնքան մօտէն պիտի հետապնդեն, որ բոլորովին անպէտք պիտի ըլլաք մեզի:

Շուէտ գտնուած միջոցին, այսպիսի այնքան մարդիկ ղրկած էին Քորքորանին, որ ան յատուկ տեղեկագիր մը ուղղելով պարզեց իր վիճակը:

Ահա թէ ի միջի այլոց ինչ գրած էր իբրեւ գործակալ իրեն ղրկուած կարգ մը մարդոց մասին.

— Առաջինը՝ եօթը ոտք հասակով եւ կարմիր մազերով հսկայ մըն էր, որ անցած տեղը այնպիսի տպաւորութիւն մը կը գործէր, որ տղաքը ետեւէն կ'երթային եւ զայն կը ծաղրէին:

— Երկրորդը ձերբակալուեցաւ առաջին օրը, որովհետեւ, սեղանի մը տակ մտաւ եւ աղջկան մը ոտքը բռնեց:

— Երրորդը՝ իր սիրած աղջկան վրայ տպաւորութիւն գործելու համար, անոր յայտնեց՝ թէ Ամերիկացիներու գործակալ էր:

— Չորրորդը՝ երիտասարդ Շուէտուհիի մը հետ գայթակղութեան մը խառնուեցաւ:

— Հինգերորդը ձերբակալուեցաւ՝ որովհետեւ, մագլցած էր ծառի մը վրայ, որ պարենաւորման ճամբու մը կը նայէր: Ինք պնդեց՝ թէ թռչուն կ'որսար եւ զարմանալին այն է, որ ճշմարտութիւն էր ըսածը:

Կարելի է յիշատակել այսպիսի բազմաթիւ օրինակներ, որ կ'ապացուցանեն թէ Քորքորան իրաւունք ունէր զայրանալու իր գործակալներուն եւ Խրուշչեւ որքան իրաւունք ունէր հեգնելու այս կացութիւնը:

Անգլիական Մ. Ի. 5ը՝ լրտեսական միակ կազմակերպութիւնն է, որուն մասին ոչ ոք ոչինչ կրնայ ըսել:

Ապացոյց՝ որ մինչ միւս երկիրներու, որոնց մէջ նաեւ Խորհրդ. Միութեան, լրտեսութեան պետերը քիչ շատ ծանօթ են, Մ. Ի. 5ի պետը «անդէմ ուրուական» մըն է: Կառավարական գրասենեակներուն մէջ իսկ կը յիշատակուի իբրեւ «պարոն Բ»...

Քաղեց՝ ՎԱՉՐԻԿ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Իրողութիւնը սա է թէ անիկա իրական տպաւորութիւն մը կը գործէր վրաս, թէ բարեկամներէս շատեր նշմարած էին ասիկա եւ շատ խնդացած էին հասկնալով թէ այդ տպաւորութիւնը ուրկէ կուգար ինծի:

Առաջին անգամ տեսայ զանիկա Սակարանի հրապարակին վրայ, Սիւսի դրանը առջեւ: Բաց կառք մը կեցած էր հոն ու ճերմակներ հագած կին մը իջած էր անկէ: Սքանչացումի մրմունջով մը ընդունուած էր իր մուտքը այդ վաճառատան մէջ: Իսկ ես կեցայ տեղս գամուած մնացի մինչեւ դուրս ելլելը: Ցուցափեղկերուն մէջէն կը տեսնէի որ գնելիք առարկաները կ'ընտրէր: Կրնայի ներս մտնել, բայց չէի համարձակեր: Չէի գիտեր թէ ով էր այդ կինը ու կը վախնայի որ վաճառատունէն ներս մտնելուս պատճառը կը գուշակէ ու կը սրտնեղի: Սակայն չէի յուսար որ անգամ մըն ալ կը տեսնեմ զայն:

Վայելուչ կերպով հագուած էր: Կը կրէր մուսլինէ զարդարուն շրջազգեստ մը, հնդկական քառակուսի շալ մը, որուն անկիւնները ոսկի թելերով ու մետաքսէ ծաղիկներով ասեղնագործուած էին, իտալական յարդէ գլխարկ մը եւ միակ ապարանջան մը, ոսկիէ խոշոր շղթայով, որ այն ատենը նորաձեւութիւն էր:

Կառքը նստաւ ու մեկնեցաւ:

Վաճառատան պաշտօնեաներէն մէկը դրան առջեւ կեցած էր եւ գեղանի յաճախորդուհիին կառքին ետեւէն կը նայէր: Մօտեցայ անոր եւ աղաչեցի որ այդ կնոջ անունը ըսէ ինծի:

— Օր. Մարկրիթ Կոթիէն է, պատասխանեց:

Չհամարձակեցայ ուր բնակիլը հարցնելու եւ հեռացայ:

Այս տեսիլքին յիշատակը, վասնզի ճշմարիտ տեսիլք մըն էր, մտքէս չելաւ, ինչպէս կ'ելլէին այն տեսիլքները, որոնց հանդիպած էի արդէն, ու ամէն տեղ կը փնտռէի ճերմակներ հագած ու արքայօրէն գեղեցիկ այդ կինը:

Քանի մը օր ետքը, մեծ ներկայացում մը տրուեցաւ Օփերա – Քոմիքի մէջ, ուր գացի: Բեմին մօտի օթեակներէն մէկուն մէջ առաջին անգամ տեսած անձս եղաւ Մարկրիթ Կոթիէն:

Երիտասարդը, որ հետս կը գտնուէր, նմանապէս ճանչցաւ զայն, վասն զի անոր անունը տալով ըսաւ ինծի.

— Սա աղուոր աղջկանը նայեցէք:

Այս միջոցին Մարկրիթ մեր կողմը կը նայէր դիտակով: Բարեկամս նշմարեց, ժպտեցաւ անոր եւ նշան ըրաւ որ իրեն այցելութեան երթայ:

— Երթամ բարեւեմ զինքը, եւ շուտով կը դառնամ· ըսաւ բարեկամս:

Ինքզինքս չկրնալով զսպել, ըսի.

— Շատ երջանիկ էք:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ այդ կինը տեսնելու պիտի երթաք:

— Սիրահարուա՞ծ էք անոր:

— Ոչ, ըսի կարմրելով, — վասն զի ես ալ ստուգիւ չէի գիտեր թէ ի՛նչ կը զգայի, — բայց կ'ուզէի ծանօթութիւն հաստատել անոր հետ:

— Հետս եկէք, ձեզ ներկայացնեմ:

— Նախ արտօնութիւն խնդրեցէք անկէ:

— Օ՜հ, ատանկ բաներու պէտք չկայ, եկէ՛ք:

Բարեկամիս խօսքերը նեղութիւն կը պատճառէին ինծի: Սիրտս կը դողար որ Մարկրիթ իրեն մասին իմ զգացածներուս անարժան կ'ըլլար:

Ալֆոնս Քառի մէկ գիրքին մէջ մարդ մը կայ որ իրիկուն մը կը հետեւի խիստ վայելուչ կնկան մը, որուն սիրահարուած էր առաջին տեսութեամբ: Այնքան գեղեցիկ էր անիկա: Այդ կնոջ ձեռքը համբուրելու համար ամէն ձեռնարկ ընելու ուժ, ամէն բանի յաղթելու կամք· ամէն բան ընելու քաջութիւն կը զգայ իրեն մէջ: Հազիւ թէ կը համարձակի նայիլ այն վայելուչ սրունքին, զոր կինը երեւան կը հանէ շրջազգեստին փէշը գետին քսելով չաղտոտելու համար: Մինչ ինք կ'երազէր այն բոլոր բաներուն վրայ, զորս պիտի ընէր այդ կինը ձեռք անցընելու համար, անիկա փողոցի մը անկիւնը կը կենայ եւ կը հարցնէ թէ կ'ուզէ՞ իր տունը գալ:

Մարդը գլուխը անդին կը դարձնէ, փողոցին միւս կողմը կ'անցնի եւ իր տունը կը դառնայ տրտում տխուր:

Այս օրինակը կը յիշէի ու ես որ պիտի ուզէի այդ կնոջ համար տառապիլ, կը վախնայի թէ շատ շուտով կ'ընդունի զիս եւ անմիջապէս ինծի կը շնորհէ սէր մը, զոր ես կ'ուզէի ստանալ երկար սպասումով կամ մեծ զոհողութեամբ: Մենք՝ էրիկ մարդերս այսպէս ենք եւ բարեբախտութիւն է որ երեւակայութիւնը զգայարանքներուն կը թողու այս բանաստեղծութիւնը եւ մարմնոյն տենչանքները այս զոհողութիւնը կ'ընեն հոգիին երազներուն:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Պետրոսեան եւ զաւակը, Օր. Հ. Գնեաղեան, Պ. Արմէ- նակ Գնեաղեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան-ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց մօր՝

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԳՆԵԱՋԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան տեղւոյն մասնաճիւղը, կը յայտարարեն թէ այսօր Կիրակի հոգե-հանգստեան պաշտօն տեղի պիտի ունենայ «Կոմիտաս» երգչախումբին մասնակ-ցութեամբ, նորոգ հանգուցեալ ԶԱՐԵՀ ՊԷՑ ՆՈՒՊԱՐԻ յիշատակին։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆր. Բանակի Նախկին Հայ Ռազմիկներու բարեկամ. Միութեան։

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6

Առաւօտեան հոգեհանգստեան պաշտա-րագ Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, երկու համաշխարհային պատերազմներու եւ ազատագրութեան զոհերուն համար։

Կ'ոգեկոչուի Արարայի յաղթական ճա-կատամարտի եւ Կիլիկիոյ գրաւման 45րդ տարեդարձը։

ԺԱՄԸ 12ԻՆ.— Պատարագէն ետք գրօ-շի պարզում։

Կը նախագահէ.— ԶՕՐ. ՀՈՒՍԷ։

Կը խօսի՝ Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ։

ԺԱՄԸ 13ԻՆ.— Ֆրանքեւհայկական ճաշ Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահին մէջ։

Կը նախագահէ երեսփոխան եւ Մար-սէյլի քաղաքապետ՝ ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ։

ՃԱՇԱԳԻՆ.— 18 ֆրանք։ Տոմսերը ա-պահովել մինչեւ Հոկտ. 3։ Դիմել.— Սելեքթ-Պառ, 18 Պուլվ. Տիւկոմիէ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօ-րէ վերջ։

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ Փարիզի մէջ կը տօնուի 26 Հոկտ. շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ Թաղամասի քաղաքա-պետարանի սրահներուն մէջ։

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը։

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ ի-րիկուն, քաղաքապետարանի Թատրոնին մէջ։

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Օրը կը տօն-ուի մեծ պատրաստութեամբ, 27 Հոկտ. Մոլիէրի շքեղ սրահին մէջ։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահան-դէսը՝ Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 27ին, ժամը 16էն 24։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ բն-դարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաքակազմ։

կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 հին ու նոր երգեր, 455ը ձայնագրուած

Գին 20 Ֆր., առաքման ծախքով 22 Ֆր. Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն 51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ, Գ. հատորի օրինակները ծախուած են։ Նորեր պիտի հասնին շուտով։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Թեհրանէն Ղարիպեան Յարութիւն կը փնտռէ իր եղբայրը Ղարիպեան Արշակ, որ վերջին մեծ պատերազմէն առաջ կ'ապրէր Լիոնի մէջ եւ կամ շրջանները։ Իմացնել Պ. Նշան Տէր-Սարգիսեանի, 132 Րիւ Լաֆայէթ, Վիէն-Իզէռ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանոր-դագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 60 Ֆրանք

Վեցամսեայ 35 Ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 Ֆ.։

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բա-ժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական ծանր գործը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը ժո-ղովի կը հրաւիրէ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան լրիւ կազմը, այս Երկու-շաբթի, ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան սը-րահը, 17 Րիւ Պլէօ։

Ներկայութիւն եւ ճշդապահութիւն անհրաժեշտ է։

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ ծնողքներ, մի՛ զրկէք ձեր զաւակ-ները մայրենի լեզու սորվելու իրենց ար-դար իրաւունքէն։ Այս ոչ միայն ազգային պարտականութիւն է այլ մանաւանդ՝ խիղճի եւ պատուոյ հարց է թէ ձեզի թէ մեզի համար։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրո-ցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմ-բեր 3ին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առտուն 9էն 12 եւ կէսօրէ ետք ժամը 13էն 16.30։

ՓԱՐԻԶԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշա-կոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ, այս Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 3ին, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18։

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, 26 Ռիւ տէ Բոն-վալէսան։

Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել իրենց զաւակները։

×

Լիոնի Հայկազեան վարժարանին վե-րամուտի արձանագրութիւնները սկսած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողքներէն որ ներկայանան եկեղեցւոյ դիւանատունը, արձանագրել տալու համար իրենց զա-ւակները՝ ժամը 10էն 12 եւ 16էն 19 կամ հեռաձայնել՝ 60-47-18։

Այս առթիւ կը հաղորդուի թէ ուսուց-չական նոր կազմով է որ պիտի սկսին նոր շրջանի դասաւանդութիւնները։

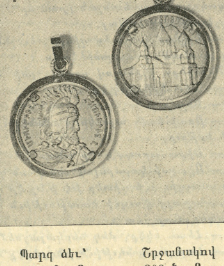
ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը



Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.

Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette.

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — Մանրամասնութիւնները յետագային

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւանանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (Բանաստեղծութիւն)
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարքը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի աւանդական պարահանդէսը Նոյեմբեր 16, Շաբաթ ե-րեկոյ մինչեւ առաւօտ։

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Ֆր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Ջրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ։ Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարե-կան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահնե-րուն մէջ։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան յի-սնամեայ յոբելեանը կը տօնուի Հոկտեմ-բեր 13ին, Սալ տը լա Շիմի։

Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց յանձ-նախումբը կը խնդրէ կազմակերպութիւ-ներէն նկատի ունենալ հետեւեալ թուա-կանները.—

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 19, ցուցահանդէս հայ արուեստագէտներու նկարիչ, արձանա-գործ եւ փորագրիչներու գործերուն։ Հայկական Թանգարանը, 52 Ավընիւ Ֆոշ, (Փարիզ 16)։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7, 8, 9, 10, «Բարեգոր-ծակ վաճառք»։

Յառաջիկային պիտի տրուին մանրա-մասնութիւններ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Վառնայէն Գրիգոր Մանուկեան-Տէմ-պէլէկեան (14 Րիւ Մաքսիմ Կորքի) կը փնտռէ իր զարմիկները որոնք Լիոնի շրջանը կ'ապրին, Հայկազ, Պարոյր, Մարկոս-Վարդազեան եւ Յոլակ ու Ար-շաւիր, Գրիգոր-Վարդազեան ու իրենց մայրը։ Կարելի է տեղեկացնել նաեւ Պ. Վարդանեանի 62 Պուլվ. տը Սեբաստոպոլ, Փարիզ։

IMPRIMERIE SPECIALE DU JOURNAL « HARATCH » 32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահմանի՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 8 OCTOBRE 1963
Le Numero : 0,30 Fr.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9828 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9828

ԽՐԻՄԵԱՆ
ԱՄԲՈՂՋՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԽՄԲ.— «Օրը Օրին», տոմսով մը ժամանակին հաղորդեր էինք թէ Պուէնոս-Այրէսի Հայութիւնը ձեռնարկած էր Խրիմեան ամբողջօրեայ վարժարանի մը հիմնութեան: Եւ բացումը կատարելու համար հրաւիրած էր Պէյրութի Փալանճեան ճեմարանին տնօրէնը, ընկ. Ս. Վրացեան: Բացման հանդէսը տեղի ունեցած է կատարեալ խանդավառութեան մէջ, համազգային շուքով: Պուէնոս-Այրէսի «Արմենիա»յէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Սեպտեմբեր 11ին, կիրակի կէսօրին տեղի ունեցաւ Խրիմեան ամբողջօրեայ վարժարանի պաշտօնական բացումը եւ միջնակարգ դպրոցի հիմնարկէքը Ջաւարեան մարզադաշտին մէջ, ուր կը բարձրանայ դպրոցին երկյարկանի շէնքը:

Հակառակ անձրեւոտ եղանակին, շուրջ 1500 Հայեր փութացած էին Վալենթին Ալսինա, ներկայ ըլլալու համար վարժարանի պաշտօնական բացման հանդիսութեան:

Գոհունակութեամբ կը շեշտենք, թէ անխտիր ամէն դասէ եւ ամէն հոսանքէ ազգայիններ եկած էին հոգեկան վայելք մը փնտռելով կրթական յարկի մը բացման խրախութեան մէջ եւ առոր հետեւանքով ալ լայնօրէն իրենց նիւթական ինքնաբուխ մասնակցութիւնը բերին միջնակարգ վարժարանին համար կառուցուելիք շէնքի հիմնադրամին:

Դպրոցին բակը այլ խօսքով Ջաւարեան մարզադաշտը վերածուած էր հսկայ պատսպարուած սրահի մը, որով մշտապէս տեղացող անձրեւը որեւէ կերպով չխանգարեց հանդիսութեան յաջողագոյն գործադրութիւնը:

Երբ հանդէսը բացուած յայտարարուեցաւ սկաուտները արժանթինեան պետական դրօշով մուտք գործեցին սրահ: Ցնծախուռն բազմութիւնը յոտնկայս եւ խելայեղ ծափերով ողջունեց զանոնք, մինչ քաղաքապետական նուագախումբը, Խրիմեանի աշակերտական երգչախումբը եւ հանդիսականները սկսան երգել Արժանթինեան փառքերգը, որուն յաջորդեց «Մեր Հայրենիքը»:

Աննկարագրելի է այն հայրենաշունչ ոգին, որ կը տիրապետէր մթնոլորտին մէջ եւ թունդ կը հանէր բոլորին սրտերը եւ հպարտութեամբ կը լեցնէր ամէնուն հոգին:

Դրօշակներու հանդիսաւոր մուտքէն եւ ազգային փառերգներէն ետք, Խրիմեան վարժարանի Տնօրէնութեան Յանձնախումբին կողմէ խօսք առաւ Պ. Օննիկ Փանոսեան, որ հակիրճ գիծերու մէջ ներկայացուց Տնօրէնութեան Յանձնախումբի գործունէութիւնը եւ անոր ապագայ առաջադրութիւնները:

Էջմիածնի Հայրապետական Պատուիրակ Բարգէն Եպս. Ապատեան, իբրեւ օրուան հանդիսութեանց կրօնական արարողութեան նախագահ, կատարեց Խրիմեանի նոր շէնքին օրհնէքը՝ յուզելով բոլոր ներկաները:

Սրբազանը, օրհնէքի աւարտումէն ետք, գնահատեց կրթական այս հիմնարկութիւնը կեանքի կոչողներու ճիգը, շեշտեց հայ ոգիով կրթութեան եւ դաստիարակութեան արժէքն ու կարեւորութիւնը եւ մաղթեց որ Խրիմեան վարժարանը լիովին իրագործէ իր ազգաշէն նպատակները, յօգուտ հայ ժողովուրդի գոյապահպանումին եւ նոր սերունդի հայեցի դիմագիծին պահպանման:

Սրբազանին խօսքերը վերջացան խանդավառ եւ երկարատեւ ծափերու մէջ:

Յետոյ, Բարգէն Եպիսկ. Ապատեան, ընկերակցութեամբ Խրիմեան վարժարանի բարերարներու եւ Հոգաբարձութեան անդամներուն, բարձրացաւ դպրոցին երկրորդ յարկը, ուր մի առ մի օրհնեց բոլոր դասարանները, որոնց մէջ սեւ քօղով ծածկուած եւ կախուած էին հանգուցեալ Արտաշէս Սէֆէրեանի, Գալուստ Կիւլպէնկեանի, Ռուբէն Իսրայէլեանի, Ստ. Քէքլիկեանի, Մանուկ Տիարպէքիրեանի, Միք. Շիրինեանի եւ Ասատիկ Քէլէշեանի նկարները:

Օրհնէքէն ետք սեւ քօղերը նկարներէն վար առնուեցան եւ Սրբազանը սրահ վերադառնալով՝ շարունակուեցաւ յայտագրի գործադրութիւնը:

Նախ տեղի ունեցաւ միջնակարգ վարժարանի հիմնարկէքը, օրհնութեամբ Ապատեան Սրբազանին: Հիմնաքարը դետեղեց Պ. Սիմոն Վրացեան, կնքահայրութեամբ Այրի Տիկին Քաթլին Սէֆէրեանի:

Հիմնաքարի զետեղումէն ետք սկսաւ գեղարուեստական բաժինը, երբ դպրոցի աշակերտական երգչախումբը երգեց ազգային երգեր, կատարեց հայկական եւ տեղական պարեր, ղեկավարութեամբ վարժարանի երգչախումբի վարիչ Տիկին Քնարիկ Քէքլիկեանի: Աշակերտները յաջողապէս կատարեցին նաեւ հայրենասիրական արտասանութիւններ:

Ժամը արդէն մէկն էր, երբ ընդհատուեցաւ յայտագրին գործադրութիւնը, ճաշ մատակարարելու համար շուրջ հազար հինգ հարիւր հոգիի:

Հայ Օգնութեան Միութեան անդամուհիներուն խնամքին յանձնուած էր ճաշի պատրաստութիւնն ու սպասարկութիւնը, բան մը որ կատարուեցաւ օրինակելի կարգապահութեամբ եւ կանոնաւորութեամբ:

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պ. Յ. Օղուլեանի խօսքէն ետք ձեռնարկուեցաւ հանգանակութեան՝ ի նպաստ միջնակարգ վարժարանի շէնքին կառուցման:

Հանգանակութիւնը յաջողապէս ղեկավարեցին Պ. Պ. Արտաշէս Սարգիսեան եւ Յովհ. Ստեփանեան, իրենց խօսքերով ու տուած բացատրութիւններով աւելի եւս խանդավառելով ներկաները, որոնք սիրայօժար և առատաձեռնօրէն նուիրատուութիւններով ապահովեցին նոր կառուցուելիք դպրոցական շէնքին իրագործումը:

Ստեղծուած հայրենաշունչ մթնոլորտին մէջ ամէն մէկը բերաւ իր բաժինը, ջանալով զիրար գերազանցել, որուն հետեւանքով ալ գոյացած արդիւնքը գլեց անցաւ ամէնէն լաւատեսներուն ակնկալութիւնները: Մէկ ժամուան մէջ գոյացաւ շուրջ երեք միլիոն փեսոյի պատկառելի գումար մը, որ փայլուն չափանիշն է մեր ժողովուրդի զոհաբերութեան անգերազանցելի ոգիին:

Հանգանակութիւնը փակուելով երբ արդիւնքը յայտարարուեցաւ, ծափերու հեղեղ մըն էր որ ողողեց ամբողջ սրահը, բոլորին սիրտը լեցնելով ուրախութեան եւ գոհունակութեան անկեղծ ըզգացումներով:

Հանգանակութիւնը աւարտելէ ետք՝ խօսք առաւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կեդր. Վարչութեան ատենապետ Պ. Արմէն Պերկամալի, որ ջերմօրէն գնահատեց Խրիմեանի նոր շէնքը իրականացնողները, ինչպէս նաեւ Միջնակարգ վարժարանի մը հիմը դնելու գնահատելի ձեռնարկը, մաղթելով յաջողութիւն:

Յետոյ խօսք առաւ «Արմենիա»յի խմբագիր ընկեր Յովհաննէս Տէվէճեան, որ խօսեցաւ աւուր պատշաճի խանդավառ ճառ մը, խանդավառելով հանդիսականները:

Վերջին խօսողը եղաւ ընկեր Սիմոն Վրացեան, որ խօսեցաւ բովանդակալից գեղեցիկ ճառ մը, առարկայ դառնալով ներկաներու համակրանքի անխառն արտայայտութիւններուն:

Ինչպէս ըսինք, Խրիմեան վարժարանի բացման հանդէսը ցոյց տուաւ, թէ ձեռնարկը կը խօսի բոլոր Հայերու սրտին անխտիր, այդ պատճառով ալ ներկայ էին ամէն համոզումի ու դասակարգի մարդիկ, որոնք բոլորն ալ բերին իրենց զոհաբերութեան բաժինը:

Հանդէսը իրենց ներկայութեամբ պատուած էին Ամենայն Հայոց պատուիրակէն զատ՝ Կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդ Գարաբաշեան Ծ. Վրդ., Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կեդրոնական Վարչութեան ատենապետէն հետ փոխ-ատենապետ Պ. Խորէն Սարաֆեան, ատենադպիր Տոքթ. Եփրատ Պայրամեան, խորհրդական՝ Գալուստ Տէր Մարտիրոսեան, Մխիթարեան վարժարանի ղեկավարներ՝ Հ. Ստեփան Ֆէրահեան եւ Հ. Խաչատուր Վրթանէսեան, Կրթ. Յանձնախումբի ներկայացուցիչներ, Խրիմեան վարժարանին բարերարները, Հայ վարժարաններու Հոգաբարձութեանց եւ Տնօրէնութեանց ներկայացուցիչները, հայ թերթերու խմբագիրները եւ Հայրենակցական ու Մշակութային Միութեանց ու Հ. Բ. Ը. Միութեան ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ մտաւորական ու առեւտրական դասէն շատ մը ազգայիններ:

Հանդէսը վերջացաւ ժամը չորսին, ընդհ. գոհունակութեան մէջ:

Ձեռնարկը եւ հանդիսութիւնը յօրինակ … այլ գաղութներու:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԿԸ ՏԱՐԱԾՈՒԻ
Կ'ԸՍԷ ԱՅԹ ԱՀՄԷՏ

Քապիլներու եւ Պէն Պելլայի վարչակարգին միջեւ ծագած բախումները ունեցան իրենց առաջին զոհը յանձին երիտասարդ զինուորի մը որ վիրաւորուեցաւ օրինապահ ոստիկաններու կողմէ: Դէպքը տեղի ունեցած է Քապիլ հողամասի վրայ: Նոյն ժամուն, Ալժէի մէջ Պէն Պելլա եւ իր նախարարները կ'ընդունէին գնդ. Պումէտիէնը որ նոր կը վերադառնար Մոսկուայէն: Թէեւ կը հերքուի որ այս վերադարձը ստիպողական բնոյթ ստացած ըլլայ Ալժերիոյ դէպքերու պատճառաւ, բայց անտարակոյս Պումետիէնի ներկայութիւնը Ալժերիա կ'ամրապնդէ Պէն Պելլայի դիրքը:

Շաբաթ օր, գնդ. Մոհանտի մէկ կոչին վրայ անմիջապէս երեք հազար հոգի հաւաքուած են եւ զէնքեր ուզած: Հարմուշ որ ապստամբական շարժումին միացած երեսփոխան մըն է յայտարարեց.— «Այսօր Ալժերուայի, Շերշելի, Մէտէայի, Օռլէանվիլլի մեր եղբայրները կրկին սկսան կռուիլ տապալելու համար մենատիրութիւնը: Իմ ներկայութիւնս հոս ցոյց կուտայ անոնց որոնք երկար ատեն գրաւի եկած են տեղացիականութեան վրայ, որ մեր վճռական դիրքը ազգային չափանիշի վրայ է»: Նոյն ատեն կը լսուէր որ զինուորական վարժարանի մօտ հարիւր սպայ-աշակերտներ դասալիք եղած են, ուրիշ չորս հարիւր զինուորներ միացած են Քապիլի շարժումին, Այթ Ահմէտ շեշտած է նաեւ «ալժերացի համայնավարները գիտեն որ Ալժերիան դէպի քաոս կ'երթայ: Փտութեան վրայ յոյս դրած են: Պէն Պելլային կ'օգնեն որպէսզի զայն օգտագործեն յետագային»:

Այթ Ահմէտ հերքեց որ իր կազմակերպութիւնը որեւէ կապ ունենայ Մարոքի հետ:

Էսոշէյթըտ Փրէսի համաձայն Պէն Պելլայի զօրավիգ կեցած է նախագահ տը Կոլ: Ըստ այս գործակալութեան Պէն Պելլա շատ յաճախ հեռաձայնի հաղորդակցութիւններ ունի տը Կոլի հետ: Ըստ այս նոյն աղբիւրներուն լռելեայն համաձայնութիւն մը գոյացած է Փարիզի եւ Ալժէի միջեւ ըստ որուն. ալժերական կառավարութիւնը լուռ պիտի մնայ եթէ Ֆրանսա հիւլէական ռումբ պայթեցնէ Սահարայի մէջ: Ֆրանսական կառավարութեան համար Ալժերիան ղեկավարելու ամէնէն կարող մարդը Պէն Պելլան է:

Հակառակ Ալժերիոյ ներքին կացութեան կը թուի թէ Պէն Պելլա կը պատրաստուի Նիւ Եորք երթալու, Ազգաժողովին մասնակցելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ շատ կողմնակից չէ որ Գերմանիա արմտիք տայ Խորհ. Միութեան: Հրաժեշտի մէկ ճաշին ընթացքին զոր արտասանեց Միւնիխի մէջ, Ատընաուըր յայտարարեց «արմտիք տալ Խորհրդ. Միութեան չի՞ նշանակեր տալ պարանը որով մեզ կախաղան պիտի հանեն, յետագային»:

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒՐ տեսակցութիւն մը տուած է ամերիկեան բազմաթիւ թերթերու եւ շեշտած թէ շատ յուսախաբ եղած է Ֆրանսայէն:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախկին նախագահը՝ Ճելալ Պայար որ մահուան դատապարտուած է Եասը Ատայի մէջ, Գայսերիի բանտը վերադարձաւ: Առողջական պատճառներով հիւանդանոց փոխադրուած էր վերջերս:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Տնտեսական Պարբերաթերթը Սեպտեմբեր 28ի իր թիւին մէջ կը յայտնէ թէ արմտիքի հունձքը իսկական աղէտ մը եղած է, մանաւանդ Ղազախստանի, Ուկրայնիոյ, եւ Վոլկայի շրջանները:

ԱՐՔ ՏԸ ԹՐԻՈՄՖԻ ձիարշաւին առաջին հասաւ Ռոչիլտի ձին՝ Էկսպըրի որ 96 միլիոն բերաւ իր տիրոջ: 100.000 հոգի ներկայ էին Լոնշան, աշխարհի մեծագոյն ձիարշաւին:

ՀԱՅԻԹԻԻ մէջ չորս հարիւր մեռեալ կայ Ֆլորա մրրիկին անցքէն ետք:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարարը՝ Քուվ տը Միւրվիլ զանազան հանդիպումներ պիտի ունենայ նախագահ Քենըտիի հետ:

ԱԶԳ. ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Չանք Քայ Չէք յայտարարեց թէ պէտք է օգտուիլ Մոսկուա-Փեքին տարակարծութենէն համայնավար Չինաստանը վերագրաւելու համար: Այս տարակարծութիւնը կը վերջանայ կամ Խրուշչեւի կամ Մաօ Ցէ Թունկի հրապարակէն քաշուելով:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ Վիէթ-Նամի նախկին դեսպանը (հրաժարեցաւ Օգոստոս 22ին տարակարծիք ըլլալով Վիէթ-Նամի քաղաքականութեան հետ) յայտարարեց թէ Տիկին Նհու «իշխանութեան մոլի ցաւալի պարագայ մըն է»: Շահեկան է նկատել թէ վերոյիշեալ տիկինը հարազատ զաւակն է նախկին դեսպանին:

ՍԷՆ Է ՈՒԱԶԻ մէկ հարուստ ապարանքը որ կը պատկանի Պայի դեղարաններու տիրուհիին, կողոպտուեցաւ առջի օր: Երկու հարիւր միլիոն զոհարեղէն եւ յիսուն միլիոն հին ֆրանք տարուած են: Տիկին Պայի եւ իր բարեկամն ալ վիրաւորուած են աւազակներուն կողմէ:

ԿՐԹԱԿԱՆ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄ
ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Խորհրդային Գերագոյն Խորհուրդը 1958ի Ծնունդին վաւերացուցած էր Խըրուշչեւի կրթական ծրագիրը, որ գործադրութեան կը դրուի այս տարի: Բարենորոգումը առանձին դիմագիծ մը կու տայ հանրակրթական դպրոցին, կը տարբերի Արեւմտեան դասական եւ ամերիկեան գործնական դպրոցներէն, որովհետեւ արհեստագիտական աշխատանքը կը նկատէ որպէս մարդկային պատրաստութեան ազդակ: Անցեալ դարու մանկավարժներու տեսութիւնները կ'իրականանան այդ ծրագրով: Նպատակը գործնական ասպարէզի մը պատրաստել չէ, այլ դաստիարակել, զարգացնել գիտելու, դատելու կարողութիւնները, վարժեցնել յարատեւութեան, կարգապահութեան:

Յեղափոխութենէն առաջ Խորհրդ. Միութեան վարիչները ջանացին պատրաստել «բազմարուեստեան» դպրոցներ, ուր ընդհանուր զարգացումի հետ ուսանողը պիտի ստանար գիտական փորձառական ուսում ձեռական աշխատանքի միացած: Այդ թուականին Ռուսիա երկրագործական երկիր մըն էր, դպրոցները կը սորվեցնէին տեսականօրէն, դասագրքերու հետեւելով: Հետզհետէ զօրացաւ գիտական ուսումը, առանց զանց առնելու ընդհանուր զարգացումն ու մասնագիտութիւնը:

Ներկայ բարենորոգումով կրթական շրջանը պիտի տեւէ 11 տարի, առաջին 8 տարին պիտի յատկացուին գրական նիւթերու (ռուսերէն, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն եւն.) գիտական նիւթերու՝ փորձառական մեթոտով: Այնուհետեւ պիտի կատարուի ընտրողութիւն ընդունակութիւններու համաձայն: Լաւագոյնները պիտի անցնին երկրորդ շրջանին, որ պիտի տեւէ երեք տարի: Միւսները պիտի դիմեն աշխատանքի, կրնան հետեւիլ գիշերային դասընթացքներու: Ընտրութեան առեն Կոմսոմոլն ալ իր կարծիքը պիտի յայտնէ: Ընտրութիւնը պիտի ըլլայ ուրեմն եւ կրթական եւ կուսակցական:

Գրական եւ գիտական ուսումներու հետ պատանին պիտի աշխատի գործատան մը մէջ, ագարակի մը մէջ մասնագէտներու հսկողութեան տակ: Աշխատանքի համաձայն ուսանողը պիտի ըստանայ նիւթական վարձատրութիւն:

Երրորդ տարւոյն վերջը քննութիւնը պիտի կատարուի երկու անգամէն, մէկը դպրոցի մէջ ընդհանուր զարգացումի վերաբերեալ ուսուցչական յանձնախումբի մը կողմէ, միւսը՝ գործատունի կամ ագարակի մէջ մասնագէտներէ բաղկացած յանձնախումբի մը կողմէ: Միտքի եւ արհեստի պատրաստութեան վկայական ստանալով շրջանաւարտը կրնայ յաճախել համալսարան կամ մասնագիտական դըպրոց:

Այսպէս առաջին անգամ լայն աստիճանի վրայ կը դրուի ծրագիր մը, որ միեւնոյն գծի վրայ կը դնէ ուսումն ու արհեստագիտական աշխատանքը, որպէս ազդակ մտաւոր եւ բարոյական դաստիարակութեան: Դաստիարակութեան պաշտօնն է հետապնդել իւրաքանչիւր աշակերտի ձիրքերը՝ պատեհութիւններ տալով արտայայտուելու եւ զանոնք կարողութեանց վերածելով պատրաստել ընկերութեան օգտակար անհատներ: Ձեռական մեթոտաւոր մարզանքներու միջոցով զանել տղուն արհեստագիտական ընդունակութիւնները: «Աշակերտին բարոյական նկարագիրը ամրացնելու նպատակին համար դասագրքերէն աւելի մեծարժէք են արհեստագիտական գործիքները»:

×

Ամերիկայի մէջ ուսուցումը գործնական է, Թոփվէլ գիտած էր դարէ մը աւելի առաջ, թէ ամերիկեան ուսանողը կը խորշի տեսական ուսումներէ: Դըպրոցները բաց են ամէնուն առջեւ, կրթական ընտրողութիւն կայ, կուսակցական միջամտութիւն չկայ: Տարիքի եւ ուսման տեսակէտներով ամերիկացի պատանին ետ կը մնայ եւրոպացի պատանիէն, քիչ պատմութիւն գիտէ, օտար լեզուներու տեղեակ չէ: «Համալսարաններու մէջ մենք հմուտներ չենք պատրաստեր, այլ քաղաքացիներ», կ'ըսեն մանկավարժները: Ամէնուն պատեհութիւն կը տրուի վեր ելլելու, վերջինը հաւասար պիտի ըլլայ լաւագոյնին, որպէսզի ստորադասութեան զգացում չունենայ:

Երկու հսկաներու մրցակցութիւնը կը փոխադրուի կրթական գետնի վրայ: Նախագահը «Պաշտպանողական դաստիարակութեան մասին» ուղղելով Քոնկրէսին կը պահանջէր հինգ միլիառ տոլար վեց հարիւր հազար դպրոցներ բանալու եւ կըրթաթոշակներ յատկացնելու համար: «Պայքարը շարունակելու ենք եւ յաղթանակը պիտի տանինք դպրոցներու շըրջահիւ»: Ծովակալ Սթրաուս 1955ին կ'ըսէր. «Ռուսերը 1960ին պիտի ունենան մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար ճարտարագէտներ, Ամերիկա պիտի ունենայ ինը հարիւր հազար միայն: Աւելի քիչ գիտութեանց եւ ուսողութեան ուսուցիչներ պիտի ունենանք: Հայ Սքուլ վերջացնողներէն տասը առ հարիւրը միայն կը հետեւի դոլէճներու գիտական դասերուն: Ռուսիոյ մէջ տղան աւելի կ'աշխատի, ամերիկացի պատանին նուազ աշխատանք ունի»: Աշխատանքի տեսակէտով Ֆրանսացի աշակերտէն ալ նուազ ծանրաբեռնուած է ամերիկացի տղան: Ֆրանսացի տասը տարեկան տղայ մը տարին 1153 ժամ դպրոց կը մնայ, 173 ժամ կը յատկացնէ տան մէջ պարտականութիւններ կատարելու համար, ամերիկացի ընկերը 959 ժամ դպրոցն է, 106 ժամ տան աշխատանք ունի: Ֆրանսացին պիտի պատրաստէ 12 չարադրութիւն հինգ ամսուան մէջ, Ամերիկացին՝ վեց: Թիւերը երկրորդական են, ուշիմ տղան աւելի կարճ ժամանակի մէջ կը կատարէ պարտականութիւնը եւ տրամադրելի ժամանակ կ'ունենայ ընթերցումի:

Դասակարգակային տարբերութիւններ չկան Ամերիկայի եւ Խորհրդ. Միութեան մէջ, բայց ուսանողներու մէջ ընդունակութիւններու համաձայն կը կազմուին դասակարգեր: Ամերիկայի մէջ ճարտարարուեստի, տնտեսութեան մեծ վարիչներէն ութ հազարը եկած են միջին դասակարգէն: Երկու երկիրներուն մէջ ընտանիքը հեղինակութենէ զուրկ է: Ալէն, Ժիրար Ֆրանսայի մէջ գիտած է 2018 ականաւոր անձերու եւ քննած է 1450էն սկսեալ անմահացածներու ծագումը եւ յանգած հետեւեալ եզրակացութեան. «Ընտանիքը կը ներշնչէ, կը պատրաստէ ընկերային անձնաւորութիւնը, ընկերային կառոյցը արագօրէն չի կրնար քակուիլ, ընտանիքը մեծ դեր ունի դաստիարակութեան մէջ: Եւ սակայն հանճարները կը խուսափին կրթական ամէն կաշկանդումէ:

Խորհրդ. Միութեան մէջ ուսանողը համալսարան, մասնագիտական դպրոց կը յաճախէ դրամատէր պետութեան, ժողովուրդին ծախքով: Ամերիկայի, Ֆըրանսայի, Իտալիոյ մէջ ուսանողները կ'աշխատին Փապրիքաներու, ագարակներու, գրասենեակներու մէջ, խոհանոցներու մէջ, համալսարանական ծախքերը հոգալու համար: Աւելի գնահատելի են քան Ռուսերը, որոնք ընկերութեան մակաբոյծներն են եւ ազգային բարոյական մեծ արժանիք մը ցոյց չեն տար: Կուսակցական խտրականութիւնը ժխտումն է ժողովրդավարութեան:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ԵՐԳԻԾԱԲԱՆԸ

(ԱՌԱՆՁԱՐԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 50ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Առանձար կը պատկանի գրողներու այն սերունդին, որ գործեց Ապտիւլ Համիտի դաժան տիրապետութեան օրերուն, հոգիի ամբողջ զառնութեամբ ապրեցաւ հայկական կոտորածներուն համազգային ողբերգութիւնը: Այդ մղձաւանջի օրերուն ան շարունակած է մեր երգիծանքի, յատկապէս Պարոնեանի քաղաքական երգիծանքի լաւագոյն աւանդութիւնները, պատկերացուցած է հայ ժողովուրդին վիճակը սուլթանական բռնակալութեան տարիներուն, իր գեղեցիկ նորավէպերով թարմ շունչ մը մտցուցած է դարասկզբի գրականութեան մէջ:

Շատ քիչ տեղեկութիւններ կան Առանձարի կեանքին եւ ընկերային գործունէութեան մասին: Եղած սակաւաթիւ աղբիւրները կը հաղորդեն, որ ան ծնած է 1877ին, Թալաս: Միջնակարգ կըրթութիւնը ստացած է Կարինի Սանասարեան վարժարանը, ուր սորված է 5 – 6 տարի: Այդ տարիներուն Կարին դարձած էր ազատագրական խմորումներու կեդրոն:

1900ին Առանձար կը մեկնի Եւրոպա եւ կը մտնէ Ցիւրիխի համալսարանը: Բացառապէս ուսանողական տարիներուն կը վերաբերի անոր գրական, հրապարակագրական գործունէութիւնը: 1901 թուականէն սկսեալ «Մուրճ» ամսագիրին մէջ արեւմտահայ կեանքը պատկերացնող երգիծական գործեր կը գրէ, որոնք կը գըրաւեն ուշադրութիւնը, քանի որ ընթերցող հասարակութիւնը, կը յուսայ, որ ան այս ձեւով պիտի փոխարինէ Պարոնեանը: Իր ժամանակակիցներէն մէկը կը վկայէ թէ՝ «սրտատրոփ սպասում էինք այդ ամսագրի (Մուրճ) համարներին, նրա բովանդակութեան մէջ Առանձարի անունը որոնում եւ ուղղակի յափշտակութեամբ կարդում նրա պատմուածքները»:

Գեղարուեստական ստեղծագործութիւններուն եւ հրապարակագրութիւններուն մէջ Առանձար կ'անդրադառնայ օրուան կենսական հարցերուն եւ կ'աշխատի օգտակար ըլլալ իր ազատագրութեան համար մաքառող ժողովուրդին: Հրապարակագրական յօդուածներուն մէջ բողոքի ձայն կը բարձրացնէ օտար պետութիւններու արտաքին քաղաքականութեան դէմ, մատնանշելով, որ անոնք հայկական հարցը կ'օգտագործեն իրենց քաղաքական շահերուն օգտին:

Սակայն Առանձար ընթերցող հասարակութեան յատկապէս ծանօթ է իր հոյակապ նորավէպերով, որոնք 1905ին լոյս տեսան «Վիշտի ծիծաղ» խորագիրով: Համեստ ծաւալ ունեցող այդ հաւաքածոն աչքի կը զարնէ նիւթերու բազմազանութեամբ, արծարծած խնդիրներու հասարակական նշանակութեամբ եւ գեղարուեստական վարպետութեամբ: Հոն կը տեսնենք թրքական բարբարոս իրականութեան գեղարուեստական պատկերը, արեւմտահայ գաւառացի հարուստներու կեանքը, ծաղրանք օրուան պաշ-

ԳՆՁՈՒՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Աղջնակը, որ բոպիկ եւ կօշիկները ձեռքը բռնած կը քալէր առջեւէն, թեթեւ մը շարժեց իր գլուխը:

— Տուր ինծի կերպասը, շատ ծանր է քեզի համար:

— Բաւական ուժ ունիմ զայն կրելու, պատասխանեց:

Կերպասը կուրծքին սեղմած, արագօրէն կը քալէր եւ կը թուէր անձկութեան մը մատնուած ըլլալ:

Այլեւս որեւէ խօսք չփոխանակեցինք իրարու հետ:

Երբ հասանք գիւղակը, ըսի.

— Ճամբուն վրայ պիտի սպասեմ քեզի, մի մոռնար: Այսպէսով, միասին կը վերադառնանք:

Սրբեց իր աղտոտ ոտքերը եւ հագաւ կօշիկները:

— Միայն ասոնք ունիմ, հետեւաբար պէտք է խնայողութիւն ընեմ, ըսաւ աղջնակը խորհրդաւոր ժպիտով մը:

Եւ բաժնուեցանք իրարմէ:

Յետ միջօրէն անհունօրէն երկար թըւեցաւ ինծի: Քանի մը օրէ ի վեր այլեւս գրպանս դրամ մնացած չըլլալով, գիւղակին միակ լրագրավաճառին ցուցափեղկին մէջ զետեղուած թերթերը կարդացի: Թունիզի մէջ Ռոմէլ պարտաւորուած էր նահանջի դիմել: Կը խօսէին գերմանացի համբաւաւոր մառեշալին ռազմագիտութեան մասին: Կը ծանուցանէին նոյնպէս Ալժէի ռմբակոծումը, ինչպէս նաեւ նոյն քաղաքի նաւահանգիստին մէջ բազմաթիւ ամերիկեան նաւերու ընկղմումը...

Գիւղակին մէջ պահ մը հոս հոն շրջագայեցայ ձեռքերս գրպանս, միշտ խուսափելով անցորդներէն: Պատահեցայ նաեւ Գերմանացիներու: Շուտով դիմեցի դէպի մեծ խճուղին, հեռանալով գիւղակին կեդրոնէն, պառկեցայ փոսի մը մէջ, սպասելով Տունիշայի վերադարձին:

Երկար սպասեցի: Արեւը արդէն մայր էր մտած եւ սակայն Տունիշան տակաւին չէր երեւար: Արդեօք բա՞ն մը պատահեցաւ: Թերեւս գացած էր մինչեւ շրջակայքի ագարակները եւ կամ վերադարձած մեր բանակավայրը՝ տարբեր ճամբայէ մը:

Սայլ մը անցաւ: Խոտերուն մէջ թաքնուեցայ: Անգիտակցաբար խլրացուցած էի գնչուներու բոլոր բնազդները ու հիմա անոնց պէս կը դիմէի թաքստոցի, խուսափելու համար անախորժ դէպքերէ:

Գիշերը սկսած էր արդէն խաւարին մէջ խեղդել տուները, դաշտերը եւ ծառերը, երբ նշմարեցի ստուեր մը: Տունի՞շա՞ն էր արդեօք: Սիրտս սկսաւ արագօրէն տրոփել:

Դուրս ելայ փոսէն եւ դիմեցի դէպի ստուերը: Տունիշան էր:

— Մտահոգ էի, ուշ մնացիր, մրմնջեցի:

Ցողնատանջ ժպիտ մը ուրուագծուեցաւ դէմքին վրայ: Միշտ բոկոտն էր, կօշիկները ձեռքը բռնած:

— Գացի մինչեւ ագարակները, սակայն կաճօները բան մը չգնեցին: Կը խորհին թէ այս կերպասի կտորը գողցուած ապրանք է:

— Տո՛ւր ինծի այդ կտորը, ըսի դարձեալ, դուն երկար քալեցիր, յոգնած ես, մինչդեռ ես ամբողջ ցերեկէն առաք հանգստացայ:

Ու կատակելով, աւելցուցի.

— Եթէ ուզես, քեզ ալ գրկելո՛վ կրնամ տանիլ:

Մեղմօրէն ժպտեցաւ. սաստիկ յոգնութենէն բոլորովին սպառած էր:

Երբ մեծ ճամբայէն հեռանալով մտանք դաշտերուն մէջ, այսպէսով կրճատելու համար մեր ընթացքը, աղջնակը ուզեց պահ մը նստիլ:

Ես ալ նստայ իր կողքին:

— Ի՞նչ գեղեցիկ է գիշերը. շշնջաց Տունիշա:

— Կը սիրեմ այս նոր կեանքը ու կը կարծեմ թէ այլեւս բնաւ պիտի չփնտռեմ մեծ քաղաքները, աւելցուցի:

Ու տեսայ չփել Տունիշայի մերկ ոտքերը, այնպէս ինչպէս պիտի ընէի երախայի մը:

Տունիշան արգելք չեղաւ: Թողուց որ տաքցնեմ ու շարունակեմ շփել իր ոտքերը, եւ տարօրինակ ու չարաճճի ժպիտով մը, մըրմնջեց.

— Տարօրինակ կաճօ մըն ես դուն, գիտե՞ս...

— Բայց ոչ, որեւէ տարբերութիւն չունիմ քեզմէ:

— Կը կարծեմ թէ կը սիրես զիս, ըսաւ յանկարծ աղջնակը:

Երկար պահ մը դիտեցի զինքը ապշած, ապա, ընդոստ ոտքի կանգնելով, գոչեցի:

— Օ՛հ, եկո՛ւր, մեզի կը սպասեն հիմա միւսները...

×

Երբ օր մը, Երքոյին յայտնեցի թէ այլեւս դրամ չունէի եւ այդ իսկ պատճառով ալ ստիպուած էի թողուլ զիրենք ու հեռանալ, ծերունին պահ մը ապշած զիս դիտելէ ետք, երկու ձեռքերը մօրուքին թաթերուն զարնելով, սկսաւ լիաթոք ծիծաղիլ: Արտակարգ ի՞նչ կար բառերուս մէջ:

Նոյնիսկ պառաւ Օրթանքան բերնէն հանելով իր ծխամորճը, սկսած էր ամբողջ սրտով խնդալ:

(5 Շար.)

...ական ժամուլի եւ գրականութեան ...նդէպ :

Իր նորավէպերուն մէկ զգալի մասը ...րագրային նշանակութիւն ունեցող ...ործեր են, ուր կը ներկայացուի իրա– ...կանութեան եւ գեղարուեստական գրա– ...կանութեան յարաբերութեան հարցը : Իր ...ային իսկ գործին մէջ ան ծաղրի են– ...թարկած է մակերեսային, ընկերային ...ուղի բովանդակութենէ զուրկ գրակա– ...նութիւնը եւ անոր արտայայտիչները : «Նորավէպին նորավէպը», «Հոսհոսն ու ...Յանկիկեանը», «Տասը տարի ետքը» ...պատմուածքներուն մէջ ներկայացուած ...ն ժողովուրդի հոգիին խորթ, օտարին ...կուրօրէն հետեւող գրականութեան բնու– ...թագիրը :

«Նորավէպին նորավէպը» պատմուած– ...քին մէջ ստեղծած է անմէջ, իրականու– ...թեան այրող հարցերէն խուսափող գրա– ...գէտին դիմանկարը :

Ան կը մերժէ ամպերէն վեր սաւառնող ...գրականութիւնը, կը ծաղրէ այն հեղի– ...նակները, որոնք կը խուսափին ժողո– ...վուրդին կեանքը պատկերացնելէ եւ կը ...ձգտին միայն սեփական միտքին ու– ...ղղականութիւնը արտաքին պաճուճանքնե– ...րով, գեղեցիկ անմտութիւններով քօ– ...ղարկելու մասին : Պատմական այնպիսի ...մէկ ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ մէջ– ...տեղ դրուած է ժողովուրդի գոյութեան ...գոյութեան հարցը, երբ Համիտի կա– ...ռավարութիւնը որդեգրած է ծրագրը– ...ուած ժողովրդասպանութեան ճամբան, ...պէտք չկայ զգայական պատրանքներով ...մտքերը թմրեցնող գրականութեան մը : ...Գրագէտը պարտաւոր է ներկայացնել ի– ...րականութեան ներքին հակասութիւննե– ...րը, տալ ժողովուրդը սթափեցնող գոր– ...ծեր, պաշտպանել օրուան հրատապ խըն– ...դիրները :

Գաղափարական այդ ելակէտը ունե– ...ցած է գրագէտը՝ սուլթանական ճիրան– ...ներուն մէջ բզկտուող արեւմտահայ գա– ...ւառը նկարագրած ատեն : «Մօրուքի ...տոմը», «Բուրդի վաճառականու– ...թիւն», «Երկու պատկեր», «Կախաղա– ...նէն ... ամուսնութիւն» եւ այլ նորավէ– ...պերուն մէջ ներկայացուած է Թուրքիոյ ...բարբարոսական իրականութիւնը, ...ուր ազգային եւ կրօնական խտրականու– ...թեամբ թունաւորուած ընկերային յարա– ...բերութիւնները կործանարար ազդեցու– ...թիւն կ'ունենան հայ ժողովուրդին վը– ...րայ :

Ձհամակերպելով Թրքական վայրագ ...քաղաքականութեան, Առանձար համար– ...ձակ ձեւով կը քննադատէ իր ազգին դա– ...հիճները, կը ծաղրէ բռնակալներուն հա– ...կամարդկային էութիւնը : Բայց այդ ...ծաղրին մէջ կը խտանայ լեռնացած արտ– ...մութիւն մը, արիւնոտ իրականութենէն ...ծնած անհուն թախիծ մը, որուն շնորհիւ ...ալ կը ստացուի վիշտի ծիծաղ մը :

Վայրենի կամայականութեան ցնցիչ ...պատմութիւն մըն է «Կախաղանէն ... ա– ...մուսնութիւն» նորավէպը : Զարամիտ գրպարտութեան պատճառով բժիշկ Սարգիսը կեցած է կախաղանին առջեւ : Ոտնահարելով մարդկային ամէնէն նուրբ զգացումները, Պաղտատի միւշիրը կ'առաջարկէ զոհին կամ ամուսնանալ տարիներ շարունակ իրեն մօտ պահուըտած յոյն աղջկան հետ եւ կամ կախաղան բարձրանալ : Աչք ծակող գրպարտութենէն փրկուելու համար Սարգիս ստիպուած է կախաղանէն գերադասել հարկադրական ամուսնութիւնը :

Թրքական իրականութիւնը պատկերացնող գործերուն մէջ Առանձար կը հասնի իրապաշտ ընդհանրացումներու, ցոյց կու տայ, որ ողորմելիութեան աստիճանի հասնող բթամիտ, բայց թոյլերուն նըկատմամբ ամբարտաւան եւ աւազակաբարոյ թուրք պաշտօնեաներուն վարքագիծը գոյութիւն ունեցող ներքին քաղաքական կարգերու արտայայտութիւնն է : Գեղարուեստական փայլուն կտորներու մէջ կը պատկերացնէ դարաշրջանի ամէնէն մեծ չարիքը՝ սուլթանական հրէշաւոր էութիւնը, ընթերցողին մէջ յառաջ բերելով ատելութիւն դէպի ամէն ձեւի բռնակալութիւն :

Առանձարի ստեղծագործութիւնը արեւմտահայ նորավէպի զարգացման մէկ որոշ աստիճանին արտայայտութիւնն է : Նախորդ տասնամեակներուն արեւմտահայ նորավէպին մէջ գերազանցաբար կ'իշխէր կենցաղին իրապաշտ պատկերացումը՝ կապուած ժամանակաշրջանի ընկերային յարաբերութիւններուն հետ : Առանձարի մօտ այլ լուծում կը ստանան գործին նիւթին եւ գեղարուեստական կերպարներուն խնդիրները : Ան կը խուսափի կենցաղային նիւթերէ, պատկերացնելով ժողովուրդին ընկերային – քաղաքական վիճակը : Անոր տիպարները կը գործեն բացառաբար ընկերային – քաղաքական յարաբերութիւններու շրջագիծին մէջ. կը ներկայացուին «դուրսի» աշխարհին հետ իրենց ունեցած յարաբերութիւններու ծիրին մէջ : Եթէ նախորդ տասնամեակներուն կենցաղին վերարտադրութիւնը կը միտէր ընկերային նըպատակ, Առանձարի մօտ ընկերային հարցը միջոց կը դառնայ քաղաքական հարցեր արծարծելու համար :

Առանձար շատ քիչ զբաղեցաւ գրականութեամբ : Կեանքի անապահով պայմանները ստիպեցին զինքը հրաժարիլ գըրականութենէն եւ զբաղիլ ուսուցչութեամբ : Կարդալով անոր սակաւաթիւ պատմուածքները, մարդ կ'ափսոսայ, որ այդքան կարճ տեւեց նրբազգաց արուեստագէտին, տաղանդաւոր երգիծաբանին ստեղծագործական ուղին :

Ա. ՅԱԿՈԲՋԱՆԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՔՈՆԿՈԼԵԱՆ ԲԱՐՔԵՐ

Յարդապատ երդիքներ ունեցող Քաթանկայի Միւսոնքօ գիւղին միակ քարաշէն տան պատշգամէն, անցեալ շաբաթ, միջին տարիքի ցեղապետ մը բըթամիտ նայուածքով կը դիտէր խումբ մը տեղացի պարուհիներ, որոնք խելացնոր շարժուձեւերով կը ծեքծեքէին իրենց ազդրերը, ընկերակցութեամբ թըմբուկներու աղմկալի կշռոյթին :

Ձիւնաւորական մոխրագոյն օթոցով ծածկուած դպրոցական աթոռէ դահի մը վրայ նստած եւ ոտքերը ընձառիծի մորթի մը վրայ փռած՝ Լիւնտա ցեղախումբին 25րդ նորընտիր Մուաթա Եամպօն (ցեղապետը) կը ստանար իր ժողովուրդին հաւատարմութեան երաշխիքը : Իր դահակալութիւնը հետաքրքրական երեւոյթ մըն է ցեղերու պատմութեան մէջ, որ դեռ խոր արմատներ ունի Քոնկոյի մէջ : Յամաքամասի մը մէջ, ուր ամբոխավար ղեկավարներ միշտ կը խօսին յառաջդիմութեան մասին, Մուաթա Եամպօ ԻԵ. յաջողութիւններ արձանագրեց յետադիմութեան ուժ տալով :

Լիւնտաներու ցեղապետ ըլլալը փոքր արժանիք մը չէ : Առնուազն չորս դարերու պատմութիւն ունեցող եւ մէկ միլիոն հաշուող այս ցեղախումբը տարածուած է Քոնկոյի Քաթանկա նահանգէն մինչեւ Փորթուկալեան Անկոլա եւ Հիւսիսային Ռոտեզիա : Լիւնտա ցեղախումբին ամէնէն ականաւոր զաւակն է Քաթանկայի անջատողական շարժումին ղեկավարը՝ Մոյիզ Չոմպէ, որ ամուսնացած է Մուաթա Եամպօ ԻԴ.ի աղջկան հետ : Անցեալ Յունիսին, երբ Չոմպէի աները մեռաւ, որոշ ժամանակի մը համար հաւանական յաջորդը ան նկատուեցաւ : Բայց ցեղախումբին երեցները, վախնալով որ Չոմպէ կրնայ զիրենք սպիտակամորթերուն ենթարկել, որոշեցին իրենց ձայները կեդրոնացնել երկրորդական անձնաւորութեան մը վրայ՝ Կասթօն Միւշիտի, որ տպաւորիչ արարողութիւններով գահ բարձրացաւ եւ դասուեցաւ «աստուծոյ» կարգին :

Ցեղախումբին մէկ հաւատքին համաձայն, օձը, որ Լիւնտացիներուն ամէնէն սրբազան էակն է, ունի երկու գլուխ, իւրաքանչիւրը մարմնին մէկ ծայրին վըրայ հաստատուած եւ երկսեռ է : Այս իմաստով ալ նոր ցեղապետին ընտրութեան վերջնական վաւերացումը կատարուեցաւ երեք ղեկավար Քանամփիմպի եւ երեք ղեկավարուհի Ռուկէժի կողմէ : Ապա՝ ընտրեալը նետուած է խրճիթի մը մէջ, ուր գիւղացիները անընդհատ աղտոտ հայհոյանքներու տեղատարափ մը թափած են իր վրայ, ցոյց տալու համար, թէ դեռ «աստուածացած» չէ : Վերջապէս, թաղադրած են Միւսոնքօյէն 150 մղոն հեռու գտնուող նուիրական լերան մը վրայ : Հոն՝ Ռուկէժի վարակոտ ձեռքերէն ստացած է իր խորհրդանշանը՝ սրբազան ապարանջան մը, շինուած երկաթէ եւ պղինձէ ու պատուած նոր մորթուած այծի մը առնանդամին ջիղերով(*) :

Նախկին ցեղապետը յառաջդիմական տրամադրութիւններ ունէր : Քաջալերեց ցեղախումբին փոքրիկները, որպէսզի դպրոց յաճախեն եւ թելադրեց այր մարդոց աշխատիլ, փոխանակ իրենց կիներուն աշխատանքը դիտելով պարապ թափառելու : Կը խօսէր Ֆրանսերէն եւ լաւ յարաբերութիւններ ունէր եւրոպացիներուն հետ : Իր յաջորդը՝ 20րդ դարու մէջ նման տրամադրութիւններ չունի : Կը կասկածի ճերմակներէն եւ կը խօսի միայն իր ցեղին լեզուն եւ քիչ մըն ալ Սուահիլի :

Իր ներկայութեան մինչեւ իսկ իր կինը եւ երեք պետերը պէտք է կծկտին գետնին վրայ : Անոնք, որ իր հետ կը խմեն, պէտք է մէկ ծունկերնին գետին դպցնեն ու իրենց ձեռքերով երկու անգամ խոնարհութիւն ընեն : Բոլոր անոնք, որոնք իր առջեւէն կ'անցնին, պէտք է խոնարհին եւ ծափ զարնեն :

Շատեր, թերեւս կարծեն, թէ այսքան բիրտ ցեղապետի մը իշխանութեան տակ, յեղափոխութիւն մը անխուսափելի է : Մանաւանդ, որ տնտեսական պայմանները շատ անցուկ են, որովհետեւ պարբերաբար կը կողոպտուին Քոնկոյի զինուորներու եւ Քաթանկացի նախկին զինուորներու կողմէ : Այսուհանդերձ, զարմանալի կերպով, նոր ցեղապետը շատ աւելի ժողովրդականութիւն կը վայելէ, քան իր նախորդը :

Էլիզապէթվիլի շքեղ պողոտաներէն դեռ նոր ետ վերադարձած երիտասարդ Լիւնտացի մը հետեւեալը յայտարարեց.

— «Հոն գտնուած միջոցիս սկսայ մտածել, թէ ի վերջոյ ապուշութիւն էր ցեղախումբին այդ արարողութիւնները եւ աւանդութիւնները, բայց ներկայիս, որ հոս կը գտնուիմ, շատ բնական կը գըտնեմ : Աւելին՝ կը սիրեմ » :

— Թ. Ա. Թ.

(*) Տարիներ առաջ Պելճիքացիներու կողմէ արգիլուած զոհաբերութեան ձեւի մը տժգոյն հետքն է այս : Արդարեւ, անցեալին, սովորութիւն ունէին ցեղապետի մը գահակալութեան առթիւ զոհաբերել պատերազմիկ մը, եւ օգտագործել անոր առնանդամին ջիղերը :

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՁԵՌԱԳԻՐ

Լենինկրատի գրադարանին մէջ գտնըուած է պարսկական արժէքաւոր ձեռագիր մը՝ «Տասթուր Ալ – Մուլուք», («Կանոններ թագաւորներու համար») վերնագիրով, որուն հեղինակն է ԺԷ. դարու գիտնական Սամանտար Տերմէզի : Գիրքը բաղկացած է 22 գլուխներէ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Վերջապէս եթէ ըսէին ինծի թէ այս կինը այս գիշեր ձերը պիտի ըլլայ եւ վաղը պիտի սպաննուիք, կ'ընդունէի : Բայց եթէ ըսէին թէ տասը ոսկի տուէք եւ սիրողը պիտի ըլլաք, պիտի մերժէի ու պիտի լայի տղու մը պէս որ արթընցած ատեն երազին մէջ տեսած դղեակին անհետանալը կը նշմարէ :

Սակայն կ'ուզէի ճանչնալ զայն : Ասիկա միջոց մը ու նոյնիսկ միակ միջոցն էր անոր վրայ գաղափար մը կազմելու համար :

Ուստի բարեկամիս ըսի որ անպատճառ կ'ուզէի իր արտօնութիւնովը ներկայանալ իրեն եւ նրբանցքներուն մէջ թափառեցայ, մտածելով որ հիմա պիտի տեսնէր զիս եւ չգիտնալով թէ ինչ դիրք բռնելու էի իր ակնարկին տակ :

Կ'աշխատէի առաջուընէ պատրաստել անոր ըսելիք խօսքերս :

Սէրը ինչ վսեմ տղայութիւն մըն է : Վայրկեան մը ետքը բարեկամս եկաւ :

— Մեզի կը սպասէ, ըսաւ :

— Առանձի՞ն է, հարցուցի :

— Ուրիշ կին մը կայ քովը :

— Էրիկ մարդ չկա՞յ :

— Ո՛չ :

— Երթա՛նք :

Բարեկամս թատրոնին դրանը կողմը գնաց :

— Այդ կողմէն չէ, ըսի :

— Շաքարեղէն ուզեց, երթանք գնենք : Օփերայի քասաժին մէջ գտնուած շաքարավաճառի մը խանութը մտանք :

Կ'ուզէի ամբողջ խանութը գնել, եւ կը նայէի թէ ինչ տեսակ բաներ ընտրելու էր երբ բարեկամս ըսաւ.

— Լիպրա մը սառնապատ խաղող տըւէք :

— Կը սիրէ՞, գիտէ՞ք :

— Ուրիշ շաքարեղէն չուտեր : Ամէն մարդ գիտէ ասիկա : Ահ, շարունակեց, երբ խանութէն դուրս ելանք, գիտէ՞ք թէ ինչ տեսակ կնոջ մը պիտի ներկայացնեմ ձեզ : Մի կարծէք թէ դքսուհի մըն է : Պարզապէս պոռնիկ մըն է, սիրելիս : Ուստի մի նեղուիք եւ մտքերնիդ ինչ որ անցնի ըսէք :

— Աղէ՛կ, աղէ՛կ, թոթովեցի :

Եւ ետեւէն գացի ինքնիրենս ըսելով որ իմ սէրէս պիտի բժշկուէի :

Երբ օթեակ մտայ, Մարկըրիթ քահ քահ կը խնդար :

Կ'ուզէի որ տխուր ըլլար :

Բարեկամս զիս ներկայացուց : Մարկըրիթ գլխով թեթեւ խոնարհութիւն մը ըրաւ ու ըսաւ.

— Շաքարեղէնս ո՞ւր է :

— Ահաւասիկ :

Առած ատենը երեսս նայեցաւ : Աչքերս խոնարհեցուցի ու կարմրեցայ :

Քովը նստող կնոջ ականջին ի վար ցած ձայնով բաներ մը ըսաւ եւ երկուքն ալ խնդացին :

Տարակոյս չկար թէ իրենց զուարթութեան պատճառը ես էի : Շփոթութիւնս կրկնապատկուեցաւ : Այդ թուականին խիստ զօրաւոր եւ զգայնոտ սիրուհի մը ունէի, որուն զգացումը եւ մելամաղձոտ նամակները կը խնդացնէին զիս : Իմ զգացածէս հասկցայ թէ որքան ցաւ պատճառած էի անոր եւ հինգ վայրկեանի չափ սիրեցի զայն որպէս երբեք սիրուած չէ կին մը :

Մարկըրիթ շաքարեղէնը կ'ուտէր առանց ինծմով զբաղելու :

Ընկերս չուզեց այս ծաղրելի դիրքին մէջ թողուլ զիս :

— Մարկըրիթ, ըսաւ, պէտք չէ զարմանաք եթէ Պ. Տիւվալ չի խօսիր ձեզ հետ : Դուք զինքը այնչափ խռովեցիք որ բառ մը չի գտներ ըսելու :

— Կարծեմ թէ պարոնը ձեզի ընկերացաւ որովհետեւ առանձին հոս գալերնիդ ձանձրոյթ կը պատճառէր ձեզի :

— Եթէ այդ ըսածնիդ ճիշդ ըլլար, պատասխանեցի, չէի աղաչեր Էռնէսթին որ ձեզի ներկայացնելու համար արտօնութիւն խնդրէ ձեզմէ :

— Թերեւս ասիկա միջոց մըն էր աղետալի վայրկեանը յապաղեցնելու :

Մարկըրիթի նման աղջիկներուն հետ ապրողները գիտեն թէ անոնք ինչ հաճոյք կը զգան սրամտութիւն ծախելով եւ առաջին անգամ իրենց տեսած անձերուն հետ խնալով : Ասիկա անշուշտ փոխարինութիւն մըն է այն նուաստացումներուն, զորս յաճախ ստիպուած են կրել ամէն օր իրենց տեսած անձերէն :

Ուստի անոնց պատասխանելու համար պէտք է վարժուած ըլլալ անոնց ընկերութեան եւ ես այդ վարժութիւնը չունէի : Եւ յետոյ, Մարկըրիթի վրայ կազմած գաղափարս չափազանց երեւցուց ինծի անոր կատակը : Այդ աղջկան ոչ մէկ արարքը անտարբեր կը թողուր զիս : Ուստի ոտքի ելայ եւ ձայնի այլանդակութիւնով մը, զոր չկրցայ ծածկել, ըսի.

— Եթէ իմ վրաս ձեր ունեցած կարծիքը այդ է, օրիորդ, ինծի կը մնայ ներում խնդրել ձեզմէ անխոհեմութեանս համար եւ հրաժեշտ առնել հաւաստելով ձեզ թէ ուրիշ անգամ այդպիսի արարքի մէջ պիտի չգտնուիմ :

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տակառեան ընտանիքը յիսուն ֆր. կը նուիրէ Կարապետ Զատուրօֆի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի: Ստանալ՝ «Յառաջ»էն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալու-թեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գամէր Բենիամինէ երեսուն ֆր., փոխան ծաղ-կեպսակի, ողբ. Հայկ Պապեանի յուղար-կաւորութեան առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ — Պօմոնի Հ. Յ. Դ. Զա-ւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին Պօ-մոն: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ — Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, որոշուած հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանոր-դագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան	60 *Ֆրանք*
Վեցամսեայ	35 *Ֆրանք*

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 *ֆ.:*

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բա-ժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ *եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն* Յառաջի *վարչական ծանր գործը:*

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօ-րէ վերջ :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ Փարիզի մէջ *կը տօնուի 26 Հոկտ. շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ Թաղամասի քաղաքա-պետարանի սրահներուն մէջ:*

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ ի-րիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի աւանդական պարահանդէսը Նոյեմբեր 16, Շաբաթ ե-րեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ըն-դարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ :

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 *հին ու նոր երգեր,* 455*ը ձայնագրուած*

Գին 20 *ֆր., առաքման ծախքով* 22 *ֆր.*

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն

51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Գ. հատորի օրինակները ծախուած են: Նորեր պիտի հասնին շուտով :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Թեհրանէն Ղարիպեան Յարութիւն կը փնտռէ իր եղբայրը Ղարիպեան Արզար, որ վերջին մեծ պատերազմէն առաջ կ'ապրէր Լիոնի մէջ եւ կամ շրջանները: Իմացնել Պ. Նշան Տէր-Սարգիսեանի, 132 Րիւ Լաֆայէթ, Վիէն-Իզէռ :

Imprimerie Speciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ ծնողքներ, մի' զրկէք ձեր զաւակ-ները մայրենի լեզու սորվելու իրենց ար-դար իրաւունքէն: Այս ոչ միայն ազգային պարտականութիւն է այլ մանաւանդ՝ խիղճի եւ պատուոյ հարց է թէ ձեզի թէ մեզի համար :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրո-ցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմ-բեր 3ին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առտուն 9էն 12 եւ կէս օրէ ետք ժամը 13էն 16.30:

ՓԱՐԻԶԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշա-կոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ, *այս Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 3ին, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18:*

×

ԼԻԼԱՅԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐԸ

Լիլլայի եւ մօտակայ Թաղամասերու հայ ծնողքներու կը յայտնենք որ Լիլլայի հայերէնի դասերը վերսկսած են ուսուց-չութեամբ մեր երիտասարդ մայրերէն Տիկին Մ. Իւլիւպէյեանի, կրնան արձա-նագրուիլ փոքրեր եւ մեծեր (պաքալո-րեայի դասարանէն): Կը խորհինք տալ երթեւեկութիւնը ապահովելու միջոց մը կարգադրելու մասին: Առ այդ կը խնդ-րենք որ ծնողքները պարզեն իրենց պա-րագան կամ ներկայանալով Հինգշաբթի կէս օրէ ետքերը ժամը 14էն17, Րիւ Անրի Պարպիւս, Էֆոլ Սէն Լուի, *կամ հեռա-ձայնելով առտուները, բայց Շաբաթ եւ Կիրակի օրերէն:* ՍԱՆԹՐԱԼ 44–29:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, 26 ռիւ տէ Քոն-վալէսան:

Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել իրենց զաւակները:

×

Լիոնի Հայկազեան վարժարանին վե-րամուտի արձանագրութիւնները սկսած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողքներէն որ ներկայանան եկեղեցւոյ դիւանատունը, արձանագրել տալու համար իրենց զա-ւակները՝ ժամը 10էն 12 եւ 16էն 19 կամ հեռաձայնել՝ 60 – 47 – 18:

Այս առթիւ կը հաղորդուի թէ ուսուց-չական նոր կազմով է որ պիտի սկսին նոր շրջանի դասաւանդութիւնները :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	ֆր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Զրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ: Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — *Մանրամասնութիւնները յետագային*

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*Բանաստեղծութիւն*)
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա-կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու-թիւն: Նորոյթ խաւաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — *ծածկոցներ.* —

Tapiflex — Tapisom — Carpette

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 9 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

…րդ ՏԱՐԻ — 9829 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 39e ANNÉE — Nº 9829

…ղ ՈՐ ԱԿԱՆՋ ՈՒՆԻ ԹՈՂ ԼՍԷ

ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

…յաստանի «Սովետական մանկա…» ամսաթերթը, «Զրոյց հեղինակի…» խորագրով, հրատարակութեան … է պուլկարահայ ուսուցչուհիի մը … նամակը, ուղղուած Հայաստանի … րոցներուն համար նորոգ պատրաս… ուած «Հայոց լեզուի բնթերցարան»ի … ղինակներուն :

…արդային վարչակարգին տակ … պուլկարիա) ապրող նամակագիրին դի… ողութիւնները եւ առաջարկները կը բը… համազգային մտահոգութիւններէ : … նեակ տարիներէ ի վեր բուռն կեր… պաշտպանած ենք այս միտքերը, … այժմ կը բաժնեն նաեւ Հայաստանի … ուորականութիւնը եւ ժողովուրդը : … յառաջդիմականութիւնները կ'ու… ցնեն մեզ, ընդհակառակն դժգոհ … «պրոգրեսիստներէն» :

…րեւ՝ նամակին հիմնական միտ…ը :

… Առանձնապէս ուրախութիւն պատճա… ինծի այն պարագան, որ դասագիր… մէջ բաւական շատ են հայրենասի… եւ հերոսական գրուածները : Դ. … րանցի տղուն հողին սխրանքներու… է : Գիտէ՞ք, մենք նախապէս մեր … գիրքերը կը ստանայինք Կ. Պոլ… եւ որովհետեւ գրաքննութիւնը միշտ … եղած է այնտեղ, հայրենասիրա… չունչով գրուած ոչ մէկ նիւթի կը … դիպէինք այդ դասագիրքերուն մէջ, … կը յիշեմ, որ մեր ուսուցիչները … թիւ միջոցներ կը գտնէին այդ … ը լրացնելու համար : Ի հարկէ, … նէն ստացուած դասագիրքերը … աստիճանի չէին, բայց նորէն որոշ … հեռու էին գոհացնելէ այն անըս… հետաքրքրութիւնը, որ ունի աշա… իր հայրենիքի եւ ժողովուրդի … անքներուն նկատմամբ :

… Վերջերս շատ խօսուեցաւ հայ լեզ… մաքրութեան մասին, թէ հայրենի — … թէ Սփիւռքի մէջ բաւական հեղինա… կարծիքներ արտայայտուեցան : … ինծի հետ համաձայն էք, որ … եւ առաջ դասագիրքերը պէտք է … լեզուի մաքրութեան տիպարներ եւ … ողութեամբ ձեր նոր ձեռնարկը … ղած է հիներու թերութենէն : … է լեզուի հանդէպ բծախնդրու — … , բայց դեռ կը հանդիպինք այն — … բառերու, որոնք կարելի էր փոխա… հայերէնով, ի հարկէ եթէ անհրա… է՝ արեւմտահայերէնով : Չէ՞ որ … ժամանակ մարդ ամէնէն առաջ … իր հարազատին, եղբայրը՝ եղ… : Ինչո՞ւ, ուրեմն, չօգտագործել … հարուստ բառապաշարը, որ ստեղ… է արեւմտահայ մտաւորականու — … : Ցաւօք, մեր լեզուն ունի այնպի… կուռ կառուցուածք եւ նոր բառեր … ելու անսահման կատարելութիւն — … որ միայն պատիւ կը բերէ իրեն : … չօգտուինք այդ առաւելութիւն — … եւ հոն, ուր հնարաւոր է, չստեղ… մերը, հայկականը : Երբ շատ լեզու… րէն եւ լատինէն բազմաթիւ … բառեր նոյնութեամբ իւրացու… մեր հայերը թարգմանեցին ու սե… ներուն յանձնեցին, օրինակ, աշ — … ութիւն, երկրաչափութիւն, … ութիւն եւ այլ բառերը, ո — … շատ աւելի հասկնալի ու պերճա — … : Արդ, ինչո՞ւ չհետեւինք անոնց … , չէ՞ որ սինեմաթոգրաֆիա կը … պարզապէս շարժուն նկար, … «կինօ» ըսենք, երբ «շարժանկա…

…րը» աւելի հայերէն է : Իսկ այն բառերը (պոմիդոր, բադրիջան եւայլն), որոնց արեւմտահայերէնը արդէն լայն գործածութիւն գտած է, ինչո՞ւ չօգտագործուին եւ չժողովրդականացուին Արեւելահայերուն կողմէ ալ : Կը ներէք, որ լեզուի հանդէպ այսպիսի բծախնդրութիւն ցոյց կուտամ, չէ՞ որ դուք այնպէս սրտացեղ տողերով կը բացատրէք իմ աշակերտներուս, թէ «Հայ լեզուն է մանուկներին յաւերժ հայ պահել» : Ահա թէ ինչու մենք Սփիւռքի մէջ ապրող Հայերս, թերեւս քիչ մը աւելի իրաւունք ունէինք սրտի դողով պահելու եւ պահպանելու ամէն մէկ բառը այդ լեզուին : Ուշադրութիւնս գրաւեց, որ դասագիրքին մէջ, դասական հեղինակներու գործերուն մէջ չէ (Մուրացան, Թումանեան, Ազայեան եւ ուրիշներ), որ կը հանդիպինք օտարամուտ բառերու, այլ աւելի նորերն են, որ կը գործածեն կուլտուրա, ասոմբէֆենա, տրակտոր, ռեսպուբլիկա, պարտիա, պոմիդոր, բադրիջան, կոնգրես, դելեգատ եւայլն, (ԽՄԲ.— Մենք չենք բաղդը, չըլլա՞յ թէ արտասահմանի պրոգրեսիստին ցաւը բռնէ,— պատասխանատու չենք) :

Լաւ չէ՞ր ըլլար նաեւ, որ դասագիրքին մէջ գոնէ քանի մը արեւմտահայ հեղինակներ ալ տեղ գտնէին : Զարմանալի չէ՞, ռուս, ֆրանսացի, իտալացի եւ բազմաթիւ ազգութիւններու հեղինակներ տեղ ունին հայ աշակերտին դասագիրքին մէջ, բայց արեւմտահայ հեղինակը անտեսուած է : Լեզուի տարբերութիւնը մեծ պատճառ չէ, եւ եթէ իբրեւ պարտադիր նիւթ դժուար է տալոց խըրացնել տալ, նոյնիսկ իբրեւ ընթերցման նիւթ տրուելով՝ մեծապէս կը նպաստէ երկու հատուածներու մերձեցման : Ես պիտի ուզէի, որ հայ նոր սերունդը, ըլլայ ան արեւմուտքի թէ արեւելքի հատուածին պատկանող, հաւասարապէս տիրանայ Զօհրապի եւ Թումանեանի, Վարուժանի եւ Աբովեանի լեզուներուն եւ հարստացնէ իր բառապաշարը մէկին եւ միւսին անսպառ գանձերով » :

Մ. ԹԱՆԳԱՐԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ ՄԱՀԱՓՈՐՁԷ ԱԶԱՏԵՑԱՒ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԻ

Կիրակի օր Ալճեի պանդոկին մօտ մահափորձի մը զոհ պիտի երթար Պեն Պելլա որուն դէմ ընդդիմութիւնը օրէ օր աւելի կը կազմակերպուի : Ընկերվարական Ճակատի Ուժերն են որ առաջին անգամ արձագանգ եղան այս դէպքին եւ լրագրողները հաւատք չեն ընծայած, բայց յետագային պարզուած է որ բազմաթիւ վկաներ ալ, անդիտակցաբար, ականատես եղած են դէպքին :

Պեն Պելլա նաւահանգիստ գացած էր ընկերանալով Լիպերիոյ նախագահին եւ կրկին կառք նստած : Այս կառքը պահ մը կեցած է Պուլվար Քարնոյի վերը, Ալճեի պանդոկին մօտ, հաւանաբար որպէսզի Պեն Պելլա խօսի հաւաքուած ամբոխին, բայց երբ նախագահը կը պատրաստուէր վար իջնել իր մէկ դիկնապահը զէնքը կրկին հրած է կառքին մէջ, որ անմիջապէս ճամբայ ելած է : Ժողովուրդը հազիւ անդրադարձած է որ կարմիր շապիկ հագած մարդ մը կը վազէ կառքին ետեւէն, ատրճանակ մը ձեռքը :

Անդին, Թիզի - Ուզուի մէջ, իշխանութիւնները ձերբակալած են երեսփոխան Ուսմանը որ կցորդն էր Այթ Ահմէտի : Կը թուի թէ ձերբակալութիւնը բաւական բռնի պարագաներու մէջ կատարուած է եւ ընտանիքն իսկ ոչ մէկ լուր կրցած է առնել իրմէ : Ուսմանը քուէարկած էր սահմանադրութիւնը, բայց վերջերս Այթ Ահմէտի միացած էր ուր թէեւ շատ իր տեղը չէր : Մտաւորական, ինք էր որ ժամանակին կապը կը պահէր համայնավարներուն հետ :

Բերանացի ընդդիմութիւնը չէ լռած ամէն պարագայի մէջ եւ Այթ Ահմէտ ճառի մը ընթացքին չէ վարանեցած թէ Պեն Պելլայի վարչակարգը Ֆրանքոյի վարչակարգէն ալ գէշ է եւ ամբաստանեց Պեն Պելլան իբրեւ «Թերաճ ֆաշիստ մը» : Այթ Ահմէտ վճռական կերպով յայտնեց նաեւ թէ որոշած են տապալել այդ վարչակարգը եւ հաստատել կառավարութիւն մը որ ըլլայ ժողովրդական կամքին արտայայտութիւնը, աշխատանք տայ բոլորին եւ թոյլ տայ որ իրենց զաւակները դպրոց երթան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔ եւ Քուէյթ հանդիսաւոր կերպով հաշտուեցան : Այս առթիւ դաշնագիրը Պաղտատ ժամանած է եւ մառեշալ Առէֆի կողքին ներկայ եղած է աղօթքներուն : Ծանօթ է որ Իրաքի եւ իշխանապետութեան յարաբերութիւնները վատթարացած էին Քասըմի օրով :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ Սպիտակ Տան մէջ, Քենըտի եւ Քուվ տը Միւրվիլ պաշ խօսակցութիւն մը ունեցած են ընդհանուր կացութեան շուրջ :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ծերակուտական Կուերինկ տեղեկագիր մը ներկայացնելով յայտնեց թէ տնտեսական օժանդակութիւնը պէտք է ջնջուի Սուրիոյ եւ Լիբիոյ, այս երկիրներէն մէկը քաղաքական շփոթ կացութեան մէջ ըլլալով իսկ միւսը՝ քարիւղ ունենալով : Բայց, ըստ Ամերիկացին, օժանդակութիւնը պէտք է աւելնայ Թուրքիոյ, Յորդանանի եւ Պաքիստանի :

ՕՍՄԱՆ ՊՈԼՈՒՔՊԱՇԻ որ նախագահն է Թրքական «ազգին կուսակցութեան» փորձեց անձնասպան ըլլալ քնաբեր դեղ առնելով, մեծ քանակութեամբ : Անգիտակից վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուած : Պոլուքպաշի, յիսուն տարեկան է եւ Անգարայի երեսփոխան : Այն կուսակցութիւնը որուն նախագահն է, ընդդիմութեան երկրորդ կուսակցութիւնն է, առաջինը Ատալէթը ըլլալով :

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ խորհրդարանի հանդիսաւոր բացումը կատարուեցաւ Կիրակի օր : Առաջին անգամ ըլլալով կիներ կան : Վեց՝ երեսփոխանական ժողովին մէջ եւ երկու՝ Ծերակոյտին :

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ, պետութեան Ապահովութեան Ատեանի դատախազը մահապատիժ պահանջած է նախկին վարչապետ՝ Տոքթ. Մամուն Քուզպարիի եւ 12 սպաներու դէմ, որոնք ամբաստանուած են այն յանցանքով թէ, երկու տարի առաջ, վերջ դրած են Եգիպտոսի հետ միութեան : Բոլոր ամբաստանեալները կը դատուին ի բացակայութեան բացի գնդ. Քուզպարիէ, զարմիկը նախկին վարչապետին :

ԱԼՊԱՆԱՑԻ 14 քաղաքացիներ Եուկոսլաւիա ապաստանած են, իրենց երկրին մէջ տիրող սարսափին պատճառաւ :

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ Ժողովին մէջ, Մաքսիմոս պատրիարքը ծանրացաւ արեւելեան եկեղեցիներու կարեւորութեան վրայ : Մերժած էր լատիներէն արտայայտուիլ :

ՀԱՅԻԹԻԻ զոհերուն թիւը 4000 հասած է :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԼՈՆՏՈՆ ՀԱՍԱՒ

Լոնտոնէն կը հեռաձայնեն մեզի թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Վազգէն Ա. Լոնտոն հասած է Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10.30ին եւ անմիջապէս գացած է տեղւոյն Ս. Սարգիս եկեղեցին : Զինքը դիմաւորելու փութացած էին կրօնական ներկայացուցիչներ եւ հոծ բազմութիւն մը :

Քանի մը օր հիւրն ըլլալէ ետք Քանթըրպըրիի Արք.ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պիտի երթայ Երուսաղէմ, Եգիպտոս եւ Հնդկաստան :

Այս առթիւ Երուսաղէմի Պատրիարքարանէն ստացանք հետեւեալ հաղորդագրութիւնը .—

« Հաճոյքով կը տեղեկացնենք մերազն ժողովրդեան թէ Նորին Ս. Օծութիւնն Տ. Տ. Վազգէն Ա. վեհափառ կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, ընդառաջելով Երուսաղէմի Պատրիարք Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Արք.ի հրաւէրին, ուխտի կուգայ Երուսաղէմ Հոկտեմբեր 12ին :

« Նորին Վեհափառութիւնը պիտի նախագահէ նոյնպէս Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան համազգային յանձնախումբին, որուն եկեղեցական եւ աշխարհական անդամներ հրաւիրուած են Նորին Ս. Օծութեան կողմէ, իրենց մասնակցութիւնը բերելու համաքրիստոնէական կարեւորութիւն ունեցող այս ձեռնարկի յաջողութեան » :

ԴԻՒԱՆ Ս. ԱԹՈՌՈՅ
(Կնիք)

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին .—

1.— Ընկ. Ռուբէն Դարբինեան, խմբագիր «Հայրենիք» ամսաթերթի, որ քանի մը օրուան համար Փարիզ կը գտնուի :

2.— Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քիւրք — ճեան, Լոնտոնէն :

3.— Պ. Արշաւիր Կլորիկեան, Միլանոյէն :

4.— Տէր եւ Տիկին Ա. Գէորգեան, Ամստերտամէն :

5.— Պ. Կիւլէսէրեան, Թեհրանէն :

6.— Պ. Սիւրմէնեան, Պաղտատէն, որ մաս կը կազմէր տնօրէններու այն խումբին որ Լոնտոնի մէջ յատուկ դասընթացքներու հետեւեցաւ մէկ ամիս, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կարգադրութեամբ :

7.— Ընկ. Հրաչ Դարբինեան, Սան Ֆրանսիսքոյէն, որ Հայաստան եւ Մերձ. Արեւելք այցելելէ ետք կը վերադառնայ իր բնակավայրը :

8.— Տիկին Սագինեան, Թեհրանէն :

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ.— ԼԵՒՈՆ ՊԱՔՐՃԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ քանի մը օր առաջ Մարսէյլի մէջ յանկարծամահ եղած է գաղութին սիրուած անձերէն՝ Լեւոն Պաքրճեան : Բնիկ Սամսոնցի, մեր տարաբախտ բարեկամը հին անդամներէն է Հ. Մ. Ը. Մ.ի որուն ծառայած է միշտ նուիրումով եւ անձնուիրութեամբ :

Քանի մը տարի առաջ դժբախտութիւնն ունեցած էր կորսնցնելու իր կինը (ծնեալ Հելէն Գարեգին – Շահլամեան) որ զոհ գնաց անողոք հիւանդութեան մը :

«ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ»Ը ...Կ'ԸՆԴՀԱՆՐԱՆԱՅ

Ուզբեկիստանի Կոմկուսի առաջին քարտուղար Շ. Ռաշիտով խիստ ուշագրաւ յօդուած մը հրատարակեց «Փրաւտա»յի մէջ, 1963 Մայիս 23ին:

Ռաշիտով հետեւեալ առաջարկները կը ներկայացնէր իր այդ յօդուածով.

Ա) Եղբայրական սերտ գործակցութիւն Խորհրդային Հանրապետութիւններուն միջեւ:

Բ) Թօթափել ազգային սահմանափակութիւնը եւ սահմանային նեղմտութիւնները:

Գ) Քանդել ազգային մշակոյթի բոլոր պատուարները:

Դ) Առաջնորդուիլ պրոլետարական ըգկրզբունքներով:

Ե) Ռուսերէնը դարձնել հասարակաց լեզու Խ. Միութեան բոլոր ժողովուրդներուն համար:

Առաջին նախապայմանը, եղբայրական սերտ գործակցութիւն Խորհրդային Հանրապետութիւններուն միջեւ, ենթադրել կու տայ, որ ո՛չ եղբայրական, ո՛չ ալ սերտ գործակցութիւն կայ 16 «Ռեսպուբլիկաներուն» միջեւ: Եթէ ըլլար, Ռաշիտով նման առաջարկ չէր ներկայացներ եւ նման բաղձանք չէր յայտներ:

Երկրորդ նախապայմանը, թօթափել սահմանափակութիւնը եւ սահմանային նեղմտութիւնները, նոյնպէս ենթադրել կու տայ թէ գոյութիւն ունին ազգային սահմանափակութիւն եւ սահմանային նեղմտութիւններ:

Ռաշիտով կը շարունակէ, ի հաստատութիւն իր ջատագոված գաղափարներուն.

«Ղազախ ժողովուրդը, միութեան եւ եղբայրութեան գաղափարին ջատագով, Ուզբեկիստանի փոխանցեց սահմանամերձ կարգ մը հողաշերտեր իր հողերէն: Միւս կողմէ՝ Ուզբեկիստան 50,000 հեկտար հող փոխանցեց եղբայրական Տաճիկիստանի, սահմանային գօտիներու մէջ»:

Ոչ մէկ երկիր, նոյնիսկ ամէնէն տաբածութները, կամովին եւ ինքնաբերաբար բթաչափ մը հող կը զիջի իր հարեւանին կամ ոչ — հարեւանին: Նման նախընթաց չկայ ազգերու պատմութեան մէջ: Բոլոր զիջումները կատարուած են եւ կը կատարուին ակամայ,— կա՛մ պատերազմով եւ պատերազմի մէջ պարտուելով, կա՛մ գերազօր ուժերու սաիպումով:

Ղազախստան եւ Ուզբեկիստան որոշ հողամասեր զիջած են ո՛չ թէ իրենց կամքով, այլ հակառակ իրենց կամքին:

Առիթով մը խորհրդային վարչապետը յայտարարած էր, թէ 16 «Ռեսպուբլիկաները» կրնան փոխադարձաբար հողային զիջումներ ընել իրարու,— հող տալ կամ հող առնել: Այս «առ» եւ «տուր»ին մէջ Մոսկուա չէզոք է, ո՛չ թեր է, ո՛չ դէմ:

Այս յայտարարութիւնը եղած էր այն օրերուն, երբ խօսք կը դառնար բռնագրաւուած մեր չորս գաւառներուն մասին: Ըսել ուզուածը այն էր թէ Մոսկուա գործնապէս ոչ կ'արգիլէր այդ գաւառներուն վերադարձը իրաւատիրոջ, ո՛չ ալ կ'արտօնէր կամ կը հրահանգէր: Ասիկա լոկ պատրուակ մըն էր անշուշտ անփոփոխ պահելու համար մեր չորս գաւառներուն իրաւավիճակը, այսինքն՝ բռնագրաւուածը բռնագրաւուած պահել: Բայց թող չաշխատին հաւատացնել մեզի, թէ հողային «առ» եւ «տուր»ի մէջ Մոսկուա չէզոք դիտողի անփառունակ դեր մը ունի միայն: Ամէն մարդու պէս մենք ալ գիտենք, թէ առանց Կեդրոնի գիտութեան ու հաւանութեան, թիզ մը հող իսկ ոչ Ղազախստանը կու տայ Ուզբեկիստանի, ո՛չ ալ Ուզբեկիստանը կու տայ Տաճիկիստանի, հակառակ այն իրողութեան, որ այս «Ռեսպուբլիկաները» հողային սահմանափակուածութենէ չեն տառապիր, ինչպէս կը տառապինք մենք:

Սակայն մեր ըսածը այն չէ, թէ որովհետեւ կը տառապինք հողի պակասէ, ուստի կը սպասենք եւ կը պահանջենք, որ մեր հարեւանը ողորմածաբար ազատէ մեզ խեղդամահ ըլլալէ երկաթէ օղակին մէջ: Մեր ուզածը ողորմութիւն մը չէ, իրաւունք մըն է: Հարեւանին հողը չէ, մեր հայրենի ժառանգութիւնն է:

Արդ՝ եթէ ներելի են հողային փոխանցումները ուրիշներուն համար, ներելի պէտք է ըլլան նաեւ մեզի համար: Տարբերութիւնը՝ ուրիշներուն եւ մեր միջեւ՝ այն է միայն, որ մենք փոխանցում չենք ուզեր, այլ կ'ուզենք վերադարձում:

Ուզբեկիստանի Կոմկուսի առաջին քարտուղար Շ. Ռաշիտովի երկարաշունչ յօդուածը, խիստ ուշագրաւ եւ յատկանշական ուրիշ կողմեր ալ ունի:

Խօսուած ճառերէն, տրուած զեկուցումներէն, պաշտօնական անձանց գրաւոր թէ բերանացի յայտարարութիւններէն կը հետեւի, որ ընդհանուր ձգտում մը կայ ընդհանրացնելու «ընդհանրականը», այսինքն՝ ո՛չ միայն միացնելու հայրենիքները, այլեւ ժողովուրդները: Ո՛չ միայն ժողովուրդները, այլեւ մշակոյթները: Ո՛չ միայն մշակոյթները, այլ եւ լեզուները: Առ այժմ ոչ ոք կրնայ նախատեսել, թէ ուր կրնայ հասնիլ ընդհանրացումի այս հարուածային թափը:

Խորհ. Միութեան մէջ հայրենիքՆԵՐ չկան,— գէթ իբրեւ տեսութիւն,— այլ կայ մէկ ու միակ հայրենիք մը, որ է մեծատարած Խորհրդային Կայսրութիւնը: Ներելի է ենթադրել, դատելով տիրող մթնոլորտէն ու մտայնութենէն, որ օր մըն ալ ըսուի, թէ այլեւս իմաստ չունին մասնական հայրենիքները եւ թէ ընդհանրական հայրենիքը միակ լուծումըն է «վերացնելու սահմանային նեղմտութիւնները»:

Բայց աւելի ենթադրութիւն մը չէ լոկ, համոզում մըն է: Նոյնիսկ համոզումէ աւելի բան մըն է, իրականութիւն մըն է գրեթէ: Դիմենք Ռաշիտովի վկայութեան: Արդարեւ, Ուզբեկիստանի Կոմկուսի առաջին քարտուղարը կը գրէ բառ առ բառ.—

«Կոմունիզմի կառուցման հարուածային թափի այս օրերուն՝ առանձին Ռեսպուբլիկաներու սահմանները հետզհետէ կը կորսնցնեն իրենց երբեմնի նշանակութիւնը»:

Պարզ է եզրակացութիւնը.— Երբ կամ եթէ «ռեսպուբլիկական» սահմանները կորսնցնեն իրենց երբեմնի նշանակութիւնը, նոյն բանին հայրենիքները եւս կորսնցուցած կ'ըլլան իրենց երէկուան ու այսօրուան նշանակութիւնը: Ուստի չըլլան, պիտի չըլլան 16 «Ռեսպուբլիկաներ», այլ կայ ու պիտի ըլլայ միայն մէկ «Ռեսպուբլիկա»,— Խորհ. Միութիւն:

Մօտաւորապէս այս է իմաստը ընդհանրական հայրենիք կոչուած նոր նըշանախօսքին: Եւ անշուշտ Ռաշիտով չէ իրական հեղինակը այս գաղափարախօսութեան, ան պարզապէս բանբեր մըն է, թերեւս նոյնիսկ բարձրախօս մը, որ պաշտօն ունի ներսի ձայնը դուրսը տարածելու:

Անգամ մը որ հող գտնէ, արմատանայ եւ ամրապնդուի ընդհանրական հայրենիքի թէ՛ գաղափարը, թէ՛ ըմբռնումը, կը մնայ անցնիլ յաջորդ հանգրուանին:

Ի՞նչ կրնայ ըլլալ յաջորդը: Անկասկած՝ առաջին հանգրուանին շարունակութիւնը, երկարաձգումը «սահմանային նեղմտութիւններէն» անդին: Դարձեալ խօսքը տանք Ռաշիտովին.

«Երկրին մէջ սկսած է ներքին յարաբերութիւններու զարգացման նոր շրջան մը: Այս զարգացումը կը բնորոշուի Խորհրդային Միութեան անդամ ազգերու միութեան եւ ամբողջական ներդաշնակութեան ձգտումով, առանց նկատի առնելու ցեղային, մշակութային եւ լեզուական պատուարները կամ տարբերութիւնները»:

Այս ձգտումը քիչ մը աւելի «կոնկրետացնելով»՝ Ուզբեկիստանի Կոմկուսի առաջին քարտուղարը կը շարունակէ.

«Այս կարգի բարեկամական շարժումները (ըսել կ'ուզէ՝ հողային մասնակի զիջումները) կարելի կը դառնան անկեղծ կապերով եւ հասարակաց շահերու հանդէպ անվերապահ շահագրգռութեամբ միայն, ի նպաստ միակ ու ամբողջական ԸՆԿԵՐՎԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔԻ» (ընդգծումը՝ մեզմէ):

Հասկնալի չէ՞ այս երկու բառերուն թէ՛ ներքին եւ թէ արտաքին իմաստը: Միակ ու ամբողջական «ընկերվար ընտանիք» ըսել՝ կը նշանակէ ըսել միակ ու ամբողջական ժողովուրդ: Ինչպէս ազգերու Միութիւն եւ ամբողջական ներդաշնակութիւն ըսել՝ կը նշանակէ ըսել մէկ ու միակ լեզու:

Հայրենիքները ջնջելով, սահմանային պատուարները քանդելով, ազգային սահմանափակութիւնը «վերացնելով», ժողովուրդը գործնապէս իրագործուած կ'ըլլայ, գոնէ իրագործման ճամբուն մէջ մտած կ'ըլլայ միակ ու ամբողջական ընկերվար ընտանիքի կազմութիւնը, ուրիշ խօսքով մոսկովեան իմպերիալիզմի նշանախօսքը,— մէկ հայրենիք, մէկ ժողովուրդ, մէկ մշակոյթ եւ մէկ լեզու:

Ինչպէս կը տեսնուի, «ընդհանրականը» հետզհետէ... կ'ընդհանրանայ:

Այս վճռական ու վերջնական հանգրուանին հասնելու համար է, որ Ռաշիտով կ'առաջարկէ.

Ա) Թօթափել ազգային սահմանափակութիւնները:

Բ) Քանդել սահմանային նեղմտութիւնները:

Գ) «Վերացնել» ազգային մշակոյթի բոլոր պատուարները:

Դ) Ռուսերէնը դարձնել հասարակաց լեզու Խորհրդային Միութեան բոլոր ժողովուրդներուն համար:

Ասոնք, ազգային սահմանափութիւն, սահմանային նեղմտութիւն, ազգային մշակոյթ եւ ազգային լեզու, համարելով քաղքենի գաղափարաբանութեան մնացուկները, Ուզբեկիստանի Կոմկուսի առաջին քարտուղարը կը յանձնարարէ շարունակել անհաշտ պայքարը անոնց՝ այդ մնացուկներուն դէմ, այն վստահութեամբ թէ «ընկերային, քաղաքական եւ տնտեսական ճակատներու վրայ ազգայնականութեան տեղ չկայ սովետ երկրին մէջ»:

Աւելի քան ուշագրաւ է սակայն Ռաշիտովի «հուսկ բանք»ը, որ միաժամանակ խոստովանութիւն մը եւ վկայութիւն մըն է այն մասին, թէ «անհաշտ պայքարի»ն դէմ նոյնքան անհաշտ պայքարողներ կան: Արձանագրենք նաեւ այս վկայութիւնը:

«Անշուշտ չի վրիպիր ուշադրութենէ այն փաստը, որ քաղաքականօրէն տհաս կարգ մը շրջանակներու մէջ դեռ կան ազգայնականութեան մնացուկներ, որոնք պարբերաբար ի յայտ կուգան եւ կը բացատրուին «ազգային մշակոյթ» եւ «ազգային ինքնատպութիւն» տարազներով»:

Ընդհանրական հայրենիքէն մինչեւ ընդհանրական ժողովուրդ, ընդհանրական մշակոյթ եւ ընդհանրական լեզու՝ ճամբան շատ կարճ է: Եթէ իրագործուի առաջինը, իրագործուած կ'ըլլան միւսներն ալ:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳՆՋՈՒՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

— Երբ դրամ ունէիր մենք բոլորը ծախսեցինք, յայտարարեց Երքօ: Հիմա, այլեւս չունիս... ի՞նչ նշանակութիւն ունի: Ինչո՞ւ կ'ուզես մեզ թողուլ: Մեզի հետ դուն կատարեալ ապահովութեան մէջ ես:

Որոշուեցաւ որ, իմ ճարտարագէտի հանգամանքովս, այնուհետեւ պիտի ըգբաղէի կառքերուն մեքենական սարքաւորումով: Մինչ այդ գաղտնի ճամբորդ մըն էի, տեսակ մը ճամբու հիւր, փախստական մը: Հիմա դեր մը ունէի, պատասխանատուութիւն մը: Ու տակաւ զգացի թէ բոլոր գնչուները այլեւս զիս կը համարէին իրենցմէ:

Սկսած էի այլեւս հաճոյք զգալ իրենց ամենօրեայ կեանքը դիտելով եւ բնաւ չէի ձանձրանար, իրենց շարժուձեւերուն զմայլելի ներդաշնակութիւնը կը հիացնէր զիս: Արտասովոր գեղեցկութիւն մը ունէին որ կը յիշեցնէր Արեւելքը: Թուխ էին բոլորն ալ եւ իրենց մազերը սաթի պէս սեւ՝ ինչպէս ագռաւներու թեւերը: Անոնց ակռաներուն սպիտակ փայլը կ'արտայայտէր տոկուն առողջութիւն մը խոկ աչքերը՝ լեցուն էին քաղցր ու հաճելի մտահոգութեամբ մը եւ անոնցմէ յանկարծ դուրս կը ժայթքէր ուժգին կըրակ մը կամ յանկարծ կը դառնային սիրատարփ:

Կիները շատ գեղեցիկ էին: Նուրբ քալուածք մը ունէին, յար եւ նման պարուհիներու: Անոնք կը սիրէին գունաւոր հըջազգեստները, որոնց կուրծքը չափէն աւելի բաց էր: Իրենց մազերուն մէջ կը կրէին արծաթեայ եւ ոսկեայ զարդեղէններ, որոնք կը կազմէին իրենց միակ պերճանքը: Զմայլելի տեսարան մը կը պարզուէր երբ գնչուհիները կը սկսէին վիճաբանիլ իրարու հետ՝ փրփրած, կըրակոտ, ձեռքերնին դրած իրենց մէջքին եւ զայրոյթով շարժելով իրենց գլուխները: Այդ պահերուն զգալիօրէն յայտնի կ'ըլլար որ բացարձակ իշխանութիւնը իրենց կը պատկանէր:

Բոլորը, այր թէ կին, կը սիրէին բնութիւնը: Երբ մեր ճամբու ընթացքին կը հանդիպէինք պատերազմի պատճառաւ աւերուած վայրերու, ծերունի Կրքոն կ'ըսէր ինծի.

— Մարդիկ յիմարներ են... Սակայն, նայէ՛, ծառերը միշտ կանաչ են եւ լեցուն՝ պտուղներով: Բնութիւնը գեղեցիկ է ու բարի եւ անկասկած վերջին խօսքը կը պատկանի անոր...

Բնութեան եւ կեանքին հանդէպ ունեցած իրենց սէրը կը հաստատուէր նաեւ այն անհուն խանդաղատանքով որ գնչուները կը տանէին դէպի իրենց երախաները: Ամէնէն այպանելի, պախարակելի ու ցաւալին գնչուհիի մը համար այն էր՝, երբ ստուգուէր թէ ինք անկարող էր զաւակ ունենալու:

Օր մը, տեսայ գնչուհի մը որ բարձրագագակ ու մեծ հպարտութեամբ եւ հաճոյքով կը յայտարարէր թէ յղի էր: Բոլորը շրջապատեցին զինքը եւ սկսան շընորհաւորել:

Գալով երախաներուն, անոնք կը մեծնային կատարեալ ազատութեան մէջ եւ գրեթէ անտարբերութեան մէջ: Ոչ մէկ խաղալիկ, ոչ մէկ նուէր, եւ սակայն կեանքիս մէջ, որեւէ ատեն եւ որեւէ տեղ չեմ պատահած երախաներու որոնք այնքան երջանիկ, այնքան ազատ ու սիրալիր եղած ըլլան, որքան գնչու երախաները...

Օրերս կ'անցնէին անդորր ու խաղաղ: Այլեւս բնաւ չէի տեսներ Տունիշան: Չէի գիտեր թէ ո՞ւր էր ան:

×

Քանի մը շաբաթներէ ի վեր կ'ապրէի Տունիշայի հետ: Երբեք այդքան երջանիկ չէի եղած:

Ամէն ի՛նչ կարգադրուած էր պարզ կերպով:

Օր մը, Երքօ ըսաւ ինծի:

— Տունիշան պիտի գայ վաղը:

— Ուրկէ՞ տեղեկացար:

Ծերունին ուսերը թօթուեց եւ շարժեց գլուխը, առանց պատասխանելու, թէ այսպէսով ինծի հասկցնելու համար թէ աւելին տեղեկանալու պէտք չունէի:

Պահ մը ետք, սակայն, Երքօ աւելցուց ցոյց տալով մեր դէմ գտնուող բլուրը:

— Այդ կողմէն պիտի գայ...

Արդարեւ, հետեւեալ օրը Տունիշան եկաւ, միշտ ուրախ եւ միշտ վայրի ծաղիկի մը պէս:

Այդ պահուն զբաղած էի փայտ կոտրելով: Պահ մը լուռ՝ զիրար դիտեցինք:

Առաջին խօսողը ինք եղաւ:

— Միեւնոյն անձը չես, կարծես թէ, մինչեւ, ի՞նչ պատահած է...

— Կը տեսնես, կ'ուզեմ օգտակար ըլլալ... իսկ դո՞ւն, ո՞ւր էիր այսքան ատեն:

— Շատ ճամբորդեցինք, եւ քանի մը ձմեռը վրայ կը հասնի, վերադարձանք:

— Կը կարծէի թէ քեզ այլեւս բնաւ պիտի չտեսնէի, աւելցուցի ես փոքր մը պիտով մը:

Նոյն գիշերն իսկ, Երքօ յայտարարեց բոլորին թէ այլեւս ես ու Տունիշան միասին պիտի ապրէինք:

Յետոյ, խոշոր հաց մը առնելով վրան աղ ցանեց, ապա՝ երկուքի կիսելով հացը, մէկ կտորը ինծի եւ միւսը Տունիշային տալով, ըսաւ:

(6 Շար.)

ԱՐԱՄ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆ

Մեծարանքի երեկոյթով մը, Հայաստանի մէջ տօնուած է ծանօթ թրքագէտ եւ բանասէր Արամ Խաչատուր Սաֆրաստեանի ծննդեան 75 եւ բանասիրական գործունէութեան 50ամեակը:

Այս առթիւ, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի «Տեղեկագիր» պարբերաթերթը իր Օգոստոսի թիւով կը ներկայացնէ բանասէրին կեանքն ու գիտական աշխատանքը: Կը քաղենք հիմնական մասերը:

Ծնած է Վան, 1888ին: Յաճախած է Այգեստանի կեդրոնական վարժարանը, որ աւարտելէ ետք ուսուցչական պաշտօններ կը վարէ Վանի Ցայնկոյններու, Աղթամարի վանքին, Բայազէդի եւ Շապին - Գարահիսարի մէջ: 1911ին կ'անցնի Պոլիս եւ կ'ընդունուի տեղւոյն բարձրագոյն մանկավարժական հիմնարկութիւնը: 1915ին կ'աւարտէ գերազանց վկայականով եւ կը նշանակուի միջնակարգ դպրոցներու մասնագէտ - ուսուցիչ եւ իբր այդ կը պաշտօնավարէ Բերայի Կալաթա Սարայի երկրորդական վարժարանին մէջ:

1915 - 1917 ականատես կ'ըլլայ արեւմտահայութեան նախճիրին, որմէ կ'ազատի շնորհիւ համալսարանի դասախօս Իսմայիլ Հաքքը պէյի միջամտութեան:

1919ին, խումբ մը մտաւորականներու հետ կը յաջողի մեկնիլ Պոլիսէն եւ անցնիլ Անդրկովկաս, նախ Երեւան, իսկ տարի մը ետք՝ Թիֆլիս, ուր կը հաստատուի տեւական կերպով:

1922 - 23ին, երբ ծայր տուաւ արաբական տառերէն հրաժարելու շարժում մը, Արամ Սաֆրաստեան, իբրեւ լաւ Թրքագէտ կարեւոր դեր կը կատարէ այդ ուղղութեամբ: Յետագայ տարիներուն դասախօսական պաշտօններ կը վարէ Թիֆլիսի համալսարանի ազրբէջանական ճիւղին մէջ, ուր հարիւրաւոր ազրբէջանցի ուսանողներ իրենց ուսումը կը ստանան անոր ձեռքին տակ: Ազրբէջանի այսօրուան գրագէտներէն, մտաւորականներէն շատեր իրենց կրթութիւնը կը պարտին հայազգի Թրքագէտին: Կը ձեռնարկէ նաեւ թրքական միջնադարեան աղբիւրները ուսումնասիրելու դժուարին բայց շատ կարեւոր գործին: Դժբախտաբար, կէս կը մնայ իր աշխատանքը, եօթը տարի իր ընտանիքին անդամներուն հետ աքսորական կեանք վարելով Ալթայի (Սիպերիա) շրջանին մէջ:

1955ին, աքսորէ կը վերադառնայ Հայաստան եւ կը հաստատուի Երեւան: 1958ին կը նշանակուի դասախօս նոր կազմուած արեւելագիտութեան ճիւղին մէջ: 1959ին տպագրութեան կը յանձնէ բազմամեայ արդիւնաւոր աշխատանքին անդրանիկ ծաւալուն գործը՝ «Թուրքական աղբիւրները Հայաստանի, Հայերի եւ Անդրկովկասի միւս ժողովուրդների մասին» արժէքաւոր աշխատութեան Ա. հատորը, որ լոյս տեսաւ 1961ին: Այս գիրքին մէջ զետեղուած նիւթերը, որոնք կը վերաբերին ԺԷ. - ԺԸ. դարերուն, ցոյց կու տան օսմանեան կայսրութեան նուաճողական քաղաքականութիւնը Կովկասի եւ մասնաւորաբար, պատմական Հայաստանի մէջ: Թուրք պատմագիրներու (առաւելաբար արքունի) գիրքերէն թարգմանուած հատուածները, որոնք հաւաքուած են այդ հատորին մէջ, արժէքաւոր են մանաւանդ անոր համար, որ ակամայ կերպով կը մերկացնեն ժամանակակից Թուրք պատմաբաններու կողմէն հետեւողական կերպով մէջտեղ նետուած այն կեղծիքը, իբր թէ անցեալին օսմանեան կայսրութեան հպատակ ժողովուրդները իրենց պետականութեան եւ մշակոյթի ներկայ բարձր աստիճանին հասած են բացառաբար Թուրք կառավարութեան հովանաւորութեան եւ բարեացակամ վերաբերումին շնորհիւ: Թրքական մինչեւ իսկ պաշտօնական պատմագիրներու բերած աղբիւրները անհերքելի ձեւով կը վկայեն, թէ Օսմանեան կայսրութեան քրիստոնեայ ժողովուրդները եւ յատկապէս Հայերը հարկ եղած չափով չեն յաջողած զարգացնել իրենց մշակոյթը, Թրքական կողոպուտի եւ վայրագ քաղաքականութեան պատճառով:

Շարունակելով իր քրտնաջան աշխատանքը, Ա. Սաֆրաստեան հրատարակութեան յանձնեց այդ արժէքաւոր աշխատութեան Բ. հատորը եւ ներկայիս կ'աշխատի Գ. հատորին վրայ:

Միաժամանակ Մ. Զուլալեանի հետ միասին պատրաստած եւ հրատարակութեան յանձնած է արժէքաւոր ուրիշ գործ մըն ալ, «Օսմանեան կայսրութեան օրէնսդրական աքթերը (կանուննամէ - ներ)», որ կ'ընդգրկէ Թուրք պատմաբան Օ. Լ. Պարկանի ստուարածաւալ աշխատութեան առաջին հատորէն քաղուած այն օրէնքները, որոնք կը վերաբերին օսմանեան կայսրութեան հայկական վիլայէթներուն: Այս գիրքը հետաքրքրական եւ արժէքաւոր նիւթեր կը պարունակէ Թուրքիոյ ԺԶ. դարու պատմութեան, Արեւմտեան Հայաստանի ընկերային - տնտեսական կեանքին, հողային դրութեան եւ այլ հարցերու վերաբերեալ: Հրատարակած է նաեւ «Թուրք ճանապարհորդ Էվլիյեա Չելեբին Հայաստանի եւ Հայերի մասին» կարեւոր աշխատութիւնը:

Ա. Սաֆրաստեան հաւասարապէս կը հետաքրքրուի ժամանակակից Թուրքիոյ պատմութեամբ եւ, մասնաւորապէս, ժամանակակից Թուրք պատմագրութեամբ, որ կոպիտ կերպով կը խեղաթիւրէ եւ կը նենգափոխէ օսմանեան կայսրութեան դաժան լուծին տակ դարեր շարունակ տառապած մեծ ու փոքր ժողովուրդներուն պատմութիւնը: Այս ուղղութեամբ Սաֆրաստեանի կատարած աշխատանքներէն է Ե. Սարգսեանի հետ միասին ձեռնարկած ժամանակակից Թուրք պատմաբաններու «գիտական» աշխատութիւններուն քննութիւնը՝ հայ ժողովուրդին պատմութեան լուսաբանութեան տեսանկիւնէն: Այս խնդրին է նուիրուած «Արեւելագիտական առաջին ժողովածու»ին մէջ լոյս տեսած «Պատմութեան հակագիտական լուսաբանման մի քանի փաստերի մասին» արժէքաւոր յօդուածը, որով ըստ էութեան, հիմը դրուեցաւ շատ կարեւոր ձեռնարկի մը՝ ժամանակակից Թուրք պատմագրութեան ուսումնասիրութեան, անոր համաթըրքական, հակագիտական ըմբռնումներուն եւ մոլի ազգայնական գաղափարախօսութեան քննական վերլուծութեան եւ մերկացման:

Իր գիտական բեղնաւոր աշխատանքներուն առընթեր, Ա. Սաֆրաստեան մեծ աշխատանք տարած է երիտասարդ Թըրքագէտներ պատրաստելու ուղղութեամբ: Ներկայիս, իր հմուտ եւ հոգատար ջանքերուն շնորհիւ, արդէն իսկ կան պատրաստուած Թրքագէտներ:

Հակառակ իր պատկառելի տարիքին, ծերունազարդ գիտնականը դեռ կ'աշխատի երիտասարդական եռանդով եւ նախանձելի ողեւորութեամբ:

ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Վերջերս, Թրքական թերթերը շատ կը զբաղին Թուրքիոյ փոքրամասնութիւններով, մանաւանդ Հայերով:

Պոլսոյ «Սոն Հավատիս» թերթին մէջ Հ. Տենիզ տառենէ մը ի վեր գրի կ'առնէ Մուսթաֆա Քեմալի մասին անտիպ յիշատակներ: Վերջին թիւին մէջ հետեւեալ դրուագը կը պատմէ.

Գիշեր մը, օսմանեան դահաժառանգ Վահիտէտին եւ Մուսթաֆա Քեմալ Ալզասի կուսակալին ապարանքը հրաւիրուած էին: Ատեն մը վերջ, Վահիտէտին Մուսթաֆա Քեմալը իր սեղանը կանչած էր եւ Ալզասի կուսակալին ըսած.

— Ահաւասիկ քովս կը գտնուի ճակատները գտնուող հրամանատար մը. եթէ կ'ուզէք զինքն ալ ունկնդրեցէք:

Մուսթաֆա Քեմալ հետաքրքրուելով հարցուցած էր Վահիտէտինի թէ՝ ի՞նչ է խնդիրը:

— Հայերը ... պատասխանած էր դահաժառանգ իշխանը:

Գերման կուսակալը խօսած էր իր լսած այն եղերական հալածանքներու մասին, որոնք ի գործ կը դրուէին Հայերու հանդէպ եւ ըսած էր, թէ Հայերը այդպիսի հալածանքներու պէտք չէ ենթարկուէին: Մուսթաֆա Քեմալ գերման կուսակալի այդ արտայայտութիւններէն երբեք գոհ մնացած չէր, որովհետեւ նախ իրենք անոր հիւրերն էին եւ երկրորդ Վահիտէտին Թուրքիոյ ապագայ թագաւորն էր, անոր հետ նման խօսակցութիւն մը ունենալ եւ Հայերը պաշտպանել անհեթեթ բան մըն էր:

Մուսթաֆա Քեմալ որ ջղայնացած եւ բեւեռ մը ունէր, գերման կուսակալին հետեւեալ պատասխանը տուած էր.

— Ինծի զարմանք պատճառեցին բարեկամ կուսակալի մը այդ խօսքերը: Նախ կ'ուզեմ հասկնալ, թէ ի նպաստ Հայերու արտայայտուելու այդ գաղափարը ո՞ւրկէ կուգայ: Անոնք՝ Հայերը կը ջանան խաբել աշխարհը, պնդելով թէ, պատմութեան չեմ գիտեր որ շրջանին իրենք գոյութիւն ունեցած են:

Մուսթաֆա Քեմալ հեգնանքով ընդունած էր գերման կուսակալին խօսքերը եւ զարմանք յայտնած՝ որ Թուրքիոյ ցոյց տուած այնքան մեծ զոհողութիւններէն յետոյ, գերման մը տակաւին կրնար մըտածել Թրքական հողերուն վրայ հայկական պետութիւն մը հիմնելու մասին:

ՄԻՀՐԱՆ ԷՖԷՆՏԻԻ ԺՈՒՌՆԱԼՆԵՐԸ

« Ենի Իսթանպուլ » թերթին մէջ ալ Թէքին Էրէր հետեւեալը կը պատմէ « Սապահ »ի տէր լրագրող Միհրան էֆէնտիի մասին.—

Սուլթան Համիտի ամէնէն խիստ բռնակալութեան շրջաններուն կարգ մը լըրագրողներ մէկ կողմէ ազատութեան եւ հաւասարութեան դովքը կը հիւսէին, միւս կողմէ ալ ժուռնալճիութիւն կ'ընէին անոր՝ իբրեւ հասարակ վարձկան գործակալ:

Յօղուածագիրը կուտայ ժուռնալճի լըրագրողներու երկար ցանկ մը, որուն մէջ կը գտնուի նաեւ Միհրան էֆէնտի, «Սապահ» թերթի տէրը:

Թէքին Էրէր իբրեւ ժուռնալի նմոյշ կ'արտագրէ Միհրան էֆէնտիի կողմէ 60 տարի առաջ, 1903, Սեպտեմբեր ութին, Ապտիւլ Համիտի տրուած ժուռնալ մը, որուն մէջ «Սապահ» թերթի տէր Միհրան, ստորագրութեամբ կ'ըսուի թէ՝ տպարանին նիւթական վիճակը շատ դէշ է, փութով կը խնդրէ այն դրամական վճարումը՝ զոր Սուլթանին աւագ քարտուղարը խոստացած էր իրեն, յետոյ, տակը, նոթի ձեւով, մատնութիւն կը կատարէ « հայազգի Վահրամ պէյի դէմ, որ ամուսնացած է կոմս Ռիչնի փափայի աղջկան՝ կոմսուհիին հետ »:

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԱՐԵՒԸ ԵՒ ԳԵՏՆԱԽՆՁՈՐԸ

Արտասովոր մեծութեամբ գետնախընձորներ կը բուսնին Փամիրի լեռներուն վրայ: Մէկ թուփէն երբեմն կը քաղեն երեք եւ նոյնիսկ չորս քիլոնոց գետնախըն-ձորներ: Գիտնականներուն կարծիքով այս երեւոյթին պատճառը բարձր լեռնային շրջանի արեւին ուժեղ ճառագայթներն են:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ - ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Ասոր վրայ բարեւեցի եւ դուրս ելայ: Հազիւ թէ դուռը գոցած էի, լսեցի, որ երրորդ անգամ ըլլալով կը խնդային: Կը փափաքէի որ նոյն պահուն մէկը թեւս դպչէր:

Վերադարձայ իմ աթոռս:

Վարագոյրին բացուելուն նշանը տրուեցաւ:

Խոնէօթ քովս եկաւ:

— Ինչո՞ւ տուիք քալեցիք, ըսաւ նըստելով: Ձեզ խենթ կարծեցին:

— Դուրս ելլելէս ետքը Մարկրիթ ի՞նչ ըսաւ:

— Խնդաց եւ հաւաստեց ինծի թէ ձեզի պէս զարմանալի մէկուն հանդիպած չէր: Բայց պէտք չէ որ ինքզինքնիդ յաղթըւած սեպէք: Միայն թէ ասկէ ետք այս տեսակ աղջիկներուն ըսածները լուրջ բանի տեղ մէ դնէք: Անոնք պատշաճութեան եւ քաղաքավարութեան ինչ ըլլալը չեն գիտեր: Անոնք կը նմանին շուներուն, որոնց վրայ եթէ անուշ հոտ մը բսէք, կը կարծեն թէ դէշ կը հոտի եւ կ'երթան առուակը կը նետուին:

— Որի՞ն հոգը, ըսի փորձելով անտարբեր երեւոյթ մը առնել, ալ անգամ մըն ալ ո՞վ պիտի տեսնէ այդ կնոջ երեսը, ու եթէ զինքը ճանչնալէս առաջ հաճելի էր ինծի, շատ փոխուեցաւ հիմակ որ կը ճանչնամ զայն:

— Բէ՛հ, ես կը յուսամ որ օր մը ձեզ անոր օթեակին մէջ պիտի տեսնեմ, եւ պիտի լսեմ ձեր ըսելը թէ մոխիրի վրայ կը նստիք անոր համար: Մնաց որ պիտի չմեղադրեմ ձեզի: Անկիրթ է, բայց աղուոր սիրուհի կ'ըլլայ:

Բարեբախտաբար վարագոյրը բացուեցաւ եւ բարեկամս լռեց: Ինծի համար անկարելի էր ըսել թէ թատերաբեմին վրայ ինչ կը ներկայացնէին: Սա միայն կը յիշեմ թէ երբեմն կը նայէի այն օթեակին, ուրկէ յանկարծ մեկներ էի, եւ ամէն վայրկեան այցելուներու դէմքեր կը տեսնէի հոն:

Սակայն չէի կրնար Մարկրիթի վրայ չմտածել: Ուրիշ զգացում մը կ'իշխէր սրտիս վրայ: Ինծի անանկ կուգար թէ պարտաւոր էի իր նախատինքը ու իմ ծաղրելի վարմունքս մոռցնել տալ: Ինքնիրենս կ'ըսէի որ եթէ ամբողջ ունեցածս ծախսել պէտք ըլլար, պիտի ծախսէի ու ձեռք պիտի անցընէի այս աղջիկն ու իսկ բռնութեամբ պիտի գրաւէի այն տեղը, զոր այնքան շուտով լքած էի:

Ներկայացումը չաւարտած, Մարկրիթ եւ բարեկամուհին մեկնեցան:

Ակամայ ելայ աթոռէս:

— Կ'երթա՞ք, հարցուց Խոնէօթ:

— Այո:

— Ինչո՞ւ:

Այդ պահուն նշմարեց որ օթեակը պարապ էր:

— Գացէք, գացէք, ըսաւ, յաջողութիւն, լաւագոյն յաջողութիւն կը մաղթեմ:

Դուրս ելայ:

Սանդուխին վրայ ձայներ լսեցի: Մէկդի կեցայ եւ առանց տեսնուելու նշմարեցի որ երկու կիները կ'անցնէին, իրենց հետ ունենալով երկու երիտասարդներ:

Թատրոնին սիւնազարդ բակին մէջ ծառայ մը դիմաւորեց զանոնք:

— Գնա ըսէ կառապանին որ Քաֆէ Անկլէի առջեւ սպասէ, ըսաւ Մարկրիթ: Մինչեւ հոն քալելով պիտի երթանք:

Քանի մը վայրկեան ետք, ծառուղիին վրայ թափառած ատենս ճաշարանի մը սենեակներէն մէկուն պատուհանին առջեւ տեսայ Մարկրիթը, որ պատշգամին կրթնած էր եւ իր կուրծքին քամէլիաները մէկիկ մէկիկ կը փետէր:

Երիտասարդներէն մէկը անոր ուսին վրայ ծռած էր ու ցած ձայնով կը խօսէր:

Մէզօն - տ'Օռի առաջին յարկի մէկ սրահին մէջ զետեղուեցայ եւ յիշեալ պատուհանը աչքէ չհեռացուցի:

Առտուան ժամը մէկին, Մարկրիթ կառքը նստաւ երեք բարեկամներուն հետ:

Ես ալ կառք մը բռնեցի եւ անոնց ետեւէն գացի:

Կառքը կեցաւ տ'Անթէն փողոց թիւ 9 տան առջեւ:

Մարկրիթ իջաւ եւ իր տունը մտաւ առանձին:

Անիկա դիպուած մըն էր անշուշտ, բայց այդ դիպուածը շատ ուրախացուց զիս:

Այն օրէն սկսեալ, շատ անգամ թատրոնի կամ Շան զ'Էլիզէի մէջ հանդիպեցայ Մարկրիթի: Անիկա միշտ նոյն զուարթութիւնը ունէր, իսկ ես ալ միշտ նոյն յուզումը:

Սակայն տասնըհինգ օր անցուցի առանց զինքը ուեւէ տեղ մը տեսնելու: Օր մը Կասթօնին հանդիպելով հարցուցի թէ ինչ լուր ունէր Մարկրիթի վրայ:

— Խեղճ աղջիկը հիւանդ է, պատասխանեց:

— Ի՞նչ ունի:

— Կուրծքի հիւանդութիւն ունի եւ որովհետեւ իր վարած կեանքը չի նպաստեր զինքը բժշկելու, անկողին ինկաւ եւ մեռնելու վրայ է:

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մելքոնեան եւ Թոռները, Տէր եւ Տիկին Ժան Մելքոնեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արծրունի եւ զաւակները եւ համայն պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի զաւակներուն, հօր, մօր, քրոջ, եղբօր, հօրեղբօր, հօրաքրոջ եւ ազգականին,

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԺԱՆ և ԼՕՐԱ ԱՐԾՐՈՒՆԻԻ
(Տիկինը՝ ծնեալ Մելքոնեան)

դառնաղէտ մահերը, որ տեղի ունեցած են Կիրակի Հոկտ. վեցին, կառքի ծանր արկածի մը հետեւանքով Վալանսի շրջանը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի օր, ժամը 14.30ին Փրատոյի Մայր – Եկեղեցւոյ մէջ:

Բնակարանի հասցէ .— 41 Րիւ Ավիա – բէօր Լը – Պոի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Զէնոզեան յիսուն ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի օգափ. կայանին, Կարապետ Զարուրօֆի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեփսակի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Այրի Տիկին Սիրազարդ Շահպազեան 10 ֆրանք կը նուիրէ Յառաջի բարգաւաճման համար:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Հար. Ֆրանսայի վաղեմի առաջնորդ Տ. ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ յիշատակին, իր վախճանման տարելիցին առիթով: Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ:

× Ողբ. Տիկին Զարուհի Մովսէսեանի (ծն. Էպլիրչիմեան) յուղարկաւորութեան առիթով վարչութիւնը փոխան ծաղկեփսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր–Կարապետեան եղբ. 50 ֆր., Պ. Տիգրան Մուշեղեան 20:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարիամ Պօյաճեան եւ զաւակները կը յայտարարեն թէ այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Մարսէյլ Փրատոյի Մայր եկեղեցին Սաթենիկ Փափազեանի (ծնեալ Պօյաճեան) մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Վերժին Պապոյեան, Այրի Տիկին Սիրուհի Գալգանաճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Կիրակի՝ 13 Հոկտեմբեր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ,

ՀԱՅԿԱԶ ՊԱՊՈՅԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան	60 Ֆրանք
Վեցամսեայ	35 Ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 Ֆ.:

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական ծանր գործը:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՄ .— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 43րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով, այս Կիրակի առաւօտ Սէն – Մարթէնի եկեղեցիին մէջ: Վիէննէն Լեւոն վրդ. Քէչէճեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ում հազար նահատակներու խնկելի յիշատակին, եւ նոյնպէս պիտի քարոզէ: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրենակիցները եւ նահատակներուն յիշատակը յարգողները:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, կազմակերպած է Հայ արուեստագէտներու, նկարիչ եւ փորագրիչներու գործերուն համար ցուցահանդէս մը, Հայկական Թանգարանին մէջ, 59, Ավընիւ Ֆոշ, Փարիզ (16), Հոկտեմբեր 19էն մինչեւ 27:

Այս ցուցահանդէսին բացումը պիտի կատարուի Հոկտեմբեր 19ին, Շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին, նախագահութեամբ Հայկական Թանգարանի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովի նախագահ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖԸՐԷՆԿԵԱՆ:

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները ստիպողաբար կը հրաւիրուին ընկերական ժողովի այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

Օրակարգ .— Ա) Վարչութեան հրաժարական եւ իր նիւթական ու բարոյական գործունէութեան հաշուետուութիւն:

Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Գ) Ներկայացուցիչի ընտրութիւն:

Դ) Շրջաբերականներու ընթերցում:

Ե) Ընթացիկ հարցեր:

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Պօմոնի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին Պօմոն: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, որոշուած հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ .— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 3ին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առտուն 9էն 12 եւ կէս օրէ ետք ժամը 13էն 16.30:

ՓԱՐԻԶԻ Կապոյտ Խաչի • մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ, այս Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 3ին, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18:

×

ԼԻԼԱՅԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐԸ

Լիլայի եւ մօտակայ թաղամասերու Հայ ծնողքներու կը յայտնենք որ Լիլայի հայերէնի դասերը վերսկսած են ուսուցչութեամբ մեր երիտասարդ մայրերէն Տիկին Մ. Իւլիւպէյեանի, կրնան արձանագրուիլ փոքրեր եւ մեծեր (պաքալորիայի դասարանէն): Կը խորհինք տալ երթեւեկութիւնը ապահովելու միջոց մը կարգադրելու մասին: Առ այդ կը խնդրենք որ ծնողքները պարզեն իրենց պարագան կամ ներկայանալով Հինգշաբթի կէս օրէ ետքերը ժամը 14էն17, Րիւ Անրի Պարպիւս, Էֆոլ Սէն Լուի, կամ հեռաձայնելով առտուները, բացի Շաբաթ եւ Կիրակի օրերէն: ՍԱՆԹՐԱԼ 44–29:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ Մուրատ խումբին կողմէ:

Այս Կիրակի ժամը 17էն 23.30

167, Rue Montmartre (au sous-sol de la «Cassita»)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Կ'երգէ

Haïra BEDIAN (de la R.T.F.)

Կը մասնակցի՝ ՆԱՅԻՐԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

BAR AMBIANCE BUFFET

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16էն ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — Մանրամասնութիւնները յետագային

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (Բանաստեղծութիւն)
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ Փարիզի մէջ կը տօնուի 26 Հոկտ. շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

×

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի աւանդական պարահանդէսը Նոյեմբեր 16, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ:

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 հին ու նոր երգեր, 455ը ձայնագրուած

Գին 20 Ֆր., առաքման ծախքով 22 Ֆր.

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն

51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ Գ. հատորի օրինակները ծախուած են: Նորեր պիտի հասնին շուտով:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահմանի՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 10 OCTOBRE 1963
LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — 9830
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — N° 9830

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Այս ամիս կը լրանայ յիսուներորդ տարեդարձը Սիմոն Զաւարեանի մահուան, ամբողջական մարդուն եւ «աշխարհիկ սուրբ»ին, որ չիջեցաւ յանկարծամահ կեանքին մէջ, երբ, դասախօսութենէ մը վերջ, հեւ ի հեւ կը փութար ընկերական ժողովի :

Անշուշտ արժանաւայել շուքով եւ տօնակատարութեամբ պիտի ոգեկոչուին իր կեանքն ու գործը՝ ճիշդ թուականին :

Եւ հրապարակային թէ մասնաւոր հանդէսներով՝ հանրութիւնը հաղորդակից պիտի դառնայ անոր շունչին եւ ոգիին :

Տարեդարձներն ու տարելիցները առիթներ են «դնայուն» ու մահկանացու մարդոց մէջ յարգելու մնայունը եւ յաւիտենականը, ու յարգանքը վերածելու ներգրաւումի մը, գիտակցութեան՝ մեռնողներէն դէպի ապրողները երկարող ոսկեան կամուրջի մը :

Յատկապէս Զաւարեանի պարագային, իր կեանքին ու գործին ոգեկոչումը՝ բարոյականութեան մը տարփողանքն է. գաղափարական կեանքի անխաթար ըմբռնողութեան մը արծարծումը, որուն ի՜նչքա՛ն պահանջը ունի, մեր օրերուն, մեր ժողովուրդը՝ հետզհետէ ամլացող, խեղկող եւ ապասերող նկարագիրներու անապատի մը մէջ :

Զաւարեանի նուիրուած իր էջերուն մէջ Միքայէլ Վարանդեան կը գրէ «Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը» անուն իր գործի Ա. հատորով. (էջ 98) :

— « Սիմոն Զաւարեանը ... մաքրամաքուր մաքուրներէն, «աշխարհիկ սուրբ», ինչպէս կ'ըսէին ոմանք կատակով : ...րբերու խուրձ մը, որ միշտ ապէս կ'առկծուէր ու կը բոցավառուէր : Փոքրահասակ, վտիտ ու ջղուտ. սիրուն, Աստուածեան գլուխ մը, նուրբ դէմքով, ...ու վառվռուն աչքերով : Համակ եռանդ, կեանք ու շարժում : Ըմբոստ, ...խրատանդապէս ուրոյն, անկախ նկարագիր մը : «Աշխարհիկ սուրբ». ոչինչ այնքան հզօրէն չի յատկանշեր գաղափարի նահատակը, որ ինկաւ վեհագոյն ...լի մը համար, անդուլ պայքարի ...րուն, իր բարձր, նուիրական դիր... մէջ : Զինուոր՝ Յեղափոխութեան. ...ւ գինուոր բարոյական անաղարտ ...ութեան : Զաւարեան անունը՝ ջինջ ...գաղափարականութեան անուն մըն էր. ...երազներու եւ խիզախ ընդվզումներու անուն մը. անվերապահ զոհողութեան եւ անկաշառ ազնուութեան անուն ...»...

...ումով ու թռիչքով բառի վերածուած այս քանի մը վկայութիւնները՝ կը ...ին «գրականութիւն» ըլլալ, ինչպէս ...րական կը թուին ըլլալ բոլոր մեծութիւնները, բոլոր գեղեցիկ ու անխաթար ...կանութիւնները :

...րկ է քալել իր կեանքին հետ, որ, ...օրէն առասպելատիպ զոհագործում ...եղաւ, անաշխարհիկ նուիրում մը՝ ...ժողովուրդին, գաղափարներուն եւ ...ձգտումներուն : Ոչ ոք, Դաշնակցութեան 70է աւելի տարիներու կեանքին ..., անձնուրացութեան խորհրդանիշ մը ...րձած է այն առումով՝ որով Զաւարեան ... ինքզինք իր առաքելութեան, ...ին ու հոգիին հետ՝ նաե՛ւ մարմինը ...րկ բռնելով, արհամարհելով խոնջ..., հանրային ծառայութիւնը վերածելով կրօնքի մը, եւ մաքրակրօն անխապաշտութեամբ հալածելով աշխարհային փառքի ասպետները, մսխումի հեշտանքի փառասէրները :

— «Ամէն անգամ որ առիթ կ'ունենայի ...ը խօսելու, կը գրէ Երուանդ Օտեան, կամ ունկնդրելու իր բանախօսութիւններուն, վերագոյն մարդու մը ազդուութիւնը կը գործէր վրաս, — լաւագոյն է ըսել՝ վերագոյն հոգիի մը, որովհետեւ ֆիզիքական, մարմնեղէն մարդը շատ պզտիկ էր Զաւարեանի մէջ, եւ երբ խօսէր իր սիրական խտէալներուն վրայ, ներշնչուած եւ տեսանողի իր պարզ ու գերագեղեցիկ պերճախօսութեամբ, այն ատեն մարմնեղէն Զաւարեանը գրեթէ աննշմարելի կը դառնար, ու կը տեսնէիր միայն հոգին. կը լսէիր միայն ձայնը : — Մին էր տիպար այն մարդերէն, որ բնութիւնը երբեմն կը ստեղծէ՝ իբրեւ օրինակ ծառայելու համար մեզի » :

Սիներէն մէկն էր տաճարին՝ զոր Հայկական Յեղափոխութիւնը կանգնեց արիւնոտ մեր պատմութեան ճանապարհին վրայ : Դաշնակցութեան հիմնադիր երեք մեծերէն մէկը :

Սակայն, իր կեանքին ու գործին ճամբով, եղաւ ու մնաց մեր ժողովուրդի ընդհանրական պաշտամունքին առարկայ. դարձաւ հանգամանք մը՝ հաւատքի ու ծառայութեան :

Զաւարեան մարդ մըն էր, բայց զաւարեանականութիւնը բարոյական եւ գաղափարական իմացում մը եղաւ. կը մնայ մինչեւ այսօր :

Յիսուն տարի առաջ՝ «պատարագ» մըն էր. այսօր՝ պատգա՛մ մըն է :

Ո՛չ միայն չի մաշիր, այլեւ կը փայլի օրէ օր : Չի տժգունիր. չ'անչքանար, չի մոռցուիր : Եւ ինչպէս յիսուն տարի առաջ, ընդվզումի եւ ցասման վայրկեաններու մէջ, այսօ՛ր մանաւանդ՝ իր բարոյական ներկայութեամբ կ'ընկճէ մանր ու պզտիկ հոգիները, եսակեդրոն մեծամիտները, իշխանութեան մուրացկանները :

« Հայրենիք » բացառիկ թիւ մը պիտի նուիրէ իր յիշատակին՝ Հոկտեմբերի մէջ : Այս առիթով, պիտի հրատարակենք կարգ մը վկայութիւններ Խաժակէն, Ահարոնեանէն, Զօհրապէն, Ատոմէն եւ ուրիշներէ, ինչպէս նաեւ ոգեկոչական գրութիւններ՝ մեր աշխատակիցներէն :

Անտարակոյս, նաեւ հրապարակային հանդէսներու եւ ոգեկոչական հաւաքոյթներու մէջ՝ Զաւարեանի նկարագրային եւ գաղափարական ցայտուն գիծերը նիւթ պիտի դառնան վերլուծումի, — իբրեւ մեկնակէտ վերանորոգումի, անդրադարձումի եւ նոր նուիրումի՝ հանրային ծառայութեան սրբազան գործի ճանապարհին վրայ :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՕՍՔԷՆ ԳՈՐԾԻ ԱՆՑԱՆ

ԶԻՆԵԱԼ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ : 10 ՄԵՌԵԱԼ

Պեն Պելլա յայտարարեց Ալժէի մէջ, ժամուլի ասուլիսի մը ընթացքին որ զինեալ բախումներ տեղի ունեցած են Քոլոմպ – Պէշարի շրջանը Ազգ. Բանակի եւ մարոքեան տարրերու միջեւ : 10 մեռեալ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կան :

Ալժերիոյ Նախագահը չէ ճշդած թէ ո՞ր կողմը եղած են զոհերը այլ յայտնած է միայն թէ հակակշռի տակ չեղող տարրեր բռնատար կառքերով կը շրջէին եւ աւելցուցած է. — «Այս բոլոր հարցերը պիտի լուծենք բռնելով այն դիրքը զոր բռնած ենք տարիէ մը ի վեր : Քանի մը օրէն, պիտի տեսնեն թէ աշխարհի մէջ չկայ ուժ մը որ մեզ կեցնէ » :

Պեն Պելլա շատ խիստ լեզու մը գործածած է Քապիլիոյ ապստամբներուն նկատմամբ «Թող գիտնան թէ սակարկութիւն չկայ դաւաճաններուն եւ Այթ Ահմէտի նման արկածախնդիրներու հետ, որ անցեալ ամառ ալ ծագած տագնապին հիմն էր եւ որ կը վերսկսի : Զենք վիճիր : Պիտի վճարեն » :

Պեն Պելլա յետաձգած է դէպի Նիւ Եորք իր մեկնումը յայտնելով թէ իր բարեկամները այդպէս թելադրած են իրեն ընդունած է նաեւ մանաւանդ որովհետեւ գործ ունի Ալժերիոյ մէջ :

Նոյն օրը, Պուժիի մէջ, հանրաժողովի մը ընթացքին Պեն Պելլա յայտարարած էր թէ եթէ հարկ ըլլայ հարիւր հազար Ալժերացիներ զօրակոչի կ'ենթարկէ ճրգմելու համար հակայեղափոխութիւնը :

« Այթ Ահմէտ եւ Մոհանտ բաժանումի գործ կը տեսնեն եւ միայն գնդացիրի լեզուն կը հասկնան : Երբ Ալժերիա պատմական վայրկեաններ կ'ապրի, երբ ձեռք կը դնենք մեծ կալուածներու վրայ, այս մարդիկը կը փորձեն մեզ բաժնել : Կը հասկնամ Մոհանտը, ազգայնացուած «Թանթոնվիլ» սրճարանին մէկ մասը իրն էր » :

Պեն Պելլա որ Ֆրանսերէն կ'արտասանէր իր ճառը, նկատի առնելով որ Պէրպէրները արաբերէն չեն հասկնար, աւելցուցած է. —

« Փաստեր ունինք որ հակա – յեղափոխութիւնը դաշնակցած է դուրսը պատսպարուող դաւերու հետ : Բայց անոնք որ կ'երազեն Ալժերիոյ քոնկոլականացումը կը սխալին : Բոլորս միացած ենք : Առանց վարանումի կ'ըսեմ. — ոչ մէկ ուժ աշխարհի վրայ, ոչ Այթ Ահմէտ, ոչ Մոհանտ կրնան մեզ կեցնել : Եթէ հարկ ըլլայ եկող բոլոր օրերը մեր պատասխանատուութիւններուն տէր կը դառնանք : Մեր ընկերվարութիւնը ժողովուրդին համար եղած է, այրիներուն եւ որբերուն, մինչեւ տարւոյն վերջ ուրիշ մեծ ազգայնացումներ տեղի պիտի ունենան» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ փրոսթաթի սովորական գործողութեան մը համար : Այս դէպքը կը պատահի պահպանողականներու համագումարին նախօրեակին : Այս առթիւ կրկին կը խօսուի Մաքմիլընի յաջորդութեան մասին :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ հանդիսաւոր կերպով հռչակուած է Սուրիոյ եւ Իրաքի զինուորական միութիւնը : Դամասկոս միացեալ հրամանատարութեան կեդրոնը պիտի ըլլայ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ սկսած է Ֆրանսագիր լրագրողներու միջազգային կազմակերպութեան իններորդ համագումարը :

ՓՐԱՒՏԱ կ'ամբաստանէ Թուրքերը, Պարսիկները եւ Սուրիացիներ որ կ'օգնեն Իրաքի Քիւրտերու դէմ իրենց գործողութեանց մէջ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ խորհրդային դրամատուն մը հաստատուած է որուն գլխաւոր գործն է առեւտրական եւ դրամական հարցերով զբաղիլ Միջին Արեւելքի եւ խորհրդային պլոքի երկիրներուն միջեւ : Հաւանական է որ խորհրդային ուրիշ ալ շարժումներ ըլլան դէպի Միջին Արեւելք :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Մշակութային նախարարը՝ Անտրէ Մալրօ Օթթավա հասաւ :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն որ կառավարական բարեփոխում մը տեղի ունեցած է որ կ'ամրապնդէ Պաաս կուսակցութեան դիրքը :

ՏՈՄԻՆԻԿԵԱՆ հանրապետութեան մէջ պաշարման վիճակ յայտարարուած է :

ՄԱՐՈՔԻ երկու ֆրանսերէն օրաթերթերը ամբաստանուած են ապօրինի հրատարակութեան համար :

ՍԻՆԿԱՓՈՒՐԻ մէջ վաթսուն հազար բանուորներ գործադուլի մէջ են :

ՉԻՆ պաշտօնական թերթ մը թարգմանը որ ճափոն կ'այցելէր ապաստան ու գած է Թոքիոյի խորհրդային դեսպանատունէն : Խորհրդային իշխանութիւնները զինքը յանձնած են ճափոնի իշխանութեանց :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ հրէական Լիկան բողոքած է այն խտրականութեան դէմ որ կը գործուի կարգ մը մեծ ընկերութեանց մէջ, հրեայ պաշտօնէութեան նկատմամբ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համալսարաններու եւ բարձրագոյն վարժարաններու ուսանողներու թիւը 334 հազար կը նախատեսուի, այս վերամուտին որ կը կատարուի՝ Երեքշաբթի :

ՍԱՅԿՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ 107 Պուտտայականներ ազատ արձակուած են :

ՈՒԿԱՆՏԱ դաշնակցային հանրապետութեան վերածուեցաւ տարուան մը անկախութենէ ետք :

ՏԻԿԻՆ ՆՀՈՒ Նիւ Եորք հասաւ, բայց պաշտօնական հանգամանք ունեցող ոչ մէկ Ամերիկացի դիմաւորելու փութացած էր :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը տեսնուելէ ետք Քենըտիի հետ յայտարարեց թէ հարցերը աւելի դիւրին կրնան լուծուիլ ասկէ ետք :

ՀԱՅ ՉԷ... ԹՈՒՐՔ Է

«Յառաջ»ի քրոնիկագիր Եւրոպացին իր մէկ «Տոմս»ին մէջ (Սեպտ. 27) կը զրուցէր ազգուրաց Ամերիկայու մը հետ :

Եւրոպացիին խօսակիցը կը խորշէր իր հայ ըլլալը ծանուցանելէն : Բոլոր հարցումներուն եւ դիտողութիւններուն կը հակադրէր յամառաբար « Ամերիկացի եմ» :

Աւելի յատկանշական տիպար մը հանդիպած է ֆրանսացի գրագէտը Ժորժ Պլոն : 1957ին լոյս տեսած իր գրքին մէջ « Տեսայ Ամերիկային ապրիլը » խորագրով, կը պատմէ հետեւեալը :

« Նիւ Եորքի թաքսիներուն մէջ տախտակ մը կայ այնպէս դրուած որ յաճախորդը զայն շատ լաւ տեսնէ եւ ուր նշանակուած են շարժավարին անունը եւ հասցէն : Առաջին շարժավարը որ մեզ տարաւ կը կոչուէր Կիւլպէնկեան : Իրեն հարցուցի.

— Հայկակա՞ն ծագում ունիք :

— Ոչ : Թուրք եմ : Կիպրոս ծնած :

— Ուրեմն կարծիք մը ունի՞ք Կիպրոսի հարցի մասին :

Շարժավարը գլուխը ցնցեց եւ ուսերը թօթուեց :

— Բնաւ : Ինծի ի՞նչ : Կիպրոս հեռաւոր երկիր մըն է, իմ տունս ...» :

Ժորժ Պլոն կը դիտէ՝ «բազմաթիւ Ամերիկացիներ հեռաւոր երկիր մ'ունին, իրենց տունը, որ դադրած է զիրենք շահագրգռելէ » :

Մենք ալ բաւականանանք ենթադրելով թէ այդ Կիւլպէնկեան շարժավարը մտային չփոթութենէ կը տառապէր :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլէն կը հեռաձայնեն թէ Դաշնակցութեան Օրը խանդավառութեամբ տօնուած է Շաբաթ գիշեր, Ալհամպրայի մէջ : Խօսած են ընկեր Յակոբ Պապիկեան, Տիկին Հուրի Իփէկեան, Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը եւ Կասթոն Տէֆէրի կողմէ՝ Աշիլ Սինի :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ (*)

Ցարն ու Իտալիոյ Թագաւորը Րաքոնիճիի մէջ համաձայնեցան դիւանագիտական փոխադարձ օժանդակութեան համար: Ռուսիա պիտի օժանդակէր Ափրիկեան Տրիպոլիսի գրաւման եւ Իտալիա Նեղուցներու հարցին լուծումին: Արեւելեան Հարցը սեղան կը դրուէր եւ պիտի լուծուէր ընդհանուր պատերազմով:

Տարի մը վերջ Թուրքիա եւ Իտալիա հաշտութիւն կը կնքէին Լօզանի մօտ փոքրիկ քաղաքի մը՝ Ուշիի մէջ: Պարտուած Թուրքիան այս անգամ յաղթական կը վերադառնար Լօզան, յաղթական յոյն բանակին դէմ եւ Անգլիոյ դէմ: Լոյտ Ծորճ կը գրէ. «Ապահովաբար պիտի յաղթէինք, եթէ պատերազմէինք, պիտի փրկէինք Յոյները, բայց Անգլիա յոգնած էր, Թուրքերու հանդէպ հիացում կար, կ՚ունենար անդիմադրելի մղում մը կառավարութիւնս տապալելու: Այդպէս ալ եղաւ, ջուրը ինկան Հայաստանի ազատագրումը, Ասիական Յունաստանը»:

Թուրք պատուիրակութիւնը ծանօթ էր պետութեանց տրամադրութեան, գիտէր թէ օժանդակներ պիտի գտնէր ժողովին մէջ ընդունիլ տալու համար Անգորայի Ազգային Ուխտը, պատռելու Սեւրի անվաւեր դաշնագիրը:

Ժողովին ատենագրութիւնները կը կազմեն երկհատոր «Դեղին Գիրք»ը, ուր ներկայացուած են պաշտօնական վիճաբանութիւնները, անծանօթ կը մնան նրբանցքներու մէջ տեղի ունեցած սակարկութիւնները: Բուռն վիճաբանութիւններ փոքրամասնութեանց իրաւունքներու պաշտպանութեան շուրջ: Թուրք պատուիրակութեան նախագահին համաձայն, «փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը պատրուակ մըն է Թուրքիոյ ամբողջականութեան դէմ, իսկ հայ օճախի մը կազմութիւնը՝ նոր անդամահատում մը պիտի ըլլայ Թուրքիոյ»:

Կ՚առաջարկուի ժողովուրդներու փոխանակութիւնը, յոյն պատուիրակութիւնը կ՚ընդունի կամաւոր փոխանակութիւնը, Թուրք պատուիրակութիւնը՝ պարտաւորիչ: Կը պահանջեն Պոլսոյ Յոյներուն հեռացումը, Պոլսոյ Պատրիարքութեան փոխադրութիւնը Յունաստան: Ամերիկեան դիտող Զայլտ կ՚ըսէ. «Նոր իրաւունք մը կը բանաձեւուի, գանգուածներ արտաքսել եւ օտար ազգերու բեռ թողուլ»: Թուրք պատուիրակութիւնը կը հրաժարի պահանջէն: Բայց կը ջնջուի դաշնագրին 42րդ յօդուածով Սեւրի դաշնագրին 149րդ յօդուածը՝ «սուլթաններու կողմէ տրուած առանձնաշնորհներու պահպանումը»: Այսպէս կը յաջողի ընդունիլ տալու Անգորայի Ազգ. Ժողովին 1921 Նոյեմբեր 26ի որոշումը. «Պատրիարքներու հին առանձնաշնորհները ջնջուած են»:

Ահարոնեան – Նորատունկեան պատուիրակութիւնը կը ներկայացնէ յուշագիր մը եւ թուելով 700 հազար Հայերու թշուառ վիճակը, տասնեակ միլիառ ֆր. կորուստը (եկեղեցի, դպրոց, կալուածներ) կ՚առաջարկէ. 1) Հայ օճախի մը կազմութիւնը Ուիլսընի գծած սահմաններու շրջանակին մէջ, 2) Ընդլայնում Երեւանի Հանրապետութեան՝ Թուրք հողամասէն մաս մը կցելով, 3) Կիլիկիոյ մէկ մասին մէջ ազգային օճախ մը: Կը խնդրեն որ լսուին բացատրութեան համար: Պատուիրակութեան անդամ Ռիզա Նուրի բուռն ընդդիմութիւն ցոյց կու տայ, կարելի չէ լսել Երեւանի պատուիրակը, որովհետեւ Թուրք – երեւանեան դաշնագրով հարցը լուծուած է, ոչ ալ Նորատունկեան, որովհետեւ Թուրք հպատակ է: Իսկ եթէ ժողովը պնդէ լսելու զիրենք՝ Թուրք պատուիրակութիւնն ալ կ՚առաջարկէ լսելու հրաւիրել Եգիպտոսի, Պաղեստինի, Սուրիոյ, Իրաքի, Հնդկաստանի մահմետական փոքրամասնութեանց պատուիրակները:

Լորտ Քըրզըն Հայկական Հարցը կը նկատէ «աշխարհի մեծ գայթակղութիւններէն մէկը»: Յուզումով կը ներկայացնէ Հայերուն իրաւունքը. «Հայերը մասնաւոր նկատողութեան արժանի են, որովհետեւ սերունդներէ ի վեր տառապած են, որովհետեւ խոստումներ տրուած են, հազարներ ցրուած են Սուրիա, Լիբանան, Իրան, կը ձգտին օճախ մը ստեղծել: Բնական է որ ժողովուրդ մը, որ օժտուած է այնքան ուժեղ անհատականութեամբ, ունի այնքան փառաւոր պատմութիւն մը, թէեւ ողբերգական, այնքան տոկուն ազգային ոգիով՝ ձգտի բնակելու իր սեփական հողամասին վրայ»: Ֆրանսական դեսպան Պայեր «Հայերու ներկայութիւնը տնտեսական տեսակէտով, երկրին զարգացման համար անհրաժեշտ է» կ՚ըսէ:

Ծորճ Մոնկոմերի Հայ – Ամերիկեան Ընկերութեան անունով կը ներկայացնէ յուշագիր մը առաջարկելով Սուրիոյ հիւսիսը օճախ մը հաստատել, որպէսզի չէզոք գօտի մը կազմուի Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ միջեւ: Ազգերու Ընկերութեան վարչութեան տակ դրուի: Ելեւմտական գումարը պիտի հայթայթուի Ազգերու Ընկերութենէն եւ պետութիւններէն: Ցոյց կու տայ նաեւ հեռագիր մը ուղղուած Ամերիկեան Քոնկրեսին, որով կը խնդրուի քսան միլիոն տոլար յատկացնել Ազգային Օճախին»:

Առաջարկները կը հանդիպին Թուրք պատուիրակութեան բուռն ընդդիմութեան եւ վճռական որոշումը, վերջնական մերժումը կը տրուի 1923 Յունուար վերջին: Ազգային պատուիրակութեան դիմումը յուսահատական փորձ մը ըլլալու էր: 1917 Մայիս 25ին գումարուած ռուս գիւղացիական համագումարը կը յայտարարէր թէ «խաղաղութիւնը հաշտելու է Հայաստանի կատարեալ անկախութիւնը»: Խորհրդային Միութիւնը ոչ միայն կը մերժէ անկախութիւնը փոքրիկ հողամասին, այլ նաեւ կը հրաժարի 1914ի սահմաններէն, որոնց համար Ռուսիա երեք անգամ այնքան արիւն թափած էր:

1920 Դեկտեմբերին Պօղոս Նուպար կը տեղեկագրէր Զաւէն Պատրիարքի Լորտ Քըրզընի հետ տեսակցութիւնը. «Հայերը յոյսեր տածելու չեն Կիլիկիոյ մասին, կարելի չէ հողատար գտնել, կարելի չէ մեծ Հայաստան մը կազմել, կարելի չէ զօրք տրամադրել Հայաստանը գրաւելու համար, կը բաւէ փոքր յաւելում մը Երեւանի սահմաններուն»:

Լոնտոնի մէջ ալ դեսպան Քամպոն կ՚ըսէր պատրիարքին. «Միլիոններ զոհուեցան եւ միլիառներ ծախսուեցան, այլեւս ոչ մէկ տէրութիւն կրնայ եւ կ՚ուզէ զինուորական նոր արշաւանք մը կատարել»:

Արշաւանքը պիտի ըլլար այդ ատեն՝ քեմալականութեան պաշտպաններու դէմ: Միլանի մեծ թերթը «Հսկան դարանակալ» վերնագրով յօդուածի մը մէջ կը յիշէր խորհրդային օժանդակութիւնը եւ պաշտպանութեան պատրաստ ըլլալը: 1918 Հոկտեմբեր 31ին Մոսկուայի մէջ կազմուած էր Արեւելքը ազատագրելու Լիկան, «պայքարելու համար արեւմուտեան իմպերիալիզմի դէմ»: «Խորհրդային Միութիւն չի կրնար ընդունիլ որեւէ միջամտութիւն հանրապետական Թուրքիոյ գործերուն մէջ» (Կարմիր Ջինուոր, 1921 Դեկտ. 18): Քաղաքական եւ դիւանագիտական օժանդակութիւնը յոխորտացուց յաղթականները: Սովետը կը հետեւէր ցարական քաղաքականութեան, կը պաշտպանէր Փոքր Ասիան անգլիական ձգտումներուն դէմ: «Քեմալականութիւնը հակազդեցութիւնն է անգլիական քաղաքականութեան դէմ, որ կը պաշտպանէ Յոյներն ու Հայերը» (Ճլինքլէն, Անկորա, 1922):

Մօրիս Փերնօ, Թուրքիա այցելէ յետոյ, կը գրէր թէ շարժումը հակազդեցութիւն մըն է 1918ին կնքուած յունահայ համաձայնութեան՝ Անգլիոյ պաշտպանութեան տակ: (Թուրք Հարցը, 1923, էջ 68 – 69):

Թուրք պատուիրակութիւնը յամառօրէն պայքարելով դաշնակից պետութեանց դէմ, դիւանագիտական մեծ յաղթանակ մը տարաւ Լօզանի մէջ: Սեւրի դաշնագրին ելեւմտական խնամատարութեան յօդուածը ջնջուեցաւ, պարտքերը զեղչուեցան: Պետութիւնները հրաժարեցան գրաւման ծախքերէն, պատերազմական տուգանքէ, ճափիթիւլասիոններէն, օտարականներն ալ Թուրք քաղաքացիներու նման տուրք պիտի վճարեն, պիտի դատուին Թուրք դատարաններէն:

Թուրք Հանրապետութիւնը եւրոպական պետութիւն մը եղաւ հաստատուելով Արեւելեան Թրակիոյ վրայ, Նպաստաւոր սահման մը գծուեցաւ Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, համաձայն Ֆրանք–Թուրք դաշնագրի 8րդ յօդուածին:

Նեղուցներու շրջանը պիտի մնար ապազինուած: Տարիներ յետոյ, Մոնթրէօյի համաձայնութեամբ, փոխուեցաւ այդ յօդուածը:

Թուրք պատուիրակութիւնը պահանջեց նաեւ Մուսուլը, անգլիական պատուիրակութիւնը մերժեց: Հարցը պիտի կարգադրուէր 9 ամիսէն Թուրքիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ, այլապէս Ազգերու Ընկերութեան իրաւարարութեան պիտի դիմէին: Քլեմանսօ տեղի տուած էր Լոյտ Ծորճի այդ խնդրին շուրջ, Թուրքիան ալ տեղի պիտի տայ եւ քարիւղի գօտին պիտի մնայ Միջագետքի՝ ամերիկեան օժանդակութեամբ:

Լօզանի դաշնագիրը ստորագրուեցաւ առանց Խորհրդային Միութեան մասնակցութեան: Արաբական աշխարհն ալ, այսօր անկախ, պարտաւոր չէ ճանչնալու դաշնագրին տրամադրութիւնները, ուր ներկայացուած են հողատարութեան տակ հողամասեր: Երբ կը մերժուի հողատարութիւնը, կը ժխտուին նաեւ դաշնագրին յօդուածները, որոնք գաղութարարական տրամադրութիւններ են:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(*) Տես Յառաջ՝ Սեպտ. 14:

ՆԿԱՐԻՉ ՍԱՐԳԻՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՈՐՄՆԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԸ

Այս տողերը գրած ատեն աչքիս առջեւ են երկու գեղեցիկ հրատարակութիւններ, որոնք նուիրուած են նկարիչ Սարգիս Խաչատուրեանի կեանքին վերջին տասնամեակի ստեղծագործական եռանդուն եւ բեղնաւոր շրջանին: Առաջինը՝ Տէվիտ Օլընի կազմած եւ 1942ին, Նիւ Եորքի մէջ, անգլերէն լեզուով հրատարակուած գիրքն է «Հնդկական որմնանկարները եւ Սարգիս Խաչատուրեան» վերտառութեամբ: Երկրորդը՝ Մարիօ Պուսալի հեղինակութեամբ, իտալերէն լեզուով գրքոյկն է, հրատարակուած Հռոմ, 1957ին, նոյնպէս նուիրուած Հնդկաստանի եւ Սէյլանի մէջ նկարիչին կատարած բազմաթիւ որմնանկարներու արտանկարումներուն: Երկու հրատարակութիւններն ալ հարուստ են նկարիչին անզուգական եւ բարձր վարպետութեամբ յօրինուած որմնանկարներու քանի մը նկարազարդումներով: Այդ երկու գիրքերն ալ, սակայն, կու տան միայն համառօտ տեղեկութիւններ այն մեծ գործին մասին, որուն ձեռնարկեց Ս. Խաչատուրեան՝ 1937էն սկսեալ:

Տաղանդաւոր նկարիչը իր առողջութիւնը կորսնցնելու գինով երկար տարիներ աշխատեցաւ նախ Իրանի (1930) եւ ապա՝ Հնդկաստանի (1937) տաճարներուն, կրօնատեղիներուն եւ քարայրներուն մէջ՝ վերականգնելով եւ արտանկարելով հնդկական որմնանկարչութեան այնպիսի հազուագիւտ եւ բարձրարուեստ նմոյշներ, որոնք ունին միջազգային արժէք: Նկարիչը այսպիսով ստեղծեց հաւաքածոյ մը, որ նոր էջ բացաւ որմնանկարչութեան պատմութեան մէջ:

Մասնագէտներուն դրեթէ անծանօթ այդ գործերուն հրապարակ գալը եւ անոնց ցուցադրութիւնը Հնդկաստանի կարգ մը քաղաքներուն, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ, անակնկալ յայտնութիւն մըն էր, որ ուշադրութեան առարկայ դարձաւ աշխարհի արուեստասէր հասարակութեան կողմէ: Այդ գործերուն ուսումնասիրութեամբ սկսան զբաղիլ ծանօթ արեւելագէտներ, գեղագէտներ, արուեստագէտներ եւ պատմաբաններ: Մեծարժէք այդ գործերը վերարտադրելով, մեր տաղանդաւոր հայրենակիցը անգնահատելի ծառայութիւն մը մատուցանեց, լոյս աշխարհ բերելով քարայրներու խաւարին մէջ դարեր շարունակ թաղուած որմնանկարչութեան գլուխ – գործոցները:

Ս. Խաչատուրեանէն առաջ շատերը փորձած են վերականգնել եւ արտանկարել այդ գործերը, սակայն անոնցմէ ոչ մէկը մինչեւ վերջ չէ դիմացած քա-

ԳՆՉՈՒՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Այն ատեն, ես ու Տունիչան փոխանակեցինք մեր հացի աղած կտորները եւ կերանք մեր բաժինները:

Ներկաները մեր վրայ նետեցին բրինձի հատիկներ՝ ուրախութեան կանչեր արձակելով:

Միայն Օրտանքան տխուր էր: Պառաւ գնչուհին մօտեցաւ ինծի եւ առանց բառ մը արտասանելու, իր նիհար ու չորցած ձեռքը բազմաթիւ անգամներ քսեց դէմքիս ...

Խրախճանքը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր:

Հաւաքուած էինք խարոյկի մը շուրջը՝ կարծես հրաշքով մը, ոգելից ըմպելիի բազմաթիւ շիշեր ձեռքէ ձեռք կ՚անցնէին:

Գնչու մը կիթառ մը բերելով սկսաւ նուագել այնպէս հրաշալիօրէն, ինչպէս գիտեն նուագել գնչուները:

Տխուր ու միանգամայն բոցաշունչ եղանակ մըն էր, որ կը վերակոչէր այս մարդոց արկածալից կեանքը:

Մէկը սկսաւ երգել.

«Անտա՛ռ, անտա՛ռ, կանանչ անտառ, որքա՛ն գեղեցիկ ես դուն քու տերեւներով: Դուն քու շառագոյն ծաղիկներովդ կը նմանիս ոսկեծամ գեղեցկուհիներու»:

Գնչուհի մը սկսաւ պարել: Դանդաղ շարժումներով սկսած այդ պարը հետզհետէ դարձաւ արագ, հեղեղի մը նման: Գիշերուան մութին մէջ, խարոյկին արձակած լոյսին առջեւ, գնչուհիին այդ պարը կարծես ոգեկոչումը ըլլար դարերու ընդմէջէն մեզի հասնող հնդկական արուեստի մը:

Քովիկս կծկուած, Տունիչան կը մըրմնջէր հինաւուրց երգ մը ...

×

Քանի մը շաբաթ ետք Օրտանքա հիւանդացաւ: «Այլեւս վիզս հասած է, շատ ճամբորդեցի ու հիմա պէտք է որ հանգստանամ» կը կրկնէր պառաւը շարունակ:

Իր վիճակը երթալով կը ծանրանար: Շուտով այլեւս ամէն յոյս չքացաւ: Օրտանքա կ՚ապրէր իր վերջին ժամերը:

Կանգ առինք գետակի մը եզերքը:

Օրտանքան դուրս հանեցինք կառքէն եւ գետինը դրուած անկողնի մը վրայ երկարեցինք զայն:

Իր քովիկը շարուեցան իրեն բոլոր ընտանի առարկաները՝ շրջազգեստները, զարդեղէնները, ջնարիչը, վերջապէս այն թշուառ հարստութիւնը որ իր բովանդակ կեանքին ընկերը եղած էր:

Օդը ամպամած էր, անձրեւի մը հաւանական տեղատարափին դիմագրաւելու համար, պառաւին համար վրան մը պատրաստուեցաւ:

Օրտանքա կը զառանցէր: Իր արտասանած բառերը զիրար կը հրմշտկէին: Իր զառանցանքին մէջ կ՚ոգեկոչէր հինաւուրց անէծքներ եւ մասնաւորապէս կ՚արտասանէր անունը նոյն գնչու երկաթագործին որ ըստ աւանդութեան մը դարբնած էր այն գամը որ ծառայած էր խաչելու Քրիստոսը ...

Պառաւին մահամերձ մարմնին շուրջ գտնուողները բոլորն ալ, առանց բացառութեան, կը շաղակրատէին:

Օրտանքայի անկողնին քովիկը գետեղուած աթոռի մը վրայ նստած, Երէ կը քաշէր իր ծխամորճը հանդարտօրէն:

— Մա՞հը, ... բան մը չէ, կ՚ըսէր ինծի ծերունի բարեկամս:

Յանկարծ, Օրտանքայի ձեռքը բարձրացաւ, ուզեց բռնել իր քով գտնուող աթոռը, սակայն, նոյն այդ ձեռքը, յանկարծակի քարացած, մնաց անշարժ:

Մեռած էր պառաւ Օրտանքան: Բոլորը սկսան ցաւի եւ յուսահատութեան կանչեր արձակել: Կիները կը փետտէին իրենց մազերը, այնպէս, ինչպէս կ՚ընէին հինաւուրց եղերամայրերը:

(7 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»

...յլերու ծանր պայմաններուն, առկէ ...անոնցմէ ոչ մէկը յաջողած է պա–...ել որմնանկարներուն ոճի ինքնատը–...պութիւնը, գծանկարը, գոյներու հա–...մութիւնը, դիմանկարներու նկարա–...գրութիւնը եւ, վերջապէս՝ հնդկական որմնա–...նկարներուն ազգային առանձնայատկու–...թիւնը եւ ոգին: Միայն ինք յաջողած է ...մեծ վարպետութեամբ վերստեղծել այդ ...գործերը, հարազատ մնալով բնագիրնե–...րուն: Իսկ արտանկարումներուն համար ...պայմանները խիստ դժուար եղած են անոր – ...համար: Քարայրներու խոնաւութիւնը, ...բնական լոյսին պակասը եւ թեքնիք այլ ...պայմաններու պակասը յու–...սահատ ըրած են: Ինք այդ բոլորը ...յաղթահարելէ ետք, գտած է նաեւ այլ ...միջոցներ. ան քանի մը հայելիներու ...արտացոլումներով բնական լոյսը փոխա–...դրած է քարայր՝ ճշդելու եւ գտնելու համար գոյներու ներուժութիւնը, ճըշ–...գրիտ գծանկարը եւ այլ մանրամասնու–թիւններ:

Հնդկաստանի արուեստներուն ծանօթ ...եւ յայտնի տեսաբան ու քննադատ Ա. ...Քումարասուամի չատ գնահատելով հայ ...նկարիչին կատարած մեծ աշխատանքը ...կը գրէ, թէ միայն Ս. Խաչատուրեան ...յաջողած է լաւագոյն կերպով թափան–...ցել հնդկական վարպետներու գործերուն ...ոգիին՝ առանց ետ մնալու անոնց արժէ–...քէն եւ որակէն: Արդարեւ, ամէն առի–...թով ստեղծագործած է, փոխանակ պարզ ...վերարտադրիչ մը ըլլալու: Հնդիկ դե–...ղագէտը կը գտնէ, որ Ս. Խաչատուր–...եանի պատճէնները միանգամայն հարա–...զատ են որմնանկարներու ոճին, ոգիին, ...արտայայտչական ձեւերուն, թեքնիքին, ...անոնք այնքան հարազատ են, որ ուսում–...նասիրողներուն համար կրնան շատ դիւ–...րութեամբ փոխարինել բնագիրները:

Հնդկաստանի եւ Ցէյլանի մէջ նկարած ...մեծ յիսուն որմնանկարներ, որոնցմէ ...ամէնէն շատը (16 նկար)՝ Անձանօթայի ...մէջ, ասոնցմէ են «Պուտտայի փորձու–...թիւնը», «Կանտհարւան եւ Ափսարասը», ...«Պարուհին», «Կնոջ պատկեր», «Իշ–...խանուհին եւ իշխանը պալատին մէջ» ...եւայլն: Տասը որմնանկարներ («Պարի ...տեսարան», «Պոտիսաթվան», «Երախա–...ներու երթը» եւայլն) նկարած է Պա–...գի մէջ. մնացեալը վերստեղծած է Պա–...ճամի, Սիթթանավասլ, Սիճիրիա, Փո–...լոննառուվա եւ այլ վայրերու մէջ:

...Այդ հազուագիւտ հաւաքածոն, հնդ–...կական որմնանկարներու գեղարուեստա–...կան բարձրարժէք այդ գանձը ներկայիս ...կը գտնուի Ս. Խաչատուրեանի այրիին՝ ...նկարչուհի Վալա Խաչատուրեանի քով: ...Ան, իբրեւ հայրենասէր կին, երկար տա–...րիներ պահած եւ փայփայած է իր ա–...մուսինին ձգած ժառանգութիւնը՝ յոյ–...սով, որ օր մը բախտը կ'ունենայ զա–...նոնք ցուցադրելու մայր Հայրենիքին ...մէջ: Այդ նոյն փափաքը ունեցած է նաեւ ...տաղանդաւոր նկարիչը, սակայն վաղա–...ժամ մահը արգելք եղած է իր այդ ցան–կութեան իրագործումին:

Համառօտ գիծերով ներկայացուցինք նկարիչին ստեղծած հնդկական որմնա–նկարները, որովհետեւ մօտ քսան տարիէ ի վեր հայ մամուլին մէջ գրեթէ խօսք չէ եղած այս մասին եւ այդ պատճառով ալ համաշխարհային արժէք ունեցող գործե–րուն այդ շարքը անծանօթ մնացած է Հայաստանի եւ արտասահմանի Հայու–թեան հասարակայնս: Մեր նպատակն է, կուցէ ուշացած, ծանօթացնել բոլո–րին նկարիչին ձգած ժառանգութիւնը, արուեստասէրներուն մէջ յառաջ բերել այդ գործերուն հանդէպ հետաքրքրու–թիւն, եւ կոչ ընել՝ կարելիութեան պա–րագային սկսիլ այդ հաւաքածոն ցուցա–դրել Հայրենիքի եւ Սփիւռքի մէջ:

Ականաւոր նկարիչ Սարգիս Խաչա–տուրեանի մասին, իբրեւ հայ գեղանը–կարչութեան վարպետներէն մէկը, մենք այս անգամ հնարաւորութիւն չունեցանք հանգամանօրէն խօսելու, քանի որ մեր յօդուածին զգալի մէկ մասը նուիրեցինք անոր կեանքին վերջին տասնամեակին: Մինչդեռ Ս. Խաչատուրեանի ստեղծա–գործական լայն եւ բեղնաւոր գործու–նէութիւնը, սկսեալ առաջին իսկ քայլե–րէն, եղած է շատ աւելի բազմակողմա–նի, քան վերջին տասնամեակինը, քանի որ ան սերտ կերպով կապուած էր իր ժողովուրդին կեանքին, անոր իղձերուն եւ յոյզերուն, ինչպէս նաեւ հայրենի բը–նաշխարհին հետ: Իր գործերուն մեծ մասին մէջ տեղ գտած են հայ մարդոց չարքաշ կեանքը, 1915 – 1920ին հայ ժո–ղովուրդին կրած տառապանքները եւ թշուառութիւնը, տեղահանուած հայա–բաւոր անտուն եւ թափառական գաղթա–կաններու անօգնական վիճակը: Հակա–ռակ այդ նիւթերուն ողբերգականու–թեան, անոր գրեթէ բոլոր գործերուն մէջէն կ'անցնի լաւատես ոգի մը տրա–մադրութիւնը: Այդ նկարները ողող–ուած են մեծ մասամբ արեւի պայծառ լոյսով, գունագեղ են եւ լաւատես: Նը–կարիչը այդ տառապանքներուն մէջէն կարծես կը տեսնէր տանջուած հայ ժողո–վուրդին վառ եւ երջանիկ ապագան: Ան կը հաւատար Հայութեան ապատաւէր ո–գիին, աննկունութեան, երկարակեցու–թեան եւ յաւերժութեան:

Ահա կը թերթենք, 1925ին, Անվերսի մէջ Ս. Խաչատուրեանի կազմակերպած 64 գործերու ցուցահանդէսին ցուցակը: Անոնք բոլորն ալ նուիրուած են, հայ ժողովուրդի աշխատանքի կեանքին, գաղթին, վիշտին եւ ուրախութեան, հայրենի բնութեան: Կրնայինք չօղտա–գործել այդ ցուցակը, քանի որ անձամբ, 1921 – 24ին, գտնուելով Վիէննա, գրեթէ ամէն օր այցելած ենք անոր արուեստա–նոց – Բնակարանը եւ ականատես եղած անոր ստեղծագործական բեղուն եւ ե–ռանդուն գործունէութեան: Հակառակ, որ կը գտնուէր հայրենիքէն հեռու, այ–սուհանդերձ անոր ստեղծագործութիւն–ներուն հիմնական նիւթը, հայ ժողովուր–դը եւ հայկական բնաշխարհն էր: Ան հայրենիքէն իրեն հետ տարած էր մեծ թիւով ուսումնասիրութիւններ, գծա–նկարներ, ուրուանկարներ, որոնք իրրեւ առաջնակարգ կարելիութիւն կու–տային ստեղծելու բազմաթիւ պաստառ–ներ:

1914էն սկսեալ, իր գործերով մաս–նակցած է Եւրոպայի, Անդրկովկասի, Եգիպտոսի, Ամերիկայի մէջ կազմակեր–պուած քանի մը ցուցահանդէսներու, իսկ անհատական ցուցահանդէսներ կազմա–կերպած է Գահիրէի մէջ՝ 1922ին, Վի–էննայի մէջ՝ 1923ին, Փարիզ եւ Պրիւ–սէլ՝ 1924ին, Անվերս եւ Լոնտոն՝ 1925–ին: Իր գործերուն մասին գնահատական–ներ գրած են բազմաթիւ անուանի քըն–նադատներ, խստապահանջ գեղագէտ–ներ. ասոնցմէ յիշատակենք միայն մէ–կուն՝ անգլիացի աշխարհահռչակ նկա–րիչ՝ Ֆրանք Պրանկուինի կարծիքը: Ա–հա թէ ինչ կը գրէ ան.— «Ս. Խաչա–տուրեանի նկարներու ցուցահանդէսը, Լոնտոն, մեծ հաճոյք մը եղաւ ինծի հա–մար, միեւնոյն ատեն՝ յայտնութիւն մը: Մինչեւ հիմա դեռ չէի կրցած այդպիսի ուժով եւ ներթափանցումով տեսնել Հա–յաստանի վայրերը եւ թիփերը: Տեսնե–լով այդ նկարները, ցաւեցայ, որ Սեւ Ծովին վրայ եղած միջոցիս, աւելի հե–ռուները չգացի: Խաչատուրեանի գղա–յուն ոգին կրցած է որսալ իր երկրին բնութեան վեհութիւնը, հովուերգութիւ–նը, հմայքը, որ կայ անոր գեղջկական կեանքին մէջ եւ այն տխրալին, որ կայ խեղճ գաղթականներու ճակատագրին մէջ: Մենք երախտապարտ ենք, որ ան մեզի ծանօթացուց իր չքնաղ երկիրը, ո–րուն հմայքը մինչեւ այսօր անծանօթ մը–նացած էր եւրոպացի նկարիչներուն կող–մէ: Եւ այդ բոլորը արտայայտած է գու–նագեղ հարստութեամբ, զգացումներու եւ արտայայտութեան բացառիկ ուժով, որոնք զինքը կը դարձնեն իր երկրին ազ–գային նկարիչը, որուն մուտքը եւրոպա–ցի նկարիչներուն աշխարհը՝ ողջունելի է»:

Մեծ է անշուշտ Սարգիս Խաչատուր–եանի մատուցած ծառայութիւնը հայ կերպարուեստին, սակայն անգնահատելի եւ մեծ է նաեւ անոր ծառայութիւնը հա–մաշխարհային կերպարուեստին, շնորհիւ իր ստեղծած հնդկական որմնանկարնե–րուն, որոնց գեղարուեստական արժա–նիքները կը հաստատեն այսօր բազմա–թիւ երկիրներու անուանի գեղագէտները եւ պատմաբանները:

Ս. Խաչատուրեան, այս ձեւով, իր բեղնաւոր եւ հանրօգուտ ստեղծագործա–կան գործունէութեամբ գրաւեց իր ար–ժանի տեղը ոչ միայն հայ նկարչութեան, այլեւ կերպարուեստի համաշխարհային արուեստին մէջ, ստեղծելով հնդկական որմնանկարներու վերարտադրութիւննե–րուն այդ մեծարժէք շարքը:

ԱՐՍ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏԱՂԱՆԴՆԵՐ

Երեւանի մէջ անպայման այցելելու է ժողովրդական ստեղծագործութեան տու–նը, ուր ներկայացուած են բազմաթիւ եւ բազմազան գեղարուեստական նմոյշներ՝ նկարազարդուած քարէ սափորներ, գե–ղեցիկ գորգեր, արծաթեայ սկահակներ, խաղաներկ նկարներ, մարմար, եղնգա–քար, երկաթաքար՝ գոյն եւ երանգ ըս–տացած քանդակագործին ձեռքով:

Առաջին աչքի զարնող գործը եղնգա–քարէ պատրաստուած սկուտեղ մըն է՝ լեցուն խաղողի ողկոյզներով, դեղձով, ընկոյզով, որոնք բոլորն ալ բնական տեսք ունին:

Կողքին արծաթեայ սափոր մը, որուն գծագրական գեղեցիկ պատկերը ոստայ–նի մը պէս կը պարուրէ գաւաթը վերէն վար: Հեղինակն է երիտասարդ քարտաշ Հրաչ Ստեփանեան:

Անսովոր սկահակ մը պատրաստուած է Յակոբ Աղաեանի կողմէ: Սկահակը ծի–րանի ծառի մը ամբողջական փայտէն շինուած է, մօտ երեսուն սանթիմեթր բարձրութեամբ: Խաղողի ոլթերու, ող–կոյզներու, դեղձենիի եւ այլ տերեւներու տակէն ժպտող պտուղներու հիւսուածքէ մը կազմուած է սկահակը:

Մեծ հռչակ կը վայելեն հայ մանրափո–րագրիչները: Ասոնցմէ մէկը՝ Եղ. Ղա–զարեան տարօրինակ փորագրութիւն մը ըրած է: Երեքուկէս սանթիմեթր երկա–րութեամբ մարդու սովորական մազի մը վրայ քանդակած է երեք հարիւր փիղերէ կազմուած կարաւան մը, որ կը տեսնուի զօրաւոր խոշորացոյցի մը միջոցաւ մի–այն: Շինած է նաեւ մետաղէ թրաքթէօր մը՝ ցորենի կէս հատիկի մեծութեամբ, 54 մասերէ բաղկացած և վեցուկէս կրամ–նոց ջութակ մը: Ասենին երիտասարդ վարպետին այս երկու գործերը մեծ աղ–մուկ բարձրացուցին, երբ «Պերլիներ Ցայթունկ» թերթը անոնց մասին գրեց: Բազմաթիւ ընթերցողներ ապացոյցներ պահանջեցին, որուն վրայ թերթը դիմեց իրեն՝ Ղազարեանի: Քանի մը շաբաթ ետք նոյն ձեւի գործ մը կը փարատէ կասկածները:

Երիտասարդ մանրափորագրիչը, իր գործիքները ինք կը պատրաստէ: Այս գործիքներուն ծայրերը այնքան նուրբ են, որ անտեսանելի են պարզ աչքով: Գործածելու համար պէտք է օգտագոր–ծէ զօրաւոր խոշորացոյց մը, որպէսզի կարենայ տեսնել մանրագոյն առարկա–ները: Երբ կը սկսի փորագրել որեւէ զարդանկար մը, պէտք է անպայման տեղնուտեղը, առանց ձեռքը վերցնելու, աւարտէ, որովհետեւ անկարելի է երկ–րորդ անգամ գործիքին ծայրը դնել մի–եւնոյն կէտին վրայ:

Վ. Ե.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

...Մարդուն սիրտը տարօրինակ է: Այս ...հանդիպումը գրեթէ գոհունակու–...թիւն պատճառեց ինծի:

...Ամէն օր գացի լուր առնելու հիւանդին ...վրայ, առանց սակայն անունս արձանա–...գրելու կամ այցաքարտս ձգելու: Այս ...կերպով իմացայ թէ ապաքինած եւ Պան–...ձ–...կացած էր:

...Յետոյ, ժամանակ անցաւ եւ քիչ քիչ ...կրնաւ մոքէս ելլել անոր տպաւորութիւ–...նը, եթէ ոչ յիշատակը: Ճամբորդեցի: ...Զբաղումներ, բարեկամութիւններ, սովորութիւններ, ...աշխատութիւններ յաջորդեցին այս մը–...տածումին ու երբ կը խորհէի այն առա–...ջին դէպքին վրայ, ուրիշ բան չէի նկա–...տեր զայն բայց եթէ տարփանք մը, զոր ա–...մէն երիտասարդ կ'ունենայ եւ որուն վը–...րայ կը խնդայ քիչ ատեն ետքը:

...Մնաց որ, արժանիք մը պիտի չըլլար ...այս յիշատակին յաղթելը, վասնզի Մար–կրիթը չէի տեսած իր մեկնումէն ի վեր եւ ինչպէս ըսի, Վառիէթէի թատրոնին նրբանցքին մէջ քովէս անցած ատեն չճանչցայ զայն:

Իրաւ է թէ քօղարկուած էր, բայց եր–կու տարի առաջ որքան ալ քօղարկուած ըլլար, զինքը ճանչնալու համար երեսը տեսնելու պէտք պիտի չունենայի, այլ պիտի գուշակէի որ ինքն էր:

Ասիկա արգելք մը չեղաւ որ սիրտս չբաբախէր երբ իմացայ թէ Մարկրիթն է եւ առանց զինքը տեսնելու անցուցած երկու տարիներս եւ այս բաժանման ա–ռաջ բերել թուած արդիւնքները ծուխի պէս փարատեցան անոր շրջազգեստին հպումէն:

Ը.

— Սակայն, շարունակեց Արման պահ մը դադար առնելէ ետքը, հասկնալով մէկտեղ որ տակաւին մարած չէր սէրս, առաջուընէ աւելի զօրաւոր կը զգայի ինքզինքս, եւ Մարկրիթի հետ նորէն տե–սակցիլ ուզելուս մէկ պատճառն ալ այն էր որ կը փափաքէի ցոյց տալ թէ ես զինքը գերազանցած էի:

Մարդուս սիրտը ի՞նչ ճամբաներէ կ'անցնի եւ ինչ պատճառներ կը ստեղծէ իր փափաքածին հասնելու համար:

Ուստի չկրցայ երկար ատեն մնալ նըր–բանցքներուն մէջ եւ նուագախումբին մօտ իմ տեղս դարձայ, արագ նայուածք մը ձգելով սրահին մէջ որպէսզի տեսնեմ թէ ո՞ր օթեակին մէջ էր:

Գետնայարկի օթեակներէն միոյն մէջ էր, թատերաբեմին մօտ: Քովը մարդ չը–կար: Փոխուած էր, ինչպէս ըսի: Իր շրթունքին վրայ չէի տեսներ առաջուան անտարբեր ժպիտը: Տառապած էր ու կը տառապէր տակաւին:

Թէեւ արդէն Ապրիլի մէջ էինք, սա–կայն ձմրան պէս հագուած էր եւ թաւի–շէ զգեստ կը կրէր:

Այնքան յամառօրէն նայեցայ անոր որ ակնարկս իր ուշադրութիւնը գրաւեց:

Քանի մը վայրկեան նայեցաւ ինծի, դիտակը առաւ աւելի աղէկ տեսնելու համար եւ անշուշտ զիս ճանչնալ կար–ծեց, առանց ով ըլլալս որոշակի գիտ–նալու, վասն զի երբ դիտակը վար դրաւ, ժպիտ մը, կիներու այդ սիրուն ողջոյ–նը թափառեցաւ իր շրթունքին վրայ, պատասխանելու համար այն ողջոյնին, զոր ինծմէ սպասելու երեւոյթը ունէր: Բայց ես չպատասխանեցի, որպէս թէ իրեն յաղթելու եւ զինքը մոռցած ըլլալ ձեւացնելու համար, երբ ան կը յիշէր զիս:

Կարծես թէ սխալած էր եւ գլուխը ան–դին դարձուց:

Վարագոյրը բացուեցաւ:

Մարկրիթը շատ անգամ տեսած եմ թատրոնին մէջ եւ ամէն անգամուն ալ դիտած եմ որ ամենափոքր ուշադրութիւն մը չէր ընծայեր ներկայացումին:

Ես ալ շատ չէի հետաքրքրուեր ներկա–յացումով ու միայն իրմով կը զբաղէի, ամէն ճիգ ընելով որ չնշմարէ:

Այս կերպով տեսայ որ դիմացի օթեա–կը նստող անձին հետ ակնարկներ կը փո–խանակէր: Աչքերս դարձուցի այն օթեա–կին վրայ, ուր կին մը կար, որուն հետ բաւական ընտանութիւն ունէի:

Այս կինը նախկին պոռնիկ մըն էր, որ փորձած էր դերասանուհի ըլլալ, բայց չէր յաջողած, եւ Փարիզի վայելչասէր կիներու հետ իր ունեցած յարաբերու–թիւններուն վրայ յոյս դնելով, առեւ–տուրի ձեռնարկած եւ նորաձեւութեան վաճառատուն մը բացած էր:

Մարկրիթի հետ տեսակցելու միջոց մը նկատեցի զայն եւ օգտուելով վայրկեանէ մը, ուր անիկա իմ կողմս կը նայէր, ձեռքով ու ակնարկով բարեւեցի:

Ինչ որ նախատեսած էի, պատահեցաւ: Զիս իր օթեակը կանչեց:

Բրիւտանս Տիւվէրնուա, նորաձեւու–թեանց վաճառուհին, մէկն էր այն քա–ռասնամեայ խոշոր կիներէն, որոնցմէ ուզածնիդ հասկնալու համար մեծ դի–ւանագիտութեան մը պէտք չկայ, մա–նաւանդ երբ հասկնալ ուզածնիդ այնքան պարզ է որքան անիկա զոր ես պիտի խնդրէի իրմէ:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ազգային դըպրոցի Կրթ. մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Եղուարդ Գարաճեանէ (Փարիզ) քսան Ֆր. նուէր դպրոցին, Տէսին իր այցելութեան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Կարապետ Մուրատեանի (Տէսին) մահուան տարելիցին առթիւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տօնապետեան (Էկիւյլ) քսան Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Հայ. Ֆըրանսայի վաղեմի առաջնորդ Տ. ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ յիշատակին, իր վախճանման տարելիցին առիթով : Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 3ին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առտուն 9էն 12 եւ կէս օրէ ետք ժամը 13էն 16·30 :

ՓԱՐԻԶԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ, այս Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 3ին, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18 :

×

ԼԻԼԱՅԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐԸ

Լիլայի եւ մօտակայ թաղամասերու հայ ծնողքներուն կը յայտնենք որ Լիլայի հայերէնի դասերը վերսկսած են ուսուցչութեամբ մեր երիտասարդ մայրերէն Տիկին Մ. Իւլիւպէյեանի, կրնան արձանագրուիլ փոքրեր եւ մեծեր (պաքալորիայի դասարանէն) : Կը խորհինք տղոց երթեւեկութիւնը ապահովելու միջոց մը կարգադրելու մասին : Առ այդ կը խնդրենք որ ծնողքները պարզեն իրենց պարագան կամ ներկայանալով Հինգշաբթի կէս օրէ ետքերը ժամը 14էն17, Րիւ Անրի Պարպիւս, Էֆոլ Սէն Լուի, կամ հեռաձայնելով առտուները, բացի Շաբաթ եւ Կիրակի օրերէն : ՍԱՆԹՐԱԼ 44–29 :

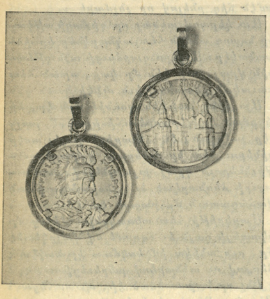
ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը



Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. — Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette.

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները ստիպողաբար կը հրաւիրուին ընկերական ժողովի այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան հրաժարական եւ իր նիւթական ու բարոյական գործունէութեան հաշուետուութիւն :
Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն :
Գ) Ներկայացուցիչի ընտրութիւն :
Դ) Շրջաբերականներու ընթերցում :
Ե) Ընթացիկ հարցեր :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին Պօմօն : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, որոշուած հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան սրահին մէջ : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը, կը ծանուցանէ Լիոնի հայ հասարակութեան, որ Հայկազեան վարժարանի ցերեկային դասընթացքները ըսկըսած են Հոկտեմբեր 3ին, Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 5, ուսուցչութեամբ Օր. Ընծայ Ստեփանեանի եւ Տիկին Գեղան Գայթանճեանի : Հովանաւորութեամբ Ազգ. Միութեան վարչութեան :

Դասաւանդութեանց ժամերն են՝ Հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9էն մինչեւ 5, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2էն 5 : Կիրակի առաւօտները ժամը 9էն 11·30, իսկ Հինգշաբթի երեկոյները ժամը 8·30էն 10, ուսուցչութեամբ Պ. Թրաքօշի :

Այս առթիւ, Կրթ. Մարմինս պարտք կը համարի Լիոնի հայ ծնողաց ուշադրութեան յանձնել Ազգ. Միութեան եւ Կրթ. Մարմնոյ տուած որոշումները, որոնք պիտի դիւրացնեն հեռաւոր թաղամասեր բնակող աշակերտներու դպրոց գալու հարցը :

Ազգ. Միութեան վարչ. անդամներէն ոմանք, սիրայօժար յանձնառու եղան, իրենց թաղամասին մէջ գտնուող աշակերտները առաւօտեան ժամը 8·30ին կառքով առնելով դպրոց փոխադրել, երեկոյեան ժամը հինգին վերադարձնելու պայմանաւ :

Աւելին եւ կարեւորը ըլլալով հեռաւոր վայրերէ եկող աշակերտներուն, նոյնիսկ մօտականերուն, որոնք կը փափաքին տալ իրենց կէսօրուան ճաշը, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՁՐԻ : Կէսօրուան դադարի պահուն, աշակերտներուն պիտի ընծայուի հաճելի անակնկալներով զանազան նորութիւններ :

Ուստի, կը հրաւիրուին ծնողքները որ հաճին լըջօրէն անդրադառնալ իրենց զաւակներուն հայեցի դաստիարակութեան եւ օգտուիլ վերոյիշեալ պատեհութենէն եւ բացառիկ գոհողութիւններէն, որ յանձն առնուած է իրենց զաւակներուն համար իսկ :

Ի մօտոյ «Կրթասէր Տիկնանց Յանձնախումբը» հրապարակ կուգայ, այցելութիւններ տալու բոլոր ծնողքներուն արմատական բուժում մը գտնելու տիրող անտարբերութեան :

Զի կարծուիր այլեւս, որ սեւէ ծնողք անփոյթ պիտի ըլլայ, այսքան ջերմեռանդ եւ զոհողութեամբ ընդգրկուած դպրոցական – կրթական գործին հանդէպ. ու պիտի ջանան զօրավիգ հանդիսանալ անոր :

ԿՐԹ. ՄԱՐՄԻՆ
(Կնիք)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՊԱՆԵՋՕ – ՔԱՇԱՆԻ Մուրատ խումբին կողմէ :

Այս Կիրակի ժամը 17էն 23·30

167, Rue Montmartre (au sous-sol de la «Cassita»)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Կ'երգէ

Haïra BEDIAN (de la R.T.F.)

Կը մասնակցի՝ ՆԱՅԻՐԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

BAR — AMBIANCE — BUFFET

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — Մանրամասնութիւնները յետագային

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 15էն 17, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՄԻՋ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները այս Երկուշաբթի, ժամը 17էն 19ը, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ : Ճշդապահութիւն եւ ներկայութիւն անհրաժեշտ :

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՍ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 43րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով, այս Կիրակի առաւօտ Սէն – Մարթէնի եկեղեցիին մէջ : Վիէննէն Լեւոն վրդ. Քէչէճեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ութ հազար նահատակներու խնկելի յիշատակին, եւ նոյնպէս պիտի քարոզէ : Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրենակիցները եւ նահատակներուն յիշատակը յարգողները :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro :

4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,

ժամը 9–12 եւ 14–18

բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է···· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 11 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9831 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — No 9831

ԽՕՍՔԸ

ՋՈՒՐԸ ԻՐ ՃՈՄԲՈՎ

...եւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր,
...պարբերաբար կը Թանձրանայ, կը Թու-
...նալու մեր հանրային մԹնոլորտը,
...ռնալով անտանելի : Յաճախ բոլորո-
...անըմբռնելի :
...եւ կը հարկադրուինք ահագին ուժ
...ռնել, մշուշը փարատելու համար :
...Բայց միշտ ալ հետք մը կը մնայ անդ-
...են, գետին պատրաստելով նոր «յար-
...մոլականի»ի մը համար :
...Խառնաշը պարզ է եւ չի կարօտիր գի-
...ական քննուԹեան :
...Ծանուներ, հոսանքներ եւ ԹերԹեր
...ան, որոնք միացեալ ճակատ կազմած,
...կը պղտորեն անդադար, կազմալու-
...ու համար Հայկական Արտասահմանի
...ային ուժերը :
...Ինչ դրամագլո՞ւխը,— մուր եւ փըր-
...ուր: Ծուխ եւ ապականուԹիւն :
...յառաջացունէ Թաղած ըլլալով ուղ —
...ուԹեան և պատասխանատուուԹեան
...զգացումը, այս տարրերը կանգ չեն առ-
...որեւէ զռեհկուԹեան առջեւ :
...Սրահակառակն, կը ցնծան, քըքիջներ
...ճակին, եԹէ քար մը աւելի գլորած,
...մը աւելի բացած ըլլան :
...Խաղխօսական առեւլուԹեամբ լեցուած՝
...ակցուԹեան եւ անոր հովանաւորած
...կերպուԹեանց դէմ, այս խայտա —
...Ռենիթորները չեն ըմբռներ սա
...ական ճշմարտուԹիւնը .—
...որ կը կատարուի մեր ներքին ու-
...ն զօրացման դէմ, կը ծառայէ Թըշ-
...ներու ջախջախը բանեցնելու :
...ղեկավարութիւնները կազմա —
...ուած ուժերու կը կարօտին: Ամէն
...եւ ամէն ճակատի վրայ :
...ային ուժ: Քաղաքական ուժ: Հո —
...աղբիւրներ՝ մշակոյԹի զարգացման
...արածման համար: Ուժ՝ նոր սերուն-
...երուԹեան համար :
...կ խօսքով՝ կուռ կազմակերպուԹիւն
...ով եւ քանակով, ի խնդիր տարադիր
...ուԹեանց փրկուԹեան :
...տարրական ճշմարտուԹենէն կը
...ուրիշ գիտելիք մը .—
...որ կը փորձէ վարկաբեկել, խան-
...ւ, դժուարացնել պիտանի ուժերու
...մը, իրաւունք չունի ոչ հայրենիքի,
...ցիրուցան կազմակերպուԹեանց ա-
...խօսելու :
...ական պիտի ըլլար ժխտել քննա —
...ուԹեան իրաւունքը, ոեւէ հոսանքի
...ր :
...—
...կամագիր ճակատ մը սովորական
...ք է ամէն ժողովուրդի մէջ, կը
...որ օժտուած ըլլայ պարկեշտու —
...եւ հմտուԹեամբ: Ունենայ կա —
...Թիւն՝ դեր մը կատարելու, հաւա —
...կուԹիւնը պահելու :
...մէջ այդ բնական երեւոյԹը վե —
...ած է հասարակ խուժանավարու —
...ն :
...դրեկ զանազան «գիրքաւորումներ»
...րքեն ամէն տեղ: Կը խօսին ու կը
...ւ Թէ հարց մը լուսաբանելու, տե-
...մը արժեցնելու, այլ մաղձ եւ
...հոսեցնելու, ամբոխին կեր ճարելու
...ր :
...անո՞նքը. — վատնում կենդանի
...ու: Ամպ եւ մշուշ :
...որ իր ճամբով կ՚երԹայ :
...ան խժալուր ժխորը որ պարբե —
...կը վերսկսի, պարզապէս տղի —
...եւ անբարոյականուԹիւն կ՚են —
...է :
...վերջոյ պիտի ըմբռնե՞նք Թէ կան
...ական հարցեր, որոնց մասին դժուար
...ակցութեան մը յանդիլ :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՉ ՄԻԱՅՆ ԲԱՆԻՒ...

ԱՅԼԵՒ ՀԱՑԻՒ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՔԵՆԸՏԻ ՅՈՐԵՆ ԿՈՒՏԱՅ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ

Ինչպէս կը սպասուէր, նախագահ Քեննըտի արտօնեց որ 250 միլիոն տոլարի արժողուԹեամբ արմտիք ծախուի Խորհ. ՄիուԹեան, ինչ որ մօտ չորս միլիոն Թոն ապրանք կը ներկայացնէ : Այս որոշումը տրուեցաւ Քեննըտի – Երոմիքօ խօսակցուԹեանց նախօրեակին Թէեւ չշուկներ կային օրերէ ի վեր այս մասին :

Ամերիկայի մէջ բաւական կնճռոտ հարց դարձած էր այս արմտիքի խնդիրը: Այդ պատճառաւ իսկ Խորհ. ՄիուԹիւնը շատ չէր խօսեր այս մասին ոչ ալ իր դիմումին ձեւին վրայ մանրամասնուԹիւններ կուտար: Քեննըտի շատ վարանած է հաւանուԹիւնը տալէ առաջ : Պէտք է՞ օգնել Թէ ոչ համայնավար վարչակարգին : Հանրապետականներու մեծ մասը, մէջն ըլլալով՝ Նեքսըն կողմնակից էին վերապահ մնալու: Տեսակէտը այն էր Թէ յիմար բան է օգնել Խորհ. ՄիուԹեան որ արտադրուԹեան եւ ցըրուումի իր դժուարուԹիւնները ԹեԹեւցնէ: Բայց Քեննըտի լաւատես է: ԵԹէ Սփաքի չի հասնիր «խաղաղ համակեցուԹեան առաջեալ» որակելով Խրուշչեւը, նախագահը կը խորհի Թէ Մոսկուայի հետ յարաբերուԹեանց բարելաւումը պէտք է շարունակուի: Նման քաղաքականուԹեան մը առաւելուԹիւնները աւելի շատ ըլլալով քան անպատեհուԹիւնները : Զուտ առեւտրական գետնի վրայ, շատ լաւ գործ է, ի՛նչ որ ի վերջոյ բաւական կարեւոր է Ամերիկացիներուն համար: Ամերիկեան պահեստը հարիւրէն 15 կը պակսի այդ ձեւով :

Նախագահը ճշդած է նաեւ Թէ վաճառումը կ՚ըլլայ կանխիկ եւ կը վճարուի տոլարով կամ ոսկիով: Եւ ոմանք կ՚ըսեն նաեւ Թէ խորհրդային պէշ հունձքը Թոյլ տուաւ Խրուշչեւի որ մեծ ծառայուԹիւն մը ընդ Քեննըտիի :

Նախագահ Քեննըտի իր հերԹական ասուլիսին ընԹացքին խօսած է նաեւ այլ հարցերու մասին: Ռուսաստանի եւ Միացեալ Նահանգներու յարաբերուԹեանց անդրադառնալով շեշտած է Թէ տարակարծուԹիւններ կը մնան, բայց պէտք չէ որ զինեալ բախումներու վերածուին:

Լատին Ամերիկայի կացուԹեան մասին խօսելով, Քեննըտի իր ընդդիմուԹիւնը արտայայտեց սահմանադրական վարչակարգերու տապալման դէմ զինուորական պետական հարուածներով: Շեշտած է նաեւ Թէ մենատիրուԹիւնները բոյներ են ուրկէ կրնան համայնավար վարչակարգեր ծնիլ : Կողմնակից չէ որ ամերիկացի նշանաւոր մառինները օգտագործուին արգելք հանդիսանալու համար պետական հարուածներու այդ երկիրներուն մէջ :

Քեննըտի հերքեց Թէ «ՏեղեկատուուԹեանց Կեդրոնական ԳործակալուԹիւնը» անկախ քաղաքականուԹիւն մը վարած ըլլայ Հարաւային ՎիէԹնամի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն Թէ Նասր երբեք իր օրհնուԹիւնը չէ տուած Սուրիա-Իրաք զինուորական միուԹեան մը: Ալ Ահրամ կը գրէ Թէ Իրաքի նախագահը՝ մառեշալ Արէֆ խաբուած է կարծելով Թէ Նասր համաձայն էր նման միուԹեան մը :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն Թէ Սուրիոյ եւ Իրաքի մէջ ամբողջ օրը չեն աշխատած իբրեւ տօնական օր, Սուրիա – Իրաք միուԹեան առԹիւ: Զօր. Ամաշ յայտարարած է Թէ արագ եւ գործնական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին Թոյլ տալով երկու երկիրներու զօրքին որ հասարակաց սահմանագլուխը անցնի : Իսկ Իրաքի վարչապետը յայտարարած է Թէ այս միուԹիւնը ցոյց կուտայ արաբ ժողովուրդին կամքը «ընդդիմանալու վըճռական կերպով սիոնականուԹեան ոճրային փորձերուն փոխելու համար Յորդանան գետին ընԹացքը »:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Փրաւտան» հրատարակած է Ֆրանսայի համայնավար կուսակցուԹեան յայտարարուԹիւնը որ կը դատապարտէ չին համայնավար կուսակցուԹիւնը, բայց լուռ կ՚անցնի Ֆրանսական կուսակցուԹեան վերին ժողովի մը առաջարկին վրայէն :

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ տեսակցուԹիւն ունեցաւ Հասանի Բ.ի երկու բանագնացներուն հետ: Մարոքի Թագաւորին բանբերը՝ ՊուԹալէպ ոչ մէկ տեղեկուԹիւն տուաւ մամուլին յայտնեց միայն Թէ յատուկ պաշտօն մը ունի :

ՄԻՇԸԼԷՒ շրջանը ուր Քապիլ ըմբոստական շարժումը կը ծաւալի, ԱյԹ Ահմէտ յայտարարեց .— « Թող Ալժէրի իշխանուԹիւնները մաքրագործումի ձեռնարկեն եԹէ կ՚ուզեն, ըլլայ – չըլլայ պիտի կորսնցնեն :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ 250 միլիոն Փրանք տուաւ Ալժերիոյ, այս ձեւով ցոյց կ՚ուզեն տալ երկու երկիրներու սերտ բարեկամուԹիւնը :

ՊԱՊԻՆ աչքին առջեւ յանկարծամահ եղաւ, Գերապայծառ Սինիօ որ Պապական

ՏՈՄՍԵՐ

ԹԻՒՐԻՄԱՅՈՒԹԻՒՆ...

Զրոյցը՝ տատուն կանուխ ելլելու, չելլելու մասին էր, երբ սրամիտ տանտէրը յայտարարեց .

— Ես, ամէն առտու, արշալոյսին հետ ժամադրուԹիւն ունիմ. երբ իր դէմքը տեսնեմ, վրաս կեանք կուգայ. ի՛նչ հրաշալի է, չէք գիտեր ...

Ներկաներէն քանի մը հոգի անմիջապէս հասկցան Թէ տանտէրը ինչ ըսել կ՚ուզէր: Բայց քանի մը հոգի ալ չհասկցան: Մանաւանդ մէկը, որ զարմացաւ .

— Խելք հասնելիք բան չէ. եԹէ Արշալոյսը իմ ճանչցած Արշալոյսս է, տասնկ աղջիկ չէ. առտուն կանուխ փողո՞ց ելյնայ. չեմ հաւատար. էրիկ ունի, չորս, հինգ զաւակ ունի... Ի՞նչպէս կ՚ըլլայ :

Աւելի « փորձառու » մէկը բացատրեց Թէ «ինչպէս կ՚ըլլայ ».

— Աբիսողո՛մ, այս աշխարհը մեր ժամանակուան աշխարհը չէ. հիմակուան աղջիկները ամչնալ չեն գիտեր. ո՛ւր են մեր ատենուան խելօք, տունն ի վեր աղջիկները, բնա՛ւ մի՛ զարմանար, կը պատահի ...

ԽօսակցուԹիւնը այդ ձեւով պիտի շարունակուէր, եԹէ տանտիրուհին, որ հագիւ կրնար իր խնդուքը զսպել, օգնուԹեան չհասնէր .

— Պ. Աբիսողոմ, Պ. Կակոս սխալ հասկցաք... Ամուսինս ըսել կ՚ուզէ որ իր ժամադրուԹիւնը առտուան արեւին հետ է ... :

×

Չեմ յիշեր, ուրիշ անգամ պատմա՞ծ եմ Թէ ոչ, բայց մեծ յանցանք մը գործած չեմ ըլլար եԹէ անգամ մը եւս կրկնեմ հետեւեալ «զգայացունց»ը, որուն հեղինակն էր Երուանդ Օտեան :

Ողբացեալ երգիծաբանը, առտու մը, իր ԹերԹին մէջ կը նկարագրէ նախորդ գիշերուան «աննախընԹաց»ը եւ ի միջի այլոց կը պատմէ Թէ ներկաներէն Օլիտա հանըմ, ուշ ատեն տուն կը վերադառնայ եւ կը յանձնուի ... Մորփէոսի Թեւերուն ... Օլիտա հանըմ, որուն ականջը հասած էր այս սարսափելի ... « ամբաստանուԹիւնը », լեղապատա՛ռ, կը վազէ խմբագրատուն, գաւազան ի ձեռին, եւ կը պահանջէ տեսնել «սա Երուանդ կոչուած արարածը»: Քանի մը վայրկեան վերջ, տեղի կ՚ունենայ հետեւեալ փոխասացուԹիւնը Երուանդ էֆէնտիին եւ Օլիտա հանըմին միջեւ.

— Երուանդ էֆէնտին դո՞ւն ես :

— Այո՛, Տիկին, ձեր ծառան ...

— Ղազէթային մէջ ի՞նչ գրեր ես ինծի դէմ ...

— Ոչի՛նչ ...

— Հիմա սա պասքունս գլխուդ իջեցնե՞մ. դուն չե՞ս ամչնար, չե՞ս խղճիր որ իմ տարիքս ունեցող կնկան մը համար տասնկ բաներ կը գրես ... ես էրիկ ունիմ, զաւակ ունիմ, Թոռներ ունիմ ... մորփէո՞սը ով է եղեր քի ես անոր Թեւերուն պիտի յանձնուիմ եղեր ...

— Տիկի՛ն, սխալ հասկցեր էք, հելլենական դիցաբանուԹեան մէջ Մորփէոսին Թեւերուն յանձնուիլ կը նշանակէ քնանալ, երազել ...

— Հա՛, սանկ ըսէ, ի՞նչ գրաբարնա կը գրես, մարդ Աստուծոյ ...

×

Այս տողերը՝ նուէր այն մեծապատիւ Ռամկավար հայրենակցին, որ բողոքած է բարեկամի մը Թէ այս սիւնակին տէրն ալ կ՚ուզէ որ մեր Առաքելականը կոչուի « Ուղղափառ »...

Ե՞րբ ուզեր է ... Բարեհաճեցէք անգամ մը եւս կարդալ իր Յուլիս 23ի Տոմսը ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

«Բուռ մը տոմս»

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Միլանոյի մեր աշխատակիցը՝ Արամայիս Սրապեան ընդառաջելով Ամենայն Հայոց ԿաԹողիկոսին հրաւէրին, Երեւան մեկնեցաւ ՉորեքշաբԹի օր, Փրակա – Մոսկուա ճամբով, մասնակցելու համար ՍայաԹ – Նովայի 250ամեակի տօնակատարուԹեանց :

ՎԱՂԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 63

Գրեց՝ ԱԼՊԷՐ ՄԱՀԻՒԶԻԷ

Հիսթորամայի խմբագրուԹեան եւ հեղինակին բարեացակամ արտօնուԹեամբ, վաղը կը հրատարակենք ֆրանսացի մը – տաւորականին շահեկան տպաւորուԹիւնները Հայաստանէն :

Նուիրակ էր Փիլիպպեաններու մէջ: Ծընած էր 1904ին : Պաշտօնակիցներու հետ ուած 1953ին: Պաշտօնակիցներու հետ ունկնդրուԹիւն մը ունէր Պօղոս Զ.ի հետ երբ զոհ գնաց սրտի տագնապի մը :

ՓՐԱՒՏԱՅԷՆ կ՚իմացուի Թէ անհատականներու զօրակոչ մը եղած է Ուկրայնիոյ մէջ հակակրօնական պայքարը սաստկացնելու համար: Հակակրօնական շրջան ակումբներ ստեղծուած են բազմաԹիւ գիւղերու մէջ :

ՕՇԱԿԱՆԻ ԱՆՏԻՊՆԵՐԷՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

Ա.

ԿԵԱՆՔԸ.— Ծնած է Պոլիս (Սկիւտար) 1851ին. մեռած է 1872 Յունուար 21ին: Այս 20 – 21 տարիներուն համար քննադատը քիչ, բայց տխուր բաներ ունի ըսելիք: Թերեւս դեռ չծնած՝ սահմանուած էր իր ճակատագրին, զոր տաղանդը, նոյնիսկ հանճարը քիչ անգամ կը փոխէ: Ցայտնուած է արտակարգ ուշիմութեամբ միտք մը: Դպրոցի սեղաններէն, դեռ 15ամեայ պատանի, արդէն կը քերթէ: 16ին կը գրէ «Վարդ ու շուշան»ը, որուն կառուցումը անշուշտ բան մը կ՚ապացուցանէ: Առաջին յաջող քերթուածները կը կրեն 1867 թուականը: Գրագիր է վաճառականի քով, ուսուցիչ է տուներու մէջ, թարգմանիչ է մասնաւորներու հաշուին, դերասան է եւ յուշարար: Կը թարգմանէ ու կը հեղինակէ թատերախաղեր: 1869ին կը սկսի հիւանդութիւնը, որ իր կանխահաս ձիրքերը կը հասունցընէ արտակարգ արագութեամբ: 1871էն կը գրուին իր անմահ քերթուածները հիւանդութեան տենդին ընդմէջէն: Համբաւը կը մօտենայ իրեն, բայց չի բռներ զինք: Իր կեանքին մէջ չկայ որեւէ ցայտուն գիծ, որ արդիւնքը ըլլար միջավայրին: Դուրեան ոչինչ առած է իր ժամանակէն, ինչպէս ոչինչով ազդած է անոր վրայ:

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Գրեթէ իր բոլոր քերթուածները տպուած են հոս ու հոն. բոլոր խաղերը ներկայացուած են իր կենդանութեանը: Մահուան յաջորդ տարին համակիրները հրատարակեցին իր թողած ժառանգութիւնը «Տաղք եւ Թատերգութիւնք Պետրոս Դուրեանի» անունով: Հոն են բոլոր քերթուածները եւ կարեւոր թիւ մը խաղերէն: 1892ին ուրիշ տպագրութիւն մը, ուրկէ դեղչըւած են ազգայնաշունչ խաղերն ու քերթուածները եւ աւելցուած են 10 – 15ի մօտ նամակներ: 1932ին Երեւանի Պետհրատը քաջութիւնը ունեցաւ այդ քերթուածները վերստին տպելու:

ՔՆԱՐԵՐԳԱԿԸ.— Եթէ զեղչենք իր գործէն արձակները, կը մնայ մեր ձեռքը 35 – 40 քերթուածներէ բաղկացած տաղարան մը, ապշեցուցիչ ու յորդ ըղձայնութեամբ եւ անխառնօրէն քնարական: Զետեղելով այդ քերթուածները իրենց ժամանակին մէջ, կը տեսնենք, որ անոնք աչքի կը զարնեն անկարելի բռնելու չափ տարօրինակ իրենց նկարագրով: Ուրկէ՞ ուր այդ յանդգնութիւնը, ըռուածքի խորութիւնը, բառի ու պատկերի անօրինակ դաշնութիւնը, լեղուի վճիտ աշխարհայնութիւնը, երբ իր շուրջը ազդ, հայրենիք կամ կոյս կը հոլովէին մարդիկ, ընթացիկ փոխառացութեամբ:

Դուրեան երեւոյթ մըն է մեր բանաստեղծութեան մէջ: Նման է անիկա բոլոր ազգերու մեծ բանաստեղծներուն, որոնք կ՚երեւան առանց մունետիկի, կուտան իրենց գործը ու կը մեկնին, բայց ա՛լ չի մոռցուիր իրենց չեչտը: Ամէն տղայ, որ կանչուած է ծառայելու մեր գրականութեան, Դուրեանով կը սկսի իր դերը: Երիտասարդութիւնն է տիրական գիծը վաղամեռիկ քերթողին:

ԻՐ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆԸ.— Ոչ ոք իրեն չափ յաւելումներ բերաւ մեր քնարերգութեան: Ահա՛ քանի մը տարրեր.

Ա) Զգայնութիւն.— Չունինք ուրիշ հեղինակ մը, որուն ջիղերը լայն բացուին իր տողերուն մէջ այնքան, որքան թրթռուն ջիղերը հանճարեղ այս պատանիին: Գրողի իր զգայնութիւնը կազմող գլխաւոր տարրերն են ցաւը, սէրը, երիտասարդութիւնը, քիչիկ մը ազգայնականութիւն, քիչիկ մը երազ եւ արուեստի տարօրինակ զգացողութիւն մը, որ իր ժամանակին մէջ անըմբռնելի կը մնայ: Իրեն ժամանակակից ուրիշ բանաստեղծի մը մօտ գրեթէ նոյն տարրերն են, որ կը շինեն Պէշիկթաշլեանի գործը: Դուրեանի զգայնութիւնը խանձարուրուած չէ գրական որեւէ դպրոցի տարազով: Կուտայ՝ ինչպէս կուգայ, եւ հրաշք է, որ եկածը ըլլայ ամէնէն անխառըն բանաստեղծութիւնը: Երիտասարդութիւնը, աշխարհի ըղձաւորութիւնը, մահուան մթնոլորտը շատ բանաստեղծներու մօտ մեզի տրուած է հաստատել, բայց ոչ ոքի քով, գոնէ մեր մէջ, այս տարրերը տրուած են այնքան քիչ գրական հռետորութեամբ կամ գիրքի պայմաններով, որքան Դուրեանի մօտ: Ասով անիկա կ՚անջատուի իր ժամանակէն:

Բ) Անձնականութիւն.— Զօրս հինգ ազգայնական քերթուածներէ զուրս, մընացեալին մէջ ինքն է, բացառաբար ի՛նք միայն: Ալիշանի հինգ հատորները փաբաւռքսը կ՚իրագործեն քերթուած չըլլալու, այսինքն՝ մարդ մը չտալու մեզի: Պէշիկթաշլեան իր քերթուածներուն եռեք չորրորդը գրած է... գրած ըլլալու համար: Դուրեան չէր կրնար չգրել իր քերթուածները: Իր անձնականութիւնը, այս անկիւնէն դիտուած, կը մնայ դարձեալ եզական մեր մէջ: Կը մօտեցնեմ զինք Թէքէեանի եւ Մեծարենցի, որոնց տաղերուն մէկ կարեւոր մասը այդ անձնականութիւնը կը կազմէ դարձեալ: Այս անձնականութեան գլխաւոր նկարագիրը մատաղ ու անվերածելի ռոմանթիզմ մըն է, զերծ՝ ամէն օտար տարրէ, մերկ՝ ինչպէս ցայտքը արիւնին, եւ ատոր համար՝ տարօրէն սրտառուչ:

Դուրեանով մեր քնարերգութեան մէջ կը մտնէ անկեղծութիւնը:

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԻԹԼԵՐԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱՀԱՒՈՐ ԶԷՆՔԵՐԸ

Ծանօթ լրագրող Փիթըր Գոլոզիմօ, պատերազմի աւարտումէն այսքան տարիներ ետք, հրապարակ հանած է գիրք մը, ուր կը խօսի Նացի Գերմանիոյ պատերազմական կարելիութեանց մասին, որոնց շնորհիւ, քիչ մնաց, որ Հիթլէր պիտի տիրէր ամբողջ աշխարհին: Գոլոզիմօ իր յայտնութիւնները կ՚ընէ հիմնըւելով հիթլերական կառավարութեան անծանօթ արխիւներու մէջէն իր գտած ապշեցուցիչ վաւերաթուղթերուն վրայ:

Գերմանիոյ փլուզումէն վերջ, հազարաւոր գերման գիտնականներ, արեւու ծագելէն ետք ցրուող ամպերու պէս ցըրուեցան աշխարհի չորս կողմերը, իրենց հետ տանելով անհամար վաւերաթուղթեր այն ծրագիրներու մասին, զորս Հիթլէրի հրամանով պատրաստած էին, գտնելու համար զանգուածային բնաջընջումի նոր զէնքեր, որոնք «Հազարամեայ Ռայխ»ը պիտի փրկէին այն փոթորիկէն, որ կուգար ամէն ինչ սրբել տանելու:

Այս գիտնականներէն ոմանք ապաստանեցան Արեւմուտք, ուրիշներ՝ Երկաթեայ Վարագոյրի ետին, եւ բաւական թիւով ալ՝ չէզոք երկիրներ, ուր փութացին իրենց նոր տէրերու տրամադրութեան տակ դնել իրենց ծանօթութիւնները եւ իրենց կիսաւարտ ծրագիրները: Եւ ճիշդ ասոնց վրայ հիմնուած է Գոլոզիմոյի ուսումնասիրութիւնը:

Այդ ուսումնասիրութեան շնորհիւ կարելի կ՚ըլլայ հաստատել՝ թէ գերման գիտնականները ի՛նչպէս կրցան ստեղծել կործանարար ահռելի ուժով յարձակողական նոր միջոցներ, որ պատերազմի արուեստին մէջ յեղափոխութիւն պիտի յառաջացնէին եւ որոնք, Նացիներուն համար դժբախտաբար — եւ մնացեալ աշխարհին համար բարեբախտաբար, — կարելի չեղաւ լրացնել, որովհետեւ, մինչ այդ, պատերազմը աւարտեցաւ 1945ի գարնան:

ՄԱՄՈՒԹ ԹՆԴԱՆՕԹՆԵՐԸ

Որո՞նք էին այդ միջոցները: Սկսինք թնդանօթներէն եւ յիշատակենք կարեւորագոյնները, այսինքն, «Կամմա»ն, «Թոր»ը, «Ք. 12»ը եւ «Տորա»ն:

«Կամմա»ն, որ Քրուփի հռչակաւոր «Պերթայի» բարելաւուած տեսակն էր, հրասանդ մըն էր, որ հաստատուած էր «Թիկէր» տիպի հրասայլի մը վրայ ու մօտաւորապէս 15 քիլմ. հեռաւորութեան վրայ կրնար արձակել 923 քիլօ ծանրութեամբ ռումբեր: Պողպատէ իրական դեւ մըն ալ «040» էր, որ աւելի ծանօթ էր «Թոր» անունով: Ասիկա ալ ամրութիւններ քանդելու սահմանուած հրասանդ մըն էր, որ մօտաւորապէս եօթը քիլոմեթր իր գործունէութեան շառաւիղով եւ 25 հազար քիլօ ծանրութեամբ իր ռումբերով՝ ապշեցուցիչ արդիւնքներ տուաւ:

Հիթլերական բանակի մամութ թնդանօթներու կարգին կը պատկանի նաեւ «Ք. 12»ը, որ 33ուկէս մեթր երկարութեամբ հսկայ թնդանօթ մըն էր: Իր վիթխարի ծաւալին հակառակ, այս թնդանօթը դիւրութեամբ կրնար զետեղուիլ երկաթեայ կառքի մը վրայ եւ իր քիլոնոց ռումբերով հասնիլ 115էն քիլոմեթր հեռուները:

ԱՀՌԵԼԻ «ՏՈՐԱ»Ն

Բայց, այս բոլոր թնդանօթները ոչինչ են, բաղդատելով «Տորա»յի հետ, որուն նմանը ոչ մէկ ճակատի վրայ գործածուած էր: «Տորա»ն պողպատի կիկլոպեան զանգուած մըն էր, 134ուկէս թոն ծանրութեամբ, 32ուկէս մեթր երկարութեամբ եւ 47 քիլոմեթր շառաւիղով: Ան կրնար արձակել 4 – 8 թոննոց ռումբեր: Այս թնդանօթը, որ պողպատի խոկական լեռ մըն էր, նախ եւ առաջ պիտի գործածուէր Ճիպրալթարի նեղուցին դէմ: Եւ երբ Միջերկրականի այս ապաուժը գրաւելու ծրագիրները մէկդի ձըգուեցան, «Տորա»ն գործածուեցաւ Սեւաստոփոլի ամրութիւններուն դէմ: Այնտեղ որոշեցին նաեւ զայն գործածել Լոնտոնը ռմբակոծելու համար եւ այդ նպատակով ստեղծուեցան երեք հրթիռներով օժտուած ռումբեր:

Քանդիչ այս ահռելի զէնքը վերամկրտուեցաւ եւ «Տորա»յի տեղ կոչուեցաւ «Հրթիռային թնդանօթ ՀՍ 326»: Սակայն շուտով, զինուորները, անոր անունը փոխեցին եւ սկսան զայն կոչել «Կիսաթավ ահաւոր»: Այսուհանդերձ, նկատի առնելով որ այս թնդանօթին փոխադրութիւնը շատ դժուար էր ու նաեւ օդանաւային յարձակումի ենթարկուելու վտանգը կար ու նոյնպէս նկատի ունենալով որ մեծ թիւով անձնակազմի պէտք ունէր ու շինութիւնն ալ շատ սուղ կ՚արժէր, ի վերջոյ որոշուեցաւ զայն մէկդի ձգել: Պատերազմէն ետք, Խորհ. Միութիւնը իր հաշւոյն շինեց զայն, բայց, յետոյ երբ նոր զէնքերը մէջտեղ ելան, մէկդի ձգեց այս ահռելի զէնքը:

ԹԶՈՒԿ ՀՐԱՍԱՅԼԵՐԸ

Աւելի բախտաւոր եղան այն մասնագէտները, որ արտասահմանի մէջ կըրցան զրահապատ կառքեր շինելու ծրագիրներ ներկայացնել: Բայց, նախկին պատերազմիկները չէին շահագրգռուեր Գերմաններուն կողմէ արդէն գործածուած «Փանցէր», «Թիկէր» եւայլ տիպի հրասայլերով, տրուած ըլլալով որ, դաշնակիցներն ալ շինած էին համարժէք կամ անոնցմէ աւելի արժէքաւոր հրասայլեր:

Դաշնակիցները չէին շահագրգռուեր՝ զոր ոչ իսկ «Սուփէր – Փանցէր»ով՝ Հիթլէր կ՚ուզէր որ իրեն շինէին իր մասնագէտները, որոնք իրեն պոռհացում տալու համար, շինեցին հսկայական «Մաուսը», որ 188 թոն ծանրութիւն ունէր: Սակայն, անկէ միայն երկու հատ շինեցին եւ ետքէն, երկուքն ալ իբրեւ անպէտք, փճացուցին:

Ընդհակառակն, դաշնակիցները շահագրգռուեցան ընդծովեայ հրասայլով, որով Գերմանացիք կը ծրագրէին ցամաքահանում կատարել Անգլիա: Անոնք շահագրգռուեցան նաեւ «պաճաճ հրասայլ»երով, որ յետագային շինուեցան ոչ միայն Ամերիկացիներու եւ Ռուսերու կողմէ, այլ նաեւ չէզոք երկիրներու, ինչպէս՝ Շուէտի եւայլն: Այդպիսի հրասայլ մըն էր նաեւ «Կոլիա»ն, որ ամէնէն մանրակազմ հրասայլերէն մէկն էր եւ ունէր 67 սանթիմ բարձրութիւն: Հեռուէն կառավարելի ըլլալով՝ սահմանուած էր օդահան ընելու կամուրջներ եւ թշնամիի ամրութիւններ ինչպէս նաեւ թշնամի հրասայլեր: Ճիշդ ատոր համար, «Կոլիա»ն կոչուեցաւ «առաջացող ռումբ»: Արեւմտեանները շահագրգռ

ԳՆՉՈՒՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Հետեւեալ առաւօտ հրկիզուեցան Օրտանքային պատկանած բոլոր առարկաները: Այդպէս էր սովորութիւնը:

Վերստին ձեռք առինք մեր ճամբորդութիւնը եւ հասանք Թուլուզ, ուր որոշեցինք հաստատուիլ ժամանակաւորապէս: Մեզմէ առաջ հոն հասած ու հաստատուած էին գնչու այլ ընտանիքներ:

Տունիչա ծրագիրներ կ՚որոճար երկուքիս համար: Բայց արդէօք ես տակաւին իմ ճակատագրիս տէ՞րն էի:

Քաղաքին փողոցներուն մէջ շրջագայած պահուս խելոյն նշմարած էի ըմբոստութեան այն մթնոլորտը որ կը տիրէր հոն: Համաձայնական բանակները ամուր կերպով հաստատուած էին Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ: Լոնտոնի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր Գերմանիոյ մօտալուտ փլուզումը:

Կրնայի՞ այս բոցավառող հսկայ խարոյկէն հեռու մնալ: Կրնայի՞ արդեօք վերստին չգրաւել իմ նախկին տեղս այն Դիմադրական կազմակերպութեան մէջ որ հիմա սկսած էր վճռական ու ճակատագրական հարուածներ տեղացնել գրաւման ուժերուն վրայ, որոնք բոլորովին յուսալքուած, մատնուած էին խուճապահար փախուստի մը:

Մեր Թուլուզ հասնելէն երկու շաբաթ ետք յաջողեցայ հաղորդակցութեան մտնել դիմադրական բջիջի մը հետ: Ու որոշուեցաւ որ երթայի միանալու զինեալ ուժերուն:

— Պիտի սպասեմ քեզի, ըսաւ Տունիչա: Պէտք է գործադրես այն ինչ որ կը նկատես արդար, պէտք է կատարես պարտականութիւնդ, բայց ես, պիտի սպասեմ քեզի...

Առաւօտ մը, երկարօրէն ողջագուրուելէ եւ զօրովի համբուրելէ ետք զինքը, բաժնուեցայ Տունիչայէն, սիրտս խռովայոյզ:

Ուրիշ կերպ կրնայի՞ ընել: Աշխարհ կրակի էր մատնուած:

×

Ամիսներ անցան: Համաձայնական ցամաքահանումները Նորմանտիի եւ Փրովանսի մէջ ջարդուփշուր էին բրած թըշնամիին ահաւոր դիմադրական ուժը, որուն մեր կողմէն մենք ալ, ներքին ճակատի վրայ, զօրաւոր հարուածներ էինք տեղացուցած:

Կռիւի մը ընթացքին, կամուրջի մը վրայ ծանրօրէն վիրաւորուեցայ:

Աւելի ուշ, երբ մեղմացաւ ատելութեան եւ ոխի ցրտաշունչ հովը որ ազգերը հանած էր իրարու դէմ, վերադարձայ Թուլուզ:

Քաղաքին շուրջ միայն քանի մը գնչու ընտանիքներ վրան էին նետած:

Տունիչան չկար:

Հարցուցի բոլոր անոնց որոնց պատահեցայ, ոչ ոք կրցաւ ինծի ճշգրիտ պատասխան մը տալ:

Տունիչա՜ն... Թերեւս գարնանային օր մը, հնազանդելով իր գնչուի կոչումին եւ աւանդական ճակատագրին, վերըստին ձեռք էր առած մեծ ճամբորդութիւնը:

Այլեւս բնաւ չտեսայ զինքը: Չտեսայ նաեւ Երքոն:

Բնաւ պիտի չմոռնամ այս երկու էակները, ոչ Տունիչան ոչ ալ Երքոն:

Երկու ազնուական հոգիներ, որոնք երբեք ինծի չհարցուցին թէ ինչո՞ւ 1943ի յուլիսեան գիշեր մը, գողի մը պէս խոյս տալով ապաստան էի գտած իրենց մօտ:

Անոնք զիս հիւրընկալած, պահած ու խնամած էին, մղուած միայն ու միայն մարդասիրական զգացումներէ:

Երբե՛ք պիտի չմոռնամ...

(8 եւ վերջ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ

ՏՀՕՆ, (Յատուկ) .— Այս տարի Ֆ. Կ. Տէօնի դպրոցին մէջ պաշտօնավարելու հրաւիրուած է երիտասարդ ուսուցիչ Գ. Վահան Սէթեան :

Կապոյտ Խաչի տեղւոյս մասնաճիւղի վարչութիւնը գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր գինեձօն մը կազմակերպելու Սեպտեմբեր 29ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը չորսին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնատրահը, նպատակ ունենալով թէ՛ պատուելու նորեկ ուսուցիչը եւ թէ մտերմիկ շրջանակի մը մէջ զինքը ծանօթացնելու աշակերտներու ծնողքներուն եւ դպրոցի բարեկամներուն : Դժբախտաբար, հրաւիրեալներէն շատեր ներկայ չէին : Այսուհանդերձ ներկաները ջանացին աննկատելի դարձնել այդ պակասը :

Կազմակերպիչ Մարմնի կողմէ Տիկին Մառի Կարապետեան պաշտօնական բացումը կատարելով հրաւիրեալներուն ներկայացուց ուսուցիչ Գ. Սէթեանը :

Սեղանապետ ընտրուեցաւ Սարգիս Աւաքելեանը, որ լաւագոյն ընտրութիւնն էր: Մեր սիրելի սեղանապետը նախ կենսագրական ամփոփ ծանօթութիւններ տըւաւ ուսուցիչին մասին: Ապա իր առաջարկով բոլորին մասնակցութեամբ երգուեցաւ «Ո՛վ մեծասքանչը» :

Առաջին առթիւ խօսք տրուեցաւ Գ. Մեսրոպ Պայընտրեանին որ սեղմ ու բովանդակալից ոճով մը, իբրեւ սրտցաւ հայ, պանծացուց հայ լեզուն, գիրն ու գրականութիւնը, մշակոյթն ու արուեստը ինչպէս նաեւ Հայուն առաքինութիւնները :

Ընկեր Նախագահը յաջորդաբար խօսք տուաւ շատերու :

Ընկեր Հիւսեան պախարակեց ծնողքներու բացակայութիւնը :

Ընկեր Փիլոս Սարգիսեան շեշտեց թէ հայը, դարեր շարունակ ստրկութեան մէջ ապրելով հանդերձ կրցած է պահել իր ինքնուրոյն դիմագիծը՝ շնորհիւ իր լեզուին, մշակոյթին ու կրօնքին : Ցոյց յայտնեց թէ ի վերջոյ անտարբերներն ալ պիտի զիտակցին, համախմբուելով դըպրոցին ու եկեղեցւոյ շուրջ :

Տիկին Մառի Կարապետեան մէջ ընդմէջ երգեց «Հայոց աղջիկներ» եւ Սայաթ Նովայէն, ջերմութեամբ համակելով մեզ, ու արժանացաւ անխառն գնահատութեան :

Նոր Սերունդի կողմէ ընկեր Պերճ Մարտիրոսեան ցաւով դիտել տուաւ իրենց նախորդ սերունդին բացակայութիւնը նման ազգային հաւաքոյթներէ : Ատոր պատասխանատուութիւնը ձգեց տարեց սերունդին վրայ : Բաղձանք յայտնեց միահամուռ ճիգով դպրոցին աշակերտութեան թիւը բարձրացնել առնուազն հարիւրի :

Զայնափոխուած հայրենի քաղցր երգեր ու նուագային եղանակներ հայրենական կարօտով կը վառէին մեր հոգիները :

Լիոնի հիւրերէն ընկեր Կարապետ Յովակիմեան, անդամ Լիոնի Կրթ. յանձնախումբին, տարիներէ ի վեր մօտէն ծանօթ դպրոցական տագնապին, նոյն մտահոգութիւնները կը գտնէ ամենուրեք: Աշակերտութեան նուազում, ծընողքներու անտարբերութիւն, մեր լեզուին ու գրականութեան նկատմամբ ստորակայութեան զգացում: Եթէ երեխան չկամութեամբ չխուրացներ հայերէն դասաւանդութիւնը, յանցաւորը անպայման ուսուցիչն է...: Խեղճ ուսուցիչ, ապերա՛խտ ասպարէզ :

Սակայն, պահ մը թողունք այս տխուր պատկերը : Մեր սիրելի սեղանապետը թէեւ միջին ճամբու մարդ չէ, բայց գիտէ բարեխառնել մթնոլորտի թանձրութիւնը : Ահա Տիկին Մարիձա Հարէլեանն է որ կ'երգէ «Անուշ Գարունը» ու կը խլէ ջերմ ծափեր :

Խօսք կը տրուի Գ. Բագրատ Խոստիկեանի: Ինք երախաներու հայր, որ գնահատանք ունի մեր դպրոցին նախորդ դաստիարակներուն նկատմամբ: Ի մասնաւորի կը շեշտէ Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Փափազեանի ջերմ նուիրումը որ սերունդ մը կրթեց, ազգային ոգիով ներշնչուած : Այժմ, իր միակ բաղձանքն է որ իր երախաները հայ մեծնան, հայերէն խօսին : Կը թելադրէ երիտասարդ ուսուցիչին աշխատիլ երախաներուն սիրցնել մեր գիրն ու լեզուն :

Ընկեր Յովհաննէս Հարէլեան ոգեկոչելով յիշատակը ողբացեալ Արշակ Զօպանեանի, վերացումով արտասանեց «Գեղօն ի պատիւ հայ լեզուին»ը :

Ընկեր Հիւսեանի առաջարկով ներկաները ինքնաբուխ նուէրներ ըրին ի նըպաստ Կապ. Խաչի կրթական գործին : Գումարը շուտով բարձրացաւ 405 Ֆր.ի: Նուիրատուներու ցանկը պիտի հրատարակուի առանձին :

Սեղանապետին հրաւէրով ընկեր Եղեկիէլ Մինասեան իմաստալից եւ խրախուսիչ խօսքերով, իբրեւ դուրսէն դիտող մը, գնահատեց ներկաներուն եւ առ հասարակ Տէօնի գաղութին հայրենասիրութիւնն ու մայրենի լեզուի ուսուցման հանդէպ իր գիտակից զոհաբերութիւնը : Յետադարձ ակնարկով մը վերյիշեց մեր անարդ թշնամիին մեզի հասցուցած մահացու հարուածը : Ներկայիս, պայմանները տարբեր են: Դպրոցով է որ պիտի կարենանք պայքարիլ մեր գոյութեան սպառնացող յորձանքին դէմ :

Նախկին Նոր Սերնդական Գ. Սերոբ Ղազարեան, շնորհաւորելով դպրոցին հոգըստանձնող մարմիններուն ջանքերը, իր գոհունակութիւնը յայտնեց որ իր երախաներն ալ պիտի սորվին մայրենի լեզուն: Օր. Սիրանոյշ Կարապետեան խոր զգացումով արտասանեց անմահն Զարենցի «Գովք Հայաստանի»ն : Ներշնչումով արտասանեց նաեւ Օր. Անժէլ Կարապետեան՝ Դանիէլ Վարուժանէն : Ընկ. Թամատան վերջին խօսքը տուաւ ուսուցիչին: Գ. Սէթեան գեղեցիկ գրութեամբ մը խտացուցած էր իր մտածումները, մտահոգութիւններն ու ազգային զգացումները: Հակառակ պայմաններու դժուարութեան պատրաստակամութիւն կը յայտնէր նուիրուելու փոքրիկներու հայեցի դաստիարակութեան, անոնց Հայու նկարագիրը կերտելու :

Ապա, իր մասնակցութիւնը բերելով սեղծուած ոգեւորութեան, «արմոնի-քայով» նուագեց զուարթ եղանակ մը, ծափեր քաղելով :

Այնուհետեւ, ձայնափոխուած եղանակներու թովիչ տրամադրութեամբ վերացած ներկաներէն շատեր սկսան պարել :

Եւ այսպէս, ընդհանուր գոհունակութեամբ հաւաքոյթը վերջ գտաւ :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տեղւոյս մասնաճիւղը մրցանիշը կը կոտրէ իր աշխոյժ գործունէութեամբ : Զինուորական ծառայութենէ վերադարձող երիտասարդ ընկերներ թափ տուին մասնաճիւղի ծաւալման ու զարգացման: Ներկայ վարչութիւնն ալ նոյնքան գործունեայ, ձեռներէց եւ կենսունակ որքան իր նախորդները, կարծէք ուզեց փորձի ենթարկել Նոր Սերունդի միասնականութեան ուժը:

Սեպտեմբեր 21ի Շաբաթ, պարանցիկ երեկոյթ մը կազմակերպած էր ուր հրաւիրուած էին ոչ միայն մօտակայ գաղութներու մասնաճիւղերը, այլ եւ Փարիզի եւ Մարսէյլի Նոր Սերնդականները: Եւ ահա կրակուրոց երիտասարդութիւն մը եկած խռնուած էր տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Տան սրահը, շփոթութեան մատնելով կազմակերպիչները: Գոտանի փողոցը, եւ յարակից փողոցները խճողուած էին անհատական կառքերով :

Տարբեր է այս սերունդը իր նախորդէն : Հակառակ ներկայի այլանդակ բարքերուն, այս տղաքը չեշտուած նկարագրով եւ Հայու առաքինութիւններով օժտուած են: Ուծացման վտանգին ահաւանդը արձագանգ գտած է անոնց էութեան մէջ :

Զօրս հարիւրէ աւելի երիտասարդներ՝ երկու սեռէ, մինչեւ առաւօտ զուարճացան, պարեցին, գաղափարական ջերմ միջավայրի մը մէջ : Ձեռնարկը շատ փայլուն անցաւ : Եթէ արտասովոր աղմուկէն գրացիներ անհանգստացան, վըստահ եմ որ ներողամիտ եղան այս երիտասարդներուն նկատմամբ :

Նախաձեռնող մարմինը պատրաստած էր նաեւ հայկական բաժին մը, զոր հաջողեցաւ գործադրել խճողումին պատճառաւ :

Կիրակի կէսօրին հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ հիւրերուն: Հրաւիրուած էր նաեւ ընկեր Եղեկիէլ Մինասեան որ ողջունելով երիտասարդները, վերլուծեց Նոր Սերնդականին ազգային պարտականութիւնները, համապատասխան շինիչ թելադրութիւններ ընելով :

Հպարտութեամբ կը տողորուինք ի տես այս երիտասարդութեան՝ որ այլեւս ընտրած է իր ուղին: Կը շնորհաւորենք տեղւոյս մասնաճիւղի կենսունակութիւնը :

×

Ատենէ մը ի վեր տեղւոյս Լիոնէզի գործարանին տուներու վարձակալները, որոնց կարգին մեր հայրենակիցները, տուներէն հեռանալու պարտադրութեան տակ էին: Նոր ընկերութեան կողմէ դատական հետապնդում մը սկսած էր եւ պայմանաժամ տրուած բնակող ընտանիքներուն: Իսկոյն կազմուեցաւ վարձակալներու պաշտպան յանձնախումբ մը որ գործի ձեռնարկեց դատական հետապնդումներուն հակազդելու համար նոյն միջոցներով: Յանձնախումբը դիմած էր նաեւ տեղւոյս քաղաքպետ Գ. Թեռասի, նպաստաւոր լուծումի մը առաջադրութեամբ: Յարգելի քաղաքապետը նահանգապետին կատարած կրկնակի դիմումներով վերջապէս յաջողեցաւ վարկ մը ձեռք բերել շինութեան նախարարութենէն, վտանգուած ընտանիքներուն շէնքեր կառուցանելու համար : Հողամասը գնուած է արդէն եւ շինութիւնները շուտով կը սկսին: Մեր հայրենակիցներէն անոնք որ չեն արձանագրուած յանձնախումբին մօտ կրնան դիմել Գ. Սերոբ Ղազարեանի, որ այդ յանձնախումբին անդամ է: Կը շնորհաւորենք քաղաքապետին ժրաջան աշխատանքը :

ԳԻՄ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

հրատարակերէն էին նաեւ՝ «Լասթենթրայկեր»ը եւ «Երոպենվոլֆ»ը, որ հեռավար հրասայլ մըն էր եւ իր առաքելութիւնը կատարելէ ետք կրնար իր խարիսխը վերադառնալ :

ՇԱՏ ՈՒՇ

Բայց, թերեւս, ամէնէն ուշագրաւը այն իրողութիւնն էր որ, Գերմանացիք շատոնց ամէնէն առաջ չըլլալու անտառական ռումբը, հակառակ անոր որ, Ամերիկացիներէն աւելի առաջ հետազօտութեանց սկսած էին :

Իսկապէս, 1938ին, օր մը Փրոֆէսէօր Օթթօ Հան տեղեկացաւ՝ թէ իրեն ժոլիօ-Քիւրի եւ իր գործակիցը՝ Փաւել Սավիչ, ուրանիում անատոներ ռմբակոծելով՝ յաջողած էին արտադրել նիւթ մը (տարր) որ թէեւ ռատիումի յատկանիշեր ունէր, սակայն, ոչ ռատիում էր եւ ոչ ալ տիւրանիկ: Փրոֆէսէօր Հան, իր օգնականներուն՝ Տոքթ. Սթրազմանի եւ Տոքթ. Մայթների հետ սկսաւ Քիւրիի փորձերուն եւ նոյն արդիւնքը ձեռք բերաւ: Բայց, ի վերջոյ ի՛նչ էր առեղծուածային այս նիւթը :Երեք գիտնականները իրենց միտքը շատ չարչարեցին եւ ի վերջոյ գըտան լուծումը — այդ նիւթը պարիոն էր եւ պարիոն 138 անատական ծանրութիւն ունի, այսինքն, ուրանիումի անատական ծանրութեան (238) կէսէն քիչ մը աւելի: Այսինքն, եզրակացութիւնը այն էր, թէ ուրանիումի անատը (ատոմ) ռմբակոծւելով՝ իր կորիզը փշրուած էր : Այլ խօսքով՝ հրականութիւն դարձած էր երազ մը՝ որ խենթութիւն կը նկատուէր :

Բայց, Հիթլեր ժամանակին չըմբռնեց այս ապշեցուցիչ գիւտին նշանակութիւնը: Երբ ըմբռնեց՝ ուշ էր այլեւս : Որովհետեւ, Փենեմունտէի կեդրոնին մէջ թէեւ նախապատրաստութիւնները սկսած, բայց, մինչ այդ, հող չահած էին Ամերիկացիք, որոնք միւս կողմէ, իրենց գաղտնապահութեանց սպասարկութեանց շնորհիւ փութացին հիթլերական Գերմանիոյ անատական կեդրոնը ռմբակոծել եւ անոր հետ խորտակել նաեւ խելագար հնարքներին տեսլերքին տիրապետելու ծրագիրները :

Քաղեց՝ ՎԱԶՐԻԿ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Օգտուելով այն վայրկեանէն, ուր վերսկսած էր Մարկրիթի հետ ակնարկներ փոխանակել, ըսի.

— Որո՞ւ կը նայիք այդպէս :

— Մարկրիթ Կօթիէին :

— Կը ճանչնա՞ք զայն :

— Այո, իր հայթայթիչն եմ : Ասկէ զատ, դրացի ենք :

— Տ'Անթէն փողո՞ցը կը բնակիք ուրեմն :

— Այո, թիւ 7: Իր զարդասենեակին պատուհանը իմինիս վրայ կը նայի :

— Կ'ըսեն թէ սիրուն աղջիկ մըն է:

— Չէ՞ք ճանչնար զինքը:

— Ոչ, բայց կ'ուզէի ճանչնալ :

— Կ'ուզէ՞ք որ ըսեմ իրեն թէ մեր օթեակը գայ :

— Ոչ, կ'ուզեմ որ դիս իրեն ներկայացնէք :

— Իր տո՞ւնը :

— Այո՛ :

— Ատիկա աւելի դժուար է :

— Ինչո՞ւ :

— Վասնզի ծեր եւ խիստ նախանձոտ դուքսի մը պաշտպանութեան ներքեւ է :

— Պաշտպանութիւն բառը սիրուն է:

— Այո, պաշտպանութիւն, աւելցուց Բրիւտանս : Հէք ծերունին միթէ կրնա՞յ անոր սիրողը ըլլալ :

Այն ատեն Բրիւտանս պատմեց թէ Մարկրիթ ի՞նչպէս ճանչցած էր դուքսը Պանեէռի մէջ :

— Անո՞ր համար է որ առանձին է հոս, շարունակեցի :

— Ճիշդ :

— Բայց ո՞վ տուն պիտի տանի զայն :

— Դուքսը :

— Ուրեմն պիտի գայ որ տանի՞ :

— Այո, հիմակ ուր որ է կուգայ :

— Դուք որո՞ւ հետ պիտի երթաք :

— Հետս մարդ չունիմ :

— Ես կուգամ հետերնիդ :

— Բայց կարծեմ թէ բարեկամ մը ունիք :

— Ան ալ մէկտեղ կուգայ :

— Ո՞վ է ձեր բարեկամը :

— Ամուրի եւ խիստ ուշիմ երիտասարդ մըն է, որ ուրախ պիտի ըլլայ ձեզի հետ ծանօթանալով :

— Լաւ ուրեմն, որոշուեցաւ, երեքնիս միասին կը մեկնինք այս խաղին աւարտելէն ետք, վասն զի վերջինը տեսած եմ :

— Ամենայն սիրով, երթամ իմացնեմ բարեկամիս :

— Գացէ՛ք :

— Ա՜հ, ըսաւ Բրիւտանս, երբ դուրս ելլելու վրայ էի, ահա դուքսը Մարկրիթի օթեակը կը մտնէ :

Նայեցայ :

Արդարեւ եօթանասուն տարու մարդ մը նստեցաւ Մարկրիթի ետեւը եւ շաքարեղէնի տուփ մը տուաւ, որ շնորհալի աղջիկը խկոյն առաւ ժպտելով, յետոյ օթեակին առաջքը քշեց, Բրիւտանսին նշան մը ընելով, որ կրնար սապէս թարգմանուիլ :

— Կ'ուզէ՞ք :

— Ոչ, ըսաւ Բրիւտանս նշանացի կերպով :

Մարկրիթ առաւ տուփը եւ ետին դառնալով սկսաւ դուքսին հետ խօսակցիլ :

Այս բոլոր մանրամասնութիւններուն պատմութիւնը տղայութիւն կ'երեւայ, բայց այս աղջկան վերաբերեալ ամէն բան այնքան տպաւորուած է մտքիս մէջ որ չեմ կրնար չյիշել այսօր :

Գացի բարեկամիս՝ Կասթօնի իմացնելու ինչ որ կարգադրած էի իր եւ իմ անունով :

Ընդունեցաւ :

(Շար.)

Պ. Զարեհ Եղբայրեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Լոքմակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Եղբայրեան (Պէյրութ), Պ. Սեպուհ Եղբայրեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Վռամ Եղբայրեան, ինչպէս նաեւ Շնորհաւոր, Սահակեան եւ Փափազեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, քրոջ, հարսին, եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐԵՀ ԵՂԲԱՅՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Գեղանուշ Ջիլինկիրեան)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 8ին, 68 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Հոկտ. 12) ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանեէօ - Քոմիւնալի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է գինեձօնին առթիւ՝ հետեւեալ նուէրները ի նպաստ իր Կրթ. գործին.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ՝ 50 փրանք, Պ. Վահան Հիւսեան տասը, Պ. Բագրատ Խոստիկեան քսան, Ժիրայր Պառաւեան տասը, Օննիկ Զեբոնեան հինգ, Մովսէս Կարապետեան 10, Վասպուրականի Երիտ. Միութիւն՝ 50, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յովակիմեան՝ տասը, Վահէ Պառաւեան՝ տասը, Սուրէն Սիրունեան՝ քսան, Արսէն Սիւզմէճեան՝ տասը, Մեսրոպ Պայընտրեան՝ տասը, Յովհաննէս Հարէլեան՝ տասը, ընկ. Փիլոս Սարգիսեանի սեղանէն՝ 15, Նուպար Պօտուրեան՝ յիսուն, Լեւոն Աստուրեան՝ տասը, Տիկին Թագուհի Ժամկոչեան՝ քսան, Վարուժան Մանուկեան՝ 10, Գուրգէն Պօյաճեան, Տիկին Թագուհի Օհանեան, Սերոբ Ղազարեան, Տիկին Հռիփսիմէ Գրիգորեան տասնական, Տիկ. Սուլթան Գրիգորեան հինգ, Միհրան Պառաւեան հինգ, Սարգիս Առաքելեան 25:

Ընդհանուր գումար՝ 405 փրանք:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Հարաւ. Ֆրանսայի վարիչ մարմինը, շրջաններու բոլոր խումբերը (Ավինեօն, Մարսէյլ քաղաք, Սէն Լու եւ Պօմոն) կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Պօմոնի Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր Նոր Սերնդականներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ Փարիզի մէջ կը տօնուի 26 Հոկտ. շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ:

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 հին ու նոր երգեր, 455ը ձայնագրուած

Գին 20 Ֆր., առաքման ծախքով 22 Ֆր.

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն 51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ Գ. հատորի օրինակները ծախուած են: Նորեր պիտի հասնին շուտով:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 60 Ֆրանք
Վեցամսեայ 35 Ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 Ֆ.:

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական ծանր գործը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Հար. Ֆրանսայի վաղեմի առաջնորդ Տ. ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ յիշատակին, իր վախճանման տարելիցին առիթով: Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը, կը ծանուցանէ Լիոնի հայ հասարակութեան, որ Հայկազեան վարժարանի ցերեկային դասընթացքները բացուած են Հոկտեմբեր 3ին, Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 5, ուսուցչութեամբ Օր. Ընծայ Ստեփանեանի եւ Տիկին Գեղան Գայթանճեանի: Հովանաւորութեամբ Ազգ. Միութեան վարչութեան:

Դասաւանդութեանց ժամերն են՝ Հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9էն մինչեւ 5, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2էն 5: Կիրակի առաւօտները ժամը 9էն 11·30, իսկ Հինգշաբթի երեկոյները ժամը 8·30էն 10, ուսուցչութեամբ Պ. Թրազօշի:

Այս առթիւ, Կրթ. Մարմինս պարտք կը համարի Լիոնի հայ ծնողաց ուշադրութեան յանձնել Ազգ. Միութեան եւ Կրթ. Մարմնոյ տուած որոշումները, որոնք պիտի դիւրացնեն հեռաւոր թաղամասեր բնակող աշակերտներու դպրոց գալու հարցը:

Ազգ. Միութեան վարչ. անդամներէն ոմանք, սիրայօժար յանձնառու եղան, իրենց թաղամասին մէջ գտնուող աշակերտները առաւօտեան ժամը 8·30ին կառքով առնելով դպրոց փոխադրել, երեկոյեան ժամը հինգին վերադարձնելու պայմանաւ:

Աւելին եւ կարեւորը ըլլալով հեռաւոր վայրերէ եկող աշակերտներուն, նոյնիսկ մօտականերուն, որոնք կը փափաքին տալ իրենց կէսօրուան ճաշը, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՁՐԻ: Կէսօրուան դադարի պահուն, աշակերտներուն պիտի ընծայուի հաճելի անակնկալներով զանազան նորութիւններ:

Ուստի, կը հրաւիրուին ծնողքները որ հաճին լրջօրէն անդրադառնալ իրենց զաւակներուն հայեցի դաստիարակութեան եւ օգտուիլ գիտնան տրուած պատեհութենէն եւ բացառիկ զոհողութիւններէն, որ յանձն առնուած է իրենց զաւակներուն համար իսկ:

Ի մօտոյ «Կրթասէր Տիկնանց Յանձնախումբը» հրապարակ կուգայ, այցելութիւններ տալու բոլոր ծնողքներուն արմատական բուժում մը գտնելու տիրող անտարբերութեան:

Չի կարծուիր այլեւս, որ ոեւէ ծնողք անփոյթ պիտի ըլլայ, այսքան ջերմեռանդ եւ զոհողութեամբ ընդգրկուած դպրոցական - կրթական գործին հանդէպ. ու պիտի ջանան զօրավիգ հանդիսանալ անոր:

ԿՐԹ. ՄԱՐՄԻՆ
(Կնիք)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ Մուրատ խումբին կողմէ:

Այս Կիրակի ժամը 17էն 23·30

167, Rue Montmartre (au sous-sol de la «Cassita»)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Կ'երգէ

Haïra BEDIAN (de la R.T.F.)

Կը մասնակցի՝ ՆԱՅԻՐԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

BAR AMBIANCE BUFFET

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՍ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 43րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով, այս Կիրակի առաւօտ Սէն - Մարթէնի եկեղեցիին մէջ: Վիէննէն Լեւոն վրդ. Քէչէճեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ուխտ հաւաքար նահատակներու խնկելի յիշատակին, եւ նոյնպէս պիտի քարոզէ: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրենակիցները եւ նահատակներուն յիշատակը յարգողները:

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 3ին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առտուն 9էն 12 եւ կէսօրէ ետք ժամը 13էն 16·30:

ՓԱՐԻԶԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ, այս Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 3ին, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18:

×

ԼԻԼԱՅԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐԸ

Լիլայի եւ մօտակայ թաղամասերու հայ ծնողքներու կը յայտնենք որ Լիլայի հայերէնի դասերը վերսկսած են ուսուցչութեամբ մեր երիտասարդ մայրերէն Տիկին Մ. Իւլիւպէյեանի, կրնան արձանագրուիլ փոքրեր եւ մեծեր (պաքալօրիայի դասարանէն): Կը խորհինք տղոց երթեւեկութիւնը ապահովելու միջոց մը կարգադրելու մասին: Առ այդ կը խնդրենք որ ծնողքները պարզեն իրենց պարագան կամ ներկայանալով Հինգշաբթի կէսօրէ ետքերը ժամը 14էն17, Րիւ Անրի Պարպիւս, էքոլ Սէն Լուի, կամ հեռաձայնելով առտուները, բացի Շաբաթ եւ Կիրակի օրերէն: ՍԱՆԹՐԱԼ 44-29:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները առկողմարար կը հրաւիրուին ընկերական ժողովի այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան հրաժարական եւ իր նիւթական ու բարոյական գործունէութեան հաշուետուութիւն:

Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Գ) Ներկայացուցիչի ընտրութիւն:

Դ) Շրջաբերականներու ընթերցում:

Ե) Ընթացիկ հարցեր:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին Պօմոն: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, որոշուած հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 15էն 17, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՄԻՋ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները այս Երկուշաբթի, ժամը 17էն 19ը, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կարեւոր օրակարգ: Ճշդապահութիւն եւ ներկայութիւն անհրաժեշտ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի աւանդական պարահանդէսը Նոյեմբեր 16, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահմանի՝ Տար· 75 Ֆ· — Հատը 0·30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 12 OCTOBRE 1963

Le Numero : 0,30 Fr.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9832
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — No 9832

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ 63»

N.D.L.R. — Nous devons à l'aimable autorisation de la Rédaction de notre confrère « HISTORAMA », revue mensuelle, et des auteurs du reportage, la publication pour le monde arménophone de cet article, en notre version arménienne, dont le texte original, si éloquant dans sa concision, est dû à M. Albert Mahuzier, et le très beau reportage photographique, en couleurs, est dû à l'objectif de Mlle Jacqueline Mahuzier.

« Historama », No 145, Octobre 1963.

ԽՄԲ.— Արտատպումի պարագային մեր պաշտօնակիցները պարտին զոյգ աղբիւրները յիշել :

Մեր օդանաւը երկու ժամ յապաղում ունէր Երեւան հասնելու համար : Հայաստանի մայրաքաղաքը հարաւային վերջին կայանն էր ճամբորդութեան, զոր 1962-1963 ձմրան կը կատարէինք Խորհրդային Միութեան մէջ: Թիֆլիզի օդակայանէն մեկնումը այնքան ծիծաղաշարժ եղաւ, որ բնաւ չցաւեցանք թէ զբօսապտոյտի պահութեամբ պիտի չկարենայինք մեկնիլ :

Օդանաւը լեցուած էր Վրաստան աշխատող Հայերով, որոնք Հայրենիք կ'երթային՝ այնտեղ անցնելու իրենց արձակուրդի օրերը: Ամէնքը մէկ եղած, ղըւարթ եւ համարձակ խումբ մը կազմած էին, որու համար յիսուն վայրկեանի այս օդային ճամբորդութիւնը աւելի բարդ չէր երեւիր, քան Փարիզցիներուն երթեւեկը իրենց ստորերկրեայ երկաթուղիով: Անտարակոյս, դէպի հայրենի երկիր վերադարձը առիթն ընծայած էր անոնց՝ գինեմերթի բաժակներ պարպելու, փոխադարձ բարօրութեան բազմաթիւ բաժակաճառեր արտասանելու եւ կենաց խմելու: Որովհետեւ, ճամբորդներէն մէկը այն աստիճան գինով էր, որ ձեռքը գրպանը դնելու եւ մեկնումի անհրաժեշտ տոմսակը ցոյց տալու կարողութիւն չունէր :

Օդանաւին ընկալուհին (hostess)՝ որ աստիճանակի մը վրայ բարձրացած հասնողները կը դիտէր, գոհ չէր պատահածէն ու տեսածէն: Գինովին աղտոտ վերարկուն կը թուէր թէ ան, գիշերը անցուցած էր աւելի փոշը տատանելով եւ մայթէ մայթ թաւալելով, քան թէ հանդիստ անկողնի մը մէջ: Գինովը ի վիճակի չէր ցոյց տալու իր տոմսակը: Կարեկից ճամբորդներ թեւերը վեր առնել տուին, իբրեւ ռազմագերի մը ըլլար, եւ խղճմտօրէն բոլոր գրպանները խուզարկեցին: Նուաստ ուրախութեան ճիչ մը լըսուեցաւ, տոմսակը գտնուած էր, թէեւ բոլորովին աղտոտ եւ ճմռած, բայց կատարելապէս վաւեր ... եւ գինովը օդանաւ մտաւ :

Ձիւնը տակաւին անարատ էր կովկասեան լեռնաշղթային աւագ գագաթներուն վրայ, մինչ անոնց լանջերն ի վար ձիւնահալքը ձերմակը իր հետն էր տարած : Հայաստան Վրաստանի հարաւը կը գտնուի, թէեւ Արարատեան դաշտին միջին բարձրութիւնը հազար մեթրը կ'անցնի, այսուհանդերձ իր կլիման մեղմ է, նոյնիսկ ձմեռը, շնորհիւ հարաւային հովերու :

Պայծառ արեւ մը կը ճառագայթէր Երեւանի օդակայանին վրայ, որ Զանգուի (Հրազդան) լայնատարած դաշտին մէջ է, երկու հիանալի բարձունքներու դիմաց, Արարատի երկու գագաթներուն տակ : Շատ ափսոսած էի կեդրոնական Ասիոյ պէշ օդէն, որպէսզի խիկոյն առաջարկէի՝ Ինթուրիսթը ներկայացնող թուխ օրիորդին, որ անմիջապէս երթանք ընդհանուր ակնարկ մը նետել մայրաքաղաքին վրայ :

(1 Շար·)

ԱՀԱՒՈՐ ԱՂԷՏ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

4000 ՄԵՌԵԱԼ, ԳԻՒՂԵՐ ԿՈՐԾԱՆԱԾ, ՋՈՒՐԵՐԸ ՈՂՈՂԵՑԻՆ ԱՄԲՈՂՋ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

Չորեքշաբթի կէս գիշերին պատահած է ահաւոր աղէտը որ սուգի մատնեց բովանդակ Իտալիա : Մարդիկ կը քընանային եւ իրենց առժամեայ հանգիստը ընդհատուեցաւ յանկարծ, երբ Փիավէի շրջանին լեռան մէկ կողը տեղի տալով, մէկ անգամէն արուեստական լիճին մէջ, յորդիլ տուած է ջուրի հսկայ քանակութիւն մը, որ հինգ հարիւր հազար խորանարդ մեթր կը հաշուուի, ինչպէս նաեւ ամբարտակին պահեստը որ 150 միլիոն խորանարդ մեթր էր: Առաջին առթիւ կը կարծուէր թէ Վայոնթի ամբարտակը տեղի տուած է ինչպէս Մալփասէի ամբարտակը, բայց յետագային ճշդուեցաւ թէ աղէտը այդպէս ծագած չէր, ընդհակառակն հազիւ գաղաթնահատ եղած էր ջուրերին խուժումին զօրութեան տակ : Վենետիկէն 88 քիլոմեթրը հեռու, Լոնկառոնէ գիւղը բոլորովին կործանած է միայն անուն մը ձգելով քարտէսին վրայ : Անկարելի է ճշդել զոհերուն թիւը, բայց աւելի քան չորս հազար մեռեալի մասին կը խօսուի, ամէն ինչ փճացած է հինգ քիլոմեթրի վրայ, կարելի չէ իսկ ճշդել թէ ո՞ւր էին Փիավէի երկայնքին գտնուող գիւղերը, ջուրը ամէն բան առած տարած է :

Այս մեծ աղէտին վրայ կ'աւելնայ ուրիշ վտանգ մը: Արդարեւ ոստիկանութիւնը յայտարարեց թէ ջուրը տարած է նաեւ զօրծատուն մը սիանիւռ տը փոթասիոմի *իր ամբողջ պահեստով, այնպէս որ Փիավէի ջուրը այլեւս թունաւորուած է: Թղթակիցները եւ ականատեսները սրտաճմլիկ տեսարաններ կը նկարագրեն մայրեր կ'ողբան «զաւակս, զաւակս»···: Դիակներ գտնուած են մինչեւ Վենետիկ, այնքան հսկայ տարածութեան վրայ ջուրերը ամէն բան տարած ըլլալով: Դեղի իսկ պէտք չունին այլեւս որովհետեւ հարկ եղածին չափ վերապրող չկայ :*

Ազգային սուգ հռչակուեցաւ անմիջապէս Իտալիոյ մէջ ուր 24 ժամուան համար փակուեցան բոլոր սինեմաները, թատրոնները, սրճարանները եւ Պատկերասփիւռը ընդհատեց իր յայտագիրը: Ցաւակցական հեռագիրներ կը հասնին ամէն կողմէ: Օգնութեան փութացած են Իտալիոյ բոլոր կողմերէն եւ թռանները սակաւաթիւ վերապրողներ եւ անհամար դիակներ կը փոխադրեն :

Այս ահաւոր աղէտը ցոյց կուտայ անգամ մը եւս թէ աշխարհի բուն եւ միակ տէրն է՝ բնութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՏԻԹ ՓԻԱՖ Ֆրանսական Միւզիք – Հոլի ամէնէն ծանօթ եւ սիրուած դէմքերէն մէկը մեռաւ Ուրբաթ առաւօտ, ամերիկեան հիւանդանոցին մէջ: Փարիզի փողոցներէն հասած էր բեմ ուր ծանօթ էր «Մոմ Փիաֆ» անունով: Վերջին տարիներուն յամառ պայքար մը տարաւ ապրելու համար, տոկալու համար : Անցեալ տարի կ'ամուսնանար յոյն երիտասարդի մը հետ Թէօ Սառափօ բաւական գայթակղութիւն ստեղծելով : Կ'ուզէր երգելով մեռնիլ, բայց կեանքը տարբեր տնօրինեց եւ 47 տարեկանին զոհ գընաց ներքին արիւնահոսութեան :

ՄԱՔՄԻԼԸՆ յատուկ գիրով մը որ կարդացուեցաւ Պահպանողականներու համագումարին 4000 պատգամաւորներուն առջեւ, յայտնեց թէ հրաժարելու մտադրութիւն ունի :

Օրը Օրին

ՀԱՒԿԻԹ ՊԱՇՏՈՂՆԵՐԸ

Եթէ հին Եգիպտացիները եւ արդի Փարիզցիները աստուած կը հռչակեն սխտորը, ինչո՛ւ զարմանալ այլեւս որ աստուած կը հռչակուի նաեւ··· հաւկիթը :

Այս աստուածիմաստութեան (*Թէոսոֆի*) հիմնադիրն է Պելժ մը, անունը Ա· Վենտելանոթ :

Այժմ, տեսէք թէ ի՛նչ ··· ածած է այս հաւկթաբանը, որ կը պնդէ թէ հաւկիթ մըն է տիեզերքը (հի՛ն վարդապետութիւն), ու տիեզերքը դուրս ելած է Աստուծմէ, որ հաւկիթ մըն է իր կարգին :

Ինչպէս կը տեսնէք, մեր դարաշրջանային իմաստութիւնը հասած է այն աստիճանին, որ եթէ աստուածներ կը բուսնին պարտէզներու մէջ, ինչպէս սխտորը, ահա աստուածներ կ'ածեն հաւերը, կամ աւելի ճիշդ է ըսել այս պելժ փիլիսոփան :

— Մարդը հաւկիթ մըն է, կինը եւս հաւկիթ մըն է, կը յայտարարէ Վենտելանոթ: Երբ կ'ամուսնանան, հաւկիթ մըն ալ առնէք կուտան: Հետեւաբար մէկ առնել մէկ կ'ընէ··· երեք :

Թուաբանութիւնն անգամ կը սարսի հաւկթաբանութեամբ: Բայց սպասեցէք, աւելի ճիշդ՝ մտիկ ըրէք :

— Ամէն բան հաւկիթէն կ'ելլէ: Երկիրն ալ հաւկիթ մըն է, զոր ածեր է աստուած: Ս· Երրորդութիւնը եւս կը հաստատուի հաւկիթով,— ներմկուցը, դեղնուցը եւ կճեպը: Խաղաղութիւնը, որու մասին կը խօսին Խրուշչեւ կամ Քենըտի, հաւկիթէն կ'ելլէ,— չէ՞ որ խաղաղութեան խորհրդանշանն է աղաւնին: Արդ, աղաւնին ելած է հաւկիթէ մը :

Խենթի խօսք չհամարիք այս ամէնը : Վենտելանոթ կրնայ փիլիսոփայել ջուրի պէս : Իր աստուածածնական (*Թէոկոնի*) վարդապետութիւնը կը կոչուի «տիեզերա – երկրա – բնա – քիմիա – ջերմա – ջրաելեկտրա – հիւլէա – ցեղա – մատենա – հաւկթա – կենսաբանութիւն » — շունչ առէք, քանի մը վանկ կրճատեցի՝ որպէսզի չճաթիք :

Փիլիսոփան ինք եւս նկատած է որ երկար է վարդապետութեան անունը, ուստի զոհած է քանի մը գիտութիւն եւ պոչատ ձեւով կ'անուանէ միայն «հաւկթա – կենսաբանութիւն »,— իմաստութեան բանալի մը, որ յարութիւն կուտայ մեռելներուն, կը վերանորոգէ մարդկութիւնը, կը չէզոքացնէ հիւլէական ռումբին աւերիչ ներգործութիւնը :

Մեր փիլիսոփայապետը կը յայտարարէ թէ գտած է միջոցը զաւակ ծնելու: Պիտի ըսէք թէ ատիկա ալ բա՞ն է, փողոցէն անցնող աղջիկն ալ գիտէ այդ գիտութիւնը: Ո՛չ, կը պատասխանէ Վենտելանոթ, — վաղը զաւակ պիտի ծնի ամէն ոք՝ ոչ Ադամին գիտցած ձեւով, այլ շատ ինքնատիպ եղանակով: Ադամ անճարակ մարդ մըն էր, որ կարօտ էր Աստուծոյ՝ աշխարհ գալու համար, եւ կարօտ էր Եւայի՝ աշխարհ բերելու համար նմաններ: Վենտելանոթ աւելորդ կը գտնէ կինը,— այր մարդը բաւական է ինքն իրեն, ինքն իր գործին եւ իր արարչագործութեան համար :

Կը ներէք որ տիեզերածնական հաւկթաբանութեան վարդապետին տեսութեանց շարունակութիւնը կ'ընդհատեմ այստեղ: Ինծի պէս չէ Վենտելանոթ, ամօթխածութիւնը կ'անդամալուծէ գրիչս եւ չեմ կրնար լուսաբանել ձեր միտքերը այն ձեւով, որ լուսաբաներ է այս պելժ փիլիսոփան, դասախօսութեան մը ընթացքին, երբ ունկնդիրները, երիտասարդ ուսանողներ, յարձակեր են վրան եւ տապալը քակեր եւ ի ցոյց հաներ փիլիսոփային աշխարհագունտը :

Ընդհակառակն պատիւ կը համարի այս միջադէպը, որ կը թուի թէ տեղի կ'ունենայ յաճախակի, Փարիզեան հաւաքոյթներու ընթացքին, երբ քարոզելու կ'ելլէ իր տեսութիւնները, իբրեւ առաքեալ հաւկիթ – աստուածին, խօսելով շարունակ իր կրօնքին մասին, որու խորհրդանշան ընտրած է երեք ··· հաւկիթ կամ զերօ :

Երեքը սուրբ թիւ մըն է: Աշխարհ բաժնուած է երեքի,— կենդանական, բուսական եւ հանքային : Ֆրանսական դրօշն ալ ունի երեք գոյն: Տեսէք սա բաժակը, — եզերք ունի, յատակ ունի, պարունակութիւն ունի: Առէք ձեր հագուստը, — վերարկու, ներքնակ եւ տաբատ :

Մարդ արարածը կը բաղկանայ երեք զէրօներէ, արդ, զէրօն հաւկիթ մըն է: Հաւկիթ մըն է նաեւ Պելճիքան, որ կը կազմէ երրորդութիւն մը,— վալոն, ֆլաման եւ պելժ :

Բոլոր այս տեղեկութիւնները կը քաղեմ Կի Պրըթոնի գիրքէն (*Փարիզի զաւտնի գիշերները*), ուր հեղինակը կը պատմէ իր աստուածորսութիւնը, այսինքն իր տեսակցութիւնները նորելուկ աստուածներու հետեւորդներուն հետ, եւ կը յայտնէ թէ աւա՜ղ, աստուածաբան Վենտելանոթ ··· յիմարանոց փոխադրուած է ի վերջոյ : Բայց աղանդը կը շարունակուի՛ :

Փարիզի մէջ, Կոընել փողոցին վրայ իրենց աղօթատեղին ունին հաւկիթ պաշտողները: Դժուար չէ մտնել այս հաւատացեալներուն մէջ· — Մտէք, եղբայր իմ, կ'ըսէ՝ ժամկոչը, բոլորս ալ նոյն հաւկիթէն ելած ենք, մտէք, մտէք :

Ու կը մտնէք ներս երկիւղածութեամբ: Սկսած է քարոզը ·

— Փիւնիկեցիները, Պարսիկները, Քաղդէացիները, Հնդիկները, բոլոր հին ազգերը հաւկիթ են պաշտած : Հաւկիթը համարած են աշխարհաստեղծութեան խորհրդանշանը եւ սկզբունքը: Եգիպտացիները հաւկիթը կը համարէին արեւին խորհրդանշանը, — « այս լուսեղէն հաւկիթը, զոր երկնային Սագը կ'ածէ եւ թուխս կը նստի Արեւելքի մէջ»: Քրիստոնեաները եւս, իւրացնելով այս վարդապետութիւնը, հաւկիթ կը նուիրեն իրարու՝ Զատկական օրերուն: Հաւկիթ մըն է Քրիստոս, որու յարութիւնը պատկերացումն է հաւկիթէն ելլելու :

Քարոզին ճիշդ այս պահուն, մատաղատի աղջիկ մը երեւցաւ, ձեռքը սակառ մը հաւկիթով լեցուն, դրաւ սեղանին վրայ, շուրջը վառեց երեք մոմ: Քարոզիչը ծունր դրաւ: Ունկնդիրներն ալ հետեւեցան քարոզիչին: Ու լսուեցաւ ձայն մը ·

— Պաշտենք հաւկիթը, կեանքին սկզբունքը: Հաւկի՛թ, ո՛վ հաւկիթ, փա՛ռք քեզ, մեծ հաւկիթ, որ ծնար աշխարհը, աստղերը, մարդիկ եւ ամենայն արարածք :

Աղօթարարը խոնարհեցաւ, երկրպագութիւն ըրաւ, ձայնը սկսաւ դողալ, ողբ դարձաւ ·

— Օ՛ մեծ հաւկիթ, որ ծնար Հոմերոսներ, Մեծն Աղեքսանդրներ, Վիրգիլիոսներ, Կեսարներ, Կարոլոս Մեծ, Լուդովիկոս ԺԴ·, Ռոպեսփիէր, Նափոլէոն, Քլեմանսօ, տը Կոլ, տուր մեզի ուրիշ հաւկիթներ, աղուոր հաւկիթներ :

Յաջորդեց սաղմոսական օրհնութիւն մը ·

Ո՛վ մեծ հաւկիթ առաջին,
Ածած առտուն արշալոյսին,
Տիեզերքն համայն
Կը մնայ քեզ պարտական :

Ո՛վ սուրբ Փարիզ, որ մեզի շատ աստուածներ կը պարգեւես, եւ ազատ կը թողուս որ աստուած մը ունենայ, նոյնիսկ սեփական :

ԱՐԱՋ

ՕՇԱԿԱՆԻ ԱՆՏԻՊՆԵՐԷՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գ) Ոճը.— Առաջին առաքինութիւնն է քերթողի անձին հետ։ Ինքն է, որ առաջին անգամ հոգիի կարգ մը վիճակներ կաղապարի վերածած է արտայայտութեան անօրինակ ճշգրտութեամբ մը։ Ի՛րն է մխալը, հեւալը, փրփրիլը, բռնկիլը, դալկահարը, սուգ ծծելէ թօշնիլը, կրակ մուրալը։ Ու ասոնք՝ բառեր չեն։ Ըսած են «ոճը մարդն է»։ Ես կ'աւելցնեմ՝ ոճը ցաւն է, դժբախտութիւնն է, կրակն է, մանաւանդ ողբերգութիւնն է բանաստեղծի մը։ Այն կրակէ շապիկն է, զոր կը հագցնենք նախասահմանուած կարգ մը մարդերու, որոնք, այդ շապիկով պարուրուած, պիտի անցնին մեր առջեւէն, բայց պիտի չմոռցուին այլեւս։ Ինչ գեղեցկութիւն, խռովիչ քաղցրութիւն, խորասոյզ յուզում կը ստանայ Դուրեանի ոճը, երբ զայն բաղդատենք իր իսկ արձակներուն հետ, որոնք գեղումն են ժամանակին։ Իր քերթուածները անիկա գրեց իր անձին համար, իսկ թատերախաղերը՝ ուրիշներու համար։

Դ) Թեքնիք.— Գրաբար քերթողութենէն եկող, ուխտոնեան եւ տասնոտնեան քիչ մը արձակ տաղաչափի. Նրբութիւններու հանդէպ հերձուածող իր կեցուածքը տեղի տուաւ զանազան մեկնութիւններու։ Ժամանակակիցները իրենց այս տրամադրութիւնը փաստած են՝ հայկաբանի մը (Սիմոն Ֆէլէկեան) յանձնելով Դուրեանը սրբագրելու յիմարութիւնը։ Ինծի համար՝ թեքնիքը միշտ երկրորդական է։ Նոյնիսկ կը կարծեմ, թէ քիչ մը անխնամութիւնը պայման է ինքնատպութեան։ Այնպէս որ, գեղչելով ազգայնական ու գրաբարախառն կարգ մը քերթուածներ, մնացածը կը դիմանայ ամէնէն յանդուգն քննադատութեան իսկ։ Ամէն մեծ բանաստեղծ իր թեքնիքը ինք կը բերէ։ Ինքն է պատասխանատուն իր թերութիւններուն, որոնք ժամանակի ընթացքին կը բիւրեղանան կամ կը հալին։

ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԵՐԸ.— Երկու խումբի կը բաժնուին.— Ազգայնական եւ բարացուցական։ Ժամանակին գտած են խանդավառ ընդունելութիւն, այսօր՝ աններկայանալի։ Բարացուցական խաղերէն մէկը՝ «Թշուառներ» ունի կարգ մը տեսարաններ, որոնք շահեկան են իրենց իրապաշտութեամբ։ Դերասաններու կեանքը առաջին անգամ բեմ հանողը ինքն էր մեր մէջ։ Խաղին հերոսը աղքատ բանաստեղծ մըն է, ու կը հասկցուի մնացածը։ Լեզուն, տեսարաններու յարդարումը, սիրային գեղումը, ռոմանթիզմը կը մատնեն քնարերգակ բանաստեղծը, որ գործ չունի թատրոնին հետ։ Զեմ զբաղիր «Վարդ եւ չուշան»ով, զոր գրած է 16 տարեկանին եւ տղայութիւն է ամբողջութեամբ։ Դուրեանի թատերական գործը կ'արձանագրենք իր պարտքի կողմը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ.— Ասոնք կը պակսին առաջին տպագրութեան մէջ։ Թիւով 15 հատ են, ուղղուած՝ զանազաններու, որոնց մէջ կը բաբախէ իր քերթուածներուն հիմնական շեշտը։ Իր տրտմութիւնը, քաղցր ռոմանթիզմ մը, իրական իր տառապանքը, զմայլելի պատկերները, կենդանի եւ գունաւոր իր ոճը ուշագրաւ են այդ ափյափոյ կտորներուն մէջ։ Իր ջիղերն են, որ կը խօսին տողերուն տակէն, եւ իր կարմիր ցաւն է, որ կը կազմէ անոնց մթնոլորտը։

ԼԵԶՈՒՆ.— Պատիւ իրեն, որ ամէնէն առաջ զգաց աշխարհաբարի յաղթանակը եւ իր քերթուածները անարժան չնկատեց անոր։ «Լճակ»ին եւ «Առ զեփիւռն Ալեմտաղի»ն աշխարհաբարները հազիւ իրարմէ հեռու են հինգ տարիով։ Բաղդատութիւն մը շատ բան պիտի ըսէ։ Աշխարհաբարի առաջին ախոյեանն է Դուրեան։ Իրմէ ետք ջօջերու ուրիշ սերունդ մը իր վրայէն ցատկեց՝ գտնելու համար Պէշիկթաշլեանի եւ Ալիշանի խառնուրդ բարբառը։ Զախողեցաւ այս փորձը։ 1870ին Դուրեանի աշխարհաբարը տիպար աշխարհաբար մըն է արդէն։

ԴՈՒՐԵԱՆԻ ՏԵՂԸ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ.— Դուրեան այն բանաստեղծներէն է, որոնք դիւրաւ կ'ազատին ժամանակէն եւ միջավայրէն։ Մշտական պատանին է ան, անխառն բանաստեղծը, իր շատ սիրած «արշալոյսը» մեր նոր գրականութեան։ Սփոփանք մըն է անիկա դժբախտներուն, արցունքի աղբիւր մը աղջիկներուն ու պատանիներուն, արուեստի վայելք մը մտքի բոլոր աշխատաւորներուն համար։ Ոչ ոքի քնարական ոգին եղած է այսքան յորդ, անկեղծ ու սրտառուչ։ Ոչ ոքի մօտ արտայայտութեան թարմութիւնը, փոխաբերութեանց յանդգնութիւնը, հոգեկան աշխարհի հրդեհը գտած են այս խտութիւնը եւ իրականութիւնը։ Ոչ ոքի մօտ, վերջապէս, բանաստեղծական աւիշը այնքան քիչ ենթարկուած է հռետորութեան։ Դուրեանով կը սկսի մեր նոր քերթողութիւնը։

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

ՈՒԿՐԱՅՆԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

Դարերու պատմութիւն ունի հայ եւ ուկրայնացի ժողովուրդներու յարաբերութիւնը։ Դեռ ԺԱ. դարուն, Թուրք Սելճուքներու ասպատակութիւններուն եւ Բիւզանդիոնի հակահայ քաղաքականութեան հետեւանքով, Հայութեան կարեւոր թիւ մը զանգուածային արտագաղթի եւ պանդխտութեան ճամբան կը բռնէ։ Գաղթականութեան կարեւոր մէկ մասը կ'ապաստանի Խրիմ եւ այդ ճամբով ալ՝ Ուկրայնա։ Յետագային, օտար կեղեքիչներուն ի գործ դրած բռնութիւններուն հետեւանքով, այս շրջանի Հայութեան շարքերը աւելի եւս կը ստուարանան։ Եւ իրօք, ԺԳ. դարէն սկսեալ, Թաթարական արշաւանքներու հետեւանքով նոր արտագաղթ մը եւս կը սկսի, որ կը շարունակուի ընդհուպ մինչեւ ԺԷ. դար, երբ արտագաղթը աւելի մեծ համեմատութիւններ կը ստանայ։

Հայրենի ափերէն հեռացած հայ զանգուածները կը հիւրընկալուին մեծ սիրով Արեւմտեան Ուկրայնիոյ մէջ։ Արդէն 1062ին Կալիցիայի իշխան Ֆէոտոր Տըմիտրեւիչ յատուկ հրովարտակով մը Հայերու օգնութիւնը կը խնդրէ, խոստանալով անոնց տալ առանձնաշնորհումներ։ Փաստ է, որ հոն հաստատուած Հայերը ժամանակի ընթացքին կը զօրանան եւ կը ստեղծեն բազմաթիւ գաղութներ։

Ասոնց մէջ ամէնէն ծանօթը Լվովի հայ գաղութն էր։ Լվովի մէջ Հայերը սկսած են հաստատուիլ քաղաքին հիմնադրութեան ժամանակ, ԺԳ. դարուն։ Յետագային, երբ Արեւմտեան Ուկրայնան Լեհաստանի իշխանութեան տակ կ'անցնի, Հայերը, իբրեւ ձեռներէց վաճառականներ եւ հմուտ արհեստաւորներ, լեհ թագաւորներու կողմէ կը ստանան կարգ մը արտօնութիւններ առեւտուրի եւ ներքին ինքնավարութեան մարզերուն մէջ։ Բնականաբար, լեհ թագաւորները կ'առաջնորդուէին իրենց պետական շահերէն։ Մինչեւ այսօր ալ Լվովի կեդրոնին մէջ կանգուն մնացած է այն թաղամասը, ուր հաստատուած էր հայ գաղութը։ Այդ թաղամասին, հիմակուան Արմենոնքայա (Հայկական) փողոցին մէջ կը գտնուի 1362ին շինուած հայկական եկեղեցին՝ միջնադարեան հայ ճարտարապետութեան ոճով հոյակապ շինութիւն մը։

Մեծ դեր խաղցած են Լվովի Հայերը մանաւանդ միջազգային՝ արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ կատարուող առեւտուրին մէջ։ Իբրեւ ինքնուրոյն համայնք, տեղւոյն Հայերը ունէին իրենց վարչապետարանը, վարչապետը (վոյտը) եւ աւագներու խորհուրդը, եկեղեցիները։ 1344 եւ 1356ին Լեհաստանի Քազիմիր թագաւորը Հայերուն կը շնորհէ դատական ինքնավարութիւն։ Հայերը օգտուած են հայկական օրէնսդրութենէն, գլխաւորաբար Մխիթար Գօշի դատաստանագիրքէն, զոր 1519ին թարգմանած են լատիներէնի, իսկ 1601ին՝ լեհերէնի։

Հին եւ մեծ գաղութներէն մէկն ալ կը գտնուէր Կամենեց – Պոդոլսկ։ Այստեղի Հայերը եւս ունեցած են իրենց եկեղեցիները, առեւտրական ընկերութիւնները, երիտասարդական կազմակերպութիւնները, որոնք կը կոչուէին «Կորճարաց միութիւններ»։ Իրենք եւս օգտագործած են հայկական օրէնսդրութիւնը։ Կամենեցի Հայերը նոյնպէս մեծ մասնակցութիւն ունեցած են առեւտուրի եւ արհեստներու զարգացման մէջ եւ, իբրեւ այդպիսիներ, գնահատուած են Լեհաստանի եւ Ուկրայնիոյ մէջ։

Սակայն Լվովի եւ Կամենեցի Հայերը կ'ենթարկուէին դժբախտ ճակատագրի մը։ Արդարեւ, ԺԷ. դարուն Հռոմի պապը կը զօրացնէ իր ճնշումը Լեհահայերուն վրայ՝ զանոնք դաւանափոխ ընելու համար։ Լեհ կաթողիկէ թագաւորներուն կողմէ ոչ մէկ ընդդիմութեան հանդիպելով եւ մասամբ ալ նեցուկ ունենալով կարգ մը վաճառուած հայ առեւտրականներ, կաթողիկէ քարոզիչները երկար աշխատանքներէ ետք կը յաջողին հասնիլ իրենց նպատակին։ Կաթողիկէութիւն ընդունիլը ճակատագրական կը դառնայ այդ վայրերուն Հայութեան համար. անոնք, որ չեն ընդունիր, կը հեռանան երկրէն, իսկ ընդունողները ժամանակի ընթացքին կը կորսնցնեն իրենց ազգային նկարագիրը, թէեւ ձեւականօրէն իրենք զիրենք Հայ կը դաւանին։

Լեհաստանի իշխանութեան տակ գտնուող արեւմտեան Ուկրայնայի շրջաններուն մէջ հինէն ի վեր գոյութիւն ունեցող հայ գաղութներու կողքին՝ ԺԵ.— ԺԷ. դարերուն կը ստեղծուին նորերը։ Ասոնցմէ էր Սնեատին քաղաքի հայ գաղութը։ Հայերը հոս բնակութիւն հաստատած են սկսեալ ԺԶ. դարէն։ 1628ին Լեհաստանի թագաւորը Սնեատինի Հայերուն կարգ մը արտօնութիւններ կը շնորհէ։ Լվովի Հայերուն նման այստեղի Հայերն ալ ընդհանրապէս կը զբաղէին արհեստներով եւ առեւտուրով։ Հայ վաճառականները այստեղ ալ կազմած էին առեւտրական ընկերակցութիւններ։ Արհեստներուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէր կաշիի մշակութիւնը։ Լաւ համբաւ ունէին նաեւ ոգելից ըմպելիներու արտադրութեան մէջ։ Քաղաքի Հայերուն մէկ մասն ալ երկրագործ էր։ ԺԸ. դարու վերջերը, երբ Աւստրիա կը գրաւէ արեւմտեան Ուկրայնիոյ կարգ մը շրջանները, Սնեատինի Հայերը կը կորսնցնեն իրենց արտօնութիւնները, եւ ժամանակի ընթացքին հայ գաղութը կը կորսնցնէ իր դիմագիծը։

ԺԵ. – ԺԷ. դարերուն տակաւին գոյութիւն ունէր Քիեւի հայ գաղութը։ ԺԵ. դարու կիսուն, Քիեւի Հայերը իրաւունք կը ստանան քաղաքին կեդրոնին մէջ շինելու եկեղեցի մը, որ քաղաքէն դուրս ունէր կալուածներ։ Քիեւի Հայերը, իբրեւ հմուտ արհեստաւորներ եւ առեւտրականներ, զգալի կերպով կը նպաստեն քաղաքին տնտեսական զարգացման։ Քիեւի մէջ Հայերը կազմած էին օթեւակ-

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ — ՇԵՓՈՐ —

Ա.

Զենոր Գլակ պատմաբան – իմաստասէրին կեանքին մէջ նշանակելի առաւօտ մը գոյութիւն ունեցած է։ Այդ առաւօտուն է որ Զենոր Գլակ ապրած է իր ամենախոր եւ ամենաբուռն զգայթակղութիւններէն մին։

Գլակ կռնակի վրայ պառկելու սովորութիւն ունէր։ Երբ այդ առաւօտուն աչքերը բացաւ, իր բաց բերնին ճիշդ դէմը տեսաւ թիթեռնիկ մը եւ անմիջապէս բերանը գոցեց։ Գարնան դեղնորակ թիթեռնիկ մըն էր, ճառագայթի մը պէս վառ թիթեռնիկ մըն էր եւ որ կը թափառէր։ Ո՞ր ծակէն կրցած էր ներս մտնել ան։

Գլակ ըսաւ.

— Տօ դուն ո՞ր ծակէն կրցիր ներս մտնել։

Յետոյ իր բոպիկ ոտքերը դրաւ գետին, գլխախիւ մազերը ճմռելով քունին վերջին կաթիլները քամեց եւ ուղղուեցաւ դէպ ի պատուհան։ Բացաւ զայն ամբողջութեամբ, ու մնաց անոր առջեւ ափ ի բերան։

Իր աչքերուն առջեւ կը պարզուէր Հայոց աշխարհի ամենագեղեցիկ առաւօտներէն մին։ Գարնան աննկարագրելի առաւօտ մը։ Եւ ահա որ զգայթակղեցաւ Զենոր Գլակ։ Ափը վերցուց բերնին վրայէն եւ բացագանչեց.

— Վա՛յ չան որդի... Աս ի՜նչ տօն է, աս ի՜նչ հանդէս է, աս ի՜նչ հարսանիք է...

Եւ անմիջապէս յետոյ աւելցուց.

— Եւ ի՞նչ իրաւունքով։ Ի՞նչ բանի առթիւ, եւ ինչո՞ւ համար։ Ամէն կողմ սուգ կայ ու ցաւ։ Աղջամուղջը պատեր է մեզ։ Կեանքը ծանր տուրք մը եղած է միշտ եւ հոգիները ցաւատանջ պիտի մնան յաւէտ։ Եւ դո՛ւն, գարուն, ի՞նչ իրաւունքով հարսնիք կը սարքես։ Աս քու ըրածդ տառական հակասութի՛ւնն իսկ է կեանքին։ Դո՛ւն, գարուն, ինչպէս չե՛ս անդրադառնար որ ծիծաղելիութեան վերջին սահմանին հասած ես, յոյս ներշնչելու քու ձեռնարկովդ։ Որովհետեւ, խոստովանէ՛, յոյսով կը ներկայանաս մեզի, վերակենդանութենէ կը բարբառիս, զարթօնք կը խոստանաս։ Եւ այս բոլոր խաբուսիկ բաները դուն լուրջ կերպով կը ներկայացնես։ Գարո՛ւն, քու ըրածդ տղայութիւն է, եւ վտանգաւոր տղայութիւն, քանի որ անմիտները եւ պարզամիտները խաղի կը բերես, զանոնք ոտքի կը հանես եւ խենթ բաներ ընել կուտաս անոնց։ Դուն ե՞րբ խելքդ գլուխդ պիտի ժողվես գարուն։ Դուն ե՞րբ պիտի լրջանաս եւ հասուն մարդ դառնաս, գարուն։

Այսպէս խօսեցաւ Զենոր Գլակ, թռչնադիր լեզուով։ Անկէ ի վեր շատ մը մարդիկ իր այս խօսքերը վերլուծեցին, բացատրեցին, եւ մանաւանդ վիճեցան անոնց հետ։ Մենք միայն սա գիտենք որ գարնան առաւօտը իրաւամբ խաղի կը բերէ եւ կը մանկացնէ բազմաթիւ բաները։ Շեփորը, զոր օրինակ։

Մինչդեռ երեկոյեան շեփորը խելահաս է ու լեցուն՝ մեկնումի մելամաղձոտութեամբ, առաւօտեանը կ'ըսէ տղայական ու անկապակից բաներ։ Եւ հակառակ իր այդ հանգամանքին, կամ իր այդ հանգամանքին իսկ պատճառաւ, որքա՜ն հաստատակամութեամբ կը շեփորէ։ Տղայական բաները կը ստորագծէ, կը պնդէ բառերին վրայ, երդում – պատառ կ'ըլլայ, երկինք – գետին արձագանգ տալով։ Ունի ճամբորդութեան հրաւէրներ, ունի աղեղներ երկնասլաց, եւ ժպիտներ՝ արդարի։ Ոչ, գարնան առաւօտներու փողը մարդ պիտի չըլլա՛յ, խելքը գլուխը պիտի չժողվէ՛, պիտի չլրջանայ։

Ահաւասիկ ան արթնցաւ մութ նրբանցքի մը խորը որ կը պատկանի հրշէջ զօրանոցի մը։ Անմիջապէս ոտքի հանեց քնացող զինուորները եւ սկսաւ յառաջանալ։ Ներդաշնակ քայլերով ուղղուեցաւ դէպի ելքի մեծ դուռը որ բաց կը մնայ գիշեր թէ ցերեկ։ Հոն կանգ առաւ սուինաւոր պահակին քով, որուն գլուխը կայ կարմիր սաղաւարտ մը, իսկ մէջքին լայն գօտի մը, նմանապէս կարմիր։ Իր կեցած տեղը բարձրագաւթակ մըն է, քանի որ հոն կարելի է բարձրանալ քավընտի երկու սանդուղներով։ Գաւթակին առջեւ կան չորս սիւներ որոնք իրենց վրայ կը կրեն յունական փրոնթոնը, Թրքական դրօշակով մը միասին։ Սպիտակ սիւներուն մէջէն է որ առաւօտեան շեփորը կը հնչէ կրկին։ Իր առջեւէն ըսկսող մեծ պողոտան որ «Սէլամսըզ» չուկային մեծ աղիքն է, կ'ուռեցնէ իր [illegible]մով, կ'երթայ մինչեւ գնչուներուն թաղը, նոր ասպատակութիւններ կը փորձէ, աջ ու ձախ եւ յանկարծ կը փափաքի իջնել մինչեւ վար, մինչեւ Նաւամատոյց ու Վոսփոր։ Ապահովաբար կը հասնի իր նպատակին, քանի որ երբ կը լռէ, իր պզտիկ բերնէն ջուրը կը կաթկթի։ Պահակը կը բարեւէ զայն յարգանքով։

.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(1 Շար.)

...նք, որոնք կոչուած էին պաշտպանելու ...իրենց տնտեսական եւ քաղաքական շահերը: Գործնական ձեւով օգնած են Ուկ...ները: ...յնացիներուն՝ գերման աւատապետա...րու եւ Թաթարներուն դէմ անոնց մղած ...պայքարներուն ընթացքին: 1646ին կա...թողիկէ հոգեւորականութիւնը կը գրաւէ ...քերի Հայոց եկեղեցիին հողերը եւ 200 ...ոսկիի տուգանք մը կը նշանակէ: Այս ալ ...պատճառ կը դառնայ, որ տեղւոյն փոք...րաթիւ հայ գաղութին անդամները ձգեն ...հեռանան քաղաքէն:

Արեւելեան Եւրոպայի ամէնէն ծանօթ հայ գաղութներէն մէկը Խրիմի թերա...կղզին էր, որ ոչ միայն հայ գաղթա...կաններէն շատերուն համար հանգրուան ...մը եղած էր, այլեւ կամուրջ մը, ուրկէ հայ գաղթականներու հոսանքներ, զա...նազան ուղիներով կ՚անցնէին Արեւելեան Եւրոպայի զանազան շրջանները՝ տեւա...կան բնակութեան համար:

Հայերը հինէն ի վեր ծանօթ էին Խրի...մի: Սակայն զանգուածային գաղթը ...դէպի Խրիմ սկսած է ԺԱ. դարուն: Թե...րակղզիին կարգ մը վայրերուն, ինչպէս ...Կաֆա (Թէոդոսիա), Հին Խրիմ (Էսկի ...Խրիմ, Սուրխաթ), Ղարասուպազար (Բե...լոկորսկ), Խերսոնես, Սուդակ (Սոլդա...յիա, Սուրոժ), Սիմֆերոպոլ, Եալթա եւ ...այլ քաղաքներու մէջ գոյութիւն ունէին ...հայկական ամփոփ գաղութներ՝ մեծ թի...ւով բնակչութեամբ: ԺԴ. — ԺԷ. դարե...րուն Հին Խրիմ քաղաքին մօտերը գոյու...թիւն ունէր Քաղարաթ անունով զուտ ...հայկական գիւղաքաղաք մը, որ ճենո...վական Թէոդոսիան Թաթարական յար...ձակումներէն պաշտպանող ամրութիւնն ...էր: Հոս հաստատուած էր հայ իշխան մը, ...կուսակալի պաշտօնով: Ունէր իր զօր...քերը:

Սակայն Խրիմի հայ գաղութներուն մէջ ...բնակչութեան քանակով եւ մշակոյթով, ...ինչպէս նաեւ տնտեսական դերով ամէնէն ...կարեւորն էր Կաֆայի հայ գաղութը: ...Ինչպէս գիտենք, այս քաղաքը 1250էն ...մինչեւ 1470 կը գտնուէր Ճենովայի ...հանրապետութեան գերիշխանութեան ...տակ: Այդ հանրապետութեան պաշտօ...նական փաստաթուղթերուն համաձայն, ...1470ին քաղաքին 70.000 բնակիչներէն ...աւելի քան 46.000 Հայեր էին: Հասկնալի ...է, որ միջնադարեան քաղաքներուն հա...մար, երբ Փարիզի եւ Լոնտոնի բնակ...չութիւնը տասնեակ հազարներով կը ...հաշուէին, անիկա պատկառելի թիւ մըն ...էր:

Հայերը յայտնի վաճառականներ, ար...հեստաւորներ եւ հողի մշակներ էին: ...Երկրին զանազան վայրերուն մէջ կը ...գտնուէին հայկական եկեղեցիներ, վան...քեր եւ մատուռներ, առոնցմէ մէկ քանին ...մինչեւ այսօր ալ կանգուն մնացած են՝ ...վկայութիւն Խրիմի Հայութեան ան...ցած գացած օրերուն: Պարապ տեղը չէ, ...որ հին Խրիմցիներու պատմութիւն — յի...շատակարանը կ՚ըսէ, թէ «զօրացաք մեք ...եւ բազմացաք եւ բազմացաք եւ ի շինեցաք զգիւղս եւ զգաւառս իշխանք եւ ազնուականք ի Ղարապազարէն սկսեալ մինչեւ ի Սուրխաթ եւ ի Թէոդոսիա, ի լերինս եւ ի դաշտալի արարին վանօրէիւք եւ եկեղեցօք մինչեւ ի Սուրխաթ: Եւ շինեցաք տունք հարիւր հազար; եւ զեկեղեցիս հազար, եւ աւէ հոնականաց (Թաթարներէն պարսպեցին ի քաղաքն Թէոդոսիա»:

Եթէ ներկայիս մէկը Սիմֆերոպոլէն ճամբորդէ մինչեւ Թէոդոսիա, կրնայ տեսնել վերոյիշեալ յիշատակարանին մէջ յիշատակուած վանքերէն եւ եկեղեցիներէն մէկ քանին, որոնք կը գտնուին այդ ճամբուն վրայ ինկած Պախչելի (այժմ Պոկատոյէ), Թոփտի (Թոպոլեւկա) գիւղերուն մօտ, Հին Խրիմի մօտակայ անտառին մէջ: Այցելելով Թէոդոսիա, ճամբորդը հոն պիտի հանդիպի ԺԱ. — ԺԵ. դարերուն շինուած հայկական վեց եկեղեցիներու եւ նաեւ քաղաքին պարիսպին այն մասը, որ Ճենովացիներուն օրով պաշտպանութեան համար շինած էին Հայերը:

Խրիմի Հայերը վանքերուն կից ունեցած են իրենց դպրոցները, որոնց շնորհիւ հայ մանուկները հաղորդակից կը դառնային ազգային մշակոյթին: Խրիմը հայ գրչութեան կարեւոր կեդրոններէն էր: Հոս գրուած են հարիւրաւոր հայերէն ձեռագիրներ, որոնք ներկայիս կը գտնուին Երեւանի մատենադարանին մէջ:

Խրիմի Հայերուն ներքին կեանքը եղած է ինքնավար: Օգտուած են ազգային սովորութիւններէն եւ օրէնքներէն, գլխաւորաբար Մխիթար Գօշի Դատաստանագիրքի կանոններէն:

1778ը ճակատագրական եղաւ Խրիմի Քրիստոնեայ եւ յատկապէս հայ բնակչութեան համար: Այդ թուականին ռուս կառավարութիւնը կը ստիպէ տեղւոյն Հայերուն գաղթել Ազով, ուր անոնք կը հիմնեն Նոր Նախիջեւան քաղաքը: Սակայն ԺԹ. դարուն Խրիմի մէջ դեռ կային փոքր թիւով Հայեր, որոնք եկած էին զանազան վայրերէ, յատկապէս Նոր Նախիջեւանէն:

Լեհաստանի իշխանութեան տակ գըտնուող Արեւմտեան Ուկրայնայի, ինչպէս նաեւ ռահասարակ Ուկրայնիոյ մօտիկ շրջաններու հայ զանգուածները տնտեսական սերտ կապեր ունեցած են տեղացիներուն հետ: Ցակաւին ԺԷ. դարուն, կաթողիկէութեան դէմ մղուած պայքարին մէջ, Լվովի Հայերուն նեցուկ կեցած էին Ուկրայնացիները, որոնք իրենք եւս, իրենց կարգին, ենթակայ էին լատին քարոզիչներու ճնշումներուն: Հայերը, ինչպէս ամէն տեղ, հոս եւս բարեկամական կապեր հաստատած էին տեղացիներուն հետ: Մանաւանդ սերտ էին հայուկրայնական տնտեսական կապերը: Շնորհիւ առեւտրական միջազգային լայն կապերուն, Հայերը մեծ օգուտներ կ՚ունենային ուկրայնացի վաճառականներուն: Միւս կողմէ, տեղւոյն Հայերը անտարբեր չեն գտնուած Ուկրայնիոյ ազատագրական պայքարներուն հանդէպ: Արդարեւ կարեւոր թիւով Հայեր մաս կազմած եւ գործօն մասնակցութիւն ունեցած են Ղազախներու բանակին մէջ, 1648էն մինչեւ 1654 թուականներուն Ուկրայնացիներուն մղած ազատագրական կռիւներուն ընթացքին: Այդ տարիներուն, Հայերէն շատեր մինչեւ իսկ ղեկավարած են ղազախ գունդեր:

Շահեկան եւ վաւերական տեղեկութիւններ կան, տեղւոյն հայ գաղութներու մասին, Լվովի եւ միւս քաղաքներու դիւաններուն մէջ:

Վ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁՀՆՋՈՂ ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԸ ...

Տարիներէ ի վեր Երեւանի մամուլը գոհունակութեամբ կը հաղորդէր, թէ Հայաստան 1962էն սկսեալ պիտի արտադրէր դաշնակներ: Այս իմաստով գըրուեցան յօդուածներ եւ մինչեւ իսկ որոշուեցաւ անունը՝ Երեւանեան դաշնակ:

Դժբախտաբար, մինչեւ այսօր, ոչ մէկ դաշնակ շինուած է, հակառակ անոր, որ անցեալ տարուընէ ի վեր կառուցուած է գործարանը եւ 160 մասնագէտներ գործի են լծուած:

Այս անբարեյոյս կացութեան պատճառը, կը գրեն երկու երեւանցիներ՝ «Երեւան» թերթի Սեպտեմբեր 22ի թիւին մէջ, փայտամշակութեան եւ մեքենաշինութեան արդիւնաբերութիւններու վարչութիւններուն «չհամապործակցուած աշխատանքն է»:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻՆ ԱՅՑԸ

Երեւան այցելած է Թեքսասի համալսարանի փրոֆէսէօր Արծրունի Փախչանեան: Երեւանի մէջ հայ գիտնականներու հետ քննած է փորձարական կենսաբանութեան վերաբերեալ խնդիրները եւ շատ կարեւոր ու օգտակար խորհուրդներ տուած է այս ուղղութեամբ:

Ամերիկահայ գիտնականին դիմաւորած է Ակադ. Վ. Համբարձումեան:

ԹԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Դիւանը քննութեան առած է Երեւանի կարգ մը շրջաններու, Լենինականի, Հրազդանի, Ղափանի քաղաքներուն, Աշտարակի, Բասարգեչարի եւ Գորիսի շրջաններուն գործադիր կոմիտէներուն աւելթեր գործող «վերադիտող յանձնաժողովներու աշխատանքը»: Այս մարմիններուն պաշտօնն է դաստիարակել բանտարկեալները, հսկել անոնց վարքն ու բարքը:

Դժբախտաբար, այս մարմիններուն մեծ մասը թերացած են իրենց առաքելութեան մէջ:

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Երեւանի մէջ առաջին անգամ ըլլալով համագումարի մը շրջանակին մէջ իրարու քով եկած են երկրին գիւտարարները, այսինքն անոնք, որոնք զանազան նոր ձեւի առաջարկներ եւ գիւտեր կ՚ընեն կատարելագործելու համար այս կամ այն արտադրութեան կամ աշխատանքին ձեւը:

Վերջին երկուքուկէս տարիներու ընթացքին, 20.600 առաջարկներ եղած են, որոնց պայմանական օգուտը եղած է 19 միլիոն ռուբլի:

« ՀԱՅՖԻԼՀԱՐՄՈՆԻԱ »

Երեւանի համանուագախումբի գործունէութիւնը, ընդհանուր առմամբ, գնահատուած է: Ցատուկ ժողովի մը մէջ, որ տեղի ունեցած է վերջերս, Երեւան, զեկուցաբերները դիտել տուած են, թէ Հայաստանի համանուագախումբը («Հայֆիլհարմոնիա»), Կոմիտաս քառեակը եւ այլ նուագախումբեր բազմաթիւ յաջողութիւններ արձանագրած են երաժշտութեան մարզին մէջ:

Երգի — պարի եւ գուսանական խումբերուն յայտագիրները, սակայն, կազմուած են հին գործերէ եւ քիչ տեղ կը տրուին նոր գործերու:

Խմբավար Թ. Ալթունեան քննադատած է մշակոյթի նախարարութիւնը, որ անտարբեր կեցուածք ունի «Հայֆիլհարմոնիա»ի գործունէութեան նկատմամբ:

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ՀԱՐՍՆԻՔ ... ՋՈՒՐԻ ՎՐԱՅ

Հանրային ծանուցումները շատոնց ի վեր դարձած են ամերիկեան ապրելակերպին հայելին: Որպէսզի որեւէ ձեւով «աչքի զարնեն», Ամերիկացիներէն ոմանք պատրաստ են ամէնէն անսովոր արարքները կատարելու: Այսպէս, ոմն Պարպարա Անճելի եւ Ռէյ Շիրէրի, Սինսինաթիի նահանգէն, ամուսնական արարողութիւնը տեղի ունեցաւ... ջուրի վրայ: Երիտասարդ զոյգը կ՚երդնու հաւատարիմ մնալ ամուսնական օրէնքներուն սլանալով լիճի մը վրայ՝ ջուրի դահուկներով:

Անոնց կողքին, լողազգեստներով կ՚ընթանային վարորդը եւ հարսնցուին ընկերուհիները: Անոնց ընկերակցող հոգեւոր հայրը կը գտնուէր նաւակին մէջ: Ինչպէս կ՚երեւի տէր հայրը ջուրի դահուկներ դեռ գործածել չէր գիտեր:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ • (28)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Մեր աթոռներէն ելլելով Տիկին Տիւվերնուայի օթեակը ուղղուեցանք: Հազիւ թէ դուրս ելլելու համար դուռը բացինք, ստիպուեցանք կենալ որպէսզի Մարկրիթ եւ դուքսը անցնին:

Կեանքիս տասը տարին կուտայի ծերունիին տեղը ըլլալու համար:

Ծառուղին հասնելով, դուքսը իր ընկերուհին կառք մը նստեցուց, զոր ինք կը վարէր եւ իսկոյն աներեւութացան երկու հիանալի ձիերու քառասմբակ արշաւով:

Բրիւտանսի օթեակը մտանք:

Երբ խաղը աւարտեցաւ, վար իջանք եւ կառք մը նստանք, որ ա՚Անթէն փողոց թիւ 7 տունը տարաւ մեզ: Բրիւտանս իր տունը դրան առջեւ հրաւիրեց մեզ որ վեր ելլենք որպէսզի ցոյց տայ մեզ իր վաճառատունը, զոր տեսած չէինք եւ որուն վրայ կը պարծենար: Կրնաք դատել թէ որպիսի փութկոտութեամբ ընդունեցայ այս հրաւէրը:

Ինծի անանկ կուգար որ քիչ քիչ Մարկրիթի կը մօտենայի: Շատ չանցած՝ խօսակցութիւնը Մարկրիթի վրայ դարձուցի:

— Ծերունի դուքսը ձեր դրացուհիին տո՞ւնն է, ըսի Բրիւտանսին:

— Ոչ, Մարկրիթ առանձին ըլլալու է:

— Բայց սոսկալի կերպով պիտի ձանձրանայ, ըսաւ Կասթօն:

– Գրեթէ ամէն գիշեր միասին ենք: Երբ տուն դառնայ, զիս կը կանչէ: Առտուան ժամը 2էն առաջ չի պառկիր: Աւելի կանուխ չի կրնար քնանալ:

— Ինչո՞ւ:

— Վասն զի կուրծքի հիւանդութիւն ունի եւ գրեթէ միշտ տենդ կուգայ վըրան:

— Սիրող չունի՞, հարցուցի:

— Հոն գացած ատենս երբեք տեսած չեմ որ մէկը գտնուի, բայց չեմ երաշխաւորեր որ իմ մեկնելէս ետքը մարդ չի գար: Շատ անգամ, իրիկունները, իր տունը կը հանդիպիմ կոմս Ն. անուն մէկու մը, որ կը կարծէ թէ ժամը 11ին այցելութեան գալով եւ Մարկրիթի ուզածին չափ գոհարեղէն ղրկելով, գործը առաջ կը տանի, բայց Մարկրիթ կարեւորութիւն չի տար անոր: Ափսոս չըներ: Կոմսը շատ հարուստ է: Ի զուր երբեմն կ՚ըսեմ. «Սիրելի աղջիկս, ձեզի պէտք եղած մարդն է»:

Մարկրիթ, որ սովորաբար խօսքս մըտիկ կ՚ընէ, կռնակը ինծի կը դարձնէ եւ կը պատասխանէ թէ կոմսը շատ անմիտ է: Թող անմիտ ըլլայ, կ՚ընդունիմ, բայց Մարկրիթ կրնայ անոր միջոցաւ դիրք մը շտկել, մինչ այդ ծերունի դուքսը կրնայ մէկ օրէն միւսը մեռնիլ: Ծերունիները եսասէր կ՚ըլլան: Դուքսին ընտանիքը շարունակ կը յանդիմանէ զինքը Մարկրիթը սիրելուն համար: Ահա երկու պատճառներ, որպէսզի բան մը չձգէ անոր: Ես բարոյախօսութիւն կ՚ընեմ իրեն, ու ինքը կը պատասխանէ որ եթէ դուքսը մեռնի, միշտ ժամանակ պիտի ունենայ կոմսը առնելու: Անոր վարած կեանքը զուարճալի չէ միշտ, շարունակեց Բրիւտանս: Այդ կեանքը իմ գործիս պիտի չգար, եւ շուտով պիտի ճամբէի դուքսը: Անհամ մարդուն մէկն է: Իր աղջիկը կ՚անուանէ Մարկրիթը եւ տղու մը պէս հոգ կը տանի անոր: Գիւխին վրայ կեցած է միշտ: Վստահ եմ թէ այս վայրկեանիս իր ծառաներէն մէկը փողոցին մէջ կը թափառի տեսնելու համար թէ ով դուրս կ՚ելլէ տունէն եւ մանաւանդ ով կը մտնէ:

— Ահ, խեղճ Մարկրիթ, ըսաւ Կասթօն դաշնակին առջեւ անցնելով եւ վալս մը նուագելով, այս պարագան չէի գիտեր: Սակայն ժամանակէ մը ի վեր կը նշմարէի թէ առաջուան զուարթութիւնը չունէր:

— Լռեցէք, ըսաւ Բրիւտանս ականջ տալով:

Կասթօն կեցաւ:

— Կարծեմ թէ զիս կը կանչէ:

Մտիկ ըրինք:

Արդարեւ մէկը Բրիւտանսը կը կանչէր:

— Օն, պարոններ ելէք գացէք, ըսաւ Տիկին Տիւվէրնուա:

— Ահ, դուք այսպէ՞ս կ՚ըմբռնէք հիւրընկալութիւնը, ըսաւ Կասթօն խընդալով, երբ որ ուզենք այն ատեն կ՚երթանք:

— Ինչո՞ւ կ՚ըսէք որ երթանք:

— Որովհետեւ Մարկրիթի տունը պիտի երթամ:

— Մենք հոս կը սպասենք:

— Չըլլար:

— Ան ատեն մենք ալ կուգանք հետերնիդ:

— Այդ ալ չըլլար:

— Ես Մարկրիթը կը ճանչնամ, ըսաւ Կասթօն, եւ կրնամ այցելութիւն մը տալ անոր:

— Բայց Արման չի ճանչնար զայն:

— Ես կը ներկայացնեմ:

— Անկարելի է:

Նորէն լսեցինք Մարկրիթի ձայնը, որ Բրիւտանսը կը կանչէր միշտ:

Այս վերջինը իր զգեստնեակը վազեց: Անոր ետեւէն գացի Կասթօնին հետ: Բրիւտանս պատուհանը բացաւ:

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մարսէյլի Ազգ. – Որբախնամ Միութիւնը, ողբացեալ Պ. Ժան Արծրունի եւ Տիկին Արծրունիի (ծնեալ Մելքոնեան) չատ կսկծալի Թաղման արարողութեան առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի :

Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց յանձնախումբ հարիւր ֆր., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հոթոթեան, Պ. Պ. Երուանդ Զարդարեան, Անդրանիկ Զարդարեան, Այրի Նուարդ Վարդանեան 50ական ֆրանք, Պ. Վահրամ Սինանեան 30, Պ. Ճանիկ Փէքմէզեան 30, Մուրատ Ռաֆայէլեան նախկին Աշակերտաց Միութիւն քսան, Պ. Յովհ. Հացագործեան քսան, Պ. Դաւիթեան եղբարք քսան ֆր.:

Այս առթիւ առիթով Մարսէյլի Ազգ. Միութեան վարչութիւնը խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Մելքոնեան եւ Արծրունի ընտանիքներուն :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պօմոնի Թաղականութիւնը կը յայտարարէ թէ՝ Լեւոն Պաքրճեանի Թաղման առթիւ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները զանազան հաստատութիւններու :

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ.— Պ. Արծրունի Ջրբաշեան, Ժագ Գասապալեան, Հրանդ Բալուեան, քսանական ֆր., Հրանդ Աթէշեան 15, Բարսեղ Տամլամայեան, Վարդան Սէրէնկիւլեան, Վէնսան Պայրամեան, Փրօֆէթա Ալպէր, Նշան Դարբինեան, Տալաքիւրէլեան, Երուանդ Տօռումեան, Եավէր, Անդրանիկ Թումանեան, Յովհ. Զաքարեան, Գեղամ Խոսրովեան, տասնական ֆր., Յովհ. Պանտիկեան, Տիկին Հայկուհի Թէրզիպաշեան, Օր. Զարքճեան հինգական ֆր.:

ԱՂՔԱՏԱՑ.— Պ. Արծրունի Ջրբաշեան յիսուն, Հրանդ Աթէշեան 15, Բարսեղ Տամլամայեան տասը, Տիկին Հայկուհի Թէրզիպաշեան հինգ ֆր.:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ԴՊՐՈՑԻՆ.— Պ. Եավէր, Սահակ Աւէտեան, Պօմոնի Նոր Սերունդ տասնական, Տիկին Հայկուհի Թէրզիպաշեան հինգ, Յակ. Փափազեան քաղաքի Աղքատաց 10, Նոր Սերունդ սրահին տասը, Եավէր քահանային 10 ֆր.:

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Աղնիւ Արսլանեանի Թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.— հետեւեալ նուէրները, ննջեցեալի զաւակներէն՝ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Արսլանեան եկեղեցիին՝ 30, Աղքատաց 30, Կապ. Խաչին 30 ֆր.:

ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ.— Պ. Միհրան Աթէշեան (Վիվիէ) յիսուն ֆր., Խօքսիւզեան Ստեփան (Վիվիէ) քսան, Նշան Մանուկեան, Նշան Կօշկակարեան քսանական, Մեսրոպ Տամլամայեան, Յարութիւն Ղազարեան, Փրոֆէթա Ալպեր, Ոմն, Մկրտիչեան եղբարք, Վարդգէս Փափազեան, Խալօղլանեան ընտանիք, Բիւզանդ Վարդերէսեան, Գեղամ Խոսրովեան տասնական ֆր., Յովհ. Պանտիկեան, Տիկին Հայկուհի Թէրզիպաշեան հինգական :

ԱՂՔԱՏԱՑ.— Եաղըճեան ընտանիք 30, Մեսրոպ Տամլամայեան տասը, Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան 25, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Յակոբեան, Տալաքիւրէլեան, Նշան Դարբինեան, Խալօղլանեան ընտանիք տասնական, Տիկին Հայկուհի Թէրզիպաշեան հինգ ֆրանք :

Յակոբ Փափազեան քաղաքի Աղքատաց տասը, Նոր Սերունդ «Յառաջ»ի տասը, «Հայաստան» թերթին տասը, Տիկին Հայկուհի Թէրզիպաշեան Կապ. Խաչին հինգ ֆրանք :

Թաղականութիւնս իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ երկու ննջեցեալներու պարագաներուն, եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան	60 Ֆրանք
Վեցամսեայ	35 Ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 ֆ.:

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական ծանր գործը:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Հարաւ. Ֆրանսայի վարիչ մարմինը, շրջաններու բոլոր խումբերը (Ալլինեոն, Մարսէյլ քաղաք, Սէն Լու եւ Պօմոն) կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր Նոր Սերնդականներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Հար. Ֆրանսայի վաղեմի առաջնորդ Տ. ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ յիշատակին, իր վախճանման տարելիցին առիթով : Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 3ին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առտուն 9էն 12 եւ կէս օրէ ետք ժամը 13էն 16·30:

ՓԱՐԻԶԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ, այս Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 3ին, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18:

×

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐԸ

Լիոնի եւ մօտակայ Թաղամասերու հայ ծնողքներու կը յայտնենք որ Լիոնի հայերէնի դասերը վերսկսած են ուսուցչութեամբ մեր երիտասարդ մայրերէն Տիկին Մ. Իւլիւպէյեանի, կրնան արձանագրուիլ փոքրեր եւ մեծեր (պաքալորիայի դասարանէն): Կը խորհինք տղոց երթեւեկութիւնը ապահովելու միջոց մը կարգադրելու մասին: Առ այդ կը խնդրենք որ ծնողքները պարզեն իրենց պարագան կամ ներկայանալով Հինգշաբթի կէս օրէ ետքերը ժամը 14էն17, Րիւ Անրի Պարպիւս, էքոլ Սէն Լուի, կամ հեռաձայնելով առտուները, բացի Շաբաթ եւ Կիրակի օրերէն: ՍԱՆԹՐԱԼ 44–29:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ :

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 հին ու նոր երգեր, 455ը ձայնագրուած

Գին 20 ֆր., առաքման ծախքով 22 ֆր.

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն
51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Գ. հատորի օրինակները ծախուած են: Նորեր պիտի հանուին շուտով :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, Երդ. fաղաfապետարանի սրահին մէջ

PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Ա. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն եւ նուագախումբ : Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր :

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՊԱՆԵՒՕ – ՔԱՇԱՆԻ Մուրատ խումբին կողմէ :

Այս Կիրակի ժամը 17էն 23·30

167, Rue Montmartre (au sous-sol de la «Cassita»)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Կ'երգէ

Haïra BEDIAN (de la R.T.F.)

Կը մասնակցի՝ ՆԱՅԻՐԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

BAR AMBIANCE BUFFET

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Երկուշաբթի, ժամը 15էն 17, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՄԻՋ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները այս Երկուշաբթի, ժամը 17էն 19ը, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ : Ճշդապահութիւն եւ ներկայութիւն անհրաժեշտ :

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՍ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 43րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով, այս Կիրակի առաւօտ Սէն – Մարթէնի եկեղեցիին մէջ: Վիէնէն Լեւոն վրդ. Քէչէճեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ութ հազար նահատակներու խնկելի յիշատակին, եւ նոյնպէս պիտի քարոզէ : Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրենակիցները եւ նահատակներուն յիշատակը յարգողները :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին Պօմոն: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, որոշուած հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

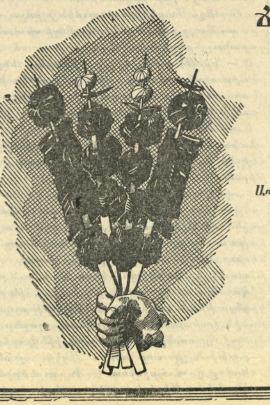
—o—

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:



ՃԱՇԱՐԱՆ

ՆԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԽԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 13 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9833 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — No 9833

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ 63»

...եւ տեսանք դասական չրջապտոյտը ...ողջի մը մէջ, որ կը սկսէր հին Թա– ...ով եւ որոնցմէ, տրամաբարար, ամօ– ...ն կը կարմրէր մեր առաջնորդը :

...Նոր Թաղերը որոշ դիմագիծ ու– ...ն եւ գորս չատ աւելի նուազ միօրի– ...ն կը գտնէի, նոյնիսկ պաչտօնական ...ները, քան Խորհրդային միւս մայրա– ...ղաքները, բոլորը իրարու նման՝ ո– ...վ եւ կառուցուածքով : Կար մանաւանդ ...ղայ գուռով չուկայ մը, որ պատիւ կը ...է իր ճարտարապետներուն եւ յարդա– ...ղետներուն : Աւելին, ինչ որ ինքնու– ...ն եւ որոշ պչրանքի երեւոյթ մը կու ...ր Նոր – Երեւանին, չինութեան հա– ...ր գործածուած նախանիւթն էր. — ...ր ձաւոր լեռներէն հանուած հրաբխա– ...ն տուֆ քարը, որու համար կ'ըսուէի ...ն տօտ հարիւր տեսակ գոյնով գոյու– ...ն ունի : Ինծի թուեցաւ թէ ամէնէն ...ցիկ կառոյցները անոնք էին, որոնց ...ր գործածուած էր վարդագոյն ...ֆ (հայերէն կ'արտասանեմ) եւ անոնք ...ոնց համար նախընտրուած էր կար– ...ն տեսակը. կան եւ կիսերանգ տե– ...ներ եւ այլազան գոյներու այնպիսի ...ընտրութիւն մը, որ կարելիութիւնը ...ձայէ չխաթարելու բաց վարդագոյն ...ղաչէն թաղի մը նուրբ գեղեցկու– ...ը, գոց կարմրաւուն տուֆին պոոտ ...յթով :

...ուած չուզած պէտք էր կուլ տայինք ...ին, կարլ Մարքս պողոտաները եւ ...ոյթի ու Հանգստեան պարտէզը, ...ւ դիրքը քիչ մը նուազ լաւ է քան ...ֆլիսի մէջ եղածը :

...ր առաջին չրջապտոյտէն ժաքլինի ...մ կրած տպաւորութիւնը նոյնն էր. — ...ստանը աւելի աղքատ էր քան Խոր– ...յին Միութեան միւս Հանրապետու– ...ները. Հայերը, որոնք այսօրուան ...երէն աւելի ճաչակաւոր կը թուէին, ...ր փոխարէն աղտոտութեան սահմանը ...նելու աստիճան անհոգ էին. խկա– ...մաքուր ո՛չ մէկ մայթ, ամէն կողմ ...ին նետուած հարիւրաւոր կճատներ ...ղտոտ թուղթի կտորներ. քաղքցի– ...ը, գրեթէ ամէնքն ալ իբրեւ գլխարկ ...գործածեն՝ Խորհ. Միութեան մէջ եր– ...ով գործածութենէ դադրող fauէ– ...ւ ածիլուած չէին եւ անորոշ մաք– ...թեամբ զգեստներ հագած էին (*) :

...մէնիա պանդոկը փառաւոր էր, բայց ...թիլիսի պանդոկին ձոխ պերճանքը չու– ... — Հանգստաւէտ սենեակներ ունէ– ...բայց ոչ աչք ծակող. չէնքը, իր ...ստին համաչափութիւններով չատ ...ցիկ էր եւ Լենինի հրապարակին ...կուտայ, քաղաքին բուն սիրտը, ...որ ճարտարապետութեան մէջ տե– ...լի էին աւանդական արձանագործա– ...դրուագներ, զորս պիտի տեսնէինք ...երկրին ամէնէն հին յուչարձան– ...ուն վրայ :

...ստան այն մարտիրոս երկիրնե– ...ձէկն է, որ դարերու ընթացքին ...սխնձորը եղած է ամէն հորիզոնէ ե– ...ապատակողներու միջեւ : Դէպի ...ածին երթալով, ուր կը մնայ Ամե– ...Հայոց Կաթողիկոսը, բոլորաձեւ ...բլուրի մը տակէն անցանք : Ու– ...ական ամրոցն էր, հիմնուած Բ. ...եօթներորդ դարուն :

...միածին «սուրբ» քաղաքն է հայ կր– ...ին, բաժանեալ ճիւղը Կաթողիկէ ...ին, որ իր «գահակալը» ունի Գաղ– ...նի 451ի Ժողովէն ի վեր : Էջմիած– ...է որ ձեռագրողներն աչխատած ...պահպանելով համաշխարհային ար– ...ունեցող հայկական գրականութիւն ...այս բարձր վայրին մէջ է նաեւ որ ...րինակուեցան կամ թարգմանուե– ...մեծ արժէք ունեցող յունարէն ձե– ...ագրեր, որոնց բնագրերը կորսուած են : Այնչափ որ Հայաստանի եւ իր կրօնաւորներուն կը պարտինք համաչխարհային մտաւորական եւ մչակութային արժէք ունեցող վաւերաթուղթեր : Այս ամբողջը մեզի հաստատուեցաւ յաջորդ օրը, այցելելով Մատենադարանին գրադարանը՝ հայ դրական իսկական գանձ :

Ի՞նչ կը մնայ Էջմիածնայ մէջ : Դ. դարէն չատ գեղեցիկ տաճար մը, ամէնէն ընտիր ռոման ոճով եւ դեռ չատ յաճախուած :

Մեր առաջնորդը աւելի «յարձակիչ» տեսակին կը պատկանէր (իր տեսակին մէջ միակը եղաւ մեր երեք ճամբորդութիւններուն ընթացքին) եւ, անգամ մը եւս, Էջմիածնայ մէջ զինքը բռնեցի «քարոզչութեան» յանցանքի վրայ : Կրօնքի չուրջ քանի մը հարցումներ ըրի իրեն, ես ինքս չատ տեղեակ չըլլալով հայկ. ծէսին : Արհամարական անտարբերութեամբ մը, պատասխանեց որ բան չէր գիտեր այդ մասին, եւ թէ միայն ծերերը կը չահագրգռէր այդ հարցը : Բայց այդ առաւօտը, փոքր քրիստոնեայ մը կը մկրտուէր Էջմիածին եւ ընկերացող ընտանիքը միայն ծեր կիներէ կազմուած չէր : Հայրիկն ու մայրիկը երեսուն տարեկանէն աւելի չէին : Տեսայ նաեւ նորընծայ մը, հագուած մեր կրօնաւորներուն պէս, որ ոչ հալածուած ոչ ալ անօթի կ'երեւար :

Վերջապէս փոքր միջադէպ մը ցոյց պիտի տայ ձեզի, որ քրիստոնէական ջերմեռանդութեան թոյնք մը կը մնայ զոր անտասուած քարոզչութեան ճիգերը չեն կրցած անհետացնել. — Եկեղեցիին առջեւ վերջին «կաթողիկոսներու» քանի մը գերեզմաններ կային եւ բաւական ծերուկ մարդ մը հոն կ'աղօթէր, թարգմանս արդեօ՞ք վիրաւորուեցաւ իր ագնդաւոր արժանապատուութեան համար նման հերքում մը տեսնելով : Ամէն պարագայի մէջ, անխնայ ձեւով, ըսաւ մարդուն որ երթայ, այն պատրուակով թէ արդէլք կը հանդիսանար որ նկար մը քաչեմ : Բողոքեցի. — այդ մարդը իրաւունք ունէր աղօթելու : Այդպէս գրուած է մեծ գիրերով, Խորհ. Միութեան Սահմանադրութեան մէջ, եւ մեր նկարը կրնար սպասել : Վիրաւորուած, թարգմանը կրունկները դարձուց եւ դէպի ելք ուղղուեցաւ :

(2 Շար.)

ԱԼՊԵՌ ՄԱՀԻՒՋԻԷ

(*) ԽՄԲ.— Քաղաքին եւ Քաղցինեբուն մաքրութեան մասին յայտնուած այս կարծիքը, չափազանցուած ըլլալ կը թուի, ըստ այլ վկայութիւններու :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԱՆ ՔՈՔԹՕՅԻ ՄԱՀԸ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ԶՈՀ ԳՆԱՑ ՍՐՏԻ ՏԱԳՆԱՊԻ

Ժան Քոքթօ յանկարծամահ եղաւ Էտիթ Փիաֆէն քանի մը ժամ ետք եւ ըստ ոմանց զոհ այն յուզումին զոր զգացած էր իմանալով Փիաֆի մահը : Վերջին չունչէն առաջ սակայն, ձայնասփիւռէն լսուած էր իր ձայնը Էտիթ Փիաֆի մասին. — «Էտիթ Փիաֆ կը մարի այրուելով կրակէ մը որ իր փառքը տուաւ իրեն : Ոչ ոք ճանչցած եմ որ այդքան քիչ խնայէ իր հոգիին, զայն չէր ծախսեր, կը բաչխէր, անոր ոսկին կը նետէր պատուհաններէն » եւ Քոքթօ կ'եզրակացնէր « եթէ այդ մեծ ձայնը կը մնայ ինծի, մեծ բարեկամուհի մըն է զոր կը կորսնցնեմ » : Բայց Քոքթօ այս խօսքերը արտասանած էր քանի մը ամիս առաջ երբ երգչուհին ծանր տագնապով մը հիւանդանոց փոխադրուած, կը պայքարէր մահուան դէմ, որուն վրայ ունեցաւ առժամեայ յաղթանակներ :

Ժան Քոքթօ, աւելի բանաստեղծ քան գրագէտ, ծնած էր Մեզոն – Լաֆիթ 1889ին : Դեռ պատանի ապրած է մտաւորական չրջանակի մէջ՝ Քաթիւլ–Մանտէս, Էտմոն Ռոսթան, Փրուսթ, Աննա տը Նոայլ : Գրական ասպարէզը սկսաւ քերթուածներ գրելով : Կը գրաղի նաեւ բեմադարով Տիակիլեւի հետ, այդ միջոցին, առաջին պատերազմի վաղորդային, կը ճանչնայ Փիքասօ, ապա՝ Ռատիկէ : 1927ին, չատ ազդուած է Ռատիկէի մահէն, կը սկսի թատերգութիւն գրել, նախ Անթիկոն, յետոյ Իթիպոս Արքայ, Օրփէոս : 1929ին կը գրէ «Անառակ զաւակները», յաջորդ տարին՝ «Մարդկային Ձայնը» : Շարժարուեստի մէջ իր կարեւոր գործն է Բանաստեղծին Արիւնը :

1938ին «Անառակ Ծնողքները» մեծ յաջողութիւն կը գտնեն : Յետոյ՝ Երկգլխանի Արծիւը, Գրամեքենան որոնց բեմադրութեամբ ալ կը զբաղի :

Շարժանկարի մէջ կուտայ ուրիչ գործեր՝ Յաւիտենական Վերդարձը, Կենդանին ու Գեղուհին, Օրփէոսի Կտակը եւայլն :

1955ին Ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ կ'ընտրուի Թարօյի աթոռը, նոյն տարին նաեւ Պելժիոյ Արքայական ակադեմիային մէջ կը գրաւէ Քոլէթի աթոռը : Պատուոյ Լեգէոնի հրամանատար էր :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուչաբթի Միյի – Լա – Ֆորէ, մինչ պապական բացառիկ արտօնութեամբ, Էտիթ Փիաֆ կրօնական յուղարկաւորութիւն պիտի ունենայ որմէ ետք թաղուի Փեռ – Լաչէզ :

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Աստուծոյ ողորմութեամբ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. Վեհափառ Հայրապետը, սիրալիր հրաւէրովը Ամենապատիւ Տ. Եղիչէ Պատրիարքի մեկնում է ուխտի դէպի սուրբ քաղաք Երուսաղէմ, տանելու իր օրհնութիւնը Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան եւ ժողովրդին, ու նաեւ Սուրբ Յարութեան Տաճարի նորոգութեան գործին :

Նորին Ս. Օծութիւնը իր ճանապարհին մի քանի օր կը մնայ Լոնտոնում, ջերմ հրաւէրովը Քէնդըրպըրիի Գերաչնորհ Արք.ի, այս առթիւ իր օրհնութիւնը տանելով Գերաչնորհ Հայրապետական Պատուիրակին եւ Լոնտոնի Հայ համայնքին :

Վեհափառ Հայրապետը, Նոյեմբերին կ'ուղեւորուի դէպի Եգիպտոս, հրաւէրովը Թեմակալ Առաջնորդի ու կը տանի իր օրհնութիւնը Եգիպտահայ հաւատացեալ ժողովրդին :

Նորին Սրբութիւնը ապա կը ճանապարհորդուի դէպի Հնդկաստան, Քոթայամ, եղբայրական հրաւէրովը Մալաբարի քոյր եկեղեցու պետ Բազելիոս Բ. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի :

Նորին Սրբութիւնը Հնդկաստանում կ'այցելէ նաեւ Կալկաթայի եւ Պոմպէի Հայոց Եկեղեցիները, բաչխելով բոլորին օրհնութիւններ Ս. Էջմիածնից :

Վեհափառ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին դէպի Երուսաղէմ կ'ուղեկցեն Գերաչնորհ Տ. Հայկազուն Արք.՝ Վերատեսուչ Հոգեւոր ճեմարանի, Արսէն Վարդ. գաւազանակիր, եւ ճարտարապետ Միքայէլ Մազմանեան՝ անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի, իսկ դէպի Հնդկաստան՝ Վրահայոց Թեմակալ Առաջնորդ Գերաչնորհ Տ. Կոմիտաս Եպիսկոպոս, գաւազանակիր Արսէն Վարդ. եւ «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր Արթուն Հատիտեան :

Վեհափառ Հայրապետը Դեկտեմբերի վերջերին իր չքախմբով կը վերադառնայ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

×

Սեպտեմբերի 25ին, Չորեքչաբթի օր, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի եղբայրական հրաւէրով, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին ժամանեց Մոսկուայի եւ Համայն Ռուսիոյ Պատրիարք Նորին Սրբութիւն Ալէքսին :

Սրբազան Պատրիարք Հօր ուղեկցում էին գաւազանակիր Հոգ. Տ. Պղատոն Աբեղան եւ Պատրիարքարանի գործերի կառավարիչ Պ. Դանիէլ Անտրէեւիչ Օստապով :

Երեւանի օդանաւակայանում Նորին Սրբութիւն Ալէքսի Պատրիարքին դիմաւորեց Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը ի գլուխ Մայր Աթոռի միաբանութեան :

Սրբազան հիւրին դիմաւորեց նաեւ Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետին կից Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Պ. Կ. Դալլաքեան :

Մայր Տաճարում Փրկչի Իջման Սուրբ Սեղանի առաջ երկու Հայրապետները միտեղ աղօթեցին Սուրբ Եկեղեցու հաստատութեան եւ աչխարհի խաղաղութեան համար :

Սեպտեմբերի 26ին, Հինգչաբթի, Հայկական ՍՍՌ Գերագոյն Սովետի նախագահութեան նախագահ Տոքթ. – Պրոֆ. Նագուշ Յարութիւնեան ընդունեց Նորին Սրբութիւն Ալէքսի Պատրիարքին եւ Նորին Սրբութիւն Վազգէն Ա. Վեհափառ Հայրապետին. տեղի ունեցաւ ջերմ եւ սիրալիր տեսակցութիւն եւ հիւրասիրութիւն :

Սեպտեմբեր 27ին, Ուրբաթ, երեկոյեան, Նորին Սրբութիւն Ալէքսի Պատրիարքը հրաժեչտ առաւ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետից եւ Միաբանութիւնից ու մեկնեց Մոսկուա :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ Շէյլ Եւ Պարզանի որ եղբայրն է քիւրտ պարագլուխին յանձնուած է իրաքեան ուժերուն : Քասըմի օրով ալ, նոյնը ըրած էր, յետոյ կրկին միացած էր իր եղբօր :

« ՃԻ – ԱՅ»ՆԵՐՈՒ խումբ մը որ 18 կառքերէ կազմուած էր եւ որ Դաչնակցային Գերմանիայէն դէպի Արեւմտեան Պերլին կ'երթար չէ կրցած ճամբան չարունակել խորհրդային արգելքի պատճառաւ : Յայտնի չէ թէ վերէն եկած հրաման էր թէ ոչ երկրորդական մարդոց գործը որ ուզած են ինքնագլուխ գործ տեսնել : Տին Ռըսք անմիջապէս բողոքած է խորհրդային դեսպանին մօտ :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ – Թագաւորը՝ Հիւսէյն երկրորդ մանչ մը ունեցաւ :

ՆԱՍՐ ջնջեց այս ճամբորդութիւնը զոր պիտի կատարէր այս ամիս Իրաք, կը գրէ « Ալ Ահրամ», որ կ'աւելցնէ թէ այդ որոչումը տրուած է Պաաս կուսակցութեան մէկ թշնամական զեկոյցին պատճառաւ, Եգիպտոսի նկատմամբ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Պերլինի պատուոյ քաղաքացի, Ատընաուըր յայտարարեց թէ բեմ պիտի իջնէ ամէն անգամ որ ազատութիւնը վտանգուած ըլլայ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ հիւլէական դաչինքը ի զօրու դարձաւ Հոկտեմբեր 10ին : Լարուածութիւն կայ սակայն Խորհ. Միութեան եւ Քուպայի միջեւ, այս վերջինը մերժած ըլլալով ստորագրել դաչինքը :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ մէկուկէս միլիառ տոլար կը պարտի Միացեալ Նահանգներուն :

ԱԼԺԷՐԸ արտաքսուեցաւ Օռոռ օրաթերթի թղթակիցը :

ԱՍԿՂԵՊԻՈՍԻ
ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Մոռնալու համար ներկայութիւնս այն ժամանակին մէջ, երբ մեր ժողովուրդը, վեհագո՜յն իմաստութեան մը ներշնչումով, աղօթատուն կը շինէ միայն կամ գերեզմանատուն,— հասա՛ւ ժամը, կը խորհի, քալելու համար վերջին ճամբան եկեղեցիէն մինչեւ մեռելատուն,— ի՞նչ կայ աւելի քաղցր, գէթ ինծ համար, քան մտնել Ասկղեպիոսի պարտէզը, ման գալ մէկ ածուէն միւսը, գինովնալ պտուղներուն բոյրով, թոյրով ու մեղրով, ականջ բացած սօսափող ծառերու երաժըշտութեան կամ դիցուհի Ֆլորային հէքեաթներուն, շրթներուս մէջ մեր Մեծասքանչին «քաղցրահնչուն բառերը», հարցնելով ծաղիկներուն՝ իրենց անունը, վարժապետի պէս՝ Բուսաբանական Բառարան մը ի ձեռին:

Այս Բառարանը լոյս տեսած է անցեալ տարի, Երեւանի մէջ: Հեղինակը՝ Թ. Ծատուրեան, որ կը գրէ ·

« Բառարանը կազմուած է երեք լեզուներով՝ լատիներէն, հայերէն եւ ռուսերէն: Նա բաղկացած է մէկ հիմնական եռալեզուեայ անուանացանկից եւ հայերէն ու ռուսերէն առանձին անուանացանկերից»: Ընդամէնը 1274 բուսանուն :

Հայերէն բուսանուններու ընտրութիւնը կատարուած է այսպէս·

1·— « Երբ տուեալ բոյսը ունի մի քանի անուն բերել ենք առաւել տարածուած, բարեհնչիւն եւ տուեալ բոյսի էութեանը համապատասխանող անունը» :

2·— Բուսական «այն ցեղերի կամ ընտանիքների համար, որոնք հայերէնում չունեն անուանումներ, բերել ենք նոր անուններ,— այս դէպքում առաջին հերթին աշխատել ենք օգտուել ժողովրդական անուանումներից, դրանք ճշդելով եւ համապատասխանեցնելով գիտական անուանումներին »:

3·— « Երբեմն դիմել ենք լատինական անունների բառացի թարգմանութեանը, ի հարկէ այն չափով՝ որ չափով այդ անուանումները արտացոլում են տուեալ բոյսի էութիւնը »:

Նման գործերու մէջ՝ արժէքը կը չափուի մատենացոյցով: Աղքատ է Ծատուրեանի մատենացոյցը: Օգտագործած է միայն վեց բուսաբանական աշխատութիւններ,— Ալիշան, Մէնէվիշեան, Պետեան եւ երեք ռուսերէն գիրքեր: Կը զարմանաս թէ ինչո՛ւ չի յիշատակեր բուսաբանական կարեւոր աշխատութիւններ, որոնք հրատարակուած են Երեւանի մէջ,— օրինակ՝ Թախտաջեանի, Աբարատեանի, Կարապետեանի, Աղաջանեանի եւ այլ հեղինակներու գործերը (Ժամանակ մը առաջ կը կարդայինք բուսաբան Սեփեթճեանի անունը, այժմ չենք հանդիպիր իր ստորագրութեան): Չի յիշեր նաեւ արտասահմանեան անուններ,— Նորայր Բիւզանդացի, Տոքթ. Յովհ. Արթինեան: Հիներէն՝ Աթանասեանց, Սարուխանեանց, Զելլինսկի (Հայ է), արտասահմանէն Սափարեան, Տիրացուեան: Այս անունները՝ հայերէն բուսանուններու ընտրութեան համար: Բոյսերու պատմութեան տեսակէտով՝ ինծի չի կրնար զարմանք պատճառել մատենագրական աղքատութիւնը: Երբ Հ· Արիս Վարկանեան դիտողութիւն մը կ'ընէր Աճառեանին, ցոյց տալով պակասութիւն մը բառագիտութեան մէջ, այսպէս կը պատասխանէր մեր մեծ լեզուաբանը·— Մի՞թէ կարելի՞ է Երեւանի մատենադարաններուն հարստութեամբ չափուելու ելլել եւրոպական անգերազանցելի մատենադարաններուն հետ :

Նպատակ չունիմ նման խնդիր մը յուզելու: Կ'ուզեմ կարգ մը սխալներ միայն ցոյց տալ, սրբագրութիւններ կատարել, յաւելումներով ու նոր ծանօթութիւններով :

×

1·— Բառարանին հեղինակը կը գրէ ·

« Սորպուս·— Հայերէն՝ արօսի, ռուսերէն՝ բիաբինա»:

Եթէ Ծատուրեան ձեռքի տակ ունենար Ն· Բիւզանդացին, չէր գրեր արօսի բառը այստեղ: Նախընտրելի էր գրել սին, նոյնիսկ սինձ, նաեւ հաղորան: Ճիշդ է թէ, ինչպէս յայտնած է յառաջաբանին մէջ, տեղ չի տար հոմանիշներու, բայց միշտ հոմանիշ կը դնէ, օրինակ՝ «կակաչ, խաշխաշ, պուտ» (էջ 7, կրկնած՝ էջ 82), բայց··· սխա՛լ, սխա՛լ: Կակաչը խաշխաշ չէ, խաշխաշը պուտ չէ: Կակաչը կարելի է ընդունիլ խաշխաշին··· խորթ մօրեղբայրը, բայց պուտը՝ ոչ իսկ խնամի: Այս սխալը Ծատուրեան փոխ առած է··· Թախտաջեանի գործէն (էջ 117), թէեւ չի տար անունը:

Պուտը կը գրուի նոյնպէս պոյտ: Ծանօթ է նաեւ ծափ – կոտրուկ ու պտուկ – կոտրուկ անուններով (ծափ կը նշանակէ պտուկ(: Բեսսէն թարգմանաբար կը գրէ հողմածաղիկ, այդպէս թարգմանած են նաեւ Ռուսերը: Հոմանիշ տրուած է դարունաճ, նոյնպէս խաչափայտ, երկուքն ալ անընդունելի: Արմատը կը կոչուի կնբիլ: Գիտական անունն է անեմոն:

Կակաչը Մէնէվիշեան կը գրէ կակաջ, ա՛յս ուղղագրութեամբ, եւ կը դնէ համապատասխան Ֆրանսերէն թիւլիփ բառին, Թուրքերէն՝ լալէ, յետոյ կը գրէ կակաչ, ա՛յս ուղղագրութեամբ, եւ կը դնէ համապատասխան «խաշխաշին վայրի տեսակին», ծանօթ նաեւ հարսնուկ անունով, թարգմանութիւն Թուրքերէնէ, կէլինճիկ չիչէյի,— առաջին անգամ տեսնուած « Բառք Գաղիանոսի » խորագրեալ ցանկի մը մէջ, զոր ես, առաջի՛նը, սխալ կը համարիմ վերագրել Գաղիանոսի: Ջախջախեան կ'ընդունի երկու ուղղագրութիւններն ալ, բայց կը մերժէ հոմանիշ տալ խաշխաշին եւ կուտայ հարսնուկին, մինչ Քաջունի հոմանիշ կուտայ լալէին եւ ··· կէլինճիկին, նոյնպէս ընդունելով երկու ուղղագրութիւններն ալ :

Հիմա վերադառնանք արօսին :

Բուսանուն չէ, այլ ··· թռչունի անուն է: Գրեցինք թէ, ըստ լատիներէն անուան, կը համապատասխանէ սին կամ հաղորան պտուղը տուող ծառին անուան: Պտուղը Ֆրանսերէն կը կոչուի սորպ, նաեւ քորմ, Թուրքերէն՝ իւվէզ,— կը նմանի մանրկեկ տանձի՝ երբ կոնաձեւ է, կամ խնձորի՝ երբ բոլորակ է: Նախ կանանչ, յետոյ կարմիր, սաստիկ կը փոթթէ բերանը, ուտել կարելի չէ, այնքան որ Ֆրանսական ժողովրդական աւանդութիւն մը կ'ըսէ·— Ով որ յաջողի եօթը կանանչ հաղորան ուտել՝ առանց քիթն ու բերանը ծռմռելու, կը փոխէ սեռը, այսինքն մանչ կը դառնայ՝ եթէ աղջիկ է: Ժամանակին՝ կանանչ հաղորան կը նշանակէր թոյն: Երբ կը մնայ ծառին վրայ, կամ քաղելէ ետք՝ կը փռուի յարդի վրայ, կը թղանայ, կը կակուղնայ, այլեւս հասուն կը դառնայ, այսինքն ուտելի եւ համեղ, բայց սաստիկ պնդութիւն կուտայ: Թուլուզի մէջ հաղորան ծախող կիները կը պոռան շուկային վըրայ· «Ետեւի դրան բանալին կորսնցողը հո՞ս է»: Իմաստը թափանցիկ է :

Շատ հին բառ է Ֆրանսերէն այս բուսանունը, ստուգաբանական բոլոր փորձերը կը մնան անընդունելի: Ապահովաբար կելտական բարբառի մնացորդ: Արդարեւ հին Գաղղիոյ մէջ, քուրմերը, որոնք դրուիդ կը կոչուէին, պաշտամունքի ծառ ըրած էին հաղորենին, այնքան որքան կաղնին: Ահա թէ ինչո՛ւ հաղորենին կը կոչուի սըրվիս – թրի : Այստեղ սըրվիս բառը կապ չունի Ֆրանսերէն սերվիս բառին հետ,— արմատական կելտական ծագումով կը նշանակէ պահպանել կախարդութեան դէմ: Արդարեւ, սկանտինաւեան աւանդութեանց մէջ, հաղորենին նուիրուած էր Թոր աստուածին, Սկովտիոյ մէջ հաղորենին կը վանէր ու կը հալածէր սատանաները, Գերմանիոյ մէջ հաղորենիի ճիւղ մը կը կախէին մարագին մէջ՝ արգիլելու համար դեւերուն մուտքը, Զուիցերիոյ մէջ հաղորանի կը թափէին գերեզմաններուն վըրայ՝ պաշտպանելու համար վհուկներուն դէմ, Գերմանուհիները այս ծառին փայտէն շինուած ճպոտով կը ծեծէին կարագը (կուպի կը կոչուի այս ճպոտը՝ հայերէն լեզուով), եաթօն հովիւները հաղորենիի ոստ կը գործածէին իբրեւ գաւազան՝ պաշտպանուելու համար ամէն չարիքի դէմ, պրըթօն հովիւները հաղորենիի ճիւղէ շինուած շրջանակի մը մէջէն կ'անցընէին ոչխարները՝ պաշտպանելու համար զանոնք ամէն արկածի եւ փորձանքի դէմ :

Ֆրանսական կարգ մը գաւառներու մէջ երախաները քոնքինէր կ'երգեն՝ խնդրելով եւ սպառնալով յանուն հաղորենիին,— այս ոտանաւորներուն մէջ սէվու կը կոչուի հաղորենին: Այս սէվուն մնացո՞րդ մըն է արդեօք կելտական սէրվքաուէն, (ասկէ՝ սորպ), որ կը տրուէր հաղորենիին, ինչպէս դերվ կը տրուէր կաղնիին, առարկայ նոյն պաշտամունքին, ասկէ՝ դրուիդ,— այս դրուիդները մեծ կեդրոն մը ունէին հոն՝ ուր հիմնըւած է հիմա Տրէօ քաղաքը: Կելտական նոյն դերվ բառն է, կ'ըսեն ոմանք, զոր փոխ առած են Յոյները՝ դրուս ձեւին տակ, կաղնի նշանակութեամբ: Այսպէս կելտերէն դրուիդ, յունարէն դրուիտէս նոյն բառերն են, որ կը նշանակեն «կաղնիի քուրմ »:

Հաղորենին երկարակեաց է եւ տոկուն, ինչպէս կաղնին: Իր փայտը կը գործածուի սամիք, քեղի, պտուտակ, խարաբուղ եւ կահագործական առարկաներ շինելու: Ծառին չաքիլները կը գործածուէին սեւ ներկելու հիւսուածեղէնները: Պտուղէն կը պատրաստուի ըմպելի մը: Պտուղը, զոր փէօթ կ'անուանեն Ֆրանսական գիւղերու մէջ, կը գործածուի թռչնորսութեան համար,(հաւերը, կովերը, ոչխարները շատ կը սիրեն): Շատ համեղ է՝ երբ հասուն է, դժբախտաբար շատ չի դիմանար՝ երբ հասուն է,— քանի մը տարի առաջ, Վառ նահանգէն ինծի ղրկած էին ուտելու եւ գիւղս յիշելու համար, բայց թղթատարական ճամբով ղրկուած՝ փտեր էր ճամբան :

×

2·— Բառարանին հեղինակը կը գրէ·—

« Քոնվալարիա·— Հովտաշուշան, ռուսերէն՝ լանդիշ»:

Նախ լատիներէնը սխալ գրուած է, երկու Լ կ'ուզէ: Բարդ բառ մըն է, կազմուած՝ լատիներէն՝ քոնվալիս (հովիտ) եւ յունարէն լիրիոն (շուշան) բառերու միացումով (քերականօրէն խոտելի, որովհետեւ երկու տարբեր լեզուներու բառերու ամուսնութիւն), յետագային սղումի ենթարկուած :

Ֆրանսացիները այս ծաղիկով կ'ողջունեն Մայիսը, առաջին օրը: Ծաղկին կուտան միւկէ ժողովրդական անունը, (այս անուամբ կը հեղնեն նաեւ շատ անուշահոտութիւն քսուած, պճնասէր եւ իգացեալ անձերը): Թուրքերը կը կոչեն փէյղամպէր չիչէյի: Հաճելի բուրում մը ունի, որով եւ իր սպիտակութեամբ բանաստեղծներուն շատ սիրելի : Լերմոնտով կ'երգէ·

Թփի տակից արծաթաւուն գլխիկով իր՝
Հովտաշուշանն է ողջունում ինձ
սիրալիր:

Երգ Երգոյի մէջ եւս շատ կը յիշուի·
Ես ծաղիկ Սարոնի եմ, շուշան հովտաց,
իբրեւ շուշան ի մէջ փշից··· (Բ· 1):

Բայց չմոռնանք այստեղ արձանագրել թէ բանասէրները երկար վիճած են Երգ Երգոյի այս ծաղիկին մասին,— կ'ըսեն թէ հովտաց շուշան չաճիր Պաղեստինի մէջ, թէ Երգ Երգոյին ծաղիկը կարմիր է (Ե· 13), ընդհակառակն հովտաց շուշանը սպիտակ է, թէ յունարէնին մէջ քրինոն կը կոչուի, ինչպէս ամէն շուշան, մինչդեռ պէտք է գրուած ըլլար լիրիոն, երբ ճերմակ է ինչպէս հովտաց շուշանը:

Նոյն այս սեմական շուշան բառէն թելադրուած՝ Շօշ կոչուած է պատմական քաղաքը, զոր Դարեհ հիմնեց դաշտի մը մէջ, շուշան ծաղիկներու հարստութեամբ համբաւեալ: Ու շուշան կոչուած է, դարձեալ, Երբայեցւոց մէկ նուագարանը, իբր թէ վրան շուշան ծաղիկ մը փորագրուած, կամ շուշան ծաղիկին ձեւով շինուած, կամ որովհետեւ ունէր վեց աղիք, ինչպէս եւ շուշան ծաղիկը որ ունէր վեց տերեւ,— այս ձեւով բառին արմատը կը կապուի շէշ բառին, որ կը նշանակէ վեց: Ուրիշներ կը պնդեն թէ բառին արմատը կը նշանակէ սպիտակութիւն, սակայն ապացուցուած չէ:

Հովտաշուշանի տեսակ մըն ալ կայ, որ կը կոչուի «Սողոմոնի կնիք», արմատին վրայ տեսնուած նմանութեան մը թելադրանքով :

Շարունակենք մեր պտոյտը Ասկղեպիոսի պարտէզին մէջ, ծաղկեփունջ շինելով ··· սխալներով եւ գրական ու պատմական ծանօթութիւններով, հետաքրքրական՝ ի պէտս գրոց – բրոցներուն: Ուրեմն յաջորդով :

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՈՐԲԵՒԱՅՐԻ»Ն...

Մեր կեանքին մէջ ընդամէնը մէկ «որբեւայրի» ունինք մենք,— ՀԱՅ ԳԻՐՔԸ: Թէ՛ որբ, թէ՛··· այրի:

Հայապահպանում կ'ըսենք, կ'երթանք եւ չենք իսկ մտածեր այս «որբեւայրի» մասին: Ի՞նչպէս կարելի է պահել-պահպանել Հայութեան դիմագիծը մանաւանդ գաղութներուն մէջ· Թենի՞ս խաղալով, զբօսապտոյտնե՞ր կազմակերպելով, դպրո՞ց բանալով, եկեղեցի՞ կառուցանելով եւ կամ թերեւս հայկական փիլա՞ւ ուտելով :

Չենք ուրանար, որ ասոնք միջոցներ, այսպէս կոչուած՝ «ուղեկից»ներ են եւ առաւել կամ նուազ չափով կը նպաստեն Հայապահպանման գործին :

Բայց հիմնականը տենագնդակ խաղալը չէ, եկեղեցի երթալը չէ, հանդէս – խըրախճանք կազմակերպելը չէ :

Հիմնականը մշակոյթ ստեղծելն է: Հիմնականը մշակոյթ տարածելն է:

Գիրք գրելը մշակոյթ ստեղծել է· գիրք կարդալը մշակոյթ տարածել է :

Չի բաւեր միայն ստեղծել· անհրաժեշտ է նաեւ տարածել :

Պահ մը ենթադրենք, թէ բազում գիրքեր գրուեցան «ի մերում աշխարհի»: Այս կը նշանակէ մշակոյթ ստեղծել: Ամէն բան վերջացա՞ւ. ո՛չ: Եթէ գրուած գիրքերը պիտի պահուին դարակներու կամ պահեստարաններու մէջ, բայց պիտի չտարածուին, մշակոյթը կը դառնայ թանգարանային նիւթ: Պարզ ցուցահանդէս :

Եկեղեցի կառուցանել՝ առանց ժամւորի, դպրոց բանալ՝ առանց աշակերտի, թերթ ու գիրք հրատարակել՝ առանց ընթերցողի, իմաստ չունի: Ո՛չ միայն իմաստ չունի, այլեւ չգոյութիւն է :

Եթէ մշակոյթ չստեղծենք, ի՞նչը պիտի տարածենք: Բայց եթէ պիտի չտարածենք, ինչո՞ւ պիտի ստեղծենք: Այս երկու նախապայմանները — ստեղծել եւ տարածել — սերտօրէն կապուած են իրարու· առանց մէկուն՝ միւսին տեսակարար կշիռը հաւասար է ոչինչի, գրեթէ ոչինչի :

Մէկ նախապայմանը ընդունիլ, բայց ժխտել միւսը, տեսութիւն է, իրագործ չէ: Գեղեցիկ խօսք է, գործ չէ :

Հիմա մեր առջեւ դրուածը մշակոյթ ստեղծելու հարց չէ, մշակոյթ տարածելու հարց է: Մշակոյթ ստեղծելու մէջ մենք յետիններէն չենք, բայց առաջիններէն ալ չենք: Սակայն պիտի ընդունինք նաեւ, որ մենք բացառութիւն չենք: Ֆրանսական հրատարակչական տուն մը, ասկէ տարիներ առաջ, սա «պաշտօնական» յայտարարութիւնը ըրաւ·— Մենք ամէն օր կը հրատարակենք 3 – 5 գիրք: հազարէն 70 կը վնասենք, հազարէն 23՝ ո՛չ շահ, ո՛չ վնաս, միայն 7 առ հազարը շահ մը կը բերէ մեզի: Եզրակացութիւն·— Քառասուն միլիոն Ֆրանսացիներէն միայն մէկ միլիոնը գիրք կը գնէ ու կը կարդայ, իսկ ի՞նչ կ'ընէ մնացած 39 միլիոնը : Հաւանաբար կը գոհանայ թերթ կարդալով, ձայնասփիւռ մտիկ ընելով, պատկերասփիւռ դիտելով կամ սինեմա երթալով :

Արդի քաղաքակրթութեան այս երեք գործօնները — ձայնասփիւռ, պատկերասփիւռ, շարժանկար — սպաննեցին գիրքը: Ուրիշ խօսքով՝ մշակոյթը ճարտարարուեստ դարձուցին: Գիրը ձայնի, խօսքը պատկերի փոխակերպեցին: Արուեստը արհեստի վերածեցին: Միտքը մեքենայով փոխարինեցին :

Շատ հեռուները չերթանք· առ այժմ գոհանանք միայն քանի մը հաստատումներ ընելով ·

Ա) Հայ ժողովուրդը նուազ ընթերցասէր չէ հիմա, քան էր անցեալին: Ընդհակառակն, գրաճանաչներուն թիւը աւելցաւ, ուստի՝ աւելցաւ նաեւ ընթերցողներուն թիւը: Դժբախտութիւնը հոն է, որ հայ մարդը հայերէն գիրք չի կարդար, օտար լեզուով գիրք կամ թերթ կը կարդայ: Հայ մշակոյթին համար ասիկա յառաջդիմութիւն չէ, ՅԵՏԱԴԻՄՈՒԹԻՒՆ է: Այս ձեւով հայ մշակոյթ չի ստեղծուիր, հայ մշակոյթ չի տարածուիր, հայ մշակոյթ չապրիր :

Բ) Հայ գրքի մատուցումը աւելի է, քան պահանջը: Արտերկրի Հայութիւնը

...մեծ թիւով գիրք չի կրնար մար– ...։ Հայաստանի մէջ, ուր մէկ միլիոն Հայեր կ'ապրին, 45 – 50 թերթ միայն կը հրատարակուի։ Արտասահմանի մէջ, ուր նոյնքան Հայեր կ'ապրին, կը հրա– տարակուին շուրջ ՀԱՐԻՒՐ ԵՐԵՍՈՒՆ հայերէն թերթեր ու պարբերականներ։

գ) Հայ գրքի սպառումը կազմակեր– պութեան գործ է։ Պէտք է խոստովա– նինք, որ այս գործին մէջ անճարակ եղանք։ Գիրքը «ապրանք» է, ինչ– պէս պանիրը եւ ձիթապտուղը։ Ուեւէ նը– պաստաւոր կրնանք գնել մեր ուզած ...։ ուրկէ՞ պիտի գնենք գիրքը։ Աշխարհի մէջ տեղ մը գիրք մը կը հրա– տարակուի, միւս ծայրերը լուր չու– նին։ Եթէ ունենան իսկ, չեն կրնար ...վրայ ձեռք բերել, դրամի փո– խադրութեան եւ այլ դժուարութիւննե– րու պատճառով։

դ) Հայ գիրքը չի ծանօթացուիր, հայ գրքի մասին չի խօսուիր, նոր — բայց ինչո՞ւ միայն նոր — գիրքերը չեն ծա– նօթացուիր։ Մենք, որ հայ գիրքով աւելի կը հետաքրքրուինք, դէթ ի պաշտօնէ, ...իսկ գիտեր, թէ աշխարհի մէջ տեղ մը «Նարեկ»ը Ֆրանսերէնի թարգման– ուած եւ հրատարակուած է առանձին ...։ Ո՞ւր գտնել զայն, ի՞նչպէս գտնել, որո՞ւ դիմել (*)։

ե) Տեղ – տեղ հիմնուած են մատենա– դարաններ, ազգային, հանրային, կու– սակցական գծով։ Գիրք կը գնուի՞ այս հաստատութիւններուն համար. ո՛չ, այլ միայն նուէր կ'ընդունուի։ Ամէն բանի ...տրամադրող մեր հաստատութիւն– ները բնաւ մը անգամ չեն տար գրքի ...թերթի։ Ինչո՞ւ. հայ գիրքը եւ հայ թերթը ազգային ստացուա՞ծք են, ազ– ...մէկ ճի՞ւղն են, ողորմա– ...մարմի՞ն են կամ պետական նը– ...՞ կը ստանան։ Բացատրելի չէ, ...չէ այս ծայրայեղ ժլատու– թիւնը հայ գիրքին հանդէպ։

զ) Սփիւռքի Հայութիւնը, դէթ որոշ ...մէջ, «նստակեաց» չէ. ամէ– ...առաջ կը մտածէ ապրուստի մասին, ...եւք՝ գրքի մասին։

Բայց կողմնակալ չըլլանք, միականի ...չըլլանք. մէկ աչքով չնայինք ամէն ...վրայ։ Շատ պիտանի գիրքերու ...՝ շատ անպէտ գիրքեր ալ կը հրա– տարակուին։ Ցաճախ կը պատահի, որ ...պիտանիները մնան, անպէտները քըշ– ...։ Ծարպիկ մանրավաճառները թե– ...աւելի յաջողութիւն կը գտնեն, քան ...մախաղին մէջ «ոսկի խնձոր» ու– ...կախարդները։

...Խորենացիի «Հայոց Պատմութիւնը» ...օրինակ չսպառեցաւ Եգիպտոսի ...մէջ, բայց Միշէլ Զեւաքոյի եւ Արթիւր ...ոճիր – արկածային վէպերը ...սպառեցան։ Ինչո՞ւ. ո– ...Միշէլը եւ Արթիւրը աւելի՞ ...ունին, քան Խորենացին։ Ո՛չ ...որովհետեւ առաջինները համապա –

R. T. F.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆ - ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 13էն 19

ԴԻՏԵՑԷ՛Ք

ԿԻՐԱԿԻ

Ժամը 10 Բողոքական ներկայութիւն։

Ժամը 10·30 Կաթողիկէ յայտագիր — պատարագ։

Ժամը 12, Հանդիսատեսներու բաղ– ձանքով մասեր փիլմերէ։

Ժամը 12·30, Տիսքորամա։

Ժամը 13, Տեղեկութիւններ։

Ժամը 13·30, Պաստառէն անդին։

Ժամը 14, Ի. դարու մարդը։

Ժամը 14·45, Առանց խօսքի պատմու– թիւն։

Ժամը 15, «Եւրոպատեսիլ» — Լուկա– նոյի մեծ մրցանակը (հեծանիւ)։

Ժամը 16·30, Ձեռնադաշնակի եղանա– կակի մը վրայ՝ յիշատակներ։

Ժամը 17·15, Տեղեկութիւններ։

Ժամը 17·20, Շարժանկար. — Լուռ թշնամին։

Ժամը 19·10, Թատերական նորութիւն– ներ։

Ժամը 19·25, Թերթօն (Դրախտի ան– կիւն մը)։

Ժամը 20, Տեղեկութիւններ։

Ժամը 20·20, Կիրակի – մարզական։

Ժամը 20·45, Շարժանկար՝ Քաղաքա– ցի Քէյն Օրսոն Ուէլսի նշանաւոր փիլմը։

Ժամը 22·40, Վերջին տեղեկութիւն– ներ։

տասխան են ընթերցողներու մակարդա– կին։

Այո՛, ի վերջոյ մակարդակն ալ դեր մը կը կատարէ։ Վերը մնացողները չեն կարդացուիր, վարը մնացողները ոչ մի– այն կը կարդացուին, այլեւ կը փնտռու– ուին։

Բայց ձեւ մը, միջոց մը, դարման մը չկա՞յ հայ գրքին անմխիթար վիճակը մխիթարականի վերածելու համար։

Հայ գիրքը նոյն «որբեւայրի՞»ն պիտի մնայ միշտ։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

(*) Յառաջ.— Այս գրքին մասին իր ատենին, ասկէ երկու տարի առաջ, մեր սիւնակներուն մէջ արտայայտուած են՝ Շաւարշ Նարդունի եւ Մ. Պարսամեան։ (Յառաջ՝ 1961 Դեկտ. 6 եւ 7)։

ՄԵՐ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.— 20·30 Լա Թոսքա։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 19·20 Ի. Դա– րու մարդը։

Ժամը 20·30, Քլօտ Տը Լիոն, 14 պատ– կերով դիմագիծ մը։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 19·20, Ի. դարու մարդը։

Ժամը 21·30, Ընթերցումներ բոլորին համար։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. — Փոքրերու համար, ժամը 16·30էն 18·40 «Անթէնը մերն է»։

Ժամը 19·20, Ի. Դարու Մարդը։

ՈՒՐԲԱԹ.— 20·20, Աշխարհի եօթն օ– րերը։

Ժամը 21·5, Հրաւէր պարի։

Ժամը 21·35, Երբ Հնդկաստանի սիրտը կը բաբախէ։

ՇԱԲԱԹ.— Ժամը 10, Նուագահան– դէս սթերէոֆոնիով։

Ժամը 17·15, Նուագախումբին գաղտ– նիքները։

Ժամը 17·30, Նուագահանդէս՝ Շոս– թաքովիչ։

Ժամը 20·30, Շաբաթական թերթօն «Յանուն օրէնքի»։

Ժամը 22·20, Սինեփանորամա։

ԼՍԵՑԷ՛Ք

ԿԻՐԱԿԻ.— Ժամը 12·5 Շանսոնիէ (Ֆրանս 2)։

Ժամը 14·15ին Կիրակին բաղկաթոռի մը մէջ, (Փարի – Էնթէր – Ֆրանս 1)։

Ժամը 17·45, Մոնթրէօյի փառատօն (Ֆրանս 1 եւ 3)։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.— Ժամը 8, Մեծ քա– ղաքակրթութիւնները (Ֆրանս 3)։

Ժամը 11·24, Ջութակ՝ Եաշա Հայֆէց (Ֆրանս 3)։

Ժամը 21·30, Թիթօ Սքիփա (Ֆը– րանս 2)։

Ժամը 23·20, «Կրօնական ժամեր» Էվ Կոլիւքէզի եւ Ռուբէն Մելիքի պատրաս– տութիւն (Ֆրանս 1)։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 11·18, Սալա– զարանի գանձերը (Ֆրանս 1)։

Ժամը 14·15, Գեղեցիկ – արուեստից նուագահանդէս, Տավիտ Օսթրախ (Ֆը– րանս 3)։

Ժամը 20, Զայնասփիւռի համաշխար– հային Շաբաթ, բացման նուագահան– դէս, Իններորդ Համանուագ (Պեթհովէն) (Ֆրանս 3)։

Ժամը 20·30, Ոստիկանական թատեր– գութիւն (Ֆրանս 2)։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 22·50, Փըն– տռելով անցեալ Ռիվ – Կօշը (Ֆրանս 1)։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.— Ժամը 17·30, Բա– նաստեղծներ եւ երաժիշտներ, Մարսէլ Տըլանուայի յիշատակին (Ֆրանս 3)։

Ժամը 23·20, Ցիկան երաժշտութիւն, (Ֆրանս 1)։

ՈՒՐԲԱԹ.— Ժամը 10·55, Մեծ դեկա– վարներ.— Հերպէրթ Ֆոն Քարայեան, (Ֆրանս 3)։

Ժամը 23·20, «Մարդկային ժամեր», Էվ Կոլիւքէզի եւ Ռուբէն Մելիքի պատ– րաստութիւն (Ֆրանս 1)։

ՇԱԲԱԹ.— Ժամը 10·55, Վիլհելմ Քէմֆ կը նուագէ Պեթհովէնէն դաշնակի կտորներ (Ֆրանս 3)։

Ժամը 13·30, Հարիւր լաւագոյն տե– սարաններ՝ Անտրէ Ռուսէն (Ֆրանս 3)։

Ժամը 21·18, Պատմութեան Դատաս– տանը (Ֆրանս 2)։

Ամբողջ Շաբաթը, ամէն ժամու Ֆը– րանս 4 (Օր – Ֆիտելիթէ) երաժշտական ընտիր կտորներ կը սփռէ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐ

Առանց հողի բոյսեր աճեցնելու աշխա– տանքներ կը կատարուին տարիներէ ի վեր՝ բազմաթիւ երկիրներու մէջ։ Հա– յաստանի մէջ ալ, 1956էն սկսեալ, Ակադ. Գ. Դաւթեանի ղեկավարութեամբ յա– տուկ պրպտումներ եւ փորձեր կը կա– տարուին այս ուղղութեամբ։ Ըստ հայ գիտնականին, առանց հողի բոյսերու մը– շակումը թէ աւելի աժան, եւ թէ աւելի առատ կ'ըլլայ։

Սեպտեմբեր 30ին, Երեւանի մէջ բաց– ուած է խորհրդաժողով մը՝ նուիրուած վերոյիշեալ հարցի քննութեան։ Խորհր– դաժողովին կը մասնակցին օտար գիտ– նականներ՝ Խորհ. Միութեան զանազան շրջաններէն։

×

Վիէննայի մէջ վերջերս գումարուած ընդհանուր վիրաբուժական միջազգային համագումարին մասնակցած է Փրոֆ. Իսահակ Իսահակեան, Հայաստանէն։

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի մէջ Ջղային դրութեան վե– րաբերեալ դասախօսութիւն մը տուած է Քանատայի Քինկսթըն համալսարանի բժշկական ճիւղի փրոֆէսօր՝ Վարու– ժան Պասմաճեան։

×

«Հայաստան լայն թափի գիտական հետազօտութիւններու երկիր մըն է», յայտարարած է Հայաստան իր այցելու– թեան առթիւ, Անգլիոյ Գիտութեան նա– խարարութեան տեղակալը՝ Ռոճըր Կու– իրք։

Անգլիացի գիտնականը խօսակցած է Ակադ. Վ. Համբարձումեանի հետ եւ տեսակցութիւն մը ունեցած՝ Վազգէն Ա.ի հետ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

...հաւատացանք որ դուրսէն չտեսնը– ...ք։

– Տասը վայրկեան է որ ձեզի կը կան– ..., ըսաւ Մարկրիթ իր պատուհանէն, ...թէ հրամայական շեշտով մը։

– Ի՞նչ կ'ուզէք։

– Կ'ուզէի որ անմիջապէս հոս գայիք։

– Ինչո՞ւ։

– Վասնզի Ն...ի կոմսը տակաւին հոս ...է եւ սոսկալի կերպով կը ձանձրացնէ ...զիս։

– Հիմա չեմ կրնար գալ։

– Ի՞նչ արգելք ունիք։

– Երկու երիտասարդներ կան, որոնք ...ուզեր երթալ։

– Ըսէք անոնց թէ դուրս պիտի ելլէք։

– Ըսի։

– Է՛ ուրեմն, թողէք զանոնք ու դուք ...ելէք։ Երբ տեսնեն թէ դուրս ելած էք, կ'առնեն կը քալեն։

— Այո, ամէն բան տակնուվրայ ընելէ ետքը։

— Բայց ի՞նչ կ'ուզեն։

— Ձեզ տեսնել կ'ուզեն։

— Անուննին ի՞նչ է։

— Անոնցմէ մէկը կը ճանչնաք, Մ. Կասթօն Ռ...ն է։

— Ա՛հ, այ՛ո, կը ճանչնամ։ Միւսը ո՞վ է։

— Պ. Արման Տիւվալ։ Չէ՞ք ճանչնար։

— Ոչ, բայց հոգ չէ, բերէք, ինծի համար ամէն ոք կոմսէն աղէկ է։ Կը սպասեմ ձեզ, շուտ եկէք։

Մարկրիթ պատուհանը գոցեց, Բրիւ– տանս ալ իրը։

Մարկրիթ, որ պահ մը յիշած էր դէմ– քըս, չէր յիշեր անունս։ Ես աւելի աղէկ պիտի սեպէի որ ծաղրելի վիճակիս մէջ յիշէր զիս քան թէ այսպէս մոռնար։

— Գիտէի թէ մեզ տեսնելով ուրախ պիտի ըլլար, ըսաւ Կասթօն։

— Ասոր ուրախ ըլլալ չեն ըսեր, պա– տասխանեց Բրիւտանս շալը եւ գլխարկը առնելով, ձեզ կ'ընդունի որպէսզի կոմսը ճամբէ։ Ջանացէք կոմսէն աւելի հա– ճելի ըլլալ, ապա թէ ոչ ես գիտեմ Մար– կրիթին բնութիւնը, հետս պիտի աւրուի։

Բրիւտանսի ետեւէն վար իջանք։

Ինծի անանկ կուգար թէ այս այցելու– թիւնը մեծ ազդեցութիւն պիտի ունե– նար կեանքիս վրայ։

Աւելի յուզուած էի քան այն իրիկու– նը, ուր ներկայացուեցայ Օփերա – Քո– միքի իր օթեակին մէջ։

Երբ հասանք ծանօթ բնակարանին դրանը առջեւ, սիրտս այնքան ուժգին կը բաբախէր որ խելքս գլուխս չէր։

Դաշնակի ձայներ լսեցինք։

Բրիւտանս դուռը զարկաւ։

Դաշնակին ձայնը դադրեցաւ։

Կին մը, որ ընկերուհիի կը նմանէր քան թէ սպասուհիի, եկաւ դուռը բա– ցաւ։

Սրահը գացինք եւ անկէ անցանք ներք– նասենեակը, որ այն ատեն ճիշդ այն վի– ճակին մէջ էր, ուր ետքը տեսանք զայն։

Երիտասարդ մը վառարանին կռթնած էր։

Մարկրիթ, դաշնակին առջեւ նըս– տած, մատները կը սահեցնէր ստեղնա– շարին վրայ, եւ զանազան կտորներ կը սկսէր առանց զանոնք աւարտելու։

Այս տեսարանը ձանձրոյթ կը յայտ– նէր։ Կոմսը իր ոչնչութեան պատճառած շփոթութենէն կը ձանձրանար, իսկ Մար– կրիթ՝ այս անտանելի մարդուն այցե– լութենէն։

Բրիւտանսի ձայնը լսելով, Մարկրիթ ոտք ելաւ եւ Տիկին Տիւվէրնուայի հետ շնորհակալութեան ակնարկ մը փոխանա– կելէ ետք մեր մօտ գալով ըսաւ.

— Հրամմեցէ՛ք, պարոննե՛ր, բարի ե– կաք։

Թ.

— Բարեւ, սիրելի Կասթօնս, ըսաւ Մարկրիթ ընկերոջս, ուրախ եմ ձեզ տեսնելուս։ Ինչո՞ւ Վառիէթէի մէջ օթ– եակս չեկաք։

— Կը վախնայի որ անհանդիստ կ'ը– նեմ ձեզ։

— Բարեկամները, — եւ Մարկրիթ շեշտեց այս բառը, որպէս թէ կ'ուզէր հասկցնել հոն գտնուողներուն որ թէեւ ընտանեբար կ'ընդունէր Կասթօնը, բայց անիկա բարեկամ մըն էր եւ այնպէս ե– ղած էր միշտ, — երբեք անհանդիստ չեն ըներ մարդը։

— Ուրեմն կը ներէ՞ք որ ձեզ ներկայա– ցնեմ Պ. Արման Տիւվալը։

— Արդէն պատիւ ունեցած եմ ձեզի ներկայացուելու, ըսի խոնարհելով եւ դրեթէ հասկնալի կերպով խօսելով։

Մարկրիթ իր սիրուն աչքերով կարծես թէ յիշել ուզեց, բայց չյիշեց կայ չյիշել ձեւացուց։

— Երախտապարտ եմ որ, ըսի այն ա– տեն, առաջին անգամ ձեզի ներկայաց– ուիլս մոռցեր էք, վասն զի այն օրը շատ ծաղրելի եղայ եւ անշուշտ խիստ տաղ– տկացուցիչ երեւցայ ձեզի։ Երկու տարի առաջ էր, Օփերա – Քոմիքի մէջ։ Էո– նէսթ ...ի հետ էի։

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանոր - դագրութեան պայմաններն են.—
ՖՐԱՆՍԱ
Տարեկան 60 *Ֆրանք*
Վեցամսեայ 35 *Ֆրանք*
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 *Ֆ.*:
Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ *եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական ծանր գործը:*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը, չատ հանդըստաւէտ տան մը մէջ, տնական գործերու եւ երկու երախաներով զբաղելու համար: Ազուոր սենեակ, պարտէզ, ընտանեկան կեանք, գրաւոր կամ անձամբ դիմել.— Փափազեան,
109, Fbg. Saint-Honoré

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՄԵՐԳ
ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17
ՍԱԼ ԿԱՎՈ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ:
Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
Կը պարունակէ 669 *հին ու նոր երգեր,* 455*ը ձայնագրուած*

Գին 20 *Ֆր., առաքման ծախքով* 22 *Ֆր.*
Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն
51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)
Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ
Գ. հատորի օրինակները ծախուած են: Նորեր պիտի հասնին շուտով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց յանձնախումբը կը խնդրէ կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ հետեւեալ թուականները.—
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 19, *ցուցահանդէս հայ արուեստագէտներու նկարիչ, արձանագործ եւ փորագրիչներու գործերուն:*
Հայկական Թանգարանը, 52 Ավընիւ Ֆոշ, (*Փարիզ* 16):
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7, 8, 9, 10, *«Բարենպատակ վաճառք»:*
Յառաջիկային պիտի տրուին մանրամասնութիւններ:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 15*էն* 17*, Մշակոյթի Տան մէջ:*

ՄԻՋ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները այս Երկուշաբթի, ժամը 17*էն* 19*ը, Մշակոյթի Տան մէջ:*
Կարեւոր օրակարգ: Ճշդապահութիւն եւ ներկայութիւն անհրաժեշտ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Օրը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, 27 Հոկտ. Մոլիէրի շքեղ սրահին մէջ:

×

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի աւանդական պարահանդէսը Նոյեմբեր 16, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	ֆր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Ջրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ: Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ, 6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ
PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵԼԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Ա. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն եւ նուագախումբ: Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր:
Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ
Կիրակի, Նոյեմբեր 3*, ժամը* 16*էն* 24
HOTEL LUTETIA
43, BLD. RASPAIL (Métro : Sèvres-Babylone)

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*Բանաստեղծութիւն*)
ՎԱՀԷ ՔԱՋԱ	Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ *եւ* փլասթիք *— ծածկոցներ. —*
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

—INFORMATION—
CONCERNANT les personnes possédant en TURQUIE
des

LIVRES TURQUES BLOQUÉES

Adressez-vous à la

BANQUE OTTOMANE

7, Rue Meyerbeer, **Paris (9e)**

Pour déblocage et transfert de ces fonds

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահմանի՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 15 OCTOBRE 1963

Le Numero : 0,30 Fr.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9834

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9834

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ 63»

Յաջորդ օրուան համար, առաջնորդին հետ Սեւանայ լճին շրջապտոյտը կազմակերպուած էր եւ Գեղարդի այցելութիւնը: Միամտաբար կը խորհէի թէ առաջին պտոյտը — որ երեք ժամ կ'առնէ— ճամբան առաջ պիտի ընէինք եւ երկրորդը՝ յետոյ, բայց հաւանաբար սարսափեցուցած էի թարգմանս, քանի որ երկուքը միասին կապեցինք շատ ուշ Երեւան վերադառնալու համար: Բայց ի՜նչ գեղեցիկ օր եւ ի՜նչ սքանչելի օդ:

Այս պտոյտները յաւելեալ բան մը կարժէին «Լիւքս - յաճախորդ»ի իմ դիրքիս վրայ եւ քանի մը ռուբլի պէտք եղաւ: Պանդոկին գանձապահը այնքան փոթեցաւ հաշիւներուն մէջ եւ այնքան յաւահատ կերպով կը խառնէր իր հաշուիչը եւ հաշուելու մեքենան (մէկը միւսը քննող), որ կէս ժամ հարկ եղաւ ըսելու համար այն երեսուն ռուբլիները որոնց պէտք ունէի: Երբեք այդքան դանդաղութիւն՝ չէի տեսած:

65 քիլոմեթր լեռնային ճամբայ ունինք Սեւանայ լիճ հասնելու համար, Կովկասի մեծագոյն լիճը, որ երկրի մակերեսէն երկու հազար մեթր բարձր է, Թիֆլիզի ճամբուն վրայ: Նախորդ օրը օդանաւով վրայէն անցած էինք եւ շատ զարմացած էի այդ կարեւորութեամբ ջուր տեսնելով լերան մէջ եւ բարձրութեան մը վրայ, ուր աւելի հաւանական կը նկատեմ երկու լերան միջեւ կորսուած փոքր լիճեր գտնել քան տեսակ մը Ժընեւի լիճ: Սեւանէն կը բխի անդուսպ Հրազդանը:

Ճամբան բաւական լաւ է, առանց ձիւնի, բայց մերթ ընդ մերթ ձիւնակոյտեր ցոյց կուտային թէ ձմեռը աւելի խիստ եղած էր լեռներուն մէջ քան Երեւանի բարձրաւանդակին վրայ, ուր կը ձիւնէ եւ կը սառի շատ հազուադէպօրէն: Գիւղերը որոնցմէ կ'անցնէինք այս ձիւնահալքի եղանակին, ճոխութիւն չէին արտայայտեր եւ լպրծուն ցեխ մը կը շրջապատէր իւրաքանչիւր տուն, կը ծածկէր ագարակներու բակերը եւ չզգացինք հաւաքական մեծ շէնքերու ներկայութիւնը, ինչպէս Ուկրանիոյ եւ Ռուսաստանի մէջ:

Մենք մեզի հարց կուտայինք թէ արդեօ՞ք մարոքեան ատլասէն կամ Սպանիոյ բարձր սիէռաներէն կ'անցնէինք, բայց հոս քրիստոնէութիւնը միշտ ասպարէզ կորզած է իսլամին եւ ի վերջոյ, ժայռերն ու ես որոշեցինք որ աւելի վերջին Քասթիլա մըն էր քան հիւսիսային Ափրիկէի տեսարան մը:

Բեռնատար կառքերը հազուադէպ են, բայց սիրուն ձիաքարշ կառքերու հանդիպեցանք եւ Խորհ. Միութիւն կատարած երեք ճամբորդութիւններուս ընթացքին, առաջին անգամն էր որ բուն թրօյքաներ տեսայ, այսինքն երեք ձիով կառքեր: Այս ամբողջ երկիրը պէտք է որ - ցամաք ըլլար ամառը եւ անտառներու բացակայութիւնը, մինչեւ իսկ ծառերու չգոյութիւնը, անհերքելի եւ բաւական դաժան երեւոյթ մը կուտար այդ կողմերուն:

Զառիվեր էր ճամբան, միշտ լաւ՝ բայց երբեմն կորուած վտանգաւոր փոսերով: Վերջապէս հասանք Սեւանայ արտասովոր լիճը, որուն բիւրեղեայ ջուրերը կը տարածուէին մինչեւ հորիզոնը՝ 80 քիլոմեթրի վրայ: Մեր առջեւ տարօրինակ թերակղզի մը կը ցցուէր, ուր Թ. դարուն մենակեացներ հաստատուած էին, որոնց համեստ մատուռները, արտաքնապէս տակաւին շատ լաւ պահուած, կը վկայէին Հայաստանի մէջ քրիստոնէական ներկայութեան հնութիւնը:

Մեզմ այլ սառուցեալ փոքրիկ հով մը կար, երկու հազար մեթրի վրայ, բայց մատուռներու կամարներուն տակէն, տեսարանը բաւական գեղեցիկ էր լիճին ջուրին երեսը՝ որուն թափանցիկութիւնը աւելի կը շեշտուէր վերէն դիտուած, քան ջուրին մակարդակէն: Հոս ալ, հանգստեան տուներ կային, բուժարաններ, այս շրջանին պարապ, որոնք ծայրէ ծայր կը լեցուին եղեր ամառը: Այս հաստատութիւններուն պանդոկային կարելիութիւնները, ըստ իս, քանի մը հարիւր անկողինը չանցնիր: Ըսելու համար թէ ինչ կայ տակաւին, ընելիք Խորհ. Միութեան եւ մասնաւորաբար Հայաստանի մէջ, կազմակերպելու համար ամառնային զբօսանքները ժողովուրդի մը, որուն ապրուստի օրէ օր բարձրացող մակարդակը՝ անխուսափելի կերպով զայն պիտի առաջնորդէ միշտ ա'լ աւելի դէպի ամէն տեսակ զբօսանքներ: Անտարակոյս, մեր շրջաններուն մէջ Սեւանայ լիճը նոյնքան յաճախուած կ'ըլլար որքան Ժընեւի լիճը, եւ երեւակայեցէք Ժընեւի այս լիճը Լիոնէն 65 քիլոմեթր հեռու:

Զարմանքով դիտեցի թէ մեր թարգմանը՝ դժուար արտասանելի անունով թաղերէ անցուց մեզ, առանց վերստին անցնելէ Երեւանի կեդրոնէն, եւ մեր «Զիմ» ինքնաշարժին համար քանի մը վտանգաւոր ճամբաներէ ետք, նեղ բայց սքանչելի ճամբայ մը գտանք, որ մեծամտօրէն կառուղի կոչուած է, և որ մեզ առաջնորդեց Գառնի, ապա Գեղարդի վանքը:

(3 Շար.) ԱԼՊԷՐ ՄԱՀԻՒՋԻՒ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՊԻԼԻՈՅ ՀԱՐՑԸ ՓԱԿՈՒԱԾ Է

Կ'ԸՍԷ ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ

ԲԱՅՑ ՀԱՐՑԵՐ ԿԸ ԾԱԳԻՆ ՄԱՐՈՔԻ ՀԵՏ

Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Պէն Պելլա յայտարարեց.— «Մեզի համար Քապիլիոյ հարցը փակուած է»: «Այս յաղթանակը, կ'ըսէ Պէն Պելլա, Քապիլ ժողովուրդին յաղթանակն է որ մերժեց ապստամբութեան տուած զէնքերը: Կառավարութեան եւ քաղաքական բիւրոյին դիրքը, հանդարտութեան եւ պաղարիւնութեան դիրք մը եղաւ Այթ Ահմէտի նման արկածախնդիրներու առջեւ»:

Պատասխանելով իրեն եղած հարցումի մը ապստամբութեան պարագլուխներուն մասին, Պէն Պելլա ճշդեց.— «Պարզ է որ Այթ Ահմէտ եւ Գնդ. Մոհանտ Էլ Հաճ պիտի ձերբակալուին»:

Ալժերիոյ նախագահը կոչ մը ըրաւ նաեւ բոլոր «չարքայիններուն եւ անկեղծ ծունուտներուն որոնք խաբուելով նետուած էին այդ ոճրային արկածախնդրութեան մէջ, որու գլխաւոր պատասխանատուն Այթ Ահմէտն է, որ վերադառնան իրենց տուները եւ զօրանոցները»: Բոլորը պէտք է վերադառնան ԷՖ ԷԼ ԷՆի մեծ ընտանիքին ծոցը եւ Պէն Պելլա կը խոստանայ որ ազատ կերպով կրնան իրենց միանալ 1964ի համագումարին առեն: Պէն Պելլա չէ ճշդած այդ համագումարին թուականը: Պէն Պելլա անդրադարձաւ նաեւ Ֆրանսացի լրագրողներուն որոնք վերջերս արտաքսուած են.— «Ըսինք կարգ մը լրագրողներու որ իրենց թունաւոր գրիչը տանին ուրիշ տեղ պոռտացնեն»: (Լը Մոնտի թղթակիցն ալ արտաքսուեցաւ):

Կը մնար ուրիշ կարեւոր հարց մը՝ Մարոքի հետ տարակարծութիւնը.— «Այն ժամուն երբ փոքր ձայներ կը լսուին, կ'ուզենք շեշտել թէ որքան կը պահենք մեր պաղարիւնը: Նախագահ Պուրկիպա բանագնացներ ղրկած է Ալժէ եւ Ռապաթ: Լուռ կը մնամ չդժուարացնելու համար իրենց գործը, բայց պիտի մաղթէինք որ մեր մարոքցի եղբայրները մեզի պէս, պաղարիւն մնան: Այս հարցերը միայն խօսելով կրնան լուծուիլ: Վտանգաւոր է կարծել թէ որ կրնան ուրիշ ձեւով կարգադրուիլ քան եղբայրական գրոյցով: Կը հրաւիրենք մեր մարոքցի եղբայրները որ տէր կենան իրենց յանձնառութեանց, գլխաւորաբար Ուճտայի որ Թլեմսէնի մէջ ժողով մը կը նախատեսէր եւ որ տեղի չունեցաւ»:

Պատասխանելով հարցումի մը, ճշդեց թէ դէմ չէ որ Մաղրէպի երեք Արտաքին նախարարները հանդիպում մը ունենան:

×

Մարաքէշի մէջ, Մարոքի թագաւորը՝ Հասան Բ., կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է եւ շեշտած թէ կարեւորն այն է որ Ալժերացիք ընդունին սահմանագլուխի հարցին մասին խօսիլ: Ինչ կը վերաբերի Թունուզցիներու միջամտութեան, թագաւորը յայտնած է թէ պիտի ընդունի Թայէպ Սլիմանի, բայց կը թուի թէ Ալժերացիք տրամադիր չեն խօսելու:

× Տիկին Ժաքլին Քենըտի Մարոք հասած է ուր քանի մը օր պիտի հիւրասիրուի Հասան Բ.ի կողմէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՏԻԹ ՓԻԱՖԻ յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Փէռ - Լաշէզի գերեզմանատունը Երկուշաբթի առաւօտ: Մինչ նախապէս յայտարարուած էր որ պապական յատուկ հրամանով, կրօնական յուղարկաւորութիւն պիտի կատարուէր, յետագային Փարիզի Արքեպիսկոպոսարանը կը ճշդէր մասնաւոր զեկոյցով մը որ տարաբախտ արուեստագիտուհիին «անկանոն վիճակը» թոյլ չէր տար նման բան մը, բայց կը հրաւիրէր ժողովուրդը որ աղօթէ անոր հոգւոյն հանգստեան համար: Մինչեւ Երկուշաբթի հազարաւոր կիներ, երախաներ եւ երիտասարդներ տողանցած էին անոր դագաղին առջեւ: Շաբաթ օր արդէն սալ ծախողներու մօտ էտիթ Փիաֆէն ոչ մէկ սալ մնացած էր:

ԻՏԱԼԱՑԻ հրատարակիչը՝ Ճիանճիաքոմօ Ֆելթրինէլլի յայտարարած է Ֆըրանքֆուրթի միջազգային ցուցահանդէսին մէջ թէ պիտի հրատարակէ Ֆիտէլ Քասթրոյի առաջին գիրքը՝ «10 տարի պատերազմ եւ յեղափոխութիւն»: Միլանոյի այս նոյն հրատարակիչն է որ հրապարակ հանեց Փասթերնաքի Տոքթ. Ժիվակօն, 1957ին:

ՔԱՐԱՔԱՍԻ մէջ ձերբակալուած է համայնավար կուսակցութեան պետը:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը յայտարարած է թէ Գերմանիոյ վերամիացումը եւ Պերլինի հարցը գլխաւոր խոչընդոտներն են արեւելք - արեւմուտք մերձեցման մը:

ՊԵԼԿՐԱՏԷՆ հասած լուրերու համաձայն Միլովան Ճիլաս ազատ պիտի արձակուի «Խօսքի վրայ»: Համայնավար նախկին պարագլուխը ութ տարի, ութ ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր, որովհետեւ պետական գաղտնիքներ մէջտեղ հանած էր «Զրոյցներ Սթալինի հետ» հատորին մէջ:

ՌՈՒՍԵՐԸ երկու օր յապաղումով ձըգեցին որ ամերիկեան կառախումբը անցնի դէպի արեւմտեան Պերլին իր ճամբուն վրայ: Ծանօթ է որ արդէն հանդիպած էին առջի օր:

ԿԱԿԱՐԻՆ յայտարարեց Մեքսիքոյի մէջ որ Ռուսերը մէկը պիտի ղրկեն լուսին, գալ տարի:

ՆԻՔՍԸՆ յայտարարեց թէ թեկնածու պիտի չըլլայ նախագահութեան:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ դէպի Փարիզ վերադարձի ճամբան առած է վեց հոգիէ կազմուած Ծերակոյտի մշակութային յանձնախումբը, մէկ շաբաթ Պարսկաստան մնալէ ետք:

ԿԱՌՔԵՐՈՒ ցուցահանդէսը դուռները փակեց Կիրակի օր, 750 հազար այցելու ունեցած է այս տարի:

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ բոլորովին հեռացան Պիզերթէն, Թունուզի նուիրելով իրենց բոլոր հաստատութիւնները, ինչպէս ելեկտրակայաններ, զօրանոցներ, օդակայանը իր ռատառներով եւ նաւահանգիստի բոլոր կազմածները:

ՇՈՒ-ԷՆ-ԼԱՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՇՓՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

Մամուլի բրիտանական Ռօյթըր գործակալութեան տնօրէնին կարգ մը յայտարարութիւններ ընելով, Շու Էն Լայ շեշտած է թէ հիմնական տարակարծութիւններ կը մնան, Խորհ. Միութեան եւ Չինաստանի համայնավար կուսակցութեանց միջեւ եւ Խորհ. Միութիւնը այդ տարակարծութիւնները տարած է երկու պետութեանց մէջ անհամաձայնութեան սատիճանին: Շու Էն Լայ կը խորհի թէ այդ տարակարծութիւնները կուսակցական սահմանին մէջ պէտք է մնան:

Ինչ կը վերաբերի Միացեալ Նահանգներու եւ Չինաստանի յարաբերութեանց, Շու Էն Լայ յայտնեց թէ ցորչափ Միացեալ Նահանգները չեն փոխեր իրենց յարձակողական ընդհ. քաղաքականութիւնը իրենց դէմ, դժուար է մօտեցնել Չինաստանն ու Ամերիկան:

Չինաստան կ'ուզէ բարեկամական յարաբերութիւններ պահել աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն հետ: Բայց բարեկամական յարաբերութիւններ չեն կրնար պահել որեւէ երկրի հետ որ բռնաբարելով խաղաղ համակեցութեան հինգ ըսկզբունքները իրենց վրայ կը յարձակի, ինչպէս կ'ընեն, օրինակի համար, Միացեալ Նահանգները Ֆորմոզայի մէջ:

Մեծն Մալեզիայի դաշնակցութիւնը բռնի ուժով ստեղծուած է առանց ժողովուրդներու ազատ արտայայտութեան:

Հարաւային Վիէթ - ՆԱՄԻ բոլոր անցուդարձերը հետեւանքներն են Միացեալ Նահանգներու զինեալ յարձակման եւ միջամտութեան: Միացեալ Նահանգները պէտք է քաշեն իրենց ուժերը, նոյնիսկ տը Կոլ այն յոյսը արտայայտած է որ Հարաւային Վիէթ - Նամը անկախ ըլլայ օտար որեւէ ազդեցութենէ:

Չինաստանի տնտեսական վիճակը փայլուն չէ: Առաջին պատճառը բնական աղէտներն են որ երեք տարի շարունակուեցան: Յետոյ կ'ուզեն ազգային տնտեսութիւն մը ստեղծել որ թոյլ տայ իրենց աւելի կռթնելու իրենց ճիգերուն վրայ:

Վերջապէս, Շու Էն Լայ հաստատեց թէ Չինաստան կ'ուզէ առեւտրական յարաբերութիւններ ստեղծել արտասահմանի հետ: Նման շփումներ կան արդէն Ճափոնի, Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ հետ:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Այս տարի միջազգային կազմակերպութեան համագումարը տեղի ունեցաւ Եւրոպայի ամէնէն բանուկ նաւահանգիստին՝ Ամսթերտամի մէջ, որ երբեմն միջազգային դրամատէրերու քաղաքն էր: Անգլիոյ Աշխատաւորականներ, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ Սոցիալ-Դեմոկրատներ, Շուէտի, Հոլանտայի, Նորվեկիայի, Ֆրանսայի ընկերվարականներ իրենց մասնակցութիւնը բերին այժմէական հարցերու շուրջ բանաձեւեր առաջարկելով:

Աշխատաւորական կուսակցութեան ղեկավար Ուիլսըն կրկնեց Համպուրկի մէջ խօսած ճառը, պահանջելով կեդրոնական Եւրոպայի ապազինումը: Գերման Սոցիալ Դեմոկրատ Պրանտ պարզեց իր կուսակցութեան տեսակէտը. «Պատրաստ ենք վիճելու միջազգային մեղմացումի խնդիրներուն շուրջ զինուորական ուժերու հաւասարակշռութեան հիման վրայ՝ յարաբերաբար գերման հարցերուն»:

Ֆոն Հասըլ մերժեց երկու պլոքներու միջեւ ոչ-յարձակման դաշինքի մը ստորագրութիւնը, որովհետեւ Ատլանտեան Ուխտը պաշտպանողական է, ոչ մէկ ատեն մտադիր եղած է յարձակման: Ճառախօսը յիշեց Խրուշչեւի խօսքը հակակորիզային դաշինքի ստորագրումէն ետք. «Այսպէս կը գրաւուին նոր դիրքեր յեղափոխութեան համար»:

Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետ Վիլլի Պրանտի համաձայն «նոր ուղիներ» փնտռելու է 17 միլիոն Գերմաններու նիւթ. եւ բարոյական կեանքը բարելաւելու համար: Սոցիալ Դեմոկրատները կը պայքարին Ատընաուըրի տեսակէտին դէմ՝ կամ Գերմանիոյ միութիւն կամ յարաբերութիւն Արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար կառավարութեան հետ: Մ. Նահանգները հրաժարած են արեւմտեան երկիրները ազատագրելու ծրագրէն, անոնց հետ սկսան բարելաւել իրենց յարաբերութիւնները, ուստի նուաղած են միութեան յոյսերը: Այս դառըն իրողութենէն գերման ընկերվարականները կը հետեւցնեն, թէ անգիջող դառնալով Ուլպրիխթի կառավարութեան հանդէպ՝ Արեւելեան Գերմանիոյ բնակիչներուն կացութիւնը կը ծանրանայ: Պրանտ կը յուսայ թեթեւցնել իրենց լուծը որոշ ազատութիւններ ստանալով, ատոր համար ալ հարկ է «լեհացնել» արեւելեան մասը:

Ուրիշ մը՝ Ֆրանց Թեուք կը յայտնէ տարբեր գաղափար մը. «Կը փափաքինք երկու Գերմանիաներուն միութիւնը, սակայն եթէ արեւելեանը ազատական վարչաձեւ որդեգրէ՝ կարելի պիտի ըլլայ հրաժարիլ միութեան ծրագրէն»:

Գերման Էրլըր զիջումներու փոխարէն զիջումներ կը պահանջէ Խորհ. Միութենէն, բայց կ'ընդունի որ «համայնավարութիւնը աշխարհի ամէնէն այպանելի քաղաքական դրութիւնն է»:

Ֆրանսացի ընկերվարական, նախկին վարչապետ Կի Մոլէ, կ'առաջարկէ Մոսկուայի դիմել եւ առաջարկել «վերատեսութեան ենթարկելու համայնավար վարդապետութեան հիմնական կէտերը՝ պրոլետար իշխանապետութիւնը, միակ կուսակցութեան մը տիրապետութիւնը եւ փաստել որ տնտեսական զարգացումը, որուն կը ձգտի ամբողջովին Մոսկուա՝ անհաշտ չէ ազատութեան հետ»: Ցարգելի ճառախօսը հաւանաբար համոզուած է որ Խորհրդային Միութեան վարիչները պիտի ընդունին «ընկերներ»ուն առաջարկները:

Նորվեկիայի նախկին արտաքին նախարար Լանկ կը ներկայացնէ աշխարհի բնակչութեան աճումին պատկերը եւ կ'առաջարկէ ծնունդներու սահմանափակումը: Հնդիկ ընկերվարական տիկին Սաքանթալա սահմանափակումը բաւարար չի գտներ, անհրաժեշտ կը նկատէ «ամլացումը»:

Իտալական Սոցիալ Դեմոկրատներու ղեկավար Սարակաթ կը պանծացնէ Սկանտինաւեան երկիրներու յառաջդիմութիւնները ընկերվարական վարչաձեւերու տակ, ուր անհատական ձեռնարկութիւնն ալ իր տեղն ունի: Երեսուն տարիէ ի վեր Շուէտի մէջ Ընկերվարականները իշխանութեան վրայ են, հոն անհատական ձեռնարկութեան բաժինը ութսուն առ հարիւր է տնտեսական գործունէութեան մէջ, Իտալիոյ մէջ աւելի է պետականացումը, բայց յոռի մատակարարութիւն ունի: Սկանտինաւեան երկիրներու մէջ հիմնական բարենորոգումներ կատարուած են ընկերային ապահովութեան, կրթական, առողջապահական եւ բնակարանային մարզերուն մէջ: «Այս երկիրներուն մէջ աշխատաւոր եւ քաղքենի կ'ապրին անբաղդատելիօրէն աւելի բարեկեցիկ քան խորհրդային քաղաքացիներն ու աշխատաւորները, մանաւանդ կը վայելեն ազատութիւն, խաղաղութիւն: Խորհրդային Միութեան մէջ չըկայ ազատութիւն աշխատաւորին համար, որ աշխատելու է հոն՝ ուր պետութիւն — փաթրոնը կ'ուզէ, ընդունելու է տրուած օրավարձքը, չի կրնար գործադուլ ընել: Գինները կը հաստատուին պետութեան եկամուտները աւելցնելու համար»:

Սարակաթ կը պայքարի ընկերվարական հայրենակիցներուն դէմ, որոնք գործակից են համայնավարներու, կը պահանջեն դրամատուներու, գործարաններու ազգայնացում, նահանգային ապակեդրոնացում եւ հողային վարձակալութեան ջնջում: Կ'առաջարկեն հողերը բաժնել հողագործներուն, առանց հողատէրերուն վճարումներ կատարելու: Ազգայնացումներ եւ հատուցումներ կատարելու համար միլիառներ տրամադրելու է մինչդեռ Իտալիոյ ելեւմտական կացութիւնը, մասնագէտներու յայտարարութեամբ, մտահոգիչ է:

Անգլիոյ Աշխատաւորականներէն ոմանք առաջարկեցին նոյն իսկ իրապէս ճանչնալ Արեւելեան Գերմանիան: Գերման Ընկերվարականներ կը զգուշանան ընդունելու առաջարկը յառաջիկայ ընտրութեանց ջախջախիչ պարտութիւն մը չկրելու համար:

Համագումարը կը հրաւիրէ ընկերները կառավարութիւններէն պահանջել արգիլելու զէնքերու վաճառումը Հարաւային Ափրիկէի:

Կը հրաւիրէ յոյն կառավարութիւնը ընդհանուր ընտրութիւններ կատարելու:

Կը դատապարտէ Զինաստանը Հնդկաստանի դէմ յարձակում գործած ըլլալուն համար:

Իր համերաշխութիւնը կը յայտնէ Սպանիոյ գործաւորներուն, որոնք գործադուլի մէջ են:

Կը փափաքի որ գործակցութիւն հաստատուի Հասարակաց եւ Ազատ Շուկաներու միջեւ:

Համագումարը հանդիպում մըն է: Անգլիացի Աշխատաւորականներ, Գերման Սոցիալ-Դեմոկրատներ կը յուսան, թէ յառաջիկայ իշխանութեան պիտի հասնին եւ պիտի վարեն Եւրոպայի ճակատագիրը աւելի ձեռնհասօրէն քան այսօրուան վարիչները:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ ՄԸ

ԽՆԴՈՒՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհրդաւոր նոր հիւանդութիւն մը, գիտնականներուն խոստովանիլ կուտայ՝ թէ «բան չեն կրնար հասկնալ» եւ խընդալէն կը մարեցնէ Վիքթորիա լճի շըրջանի բնակիչները:

Բայց, Ափրիկէի մեծագոյն լճի ափերուն տարածուած մէկ գիւղէն միւսը փոխանցուող խնդուքը՝ խնդալիք բան չէ:

Այսպէս կը թուի թէ «խնդուքի հիւանդութիւնն է, որ հիսթերիկ վիճակներու ախտանշաններ ունի: Այս հիւանդութեան պատճառը՝ ցարդ անծանօթ կը մնայ:

Վերջին մէկուկէս տարուան ընթացքին, այս հիւանդութենէն վարակուեցան աւելի քան հազար Ափրիկեցիներ, որոնցմէ շատեր դպրոցական տարիք ունեցողներ են:

Բազմաթիւ վարժարաններ փակուեցան այս համաճարակին պատճառով, որուն կեդրոնը՝ Արեւմտեան Թանկանիքայի Պուքոպա գիւղը կը թուի ըլլալ:

Մէկ քանի օրուան ընթացքին, Պուքոպայի մօտ գտնուող ուրիշ գիւղի մը բընակիչներն ալ վարակուեցան այս հիւանդութենէն եւ յանկարծ, բոլոր գիւղացիները սկսան «խնդալէն մարիլ»:

Բժիշկները բազմաթիւ հիւանդներ քըննեցին, բայց, անոնց մօտ տաքութիւն չգտան: Միայն նկատեցին որ, անոնց աչքերուն բիբերը անբացատրելի կերպով կը լայննային:

Այսպէս, բժիշկներուն համար, այս հիւանդութեան շուրջ ամէն ինչ անբացատրելի է:

Ուկանտայի Բժշկական վարժարանի դասախօս Տոքթ. Ռանքին եւ Պուքոպայի առողջապահական սպասարկութեանց պատասխանատու Տոքթ. Ֆիլիփ կ'ընդունին՝ թէ «բացարձակ մութի մէջ» կը գտնուին:

Կեդրոնական Ափրիկէի Բժշկական թերթին մէջ հրատարակուած իրենց զեկոյցին մէջ, երկու գիտնականները կը յայտնեն՝ թէ հիւանդութեան զոհերը գրեթէ միշտ Վիքթորիա լճի ափին գտնուող գիւղական վարժարաններու աշակերտներն են:

Լճին շուրջ կը գտնուին Քենիան, Ուկանտան եւ Թանկանիքան:

ՓՈԽԱՆՑԻԿ Է

Ամէն պարագայի մէջ, այնպէս կը թըւի՝ թէ հիւանդութիւնը փոխանցիկ է: Երբ մէկը հիւանդին հետ շփման մէջ մտնէ, անմիջապէս կը վարակուի «խընդուքի հիւանդութենէն» եւ կը սկսի խընդալ եւ յետոյ՝ լալ: Ապա՝ կը կորսնցնէ իր ուժերը եւ գլխաւորաբար իր միտքը եւ ուշադրութիւնը նիւթի մը շուրջ կամ խօսքի մը վրայ կեդրոնացնելու կարողութիւնը:

Կարգ մը հիւանդներ կը գանգատին՝ թէ «տարօրինակ բաներ կը դառնան իրենց գլխուն մէջ»:

Ցարդ չգտնուեցաւ ժահր մը, որ կարենար պատասխանատու նկատուիլ այս հիւանդութեան համար:

Տոքթ. Ռանքին միայն մէկ բացատրութիւն կուտայ — թէ՝ Պուքոպա գիւղի շրջակայքը հաւաքական հիսթերիի բռնուած է: Մինչեւ այսօր կարելի չեղաւ հերքել այս տեսակէտը:

Մեր շրջանին, նման հաւաքական հիսթերիներ հաստատուեցան Մեծն Բրիտանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ:

Միւս կողմէ, Միջին Դարուն Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ ամբողջ քաղաքներ վարակուեցան բանէ մը, որ այն ատեն «պարի մոլութիւն» կոչուեցաւ: Այդ քաղաքներու բոլոր բնակիչները ակամայ կը պարէին եւ չէին կրնար կենալ:

Պարի մոլութիւնը՝ այն ատեն վերագրուեցաւ ժանտախտին:

«ԿՈՒՐՈՒ» ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Խնդուքի հիւանդութեան համար, հաւանական բացատրութիւն մը կրնայ ըլ–

ԱՌԱԽՕՏԵԱՆ — ՇԵՓՈՐ —

Ա.

Ամէն կողմ սուգ կայ ու ցաւ, աղջամուղջը պատեր է մարդիկ, եւ հոգիները ցաւատանջ են, քանի որ պատերազմի չորրորդ տարին է: Հազար ինը հարիւր տասնըութը: Բայց ի՛նչ գարուն: Առաւօտը կը սահի հեշտօրօր, գաղջ, անտարբեր:

Հրշէջներու վարդագոյն զօրանոցին դէմ Ինճէեան դեղարանը հիւանդ է, ինչպէս ամբողջ շուկան: Իր ոսկեզօծ մեծ տառերը տժգուներ են եւ տախտակներուն ներկը կը թափի նշխար առ նշխար: Դեղագործ Արթաքի Էֆէնտին իր գրասեղանին առջեւ նստած է եւ խոր զըզուանքով ականջ մը կուտայ պաշտօնական զեկոյցին: Յաղթեցինք, պիտի յաղթենք, մեզմէ ջորի մը միայն մեռաւ, շաքարը պիտի սղէ, բոլշեւիկները սկսան մանուկներ ուտել: Ընթերցումը կը կատարէ ծերուկ Տոքթ. Փաշայեանը, դեղագործին դէմը նստած, եւ ինչ ինչ նախադասութիւններ կը կարդայ շարականի եղանակով, «ի Դանիէլէ մարգարէ»ով: Ծաղրելու իր ձեւն ալ այս է: Յետոյ կը խօսին պարտասած ձայնով մը: Բժիշկը շատ բան կը յուսայ Ամերիկայի Ուիլսընէն, իսկ դեղագործը՝ նոր բաշխուած պանիրի վէսիքայէն: Ցնցոտիներ հագած կիսամեռ Թուրք զինուորներ անօթի աչքերով ներս կը նային դեղարանէն, ու կը հեռանան աչքերնին ետեւ: Արթաքի Էֆէնտի կը սկսի ծուէնծուէն եղած դրամատոմսեր կարկտել ու ափովը արդուկել, դէմքը աւելի թըթուեցնելով: Դուռը կը բանայ ծաղկոտ լաճ մը, հանրածանօթ Բենիկը, ըսելով. — «Հաց կ'ուզե՞ս»: Դեղագործը կը հարցնէ թէ ի՞նչ տեսակ հաց է ու յետոյ կը գոչէ.— «Գետնին տա՛կը անցնի քու վէսիքայի հացդ: Դգալ մըն ալ պէտք է այդ ցեխը ուտելու համար»: Եւ մինչ Բենիկ կը հեռանայ, Արթաքի Էֆէնտի կը պոռայ ետեւէն.— «Եթէ զինուորի հաց գտնես՝ բեր, կ'առնեմ»:

Բժիշկն ու դեղագործը բոլորախորշին (բօթոնա) ետեւ գացին: Հոն է որ քիչ վերջ լսեցին Ազաւնիի խնդուքը: Տոքթ. Փաշայեան հարցուց թէ ինչ վիճակի մէջ է: Նշանածները շատ յարմարած են իրարու եւ կը պաշտեն մէկզմէկ: Երկուքն ալ կապուելիք խենթեր են: Իմ արիւններս կը դարձնեն: Գրեթէ ամէն առաւօտ Աւետիս կուգայ «պարտէզ», ու կը սիրաբանի Ազաւնիին հետ: Եթէ երբեք ես բուռն կերպով կը փափաքիմ պատերազմին վերջաւորութեանը, պատճառներէն մէկն ալ սա է թէ, այդ պարագային Ազաւնի պիտի ամուսնանայ, պիտի կորսուի, տէֆ պիտի ըլլայ, եւ ես, Արթաքի, մոմ մը պիտի վառեմ Ս. Թագաւորին առջեւ:

Բժիշկը պզտիկ եւ մաշած ակռաներով ժպտեցաւ ձեռքերը շփեց ու մտաւ նըրբանցքը: Յառաջացաւ կիսաստուերին մէջ, ու հասաւ այն դոց դրան առջեւ որուն ետին կը գտնուի «պարտէզը»:

«Պարտէզ»ը հագիւ երկու մեթր խորութիւն ունի: Պատերազմէն առաջ ան խճողուած էր հաստափոր շիշերով, տուփերով, սնտուկներով, որոնք երբեմն տախտակամէն վեր ալ կը բարձրանային: Այժմ ոչինչ մնացած է այդ բազարէն: Վաճառուած են, ծախուած են եւ մնացած է միայն հոր մը: Հոն է որ Ազաւնի կարեւոր գործեր կը գտնայ ընելիք, ամէն առաւօտ:

Ընդդիմացաւ Արթաքի Էֆէնտին: Բժիշկի ձեռքի հրաւէրներուն պատասխանեց ըսելով.. «Ձգէ՛ սա խենթերը»: Յետոյ՝ «կ'երեւայ քու սիրտդ կէնիչ է»: Յետոյ՝ «դուն բնաւ պիտի չփոխուի՞ս»: Ուրիշ այս կարգի բաներ մըն ալ ըսաւ եւ վերջը ինք ալ գնաց «պարտէզի» դրան առջեւ:

Ականջ տուին:

Սանդուղի աղմուկը երբ որ լռեց, Ազաւնիին ձայնը ըսաւ:

— Շա՛տ լաւ գիտես որ Կիրակի օրերը մայրիկիս կ'երթամ: Վերջն ալ միս-մինակս կը վերադառնամ Գատըգիւղէն մինչեւ հոս: Եւ դուն սնա՛ւ չես մտահոգուիր խորհելով որ կրնայ ճամբան ինծի փորձանք մը պատահիլ: Դուն ի՛նչ տեսակ նշանած ես: Չէ՞ս գիտեր որ Հայտար-Փաշա գերմանացի զինուորները կը վխտան:

— Կը վխտան...

— Եւ ես շա՛տ կը վախնամ գերմանացի զինուորներէն. շա՛տ կը վախնամ... սաստի՛կ...

Ազաւնի աւելցուց անմիջապէս յետոյ.

— Որովհետեւ շա՛տ գեղեցիկ են անոնք... Ա՜ն ի՛նչ վարդագոյն այտեր, ի՛նչ ոսկեզօծ մազեր... ես շատ կը վախնամ աղուոր զինուորներէն... Հապա՞ եթէ փորձանք մը պատահի...

Դեղագործը իր բռունցքները ուղղեց դոց դրան, բայց բժիշկը բռնեց զանոնք: Մէկ Արթաքի Էֆէնտի լսաւ — «քանի՞ տարեկան է՝ հաւու չափ խելք չունի»: Բարեբախտաբար սանդուղին մըճահարութիւնը վերսկսաւ եւ խափանեց իրենց աղմուկը:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(2 Շար.)

...ՅԿ. ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՏՆՕՐԷՆՆԵՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆ, (Յատուկ) — Կիւլպէնկեան ...մնարկութեան նախաձեռնութեամբ եւ ...գլիոյ կրթական նախարարութեան ...մակերպութեամբ, սփիւռքի հայ նա–...կրթարան եւ երկրորդական վարժա–...ներու տնօրէնները վերջերս այցելե–...ն Անգլիա մօտիկէն ղաղափար մը ու–...նալու Անգլիոյ վարժարաններու ու–...ցման մէթոտներու մասին:

Հայ տնօրէնները նախ՝ Լոնտոնի մէջ ...կայ եղան երկու դասախօսութիւննե–...ու, կազմակերպուած Անգլիոյ կրթա–...ան նախարարութեան կողմէ, նիւթը՝ «...կրթութիւնը Անգլիոյ մէջ»:

Ապա մեկնեցան Ուէլս, ուր մօտիկէն ...ծանօթացան տեղւոյն նախակրթարան եւ ...միջնակարգ վարժարաններու կարգ ու ...սարքին: Ինչպէս նաեւ ներկայ եղան չա–...փահասական դասախօսութիւններու: Անկէ ...մեկնեցան Աստուր, դարձեալ այցելեցին ...ական վարժարաններ: Լիտղ համա–...լսարանի դասախօսները խօսեցան՝ «Անգլ–...երէնը որպէս երկրորդական լեզու», ուսուցանելու շուրջ: Հայ տնօրէնները նաեւ այցելեցին Օքսֆորտ եւ Շէյքսփիրի ծննդավայրը՝ Սթրատֆորտ օն Էյվըն:

Սեպտեմբեր 25ին, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը իր Լոնտոնի կեդրոնին մէջ, հայ տնօրէններուն ի պատիւ, կազմակերպեց երեկոյ մը, ուր կրթական մարզին պատկանող երեւելի դէմքեր ներկայ գտնուեցան:

Հայ տնօրէնները իրենց ճամբորդութեան ընթացքին այցելեցին «Մանչըսթըր» Հայոց եկեղեցին, եւ իրենց մասնակցութիւնը բերին պատարագի երգեցողութեան: Լոնտոնի մէջ այցելեցին «Հայ Տունը» եւ «Հայոց Եկեղեցին»:

Սեպտեմբեր 27ին, «Հայ Տան» մշակութային յանձնախումբը, հայ տնօրէնները հրաւիրեց վիճաբանական երեկոյի մը՝ նիւթը, «Սփիւռքահայ դրողը չի կրնար յարատեւել»: Ներկայ հասարակութիւնը առիթը ունեցաւ հանդիպելու եւ լսելու սփիւռքի զանազան վարժարաններու տնօրէններուն:

Գնահատանքի առաջին խօսքը կ'երթայ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, որ նախաձեռնեց նման ազգօգուտ գործ մը:

Սփիւռքի հայ վարժարաններու տնօրէններուն կը մաղթենք յաջողութիւն եւ բարի վերադարձ:

ԱՆԳԼԻԱ ԱՅՑԵԼՈՂ ՏՆՕՐԷՆՆԵՐՈՒՆ ՑԱՆԿԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ — Պ. Գառնիկ Բանեան, «Նշան Փալանճեան» ճեմարանի փոխ–տնօրէն:

Պ. Զարեհ Մելքոնեան, «Յովակիմ Մանուկեան վարժարան»ի փոխ–տնօրէն: Պատուելի Լութֆի Հայտոսեան «Նոր Մարաշի բողոքականաց վարժարան»ի տնօրէն: Պատուելի Յովհաննէս Ակներեան Թրիփոլիի Աւետարանական դպրոցի տնօրէն:

ՍՈՒՐԻԱ — Պ. Գէորգ Տօնապետեան, «Քառէն Եփփէ ճեմարանի» տնօրէն:

Պ. Եդուարդ Էլոյեան, «Սահակեան վարժարանի» տնօրէն: Պ. Սարգիս Քոչեան «Ուսումնասիրաց» վարժարանի տնօրէն: Պատուելի Յովհաննէս Գարճեան, Պատուելի Արտաշէս Քէրպապեան:

ԻՐԱՔ — Պ. Սիւրմէլեան, «Հայոց Ազգային եւ Միացեալ վարժարանի» տնօրէն:

ԿԱԼԿԱԹԱ — Պ. Վահան Փօլատեան, «Հայոց Մարդասիրական ճեմարանի» տնօրէն:

ԿԻՊՐՈՍ — Պ. Կարպիս Եսայեան, «Մելիքեան վարժարանի» տնօրէն:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ — Պ. Գարեգին Ղարախանեան, «Նուպար դպրոցի» փոխ–տնօրէն: Օր. Նուարդ Յարութիւնեան, «Քուչեչ – Դաւթեան վարժարանի» տնօրէնուհի: Տիկին Ռոզէթ Յովհաննէսեան «Մարեամեան վարժարանի» տնօրէնուհի, Օր. Նուարդ Այտինեան, «Նոր – Ջուղայի հայ վարժարանի» տնօրէնուհի:

ԹՈՒՐՔԻԱ — Օր. Ատելին Քայիրա, «Հայ բողոքականաց վարժարան» Պոլիս: Պ. Անդրանիկ Գլաճեան, «Արամ – եան– Ունճեան վարժարանի» տնօրէն: եւ Տոքթ. Վահրամ Ջօպեան, «Պէզճեան վարժարանի» տնօրէն:

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

...ցուցիլ խնդուքի աւելի լուրջ հիւան–...թեան մը ուսումնասիրութենէն: Այդ ...անդութիւնը կը կոչուի «Կուրու» եւ ...աբար կը վարակէ միայն մէկ ...— Նոր Կոինէայի Ֆորէս ցեղը: «Կուրու» հիւանդութիւնը միշտ մա–...ցու է եւ իր զոհերը գրեթէ միայն կի–...եր են:

...լուրջ նշաններ կան, թէ «Կուրու» հի–...անդութիւնը ժառանգական է: Առաջին ...ամ յայտնուեցաւ քառասուն տարի ...առաջ:

«Կուրու»ի մասին մինչեւ հիմա իրենց ...տարած ուսումնասիրութիւններէն բը–...կները յանգեցան այն եզրակացու–...թեան՝ թէ անոր պատճառը կամ ժահր ...է եւ կամ բնակավայրի փոփոխու–...թիւնը: Երբ օրկանիզմը նոր միջավայ–...ին յարմարիլ փչկրնայ եւ հակազդէ՝ ...հիւանդութիւնը երեւան կուգայ:

...կը կարծուի՝ թէ Վիքթորիա լճի շըր–...անի հիւանդութիւնը հեռաւոր կապ մը ...չէ թէ նմանութիւն մը ունի «Կու–...րու»ին հետ, հակառակ այն իրողու–...թեան՝ որ այնքան վտանգաւոր չէ եւ ...ոչ ալ մահաբեր:

...Այն պարագայի մէջ, Անգլիայէն, ...Ֆրանսայէն եւ Ճուէտէն բազմաթիւ հե–...տազօտիչներ ափաք յայտնեցին Վիքթո–...րիա լճի շրջանը երթալ եւ տեղւոյն վը–...րայ հիւանդութիւնը քննել:

...մինչ այդ, բժիշկները իրենց գլուխ–...ները կը քերեն, շրջապատուած բնիկնե–...րով, որոնք կը մարին խնդալէ, թերեւս, ...ութեան անճարութեան վրայ:

Քաղեց՝ Վ.Է.Ն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՈՍԿԷ ՇՔԱՆՇԱՆ

Խարքովի մօտերը տեղի ունեցած Խորհ. Միութեան ախոյենական մրցումներուն, մակոյկավարութեան ճիւղին մէջ առաջին հանդիսացած է Ռաֆիկ Մկրտիչեան: 500 մեթր տարածութիւնը կտրած է երկու վայրկեան 05 երկվայրկեանի մէջ, իսկ հազար մեթր տարածութիւնը՝ 4·30 վայրկեանի մէջ: Այս ձեւով շահած է երկու ոսկէ շքանշաններ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԿՐԿԷՍԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ յաջողութիւն գտած են «Երեւան» կրկէսին ներկայացումները Ջելոսլովաքիոյ մէջ: Ներկայ գտնուած են 276·000 հանդիսատեսներ: Խնամուած յայտագիրը մեծ դեր խաղացած է այս յաջողութեան մէջ:

ԱՐԱՔՍԻ ՆՈՐ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Խորհրդային կառավարութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութեան մը հիման վրայ կամուրջ մը շինուած է Արաքս գետին վրայ՝ Մարգարա–Իգդիր շրջանին մէջ: Կամուրջին երկարութիւնն է 170 մեթր: Պիտի «օգտագործուի եւ պահպանուի» համատեղ գործակցութեամբ:

«ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ»

Այս տարի եւս, Երեւանի մարզադաշտին մէջ կատարուած է «Ոսկի Աշուն» հանդիսութիւնը, որուն մասնակցած են հայ արուեստագէտներէ եւ խումբերէ զատ, Խորհ. Միութեան զանազան շրջաններէն եկած օտար արուեստագէտներ, պարի եւ երգի խումբեր: Այս տարուան հանդիսութեան, իր մասնակցութիւնը բերած է նաեւ՝ Փաքիստան, քառասուն վայրկեան տեւող յայտագրով մը:

ՀԱՅԱՀԱՏԻԿԻ ՄԹԵՐՈՒՄԸ

Հակառակ ամիսներէ ի վեր տեւող կոչերուն, ճառերուն, բազմապիսի յորդորներուն եւ խմբագրականներուն, հացահատիկ մթերելու ծրագիրը մինչեւ Սեպտեմբեր 25 կատարուած է 74 տոկոսով միայն: «Աշխատանքները դանդաղ էին առանձնապէս վերջին ութ օրերուն: Այդ ժամանակամիջոցին պետութեան ըշտեմարանները ղրկուած են ընդամէնը 4·381 թոն հացահատիկ, որ կը կազմէ ընդհանուր ծրագրին 9·7 տոկոսը», կը գանգատի «Սով. Հայաստան»:

Խորհրդահայ թերթին համաձայն, «անհանդուրժելի կերպով դանդաղ կ'ընթանան հունձքը եւ կալսումը»: Արդարեւ, մինչեւ Սեպտեմբեր 20, դեռ չէին հնձուած քան հազար հեկտար հացահատիկի դաշտեր եւ հնձուած դաշտերէն առանց կալսելու վիճակի մէջ կը գտնուէր 17·000 հեկտարի բերք մը:

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՑԱՒԸ

Բաստրդեշարի միջնակարգ դպրոցի կուսակցական կազմակերպութեան հաշուետու ընտրական ժողովին մէջ, ներկաները քննադատած են Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութիւնը՝ հեռաւոր շրջաններու դպրոցները ուսուցչական կազմերով չապահովելուն համար:

ՊԱՅՔԱՐ ՇԱՀԱԴԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Մեծ չափերու հասած է ինքնաշարժի չահագիտութիւնը: Վերջերս խորհրդահայ թերթերու մէջ յօդուածներ երեւցան, ցոյց տալու համար ինքնաշարժի առուվաճառքին չահագիտական ներքին ծալքերը: Լենինականի ոստիկանութիւնը եւ դատական մարմինները խիստ հրահանգ ստացած են պայքարելու համար այս ձեւի «սեւ շուկային» դէմ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ վերջերս մեռած է Հայաստանի Հանրապետութեան Խորհրդարանի առաջին նախագահ՝ Հայր Արրահամի դաւակը՝ ընկ. Սուրէն Սահակեան: Դամբանական մը խօսած է ընկ. Արամ Գառոնէ:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Համազգայինի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը նուիրուած Զարենցին: Դասախօսը՝ Պօղոս Սնապեան խօսած է «Զարենցը Զարենցի» մասին նիւթին շուրջ: Պ. Սնապեան դասախօսած է նաեւ Թեսաղոնիկէի մէջ:

ՊՈԼՍՈՅ Տիեզերական պատրիարքը Աթենակորաս այցելութիւն մը տուած է Պոլսոյ Շնորհք Պատրիարքին եւ մօտ կէս ժամ տեւող սիրալիր խօսակցութիւն մը ունեցած է:

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ Հայ. Կեդրոնին մէջ, ճաշ մը տրուած է ընկեր Արշաւիր Շիրակեանի եւ Տիկ. Շիրակեանի ի պատիւ: Հաւաքոյթին նախագահած է ընկեր Հէրի Քարեան: Վերջին խօսողը եղած է Արշաւիր Շիրակեան:

ՊՈՍԹԸՆԻ Հայաստան Քէմփի մէջ տեղի ունեցած է Նժդեհի կիսանդրիին հանդիսաւոր բացումը: Այս առթիւ խօսք առած են Համաստեղ եւ ընկ. Յ. Տէր – Յովհաննէսեան: Կիսադրին գործն է Լիբանահայ արձանագործ Զաւէն Խաչեանի:

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Գէորգ (Սամաթիա) եկեղեցւոյ տօնախմբութեան առթիւ, մատաղցու ոչխարները երբ կ'եփուէին Հայ մը կաթսային մէջ ինկած ու խաշած է եւ հիւանդանոց փոխադրուած:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Ահ, կը յիշեմ, ըսաւ Մարկրիթ ...ելով: Դուք ծաղրելի չէիք, ես նեղ–...էի, ինչպէս տակաւին եմ, թէեւ ...: Ներողամիտ եղէք, պարոն:

...եւ ինծի երկնցուց ձեռքը, զոր համ–...բուրեցի:

— ...ճիշդ է, ըսաւ: Երեւակայեցէք որ ...ջին անգամ տեսած անձերս չփոթե–...լու յոռի սովորութիւնը ունիմ: Ա–...յիմարութիւն մըն է: Բժիշկս կ'ը–...սէ թէ անոր պատճառը հիւանդ եւ ջղայ–...ըլլալս է:

— Հաւատացէք բժիշկիս խօսքին:

— Բայց դուք շատ առողջ կ'երեւաք:

— Օհ, շատ հիւանդութիւն քաշեցի:

— Գիտեմ:

— Ո՞վ ըսաւ ձեզի:

— Ամէն մարդ գիտէր: Ես շատ անգամ ...ձեր վրայ լուր առնելու եւ հաճոյ–քով իմացայ ձեր ապաքինումը:

— Ձեր այցաքարտը երբեք չյանձնեցին ինծի:

— Արդեօք դո՞ւք էք այն երիտասարդը, որ հիւանդութեանս ատեն ամէն օր կուգար տեղեկութիւն առնելու եւ որ երբեք չէր ուզած իր անունը ըսել:

— Ես եմ:

— Այն ատեն դուք ոչ միայն ներողամիտ, այլ վեհանձն էք: Դուք սասնկ բան մը պիտի չընէիք, կոմս, աւելցուց Մարկրիթ Պ. տը Ն...ի դառնալով եւ իմ վրաս այնպիսի ակնարկ մը ձգելով, որով կիները կ'ամբողջացնեն իրենց կարծիքը էրիկ մարդու մը վրայ:

— Ես երկու ամիսէ ի վեր միայն կը ճանչնամ ձեզ, պատասխանեց կոմսը:

— Պարոնն ալ հազիւ հինգ վայրկեանէ ի վեր կը ճանչնայ զիս: Միշտ անմիտ պատասխաններ կուտաք:

Կիները անողոք են իրենց չսիրած անձերուն հետ:

Կոմսը կարմրեցաւ եւ շրթունքը խածաւ:

Մեղքցայ զինքը. վասնզի ինք ալ ինծի պէս սիրահարած կ'երեւար, եւ Մարկրիթի կոշտ անկեղծութիւնը, մանաւանդ երկու օտարականներու առջեւ, անշուշտ մեծ ցաւ պատճառած էր անոր:

— Ներս մտած ատեննիս դաշնակ կը զարնէիք, ըսի այն ատեն, խօսակցութեան նիւթը փոխելու համար, արդեօք ինծի հաճոյք պիտի չպատճառէ՞ք հին ծանօթի մը տեղ դնելու զիս եւ դաշնահարութիւննիդ շարունակելու:

— Օհ, ըսաւ բազմոցին վրայ նետուելով, եւ նշան ընելով մեզի որ նստինք, Կասթօն աղէկ գիտէ թէ ինչպէս կը նըւագեմ: Կոմսին հետ մինակ եղած ատենս հոգ չէ, բայց չեմ ուզեր այսպիսի տանջանքի մը ենթարկել ձեզ:

— Այդ նախապատուութիւնը ինծի՞ կը վերապահէք, ըսաւ Պ. Ն... ժպիտով մը, զոր փորձեց նուրբ եւ հեզնական ընել:

— Իրաւունք չունիք զիս մեղադրելու, վասնզի միակ շնորհն է որ կ'ընեմ ձեզի:

Որոշուած էր որ խեղճ տղան բառ մը չըսէր: Ծչմարտապէս պաղատալից ակնարկ մը ուղղեց նորատի կնոջ:

— Ըսէք, Բրիւտանս, շարունակեց Մարկրիթ, ձեզմէ խնդրածս ըրի՞ք:

— Այո:

— Լաւ, ետքը կը պատմէք ինծի: Խօսելիք ունինք: Ինծի հետ չտեսնուած չմեկնիք:

— Անշուշտ ձեզի արգելք կ'ըլլանք, ըսի եւ հիմակ որ երկրորդ անգամ ներկայացուեցայ ձեզի, առաջինը մոռցնել տալու համար, Կասթօն ու ես կը մեկնինք:

— Ամենեւին: Ես այս խօսքը ձեզի համար չըսի: Ընդհակառակն կ'ուզեմ որ մնաք:

Կոմսը խիստ դեղեցիկ ժամացոյց մը հանեց եւ ժամը նայեցաւ:

— Ակումբ երթալու ատենս է, ըսաւ:

Մարկրիթ չպատասխանեց:

Այն ատեն կոմսը վառարանին քովէն հեռացաւ եւ Մարկրիթի մօտենալով ըսաւ:

— Մնաք բարով:

Մարկրիթ ոտքի ելաւ:

— Երթաք բարով, սիրելի կոմս ըսաւ: Կ'երթա՞ք:

— Այո կը վախնամ որ ձանձրոյթ կը պատճառեմ ձեզի:

— Ահ ուրիշ օրերէ աւելի ձանձրոյթ չպատճառեցիք ինծի: Նորէն ե՞րբ պիտի հրամմէք:

— Երբ որ թոյլ տաք:

— Երթաք բարով ուրեմն:

Խոստովանինք որ սաստիկ անգթութիւն էր:

Կոմսը բարեբախտաբար խիստ լաւ դաստիարակութիւն ստացած էր եւ պատուական նկարագիր մը ունէր: Մարկրիթին անտարբերութեամբ իրեն երկնցուցած ձեռքը համբուրելով գոհացաւ ու մեզի աղջնունելէ ետք դուրս ելաւ:

Մեկնելու պահուն Բրիւտանսի նայեցաւ:

Այս վերջինը ուսերը թօթուեց որպէս թէ ըսել կ'ուզէր.

— Ի՞նչ ընեմ, կրցածս ըրի:

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանոր֊դագրութեան պայմաններն են․—

ՖՐԱՆՍԱ
Տարեկան 60 Ֆրանք
Վեցամսեայ 35 Ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 Ֆ․։

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական ծանր գործը։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ․ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալ Լեւոն Պագրճեանի մահուան առթիւ իր ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, ինչպէս նաեւ Այրի Տիկին Ագնիւ Արսլանեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Յ․ Արսլանեան եւ իր բոլոր պարագաներուն։

×

Պոմոնի Նոր Սերունդի «Քրիստափոր խումբը իր վշտալի ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալ Պ․ Լեւոն Պագրճեանի մահուան առթիւ իր որդւոյն Ալէնին եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, ինչպէս նաեւ Այրի Տիկին Ագնիւ Արսլանեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Յ․ Արսլանեանի եւ իր բոլոր պարագաներուն։

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր․ Միութեան նախաձեռնութեամբ, հերոսամարտի 43րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Յետ պատարագի մատաղ եւ յուշահանդէս Մշակոյթային Տան մէջ։
17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9)։

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ժանթիյիի Կրթ․ Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տիկին Յասմիկ Տէր-Աւետիսեանէ, իր եղբօր մահուան առթիւ 30 Ֆր․ ի նպաստ դպրոցին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները․— Փարիզի Համալսարանական Ուս․ Միութեան կողմէ ձեռամբ Պ․ Վարուժան Պարսամեանի 150 ֆրանք, Տիկին եւ Օր․ Պօյաճեան 60, Տիկին Տիգրանուհի Մորճիգեան, ողբ․ Զարուհի Մընճիկեանի մահուան առթիւ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Արապեան, փոխան ծաղկեպսակի ողբ․ Կիրակոս Բարսեղեանի մահուան առթիւ (Պոլիս) երեսուն, Տիկին Ակոնայեան Մառի քսան, Օր․ Ռօզ Տիւմէճեան հինգ Ֆր․։

×

Ողբ․ Հայկ Պապեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալներէն՝ Տէր եւ Տիկին Ալեքսանտր Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Կիւրճեան, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Վարժապետեան, Վարդանանց Ասպետներու Միութիւն 50ական, Հարէնց ընտանիք 30, Օր․ Երանուհի Օհանեան երեսուն, Տէր եւ Տիկին Մինասօկլու 15 Ֆր․։

×

Ողբ․ Կարապետ Զատուրօֆի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալներէն Պ․ Միհրդատ Ալթունեան, Պ․ Կէօվճեան, Պ․ Անանիկ Անանեան, Պ․ Կարապետ Գաղաղեան, Այրի Տիկին Սոֆի Ակոբովիչ յիսունական, Գրիգոր Հաչէրեան քսան ֆրանք։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ․— Ֆր․ Կապ․ Խաչի Օրը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, 27 Հոկտ․ Մոլիէրէի շքեղ սրահին մէջ։

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ․ — Հ․ Յ․ Դ․ Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական վայրը։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պուլվար Օտտոյի Թաղականութիւնը եւ Կապ․ Խաչի մասնաճիւղը կը յայտարարեն թէ դպրոցը կը բացուի այս Հինգշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ընկերուհի Տիկին Արմաղանեանի բնակարանը։ (Ուսուցիչ Պ Յակոբ Արթինեան)։

Այս առթիւ շնորհակալութիւն ընկերուհի Տիկին Տ․ Սէրէնկիւլեանի որ իր ամուսնոյն յիշատակին հարիւր Ֆր․ նուիրեց դպրոցին։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հ․ Բ․ Ը․ Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, կազմակերպած է հայ արուեստագէտներու, նկարիչ եւ փորագրիչներու գործերուն համար ցուցահանդէս մը, Հայկական Թանգարանին մէջ, 59, Ավընիւ Ֆոշ, Փարիզ (16), Հոկտեմբեր 19էն մինչեւ 27։

Այս ցուցահանդէսին բացումը պիտի կատարուի Հոկտեմբեր 19ին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին, նախագահութեամբ Հայկական Թանգարանի եւ Հ․ Բ․ Ը․ Միութեան Եւրոպայի Կեդր․ յանձնաժողովի նախագահ՝ ՆՈՒԲԱՐ ՖԸՐԷՆԿԵԱՆ։

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ։

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ․ 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը։

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը



Պարզ ձեւ՝ 200 Ն․ Ֆ․ — Շրջանակով 300 Ն․ Ֆ․
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, 6րդ թաղաքապետարանի սրահին մէջ
PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն եւ նուագախումբ։ Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր։

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ․ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ
Կիրակի, Նոյեմբեր 3, ժամը 16էն 24
HOTEL LUTETIA
43, BLD. RASPAIL (Métro : Sèvres-Babylone)

—INFORMATION—
CONCERNANT les personnes possédant en TURQUIE
des
LIVRES TURQUES BLOQUÉES

Adressez-vous à la
BANQUE OTTOMANE
7, Rue Meyerbeer, **Paris (9e)**
Pour déblocage et transfert de ces fonds

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS
Եղանակին առաջին պարահանդէսը
Զանազան անակնկալներ
Գեղարուեստական նոր բաժին
Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL
Deux Orchestres — Attractions — Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77-73։

Խիստ կարեւոր․— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20
Մուտք 10 Ֆր․

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ․ ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր
Ժ․ ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս
Բ․ ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը
Մ․ ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (Բանաստեղծութիւն)
ՎԱՀԷ ՔԱՋԱ	Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՅԱՌԱՋ
Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահմանի՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 16 OCTOBRE 1963
LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9835
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — No 9835

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ 63»

(Դ. եւ վերջին մաս)

Այցելած վայրերուս ամէնէն տպաւորիչն էր Գառնին: Երեւակայեցէք ուղղահայ — եաց հեղեղատ մը, ուր չքնաղ եւ արա — գընթաց լերան գետակ մը կը ցատկրտէ հսկայական աւերակի մը տիրապետող քին տակ, որուն շրջագիծը կատարե — լապէս վերագտանելի է եւ գետինը փըռ — ուած քանդակատաշ սեւակուճ քարա — կտորները վկաներն են անցեալի շինարար — ներուն արուեստին :

Գառնին հեթանոսական տաճար մըն է, Ա. դարուն կառուցուած Հայաստանի թագաւորներուն կողմէ: Տակիտոս կը պատմէ զայն եւ իբր անառիկ կը նկա — րագրէ: Այսուհանդերձ Ներոն դրուեց ւր բարձրանիստ կառոյցը, բայց զայն ծապէս քանդողը եղաւ ԺԷ. դարու երկրաշարժ մը: Որքա՜ն վիպատեսիլ է թափառումը այդ հաստահաստ քարերուն միջեւ, ուր բուսնող դալարին համար ա— ծելու կուգան գառներու փոքրիկ հօ — տեր... եւ մտաբերել թէ ի՛նչ բարգաւաճ ճակի հասած էր Հայաստանը Ե. դա — րուն, դարաշրջանի մը՝ երբ հին Գաղ — ղիան հազիւ իր երկչոտ մուտքը կը գոր— ծէր աշխարհի պատմութեան մէջ :

Գառնիէն անդին, ճամբան կ'երկարի ւր բուսական լաւ վիճակի մէջ եւ հե — ղատներու վրայ կախուած շքեղ պա — տշգամներով: Գեղարդը շատ յուզիչ է: ն մինչեւ այս վերջին տարիները, հայ ականները կը յաճախէին այդ վանքը: մ հոն կայ ծերունի եղբայր մը մի — նակ, որ շէնքը կը պահէ եւ վանքը այ — ցելողներու կը ծառայէ: Կառոյցին ամէնէն ն մասը ժայռին մէջ փորուած է, ճար — տարապետական շատ մասնայատուկ արուես— տով մը — բաւական կակուղ հրաբխային տուֆին մէջ, վանականները վերէն կը ծեր էին շինութիւնը, հետզհետէ ընդլայ— նելով ծխնելոյզներու նման էջքեր, այ — նուհետեւ կամարներ ստեղծելով եւ ի վերջոյ իսկական եկեղեցիներ : Կառու — ցուածի այս եղանակը ոչ մէկ կապ ունի ր կաւճային քարաժայռերու ճարտա — րապետութեան հետ, եւ Լուարի հովիտին վարին Սէնի սորամուտ բնակարան— ները՝ բացարձակապէս չեն նմանիր Գե — ղարդի եկեղեցիներուն :

Այդ ձեւով կերտուած առաջին ծխնե — մատուռին հնութիւնը արշեցուցիչ — Դ. դար: Ամէն ինչ բնաջած է Թ. րուն եւ վերաշինուած ԺԲ. եւ ԺԳ. երուն, բայց դեռ կը մնայ առաջին ոյցին բնական կամարը, ժայռին մէջ փորուած, եւ որուն մէջէն կը բխի ջինջ ակ մը, անտարակոյս հրաշագործ, նցի հաւատացեալ այցելուները ի — նց լուման կը նետեն անոր մէջ :

Հրաբխային տուֆը բաւական դիւրաւ քանդակուի, եւ հոս տեսանք այն քարերը, զորս նշմարած էինք Սե — լճին մենաստաններուն մէջ : Ա — քանդակատաշ կծագրութիւնները՝ պարուն խաչեր, տերեւներ ու ծա — ներ կուռ ոճով փորագրուած, այժմ ելի են Երեւանի պաշտօնական շէն— ճարտարապետական զարդարան — մէջ: Այսպէս, բացառաբար, խոր — դային արդիական արուեստը յաջող մ մը գտած է աւանդ արուես — :

ժամը 16·30ին մեր փառաւոր պանդո— վերադարձանք, ուր ջուրը կտրած էր՝ ճաշարանը կը բանէր: Յետոյ, պըտ— պտոյտ մը կատարեցինք տեսնելու «Ունիվերմակ»ը, «Կում»ը, Երե— «Կալըրի Լաֆայէթ»ը, ուր ակա — եղանք գնորդներուն փութկոտու— : Ցանկապակեղէնի վաճառումի մէջ, պնակ եւ սկահակ գնողնե — րը զիրար կը հրմշտկէին ... Եւ նոյնն է ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ, ուր ընթացիկ առարկաներուն մինչեւ այ— սօր սակաւութիւնը պատճառ դարձած է, որ երբ անոնցմէ մէկը հրապարակ ելլէ՝ գնողները ձեռքէ ձեռք խլեն :

Մոսկուայի շոգեկառքը յաջորդ օրը կը մեկնէր, բայց ատեն ունէինք այցելելու Մատենադարանը՝ ուր կայ ձեռագիրնե — րու աշխարհիս ամէնէն գեղեցիկ հաւա — քածոներէն մէկը, որու գլխաւոր մասը էջմիածինէն կուգայ :

Հայաստանի մէջ, որու լեզուն գոյու — թիւն ունի 1600 տարիէ, կան հայ — կական, պարսկական եւ այլ ձեռագրեր Ե. դարէն, Քսենոնի, Եւկլիդէսի գործե— րու թարգմանութիւններ եւայլն, բոլորն ալ զմայլելի կերպով զասաւորուած եւ ներկայացուած :

Այնտեղ զմեզ առաջնորդող երիտա — սարդը, բարձրահասակ եւ շատ ազնիւ, նախանձելի ֆրանսերէն մը կը խօսէր, գրադէտի կամ դիւանագէտի մը տպաւո— րութիւնը կը թողուր : Երբ իր շատ հե — տաքրքրական բացատրականները վերջա— ցուց, իմ երախտիքս եւ հիացումս յայտ— նեցի իրեն: Համեստ ժպիտով մը, խոս — տովանեցաւ թէ իր դաստիարակութիւնը Ֆրանսա ստացած էր: Տեսնելով թէ կ'ու— զէի բացատրական գիրք մը ունենալ այդ ճոխ ու շքեղ Մատենադարանին վրայ, իր անձնական գիրքերուն մէջէն առնելով ինծի նուիրեց անգլերէն շարադրուած գրքոյկ մը, սպառած: Ինչպէս շնորհակալ ըլլալս չէի գիտեր: Ազնիւ խօսքով ու նայուածքով մը, իր նուէրին փոխարէն՝ Փարիզէն ինծմէ բացիկ մը ստանալու փափաքով գոհացաւ : Ինչ որ վերադար— ձիս իսկոյն կատարեցի :

Մատենադարանի այցելութենէն կէս ժամ ետք, Երեւան — Մոսկուա շոգեկառ— քին մէջ էինք. — 23 ժամ երկաթուղիի ճամբայ, երեք հազար քիլոմեթր ... բայց այս մէկը ուրիշ պատմութիւն է :

ԱԼՊԷՐ ՄԱՀԻՒԶԻԷ

« HISTORAMA », No 145, Octobre 1963.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ՄԱՐՈՔԻ ԵՒ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

ՊԷՆ ՊԵԼԼԱ ԿԸ ԽՕՍԻ ՖԵԼԼԱՀՆԵՐՈՒՆ

Զինեալ բախումներ տեղի ունեցած են Մարոքեան եւ ալժերական ուժերու մի — ջեւ: Մարոքցիները վերագրաւած են Հասի Պէյթայի եւ Թինճուպի կայան — ները զորս ալժերական բանակը գրաւած էր անցեալ Շաբաթ : Ալժէի մէջ, նախա— րարաց արտակարգ խորհուրդ մը գու — մարուած է անմիջապէս եւ Պէն Պելլա երկու բանագնացներ ղրկած է Մարոքի թագաւորին :

Այս անակնկալ դէպքերը պատահեցան այնպիսի ատեն մը երբ կը խօսուէր Մաղրէպի երեք Արտաքին նախարարնե — րու ժողովի մը մասին եւ նոյնիսկ Պուր— կիպայի միջամտութեան :

Մարոքցիները այս հանդիպումին իբ — րեւ նախապայման կը դնէին Ալժերացի — ներու կողմէ գրաւուած մարոքեան կա — յաններու վերադարձը : Այս նախապայ — մանը «զարմանքով» կ'ընդունուէր Ալ — ժէի մէջ ուր կը շեշտուէր թէ Պէյտա, Հասի եւ Թինճուպ ալժերական հողամա— սի վրայ կը գտնուին ինչպէս ցոյց կու — տան քարտէսները: Հասան Բ. սակայն իր զօրքին հրամայած էր վերագրաւել այդ կայանները :

Մարաքեշի մէջ, Հասան Բ. կը յայ — տարարէր թէ հայրենիքը ծանր դէպքերու ականատես եղած է, դէպքեր զորս ոչ ուզած ոչ ալ փնտռած են: Մարոք միշտ նախընտրած է իր հարցերը լուծել բա — նակցութեանց ճամբով եւ պատրաստ է ուղղակի խօսիլ Ալժէի ղեկավարներուն հետ սահմանային հարցը լուծելու հա — մար :

Միւս կողմէ Ալժէի մէջ, Պուրթեֆլիքա կը յայտարարէր թէ կացութեան ծանր բնոյթին առջեւ, Ալժերիա որոշած է դի— մել Ատիս — Ապապայի Ուխտին եւ ի հարկին՝ ՄԱԿի :

Գալով Պէն Պէլլայի, նախագահելով Ֆելլահներու հինգ հարիւր պատուիրակ— ներու հաւաքոյթ մը, յայտարարած է.— Զենք ուզեր սառած Իսլամ մը, այլ՝ մը— տածում ստեղծող Իսլամ մը, Իսլամ մը ուր ոչ ոք ընդունի ճոխութեան մէջ ապ— րիլ որպէսզի ուրիշներ անօթի մեռնին ահա Իսլամը :

ԽՈՐԷՆ Ա.Ի ԴԱՄԱՍԿՈՍ ԱՅՑԸ

ՍԻՐԱԼԻՐ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԶՕՐ. ՀԱ- ՖԷԶԻ ԵՒ ՎԱՐՉ. ՊԻԹԱՐԻ ՀԵՏ

Խորէն Ա. Կաթ., Ուրբաթ 11 Հոկտ., կէսօրէ ետք ժամը 4·30ին, վերադար — ձաւ Անթիլիաս, դէպի Դամասկոս, սու — րիական Հանրապետութեան կառավարու— թեան իր պաշտօնական առաջին այցելու— թիւնը կատարելէ ետք : Կաթողիկոսը մասնաւոր ժամադրութեամբ Դամասկոս մեկնած էր Հինգշաբթի 10 Հոկտեմբեր, առաւօտեան ժամը 7·30ին, ընկերակցու— թեամբ Լիբանահայոց Առաջնորդ Տաճատ Արք. Ուրֆալեանի եւ Գաւազանակիր Եղնիկ վրդ. Բալայեանի :

Սուրիական սահմանագլուխ հասած է ժամը 9·30ին: Համաձայն փրոթոքոլի կարգադրութեան, յանուն սուրիական հանրապետութեան փրոթոքոլի պետին՝ Խալիլ Սատտաուիի կողմէ :

Սահմանագլուխ, Վեհ. ը դիմաւորելու եկած են նաեւ մօտ երեսուն ինքնաշարժ— ներով սուրիահայ ազգայիններ, գլխա — ւորութեամբ Բերիոյ Թեմի Հայոց Ա — ռաջնորդ Ղեւոնդ Արք., Լաթաքիոյ հո — գեւոր հովիւ Դանիէլ քհնյ. Գէորգեանի եւ Դամասկոսի Կաթողիկոսարանի իրա — ւագէտ խորհրդական՝ Մեթր Ֆրէտ Ար — լանեանի :

Քանի մը վայրկեան հանգստանալէ ետք, Վեհ. Հայրապետը, իր հետեւորդ— ներով, առաջնորդութեամբ Սուրիոյ նա— խագահութեան արարողապետին, մեկ — նած է Մուհաճիրինի պալատ, ուր ար — ժանացած է մեծ պատիւներու :

Նախ ընդունուած է Պետական նախա — րար Տոքթ. Ապտիւլ Խալէք Նախշապան — տիի կողմէ, ապա ընդունուած է Ազգա — յին Խորհուրդի Յեղափոխական Հրամա — նատարութեան նախագահ Զօր. Ամին էլ Հաֆէզի կողմէ: Շատ սիրալիր եղած են խօսակցութիւնները :

Վեհափառ Հայրապետը, նախագահէն հրաժեշտ առնելէ ետք, իր հետեւորդնե— րով մեկնած է վարչապետարան, ուր մուտքին եւ ելքին արժանացած է զին — ուորական պատիւներու :

Վարչապետարանի մէջ ընդունուած է վարչապետ եւ արտաքին նախարար Պ. Սալահ Պիթարի կողմէ: Խօսակցութիւն — ները դարձեալ եղած են սիրալիր փոխա— դարձ բարեմաղթութիւններով :

Այնուհետեւ Վեհ.ը այցելած է Ներքին նախարար Տոքթ. Նուրէտտին Աթասիի :

Կէսօրէ ետք, պանդոկի մէջ Վեհափառ Հայրապետը ընդունած է այցելութիւն — ները սուրիահայ ազգայիններու եւ կազ— մակերպութեանց ներկայացուցիչներու :

Երեկոյեան, Դամասկոսի հայ համայն— քը մեծ ճաշ մը տուած է ի պատիւ Վե — հին, Սեմիրամիս պանդոկի շքեղ սրահ — ներուն մէջ: Ճաշին ներկայ եղած են ա — ւելի քան հարիւր հոգի :

Ճաշի աւարտումին, բարի գալստեան եւ Վեհի արեւշատութեան ճառեր խօս — ուած են: Հայրապետը պատշաճօրէն պա— տասխանած է եղած անկեղծ ու սրտա — բուխ արտայայտութեանց ու իր օրհնու— թիւնները տուած՝ սուրիահայ ժողո — վուրդին :

Նոյն երեկոյեան, Դամասկոսի ռատիօ— կայանը հաղորդած է Իր այցելութիւն — ները: Ժամը 9ին, սուրիական պատկե — րասփիւռէն շատ մանրամասն եւ ընդար— ձակ ցուցադրուած է այցելութեան ժա — պաւէնը :

Ուրբաթ առտու լոյս տեսնող Դամաս— կոսի բոլոր թերթերը հրատարակած են Կիլիկիոյ Հայոց Կաթողիկոսի տուած պաշտօնական այցելութիւններու մանրա— մասնութիւնները :

Ուրբաթ կէսօրէ ետք, Վեհը եղբայրա— կան այցելութիւններ տուած է Յոյն Օր — թոտոքսներու, Յոյն Կաթոլիկէներու եւ Ուղղափառ Ասորւոց Պատրիարքարաննե— րը :

Փրոթոքոլի յայտագրի աւարտումէն ետք, ժամը մէկին, փրոթոքոլի պետ Պ. Խալիլ Սատտաուի եկած է պանդոկ եւ ի պաշտօնէ ընկերակցած է Վեհին մինչեւ սուրիական սահմանագլուխ, ուր Խորէն Ա. բաժնուելէ առաջ անգամ մը եւս իր շնորհակալութիւնները յայտնած է սու — րիական Հանրապետութեան կառավա — րութեան, իրեն հանդէպ եղած յարգա— լիր ընդունելութեան համար եւ տուած իր մաղթանքներն ու օրհնութիւնները Սուրիոյ ժողովուրդին :

Շատ գոհ տպաւորութեամբ վերադար— ձաւ Վեհը Կաթողիկոսարան, Սուրիոյ պետական վարիչներուն իր տուած առա— ջին այցելութենէն :

Հոկտ. 12ին, Շաբաթ առաւօտ, Խորէն Ա. շնորհակալութեան հեռագիրներ ուղար — կած է նախագահ Զօր. Ամին էլ Հաֆէզի, վարչապետ Պ. Պիթարի, ներքին գործոց նախարար Տոքթ. Նուրէտտին Աթասիի եւ պետական նախարար Տոքթ. Ապտէլ Խալէք Նախշապանտիի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆՐԱՏ Ատընաուըր դադրեցաւ Գեր — մանիոյ վարչապետ ըլլալէ Երկուշաբթի կէս գիշերին : Իրեն կը յաջորդէ Տոքթ. Էհրարտ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ լաւատեղեակ շրջանակ — ներու համաձայն, համայնավար «խը — րուշչեւեան» կուսակցութեանց ժողով մը պիտի գումարուի Նոյեմբերին՝ Մոս — կուա :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՔՈՐԷԱՅԻ մէջ զինուո — րական խմբակը 11 միլիոն քուէարկող — ներու կը ներկայանայ: Գ. Հանրապե — տութեան թեկնածու է Զօր. Փառք որ իբրեւ մրցակից ունի Դեմոկրատ Եռն Պո— սուն զոր տապալած էր 1961ի պետական հարուածին ատեն :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հաղորդէ թէ Շաբաթ կէսօրին օդանաւով Պէյրութ մեկնեցան Ֆ. Կապ. Խաչի թեկ— նածու դաստիարակչուհիներու առաջին խումբը՝ երեք սանուհիներ (երկուքը Փարիզէն, մէկը Մարսէյլէն): Հանդիսա Պէյրութի Ն. Փ. ճեմարանը հասած են, ուր պիտի մնան տարի մը գիշերօթիկ, հետեւելով Հայագիտական եւ մանկա — վարժական ճիւղերու :

ՆՈՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Ամենէ մը ի վեր արտասահմանեան մամուլը կը խօսի « նոր » գաղութներու մասին: Կ'ակնարկուի յատկապէս երկու երկիրներու՝ Քանատայի եւ Աւստրալիոյ :

Ցարդ, տեղեկութիւններու մեծագոյն մասը կը վերաբերի մեկնումներուն :

Սակայն, արդէն իսկ կը ստացուին լուրեր նաեւ այն մասին, թէ այս երկու երկիրներու հայաշատ քաղաքներուն մէջ ձեւ ու կերպարանք կը ստանայ հայ համայնքային կեանքը:

Քանի մը տարի առաջ սկսած այս նոր տեղաշարժը նաեւ հոգիները խռովեց :

Ցատկապէս այն գաղութներուն մէջ, ուրկէ զգալի թիւով Հայեր սկսան մեկնիլ, անհատներ թէ մարմիններ, տագնապի մատնուեցան :

Ի՞նչ բառերով արդեօք կարելի է պատմել, թէ ինչ կը զգայ հայ մարդը, երբ չես գիտեր քանիերորդ անգամ ըլլալով կը հարկադրուի իր տունը քանդել: Այս զգացումը կը խորանայ եւ կը բարդանայ, երբ կը դառնայ հայ հաւաքականութեան ապրումը :

Ոչ ոք դիւրութեամբ հաշտուեցաւ իրողութեան հետ: Ոչ ոք կրցաւ մէկ անգամէն ըմբռնել կացութիւնը եւ ընդունիլ, թէ ելք չկար: Ներքին յամառութիւն մը, դերագանցօրէն մեր հոգեկան ապրումի արտայայտութիւն հանդիսացող ընդվզում մը ցցուեցաւ փաստական իրականութեան դէմ մերժելով տեղի տալ, ընկրկիլ, նահանջել :

Սակայն ազգային բնոյթ եւ նպատակ հետապնդող պայքարներու գլխաւոր պայմաններէն է ոչ միայն իրապաշտութիւնը, այլեւ՝ անոր լրացուցիչ հանդիսացող կարողութիւնը, — ստեղծուած աննպաստ պայմաններուն լաւագոյնս յարմարիլ :

Գլուխ գլխի եւ սիրտ սրտի տուին գերագանցօրէն հայ մարդիկ, համակուած բացառաբար հայ մտահոգութիւններով : Ցատկապէս վերջին քանի մը ամիսներուն, խորհրդահայ մամուլին մէջ գանազան նիւթերու մասին եւ առիթներով լոյս տեսած գրութիւններ պերճօրէն կը վկայեն, թէ նաեւ Հայաստանի ժողովուրդն ու մտաւորականութիւնը ո՜րքան ճիշդ, ո՜րքան իրապաշտ եւ ո՜րքան հաբաղատ կերպով կը հասկնան կատարուածը :

Վայնասուն չկայ խորհրդահայ մամուլին մէջ: Կատարելապէս բացակայ է ճահիճին յատուկ կաղկանձը « հայագրում» արտագաղթի մասին: Ոչ իսկ հարցում կայ, թէ ինչո՛ւ եւ ի՛նչպէս կը կազմուին նոր գաղութները:

Կայ զուսպ եւ լուրջ հաստատումը իրողութեան :

Թերեւս բացառաբար երեւակայութեան արդիւնք է մեր այն ենթադրութիւնը, թէ այս լրջմիտ մօտեցումը սաստ մըն է, ուղղուած մեզի, ուղղուած մեզմէ անոնց, որոնք տակաւին կը մերժեն հաշտուիլ իրողութեան հետ, կը շարունակեն յամառիլ ու չտեսնել մերկ իրականութիւնը :

Առանց աւելորդաբանութիւններու, առանց մեկնաբանութիւններու եւ անտեղի բացատրութիւններու, խորհրդահայ մամուլը կը խօսի փաստի մասին եւ քանիցս առանձնապէս կը յիշատակէ Քանատայի եւ Աւստրալիոյ հայ գաղութները եւ կը խօսին նաեւ անոնց ճիգին մասին՝ հայ մնալու, հայ գիտակցութիւնն ու մշակոյթը վառ պահելու, Հայութեան անցեալի եւ ապագայի երազներով ապրելու :

Դժուար թէ Հայաստանի մէջ կարենան յստակօրէն պատկերացնել, թէ ինչքան բարդ ու դժուարին գործ է հայապահպանումը :

Բնական է, հոն ապրողները չեն կրնար գիտնալ, թէ յատկապէս Քանատայի եւ Աւստրալիոյ նման երկիրներու մէջ ի՛նչ տաժանելի ու գերմարդկային գործ է նուաճել հոսանքն ի վեր՝ մասնաւորաբար նոր սերունդը հայ պահելու համար :

Անոնք, որ ծանօթ են այս ու նման երկիրներու պայմաններուն, չեն կրնար ներքին դալարում, ներքին անասելի տագնապ չունենալ :

Սակայն, մէկ բան Հայաստանէն եկած ձայնին ու շեշտին մէջ կատարելապէս տեղին է ու արդար. վհատութեան եւ բեկումի հոգեբանութիւնը հիմնովին ու կատարելապէս խորթ է հայ մարդուն :

Ո՛ւր ալ ըլլանք, ո՛ւր ալ երթանք, « վարձակալ » ենք մենք :

Հայութիւն մը՝ Հայաստանի մէջ, Հայութիւն մը՝ Խորհրդային Միութեան մէջ, Հայութիւն մըն ալ՝ Սփիւռքի մէջ հաշտուած չեն իրենց ճակատագրին հետ:

Երկրորդ Աշխարհամարտէն ետք, տասնեակներով ժողովուրդներ ներկայացան միջազգային ատեանի մը եւ իրենց ազգային իրաւունքը պահանջեցին :

Ճանչցուեցա՛ւ այդ իրաւունքը :

Աւելի քան – երեսուն տարի առաջ, ո՞ր հմուտ ու հեռատես քաղաքագէտն էր, որ կը գուշակէր, թէ պիտի գայ օրը, երբ ժողովուրդի մը վեհապետական իրաւունքը քաղաքական ուժ պիտի ներկայացնէ եւ հետեւաբար ինք իրեն պիտի պարտադրէ :

Նորանկախ պետութիւններու գոյութեան ու պահպանման երաշխիքը իրենց ոչ տնտեսական եւ ոչ ալ զինուորական ուժն է: Այսօր կայ ոչ միայն միջազգային կազմակերպութիւն մը, այլեւ կայ միջազգային կարծիք, որ թոյլ չի տար, որպէսզի մեծ պետութիւն մը ոտնակոխ կնէ իրեն դրացի փոքր պետութեան մը ազգային իրաւունքները :

Աւելի քան – երեսուն տարի առաջ, ո՞ր հմուտ ու հեռատես քաղաքագէտը կրնար գուշակել, թէ պիտի ստեղծուի եւ անքանդելի քաղաքական իրականութիւն դառնայ հանրային նման կարծիք :

Մեր հաւատամքը ինչի՞ վրայ խարսխենք :

Ու ներկայ միջազգային կացութիւնը պիտի դառնայ կայուն, մնայուն եւ անփոփոխելի իրողութի՞ւն :

Ասիկա իրապաշտութի՞ւն կ'ըլլայ :

Միայն գիտութիւնները չեն, որ միշտ ու անպայման կը յառաջդիմեն :

Միայն արուեստը եւ մշակոյթը չեն, որ միշտ եւ անպայման կը յառաջդիմեն:

Մարդկային իրականութեան միայն տնտեսական պայմանները չեն, որ միշտ ու անպայման կը յառաջդիմեն :

Հոլովոյթի մէջ է նաեւ քաղաքական իրականութիւնը :

Ու նաեւ ան պիտի բարեփոխուի :

Անպայման ու անպատճառ պիտի բարեփոխուի :

Ցանկարծական յեղաշրջումո՞վ, թէ աստիճանական ձեւով կ'ըլլայ այս՝ կարեւոր չէ: Կարեւորը, որ պէտք է միշտ յիշել եւ երբեք չմոռնալ, այն է, որ ոչինչ կրնայ կասեցնել մարդկային նաեւ քաղաքական իրականութեան բարեշրջումը :

Իսկ մարդկային քաղաքական իրականութիւնը իրապէս բնաշրջուած կ'ըլլայ միայն ու բացառաբար այն ատեն, երբ մեր դարու քաղաքական տիրական սկզբունքը — սկզբունք, որ աննախընթաց չափերով յաղթանակեց ցամաքամասէ ցամաքամաս — կիրարկուի նաեւ այնտեղ, ուր ան տակաւին թուղթի վրայ կը մնայ :

Արդարեւ, յատկապէս Խորհրդային Միութիւնը սկզբունքով չի մերժեր ժողովուրդներու ազգային ինքնորոշման ազատ իրաւունքը : Ընդհակառակն ընդունած է, իր սահմանադրութեան առաջին իսկ յօդուածի երկրորդ պարբերութեամբ :

Արեւելք թէ Արեւմուտք, Հիւսիս թէ Հարաւ՝ առանց համամարդկային տարողութիւն ունեցող քաղաքական բոլոր ուժերուն ձգտումը պիտի ըլլայ ստեղծել հաշտ ու խաղաղ, միացեալ եւ մէկ մարդկութիւն :

Ասիկա կրնայ ըլլալ բացառաբար ազգերու ինքնորոշման ազատ իրաւունքի եւ գործադրութեան ճանապարհով :

Երկու արիւնալի ու ահեղ աշխարհամարտեր կը վկայեն, որ խաղաղութիւնը կարելի է իրացնել ոչ թէ բռնի ուժով, այլ հաւասարներու կամաւոր գործակցութեամբ :

Մենք պարզապէս բարենորոգումներ կը պահանջէինք. պատմութիւնը մեզի սորվեցուց, որ անկէ աւելի՛ն է մեր իրաւունքը: Մենք պատրաստ էինք լոկ տեղական ինքնավարութեամբ բաւարարուելու : Պատմութիւնը կրկին փաստեց, որ անկէ աւելի՛ն է մեր իրաւունքը :

Ոչ մէկ արժէք ունի, թէ այսօր այդ իրաւունքը տակաւին ձեւ, կերպարանք ու մարմին չէ առած: Ան մաս կը կազմէ քաղաքական այն իրականութեան, որուն հիման վրայ միայն հնարաւոր պիտի ըլլայ ստեղծել խաղաղ ու միացեալ մարդկութիւն մը :

Մեր սրտերուն եւ հոգիներուն մէջ պողպատուած պէտք է ըլլայ ոչ թէ յոյսը, այլ գիտակցութիւնն ու համոզումը, որ վաղը Հայութեան բազմադարեան, անժխտելի եւ անառարկելի քաղաքական իրաւունքը պիտի ճանչցուի, պիտի մարմին առնէ եւ դառնայ քաղաքական իրականութիւն :

Այս հաւատքով պէտք է կազմել ու ամրացնել մեր նոր գաղութները, որոնք — ինչպէս կը թելադրեն մեզի Հայաստանէն — իրականութիւն են այսօր :

Առողջ ծրագիրներու մշակումով ու գործադրութեամբ կրնանք առողջ նոր կորիզներ կազմել: Արդէն գոյութիւն ունի այն ամբողջական օրգանիզմը, որուն մաս պիտի կազմեն այս նոր կորիզները : Կանգուն ու կենսունակ է Սփիւռքը, որ անդեկ ու անտէր ցրօնք չէ, այլ կազմակերպուած եւ ազգային գիտակցութեամբ տոչորուած հաւաքականութիւն է :

Նոր կորիզները պիտի ծառայեն ամրապնդելու ամբողջութիւնը :

Ամբողջութիւնը ամէն կերպ պիտի աջակցի, որպէսզի ամուր, հայաշունչ եւ կենսունակ ըլլան նոր կորիզները :

Բ. Վ. Ն.

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՆՈՐ ՔՆԱՐ» [*]

Հայ Երգին հանդէպ գուրգուրանք տածող, զայն սիրող, կարօտագին ու հայրենաբաղձ տրամադրութեամբ միշտ հայ մեղեդիին հողեթով թռիչքները փնտռող ու վերջապէս հայ արուեստին այս շատ ինքնատիպ ու ցայտուն ճիւղին սիրահար ամէն Հայու համար՝ դրադարանի զարդ մը ըլլալէ աւելի, Կարօ Գէորգեանի աշխատասիրած « Նոր Քնար» երգարանը, անտարակոյս, պիտի դառնայ ամէնօրեայ գործածութեան առարկայ հատոր մը :

Այս ընդարձակ երգարանը, աւելի վըտիտ ծաւալով եւ բովանդակութեամբ առաջին անգամ լոյս տեսած է Սելանիկ, 1937ին, իսկ երկրորդ տպագրութեան արժանացած է 1954ին, Պէյրութ: Նախորդներուն բաղդատմամբ, այս հատորը, ամէնէն առաջ, աչքի կը զարնէ իր հարուստ, բացառիկ բովանդակութեամբ: Նաեւ՝ ճաշակով :

Արդարեւ, իր Տարեգիրքերուն մէջ, ինչպէս հոս, առաջին առթիւ, ցայտուն կը դառնայ հանրային գործիչի մը եւ մտաւորականի մը բծախնդրութիւնը

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ — ՇԵՓՈՐ —

Ա.

Ցայտնի է թէ Աւետիս կը շոյէր աղջիկը: Իր խուլ ձայնը կ'ըսէր մեղմօրօր — « սիրե՛մ, ես քու լօփիկ միսերդ սիրեմ ... վախկոտ միսերդ սիրեմ ...»:

Քիչ վերջ նոյն արու ձայնը ըսաւ՝ այս անգամ առանց փաղաքշական շեշտի.

— Զե՛մ դիմանար կոր Ազաւնիս, չե՛մ դիմանար կոր ... Աս պատերազմը ե՞րբ պիտի աւարտի որ կարգուինք մենք ... քեզ քանի կը սեղմեմ, այնչափ դէշ կ'ըլլամ կոր ... չե՛մ դիմանար կոր ...

— Ինչո՞ւ կը տրտնջաս, ըսաւ Ազաւնի: Նորէն Աստուծոյ փառք տուր որ ասանկ հանգիստ տեղ մը մնացեր ես : Ի՞նչ պիտի ընէիր եթէ քեզ լեռները ղրկէին, քար կոտրելու ղրկէին ամէլէ թապուրին մէջ: Ուրիշներ հարիւրաւոր ոսկիներ ծախսեն՝ նորէն չեն կրնար քեզի պէս հանգիստ զինուորութիւն ընել : Աղօթէ որ լաւ խոհարարութիւն գիտէիր եւ շուն Սիւլէյմանը քեզ քովը առաւ:

Աւետիս կրկնեց .

— Խոհարարութիւն գիտեմ ... բայց չեմ դիմանար կոր ...

Տոքթ. Փաշայեան նստաւ բանի մը վըրայ որ կրճտեց: Արթաքի էֆէնտի որ կ'ուզէր անոր հեռանալը տեսնել, դժգոհեցաւ որ կը տեղաւորուի մարդուկը: Իր դժգոհութիւնը ծածուկ չըլլալուն համար բժիշկը բռնեց դեղագործին դաստակը եւ ըսաւ — «բազկերակդ դէշ կը տեսնեմ, դուն ալ չես դիմանար կոր ...»:

Ցանկարծ Ազաւնիին ձայնը ըսաւ .

— Զգէ՛: Մըներ ...

— Ի՞նչ կ'ըլլայ աղուորս, պատասխանեց խոհարարը: Մարդ մարդասանք չըկայ: Մեզ ո՞վ կը տեսնայ ...

— Ինչ ըսի՞ր :

— Ո՞վ կը տեսնայ :

— Ո՞վ պիտի տեսնայ ... մօրաքոյրս : Գիտնալս վերի պատուհանէն նայելու սովորութիւն ունի ... աչքդ մէյ մը վեր առ՝ առանց յայտնի ընելու :

Դեղագործը ըսաւ բժիշկին ականջին իվար — «կնիկէս այդքան մը խելք չեմ յուսար ամա ... կեցիր երթամ մէյ մը նայիմ »: Թէեւ Աւետիսին ձայնը կ'ըսէր թէ նայող չկայ, բայց Արթաքի էֆէնտի հեռանալու պատրուակ մը գտած ըլլալով հեռացաւ: Անձայն քայլերով մտաւ կողմնակի բաց դուռը եւ սկսաւ կատուի պէս բարձրանալ սանդուղները: Երբ որ դաւիթը հասաւ, յառաջացաւ չորս ոտքի վըրայ, մինչեւ ննջասենեակին առջեւ :

Ննջասենեակին դուռը բաց էր բարեբախտաբար եւ Արթաքի էֆէնտի վիզը երկարեց : Քիչ մը աւելի, քիչ մը աւելի: Ճիշդ այդ պահուն է որ սաստիկ վախցաւ դեղագործը: Սարսռաց ամբողջ մարմնով, որովհետեւ իրենց ճերմակ փիսիկը՝ ոստումով մը իր կռնակը նետուած էր: Արթաքի էֆէնտի հայհոյութիւնը կուլ տուաւ, թողուց որ կատուն իր ծոծրակին վրայ տեղաւորուելու փորձեր ընէ եւ կրկին վիզը երկարեց : Իրաւամբ կինը ննջարանն էր: Մէկ պատուհանը կիսով վեր առած էր եւ տակը դրած իրենց մեծ ու սեւ խողանակը : Քիթն ու բերանը այդ բացուածքին մէջ՝ դէմքը վարագոյրով պատսպարած՝ Տիկին Էլպիս կը ջանար թէ՛ լսել եւ թէ տեսնել :

— Իրաւ է եղեր, ըսաւ Արթաքի էֆէնտի երբ որ բժիշկին քով դարձաւ: Կնիկս ալ մտիկ կ'ընէ կոր ... Ա՜խ Աւետիս . ոչ տեսնող կայ, ոչ ալ լսող ... մա՛րդ-մարդասանք չկայ ...

Կրկին դադրեցաւ սանդուխին աղմուկը եւ Ազաւնի ըսաւ .

— Երկուքիս ալ անունը Ա.ով կը սկսի: Մեր ճերմակեղէններուն վրայ միշտ Ա. մնաքան պիտի ըլլայ: Էյ ան ատեն ինչպէ՛ս իմ ճերմակեղէններս քուկիններէդ պիտի զանազանենք ...

Նշանածը ըսաւ .

— Քա Ազաւնի, աղ ի՛նչ դէշ լուր տըւիր ...

— Հապա՛, շարունակեց աղջիկը խընդալով, շատ դէշ լուր ... Զելլաս իմ fօմպինէզօններս հագնիս ... Ան ատեն ես ալ քու փաշալը վարտիքներդ կը հագնիմ ... հա՛, հա՛, հա՛ ...

Համբոյրին աղմուկը այս անգամ երկար տեւեց : Բոպէ մը կը դադրէր ու կը վերսկսէր: Իրարու կը նայէին երկու տարեցները, քիթ քիթի փակցուցած: Տոքթ. Փաշայեան վերլուծեց բնախօսական պատճառներ: Դեղագործին բարկութիւնը աւելցնելու գնով՝ ըսաւ թէ մարդը կատուներուն ամիսն է, իսկ Մայիսը ...

— Աս բերանդ հաճի Պէքիր է, ըսաւ Աւետիս, աս քիթիկդ փընտըլը թուրփի է: Այ աչուկներդ պիլեայ են ... գառն Աստուծոյ ես Ազաւնիս ... իջանելոյ Ազաւնոյ...

— Ինչ ըսի՞ր ...

Դեղագործը իր բռունցքը գլխին զարնելով ըսաւ .

— Հաստ է, հաստ ... Առաւօտէն միշտ ըսէ իրիկուն «ինչ ըսի՞ր» մտիկ կ'ընեմ: Միտքը արագ չի գործեր : Մէկ բանը տասն անգամ պիտի կրկնես որ խելքին մէջ տեղաւորուի :

— Շատ իմացած էի որ սիրահարները կը հալին կը մաշին, բայց շատ ականջ չէի կախած : Հիմա կը հասկնամ կոր որ շիտակ է եղեր:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(3 Շար.)

...րմի մը հանդէպ, որ կոչուած է ծա–...ելու հանրութեան :

...վեց հարիւրէ աւելի էջերու մէջ, Կ. ...ջորգեան ակնյայտ ճաշակով դասաւո–...ած ու զետեղած է 669 միաձայն, երկ–...յն կամ բազմաձայն հին ու նոր երգեր, ...յլերգներէն մինչեւ մեղեդիներ, խըմ–...երգներ ու մեներգներ՝ յեղափոխական, ...րգիչական ու աշուղական :

...Ներհաւաքելի բծախնդրութեամբ, ...երգերու պատկառելի այս թիւին 455ը ...նագրուած վիճակի մը մէջ կը ներ–...յացուին : Ձայնագրութիւններէն շա–...ը քառաձայն կամ երկձայն են (վաթ–...ան կտոր), ոմանք՝ 36 հատ՝ ընկերակ–...թեամբ դաշնակի :

Այստեղ անհրաժեշտ է նշել, թէ բոլոր ...ձայնագրութիւններն ալ յստակ, մա–...ր, դիւրընթեռնլի են :

Օրինակելի տպագրութեամբ եւ 131 ...անազան գծանկարներով եւ բնանկար–...րով ներկայացող այս հատորը գեղե–...ցիկ եւ ըմբռնելի դասաւորութեամբ մը ...ստուած է գլուխներու, որոնցմէ ամէն ...ը, ինքն իր մէջ, կրնար կազմել շատ ...հաքրքրական, թէեւ ոչ ամբողջա–...ն երգարան մը :

Ազգային – հայրենասիրական, ռազմա–...ն – յեղափոխական եւ քայլերգներ ...ընդգրկող երգերը կը գրաւեն «Նոր Քը–...նար»ի 125է աւելի էջերը :

Ժամանակաշրջանի մը ազգային հաւա–...քական ապրումներու, սրտամօտ յոյզե–...ու եւ իղձերու լրիւ պատկերը կը ներ–...կայացնեն այս բաժնին մէջ ներկայաց–...ուած ռազմերգները եւ քայլերգները : ...Եւ իբրեւ այդպիսին՝ սերունդներու ...ընդգավառ տրամադրութեան տարկայ ...պիտի մնան միշտ անոնք : Յատկապէս, ...տար հորիզոններու տակ հասակ նետող ...եւ ազգային լարին ականջալուր եղող ի–...րարայաջորդ սերունդներուն կողմէ :

Չորրորդ եւ հինգերորդ բաժիններով ...ներկայացուած են աշուղական, ժողո–...վրդական եւ հայրենական հարիւրաւոր ...երգեր եւ խմբերգներ : Այս զոյգ բաժին–...ները, որոնք առանցքը կը կազմեն Կ. ...Գէորգեանի «Նոր Քնար»ին, կը պարու–...նակեն սիրային, կենցաղային, բարոյա–...խօսական եւ պատմական, ինչպէս նաեւ ...վարք ու բարք եւ հայրենի բնութիւն նը–...կարագրող ու պատկերացնող ժողովրդա–...կան կամ անհատական ստեղծագործու–...թիւններու հարուստ հոյլ մը : Հայ Երգին ...ամբողջ թրթռումները կան այստեղ : ...Հայ ժողովուրդի մը ցաւը, ուրախութիւ–...նը, սէրը, խինդ եւ վերջապէս ժպիտը : Այլ խօսքով ինք՝ ժողովուրդը :

Մեծ թիւ չեն կազմեր հոգեւոր երգե–...րը՝ մեծ մասամբ Կոմիտասի եւ Եկմալ–...եանի ձայնագրութիւններ : Ոչ ալ՝ թա–...տերականները (օփերա կամ օփերէթ) : ...Այսուհանդերձ՝ ներկայացուած են ամէ–...նէն յատկանշականները եւ ծանօթները, ...ինչպէս մեներգներ «Անուշ»էն, «Սօս եւ ...Վարդիթեր»էն, «Նամուս»էն կամ «Պըլ ...Պուղի»էն : Եւայլն :

Վերջապէս այս ինքնատիպ հատորը կը պարունակէ հայկական պարեր, գըլո–ցական երգեր ու նաեւ՝ տասնեակ մը արտասանելի կտորներ : Ի դէպ, զարմա–նալի է, որ նմանօրինակ հատորի մը մէջ եւ ընտիր քերթուածներու կողքին, Կ. Գէորգեան «յարմար» դատած է զետեղել ձեւով եւ բովանդակութեամբ ... ան–յարմար «Նամակ» մը : Արդարեւ ի՞նչ–պէս կարելի է Պետրոս Դուրեանի «Տըր–տունջքէն» անմիջապէս անցնիլ Ալփաս–լանի «Օգնէնին նամակին» ... :

Գործին հանդէպ իր ունեցած բծա–խնդրութեան ապացոյցն է նաեւ տաս–նեակ մը էջեր գրաւող «Ընդհանուր Բա–ռացանկ»ը, զոր կազմած է աշխատասի–րողը ներկայացնելու համար օտար կամ գաւառական բառերու արդի, գործածա–կան հոմանիշները : Այս բաժինը ունի նաեւ իր ենթաբաժինները՝ Սայաթ – Նո–վայի, Մոկաց Միրզէի երգերուն օտար բառերուն բացատրականներով :

Կ. Գէորգեանի «Նոր Քնար» երգարա–նը, իր ընտիր տպագրութեամբ, ձայնա–գրութիւններու ճոխութեամբ, նկարնե–րու բազմազանութեամբ եւ այլազանու–թեամբ, բաժանումներու դրութեամբ, ինչպէս նաեւ գեղաճաշակ ներկայացու–մով եւ հարուստ ու պէսպիսուն բովան–դակութեամբ, վկայութիւն մըն է յա–մառ ու օգտակար, սրտամօտ եւ երախ–տաշատ աշխատանքի մը, որ պատիւ կը բերէ աշխատասիրողին :

Միեւնոյն ատեն վկայութիւն մը, ժո–ղովուրդի մը հոգեւոր հարստութեան մէկ ճիւղին՝ այնքան հարուստ եւ ինքնատիպ :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) «Նոր Քնար», կազմեց Կարօ Գէ–որգեան, Տպ. Պէյրութ, 1963 :

ՀԻԹԼԵՐ ԻՆՉՈ՞Ւ ՅԱՐՁԱԿԵՑԱՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՎՐԱՅ

Ատոլֆ Հիթլեր կ՚ըսէր, թէ Ռուսաս–տանի վրայ յարձակելու որոշումը՝ «ա–մէնէն դժուար որոշումն էր, որ ստիպ–ուած էր տալ իր կեանքի ընթացքին» :

Պենիթօ Մուսոլինիի ուղղած իր անձ–նական նամակին մէջ, Հիթլեր կը գրէր, թէ այդ որոշումը տուած էր «երկար ա–միսներու անձկալից մտածումներէ եւ տեւական ջղայնութենէ ետք» :

Գերման բանակին այդ նամակը կը գտնուի գերմանական դիւաններու հա–րիւրաւոր այն վաւերագրերուն մէջ, զորս վերջերս հրատարակութեան տուաւ Միացեալ Նահանգներու արտաքին նա–խարարութիւնը : Այդ վաւերագրերը կ՚ընդգրկեն 1941 Փետրուար մէկէն մին–չեւ Յունիս 22ի շրջանը : Ինչպէս արդէն ծանօթ է, Հիթլեր Ռուսաստանի վրայ յարձակեցաւ Յունիս 22ին :

Պնդելով թէ «Անգլիա խաղը կորսըն–ցուց», Հիթլեր Մուսոլինիին կը գրէր թէ ստիպուած էր Խորհ. Միութեան դէմ դառնալ, որովհետեւ, «ռուսական ուժե–րու կեդրոնացումը ահռելի է եւ ռուսա–կան տրամադրելի բոլոր ուժերը կը գտ–նուին մեր սահմաններուն վրայ» :

Նամակը ցոյց կուտայ, թէ Հիթլերի գլխաւոր մտահոգութիւնն էր Արեւմտեան ճակատին վրայ պատերազմը գլուխ հա–նել եւ Բրիտանիան անձնատուր ըլլալու ստիպել :

Բայց, կը գրէր.— «Եթէ պարագանե–րը ինծի առիթ տան օդանաւորդութիւնը (Լուֆթվաֆֆէ) Անգլիոյ դէմ նետել, վախ կայ որ, այն ատեն, Ռուսաստան Հարաւի եւ Հիւսիսի մէջ գրգռութեանց եւ թափանցումներու ռազմավարութեան սկսի եւ ես ստիպուիմ լուռ եւ անշարժ իրեն հետեւիլ, պարզապէս ու միայն ա–նոր համար, որ օդի մէջ գերակայու–թիւն պիտի չունենամ : Այս պատճառով, միտքս չարչարելէ ետք, ի վերջոյ յան–գեցայ այն որոշման՝ թէ պէտք է եր–կաթը ճկել պաղելէ առաջ : Կը հաւատամ, Տուչէ, թէ այս կերպով՝ կարելի լաւա–գոյն ծառայութիւնը կը մատուցանեմ մեր հասարակաց դատին եւ լաւագոյն ո–րոշումը կուտամ պատերազմի եւ վերջ–նական յաղթանակի մասին» :

Եւրոպական ճակատի վրայ պատերազ–մին անդրադառնալով՝ Հիթլեր կը գրէր թէ պարտուած Ֆրանսայի վրայ, «ինչ–պէս միշտ, պէտք չէ վստահութիւն ու–նենալ» :

Կ՚աւելցնէր.— «Սպանիա անվճռական է եւ կը վախնամ թէ պիտի մասնակցի միայն այն ատեն, երբ պատերազմի ար–դիւնքը յստակ կերպով ուրուագծուած ըլլայ» :

Գալով «անգլիական յամառումին»՝ Հիթլեր կը գրէր թէ ատիկա «հարց մըն է, որ զինք չի շահագրգռեր» որովհե–տեւ, ուշ կամ կանուխ պիտի ստիպուի զէնքերը վար դնել» :

Հիթլեր ապա կը գրէր՝ թէ երկու ազ–դակներ կան, որ Անգլիան կը մղեն իր պարտութիւնը չընդունելու — Ռուսաս–տանը եւ Միացեալ Նահանգները :

«Ամերիկան չենք կրնար չէզոքացնել», կը գրէր ու կ՚աւելցնէր.— «Բայց, մեր ձեռքն է Ռուսաստանը չէզոքացնել» :

Ապա կ՚ընդունէր, թէ «Անշուշտ, Ա–րեւելքի մէջ պատերազմը շատ դժուար պիտի ըլլայ, բայց, ոչ մէկ կասկած ու–նիմ թէ մեր մեծ յաջողութիւնը պիտի ըլլայ ... Ամէն պարագայի մէջ, Տուչէ, մեր կացութիւնը չի կրնար աւելի գէշ ըլ–լալ այս որոշման պատճառով : Ընդհա–կառակն, պիտի բարելաւուի :

1939 – 1941ի Գերման եւ Խորհրդային դաշնագիրը, յաճախ «տաղտկալի եղաւ ինծի համար» կը գրէր Հիթլեր եւ կ՚ա–ւելցնէր.— «Ամէն պարագայի մէջ, Ռու–սաստանի դէմ յարձակելու որոշումս, ինծի կը թուի թէ համաձայն է իմ ըս–կըզբունքներուս եւ նախապէս ստանձնած պարտաւորութիւններուս : Երջանիկ եմ, որ ներկայիս ազատեցայ անձկութիւն–ներէս եւ վճռականութեան պակասէն» :

Ամերիկեան արտաքին նախարարու–թեան հրատարակած վաւերագրերուն մէջ ուրիշ շահեկան տուեալներ ալ կան պատերազմի եւ Հիթլերի ու իր Սպայա–կոյտի որոշումներու մասին : Նմանապէս կայ Մուսոլինիի կողմէ Հիթլերի ուղղը–ւած նամակ մը, ուր կը խօսուի Ռուսաս–տանի վրայ Գերմանիոյ յարձակումէն ետք ստեղծուող քաղաքական հեռանկար–ներու մասին :

Քաղեց՝ ՎԱԶՐԻԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԳԼԻԱՅԻ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐՈՒՆ ԱՅՑԸ

Անգլիացի երկու երաժիշտներ՝ Ալըն Պուշ եւ Ալէն Ռուլթորն շատ լաւ տպաւոր–ուած են հայկական երաժշտութենէն : Երեւանի մէջ ծանօթացած են հայ եր–գահաններու եւ անոնց կարգ մը գործե–րուն ու ըստ իրենց յայտարարութեանց՝ ժամանակ է, որ հայ երգարուեստը ծա–նօթացուի Անգլիոյ երաժիշտներուն եւ արուեստասէրներուն : «Մեր կարելին պիտի ընենք այս ուղղութեամբ», յայ–տարարած են երկու երաժիշտներն ալ :

ԱՐՕՏԱՎԱՅՐԵՐՈՒ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Հայաստանի անասնաբուծական, ա–նասնաբուժական հիմնարկութեան ան–դամ, փրոֆէսօր Շ. Ազաբաբեան պաշ–տօնական յայտարարութեամբ մը դիտել կուտայ, թէ հակառակ անոր, որ մար–գագետինները եւ արօտավայրերը Հա–յաստանի մէջ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն, այսուհանդերձ այդ ճիւղը «բարձի թող վիճակին» մէջ կը գտնուի : Փրոֆէսօրին համաձայն, մօտ 400.000 հեկտար արօտավայրեր կը կարօտին մաքրութեան (քարերէն), մօտ ութսուն հազարը՝ թուփերէ եւ մացառներէ, հինգ հարիւր հազարը՝ կոպտացօղուն վնասակար եւ թունաւոր բոյսերէ, ութ–սուն հազարը՝ կը կարօտին հանդատու–թեան, իսկ քսան հազար հեկտարը՝ ա–հասարակ պէտք է դուրս հանել ճըչա–նաւութենէն :

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ

Գիտահետազօտական աշխատանքները համադրող պետական կոմիտէին խմբա–գրութեամբ, Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ գիտական նոր ամսագիր մը՝ «Գիտու–թիւն եւ Տեխնիկա» :

Ամսագիրին միջոցաւ հայ հասարակու–թեան պիտի ներկայացուին գիտական եւ մասնագիտական նորութիւններ, գիւտեր եւայլն :

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փրակայի մէջ (Չեխոսլովաքիա) տօն–ուած է Սայաթ – Նովայի ծննդեան 250–ամեակը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Նանին, պոռաց Մարկրիթ լոյս մը ...ցուր կողմին :

...Իրան բացուիլն ու գոցուիլը իմացանք : — Վերջապէս, պոռաց Մարկրիթ վե–...րադառնալով, ահա մեկնեցաւ : Այս ...տղան սոսկալի կերպով թունդ կը հանէ ...զիս :

— Սիրելի աղջիկս, ըսաւ Բրիւտանս, ...ատուիլ շատ չարութիւն կ՚ընէք անոր, ...որ այնքան բարի է եւ այնքան փափկու–...թեամբ կը վարուի ձեզի հետ : Ահա նո–...րէն ժամացոյց մը ձգեր է վառարանին ...վրայ, որ առ նուազն տասը ոսկի կ՚ար–...ժէ :

Եւ Տիկին Տիւվէռնուա, որ վառարանին ...մօտեցած էր, ժամացոյցը ձեռք առնե–...լով ցանկութեամբ կը նայէր անոր :

— Սիրելիս, ըսաւ Մարկրիթ դաշնա–...կին առջեւ նստելով, երբ մէկ կողմէ ին–...ծի տուածները եւ միւս կողմէ ըսածները կը կշռեմ, ինծի անանկ կուգայ թէ իր այցելութիւնները շատ աժան ծախած կ՚ըլլամ իրեն :

— Այդ խեղճ տղան սիրահարուած է ձեզի :

— Եթէ բոլոր ինծի սիրահարուողնե–րու ականջ կախել պէտք ըլլար, կերակուր ուտելու ժամանակ պիտի չունենայի :

Եւ մատները սահեցուց դաշնակին վը–րայ : Յետոյ աղէն դառնալով ըսաւ մե–զի.

— Բան մը առնել կ՚ուզէ՞ք : Ես քիչ մը փօնչ պիտի խմեմ :

— Իսկ ես քիչ մը վառեակի միս կ՚ու–տեմ, եթէ պիտի ընթրենք, ըսաւ Բրիւ–տանս :

— Այո, երթանք ընթրենք, ըսաւ Կասթօն :

— Ոչ, հոս պիտի ընթրենք, ըսաւ Մարկրիթ եւ զանգակը զարկաւ :

Նանին երեւցաւ :

— Մեզի ընթրիք բերել տուր :

— Ի՞նչ առնել տամ :

— Ինչ որ կ՚ուզես, միայն թէ շուտ ըլ–լայ :

Նանին դուրս ելաւ :

— Աստնկ աղէկ եղաւ, ըսաւ Մար–կրիթ տղու մը պէս ցատկելով, պիտի ձանձրացուցիչ է :

Քանի կը դիտէի այս կինը, այնքան կը հրապուրուէի : Հիանալի կերպով գե–ղեցիկ էր : Իր նիհարութիւնն իսկ շնոր–հալիութիւն մը կուտար իրեն :

Հիացմամբ կը դիտէի զայն :

Այդ միջոցին զգացածս բացատրելը դժուար պիտի ըլլար : Իր ապրած կեան–քին համար ներողամիտ էի եւ իր գե–ղեցկութեանը վրայ կը սքանչանայի : Անշահախնդրութեան ապացոյցը, զոր կուտար չընդունելով վայելուչ եւ հա–րուստ երիտասարդ մը, որ իրեն համար ամբողջ հարստութիւնը սպառելու պատ–րաստ էր, իր բոլոր անցեալ մեղքերը կ՚արդարացնէր իմ աչքիս :

Այս աղջկան մէջ անբծութեան պէս բան մը կար :

Յայտնի էր թէ մոլութեան կուսու–թեանը մէջ էր տակաւին : Իր հաստա–տուն քալուածքը, իր ճկուն հասակը, իր վարդագոյն բաց ռունգերը, իր խոշոր աչքերը, որոնց շուրջ բարակ կապոյտ շրջանակ մը կար, ցոյց կուտային մէկը այն վառվռուն նկարագիրներէն, որոնք հեշտութեան բոյր մը կը սփռեն իրենց շուրջը, ինչպէս արեւելեան սրուակնե–րը, որ որչափ ալ աղէկ գոցուած ըլլան, դարձեալ իրենց պարունակած հեղուկին բոյրը կ՚արտահոսեն :

Վերջապէս, ըլլայ բնութեամբ, ըլլայ իր հետեւանք իր ախտաւոր վիճակին, երբեմն այս կնոջ աչքերուն մէջէն կ՚անց–նէին ցանկութեան այնպիսի փայլակներ, որոնց գործադրումը երկնային յայտնու–թիւն մը պիտի ըլլար իր սիրած անձին համար : Բայց Մարկրիթը սիրողներուն հաշիւը չկար, մինչդեռ ինք տակաւին մէկը սիրած չէր :

Մէկ խօսքով, այս աղջիկը կոյս մըն էր, որ չնչին բանով մը պոռնիկ եղեր էր եւ պոռնիկ մըն էր, որ պզտիկ բանով մը ամէնէն տարփալից ու ամէնէն մաքուր կոյսը պիտի ըլլար :

Մարկրիթի մէջ տակաւին հպարտու–թիւն եւ անկախութիւն կային,— երկու զգացումներ, որոնք երբ վիրաւորուին, կրնան ընել ինչ որ ամօթխածութիւնը կ՚ընէ : Խօսք մը չէի ըներ : Կարծես թէ հոգիս ամփոփուեր էր սրտիս մէջ եւ սիրտս աչքերուս մէջ :

— Այսպէս, ըսաւ յանկարծ, հիւանդու–թեանս ատեն լուր առնելու եկողը դուք էիք հա՞ :

— Այո :

— Գիտէ՞ք թէ ատիկա շատ գեղեցիկ բան է : Ի՞նչպէս կրնամ շնորհակալու–թիւնս յայտնել ձեզ :

— Թոյլ տալով որ երբեմն ձեզ տեսնե–լու գամ :

— Որչափ որ ուզէք, ժամը 5էն 6 եւ 11էն կէս գիշեր : Կասթօն, Էնվիթասիոն ա լա վալսը կը նուագէ՞ք :

— Ինչո՞ւ :

— Նախ ինծի հաճոյք պատճառելու համար եւ երկրորդ՝ վասնզի չեմ յաջո–ղիր առանձին նուագել :

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 60 Ֆրանք
Վեցամսեայ 35 Ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 Ֆ.:

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական ծանր գործը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վերժին Պապոյեան պարտք կը համարի հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել բոլոր անոնց, որոնք մասնակից եղան իր սուգին եւ գրաւեցան իր ողբ. ամուսնին չիրիմով: Մասնաւոր շնորհակալութիւն Վանիկ Սարգիսեանի եւ Անդրանիկ Պաղտասարեանի, որոնց նախաձեռնութեամբ կատարուեցաւ այս գնահատելի գործը:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿՐԹ. ՖՈՆՏԻՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի երեք սանուհիներու Պէյրութ՝ Ն. Փ. Ճեմարան մեկնումի առթիւ կ՚ըլլան հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Բժիշկ Ռ. Տէր Դաւթեան 500 ֆրանք, Տէսինի ընկերուհիներ եւ ընկերներ 405 ֆրանք, Կապոյտ Խաչի տնօրէնուհի եւ առաջնորդուհիներէ, վաստակաւոր Ռուբէն Թաղէոսեանի յիշատակին երկու հարիւր ֆրանք:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, հերոսամարտի 43րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար ղիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Յետ պատարագի մատաղ եւ յուշահանդէս Մշակոյթային Տան մէջ:

17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ:

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 հին ու նոր երգեր, 455ը ձայնագրուած

Գին 20 Ֆր., առաքման ծախքով 22 Ֆր.

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն
51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Գ. հատորի օրինակները ծախուած են: Նորեր պիտի հասնին շուտով:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ. — Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական վայրը:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պուլվար Օտոյի Թաղականութիւնը եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը յայտարարեն թէ դպրոցը կը բացուի այս Հինգշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, դասաւանդութիւնները տեղի կ՚ունենան ընկերուհի Տիկին Արմաղանեանի բնակարանը: (Ուսուցիչ Պ. Յակոբ Արթինեան):

Այս առթիւ շնորհակալութիւն ընկերուհի Տիկին Տ. Սէրէնկիւլեանի որ իր ամուսնոյն յիշատակին հարիւր Ֆր. նուիրեց դպրոցին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի Թատրոնին մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Օրը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, 27 Հոկտ. Մոլիէրէի շքեղ սրահին մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ, 6րդ Քաղաքապետարանի սրահին մէջ

PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն եւ նուագախումբ: Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր:

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16էն ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը
Զանազան անակնկալներ
Գեղարուեստական նոր բաժին
Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres — Attractions — Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77–73:

Խիստ կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

Մուտք 10 Ֆր.

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Օրեր եւ Ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Բուն մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան; Լեզուական Հարցեր; Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ Նահանջը առանց երգի; Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ Ոսկի Աշուն (Բանաստեղծութիւն)
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 17 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9836

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9836

... ՆՈՍՔԸ

«ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ»

Զարմանալի երեւոյթ մը.—

...յս տարի, Հայերէնի շաբաթական ...ընթացքներու վերաբացման առթիւ, ...լոր ազգերուն մէջ յատկապէս կը շեշ...ն.— «Դասերը ձրի են»:

...թէ այսպէս շարունակուի, թերեւս ...ալիկայ տարի ալ կարդանք.

— Դասաւանդութեան ատեն շաքար պի... բաժնուի: Եկողներուն նամբու ծախ... ալ կը ստանձնենք, եթէ նոյնիսկ ...յրիկը կամ հայրիկը միասին ըլլան:

...յս երեւոյթին առջեւ, անշուշտ կը յի... երբեմնի աւանդութիւնը:

...ն ատեն, մայրիկը դպրոց տանելով ..., կ'ըսէր վարժապետին.

— Միսը քեզի, ոսկորը ինծի ...

...րքան շատ փոխուեցան բաները:

...ն ատեն պարծանք էր տղան դպրոց ..., ուսլէսզի «մարդ ըլլայ»: Անշուշտ ...նէն առաջ մայրենի լեզուն սորվելով:

...յսօր, օտարութեան մէջ, հազարումէկ ...հուութիւններ կան մարդ ըլլալու, կը ... որ մէկը դնես մայրենի լեզուն, ...բեւ «մաշած չոր»:

...ազգային կրթութի՞ւն, սերունդի փըր...թի՞ւն, ինքնապաշտպանութի՞ւն, —...ւ հող ...

...ւ դասընթացքներու կազմակերպիչնե... ... զուր կը փորձեն կարելի եղածին ... շատ աշակերտներ ապահովել, ըս...ննելով ամէն ծախք եւ յոգնութիւն:

...ենք տակաւին չկրցանք ճշդել թէ ինչ ...կեր կը ներկայացնեն եղած - չեղած ...ընթացքները:

...աշակերտներու թիւը աւելցա՞ծ է: ...կա՞ծ է, ի՞նչ համեմատութեամբ:

...ին հաշուով, իւրաքանչիւր աշակերտ ... տարի կը յաճախէ անընդհատ: ...համատօտ վիճակագրութիւն մը շատ ... պիտի պարզէր, բանալով մեր աչ...ը:

...մէն պարագայի մէջ, մեր առաջին ...ցումը պիտի ըլլար—Ո՞ւր կ'երթանք: ...ելի ընդլայնելով խնդիրը, կրնայինք ...ցնել, տակաւին.

— Ո՞րեւէ յառաջդիմութիւն կատարո՞ւա... պատանիները եւ բարձրագոյն ու...սացած երիտասարդները, որոնք ...կան հայերէն գիտէին:

...թէ այս ուղղութեամբ քննութիւն մը ...արուէր առանց դաւանանքի խտրու...ն, կը կարծենք թէ եզրակացութիւնը ...աւելի տխուր պիտի ըլլար:

...ղածով, գիտցածով գոհանալու յամա...թիւնը պիտի մարէ մեր ծուխը:

...ասնելու տարիները քանի թաւալին, ...րան պիտի դժուարանայ յառաջդի...թիւնը: Ոչ միայն հայագիտութեամբ, ...եւ ամէն տեսակէտով:

...երիտասարդութեան արդար իրաւունքն ...ըքեր գրաւել թեւ տալ հանրային ...ծունէութեան:

...կատար գիտելիքներով սերունդ մը, ...անակ այդ վերանորոգիչ դերը կա...բելու, իր կարգին պիտի նպաստէ ...ման, միջակութեան ծաւալման:

...եւ մեր հանրային թէ մտաւոր մակար...ը հետզհետէ պիտի դեղնի, պիտի ճա...ի, դառնալով անշնչելի:

...ինչ կ'արժէ երկրորդական, մինչեւ ան...համալսարանական կրթութիւն մը, ...վաղը պիտի ստիպուինք թարգմանով ...իլ մեր զաւակներուն հետ:

...ամանաւ որ թարգման մնացած ըլ...մայրենի լեզուին համար ...

...մէնէն արտասուելի պարագան այն է ...երիտասարդները մեծ մասով հարե...ը կը հետեւին այս հարցին:

...ատեր այն տպաւորութիւնը կը ձգեն ...խնդիրը կապ չունի իրենց հետ:

...հոկտ.

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ ՄԱՐՈՔԻ ԵՒ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

ՊԷՆ ՊԵԼԼԱ ԶՕՐԱԿՈՉ Կ'ԸՆԷ

Հարիւր հազար Ալժերացիներ, համախմբուած Նշանաւոր Ֆորոմի Հրապարակը, լսեցին Պէն Պելլան:

Ժողովուրդը ընտրած էր օրուան սլոկանները, «Հասան Բ. ոճրագործ», «Կեցցէ՛ Պէն Պելլա», «Աֆրիկեան միութիւն»: Խումբերը կը յառաջանային մեծ ցուցատախտակներով՝ «ընկերվարական Ալժերիան պիտի յաղթէ», «բոլորս դէպի սահմանագլուխ պաշտպանելու համար ընկերվարական Ալժերիան»: Ահաւոր աղմուկ մը ամբողջ հրապարակին վրայ:

Կը թուի թէ ցոյցը պատրաստուած էր: Ամբողջ օրը բարձրախօսերով կը թելադրուէր ժողովուրդին հրապարակ իջնել եւ լսել Պէն Պելլան որ պիտի բացատրէր Մարոքցիներու անխոհեմ կեցուածքը ալժերական սահմանին վրայ: Նոյն օրը թըռուցիկներ կը բաժնուէին ուր կ'ըսուէր «մարոքեան յարձակումը դրամատիրութեան եւ յետադիմութեան ծախուած, կը սպառնայ մեր հողային ամբողջականութեան, բայց նաեւ եւ մանաւանդ ալժերական յեղափոխութեան: Մարոքցի ժողովուրդին ուշադրութիւնը կը ցրուէ փորձելով զայն ոտքի հանել Ալժերիոյ դէմ»:

Իր ճառին մէջ, Պէն Պելլա յայտնեց նախ թէ զօրակոչի կ'ենթարկէ բոլոր նախկին ձունուտները: Բոլոր նախկին ձունուտները որոնք ի վիճակի են թող զէն ի ձեռին նահանգապետարանները դիմեն: Ոգեւորական շեշտ մը տալով, Պէն Պելլա շարունակած է «Արաբներու թափած արիւնը կը հոսի այսօր եւ կ'ըսենք բռնակալին որ պատասխանատուութիւնն առաւ Մարոքցին իր ալժերացի եղբօր դէմ հանելու, կ'ըսենք այս բռնակալին.— Ոճրագործ մըն էք: Մարոքցիներ, ձեր երկիրը օտարներուն ձեռքն է, թշնամիներուն ձեռքն է, ինչո՞ւ համար ձեր զէնքերը չէք բարձրացներ անոնց դէմ որոնք Սեթան եւ Մելիլան կը գրաւեն (կ'ակնարկէ Սպանացիներուն): Մարոքցինե՛ր, ձեր ալժերացի եղբայրները բան չեն առած ձեր ձեռքէն: Արդէն ընկճուած են եօթը տարի պատերազմով: Եթէ կ'ուզէք աշխատիլ ձեր ժողովուրդին շահուն համար, տակաւին մէկ միլիոն հեկտար հող կայ ձեր երկիրը որ օտար գաղթատէրերու ձեռքն է: Եղբայրնե՛ր, ալժերացի ժողովուրդը մէկ մարդու պէս ոտքի կ'ելլէ պաշտպանելու համար մեր ընկերվարական երկիրը արտաքին թէ ներքին յարձակումներու դէմ: Մարոքցիները կը սխալին ինչպէս սխալած են Լաքոստները եւ Տըլերը երբ կը յայտնէին թէ Ամէն Ալժերացիի պէտք է երկրորդէր Ֆրանսացի գինուոր մը: Ի՞նչ եղաւ արդիւնքը: Լաքոստ իր երկիրն է իսկ Տըլ՝ բանտը: Ճզմեցինք աշխարհի մեծագոյն ուժերէն մէկը: Ինչպէս այս մարդիկը քանի մը օդանաւով կը յաւակնին յաջողիլ հոն ուր ֆրանսական բանակը ձախողած է, հակառակ Կաստիլի ուժերուն որ կը փորձէր «Իսրայէլ» մը հիմնել Օռանի մէջ: Այս բոլոր փորձերը ձախողութեան մատնուած են»:

× Հասան Բ. եւ Ալժէի բանագնացները սառած մթնոլորտի մը մէջ խօսակցութիւն ունեցան Մարաքէշի մէջ:

× Ամերիկացիք խոհեմ վերապահութիւն մը կը պահեն Ալժերիոյ եւ Մարոքի այս տագնապին հանդէպ: Կը հերքեն սակայն թէ Ամերիկացիք մարոքեան զօրք փոխադրած ըլլան ալժերական սահմանը:

Օրէ Օրին

ՀԱԻԱՍԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ՀԵՏ

Այս մէկը դուրս կ'իյնայ Փարիզեան աստուածներու շարքէն, բայց նկատելով որ նախախնամական առաքելութեան մը նուիրուած է, ամենայն բարեացակամութեամբ կ'առնենք շարքէն ներս:

Այս մէկը աստուածային գործունէութեան շրջանակ ընտրած է միայն Ֆրանսան: Իբրեւ խորհրդանշան՝ թմբուկ եւ զատկածաղիկ: Իբրեւ դրախտ՝ Միջերկրականի եզերքը: Իբրեւ իտէալ՝ հաւասարութիւն, վայելելու համար արեւը հաւասար չափով:

Ահա թէ ինչո՛ւ Փօլ Կրիփոնի հիմնած միութիւնը խմբակցութեան անուն դրուած է «Հաւասարներու ակումբ»:

Հիմնադիրը 46 տարեկան է, ելեկտրագէտ, բանաստեղծ եւ փիլիսոփայ: Մեզի յայտնուած չէ թէ քանի՛ հետեւորդ ունի, բայց դիրքը կը յիշեցնէ... փրոֆէսէօր Նեմպուսը կամ Մուսոլինին, ինչ որ կրնանք համարել գրական ամէն յաջողութեան:

Մեր այս ծանօթութիւնները կը քաղենք դարձեալ Կի Պրըթոնի գիրքէն, — հեղինակը, իր աստուածորսական պըրպըտումներուն իբրեւ շարունակութիւն՝ այցելութիւն մը տուած է «Հաւասարներու ակումբին» տեսաբանին, եւ այսպէս կը նկարագրէ նախախնամական զաղափարախօսութեան ներշնչարանը .— Հեծելանիւ մը, Աստուածաշունչ Մատեան մը, Պղատոնի ամբողջական գործերը, Լառուսի բառարանը երկհատոր, փիլիսոփայական բառարան մը, ոստիկանական վէպեր, ժամացոյց մը որու ժամերը կը համրէ կկուն, ներկի տուփեր, մարզական գործիքներ, գիշերը գործածելիք աման մը, վառարան մը փայտ վառելու համար, եւ խորհիլ որ առաջնորդը միջնորդ մըն է ... արեւին եւ մարդկութեան միջեւ:

Ամէնէն յատկանշականը,— Հաւասարութեան Ակումբին վարիչը պզտիկ ու շեղ պատուհան մը միայն ունի՝ նայելու համար արեւին, այնքան պզտիկ որ կարծես դիտակի մը մէջէն կը նայիս արեւին:

— Օր պիտի գայ, կը բացատրէ առաջնորդը, որ ամէն Ֆրանսացի իրաւունք պիտի ունենայ վայելելու արեւը հաւասարապէս:

— Ի՞նչպէս կարելի է իրագործել նման արդարութիւն մը,

— Պարզ է, սահմանափակելով ծնունդները:

— Սահմանափակել Ֆրանսայի բնակչութեան թիւը, ո՞րն է այդ բարեբաստիկ թիւը:

— Մտիկ ըրէք: Ամէն մարդ կը ծնի հաւասար,— մի մոռնաք որ կարդացած եմ բոլոր փիլիսոփաները: Հաւասարութեան պայմաններուն մէջ ծնած ամէն մարդ իրաւունք ունի երջանկանալու մէկը միւսէն ոչ աւելի, ոչ պակաս չափով: Այդ երջանկութիւնը արեւն է միայն որ կուտայ: Արդ, արեւը կրնայ բախտաւորել Ֆրանսայի բնակչութիւնը Միջերկրականի եզերքին վրայ, սպանական սահմանագլուխէն մինչեւ իտալական սահմանագլուխ երկարող ժապաւէնի մը վրայ: Անոնք որ կարելի չէ բնակեցնել այդ հողամասին վրայ եւ պիտի մնան շուքի մէջ՝ աւելորդ են: Ըսի թէ ամէն մարդ հաւասար է, քանի որ չի կրնար մտնել հաւասարութեան ծիրէն ներս, ուրեմն աւելորդ է: Չեմ ըսեր թէ պէտք է սպաննել աւելորդները, այլ կ'առաջարկեմ արգիլել անոնց աստուածաշնչական անումը ու բազմացումը:

Առաջնորդը յետոյ կը նկարագրէ թէ ինչպէս պիտի կառուցուին տուները Միջերկրականի արեւոտ ափերուն վրայ: Փարիզ պիտի լքուի, պիտի դադրի մայրաքաղաք ըլլալէ, — պիտի վերածուի գերեզմանոցի: Նոր մայրաքաղաքը պիտի հաստատուի Պուրժի մէջ, բնականաբար փոխելով անունը,— Հռովմայեցիները զայն անուանած են Աւարիկում, Հաւասարներու Ակումբին վարիչը կ'անուանէ ... Զատկածաղիկ: Միջերկրականցի արեւորդիները պիտի ունենան հսկայ թմբուկ մը, որ պիտի զիրենք առաջնորդէ օրուան իրենց կեանքի պահանջներուն:

Բարեբախտաբար, կը գրէ Կի Պրըթոն, ժամացոյցի տուփէն դուրս ելաւ կկուն եւ համրեց ժամերը: Լաւ կ'ըլլար որ ժամացոյցի տուփէն դուրս ելլողը ըլլար ուրիշ թռչուն մը, թութակ մը, որ կրկնէր ամէն ժամ, սպանացի բանաստեղծին՝ Քալտէրոնի սախօսքը.

Ցիմարանոցին մէջ յիմար չէ ամէն մարդ,
Բայց ամէն յիմար յիմարանոցին մէջ չէ:

ԱՐԱՁ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ պաշտպանութեան նախարարութիւնը կը յայտնէ թէ համաշխարհային պլոքին ռազմական օժանդակութիւնը կարգ մը թերաճ երկիրներու 3 միլիառ տոլարի կը հասնի: Այս երկիրներն են.— Ալժերիա, Պիրմանիա, Քամպոճ, Կինէա, Չեխոսլովաքիա, Լաոս, Մարոք, եւն. եւն.:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մսագործները գործադուլ ըրին Երեքշաբթի օր բողոքելու համար միսին պարտադիր սակագինին դէմ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ եւ կինը Թեհրան մեկնեցան Չորեքշաբթի օր, ուր չորս օր հիւրերը պիտի ըլլան Պարսից Շահին: Նախագահին առաջին ճամբորդութիւնն է՝ Միջին Արեւելք: Այս առթիւ կը խօսուի բազմաթիւ նոր համաձայնագրերու մասին ու նաեւ ֆրանսական տնտեսական օժանդակութեան մը շուրջ 150 միլիոն ֆրանքի:

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ ծեր կին մը ինքզինքը այրած է քաղաքին գլխաւոր պողոտաներէն մէկուն մէջ:

ԻՐԱՔԻ պատերազմական նախարարը Դամասկոս հասաւ առջի օր, ոտքի հանելու համար սուրիական եւ իրաքեան միացեալ ուժերու նոր սպայակոյտ մը:

40.000 ՀՈԳԻ փորձած են ներկայ ըլլալ Էտիթ Փիաֆի թաղումին: Ամբոխ մը որ աւելի հետաքրքրութենէ մղուած էր քան վիշտէ եւ կ'ուզէր դերասան մը աւելի տեսնել, հրմշտկելով ամէն մարդ, կոխկըրտելով գերեզմաններ: Կարելի չէ ի վերջոյ չվրդովիլ ի տես նման ապաբարոյ տեսարաններու:

ՓՐԱՒՏԱ Վողնեսէնսկիէն քերթուած մը հրատարակած է վերջերս ինչ որ բաւական նշանակալից կը նկատուի, արդարեւ երիտասարդ բանաստեղծը ամէնէն քննադատուածներէն մէկն էր, անցեալ գարնան: Կտորին թեման է՝ Լենին:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ Զօր. Պարզանի եւ իր ընկերները պիտի դատուին պատերազմական ատեանի մը կողմէ: Ծանօթ է որ քիւրտ պարագլուխը կը կռուի տարիներէ ի վեր քրտական ինքնավարութիւն մը ձեռք ձգելու համար:

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ
ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՐԳԻԶԸ

Ամէն տեսակ երգ երգեցի —
ամէնից լաւ տաղն է էլի ,
Սայաթ – Նովի դրախտային
անմահական խաղն է էլի :

Ե. Չարենցի այս տողերը գնահատական մըն է Սայաթ – Նովայի հասցէին : Տարաբախտ բանաստեղծէն զատ, ուրիշներ եւս, ինչպէս Գ. Ախվէրդեան, Ղ. Ալիշան, Ե. Փոլոնսկի, Ա. Չօպանեան, Գ. Լեւոնեան, Գ. Ասատուր, Յովհ. Թումանեան, Վ. Բրիւսով, Գ. Լէօնիձէ, Մ. Հասրաթեան եւ ուրիշներ, մեծապէս գնահատած են հայ աշուղին ժառանգութիւնը :

Սայաթնովայագիտութիւնը հայ ժողովրդական բանաստեղծ – երգահանին բացառիկ կը նկատէ անոր համար, որ ան տաղեր հիւսած է նաեւ ազրբէջաներէն եւ վրացերէն լեզուներով : Սակայն, միայն ասով չէ, որ Սայաթ – Նովա կը փայլի : Փաստերը ցոյց կուտան, որ ան ոչ նուազ վարպետութեամբ երգած է նաեւ պարսկերէն, լայն ծանօթութիւններ ունեցած է իրանական, արաբական, հնդկական եւ արեւելեան այլ ժողովուրդներու մշակոյթներու վերաբերեալ :

Ծանօթ է, որ Սայաթ – Նովայի խաղերուն լեզուն Թիֆլիսի բարբառն է, որուն բառապաշարին կարեւոր մէկ մասը կը կազմեն պարսկերէն եւ արաբերէն բառերը : Սակայն, ինչպէս ցոյց կուտան փաստերը, հայ տաղանդաւոր գուսանը գործածած է նաեւ Թիֆլիսի Հայերուն առօրեայ խօսակցական լեզուին մէջ չգործածուող պարսկերէն եւ արաբերէն բառեր : Ասոնց շարքին են «Փարա» (փայլուն), «Րիշխանդ» (ծաղր), «զափ» (պարծենալ), «Հէյրաթ» (երկիւղ), «Հանդամ» (անդամ) եւ այլ բառեր ու բառակապակցութիւններ, որոնք անոր լեզուն դարձուցած են ալ աւելի բոցեղէն եւ հրապուրիչ :

Սայաթ – Նովայի տաղերուն լեզուն ցոյց կուտայ, որ ան պարսկերէնը գիտցած է ոչ թէ գործնական, այլ տեսական ձեւով . տեղեակ եղած է այդ լեզուին քերականական ձեւերուն եւ անոնց ուղիղ գործածութեան եղանակին : Ասոր իբրեւ փաստ կարելի է թուել անոր հետեւեալ երգերը՝ «Դիբա եւ ենգիւտունիա», «Ջիս քու գիմաթըն չիմ գիդի», «Գուզիմ ումբըրըս հէնց անց կ'անցնիմ», «Փահրադըն մեռած» եւ «Անդաճ արա բարիթաւուր», որուն եօթներորդ տունը գրեթէ ամբողջութեամբ պարսկերէն բառերէ կազմըւած է :

Ե՞րբ եւ ո՞ւր սորված է պարսկերէնը : Յայտնի չէ : Պատմական իրողութիւն է, սակայն, որ անոր ժամանակ Վրաստանի մէջ զօրաւոր եղած է պարսկական ազդեցութիւնը եւ, հետեւաբար, ան կրնար պարսկերէնը սորված ըլլալ իր ծննդավայրին մէջ : Սայաթ – Նովա հետեւեալը ըսած է այս մասին .

« Ես գիտէի նուագել, դրա հետ միասին պարսկական եղանակներին վրացերէն երգեր յարմարեցրի, ինչպիսի բան դեռ ոչ ոք չէր արել : Երբ Իրակլի թագաւորը ուղեց Մէջլիս սարքել եւ երաժիշտներիս այնտեղ տարան, այն ժամանակ պարսկական եղանակներով վրացերէն երգեցի ... » :

Ըստ աւանդութեան, Սայաթ – Նովա եղած է Պարսկաստան, մասնակցած Նատիր Շահի արշաւանքներուն, ճամբորդած է Հնդկաստան, Արաբիա եւ այլ երկիրներ : Այս մասին յիշատակութիւն կայ իր երգերուն մէջ .— « Թամամ աշխար պըտուտ էկայ, չը թողի Հաբաշ, Նաղանի » :

Աշխարհագրագէտ եւ տնտեսագէտ մարդու հմտութեամբ բազմաթիւ առիթներով կը յիշէ Հաբաշ (Եթովպիա) եւ Իրանը, Հինդը (Հնդկաստան), Չինումաչինը (Չինաստան), Խորասանը, Մսըրը (Եգիպտոս), Արաղստանը (Իրաք), Թուրանը, Շիրազը, Բալխը, Բուխարան, Ստամբուլը, Համադանը եւ այլ երկիրներ եւ քաղաքներ :

Առ հասարակ հին արեւելքը լայն տեղ կը գրաւէ Սայաթ – Նովայի երգերուն մէջ : Տեղ մը ան իր սիրելի եարը կը համարի Հնդկաստանէն եկած կտորեղէն նախշող նկարիչ մը, ուրիշ տեղ մը՝ « Հնդկաց ծովի մէջէն հանած անգին գոհար», ուրիշ երգի մը մէջ կը համեմատէ Շիրազի ապակիի հետ, կը գովէ անոր մէջքին կապած Թիրմանի շալը եւն. :

Սայաթ – Նովայի գրական ժառանգութիւնը ցոյց կուտայ, որ ան լաւատեղեակ եղած է Արեւելքի բանահիւսութիւններուն, կարդացած է պարսկական գրականութիւնը, իր հոգիին մօտ նկատած է Ֆիրտուսի, Նիզամի Գեանջեւի, Օմար Խայամ, Ամիր Խոսրով Դեհլեւի, Ապտուռահման Ճամի, Ալիշիր Հովօ, Ֆիզուլի եւ այլ գրագէտներու գործերը : Ան ծանօթ է, օրինակ, Ֆիրտուսիի «Շահնամէ»ի գլխաւոր հերոսներէն մէկուն՝ Ռոստամի քաջագործութիւններուն, որ կը կոչէ « Ռոստամի Զալ», այսինքն Զալի որդի Ռոստամ :

Սայաթ – Նովայի կապը Ֆիրտուսիի եւ առ հասարակ իրանական գրականութեան հետ աւելի ակնբախ կը դառնայ իր «Անգին ակն վրէդ շարած», « Հնդկաց քաղաքիցն հանած» եւ այլ խաղերու մէջ :

Սայաթ – Նովա կը յիշատակէ նաեւ Սկանդար Զուլղարնի (Աղեքսանդր Մակեդոնացի) անունը, որուն առասպելը նոյնպէս տարածուած էր Արեւելքի մէջ, յատկապէս բանաստեղծներ Ֆիրդուսիի, Նիզամի, Գեանջեւի, Ալիշիր Նաւոյի եւ ուրիշներու կողմէ :

Հայ աշուղը ծանօթ էր նոյնպէս Իրանի Սասանեան Խոսրով Փարվիզ Թագաւորին կնոջ, ազգութեամբ հայ իշխանուհի Շիրինի եւ Քարակոփ Ֆահրադի սիրավէպին, որուն մասին առաջին անգամ գրած է արաբ ուղեւոր մը՝ Եաղութ Համաւի :

Յատկանշական են իր բազմաթիւ յիշատակութիւնները արաբական հին աւանդութեան մը՝ Լէյլի – Մէջնունի :

Այս ձեւով ակնբախ կը դառնայ հայ աշուղին կապը Արեւելքի ժողովուրդներուն մշակոյթին հետ :

Ա. ՇԱՀՍՈՒՎԱՐԵԱՆ

ԶՐՈՅՑ՝ ԱՐԺԱՆԹԻՆԱՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏԱՊԵՏԻՆ ՀԵՏ

ԽՄԲ. — Մասնակցելէ ետք Յունաստանի Միջազգային Ճամբարին եւ երկար շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք՝ Պոլիս, Անգարա, Կեսարիա, Կիպրոս, Պէյրութ, Դամասկոս, Երուսաղէմ, Եգիպտոս, Փեշտա, Մոսկուա, Երեւան, Պ. Կարպիս Տէր – Մեսրոպեան քանի մը օր է Փարիզ կը գտնուի : Այս առթիւ կ'արտատպենք այն տեսակցութիւնը զոր Պէյրութի Ազդակը ունեցած է իրեն հետ եւ ուր շահեկան տեղեկութիւններ կը տրուին Արժանթինի հայ ազգային եւ մանաւանդ մարզական գործունէութեան մասին .—

Տեսակցութիւն մը ունեցանք Արժանթինահայ Հ. Մ. Ը. Մ.-ական սկաուտապետ Պ. Կարպիս Տէր – Մեսրոպեանի հետ, որ մասնակցած էր Մարաթոնի Միջազգային Սկաուտական 11րդ Ճամբարին եւ այս առթիւ ձեռնարկած ընդարձակ շրջապտոյտի մը :

Քաղաքավար, Հայութեամբ խանդավառ, համակրելի երիտասարդ մըն է Պ. Կարպիս Տէր – Մեսրոպեան, արժանի սկաուտապետ մը, հարազատ Հ. Մ. Ը. Մ.-ական մը, որ հեռաւոր Արժանթինի մէջ ապրելով հանդերձ, կը խօսէր սահուն ու անխառն հայերէնով :

Սիրայօժար պատասխանելով մեր հարցումներուն, շահեկան տեղեկութիւններ տուաւ Արժանթինահայ գաղութի ազգային կեանքի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մասին :

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Իբրեւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի սկաուտապե՞տ ներկայ եղաք ճամբարին :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ .— Արժանթինի սկաուտութեան պետական միակ ներկայացուցիչն էի Մարաթոնի Միջազգային 11րդ ճամբարին եւ դրօշակիրը Արժանթինի ազգային գոյներուն :

Կը ներկայացնէի նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ը, հագած էի սկաուտական հայաստանեան տարազս, յաւելեալ ունենալով կուրծքիս վրայ սպաներէն տառերով Արժանթին բառը :

Հ.— Ե՞րբ հիմնուած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ը Արժանթինի մէջ : Սկաուտիզմը քանի՞ տարուան կեանք ունի :

Պ.— Հ. Մ. Ը. Մ.-ը հիմնուած է 1927-ին, Արժանթինի մայրաքաղաք Պուէնոս Այրէսի մէջ : Իսկ սկաուտիզմը գոյութիւն ունի մօտ տասը տարիներէ ի վեր :

1956էն ի վեր, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի սկաուտները կը կրեն իրենց ինքնուրոյն ու հայատառ համազգեստը :

Հ.— Քանի՞ սկաուտ ունիք : Սկաուտական կեանքը ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէ :

Պ.— Ունեցած ենք մինչեւ 215 երկսեռ սկաուտներ : Ներկայի թիւն է 150, հետեւեալ բաժանումներով .— Սկաուտներ, գայլիկներ, արենոյշներ եւ Մըջնիկներ :

Կանոնաւոր հետեւողութեամբ ներկայ կ'ըլլան իրենց հաւաքոյթներուն եւ կարգապահութեամբ կ'ենթարկուին սկաուտական բոլոր օրէնքներուն :

Կը մասնակցին ազգային բոլոր ձեռնարկներու կազմակերպչական աշխատանքներուն :

Ազգային ոգիի անվթար պահպանման սատարող Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մեծ կազմակերպութեան մթնոլորտին մէջ, մեր սկաուտները, ինքնուրոյն եւ ազգային տոհմիկ նկարագրի լաւագոյն դաստիարակութիւնը կը ստանան, դառնալով բարեկիրթ ու տիպար հայորդիներ :

Հ.— Հ. Մ. Ը. Մ.-ը քանի՞ անդամ ունի : Սեփական ակումբ կամ մարզադաշտ ունի՞ :

Պ.— Հ. Մ. Ը. Մ.-ը ունի շուրջ հազար երկսեռ անդամներ : Վարչութիւնն է որ կը վարէ բոլոր գործերը :

Ունի իր սեփական գեղակերտ ու ընդարձակ մարզադաշտը, որ կը գտնուի քաղաքի կեդրոնէն բաւական հեռու, Ռամոս Մեխիայի մէջ :

Մարզադաշտը ունի երկյարկանի ամէնէն արդիական ձեւով կառուցուած հաւաքատեղի մը, շքեղ ու գեղեցիկ լողաւազան մը, թենիսի երեք դաշտեր, վոլէ-պօլի եւ պասքէթ – պօլի առանձին դաշտեր, աթլեթիզմի յատուկ բաժին մը, սկաուտներու յատուկ ակումբ մը, այցելող հիւրերու համար ծառազարդ գեղեցիկ հանգստավայր մը, փոքրիկներու յատուկ յարմարութիւններ, եւն. :

Մարզադաշտը, տօնական օրերուն եւ Կիրակի օրերը անխտիր, միշտ լեցուն կ'ըլլայ խանդավառ ու խուռներամ երկսեռ բազմութեամբ :

Հ.— Արժանթինի հայկական կեանքէն ներս, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ազգօգուտ գործունէութեան մասին ի՞նչ տեղեկութիւններ կ'ուզէիք տալ :

Պ.— Մարզական իր օգտաշատ գործունէութենէն զատ, Հ. Մ. Ը. Մ.-ը իր

ԱՌԱԻՕՏԵԱՆ
— ՇԵՓՈՐ —

Ա.

Քու սիրուդ հալեցայ Աղաւնիս ... նայէ, միշտ կը նիհարնամ կոր ...

— Աւելի աղէկ, ըսաւ միւսը, ես ալ նուրբերը կը սիրեմ : Կը կարծես որ ես գո՞հ եմ իմ այս գիրութիւնէս :

— Բայց չա՛տ կը նիհարնամ կոր Աղաւնիս : Քանի վրադ կը նայիմ, այնքան գէշ կ'ըլլամ ... ինծի անանկ կուգայ որ սիրտս կը հալի, կուլայ, ջուր կ'ըլլայ .. անօթի եմ ... չէ՛, չէ՛, սիրով է որ անօթի եմ ...

— Ինչ ըսի՞ր ... ես քեզի կ'ըսեմ որ լաւ չես ուտեր կոր ... հա՛, հա՛, հա՛ ...

Նշանածը քիչ մը մտածեց կ'երեւի եւ իր նոյն Թրքախառն հայերէնովը ըսաւ .

— Չեմ գիտեր : Միայն թէ միշտ անօթի եմ, միշտ ուտել կ'ուզեմ : Եկուր տես որ մեր խառնվանայէն բան հասկցած չունիմ : Շատ անգամ սոված գայլի պէս անօթի եմ ... դա՛յլ, դա՛յլ ...

— Սուս, ըսաւ Աղաւնի, գիտես քի սա ծակէն մէկը կը նայի կոր մեզի ...

Դեղագործն ու բժիշկը որ չէին գիտեր թէ որ ծակէն կ'ակնարկուի, անգամ մը եւս նայեցան դրան նիգին զոր հրած էին արդէն :

— Նայող չկայ ճանըմ, ըսաւ Աւետիս : Առջի օր ալ ատանկ ըսիր եւ դուրս ելայ որ Լիզօրին շունն էր :

— Շունը մունը ես չեմ գիտեր ... Միայն սա գիտեմ որ դուն գիս բնաւ չես սիրեր կոր : Սուտ ես, ինծի համար չէ որ կը նիհարնաս ... Զիս սիրող նշանածը քու ըրածդ չըներ ... Հրամմեր ես միւսին, դուն լեռնցի ես, գաւառացի ես : Պոլսեցին աս քու ըրածդ չըներ ... ի՞նչպէս, ի՞նչպէս, ըսել է տեղեկութիւն անգամ չունիս ըրածէդ ... բայց ժամ մըն է որ հոգիս ելաւ խաւան ծեծելով եւ չես ըսեր որ տուր ես ծեծեմ ...

Կ'երեւայ տղան անճարակ ծեծելու, բայց Աղաւնի սկսաւ ծիծաղիլ ծաղրանքով եւ ըսաւ թէ արդէն ծեծելիք բան չէր մնացած, թէ ինք նիհարցող չէր, եւ մէկ ժամուան աշխատութիւնը շուտով կը լմնցունէր : Նշանածը ինքզինքը արդարացնելու համար կրկնեց յանկերգը .

— Ախ, մէյ մը կարգուինք ... Չես գիտեր որ առաւօտները որքա՜ն գէշ կ'ըլլամ կոր : Երբոր աչքերս կը բանամ, մութն ու լուսուն քեզի կը մտածեմ եւ «ա՛խ» կը քաշեմ ... կը հալիմ կոր Աղաւնիս ...

— Միայն դո՞ւն, պատասխանեց աղջիկը : Բան մը չըսելուս մի՛ նայիր, ե՛ս ալ շատ գէշ կ'ըլլամ կոր : Երբոր առտուն փողը կը հնչէ, վերմակիս տակ կը սարսռամ եւ ծունկերս կը դողան : Ի՛նչ ալ ուժով կը փչես Աւօս, մինչեւ ոսկորներուս ծուծը կը մտնայ կոր ձայնը : Հապա ... ծունկերս կը սեղմեմ եւ կը դողամ փիսիկի պէս կծկտելով ... շատ գէշ կ'ըլլամ ...

— Հէլպէ՛թտէ ուժով կը փչեմ, ըսաւ Աւետիս խրոխտաբար :

Ամէն ոք գիտէ թէ չեփորը զարնողը Աւետիսը չէ, եւ ամէնէն առաջ՝ նոյն ինքըն Աւետիսը : Աղաւնին ալ գիտէ : Բայց ուրեմն ինչո՞ւ երկուքն ալ իրարու սուտ ընդունելով կը զուարճանան : Աչքերը բացած՝ Արթաքի էֆէնտի բնաւ չէր կրնար ըմբռնել եւ յուսահատութեամբ կ'ըսէր թէ երկուքն ալ խենթ են, կապուելիք խենթ են :

Նոյն պահուն է որ բունցքի եւ ոտքի հարուածներ տեղացին «պարտէզ»ի տախտակորմին վրայ եւ Բենիկին ձայնը ճըչաց .

— Օրիորդ Աղաւնի, ադ պաշիկէն ե՛ս ալ կ'ուզեմ ...

Եւ մինչդեռ բժիշկը կ'արձակէր շատ երկար բացագանչութիւն մը, քանի որ անգամ մը եւս կը հաստատուէր թէ սիրահարները տեսնող բնաւ չկայ, լսուեցաւ վեր ելլող պատուհանի մը ակռթուքը : Գրեթէ միաժամանակ Արթաքի էֆէնտիին կինը պօռաց վերէն .

— Ծօ Բենիկ, ծօ չամցա՛ծ տղայ ... աս անգամ պիտի ըսեմ միւսին Արթաքին : Պիտի ըսե՛մ ...

— Հայտէ քա, պատասխանեց կալաչը, չէ քի ես՝ դուն պիտէ չես վախնար միւսին Արթաքէն :

Այնքան ուժով որ ձեռքը պիտի վիրաւորէր, Արթաքի էֆէնտի քաշեց նիգը, (բժիշկը փախաւ), սլացաւ «պարտէզ», եւ սկըբացաւ տախտակորմին դուռն ալ եւ սկսաւ լանճը հալածել : Իրեն հետ կը վազէր նաեւ հրշէջ զինուոր մը, Աւետիսը :

Աղաւնի կուլար : Մէկ ձեռքին մէջ բռնած էր սեւ ու խոշոր խողանակ մը, որ վերի պատուհանէն ինկած էր իր գլխուն վրայ : Երկու արցունքով կուլար :

Բ.

Բուռն վիճաբանութիւն մը կար սպաներու սենեակին մէջ : Ձայները կը լըսուէին թէ՛ փողոցէն եւ թէ խոհանոցէն : Գրգռուած ու գայթակղած՝ Արիֆ պէյ իր ամբողջ ուժով կը քննադատէր Գառդիւղը : Անոր պատճառաւ է որ Մալթէփէի հրդեհը այդքան մեծ համեմատութիւն էր առած : Սեղանին վրայ էր «Աքշամ»ը, ուր լրացուցիչ տեղեկութիւններ կային աղէտին վրայ : Այրած են 102 տուն, տասը խանութ, մէկ մզկիթ եւ մէկ պանդոկ :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(4 Շար.)

…մանդամ կազմակերպութեամբ, Հա–…կերներու հոծ զանգուածով, Արժան–…թինահայ ազգային կեանքէն ներս ազ–…գուտ մեծ դեր կը կատարէ, մեծապէս …մակար հանդիսանալով հայապահ–պանման:

…մանուանդ սկաուտիզմը բարիք մը ե–…ւ մեր գաղութին համար:

Հ. Մ. Ը. Մ.ական ու համակիր բազ–…ւ տարիք ընտանիքներ, իրենց դրացի–…րով ու ծանօթներով, Հ. Մ. Ը. Մ.ի …արդապաշտը դարձուցին իրենց փնտռ–…ւած ու սիրած ժամադրավայրը: Տօնա–…կան օրերուն ու Կիրակի օրեր, մարզա–…դաշտը փոքր Հայաստանի մը կը վերած–…ուի:

…ընկերային այս համախմբումները ու–…նցան իրենց ազգապահպանման նպաստ–…ող բարերար արդիւնքներ: Բազմաթիւ …ընտանիքներ կազմուեցան, որոնք այլա–…պէս, օտար ամուսնութիւններ պիտի …ծէին:

Հայ արիւն ու արենոյշը իր բարեկամով …ու շրջանակով, փոխանակ օտար միջա–…վայրի մէջ, օտարներու հետ տօնելու իր …տարեդարձը կամ անուանակոչութիւնը, …ւ ազգային մթնոլորտի մէջ, օտարի …չրջանակէն հեռու, մտերիմ ու …կապ մը հաստատեց հայ արիի ու …արենոյշի շրջանակէն ներս:

Հ.— Արժանթինահայը հայախօ՞ս է: Հայերէն լեզուն կանոնաւոր յարատեւու–թեամբ կը դասաւանդուի՞: Հայեցի ի՞նչ դաստիարակութիւն կը ստանայ նոր սե–րունդը, Ազգային կեանքը ինչ մակար–դակի վրայ է:

Պ.— Արժանթինի մէջ ուսումը պար–տադիր է: Փոքրիկը պէտք է անպայման իր նախակրթութիւնը ստանայ պետական վարժարաններուն մէջ:

Բարեբախտաբար, ուսումը միայն կէս օր է: Կէսօրէ առաջ կամ կէսօրէ ետք: Օգտուելով այս օրէնքէն, մօտաւորապէս …ոսր դպրոցներ ունինք, որոնք յետ մի–…ջօրէի դրութեամբ կը դասաւանդեն մի–…այն հայերէն, հայագիտութիւն եւն.:

Այս դպրոցներու մէջ յաճախող մեր ա–…շակերտներուն թիւը միասնաբար կը …հասնի մօտ 700ի:

Ունինք նաեւ ամբողջօրեայ հայկական …երեք դպրոցներ, Մխիթարեան, Հայ …Կեդրոն Արսլանեան եւ Խրիմեան, որոնք …թէ կէսօրէ առաջ կը դասաւանդեն եւ թէ …կէսօրէ ետք: Ասոնք եւս միասնաբար ու–…նին մօտ ութ հարիւր աշակերտ:

Հայեցի մթնոլորտի ու դաստիարա–…կութեան սատարող միջավայրեր են նա–…եւ հայրենակցական միութիւններու, —…Հաճըն, Այնթապ, Մարաշ եւն. — կեդ–…րոնատեղիները:

Կուսակցական կազմակերպութիւննե–…րը ունին իրենց մէկէ աւելի ակումբնե–…րը: Հ. Յ. Դաշնակցութեան Զարդարեան …եւ Արմէնեան ակումբները ունին իրենց …ընկերային դասաւանդութիւնները: Քա–…ղաքէն հեռու ունինք Խրիմեան վարժա–…րանը եւ Զաւարեան ակումբը:

ԷՏԻԹ ՓԻԱՖ

Ֆրանսան — եւ բովանդակ աշխարհը — կորսնցուց մեծարժէք արուեստագէտ մը՝ մեծանուն երգչուհի Էտիթ Փիաֆ, որ արկածալից ու փոթորկայոյզ կեանքէ մը ետք, անցեալ շաբթու մահացաւ Փարիզի մէջ, 48 տարեկանին:

«Առաւօտեան ժամը 5ին աշխարհ ե–կած եմ, փողոցը, կազի լապտերի մը տակ, երկու ոստիկաններու ներկայու–թեան…»:

Այսպէս պատմած է իր մասին Էտիթ Փիաֆ, բուն անունով Ճիովաննա Կա–սիոն:

Ոչ մէկ ժողովրդական հեղինակ նման սկզբնաւորութիւն մը պիտի կրնար յղ–ղանալ իր հերոսուհիին համար: Եւ սա–կայն, Էտիթ Փիաֆի պարագային, հար–ցը վէպի մը շուրջ չի դառնար:

Արդարեւ, հռչակաւոր խաղացի երգ–չուհի Լին Մարսա, մայրը Էտիթ Փիա–ֆի, կը լքէ իր զաւակը կանուխէն եւ ե–րախան կը յանձնուի իր մեծ մօր խնամ–քին, որ զայն կը սնանէ աւելի յաճախ կարմիր գինիով քան կաթով…

Զորս տարեկանին, փոքրիկ Էտիթը ի վերջոյ կը յանձնուի իր հօրը խնամքին, որ թատերական շրջապտոյտէ մը վերա–դարձին կը սկսի մտահոգուիլ իր զաւա–կով:

Երախան հազիւ մտած յարաբերաբար անդորր կեանքի մը սեմէն ներս, նոր պա–տուհաս մը կը հարուածէ զինքը: Կը կու–րանայ: Ատեն մը այդ վիճակին մէջ մնա–լէ ետք, հինգ տարի յետոյ, դէպի Լի–զիէօ կատարած իր մէկ ուխտագնացու–թենէն վերադարձին, կը վերագտնէ իր տեսողութիւնը:

Երկար ատեն իր հօր հետ թափառական կեանք մը վարելէ ետք, Էտիթ տասն–եւութ տարեկանին կը վճռէ երգել փո–ղոցներուն մէջ:

Այսպէս է որ Էտիթ կը ծանօթանայ «Ժերնիս» քապարէի տնօրէն Լուի Լեփ–լէի, որ կ'առաջարկէ երիտասարդ աղջ–կան աշխատիլ իրեն հետ:

Նոր դժբախտութիւն մը, սակայն, վերիվայր կը շրջէ դարձեալ Էտիթի ճա–կատագիրը: Որովհետեւ իրենց ծանօ–թութենէն քիչ ատեն ետք, Լուի Լեփլէն առաւօտ մը սպաննուած կը գտնեն իր բնակարանին մէջ: Դարձեալ ծանր վի–ճակի մը կը մատնուի երիտասարդ երգ–չուհին, վասնզի ոստիկանութիւնը պահ մը կը կասկածի իր վրայ, իբր ոճրին հե–ղինակը…:

Լուի Լեփլէ, իր մահէն առաջ, Էտիթը օժտած էր նոր անունով մը՝ «Լա Մոմ Փիաֆ»: Եւ այս անունին տակ ալ, է–տիթ կը յառաջանայ, օրէց օր դէտին կը չահի երգի ասպարէզին մէջ, մինչեւ մեր օրերը, երբ արդէն իր հռչակը հասած էր մինչեւ Ատլանտեանէն անդին…

Ներկայի երգի, ինչպէս նաեւ շարժա–նկարի ու թատրոնի ասպարէզին մէջ գործող բազմաթիւ աստղեր իրենց արա–գընթաց վերելքը կը պարտին Էտիթ Փիաֆի, որ իր բովանդակ կեանքի ըն–թացքին նորերու ձեռք երկարող մըն է եղած: Այդպիսիներէն կարելի է յիշա–տակել՝ Իվ Մոնթան, Շարլ Ազնաւուր, Ժիլպէռ Պէքօ, եւ նոյնիսկ Փօլ Մէօրիս, որ թատերական իր առաջին քայլը առած է Էտիթ Փիաֆի հետ, խաղալով Ժան Քոքթոյի «Գեղանի Անտարբեր»ին հե–րոսը:

Բովանդակ ֆրանսական մամուլը կ'ող–բայ այսօր մեծանուն Էտիթ Փիրաֆի մահը:

Բոլորս կը ջանանք մեր առաւելագոյն ճիգը ընել, խօսելու համար հայերէն: Դժբախտաբար նոր սերունդը, աւելի դիւրութեամբ կը խօսի տեղական լեզուն, սպաներէնը:

Երկրորդական ու համալսարանական ուսում ստացողները նախապատուութիւն կուտան ու կը գործածեն տեղական լե–զուն:

Մեր լեզուն, հայերէնը նոյնպէս գոր–ծածական է, եւ այսօր, մեծ աշխատանք կը տարուի առաւել եւս հայերէն խօսե–լու:

Հայապահպանման մեծապէս կը սատա–րեն նաեւ ազգային թէ եկեղեցական կեանքը:

Ունինք թատերական խումբեր, երա–ժշտական եւ երգի խումբեր, համալսա–րանական միութիւն:

Արժանթինահայը հայերէն կ'երգէ, հայերէն կը կարդայ ու հայերէն կը խօ–սի:

Հ.— Ի՞նչ տպաւորութիւն ունեցաք լի–բանահայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներէն, որոնք մասնակցեցան Մարաթոնի նամ–բարին:

Պ.— Անոնց եղբայրական եւ ազգային վերաբերումը հանդէպ օտարազգի եւ հայ սկաուտներու, խիստ գնահատելի էր, բան մը որ կը պարտինք միմիայն Հ. Մ. Ը. Մ.ի վեհ գաղափարականութեան:

Իրենց բանակատեղին լիբանանեան ըս–կաուտներուն մէջ լաւագոյնն էր: Յու–նաստանի լիբանանեան դեսպանը եւ պե–տական անձնաւորութիւններ երբ այցելե–ցին լիբանանեան սկաուտներուն, ընդու–նելու յարմարագոյն տեղը ընտրուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բանակավայրը:

ՀՐԱԶԴԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՍԿԱՈՒՏՆԵՐԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Լիբանանի արտաքին եւ կրթական Նախարարութեանց գնահատանքը

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիբանանի կողմին Յու–նաստանի 11րդ ճամբարին մասնակցող սկաուտական «Պաալպէք» խումբը, Մարաթոնի բանակավայրին մէջ մէկ Օ–գոստոսէն մինչեւ 11 ցուցաբերած կար–գապահութեան, ձեռներէցութեան, աշ–խատունակ ընթացքին եւ օրինակելի կեց–ուածքին համար Լիբանանի վերին դե–կավարութեան կողմէ լաւագոյն խումբը ըլլալու տիտղոսին արժանացած է:

Միեւնոյն ատեն, Յունաստանի Լիբա–նանեան դեսպան Պ. Գպեր Հապեր մաս–նաւոր պաշտօնագրով մը, ուղղուած Ար–տաքին Նախարարութեան, գովքը կը հիւսէ լիբանանեան սկաուտական խում–բերուն եւ յատկապէս շեշտը կը դնէ «Պաալպէք» խումբի սկաուտներուն վը–րայ, որոնք գիտցան պատշաճ կերպով ի–րենց բանակավայրին մէջ հիւրասիրել 68 ազգերու բարձրաստիճան ղեկավարները եւ ճամբարի կազմակերպիչները «Լիբա–նանի Օր»ուան առթիւ կազմակերպուած հրաւէրին:

Առ այդ, Արտաքին Նախարարութիւնը փոխանցած է գնահատանքի գիրը Կրթա–կան Նախարարութեան, որ իր հերթին կը պարգեւատրէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Պաալ–պէք» խումբը:

Լիբանանի Ֆետերասիոնը, իր վերջին նիստին, որոշեց կազմակերպել բոլոր աստիճանաւորներու եւ միութեանց ներ–կայացուցիչներու հաւաքոյթ մը, որու ընթացքին յատկապէս պատրաստուած բաժակ մը պիտի նուիրուի «Պաալպէք» խումբի խմբապետութեան:

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Եթէ ամբողջ Երկրագունդը պատենք սարդի թելով, այդ թելը պիտի կշռէ 430 կրամ: Եթէ սարդի նոյն թելը երկարենք մինչեւ մեզի ամենամօտիկ աստղը՝ Ալ–ֆա, այդ թելը պիտի կշռէ աւելի քան… 500.000 թոն:

×

Այսօր ամէնէն երկարակեաց անձը Մա–քարանժօ անունով կին մըն է, որ 1959–ին տօնեց իր ծննդեան 205րդ տարեդար–ձը: Ան կ'ապրի Պոլիվիոյ մէջ, Քուանթօ քաղաքէն վաթսուն քիլոմեթր հեռու գտ–նուող Սանթա Ֆայենա գիւղին մէջ: Դեռ առոյգ է եւ կը շարունակէ անձամբ կա–տարել իր տնային գործերը:

×

Մոսկուայի գրադարանը ունի քսան միլիոն տպագիր հրատարակութիւն՝ 160 լեզուներով: Գիրքերու դարակներուն ընդհանուր երկարութիւնն է 220 քլմ.:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՆՈՐ ՔՆԱՐ» ձայնագրուած եւ պատ–կերազարդ երգարան, կազմեց Կարօ Գէ–որգեան, Գ. տպագրութիւն: Պէյրութ, 1963: –

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԷԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Ո՞ր մասը կը շուարեցնէ ձեզ:
— Երրորդ մասը:
Կաստոն ոտք ելաւ, դաշնակին առջեւ անցաւ ու սկսաւ Վէպէրի այն հիանալի մեղեդին, որուն ձայնատետրը բաց կե–ցած էր գրակալին վրայ:
Մարկրիթ, մէկ ձեռքը դաշնակի վրայ դրած, ձայնատետրին կը նայէր, ակնար–կով կը հետեւէր իւրաքանչիւր ձայնանի–շին եւ ցած ձայնով կ'երգէր ընկերակ–ցաբար ու երբ Կաստոն հասաւ նշանակ–ուած դժուար մասին, Մարկրիթ մատ–ները դաշնակին կռնակին զարնելով եր–գեց.
— Ռէ, մի, ռէ, տօ, ռէ, ֆա, մի, ռէ: Ահա ասիկա չեմ կրնար ընել: Նորէն սկսեցէք:
Կաստոն վերսկսաւ, որմէ ետք Մար–կրիթ ըսաւ.

— Հիմա թողէք որ ես փորձեմ:
Անոր տեղը անցաւ ու նուագեց, բայց իր ըմբոստ մատները միշտ կը սխալէին յիշեալ ձայնանիշերէն մէկուն վրայ:
— Անհաւատալի բան է որ չյաջողիմ այս կտորը նուագել, ըսաւ ճշմարտապէս մանկական շեշտով մը: Կը հաւատա՞ք ե–թէ ըսեմ որ երբեմն մինչեւ առտուան ժամը երկուք կ'աշխատիմ ասոր վրայ: Եւ երբ կը խորհիմ թէ սա անմիտ կոմսը առանց ձայնատետրի կը նուագէ սքան–չելի կերպով, կը կատղիմ անոր դէմ:
Եւ նորէն սկսաւ միշտ նոյն ձախող ար–դիւնքով:
— Կրողը տանի վէպերն ալ, երաժըշ–տութիւնն ալ, դաշնակն ալ, ըսաւ ձայ–նատետրը սենեակին միւս ծայրը նետե–լով: Զարմանալի չէ՞ որ ութ տիէզ չկարենամ նուագել իրարու ետեւէ:
Եւ ձեռքերը կուրծքին վրայ խաչաձե–ւեց, մեզի նայելով ու ոտքը գետին զար–նելով:
Այտերը կաս – կարմիր կտրեցան ու թեթեւ հազ մը կիսովին բացաւ շրթները:
— Ինծի նայեցէք, ըսաւ Բրիւտանս, որ գլխարկը հանած էր եւ հայելիին առ–ջեւ անցնելով մազերը կը շտկէր, նորէն պիտի բարկանաք եւ հիւանդանաք: Եր–թանք ընթրենք: Աս աւելի աղէկ է: Ես անօթութենէ կը մեռնիմ:
Մարկրիթ նորէն զանգակը զարկաւ, յետոյ դարձեալ նստաւ դաշնակին առ–ջեւ ու լրբիչ երգ մը սկսաւ կիսաձայն, զոր նուագեց առանց շուարելու:
Կաստոն գիտէր այս երգը, ուստի միա–սին երգեց:
— Սա աղտոտ բաները մի երգէք, ըսի Մարկրիթին մտերմաբար եւ պաղատա–կան շեշտով մը:
— Օհ, որչափ զգաստ էք, ըսաւ ժպտե–լով եւ ձեռքը ինծի երկնցնելով:
— Ինծի համար չէ որ կ'ըսեմ, այլ ձե–զի համար:
Մարկրիթ շարժում մը ըրաւ, որով ը–սել կ'ուզէր. «Օհ, շատոնց է որ զգաս–տութիւնը մէկդի դրած եմ»:
Այս միջոցին Նանին ներս մտաւ:
— Ընթրիքը պատրա՞ստ է, հարցուց Մարկրիթ:
— Այո, տիկին, վայրկեանէ մը պատ–րաստ է:
— Աղէկ միտքս եկաւ, ըսաւ ինծի Բրիւտանս, բնակարանը չտեսաք: Եկէք որ պտըտցնեմ ձեզ:
Գիտէի որ սրահը սքանչելիք մըն էր:
Մարկրիթ քիչ մը ընկերացաւ մեզ, յետոյ Կաստոն կանչեց եւ անոր հետ ճա–շարան գնաց տեսնելու համար թէ ընթ–րիքը պատրա՞ստ էր:
— Սա մարդուկը տեսած չէի, ըսաւ Բրիւտանս բարձր ձայնով, Սաքսոնիոյ արձան մը առնելով յարկադարանի մը վրայէն:
— Ո՞րն է:
— Պզտիկ հովիւ մը, որ վանդակ մը բռնած է մէջը թռչունով:
— Եթէ հաւնեցաք առէք:
— Ահ, կը վախնամ որ զրկանք կ'ը–նեմ ձեզ:
— Ես սպասուհիս պիտի տայի, որով–հետեւ չհաւնեցայ, բայց քանի որ հաւ–նեցաք, դուք առէք:
Բրիւտանս նուէրին միայն նայեցաւ եւ ոչ թէ այն եղանակին որով իրեն տըր–ուած էր անիկա: Արձանը մէկդի դրաւ ու զիս տարաւ արդուզարդի սենեակը եւ այն տեղ գտնուած երկու մանրանկար–ներ ցոյց տալով ինծի, ըսաւ.
— Ահա Ժ…ի կոմսը, որ սաստիկ սիրահարուած էր Մարկրիթի: Աս էր որ հրապարակ հանեց զայն: Կը ճանչնա՞ք:
— Ոչ: Սա ո՞վ է, հարցուցի միւս մանրանկարը ցոյց տալով:
— Լ…ի դերակոմսն է, որ ստիպուե–ցաւ մեկնիլ:
— Ինչո՞ւ:
— Վասնզի գրեթէ փճացած էր: Ահա մէկը որ կը սիրէր Մարկրիթը:
— Եւ անշուշտ Մարկրիթ ալ զայն կը սիրէր:
— Մարկրիթ զարմանալի աղջիկ մըն է: Անոր գործին խելք չի հասնիր: Դե–րակոմսին մեկնած իրիկունը, ինք ըստ սովորութեան թատրոնն էր, թէեւ լա–ցած էր անոր մեկնած պահուն:
(Շար.)

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Տէր եւ Տիկին Արմենակ Թիւֆէնքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Թիւֆէնքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Շերոյեան եւ զաւակը խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՌՈԶԻՆԱ ԹԻՒՖԷՆՔՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գրիգորեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 14ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, Կրընոպլի Սէն – Ռոք գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրազարդ Շահպազեան եւ իրենց զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, իրենց նորոք հանգուցեալ հարազատներուն՝ Համազասպ Շահպազեանի, Վահան Շահպազեանի եւ Պետրոս Շահպազեանի (մահացած Արժանթին) մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները։

×

Այրի Տիկին Բայլած Շիմշիրեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Օպողեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Լիոնի Ս. Յակոմ եկեղեցւոյ մէջ,

ՆԱՀԱՊԵՏ ՇԻՄՇԻՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

Այրի Տիկին Սրբուհի Փափազեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԵՆԻԱՄԻՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

Այրի Տիկին Մառի Սարաֆեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իր ամուսնոյն ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, նմանապէս իր հօրը հանի Յակոբին եւ մօրը՝ Լուսաբերին։

Այս առթիւ 200 ֆրանք կը նուիրէ տեղւոյս Սուրբ եկեղեցիին։

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պուլվար Օտտոյի Թաղականութիւնը եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը յայտարարեն թէ դպրոցը կը բացուի այս Հինգշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ընկերուհի Տիկին Արմաղանեանի բնակարանը։ (Ուսուցիչ Պ. Յակոբ Արթինեան)։

Այս առթիւ շնորհակալութիւն ընկերուհի Տիկին Տ. Սէրէնկիւլեանի որ իր ամուսնոյն յիշատակին հարիւր ֆր. նուիրեց դպրոցին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց յանձնախումբը կը խնդրէ կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ հետեւեալ թուականները.—

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7, 8, 9, 10, «Բարենպատակ վաճառք»։

Յառաջիկային պիտի տրուին մանրամասնութիւններ։

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան	60 Ֆրանք
Վեցամսեայ	35 Ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 Ֆ.։

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական ծանր գործը։

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, հերոսամարտի 43րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Յետ պատարագի մատաղ եւ յուշահանդէս Մշակոյթային Տան մէջ։

17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9)։

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ։

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 հին ու նոր երգեր, 455ը ձայնագրուած

Գին 20 ֆր., առաքման ծախքով 22 ֆր.

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն
51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Գ. հատորի օրինակները ծախուած են։ Նորեր պիտի հասնին շուտով։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի աւանդական պարահանդէսը Նոյեմբեր 16, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ։

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ, ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը



Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ։

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը։

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ։

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական վայրը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խոչի Օրը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, 27 Հոկտ. Մոլիէրէի շքեղ սրահին մէջ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիլի խումբին կողմէ
Այս կիրակի ժամը 14ին
Եկեղեցիին սրահը (Rue des 3 Chantiers)
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ
BAR AMBIANCE BUFFET

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ
Կիրակի, Նոյեմբեր 3, ժամը 16էն 24
HOTEL LUTETIA
43, BLD. RASPAIL (Métro : Sèvres-Babylone)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS
Եղանակին առաջին պարահանդէսը
Զանազան անակնկալներ
Գեղարուեստական նոր բաժին
Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL
Deux Orchestres Attractions Tombola
Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77-73։
Խիստ կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20
Մուտք 10 Ֆր.

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Օրեր եւ Ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Բուռ մը Յուշ
Բ. ԹԱՇԵԱՆ Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան; Լեզուական Հարցեր; Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ Նահանջը առանց երգի; Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ Ոսկի Աշուն (Բանաստեղծութիւն)
ՎԱՀԷ ՔԱՁԱ Կարքը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահմանի՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 18 OCTOBRE 1963
LE NUMERO : 0,30 FR.

...Տարի — Թիւ 9837 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — No 9837

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ

նոր ստացանք Պուէնոս – Այրէսի Ար – ...ենթակայի այն թիւերը ուր լոյս տեսած են ...Կրթական վարժարանի» բացման հան – ...ութեանց մանրամասնութիւնները : ...ոստանական բացման օրը զանազան նա– ...րէ եւ ուղերձներէ ետք, խօսք առած է ...Վրացեան որ յատկապէս Պէյրութէն ...ծանքին հրաւիրուած էր, այս առթիւ, ...պէս գրած էինք, ատենին: Ստորեւ ...հրատարակենք Ս. Վրացեանի նա – ...ն գլխաւոր մասերը եւ եզրակացու – ...թիւնը .—

... Այս ձեռնարկի մասին շատ բան ...րելի է խօսիլ բայց, ինչպէս ըսի խօս– ...ցաւ արդէն ամէնէն էականը: Երբոր ...եցեալ օր մեր երիտասարդ ընկերներուն ...ա կը խօսէինք այս գործի մասին պայ– ...մանաւորուեցանք որ վերջնական եզրա – ...ցութեան գանք այս կիրակիէն ետքը ...այս կիրակին եկաւ հաստատելու որ ...ր ընկերները չիտակ ճամբու վրայ են ...այս ձեռնարկը ապահոված են յաջո – ...ութեամբ :

Սիրելինե՛ր ,

Մենք կ'ապրինք հիմա տարօրինակ դա– ...ու մը մէջ, իսկ հայ ժողովուրդի հա – ...ր այս դարը բացառիկ նշանակութիւն ...նեցող դար է: Յոյսերու, յոյզերու ...ր: Հայրենացրիւ եղած ժողովուրդը ...շարունակէ ապրիլ յոյսով եւ յոյզով: ...որ իրար ետեւէ գրեթէ վայրենի ժո– ...ովուրդներ անկախութիւն կը ստանան ...ազգային գոյութեան կը կոչուին, ...ր ժողովուրդը քաղաքակիրթ, լուսա – ...գաղափարներով, կ'ապրի դեռ եւս իր ...յրենիքի լրիւ ազատութիւնը չտեսած ...կը շարունակէ երազել, յուսալ եւ ...յքարիլ: Պէտք է ըսել որ Հայութիւ – ...այսօր ցրուած է իր հայրենիքէն ...րս Խորհրդային Միութեան մէջ, եւ ...որհրդային Միութենէն դուրս՝ այսպէս ...ուած ազատ աշխարհի մէջ :

Եթէ մենք պետական միութիւն չունինք ...չենք կրնար այս պայմաններուն մէջ ...ենալ, մեր ազգային գոյութիւնը պի– ...շարունակէ զարգանալ մշակոյթի մի– ...ցով :

Ազգ մը՝ ըսել է մշակոյթ, առանց մը– ...կոյթի ազգեր չկան եւ հայ ժողովուր– ...իբրեւ ազգ կ'ապրի եւ կարող է զար– ...նալ միայն մշակոյթի միջոցով : ...Կարելի է պետութիւն չունենալ, կա – ...լի է անկախութենէ զուրկ ըլլալ, կա– ...լի է քաղաք. կեանք չունենալ, բայց ...զգ կ'ապրի եւ կը զարգանայ եթէ մշա– ...յթ ունի: Մշակոյթն է մեզ պահողը ...ա, մինչեւ որ մենք կարող լինենք ...աքականապէս ապրիլ: Հայոց մշա – ...յթն է պահած Հայոց ազգը : Ունե – ...ք մերթ անկախ շրջաններ, ունեցած ...նախարարութիւններ, Թագաւորու – ...իւններ, քաղաքական գործեր եւ քա – ...քական խօսքեր, բայց երկար ժա – ...ակ եւ տեւական կերպով հայ ժողո – ...ուրդը ապրած է իբրեւ ազգային հա – ...քականութիւն, իբրեւ մշակութային ...քականութիւն : Հայոց ազգը ապ – ...է եկեղեցւոյ միջոցով եւ եկեղեցին ...է մշակոյթ: Հայոց ազգը ապրած է ...ութեան միջոցով, գիրերու եւ գրա– ...ութեան միջոցով, որոնք կը նշանա – ...մշակոյթ :

Հայոց ազգը այսօր ալ կ'ապրի եւ կը ...գանայ միայն մշակոյթի միջոցով, ...եւարար ի՞նչ կ'ըլլան քաղաքական ...պքերը, ի՞նչ փոթորիկներ կարող են ...գնել մեր վրայէն, չենք գիտեր, բայց ...կոյթը պէտք է մեր մէջ ըլլայ այն չա– ...ը որ ազգութիւնը կը պահէ իբրեւ միութիւն եւ ազգութիւնը կը զարգացնէ իբրեւ հաւաքականութիւն :

Եւ մշակութային օճախ մըն է ահա, որ այստեղ դուք հիմնած էք եւ կ'աշխատիք զարգացնել : Պէտք է ըսել որ այս մշակութային ձեռնարկը մեծ նշանակութիւն ունի մեր ապագային տեսակէտէն: Արտասահմանի մէջ մենք պիտի աշխատինք մեր դպրոցական ցանցը մեծցնել եւ դպրոցներու շուրջը համախմբել նոր սերունդները :Կառուցանենք դպրոցներ եւ եկեղեցիներ , մանաւանդ դպրոցներ, որոնք կարող են ապահովել մեզ իբրեւ ազգային ամբողջութիւն : Ինչպէս ըսի, ես այսօր երկար խօսելու պէտք չունիմ, որովհետեւ դուք խօսեցաք եւ ըսիք այն՝ ինչ որ պէտք է : Դուք տուիք այն նիւթական հիմքը, որ այս դպրոցի զարգացման համար անհրաժեշտ է: Դուք տուիք յոյսը որ ապագային այս դպրոցը ոչ միայն կը հիմնուի այլեւ կ'ապրի ու կը զարգանայ :

Ես կ'ուզէի որ այս գիտակցութեամբ մենք համախմբուէինք այս գործին շուրջը եւ ուրախ եմ տեսնելու որ այս գիտակցութիւնը կայ: Այս սրահին մէջ մարդիկ չեկան քաղաքական դաւանանքներով, որովհետեւ եթէ քաղաքական դաւանանքներով գալու ըլլային, անկասկած կերպով բաժանում տեղի կ'ունենար: Այստեղ եկան ամէնքը մշակոյթի դաւանանքներով եւ մշակոյթը քաղաքական տարբերութիւններ չընդունիր :

Խրիմեան վարժարանը կրնայ ըլլալ Ն. Փալանճեան ճեմարանին նման կրթարան մը, հայ հոգիի հնոց մը :

Մեր ճեմարանը կուսակցական դպրոց չէ, ինչպէս կուսակցական դպրոց չէ նաեւ Խրիմեան վարժարանը: Ան կոչուած է օճախը ըլլալու հայ ոգիին եւ մշակոյթին, եթէ յաջողի այդպէս ըլլալ, արդէն հասած կ'ըլլայ իր նպատակին :

Մշակոյթն է որ կը համախմբէ, կը միացնէ, մէկ յայտարարի կը բերէ ազգային զանազան հատուածները: Ատոր համար ես կ'ուզեմ որ մեր մշակութային շարժումը, մեր դպրոցական, կրթական կեանքը եւ մշակոյթի բոլոր ճիւղերը միացնող ուժ դառնան, մեր ազգի բոլոր հատուածներուն: Դուք կը տեսնէք այսօր աշխարհիս երեսին ամէն մարդ ազգի մասին կը մտածէ, որ ազգութիւնները կենդանի իրականութիւններ են: Նոյնիսկ անոնք՝ որ կը ժխտեն ազգի գոյութիւնը, գործնական կեանքի մէջ ազգային նկատումներով կ'առաջնորդուին: Կը տեսնենք մենք այսօր , որ անոնք որ գաղափարաբանութեամբ քառասուն տարիէ ի վեր ազգային գաղափարին դէմ են, այսօր իրենց ազգային շահերու ըմբռնումով իրարմէ բաժնուած են եւ իրարու դէմ կը պայքարին: Օրինակ, համայնավար Ռուսաստան եւ Չինաստան այսօր թշնամացած են իրարու ազգային գետնի վրայ :

Եւ այս երեւոյթը բնական է բոլոր ազգերու եւ բոլոր ժամանակներու համար:

Ազգը ուրեմն պէտք է պահէ իր հաւաքականութիւնը որ կարենայ իր իղձերը իրագործել :

Եւ ազգային հաւաքականութիւնը կը պահուի միայն մշակոյթի միջոցաւ :

Եւ այս նոր հաստատութիւնը որ դուք կեանքի կոչած էք պիտի ըլլայ այն գործօններէն մէկը՝ որ պիտի նպաստէ հայ ժողովուրդի գոյութեան պահպանման :

Ուստի ես կը շնորհաւորեմ ձեր այս ձեռնարկը կը մաղթեմ յաջողութիւն եւ վստահ եմ որ յաջողութիւն կ'ունենաք :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՇԱՀԻՆ ԵՐԿԻՐԸ

ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Դրօշազարդուած , խանդավառ քաղաք մըն է որ, առջի օր, ընդունեցաւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահն ու իր կինը: Փառաշուք ընդունելութիւնը սկսած է օդակայանէն, ուր կայսերական պահակազօրքը բարեւի կեցած կը սպասէր տը Կոլի : Նախագահն իր ձախին ունենալով Շահը տեղ կը գրաւէ սեւ եւ ոսկի ձիաքարշ կառքի մը մէջ: Իրիկնամուտ է արդէն երբ թափօրը կը հասնի պալատին հրապարակը: Բայց ըստ իր սովորութեան, տը Կոլ երբ կառքէն վար կ'իջնէ փոխանակ դէպի պալատ երթալու, կը յառաջանայ դէպի ամբոխը, Շահըն ալ կը փորձէ իրեն միանալ եւ խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին կը հասնի: Պարսիկ պահակները (Ֆրանսայի մէջ կօռիյ մկրտուած են) կը մօտենան եւ տը Կոլ կը վերադառնայ պալատ ուր կարճ հանգիստ մը ետք, ներկայ կ'ըլլայ իրեն ի պատիւ տրուած ճաշին : Վարդաստան կոչուած (Կոլեստան) այս հազար ու մէկ գիշերներու պալատին մէջ, տը Կոլ չքեղ երեւոյթ մը կը տեսնէ: Ճաշին ներկայ են մօտ հարիւր հոգի :

« Կասպիցի մարգրիտները» (խավիառ) կը բանան ճաշը :

Ճաշէն ետք, առաջին բաժակաճառը կ'արտասանէ Շահը, յետոյ՝ տը Կոլ.— « Թոյլ տուէք որ ըսեմ թէ Ֆրանսա ի՛նչ կարեւորութիւն կուտայ իմ այցելութեանս Պարսկաստան: Ամէն պարագայի մէջ, ձեր ազնիւ երկրին փառաշուք անցեալը չի կրնար չտպաւորել ձեր հիւրերը: Եւ որովհետեւ, հակառակ նուաճումներուն եւ միջամտութիւններուն, որոնք դարէ դար, անցան այս հողամասին վրայէն, Պարսկաստան կրցաւ պահել իր անկախութիւնը եւ դիմագիծը, Ֆրանսայի վրայ անկեղծ եւ խոր քաշողականութիւն մը ունի: Ֆրանսա ուրախ է, որովհետեւ գիտէ թէ փոխադարձ է: ... Կարելի է մտածել թէ շրջանը ուր մէջ կ'ապրինք ալ աւելի կը մօտեցնէ մեր երկու երկիրները, արդարեւ , մեր երկու ազատ ժողովուրդներուն, ազատութիւնը աւելի թանկագին կը թուի որովհետեւ վտանգուած է: Եւ այդ պատճառաւ, մէկն ու միւսը, հպարտ եւ գիտնալով թէ ի՛նչ կ'արժեն, պատրաստ են պաշտպանելու իրենց ուղեծրի չղադրին՝ իրենք ըլլալէ: Ուրեմն, երկուքին միջեւ, այդ առընչութեամբ, զօրաւոր եւ մշտական կապ մը կայ : Ֆրանսա աւելի քան երբեք համախոհ է Իրանի: Կ'աւելցնեմ որ տրամադիր է, երկուստեք կարելիութեանց սահմանին մէջ, գործակցելու իրեն հետ բոլոր մարզերուն մէջ ուր նոյն խօսքը մը, նոյն քաղաքակրթութիւն մը եւ նոյնիսկ նոյն ապահովութիւն մը կը կանչեն միասին մեր երկու երկիրները »:

Նախապէս Շահը յայտնած էր տը Կոլի որ կը գտնուի երկրի մը մէջ որ միշտ այնքան լաւ հասկցած է Ֆրանսան, անոր քաղաքակրթութիւնը, անոր մշակոյթը , անոր լեզուն որ ճամբորդներն ու ֆրանսացի գրողներ զայն անուանած են «Ասիոյ Ֆրանսան » :

Հինգշաբթի օր, Նախագահ տը Կոլ ծաղկեպսակ մը պիտի դնէր Ռեզա Շահ դամբարանին վրայ ապա ճառ մը արտասանէր՝ խորհրդարանը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՆ ՔՈՔԹՈՅԻ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Միլլիի իր զարդարած եկեղեցիին մէջ, վշտով համակուած ընտիր բազմութեան մը ներկայութեան : Ֆրանսական ակադեմիայէն եկած են իր բազմաթիւ ընկերները՝ Անտրէ Շամսոն , պատուելի Պէօկնէռ, Մօրիս Ժընըվուա , փրոֆէսօր Տըլէ եւ Փասթէօր – Վալըրի Ռատօ: Կան նաեւ Անտրէ Մօրուա, Մարսէլ Փանեօլ, Ռընէ Քլէռ, Ժան Փօլան, Ժան Ռոսթան : Ընտանիքին միացած են՝ Ժան Մառէ, Տիկին Վէսվէյէռ, Սերժ Լիֆառ եւ Փիքասոյի տղան: Հոն են նաեւ թատրոնի եւ շարժապատկերի բազմաթիւ դերասաններ: Դամբանականներ կ'արտասանեն Միլլիի քաղաքապետը , Թիրի , Պելժիոյ արքայական ակադեմիային քարտուղարը , Անտրէ Շամսոն եւ վերջապէս Կայթան Փիքոն որ իր հրաժեշտի խօսքը կը վերջացնէ ըսելով.— « Անորմէ որ ըսած է օր՝ եթէ տունը կրակ առնէր, միայն կրակը պիտի տանէր հետը, անորմէ որ գրեց թէ մարդը պէտք է ողջ ըլլայ իսկ հեղինակը՝ յետ մահու եւ մարդուն գերեզմանին վրայ, կը յիշենք երիտասարդութիւնը եւ կրակը : Կարծես կը լսեմ Քոքթոյի ձայնը .— «Թող որ սա մարդիկը երթան, Թող որ գոցուի դուռը, Թող որ գինին կորսուի, Թող որ դադարը դրուի մեռեալ աճիւնները, քու աստուածային անունդ եմ ...» եւ դամբանախօսը կը վերջացնէ .— Մահն է որ կը խօսէր :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլը կրկին սկսած է յարձակիլ չին ղեկավարներուն վրայ : Կոմսոմոլսկայա Փրաւտա կը գրէ իր եզրակացութեան մէջ թէ չին ղեկավարները միայն մէկ նպատակ ունին՝ կղզիացնել չին ժողովուրդը միւս ընկերվարական երկիրներու ժողովուրդներէն » :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ համալսարանի հրաւէրով, ֆրանսական պատուիրակութիւն մը գացած է Թուրքիա: Այս պատուիրակութեան անդամներէն Ռէյմոն Արոն դասախօսութիւն մը տուած է եւրոպական միասնականացման վրայ :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Քորէայի նախագահ ընտրուեցաւ Զօր. Փառք ձայներու շատ թեթեւ առաւելութեամբ մը իր հակառակորդին վրայ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ երկրորդ թերթը՝ Նիւ Եորք Միռըր դադրեցուց իր հրատարակութիւնը, նիւթական տաղնապի պատճառաւ: Թերթը որ 880 հազար տպաքանակ ունէր օրական (մէկ միլիոն՝ կիրակի օրերը) հիմնուած էր Ռանտոլֆ Հիրսթի կողմէ (Սիթիզըն Քէյն), 1924 – ին :

ՄԱՔՄԻԼԸՆ որոշեց ինք գտնել իր յաջորդը նկատի առնելով որ բաւական չփոթութիւն կայ իր կուսակցութեան մէջ, այդ հարցին պատճառաւ :

ԼՈՒՏՎԻԿ ԷՀՐԱՐՏ դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետ ընտրուեցաւ 180ի դէմ 279 ձայնով: Ազատական Մենտէ փոխ – վարչապետ նշանակուեցաւ :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ձայնասփիւռն ու մամուլը կատղած են Մարոքի Թագաւորին դէմ թէեւ պատերազմը անխուսափելի չի թըւիր: Պեն Պելլա, համազգեստով ներկայացած է խորհրդարանը առաջին անգամ ըլլալով: Նիստը գոնիփակ տեղի ունեցած է կառավարութեան առաջարկին վրայ :

ՖՐԱՆՍԱ ժամանած է յիսուն հոգիէ կազմուած խորհրդային խումբ մը: Զանազան շրջապտոյտներ եւ այցելութիւններ նախատեսուած են :

ԹԻԹՕ Ուաշինկթըն հասած է ուր տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Նախագահ Քենըտիի հետ :

ՊԵՐԼԻՆԻ կառուղիին վրայ նոր միջադէպ մը պատահած է այս անգամ բրիտանական խումբի մը հետ :

ՀԻՆ ԲԱՆԱՎԷՃ ԵՒ ՆՈՐ ՊՂՏՈՐ ԼՈՅՍ

ԽՄԲ.— Այս յօդուածը նոյնութեամբ կ'արտատպենք Երեւանի «Գրական Թերթ»ի 1963 Հոկտ. 11ի թիւէն :

Փարիզի «Աշխարհ» շաբաթաթերթն իր այս տարուայ Սեպտեմբեր 7ի թիւ 160-ում տպագրել է Ենովք Արմէնի «Լոյս գրական անցքերու վրայ» վերնագրով յօդուածը, որ աւարտւում է այսպիսի կոչով.

«Կոչ կ'ընեմ Հայաստանի մամուլին՝ գրական պատուախնդրութեան պաշտպանի նախանձախնդրութիւնով՝ արձագանգ ըլլալ այս բացատրական լուսաբանութեան, որպէսզի Երեւան լոյս տեսած հատորի մը մէջ մուտք գործող անհիմն զրպարտագիրը ժխտուած ըլլայ, պատուի հատուցումով անիրաւուողին»:

«Զրպարտագիր» եւ «անիրաւուող»... «Զրպարտագրի» հեղինակն է... Միսաք Մեծարենցը, իսկ «անիրաւուողը»... Ենովք Արմէնը: Միսաք Մեծարենց բանաստեղծը վախճանուել է յիսունհինգ տարի առաջ եւ... Ենովք Արմէնը դեռ շարունակում է այն «բանավէճը», որ սկսուել է իր եւ «հանճարեղ պատանու» միջեւ սրանից ուղիղ կէս դար եւ կէս տասնամեակ առաջ: Որպիսի՛ յամառութիւն, հետեւողականութիւն եւ... քինախնդրութիւն:

Յիսունհինգ տարի առաջ, երբ Մ. Մեծարենցը նոր էր հրապարակ հանել իր «Ծիածան» եւ «Նոր տաղեր» գրքերը, հայ քնարերգութեան այդ զոյգ գոհարները, Ենովք Արմէնը նոր ասպարէզ իջած բանաստեղծին բնորոշեց իբրեւ ... «միջակ ու դեռ տհաս միտք», «անընդունակ արուեստի բարձր խոյանքներու», «զաճած», «վտիտ եւ ամուլ իմացականութիւն», «ողորմելի տաղանդ», «խղճալի հետեւակ», «ջլատուած անկարող», «այլակերպ անհեթեթութիւն», «մեծապէս ծաղրելի խեղկատակ», «մոլար կապկութիւն» եւայլն. եւայլն: Ենովք Արմէնին նոր զինամթերքով օգնութեան հասած Փայլակը (Ժագ Սայապալեանը) շարունակեց հայհոյանքը՝ «Միսաք Մեծարենց բուսած սաղի փետուր», «պարոն հնդկահաւ», «անճաշակ եւ անճարակ բառերու դերձակ», «պարոն... Մեծա ... միտ»... Ենովք Արմէնն իր հայհոյանքների մէջ այնտեղ հասաւ, որ «Նոր տաղերը» յայտարարեց «փսխուածք», իսկ մի շարք բանաստեղծութիւններ՝ պարզապէս «բանաստեղծութեան անունով երկնուած կղկղանքներ»: Ներողութիւն ենք խնդրում մեր ընթերցողներից՝ այդ գարշահոտ «քննադատութեան» նմոյշները նորից նրան յիշեցնելու համար:

Մենք այդ չէինք անի, եթէ այդ հայհոյանքները գրաւոր հրատարակելուց յիսունհինգ տարի անց Ենովք Արմէնը նորից հրապարակ չգար եւ հաշիւ չպահանջէր յիսունհինգ տարի առաջ վախճանուած Մ. Մեծարենցից իրեն, Ենովք Արմէնին «անիրաւելու» համար, եւ նորից չգործածէր «քննադատութեան» հին ոճը, վաղամեռիկ բանաստեղծի անուանը չպրտելով «պարսաւախօս», «անբարեխիղճ զրպարտախօս», «բրածոյ բարբանջագրութեան» հեղինակ, «ամեղուկ սպրդասացութիւններու եւ ծածկախօսութիւններու» ընդունակ, «լուտանքներու շեղջակոյտ» յօրինող եւ այլ որակումներ:

Ութ տասնամեակ բոլորած Ենովք Արմէնը այսօր էլ նոյն դիրքերից եւ նոյն ոճով է գրում, ինչ ոճով գրում էր քսանըհինգ տարեկան հասակում՝ իր գրական հակառակորդի՝ Միսաք Մեծարենցի դէմ, այն Մեծարենցի, որ այսօր դափնեպսակով բազմել է հայկական Պառնասի ընտրեալների մէջ եւ վայելում է բանաստեղծութեան եւ գեղեցկութեան սիրահար մեր ժողովրդի գուրգուրանքն ու անվերապահ սէրը: Մեծարենցն այդ փառքը վաստակել է այն երգերով, որոնց Ենովք Արմէնը որակել է ... (կրկնակի սրբապղծութիւն կը լինէր նորից յիշելու այդ որակումները):

Ի՞նչն է առիթ տուել Ենովք Արմէնին հինգեւկէս տասնամեակ յետոյ նորից հայհոյանքի ելնելու եւ... Հայաստանի մամուլին կոչ անելու՝ «գրական պատուախնդրութեան պաշտպանի նախանձախնդրութիւնով» արձագանգելու իրեն:

1934 թուականին Հայաստանի պետական հրատարակչութիւնը լոյս ընծայեց Միսաք Մեծարենցի «Երկերի լիակատար ժողովածուն»: Հատորի խմբագիրն էր Եղիշէ Չարենցը, կազմել, մեկնութիւնները, ծանօթութիւնները եւ յառաջաբանը գրել էին Վ. Ալազանն ու Վ. Նորենցը: Գիրքը գտաւ ամենաջերմ ընդունելութիւն եւ խսկոյն սպառուեց: Ժողովածուն կրկնահրատարակուեց 1956ին քսան հազար, այո՛, քսա՛ն հազար տպաքանակով եւ նոյնպէս սպառուեց ... Ահա Մ. Մեծարենցի այդ հրատարակութիւնն է առիթ տուել բանաստեղծի վաղեմի եւ այսօրուայ հակառակորդին՝ վերսկսելու իր հին վէճը... կէս դար եւ կէս տասնամեակ առաջ մեռած գրողի հետ:

Այդ ժողովածուի մէջ է «մուտք գործել անհիմն զրպարտագիրը», որի ժխտումը, չգիտես ո՛ւմից, պահանջում է այսօր Ենովք Արմէնը:

Մեծարենցի «Երկերի լիակատար ժողովածուի» մէջ, բնականաբար, պէտք է տեղ գտնէին նաեւ նրա գրական յօդուածները: Այդ յօդուածներից երեքն ուղղուած են Ենովք Արմէնի եւ նրա համախոհների դէմ, որոնք, ինչպէս տեսանք, գրական քննադատութեան եւ բանավէճի համար բացարձակապէս անթոյլատրելի ոճով ու որակումներով, ուղղակի հայհոյանքներով էին դիմաւորել բանաստեղծի մուտքը գրական ասպարէզ: Հասկանալի է, որ Մեծարենցը, երբեք չիջնելով իր հակառակորդների մակարդակին, խիստ որակումներով է պատասխանել նրանց նկրտումներին: Այդ յօդուածներից մէկը՝ «Աղեղ ու կապարճ» խորագրով, գրուած բանաստեղծի մահուանից քիչ առաջ, անտիպ է մնացել մինչեւ 1934 թուականը եւ առաջին անգամ լոյս է տեսել «Երկերի լիակատար ժողովածու»ի մէջ: Ճշմարիտ է, այդ յօդուածում կան ամենախիստ որակումներ Ենովք Արմէնի մասին, սակայն այնտեղ չկան ոչ «փսխուածք» եւ ոչ էլ կ...ով սկսուող հայհոյանքի պէս բառեր, որոնցմով Ենովք Արմէնը որակել է Մեծարենցի ստեղծագործութիւնները:

Այդ յօդուածի մէջ Մեծարենցը երեք կոնկրետ օրինակով իր հակառակորդին մեղադրել է բանագողութեան մէջ: Արդ, եթէ Ե. Արմէնը ըստ էութեան ասելիք ունէր, եթէ կարող էր, պէտք է հերքէր այն կոնկրետ օրինակները, որ վկայակոչել է Մեծարենցը եւ... փակէր խնդիրը: Սակայն նա այդ կոնկրետ փաստերը չի յիշատակում անգամ, այլ բաւականանում է յայտարարելով, թէ ինքը «1. չի կարօտիր նման ղեղծարարքի, թէ՝ 2. բացարձակապէս գոյութիւն չունի անհիմն զրոյցը եւ մինչեւ որ տռասպելախօսին (այսինքն՝ Մեծարենցին) վարկին նախանձախնդիր որեւէ մէկը չյաջողի փաստացի վաւերագրութիւնով հակառակը ապացուցանել, կատարեալ իրաւունքի մէջ կ'ըլլամ անուանարկիչը (այսինքն՝ Մեծարենցին) հռչակելու դատապարտելի զրպարտախօս...» եւայլն: Մեծարենցըն իր յօդուածում պարզ ու մեկին ցոյց է տուել իր մեղադրանքի աղբիւրները: Հերքողը պէտք է զբաղուէր այդ աղբիւրներով եւ ոչ թէ ապարդիւն սպառնալիքներ կարդար հանդուցեալ բանաստեղծին եւ նրա «վարկին նախանձախնդիր որեւէ մէկի» անորոշ հասցէին:

Ենովք Արմէնը պնդում է, թէ Մեծարենցն այդ յօդուածը «իր ողջութեանը չէ համարձակած հրատարակել, գուշակելով որ՝ անոր պատասխանին լախտին հարուածէն կրնար ճզմուիլ»: Մեծարենցի միւս տօնական յօդուածները ցոյց են տալիս, որ նա ամենեւին «ճզմուելուց» վախեցողներից չէր, եւ յօդուածը մնացել է անտիպ պարզապէս ճակատագրական ծանր հիւանդութեան եւ մահուան պատճառով:

Մեզ թւում է, որ Միսաք Մեծարենցի մահուանից յիսունհինգ տարի յետոյ, եթէ առիթ էր եղել, որ Ենովք Արմէնը անդրադառնար իր եւ վաղամեռիկ բանաստեղծի ցաւալի «գրական վէճին», ապա նա պիտի ազնուութիւնն ունենար, յանուն ճշմարտութեան եւ արդարութեան, դատապարտելու այդ «վէճի» մէջ իր գրուած գիրքը եւ արժանի յարգանքը տար յիշատակին բանաստեղծի, որի ստեղծագործութիւնն այսօր հայ գրականութեան պարծանքներից մէկն է եւ մեր բոլորիս գուրգուրանքի առարկան: Առաջին հերթին այդ, եւ ապա ապացուցելու է, որ իր՝ Ե. Արմէնի «Երկու մուրիկ» եւ Մորիս Լուէլի «Իլիզիոն» կամ իր «Հաւատք» եւ Սիպիլի «Ծաղկազարդի յիշատակ» գրուածքների միջեւ նմանութիւն չկայ, եւ որ բանաստեղծը սխալուել է այդ օրինակներով իրեն՝ Ենովք Արմէնին, բանագողութեան մէջ մեղադրելով:

Եթէ ծերունազարդ Ե. Արմէնին այսօր, «բանավէճից» աւելի քան կէս դար յետոյ, ցաւ են պատճառում իր հասցէին ասուած Մեծարենցի մի քանի դառն խօսքերը, ապա հայ գրականութեան մշակներին եւ այդ գրականութիւնը պաշտող եւ սիրող բազմահազար՝ ընթերցողներին աւելի մեծ ցաւ են պատճառում ու խորապէս վիրաւորում այն անվայելուչ գիրքն ու հայհոյական որակումները, որ Ե. Արմէնը եւ իր բարեկամները ունեցել են մեր գրականութեան ամենապայծառ ու մաքուր մի անհատականութեան՝ Միսաք Մեծարենցի անձի եւ ստեղծագործութեան հանդէպ:

Ցաւալի է, որ յարգելի Ե. Արմէնը այսօր էլ նոյն հին ոճով եւ քինախնդրութեամբ է գրում Մեծարենցի մասին: Առաւել ցաւալի է, որ «Աշխարհի» յարգելի խմբագրութիւնը նրա յօդուածը տպագրել է առանց որեւէ վերապահութեան եւ ծանօթութեան, յօդուած, որ վիրաւորուած նեղ անձնականութեան արտայայտութիւն լինելուց բացի, ըստ պառնալիք է՝ չգիտես ում հասցէին: Այդպիսի յօդուածները ոչ մի օգուտ չեն բերում գրականութեանը եւ մազաչափ չեն նպաստում ճշմարտութեանը:

Մի քանի տարի առաջ, նոյն խնդրի կապակցութեամբ Հայաստան ուղարկած մի նամակում Ե. Արմէնը Մեծարենցի յօդուածն անուանել էր «պղտոր տողեր»: Ցաւօք սրտի, այսօր այն «լոյսը», որ Ենովք Արմէնն ուղղել է հին «գրական անցքերու վրայ», աւելի քան պղտոր է եւ այդ «լոյսի» տակ ոչ մի մաքուր բան չի երեւում:

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ
ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ
ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Կերպընկալէ (փլասթիք) շինուած չկոտրող անօթներէ զատ, Հոլանտայի մէջ սկսած է շինութիւնը սովորական կաւի եւ ճգախէժի խառնուրդով անօթներու, որոնք չեն կոտրիր:

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ — ՇԵՓՈՐ —

Բ.

Եւ այս բոլորը այն պատճառաւ որ Գատըգիւղ է ուզած օգնութեան փութալ, առարկելով թէ Մալթէփէ քաղաքապետութեան սահմանէն դուրս կ'իյնայ:

Իրաւ է թէ դուրս կ'իյնայ, բայց մի՞թէ Մալթէփէն մարդ չէ: Արիֆ պէյին գեղեցիկ մօյկերը կ'երթուդարձեն սենեակին մէջ կրկնելով — միթէ Մալթէփէն մարդ չէ՞:

Խոհանոցին մէջ ալ նոյն նիւթին շուրջ կը խօսուի: Ցած աթոռի մը վրայ նստած, Բէճէպ կը կարդայ նոյն «Ագշամ»ը եւ ուրիշ զինուորներ ականջ կուտան: Հոս ալ Մալթէփէն քաղաքապետութեան սահմանէն դուրս կ'իյնայ: Հոս ալ Գատըգիւղ օգնութեան չի փութար եւ կը պատասխանէ իրեն եղած հեռաձայնի կրկնակ հարուածներուն — «մինչեւ որ հրշէջ զօրաց հրամանատարութենէն հրաման չառնենք, չենք կրնար ճամբայ ելլալ»: Բայց չեն կրնար արտօնութիւն առնել, որովհետեւ «հրամանատարը անհանգիստ ըլլալուն համար մէկ քանի օրէ ի վեր հանգիստ կ'ընէր իր տունը: Փոխ-հրամանատարն ալ բացակայ էր, որովհետեւ Պաքըրքէօյ էր գացած, ագարակի մը մէջ այրող խոտերը հրդեհ կարծելով: Մինչ այս մինչ այն, կրակը մեծ համեմատութիւն էր ստացած: Ստիպեալ՝ Մեծ Կղզիէն օգնութիւն ուզեցին: Մեծ Կղզիի հրշէջ գունդը ճամբայ ելաւ անմիջապէս, բայց կարելի չեղաւ գտնել Պաղտատ շոգենաւին նաւապետը: Մալթէփէյի կէսէն աւելին մոխիրի վերածուած էր արդէն երբ որ Գատըգիւղ ճամբայ ելաւ վերջապէս: Հրամանատարը իր տունէն արտօնութիւն տուած էր հեռախօսով: Բայց Գատըգիւղի օթօները Պօսթանճը հասած՝ պէնզինի խողովակները ւարուեցան ...»:

— Ա՛խ, սա աղաւնիներուն նայեցէք, ըսաւ Աւետիս որ պատուհանին մէջ էր նստած: Ի՞նչ համով կ'ըլլայ փիլաֆի հետ ...

Ծակոտը երկաթէ հաստ ձողերուն կռթնցուցած՝ անօթի Աւետիս կը նայէր Սուրբ Խաչ եկեղեցիի աղաւնիներուն: Անոնք աղբիւրի ջրակոյտերուն շուրջ կը դառնան, կը վռվռտեն եւ կը լողնան: Գիտեն թէ զանգակատունը զիրենք պիտի կանչէ քիչ վերջ եւ կ'ուզեն մաքուր ներկայանալ անոր: Վերջալոյսը բռնկած է անշուշտ տուներու ետին, քանի որ մթնոլորտը վարդագոյն է եւ բարձր թառած փոքրիկ պատուհան մը հնոցի պէս կը ճարճատի: Վո՛ւ, վո՛ւ:

Օգնական խոհարարը, Բէճէպ, թերթը ձգելով մօտեցաւ պատուհանին եւ նոյնպէս անօթի աչքերով նայեցաւ թռչուններուն:

— Ի՞նչ լաւ կ'ըլլար, ըսաւ ան ալ, մէկ հարուածով սա երեքը մէկ փռէի ...

Եւ իր թեւերուն տուաւ զէնք մը կրելու դիրքը, գլուխը քիչ մը դէպի աջ ծռեց, ձախ աչքը գոցեց ու նշան առաւ: Յետոյ աջ ձեռքին ցուցամատը պարապին մէջ խաղցնելով զէնքի ձայնը կեղծեց.

— Պո՛ւմ ...

Իրաւ ալ աղաւնիները թափահարեցին սարսափած՝ հակառակ որ Բէճէպին ձայնը բնաւ իրենց հասած չէր կրնար ըլլալ: Աւելի կայ: Թռչուններէն մէկը ինկաւ ու սկսաւ տապլտկիլ, ոլեվարիլ:

Զարնուած էր:

Պատուհանին մէջ խմբուած գլուխները սկսան մէկզմէկ դիտել՝ կատարելապէս ապուշցած: Բայց շուտով պարզուեցաւ խնդիրը: Ձեռ գիտեր որ անկիւնէն դուրս նետուած էր Բենիկ, որուն ձեռքին մէջն էր տակաւին պարսատիկը:

Ոստումով մը տղան հասաւ վիրաւոր աղաւնիին մօտ, անոր վիզը ոլորեց, իր ծոցը նետեց անասունը: Երկաթէ ձողերուն ետեւէն պոռացին, հայհոյեցին, սպառնացին ալ, բայց բոպիկ տղան հեռացաւ ծիծաղելով: Նոյնիսկ համարձակեցաւ ընել աւելին: Կզմինորի կտորի մը վրայ թքաւ, ու զայն արձակեց դէպի խոհանոց՝ պարսատիկին շնորհիւ:

Ոչ միայն պատուհանը պարպուեցաւ շուտով, այլ նաեւ զինուորները ցրուեցան խոհանոցէն, որովհետեւ Ֆախրի պէյը ներս էր մտած: Ենթասպան Աւետիսի առջեւ դրաւ փոքր ծրար մը, որուն հաստ ու դեղին թուղթէն կ'երեւար թէ միս կը պարունակէ: Պատուիրեց որ շուտով կասկարայ ընէ զայն, որովհետեւ այս իրիկուն կանուխ ճաշել կ'ուզէր: Աւետիս, միջապէս գործի սկսաւ Աւետիս, շատ սովորական ակնարկ մը նետելով միսին վրայ: Իրականին մէջ յուզուած էր որովհետեւ միսը առաջնակարգ էր: «Սարուի պէս»:

Ենթասպան կը դառնար խոհարարին շուրջ, անհամբերութեամբ: Պահ մը դուրս ելաւ երթալ երկու բառ տեղաւորելու համար ներսի վիճաբանութեան մէջ, եւ յետոյ վերադարձաւ կրկին: «Հարիւր երկու տուն» կը կրկնէր Ֆախրի պէյ: Ցանկարծ հարցուց.

— Ան չէ ամա, քիչ մը առաջ ինչո՞ւ կը պոռայիք կոր:

— Պէյս, ըսաւ Աւետիս պատուհանը ցոյց տալով, շան որդի լակոտ մը կայ, Բենիկ կ'ըսեն ...

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(5 Շար.)

ՏԸՆԻ ՏԻՏԸՐՕ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 250ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Տիտըրօ ծնած է 1713, Հոկտեմբեր 5ին, արհեստաւոր հօրմէ եւ մօրմէ: Նախնական ուսումը ստացած է Ցի – զուիտեաններու մօտ: Հայրը կը փափաքէր, որ զաւակը հոգեւոր կեանքի նուիրուէր եւ այդ պատճառով ալ զայն կ'ուղարկէ Փարիզ՝ հոգեւոր ճեմարան: Սակայն, տղան չանսալով հօրը սպառնալիքներուն, կը ձգէ հոգեւոր ճեմարանը եւ կը նետուի աշխարհիկ կեանքին թոհուբոհին մէջ:

Տիտըրոյի գրական գործունէութիւնը կը սկսի ԺԸ. դարու 40ական թուականներուն: 1746ին եւ յետագայ տարիներուն լոյս կը տեսնեն իր «փիլիսոփայական մտքեր», «Յոռետեսին զբօսանքը», «Նամակ կոյրերու մասին ի խրատ առողջատեսներուն» փիլիսոփայական գործերը: Առաջին իսկ գործերուն մէջ, կը նշմարուի Տիտըրոյի քննադատական ուժը: կը սկսի հալածանք մը: Առաջին գործը խորհրդարանի որոշումով կ'այրուի, իսկ վերջին աշխատութեան մէջ արտայայտուած իրապաշտ եւ հակակրօն մտքերուն համար կը ձերբակալուի, կը նետուի բանտ:

1749 – 50ին քանի մը համախոհներու հետ միասին կը ծրագրէ «Համայնագիտարան»ի մը հրատարակութիւնը: 1751–52ին, երբ լոյս կը տեսնեն Համայնագիտարանի առաջին երկու հատորները, պահպանողական տարրը սանձարձակ թափով կը յարձակի Տիտըրոյի եւ իր գործակից ընկերներուն վրայ: Իշխանութիւնները կը միջամտեն եւ կառավարութեան որոշումով կ'արգիլուի յաջորդ հատորներու հրատարակութիւնը: Այսուհանդերձ, հրատարակիչները երկար պայքարէ ետք կը յաջողին վերստանալ հրատարակութեան իրաւունք: Եօթնեորդ հատորէն ետք, կառավարութեան նոր որոշումով, վերստին արգելքի տակ կ'առնուի գործը: Լոյս տեսած հատորները կ'արձանագրուին արգիլեալ գիրքերու ցանկին մէջ եւ բաժանորդներուն ալ դրամը ետ վերադարձնելու հրահանգ կը ստանան: Կը ստեղծուի ծանր կացութիւն մը: Շատեր կը յուսահատին, ոմանք խորհուրդ կուտան հրատարակութիւնը փոխադրել արտասահման, ուրիշներ կը գտնեն, թէ պէտք է հրաժարիլ այդ գործէն: Տիտըրօ, գրեթէ կը մնայ մինակ: Այսուհանդերձ կը շարունակէ գործը եւ կը յաջողի մնացած հատորները հրատարակել գաղտնի: Այս ձեւով, գործը կը պսակուի յաջողութեամբ:

« Համայնագիտարան »ը մեծ իրադարձութիւն մը կը հանդիսանայ Ֆրանսայի մտաւոր կեանքին մէջ, կատարելով յեղաշրջում մը: Արտայայտուած մտքերը կը ժխտէին պահպանողական շատ մը տեսակէտներ:

Տիտըրօ մտաւոր հարուստ պաշար ունեցող անձ մըն էր, միեւնոյն ատեն՝ գրագէտ եւ արուեստի տեսաբան: Իր գրիչին կը պատկանին բազմաթիւ աշխատութիւններ փիլիսոփայութեան, բնագիտութեան, արուեստի եւ գրականութեան վերաբերեալ. միեւնոյն ատեն հեղինակ է մեծարժէք վէպերու, եղերական երկերու: Բոլոր բնագաւառներուն մէջ ալ երեւան կուգայ թարմ եւ համարձակ տեսակէտներով:

Ամէնէն աւելի ծանօթ է իր ժողովրդային ոգին:

« Բռնապետը » յօդուածին մէջ ընկերային մեծագոյն չարիքը կը նկատէ բռնատիրութիւնը, որ կը ոտնահարէ ժողովուրդին իրաւունքները :— «Ժողովուրդէն զատ, չկայ ուրիշ իսկական տէր եւ չի կրնար ալ ըլլալ ուրիշ ոեւէ օրէնսդիր մարմին»: Իր կարծիքով ամէն մէկ օրէնսդրական որոշում պէտք է սկսէր այս ձեւի բառերով .— «Մենք՝ ժողովուրդս եւ մենք՝ ժողովուրդի ղեկավարները» : Ժողովուրդը ինք պէտք է տնօրինէր իր ներկան եւ ապագան . այս էր Տիտըրոյի քաղաքական հաւատամքը :

Ս. Ս.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ) .— Հոկտեմբեր 5ին «Ալհամպրա»յի շքեղ սրահներուն մէջ, Մարսէյլի Հայութիւնը պատշաճ հանդիսութեամբ պանծացուց իր սիրելի ու հարազատ կազմակերպութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան 73րդ տարեդարձը :

Օրուան հանդիսութեան բարձր հովանաւորութիւնը ստանձնած էր Մարսէյլի երեսփոխան – քաղաքապետը՝ Կաստոն Տէֆէր, որուն ներկայացուցիչը՝ Աշիլ Սինի խօսք առաւ յայտնելու համար իր համակրանքը հանդէպ հայ ժողովուրդին, ու յարգանքը Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

Մարսէյլի շրջանային կոմիտէի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած այս հանդիսութեան բացումը կատարեց օրուան խօսնակ ընկեր Կարօ Յովսէփեան բեմ հրաւիրելով Նոր Սերնդականները որպէսզի, երգեն Ֆրանսական փառերգը ու «Մշակ բանուոր»ը :

Օրուան նախագահ՝ ընկեր Յակոբ Պապիկեան կարդաց խնամուած ճառ մը :

Գեղարուեստական յայտագիրը խնամուած էր ու այլազան ,պատրաստուած Նոր Սերնդականներու կողմէ, որու գործադրութեան ընթացքին ներկաները ուրախութեամբ նշմարեցին նորեկ դէմքերու երեւումը :

Այսպէս ընկերուհի Էլիզ Եղիկեանի ապրումով արտասանած քերթուածին ետքը (Մ. Իշխանի՝ Վաղուան Տունը) , փոքրիկն Ծօշկունեանի ձեռնադաշնակի վրայ նուագած հայկական եղանակները ջերմացուցին մթնոլորտը :

Սոյն հանդիսութեան , Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անունով յարգանքի խօսքին արտայայտիչը եղաւ ընկեր Գալուստ Պապեան, երիտասարդ ընկերը իր խօսքին սկիզբը յիշեց Դաշնակցութեան անմահ հիմնադիրներէն Ռոստոմի յեղափոխութեան գաղափարաբանութիւն իւրացնող սահմանումը տրուած որպէս պատասխան ընկեր Ս. Վրացեանի: Խոհուն Ռոստոմի համար ամէն բանէ առաջ hաւատք ու գործ էր Դաշնակցութեան տեսութիւնը , ամբողջութեամբ իւրացնելով այս իրողութիւնը ընկեր Պապեան եզրակացուց .— « Եթէ այս երկու բառերը ամբողջական իմաստ ստացան մեր հիմնադիրներուն ու նուիրեալներու առաջին սերունդին համար, ու անդիմադրելի բաղձութիւններէն յառաջ բերին ըղձակերպուած ու զոհողութեանց ընդունակ արի բանակ մը, որ եկաւ մեր դիւցազնավէպին վրայ աւելցնել հոյակապ էջեր, ու ապա դարձաւ անապատէն ճողոպրած մանկութիւն չունեցող սերունդին ու անկիրակի երիտասարդութիւնը կեանքին կապող մղիչ ուժը, մեզի համար դարձած է կրօնք, կը դաւանինք մեզի փոխանցուած այս բարոյական հսկայ ժառանգին վրայ, ու այս հանդիսաւոր առիթով կը հաւաստացնենք թէ պիտի արդարացնենք մեր կոչումը, որուն հանդէպ խոր հաւատք ունինք »:

Ժագ Ս. Յակոբեանի «Մենք » քերթուածը խմբական արտասանութեան ձեւին տակ (վերածուած ու պատրաստուած ընկեր Գ. Պապեանի կողմէ) գեղեցիկ նորութիւն մը եղաւ ներկաներուն, որուն մենասողի բաժինները յաջողութեամբ կատարեցին Յ. Սարգիսեան եւ Էլիզ Եղիկեան: Յ. Սարգիսեան, Թումանեանի « Հայրենիքիս հետ » քերթուածի արտասանութիւնէն ետք, բեմ եկաւ համակրելի երգչուհի Ժագլին Փափազեան հրամցնելու համար հայկական երգերու գեղեցիկ փունջ մը:

Ապա ընկեր Յովսէփեան ներկայացուց օրուան գլխաւոր բանախօսուհին՝ Տիկին Հուրի Իփէքեան .— « Ժողովուրդ մը կարելի չէ օրօրել սուտերով տարիներ շարունակ, մանաւանդ քաղաքական կազմակերպութիւն մը ապրելու իրաւունք պիտի չունենար, եթէ իր ներշնչումը ժողովուրդի թելադրանքներէն չստանար ու Դաշնակցութեան ուռճացման ու օրէ օր ստացող ժողովրդականութեան գաղտնիքը միթէ իր հետապնդած նպատակին մէջ չի՞ կայանար» :

Բանախօսուհիին համար Խրիմեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

« ՔԼԱՐԻՈՆ » ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

Ամերիկեան վերոյիշեալ նուագախումբին մաս կը կազմեն Անահիտ Աճէմեան եւ Զարլզ (Կարապետ) Աւշարեան: Վերջերս , վերոյիշեալ նուագախումբը նուագահանդէսներու շարք մը կազմակերպած է Երեւանի մէջ :

ՄԵԾ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Վարշաւայի մէջ մեծ ընդունելութեան արժանացած է երգահան Առնօ Բաբաջանեանի նոր գործը՝ «Թաւջութակի քոնչերթօն»: Հանդիսականներուն պահանջով՝ նուագուած է երկրորդ անգամ մըն ալ :

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Փարիզէն Երեւան ժամանած է երգահան Արա Պարթեւեան, որ կը պատրաստուի ներկայացնել իր հեղինակութիւնները :

ԶՈՀՈՒԱԾ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐ

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի ընթացքին սպաննուած երիտասարդ երգահաններու յիշատակին նուագահանդէս մը կազմակերպուած է Երեւանի մէջ: Յայտագիրը կազմուած էր վաղամեռիկ երգահաններու գործերէն :

Հայրիկի ցանկացած ու երազած , արդար իրաւունքը ազգերու կաթսայէն երկաթէ շերեփով խլելու ընդունակ ուժը եղաւ Դաշնակցութիւնը, ան յիշեց նաեւ, քաջութեան ու վեհանձնութեան հրաշալի օրինակներ եղող մեր արշաւանքները , Պանք Օթոմանն ու «Խանասոր»ը, ու եզրակացուց իր խօսքը Դաշնակցութեան գոյութիւնը հրամայողական անհրաժեշտութիւն նկատելով այս օրերուն : Խօսքը նոր սերունդին ուղելով ըսաւ .— « Ազգ մը ազգ է իր անցեալով, պատմութեան խորը արմատ նետած հայ ժողովուրդը ձեզի կտակած է անփոխարինելի բարոյական ժառանգ մը, ու եռագոյն դրօշակ մը զինուցէք պահել ու արժեցնել այս թանկագին կտակը »:

Ու ահա փակելու համար յայտագրի առաջին մասը «Ռոստոմ» խումբի նորակազմ պարախումբը իր ճաշակաւոր հագուստներով խանդավառութիւնը հասցուց գագաթնակէտին :

Կէս գիշերէն ետքը սկսաւ պարահանդէսը տեւելով մինչեւ առաւօտ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Այս միջոցին Նանին գալով իմացուց ձեզի թէ ընթրիքը պատրաստ էր :

Երբ ճաշարահ գացինք, Մարկրիթ պատին կռթնած էր եւ Կասթօն, անոր ձեռքերը բռնած, կը խօսէր ցած ձայնով:

— Դուք խենթ էք, կը պատասխանէր Մարկրիթ , աղէկ գիտէք թէ ես չեմ ուզեր ձեզ : Ինծի պէս կին մը երկու տարի ետքը չէ որ կը ճանչցուի եւ անոր սիրողը ըլլալ կը խնդրուի: Մենք կամ անմիջապէս անձնատուր կ'ըլլանք եւ կամ բնաւ չենք ըլլար : Օն, պարոններ, սեղան նստինք :

Եւ ինքզինքը Կասթօնին ձեռքէն ազատելով , Մարկրիթ իր աջ կողմը նստեցուց զայն, գիս ալ ձախ կողմը: Յետոյ ըսաւ Նանինի .

— Նստելէ առաջ պատուիրէ խոհանոցը որ եթէ դուռը զարնուի, չբանան :

Այս յանձնարարութիւնը առտուան ժամը մէկին կ'ըլլար :

Խնդացին, խմեցին, առատօրէն կերան: Քանի մը վայրկեան ետք զուարթութիւնը իր ծայրայեղ աստիճանին հասաւ, եւ ատեն ատեն կ'ըսուէին խօսքեր, զորս ոմանք ախորժելի կը գտնեն եւ որոնք կ'աղտոտեն արտասանող բերանը : Նանին, Բրիւտանս, Մարկրիթ եւ Կասթօն կը զուարճանային: Կասթօն ազնուասիրտ տղայ մըն էր, բայց առաջին սովորութիւնները քիչ մը ապականած էին անոր միտքը: Պահ մը ուզեցի ինքզինքս մոռնալ, սրտով ու մտածումով անտարբեր ըլլալ աչքիս պարզուած տեսարանին եւ մասնակցիլ այս զուարթութեան, որ կարծես թէ ընթրիքին կերակուրներէն մէկն էր: Բայց քիչ քիչ մեկուսացած էի այս աղմուկէն: Գաւաթս լեցուն մնացած էր եւ գրեթէ տխուր էի տեսնելով այս քսանամեայ գեղանի էակը որ բեռնակիրի մը պէս կը խմէր , կը խօսէր , եւ այնքան աւելի կը խնդար որքան ըսուած խօսքերը գայթակղալից էին :

Սակայն այս զուարթութիւնները, խօսելու եւ խմելու այս եղանակը, զոր միւս կոչնականներուն համար չուայտութեան արդիւնք կը համարէի, Մարկրիթի համար մոռնալու պէտք մը, տենդ մը, ջղային գրգռութիւն մը կը թուէին ինծի : Շամբանիայի իւրաքանչիւր գաւաթին , այտերը տենդային կարմրութիւնով մը կը ծածկուէին եւ հազ մը, որ ընթրիքին սկիզբը թեթեւ էր, ի վերջոյ սաստկացած էր, այնպէս որ ամէն հազալուն Մարկրիթ կ'ստիպուէր գլուխը աթոռին յենարանին կռթնցնել եւ ձեռքերովը կուրծքը սեղմել :

Կը տառապէի այն աղէտէն, զոր այս ամենօրեայ ծայրայեղութիւնները պիտի պատճառէին անոր քնքուշ կազմուածքին :

Վերջապէս պատահեցաւ բան մը զոր նախատեսած էի եւ որմէ կը զարհուրէի: Ընթրիքին վերջերը, Մարկրիթ սկսաւ ուժգնօրէն հազալ, որչափ չէր հազացած հոն գտնուելէն ի վեր: Ինծի անանկ կուգար որ կուրծքը պատառ պատառ կ'ըլլար ներսէն : Հէք աղջիկը կաս – կարմիր կտրեցաւ, ցաւին սաստկութենէն աչքերը գոցեց եւ շրթունքին տարաւ անձեռոցը , զոր արիւնի կաթիլ մը կարմրցուց : Այն ատեն ոտքի ելաւ եւ արդուզարդի սենեակը վազեց :

— Մարկրիթ ի՞նչ ունի, հարցուց Կասթօն :

— Շատ խնդաց եւ արիւն կը թքնէ , ըսաւ Բրիւտանս: Օհ, բան մը չէ, ասիկա ամէն օրուան է: Հիմակ ուր որ է կուգայ: Ձինքը առանձին ձգենք: Ինք այդպէս կ'ուզէ :

Իսկ ես չկրցայ կենալ եւ մեծ ապշութիւն պատճառելով Բրիւտանսի եւ Նանինի, որ գիս ետ կը կանչէին, գացի Մարկրիթին քով :

Ժ.

Մարկրիթի գացած սենեակը լուսաւորուած էր միակ մոմով մը, որ սեղանի մը վրայ կը գտնուէր: Մեծ բազմոցի մը վրայ պառկած եւ շրջազգեստը քակած, մէկ ձեռքը սրտին վրայ դրած եւ միւսը վար կախած էր: Սեղանին վրայ արծաթեայ անօթ մը կար, որ մինչեւ կէսը ջուրով լեցուն էր եւ այդ ջուրին մէջ արիւնի նուրբ թելեր կը տեսնուէին:

Մարկրիթ, խիստ տժգունած եւ բերանը կիսաբաց, կը փորձէր շունչ առնել : Կուրծքը երբեմն կ'ուռենար երկար հառաչանքով մը, որ դուրս ելլելով կարես քիչ մը կ'ամփոփէր եւ քանի մը երկվայրկեան հանգիստ կը ձգէր զինք :

Մօտեցայ իրեն: Բնաւ շարժում մը չըրաւ : Նստայ եւ բազմոցին վրայ հանգչած ձեռքերը բռնեցի :

— Ա՛հ, դո՞ւք էք, ըսաւ ժպտելով :

Կ'երեւայ թէ դէմքս այլայլած էր , վասն զի աւելցուց .

— Դո՞ւք ալ հիւանդ էք :

— Ոչ, բայց դուք կը նեղուի՞ք տակաւին :

(Շար.)

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի վերջնական փոփոխութեանց համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին կցել անպայման *հին հասցէն, (ի հարկին թերթին* պանտը) *եւ* 3 *ֆրանքի դրոշմաթուղթ :*

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրազարդ Շահպազեան եւ իրենց զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, իրենց նորօք հանգուցեալ հարազատներուն՝ Համազասպ Շահպազեանի, Վահան Շահպազեանի եւ Պետրոս Շահպազեանի *(մահացած Արժանթին) մահուան քառասունքին առթիւ :*

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Մառի Սարաֆեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Առնուվիլի Վարդաշայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իր ամուսնոյն ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՍԱՐԱՖԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ, նմանապէս իր հօրը հաճի Յակոբին *եւ մօրը՝* Լուսաբերին :

Այս առթիւ 200 *ֆրանք կը նուիրէ տեղւոյս Սուրբ եկեղեցիին :*

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Յարութիւն Արսլանեանէ երեսուն ֆր. իր ողբացեալ մօր Տիկին Ագնիւ Արսլանեանի (ծնեալ Պալեան) մահուան առթիւ, վարչութիւնս իր վշտակցութիւնը յայտնելով, Արսլանեան եւ Պալեան ընտանիքներուն մխիթարութիւն կը մաղթէ սգակիր պարագաներուն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնս կը ծանուցանէ թէ՝ ինքնաշարժի ցաւալի արկածի զոհ ողբ. Տէր եւ Տիկին Ժան եւ Լօռա (ծն. Մելքոնեան) Արծրունիներու յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Գոր-ծունեան ընտանիք –00 *ֆրանք, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղ* 50 *(եկեղեցւոյ դպրոցին), Պ. Ալպեռ Զորպաճեան* 50, *Պ. Վարդան Պանտիկեան* 30 *(եկեղեցւոյ դպրոցին), Այրի Տիկին Մարինոս Սահակեան* 20, *Պ. Յարութիւն Պաղտասարեան* 10, *Պ. Մարտիկ* 10, *Պ. Ճանիկ Փէքմէզեան* 30 *(Կապ. Խաչին): (Աւանդ գումարը ստանալ եկեղեցւոյ քարտուղարութենէն):*

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պօմոնի Թաղականութիւնը կը յայտարարէ թէ Տիկին Էլիզ Նարինեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի ստացած է հետեւեալ նուէրները զանազան հաստատութեանց ննջեցեալի ամուսին Պ. Ղազարոս Նարինեան կը նուիրէ եկեղեցւոյ քսան ֆրանք, Ազքատ. 10, *Կ. Խաչ* 10, *դպրոցի* 10: *Եկեղեցիին՝ Պ. Աւետիս Թէքէեան քսան, Կարապետ Կոտաճեան քսան, Օննիկ Նիկողոսեան* 10, *Գեղամ Մալխասեան* 10, *Աղքատաց.— Պ. Աւետիս Թէքէեան երեսուն, Գրիգոր Մսըրեան տասը, Յովհ. Հէլվաճեան տասը, Սերոբ Սերոբեան տասը, Յարութիւն Զավէրեան տասը: Դպրոցին՝ Շապուհ Համբարձումեան տասը :*

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է փոքրիկն Թաւուհի Նազարեանի (10 *տարեկան) թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.— Եկեղեցիին՝ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էմմէքճեան, Պէրպէր Սարգիսեան, Խաչատուր-Աստուրեան տասնական, Վաղարշակ Տէր-Վարդանեան հինգ ֆրանք :*

Թաղականութիւնս ցաւակցութիւն կը յայտնէ երկու ննջեցեալներու պարագաներուն :

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21*ին, սովորական վայրը :*

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի, ժամը 16*ին, եկեղեցւոյ սրահը: Կարեւոր օրակարգ :*

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ
ԱՐԵՒԱԾԱԳԻՆ ԱՌԱՋ

Երեւանի Սթիւտիոներուն մէջ –պատրաստուած նորագոյն փիլմը :

Քաղուած՝ ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ գործէն

(Սենարիօ՝ Ս. Յարութիւնեան եւ Ա. Ղապապեան) :

(Բեմադրիչ՝ Գր Մելիք Աւագեան) :

Գլխաւոր դերակատարներ՝ Հրաչեայ Ներսիսեան, Ջանիբէկեան *եւ ուրիշներ:*

Ինչպէս նաեւ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ՝

Այս Երեքշաբթի ժամը 20·30*ին,*

CINEMA LE DAUPHIN

65 bis, Rue Lafayette — Métro Cadet

Տոմսերը՝ սովորական հասցէներուն :

Գիները՝ 3 եւ 5 ֆրանք

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, հերոսամարտի 43*րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար զիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :*

Յետ պատարագի մատաղ եւ յուշահանդէս Մշակոյթային Տան մէջ :

17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պուլվար Օտոյի Թաղականութիւնը եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը յայտարարեն թէ դպրոցը կը բացուի այս Հինգշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 2*ին, դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ընկերուհի Տիկին Արմաղանեանի բնակարանը: (Ուսուցիչ Պ Յակոբ Արթինեան):*

Այս առթիւ շնորհակալութիւն ընկերուհի Տիկին Տ. Սէրէնկիւլեանի որ իր ամուսնոյն յիշատակին հարիւր ֆր. նուիրեց դպրոցին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի «Խանասոր» խումբի պարահանդէսը երեկոյթը՝ Նոյեմբեր 10*ին:*

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ :

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 *հին ու նոր երգեր,* 455*ը ձայնագրուած*

Գին 20 *Ֆր., առաքման ծախքով* 22 *Ֆր.*

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն

51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Գ. հատորի օրինակները ծախուած են: Նորեր պիտի հասնին շուտով :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, 6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ

PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն եւ նուագախումբ : Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր :

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ

ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի չաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շավիլի խումբին կողմէ

Այս կիրակի ժամը 14ին

Եկեղեցիին սրահը (Rue des 3 Chantiers)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

BAR AMBIANCE BUFFET

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ. խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Կիրակի, Նոյեմբեր 3, ժամը 16էն 24

HOTEL LUTETIA

43, BLD. RASPAIL (Métro : Sèvres-Babylone)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ խաչի մասնաճիւղին

27 *Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ* 15*ին, Սալ Մօլիէռի մէջ*

18, QUAI DE BONDY

Կը բանախօսէ.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մեներգ.— Օր. Անժէլ Կարապետեան, *Դաշնակի ընկերակցութեամբ* Օր. Տըգիզ Աւետիսեանի :

Դաշնակ.— Օր. Իրմա Պօղոսեան :

Մենապար.— Տիկին Աոլէթ Կորիզեան *(մարզարեան)* :

Արտասանութիւն.— Օր. Շ. Ղազարեան

Ջութակ.— Պ. Յ. Պէրպէրեան :

Հայկական եւ հունգարական պարեր

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Արծիւ պարախումբի կողմէ :

Կենդանի պատկեր

Ֆր. Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը ներկայացնող

Խօսնակ՝ ՏԻԿԻՆ Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

Զանազան անակնկալներ

Գեղարուեստական նոր բաժին

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres Attractions Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77–73 :

Խիստ կարեւոր.— *Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը* 20

Մուտք 10 Ֆր.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահմանի՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 19 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 19 OCTOBRE 1963

Le Numero : 0,30 Fr.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9838 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9838

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԼՈՒՏՎԻԿ ԷՐՀԱՐՏ

Դաշնակցային Գերմանիոյ նոր վարչապետը Գերմանացիներուն տուաւ իրենց պատասխանատուութեանց գիտակցութիւնը :

...կոր գլուխ մը, յօնքերուն կամարին տակ խոր թաղուած աչքեր, գլանիկը շրթունքներուն եւ կարճ շրթներու միջեւ, փրոֆէսօր Լուտվիկ Էրհարտի դիմագիծը աքի կ'ընծայէր ծաղրանկարչական պատկերներու : Այսօր գերմանական վերականգնումին խորհրդանշան — մարդը նոյնքան մատիտին կը պարտի իր դիմագիծին ժողովրդականութիւնը որքան լուսանկարին : Իր կիսադէմքը փորագրուած է գերման դրամատուներու պատրաստած առաջին ոսկի դրամներուն վրայ, բայց փորագրուած է ամբողջովին կոր գիծերով եւ ցցուն շուքերով :

 Իւրաքանչիւր գերման քաղաքացիի առօրեայ տեսիլքին մէջ սակայն, նոր վարչապետին գուարթ կլորիկութեան մէջ կան շուքի եւ խորհրդաւորութեան բաժիններ : 66 տարեկանին, 15 տարի գերմանական տնտեսութեան գլուխը ըլլալէ ետք, դեռ առիթ կուտայ նոյնքան հարցումներու եւ չահագիտութիւններու՝ քան ինչ որ կրնար ըլլալ եթէ կարգէն դուրս եկէր.— Ի՞նչ կը նշանակէ այն երկար լռութիւնը որ կանխեց իր մուտքը Շաումպուրկի պալատը : Զարմացուց : Արդարեւ, Լուտվիկ Էրհարտ կը սիրէ խօսիլ, սիրտը բանալ : Բառին այս մօլի ...ը, աւելի յաճախ պատկերաւոր քան ...ճշգրուած ոճով, յաճախ իր շահուն հակառակ եղած է, վարկաբեկումի այն երկար պայքարին ընթացքին, զոր իր նախորդը տարաւ իրեն դէմ : Արդեօ՞ք զգուշացած է սակաւախօսութեան ռազմավարական առաքինութիւնները : Արդեօ՞ք կը ...է մեծ նեղութեան մը ծանրութեան տակ : Այս վերջին շարաթներու իր ընթացքը, իր հայրենակիցներուն մէջ, հասարակական մեկնութեանց առիթ տուած ...ը (գերազասութեան փաստ թէ ...որակայութեան խոստովանութիւն) կը ...կայէ որ ամէն բան ըսուած չէ տակաւին Փրոֆ. Էրհարտի վրայ, եւ ինչ որ ըսուած, կրկնուած է ցայսօր միշտ հա... ...ողիչ կամ փայլուն չի թուիր, երբ մը... ...ածես :

Դիւրին չէ գերման ղանդուածներու վրայ իր ունեցած հսկայ վարկը նսեմացնել : Տնտեսական «հրաշքին» «հա՞յր» : ...գրողներու գործածած այլաբանութիւնները անհրաժեշտ մօտեցումը ցոյց ...ին տար : Ամերիկեան պարբերական մը՝ ...րծելով գերագոյն պատիւն ընել իրեն, ...ած էր Էրհարտի համար որ գերման ...տնտեսութեան «ցարն» էր : Ինչո՞ւ ոչ «Սթալինը» : Գերման բարգաւաճման խորհրդանշա՞ն : Գե՞ր ըլլալուն համար : ...ատ գլանիկնե՞ր ծխելուն համար :

Անշուշտ, բնական է որ իր անունը նոյնանայ վերելքի մը հետ, զոր ղեկավարած է առաջին օրէն, որովհետեւ ղեկավարել կը նշանակէ ընտրել :

Բաւական անորոշ տեսաբան, փրոֆէսօր Էրհարտ իր գործին մէջ ճիշդ որոշումի, պատեհ միջամտութեան եւ ոչ միջամտութեան հոտառութիւն մը ցոյց ...տուաւ, որ ղինքը ցմիշտ կը դնէ այնքան ...էջ տարածուած դպրոցին, յաջող տնտեսագէտներու դպրոցին գլուխը :

Անխմատ կ'ըլլար սակայն իր մէջ տեսնել նոր մոդ մը, առատութեան տօքթ... ...ախթ մը, հակառակ այն քիչ մը նախապաշարեալ կապին զոր գերման քուէարկողները ցոյց կուտան իրեն հանդէպ : Հակառակն է որ իր արժանիքը կ'ընէ : Շատ յաճախ կամ շատ ուշ կը մոռցուի որ Լուտվիկ Էրհարտէն առաջ, տնտեսական մարդն էր (եւ ոչ քաղաքականը՝ չատ ...ցած խորհրդարանական վարչաձեւին մէջ) որ գերման միջին դասուն գիտակցութեան մէջ կը սահմանէր ողբերգութեան եւ եղերականութեան շրջանակը : Լուտվիկ Էրհարտ արմատախիլ ըրաւ տնտեսութեան չար սատանան, ընտանեցուց բառին իսկական իմաստով, զայն կրկին դնելով իմաստութեան եւ տրամաբանութեան կամարին տակ : Ոմանք ժպտեցան եւ դեռ կը ժպտին իր պատկերալից ոճին եւ Թուիչքներուն վրայ, տնտեսական տարրերու նախահաստատուած ներդաշնակութեան եւ մարդուն վրայ՝ իր վստահութեան սեւեռածագործութեանց Թագաւորը :

Բայց այս հինցած «ազատականութիւնը» կը յարմարէր անկասկած ժողովուրդի մը, որ մխրճուած էր դրամական արժեզրկումներու սարսափին մէջ : Վերադաստիարակումի եւ ապաթունաւորման դարմանումի փորձ մըն էր : Յաջողեցաւ :

Տեւական ծաւալումը, ինչ ալ ըլլայ անոր կշռոյթը, այլեւս Գերմանացիներուն համար դարձած է օրէնք՝ ըլլայ արտադրողին, ըլլայ սպառողին համար : Յուսախաբութիւնները, պայմաններու փոփոխութիւնները, նոյնիսկ մասնակի փլուզումները տանելի կը նկատուին եւ տօյչ մարքը հիմը կը կազմէ այս վերագտնուած հաւասարակշռութեան :

Գալիք ամիսներու դէպքերը ցոյց պիտի տան թէ Փրոֆ. Էրհարտի մէջ կայ մեծ վարչապետի մը խմորը : Բայց ո՞վ կրնայ մեծ երեւալ Տոքթ. Ատընաուըրի շուքին մէջ : Կարելի չէ հրաշալիքներ սպասել ճնշիչ յաջորդութենէ մը : Այնքան ալ կարեւոր չէ, Փրոֆ. Էրհարտի գործը արդէն կատարուած է. անմահ է եւ կը բաւէ իր փառքին համար. անոր ներշնչած եւ տարածած քաջալերութիւնը, յաջողած է վերադարձնելու Գերմանացիներուն իրենց պատասխանատուութեանց գիտակցութիւնը, կ'եզրակացնէ «Լը Մոնտ» քրոնիկագիրը՝ գծելով նոր վարչապետին դիմագիծը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԽԶՈՒԵՑԱՆ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԵՒ ՄԱՐՈՔԻ ՄԻՋԵՒ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ ԿՐԿԻՆ ՅԵՏԱՁԳԵՑ ԻՐ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Խզումը պատերազմ չէ անպայման կ'ըսեն լաւատեսները, տեսնելով թէ Ալժերիոյ եւ Մարոքի բանագնացներուն խօսակցութիւնները ոչ մէկ բանի յանգեցան առջի օր, Մարաքէշի մէջ : Անդին արդէն կռիւները կը շարունակուին սահմանագլուխին վրայ : Ալժերիոյ բանագնացն էր՝ Եազիտ որ Ալժէ վերադարձած պահուն յայտարարած է օդակայանը.— « Երբ կռիւները սկսան, նախագահ Պեն Պելլա ուզեց որ Մարաքէշ գամ ըսելու համար որ կռիւը պէտք է դադրի, պէտք է ետ երթալ կրկին » :

Եթէ միայն այդ է որ Ա. Հ. Ա. Կ.ի նախկին նախարարը պիտի ըսէր Մարոքցիներուն, կասկածէ դուրս է որ պիտի ձախողէր : Եազիտ ըսած է նաեւ .—«Ալժերական պատուիրակութիւնը, վիճաբանութեանց այս աստիճանին վրայ, կը խորհի թէ Ալժէ պէտք է վերադառնայ : Ձեմ գիտեր թէ երբ կուգանք կրկին, բայց մեր օդանաւին անձնակազմին հրահանգ տուած եմ որ երբ Մեզոն — Պլանշի օդակայանը հասնինք, կրկին վառելանիւթ դնեն օդանաւին մէջ» : Կը թուի թէ Մարոքցիները իրենք ալ զարմացած են ալժերական պատուիրակութեան այս յանկարծակի մեկնումէն : Եազիտ թէեւ դիւրին — դիւրին չէր կրնար խօսք տալ, լրագրողները կը սպասէին իրեն : Ի՞նչ կրնար ըսել անոնց որոնք իրեն կը սպասէին պանդոկին հիւրանոցը : Ալժերիոյ քարտէսներ ցոյց տուաւ եւ եզրակացուց.— « Մենք զմեզ կը պաշտպանենք հողին եւ քաղաքական ճակատին վրայ » :

Քիչ ետք, Եազիտ Ալժէ կը հասնէր եւ կը յայտարարէր «չկրցանք պայմաններ ստեղծել լուծումի մը համար : Որոշեցինք Ալժէ վերադառնալ : Մեր դեսպանին ըսինք որ մեզի ընկերանայ : Անմիջապէս նախագահին պիտի յայտնենք մեր պաշտօնին արդիւնքները» : Արդարեւ, բանագնացները անմիջապէս Պեն Պելլայի մօտ գացած են, ուր խօսակցութիւնները շարունակուած են ամբողջ գիշերը : Քաղաքը արդէն եռուզեռի մէջ է քանի մը օրէ : Գիշեր-ցերեկ, հարիւրաւոր կամաւորներ, հրապարակներուն վրայ հաւաքուած, երգած ու պարած են, երիտասարդ աղջիկներն ալ իրենց կը միանան : Յաջորդ օրը թերթերը կը յայտարարէին հսկայ խորագիրներով .— « Հարիւր հազարաւոր կամաւորներ պաշտպանելու համար ընկերվարական յեղափոխութիւնը», «Յառա՛ջ յեղափոխութեան պաշտպանութեան համար» եւն. եւն. : Կարմիր Մահիկը սկսած է հիւանդատար կառքերու արձանագրութիւնը : Ջայնասփիւռն ալ հայրենասիրական ջերմեռանդութեան մթնոլորտ մը կը պահէ : Ամէն ժամ, լուրեր կը հաղորդէ որոնք յաղթանակներու հռչակումներ են : Կը պնդէ որ Պէյտա եւ Թինճուպ միշտ Ալժերացիներուն ձեռքն է : Իսկական գաղափար մը կարելի չէ կազմել զինուորական կացութեան վրայ, բայց Պեն Պել յետաձգեց իր մեկնումը դէպի Նիւ Եորք, մինչ Մարաքէշ կը ժամանէր Եթովպիոյ կայսրը որուն միջամտութիւնը խնդրուի հաւանաբար այս հարցին լուծումին համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸ ԿՈԼԻ այցելութիւնը Պարսկաստան առասպելական բնոյթ մը կը ստանայ : Երկրորդ օրուան ընթացքին, Նախագահը այցելած է նաեւ Ֆրանքեւպարսկական Հաստատութիւնը ուր խօսած է պարսկական մտաւորական ընտրանիին առջեւ չեշտելով թէ Ֆրանսա եւ Պարսկաստան զորս ոչ մէկ բան կը բաժնէ, իրարու մօտեցած են ոգիով եւ սիրտով : Այս ճառին ընթացքին, տը Կոլ բացէ ի բաց յայտարարած է թէ Ֆրանսա վարկ մը պիտի բանայ Պարսկաստանի : Նախագահ տը Կոլ այցելած է նաեւ խորհրդարանը ուր ճառ մը արտասանած է չեշտելով. «Ձեր կամքը դուք մնալու կը պատասխանէ ուղղակի մեր հարազատ դիրքին » :

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ, վարչապետ Նհու յայտարարեց թէ «ժողովուրդը կորսնցուցած է իր վստահութիւնը ամերիկեան կառավարութեան հանդէպ » :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ տասը մահապատիժ արձանագրուած է «Յուլիս 18ի դատավարութեան » ընթացքին : Ուրիշ երեք հոգի ալ ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած են :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻ ընդունած է Թիթոյի հրաւէրը Եուկոսլաւիա երթալու : Թուականը ճշդուած չէ տակաւին : Ուաշինկթընի մէջ, Քենըտի եւ Թիթօ հինգ ժամ գլուխ գլխի խօսակցութիւններ ունեցած են :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ շատ կը խօսուի չինխորհրդային մերձաւոր խօսակցութեանց մասին :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Պէյրութի Ազդակը Հոկտեմբեր 15ի իր թիւին մէջ փրանսական մամուլի գործակալութեան (ԱՖՓ) հետեւեալ հեռագիրը հրատարակած է Վազգէն Ա.ի Երուսաղէմ ժամանման առթիւ .—

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 14 (ԱՖՓ).— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն. Ս. Օ. Վազգէն Ա., որուն աթոռը կը գտնուի Էջմիածին, Խորհ. Միութիւն, կիրակի օր Ամմանէն հասաւ Երուսաղէմ :

Վազգէն Ա., որ Շաբաթ օր Լոնտոնէն եկած էր յորդանանեան մայրաքաղաքը, 15 օր պիտի մնայ Երուսաղէմ : Երեք դարէ ի վեր, առաջին անգամն է որ կաթողիկոս մը կ'այցելէ այս քաղաքը :

Վեհափառին կ'ընկերակցին Հայկազուն Եպիսկոպոս (Հայաստանէն), ինչպէս նաեւ վարդապետ մը :

Զորս այլ հայ եպիսկոպոսներ՝ Նիւ-Եորքէն, Պէյրութէն, Քալիֆորնիայէն եւ Արժանթինէն, ինչպէս նաեւ Գեր. Սեւորվրէ Մանուկեան, Ֆրանսայէն, Լոնտոնէն Ամման ընկերակցած էին Վազգէն Ա.ի :

Ընկերակցութեամբ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք Ամեն. Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանի, Վազգէն Ա. Երուսաղէմի մէջ ողջունուեցաւ մեծ թիւով եկեղեցական անձնաւորութիւններու ինչպէս նաեւ Երուսաղէմի հայ համայնքի անդամներուն կողմէ :

Նահանգին կուսակալը բարիգալուստ մաղթեց իրեն յանուն Հիւսէյն Թագաւորին : Վեհափառը ապա անցաւ քաղաքի փողոցներէն, որոնք դրօշներով ծածկըւած էին, Սիոնի դռնէն մինչեւ Ս. Յակոբ տաճարը, որ կը գտնուի հին քաղաքին հայկական վանքին մէջ : Իրեն կը հետեւէին Միացեալ Նահանգներէն չորս հայ անձնաւորութիւններ : Երբ վանք հասաւ, ի նշան բարիգալուստի աղաւնիներ թռցուեցան, երեք ոչխարներ զենուեցան եւ զանգերը սկսան ղօղանջել :

Պատարագ մը մատուցուեցաւ Երուսաղէմի Պատրիարքին կողմէ » :

ՄՈՍԿՈՒԱ լուսաբանութիւններ ուզած է Պոնէն եւ Փարիզէն ֆրանքեւգերմանական դաշինքին մասին :

ՈՒՂԵՎԱՐՆԵՐԸ 24 ժամ գործադուլ որոշեցին Հոկտեմբեր 23 ժամը 4էն սկսեալ : Գլխաւոր պահանջներն են.— Ամսականներու բարելաւում եւ աշխատանքի ժամերու նուազում :

ՊԵԼԺԻՈՅ Արտաքին նախարարը տեսակցութիւն մը տուած է լեհական Թրիպունա Լուտու թերթին եւ յայտնած թէ ինք կողմնակից է ոչ — յարձակողական դաշինքի մը Ատլանտեան եւ Վարշաւայի ուխտերուն միջեւ :

« ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ հրէականութեան օրերը » տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 27էն Նոյեմբեր 10, Իսրայէլի մէջ : Այս ուղղութեամբ մեծ աշխատանք կը տարուի Ֆրանսայի մէջ ալ : Նպատակն է Իսրայէլացի երիտասարդ ժողովուրդին ուշադրութիւնը հրաւիրել Ֆրանսական հրեայ համայնքին գործունէութեան եւ աշխատանքին վրայ :

ՄԱՏՐԻՏԻ դատարանը շատ խիստ վճիռներ արձակեց երեք երիտասարդ Ֆրանսացիներու նկատմամբ : Ասոնք 30, 24 եւ 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած են, ինչ որ կը համապատասխանէր դատախազին պահանջին : Այս երիտասարդները քիչ մը «տաք գլուխ» ռումբեր դրած էին Վալէնսիայի օդակայանի գրասենեակին մէջ, ամերիկեան դեսպանատան եւն. : Վիրաւորներ եղած էին :

ՄԵՐ ՆՈՐ ԱՆՄԱՀՆԵՐԸ

ԽՄԲ. — Այս վերջերը հայ վաստակաւոր գիտնականներ անդամ ընտրուեցան Հայաստանի ակադեմիային, ոմանք՝ թղթակից անդամ: Կը ներկայացնենք քանի մը դէմքեր.—

×

ՄԱՆՈՒԷԼ Գ. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

Ուրալի բազմարուեստեան ուսումնարանին առաջարկին ընթացք տալով, Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիան անդամ ընտրեց Մանուէլ Գարեգին Մանուէլեանը, որ մեծ վաստակ ունի քիմիագիտութեան ասպարէզին մէջ, (աշխատութիւններ կաւահողի, ապակիի, ջնարակներու, խեցեգործութեան մասին):

Մանուէլեանն էր, որ Հայաստանի լեռներուն քարը դարձուց անսպառ հարստութեան աղբիւր: Հայ գիտնականին շնորհիւ էր որ քարերը ներկայիս կը վերածուին գոյնզգոյն նուրբ եւ ամուր թելերու: Դարձեալ հայ մեծ քիմիագէտին շնորհիւ էր որ Հրազդանի ոսկին, նեֆելինեան սիէնիտ կոչուած հանքային տարրը, կը դառնայ ապակի, կաւահող, եւն:

Մանուէլեան ծնած է Վան, 1913ին: Հազիւ երկու տարեկան էր, նոր էր բացեր աչքերը՝ որպէսզի տեսնէ հայրենի ջինջ երկինքն ու պայծառ արեւը, բայց տեսաւ այրուող գիւղերը, քանդուած երդիքները, լսեց որբերուն աղեկտուր լացը,— տեղի կ'ունենար Մեծ Եղեռնը, զոր կազմակերպեր էին Թուրքերը:

Մանուէլեան ընտանիքը հրաշքով միայն ազատեցաւ թրքական եաթաղանէն: Տարագրութեան եւ նահանջի ճամբաներուն վրայ Մանուէլ կորսնցուց իր հայրը, եղբայրը, քոյրը: Իսկ ինք մօրը եւ մեծ եղբօրը հետ վերջապէս ինկաւ Երեւան:

Փոքրիկ Մանուէլը, կուժը ձեռքին, պաղ ջուր կը ծախէր Երեւանի փողոցներուն մէջ, երբեմն ալ հրուշակ կամ պտուղ, կամ կօշիկ կը ներկէր: Բայց խելքը միտքը դպրոցն էր:

Ի վերջոյ յաջողեցաւ մտնել դպրոց: Աւարտեց նախակրթարան, միջնակարգ վարժարան: Յետոյ ընդունուեցաւ Երեւանի բազմարուեստեան ուսումնարանի քիմիական բաժինը: 1949ին կ'աւարտէ ուսանողութիւնը: Եւ ահա յաջորդաբար այնպիսի նորութիւններ երեւան կը բերէ, որ շուտով անունը կը հռչակուի նախ Հայաստանի, ապա Խորհ. Միութեան բոլոր երկիրներուն մէջ: Ապակեթելեր պատրաստելու Մանուէլեանի եղանակը իր անուան փառքը կը դարձնէ մինչեւ հեռաւոր երկիրներ: Արդէն հեղինակ հարիւր գիտական ուսումնասիրութեանց, արժանի էր որ դառնար Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիային անդամ:

ԱՐԱՄ Բ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

Քիմիական ընագիտութեան ասպարէզին մէջ, Խորհ. Միութեան գիտնականներու շարքին՝ հեղինակութիւն է Արամ Նալբանդեանը: 1949ին լոյս տեսաւ «Ջրածնի օքսիտացումը» մենագրութիւնը, որով ստացաւ ռուս մեծ գիտնական Մենդելեեւի մրցանակը: Իսկ «Ֆորմալտեհիտ» ստանալու արդիւնաբերական եղանակին գիտական ձեւով մշակման համար կատարած աշխատանքով ստացաւ ոսկի շքանշան:

Արամ Նալբանդեան ծնած է 1908ին, Կիրովական: Այնտեղ կը ստանայ իր միջնակարգ կրթութիւնը: Իսկ 1930ին կ'աւարտէ Երեւանի համալսարանին ընագիտական – մաթեմաթիքական բաժինը: Յաջորդ տարի, կատարելագործելու համար իր մասնագիտութիւնը, կը ղրկուի Մոսկուա: Քիմիական ընագիտութեան տոքթորան ստանալէ ետք՝ կը նուիրուի խոր հետազօտութիւններու: 32 տարիներու ընթացքին, իր կատարած նուաճումները զինք կը ծանօթացնեն ոչ միայն բովանդակ Խորհ. Միութեան, այլեւ արտասահմանի մէջ: Այժմ թէեւ կ'աշխատի Հայաստանէն դուրս, բայց իր խորհուրդներով, յաճախ անձնական մասնակցութեամբ, մեծապէս կ'օժանդակէ Հայաստանի գիտնականներուն:

Ուստի արժանի էր որ ընտրուէր անդամ Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիային:

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻՆ ԹՂԹԱԿԻՑ ԱՆԴԱՄՆԵՐ

ՄԱՐԳԱՐ Ս. ՀԱՍՐԱԹԵԱՆ

Հասրաթեան ծնած է 1902ին, Սիսիանի շրջանը: Հայագիտութեան ասպարէզին մէջ կատարած իր ուսումնասիրութիւններուն ի վարձատրութիւն, 1935ին իրեն տրուեցաւ պատմական գիտութեանց թեկնածուի տիտղոս՝ առանց աւարտաճառի մը պաշտպանութեան: Աշխատած է իբրեւ Մատենադարանի տնօրէն, պատմական յուշարձաններու պահպանութեան պետական յանձնախումբի անդամ, բայց աւելի մեծ վաստակ եւ անուն ունի իբրեւ հմուտ մանկավարժ եւ փորձ գիտնական: Աբովեան մանկավարժական ուսումնարանին եւ Երեւանի համալսարանին մէջ 34 տարի դասախօսելով՝ հասցուց բազմաթիւ մասնագէտներ, այժմ արդէն անուանի մտաւորականներ: Իր մեծագոյն աշխատութիւնն է Սայաթ-Նովայի մասին կատարած հետազօտութեան արդիւնքը: Մասնագէտներու կարծիքով, բացառիկ արժէքով նպաստ մըն է այդ գործը ամբողջ կովկասեան ժողովուրդներու մշակոյթի եւ յատկապէս բանաստեղծութեան պատմութեան մէջ:

ԼԵՒՈՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆ

Խաչիկեան ծնած է 1913ին, Երեւան: 1935ին կ'աւարտէ Աբովեան միջնակարգ վարժարանը, 1940ին՝ Երեւանի համալսարանի պատմութեան բաժինը: Կը մտնէ Մատենադարան՝ նուիրուելով հին ձեռագիրներու ուսումնասիրութեան: Ակադեմական պատմագէտ Յակոբ Մանանդեանի ղեկավարութեան տակ, կ'աշխատի հայ ժողովուրդի հին ու նոր միջնադարեան պատմութեան, ինչպէս նաեւ մատենագրութեան հետազօտութեան մէջ: Կը ծագի պատերազմը, գրիչը կը թողու, կ'առնէ հրացանը: Երբ վերջ կը գտնէ պատերազմը, դարձեալ կը նուիրուի իր սիրած աշխատանքին, նախ Մատենադարանին մէջ, յետոյ Գիտութեանց Ակադեմիային պատմութեան ուսումնարանին մէջ: 1954ին տնօրէն հին ձեռագիրներու ուսումնասիրութեան բաժնին, Մատենադարանին մէջ: 1961ին փայլուն կերպով պաշտպանեց իր տոքթորայի աւարտաճառը, «ԺԵ. դարի հայերէն ձեռագրերի յիշատակարանը» նիւթին շուրջ: Տուած է աւելի քան 40 գիտական աշխատութիւններ նուիրուած մեր ժողովուրդին պատմութեան զանազան հարցերուն:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՔԱՐԱՄԵԱՆ

Քարամեան ծնած է 1908ին, Շուշի (Ղարաբաղ): 1935ին կ'աւարտէ Երեւանի բժշկ. համալսարանը, կը մեկնի Լենինգրադ: 1940ին կը ներկայացնէ աւարտաճառը եւ կ'աշխատի Բեխտերեւի անունը կրող ուղեղի ուսումնարանին մէջ: Պատերազմի տարիներուն՝ կը գործէ ռազմաճակատին վրայ:

Պատերազմէ ետք մինչեւ 1950, կ'աշխատի Լենինգրադի Պավլով ընախօսութեան ուսումնարանին մէջ, հայ հռչակաւոր գիտնական Լեւոն Օրբելեանի ղեկավարութեան տակ: Ներկայիս կ'աշխատի ընախօսութեան Սեչենով ուսումնարանին մէջ, իբրեւ կեդրոնական ջղային դրութեան բաղդատական ընախօսութեան լաբորաթուարին վարիչ եւ միաժամանակ նոյն ուսումնարանին փոխ-տնօրէն:

Քարամեան անդամ է Ինեսքոյի ուղեղի ուսումնասիրութեան միջազգային կազմակերպութեան: Հրատարակած է 56 գիտակ. աշխատութիւններ: Արժանացած է 6 շքանշաններու: 1958ին, «փոքր ուղեղի եւ նախուղեղի կիսագունդերու ընախօսութեան յեղաշրջման» նուիրուած աշխատութիւնով ստացաւ Պավլով մրցանակը:

ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԷՐ – ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Տէր-Միքայէլեան ծնած է 1923ին, Թիֆլիզ, հայրը ճարտարագէտ: 1948ին կ'աւարտէ Երեւանի համալսարանին ընագիտական – մաթեմաթիքական բաժինը: 1952ին Մոսկուայի մէջ ներկայացնելէ ետք մաթեմաթիքական գիտութեանց իր աւարտաճառը, կը վերադառնայ Երեւան եւ կ'աշխատի ընագիտութեան ուսումնարանին մէջ: Փրոֆ. Ֆէյնբերգ կը գրէ թէ Տէր-Միքայէլեանը ծանօթ անուն մըն է ոչ միայն Խորհ. Միութեան, այլեւ արտասահմանի մէջ իբրեւ տաղանդաւոր ֆիզիկոս-տեսաբան, մեծ նպաստ բերած է ելեկտրամագնիսական հարցերու մէջ:

ԳՐԻԳՈՐ ՂԱՐԻԲԵԱՆ

Ղարիբեան ծնած է 1924ին, Թիֆլիզ, 1948ին կ'աւարտէ Մոսկուայի համալսարանը եւ կը նուիրուի գիտութեան: 1961ին կը ներկայացնէ տոքթորայի աւարտաճառը: Այժմ կը դասախօսէ Երեւանի համալսարանին մէջ:

ՀՐԱՆԴ ԱԴՈՆՑ

Ադոնց ծնած է Բագու: Կ'աւարտէ Բագուի ճարտարարուեստական ուսումնարանը: Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին կը ծառայէ բանակին մէջ, յետոյ դարձեալ կը նուիրուի գիտութեան, նախ Բագուի, յետոյ Երեւանի մէջ: Այժմ Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիայի «Էներժեթիքի» ուսումնարանին տնօրէնն է: Ունի 34 գիտական աշխատութիւն:

ՋՈՐԼՈՒ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

(ՅՈՒՇԵՐ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

Ա.

1912ին, Օգոստոսի վերջերը, Պոլսէն ճամբայ ելանք դէպի Զորլու,— Պ. Մկրտիչ Պարսամեան, որ տնօրէն նշանակուած էր Զորլուի ազգ. վարժարաններուն, իսկ ես՝ ուսուցիչ:

Զորլու մայրաքաղաքէն չորս ժամ հեռու է շոգեկառքով:

Քաղաքը բարձր դիրք մը ունի, կայարանէն գրեթէ 40 վայրկեան հեռու՝ դէպի հարաւ-արեւելք:

Օդը մաքուր եւ առողջարար, ջուրը առատ եւ մաքուր: Քաղաքին մուտքէն ըսկըսեալ երկու կողմ կը տարածուէին թրքական թաղերը: Կեդրոնական մասին մէջ կային Յունաց եւ Հրէից թաղերը: Յետոյ կը սկսէր Հայոց թաղը, որ կը վերջանար դէպի դաշտավայրերը տանող հարթ ճանապարհով:

Այդ շրջանին, Զորլու ունէր 1200 տուն թուրք, 450 տուն հայ, 500 տուն յոյն եւ 350 տուն հրեայ բնակչութիւն, շուրջ 15.000 հոգի:

Հայերը ընդհանրապէս թրքախօս էին, սակայն Սահմանադրութենէն ետքը հետզհետէ հայախօսութիւնը տիրապետել ըսկըսած էր: Հայ քաղաքական ոչ մէկ կուսակցութիւն գոյութիւն ունէր:

Հայոց Ս. Գէորգ եկեղեցին, որ գետնէն երեք ոտք ցած շինուած էր, գրեթէ երեք դարու գոյութիւն ունէր: Ամբողջ պատերը գեղեցիկ յախճապակիներով կառուցուած էին: Եկեղեցին ուխտավայր մըն էր, եւ ամէն տարի Ս. Գէորգի տօնին, շրջակայ Սիլիվրի, Ռոտոսթօ, Մալկարա, Էսիրնէ, Տիմոթիքա, Կիւմիւլճինէ քաղաքներէն ուխտաւորներ կուգային իրենց ուխտը կատարելու, որոնց համար, իբրեւ հիւրանոց, եկեղեցիին եաւը 8 – 10 սենեակներ կառուցուած էին:

Եկեղեցին ունէր երկու քահանայ, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեան (որ քանի մը տարի առաջ վախճանեցաւ Փարիզի մէջ) եւ Նշան քհնյ. Քերթոյեան,— երկուքն ալ Ռոտոսթոցի:

Վարժարանի երեք շէնք կար, մէկը ամբողջ փայտաշէն՝ եկեղեցւոյ ձախ կողմը, նախակրթարան: Երկրորդը եկեղեցւոյ ետին՝ իբրեւ մանկապարտէզ: Իսկ երրորդը՝ վերի փողոցին վրայ, քարաշէն, զոր Թուրք կառավարութիւնը զին. հիւանդանոցի վերածած էր:

Նախակրթարանը ունէր 90 երկսեռ աշակերտ, իսկ մանկապարտէզը 60 – 70 երախաներ, կարմիր գոգնոցներով:

Պ. Պարսամեան իբրեւ մանկապարտիզպանուհի բերած էր Պոլսոյ ՀՕՄ Սքիւտարի շրջանաւարտ Վանեցի Օրիորդ մը, Ազատուհի (կարծեմ Զաքարեան):

1912 Սեպտեմբերի առաջին օրէն սկըսեալ, նորընտիր երեք ուսուցիչներս վարժարանը կանոնաւոր շաւղի մը մէջ դրինք: Մեծ յոյս ունէինք վարժարանը բարձր դիրքի մը հասցնելու: Ծաղկումը սկսած էր արդէն, վարժարանին եւ միանգամայն եկեղեցւոյ մէջ:

Ափսո՜ս, սակայն: Երբ այսպէս լըրջօրէն յառաջդիմութեան շաւղին մէջ մըտած էին վարժարանները, հազիւ ամիս մը անցած, ահա, յանկարծ, քաղաքական մթնոլորտը մթագնեցաւ: Պալքանեան չորս փոքր պետութիւնները, Պուլկարիա, Սերպիա, Յունաստան եւ Գարատաղ, գաղտնօրէն իրարու հետ համաձայնած եւ զինակցած, Թուրք կառավարութեան վերջնագիր մը կուտային, պահանջելով Եւր. Թուրքիոյ բարենորոգումներուն մասին Պերլինի դաշնագրին 23րդ յօդուածին անմիջական գործադրութիւնը, վեց մեծ պետութեանց եւ իրենց ալ մասնակցութեամբ կազմուելիք գործադիր յանձնախումբի մը հսկողութեան ներքեւ:

Օսմ. պետութիւնը, անակնկալի եկած, իրաւամբ մերժեց այս յանդուգն պահանջը: Հոկտեմբեր 5ին յարաբերութեանց խզում եւ պատերազմի յայտարարութիւն զիրար լրացուցին: Երկիրը ծանր տագնապի մատնուեցաւ: Զօրահանութիւն հրաշակուեցաւ, մինչ դաշնակիցները արդէն ամէն կողմէ սահմանները անցած, գրաւումներու սկսած էին:

Պալքանեան պետութիւնները ամիսներէ ի վեր զինակցած, քարտէսի վրայ ամբողջ Եւր. Թուրքիոյ հողերը իրենց մէջ բաժնած, զօրահաւաք ըրած էին, մինչ Թուրքիա նոր պիտի սկսէր իր բանակները կազմակերպել եւ ճակատները ղըրկել:

Այս անակնկալ պատերազմին դըրդապատճառներէն ամէնէն կարեւորը բացատրելու համար, անհրաժեշտ կը նկատենք տարի մը ետ երթալ:

× 1908 Յուլիս 10ին հրատարակուած Օսմ. Սահմանադրութիւնը, կայսրութեան բաղկացուցիչ բոլոր ժողովուրդներուն անխտիր կը շնորհէր հաւասարութիւն, ազատութիւն, արդարութիւն եւ եղբայրութիւն:

Քանի մը ամիս իրապէս ապրեցանք խանդավառութեան մէջ եւ խելայեղօրէն համբուրուեցանք իրարու հետ: Պոլսոյ Բ. Դրան առջեւ կազմուած անմոռանալի հաւաքոյթի մը ընթացքին, Ադան վարդապետ եւ Թուրք հոճա մը շրթունք շրթունքի համբուրուեցան, արժանանալով ամբոխին խանդավառ կեցցէ՛ներուն:

Կեղծ էր սակայն սահմանադրութիւնը, որուն առաջին հարուածը իջաւ դժբախտ հայ ժողովուրդին գլխուն: Ատանայի սարսափելի եղեռնը, որուն զոհ գացին 29.900 Հայեր, ու մոխիր եւ աւերակ դարձաւ շքեղ Ատանան իր շրջականերով, Թուրքերը, առանց ամչնալու եւ կարմրելու յայտարարեցին թէ «Հայերը եղած են այս զարհուրանքին նախապատճառը», եւ ահա նոր կախաղաններ ... արդարութեան անունով:

Կառավարութեան ղեկը իրենց ձեռքը դնելով, Իթթիհատականները կը ձգտէին Օսմանցիութեան ընդհանուր անունին տակ հետզհետէ չէզոքացնել երկրին քրիստոնեայ տարրերուն ազգային գործունէութիւնը եւ կազմել միատարր Թուրք պետութիւն մը: Գլխաւորաբար Եւր. Թուրքիոյ մէջ կեդրոնացուցած էին իրենց զինուորական ուժը, հոն բնակող ցեղերուն այլեւս սովորական դարձած խլրտումները միանգամընդմիշտ բառնալու եւ պետութեան հեղինակութիւնը անոնց պարտադրելու միակ նպատակով: Ազգայնամոլական այս քաղաքականութիւնը հաճոյ չթուեցաւ ոչ միայն թըրքահպատակ պուլկար, սերպ, յոյն եւ Գարատաղի ցեղերուն, այլեւ մասնաւորաբար Ալպանացիներուն: Այս վերջինները, իրենց դէմ լարուած թշնամութենէն եւ Սուլթաններու կողմէ իրենց ընծայուած առանձնաշնորհումներուն բարձումէն խռովուած, կամաց կամաց սկըսան խլրտիլ, եւ օր մըն ալ ըմբոստութեան դրօշ պարզեցին: Հինէն ի վեր Ալպանացիք զէնքի մարդ եղած են եւ իրենց քաղաքներուն մէջ եւ լեռներու վրայ կը շրջագայէին ազատօրէն, միշտ զինեալ վիճակով:

Միթրովիցայի զինուորական հրամանատար Ճավիտ փաշա, Պոլսէն ստացած հրամանի մը վրայ, բանակը շարժման մէջ դրաւ եւ քալեց ըմբոստներուն դէմ: Փաշան որոշած էր ծանր դաս մը տալ Ալպան ապստամբներուն, եւ մտաւ Մալիսորներու բնագաւառը, պահանջեց թէ՛

ջնջերը եւ թէ զինուորական տուրքերը :
Ալպանացիք մերժեցին (*) :
Անատոլուէն հասած յիսուն հազար
զինուորներ, Շէվքէթ Թորկուտ փաշայի
հրամանին տակ, Ալպանիոյ բոլոր գա –
ւառներուն մէջ սկսան զինահաւաք կա –
տարել : Սաստիկ բռնութիւններ ի գործ
դրուեցան : Փաշան որոշած էր ամբողջ
Ալպանիան չղթայի տակ առնել եւ զինու
որութեամբ գրաւել : Անատոլուէն բեր –
ուած զինուորները մեծ ծայրայեղու –
թիւններ գործեցին եւ ցաւալի դէպքեր
յառաջ բերին, թալլելով, հրկիզելով,
սպաննելով, կիներ ու աղջիկներ բռնա –
բարելով : Ապստամբութիւնը տարած –
ուեցաւ : Ալպան երեք գլխաւոր ցեղերը,
Միրտիթ, Մալիսոր եւ Թոսքա, միաբա–
նելով գլուխ բարձրացուցին : Զէնք բռ–
նողը միացաւ անոնց : Անոնց միացաւ նա–
եւ Թուրք բանակին մաս կազմող ալպա –
նացի ամբողջ վաշտ մը : Ընդհանուր
խառնաշփոթութիւն տիրեց բովանդակ
Մակեդոնիոյ մէջ :

Սուլթան Մէհմէտ Րէշատ ստիպուեցաւ
Ալպանիա երթալ 1911 Յունիսին, եւ նոյն
ամսու 15ին, Գոսովայի դաշտին մէջ,
1388ին, Սերպ դաւաճան Միլոշ անուն
զինուորի մը կողմէ, դաշունահար սպան–
նուած Սուլթան Մուրատ Ա. Խիւտա –
վէնտիկեար Ղազիք թիւրպէին առջեւ
Ուրբաթի իր նամազը ըրաւ, ի ներկայու–
թեան հարիւր հազար Ալպանացի զինեալ
ամբոխ եւ ժողովուրդին : Սուլթանը ճառ
մը խօսեցաւ անոնց, յիշելով դարերէ ի
վեր Ալպան ժողովուրդին Օսմ. գահին
մատուցած ծառայութիւնները, յորդո –
րեց զանոնք, որ զէնքերը վար դնեն եւ
հաւատարմութիւն ուխտեն իր առջեւ :
Այս յիշատակելի օրը յաւերժացնելու նը–
պատակով, Սուլթանը հրապարակ հա –
նել տուաւ արծաթ հինգ ղրուշնոց դը –
րամներ, որոնց վրայ արձանագրուած
էր «Տարպը ֆի Գոսովա», այսինքն Գո –
սովայի մէջ տպուած (փոխանակ «Տար–
պը ֆի Գոստանթինիէ»ի) :

Սուլթանը նոյնատեն խոստացաւ կարգ
մը բացառիկ առանձնաշնորհումներ տալ :
Սակայն Ալպանացիք այլեւս հաւատք չու–
նէին Երիտասարդ Թուրքերու կառավա –
րութեան վրայ : Որով կռիւը վերսկսաւ :
Ալպանացիք բացէ ի բաց հետեւեալ
պահանջները ներկայացուցին Թուրք կա–
ռավարութեան .—

Ա.— Չորս վիլայէթներու (Մանասթր,
Գոսովա, Եանիա եւ Շքոտրա) իբրեւ ալ–
պանական հողամաս հռչակել եւ տալ
ինքնավարութիւն :

Բ.— Բոլոր կուսակալները եւ պաշտօ–
նէութիւնը Ալպանացիներ պէտք է ըլլան,
Ալպան նշանաւոր իշխանի մը ղեկավա –
րութեան ներքեւ :

Գ.— Ալպան զինուորը իր հայրենիքին
մէջ պէտք է կատարէ իր զինուորութիւ–
նը :

Դ.— Ամբողջ երկրին մէջ պաշտօնա –
կան լեզուն ալպաներէնը պէտք է ըլլայ՝
լատինական տառերով, եւ պէտք է բո –
լոր վարժարաններուն մէջ միայն այդ լե–
զուն ուսուցուի :

Ե.— Տուրքերը պէտք է ծառայեն Ալ –
պանիոյ ներքին կարիքներուն :

Ալպանացւոց այս վճռական պահան –
ջումները, բացարձակապէս պիտի խոր –
տակէին Պալքանեան չորս պետութեանց
հողային ընդարձակման երազները :
Այդ պետութիւնները անժխտելի ժառան–
գորդները կը համարէին իրենքզիրենք
Եւր. Թուրքիոյ հողերուն : Եւր. պետու–
թեանց ջանքերը ապարդիւն անցան :
Խօսքը կը մնար զէնքին :

× Թուրքիոյ հանրային կարծիքը կող–
մնակից էր պատերազմի : Երկրին բոլոր
կողմերէն այդ պահանջով հեռագիրներ
կը տեղային Բ. Դուռ եւ թերթերու խըմ–
բագրութեանց, որոնց գլուխն անցած էր
« Թանին» Իթթիհատի պաշտօնական օր–
կանը, որ իր կարեւոր մէկ խմբագրակա–
նով կը պահանջէր կառավարութենէն՝
բացարձակապէս մերժել Պալքանեան պե–
տութեանց կողմէ բռնօրէն հրապարակ
հանուած Պերլինի 23 յօդուածին գոր –
ծադրութեան պահանջը, որուն կրնար
վաղը յաջորդել նոյն դաշնագրին 61րդ
յօդուածին վերարծարծումը՝ Հայերու
կողմէ : Ուստի, պէտք էր վճռական եւ
ազդու դաս մը տալ Պալքանեան յաւակ –
նոտ պետութեանց :

Օսմ. գահլիճին խաղաղասէր միջոցնե–
րը սպառած եւ ճար մը գտնուած չըլլա –
լով, Սուլթանը ստիպուեցաւ զօրաշարժ
հրատարակել եւ պատերազմ յայտարա –
րել իր կարգին Պալքաններու դէմ, որոնք
արդէն Հոկտեմբեր 5էն առաջ սկսած էին
սահմաններուն վրայ զանազան ընդհա –
րումներ ունենալ Թրքական զօրաց հետ :

Լ. ՃԵՐԱՀԵԱՆ

(*) Մալիսորները կաթոլիկ ալպանա –
ցիներ են, կատաղի կռուողներ :

R. T. F.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆ - ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌ

ՀՈԿՏ. 20էՆ 27

ԴԻՏԵՑԷ՛Ք

ԿԻՐԱԿԻ.— Ժամը 11, պատարագ : Ժամը 12 ֆիլմերէ ընտրուած կտորներ : Ժամը 13 լուրեր, 13·30 պաստառէն անդին, 14·15 գրօսանքի ժամանակը, ժամը 15՝ Թէլէ – Կիրակի, 17·15՝ Շարժանըկար «Հիւսառները», 19·5 Թատերական նորութիւններ, 19·20 Թերթօն (Դրախտի անկիւն մը), 20՝ Լուրեր, 20·20՝ Կիրակի, մարզական, 20·45՝ Շարժանկար «Վերոնայի Սիրահարները» հեղինակ՝ Անտրէ Քայաթ, 22·25՝ Անցեալի հասցէներ :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 12·30՝ Պէտք է տեսած ըլլալ (շաբթուան յայտագիրը), 20·30՝ «Բախտին ժամանակը» պատրաստեց՝ Էմէ Մորթիմէռ, 21·30՝ «Սիրտի տագնապը», Գիտական սփռում, «Պրուսէ հիւանդանոցէն, հեղինակ՝ Իկոր Պառէր եւ Էթիէն Լալու :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 19·20՝ Ի. Դարու Մարդը, 20·30՝ «Առաջին Սէր» ֆիլմ հետեւողութեամբ Իվան Թուրկենեֆի վէպին, 22՝ Երաժշտութիւն ձեզի համար (Լիւսիէնը Պերնատաք) :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 14·30՝ Ֆութպոլ (անգլիա – Ֆ–Ի–Ֆ–Ա.) սփռուած Ուէմպլիէն (Եւրոպատեսիլ), 19·20՝ Ի. Դարու Մարդը, 20·45՝ Անուշ տարիք եւ փայտէ գլուխ, 21·15՝ «Արդի արկածախնդրութիւնը Ափրիկէի մէջ», 22՝ Ընթերցումներ բոլորին համար :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.— Ժամը 16·30էն 18·30՝ յայտագիր փոքրերուն համար : 19·20՝ Ի. Դարու Մարդը, 21·25՝ Ելեկտրոնիք սէր մը (Օփերա – Պուֆ) :

ՈՒՐԲԱԹ.— Ժամը 20·20 Աշխարհի Եօթը Օրերը, 21·15՝ Մեր կեանքին իրիկունը (հեղինակ Մարիան Օսվալտ) : 21·35՝ «Դուք գատեցէք» նոր ֆիլմերու ներկայացում :

ՇԱԲԱԹ.— Ժամը 14·55՝ Եւրոպատեսիլ (Ֆրանսա – Պուլկարիա) վերադարձի մրցում, 20·30՝ Թերթօն (Յանուն Օրէնքի), 21՝ Երիտասարդութեան թատրոնը (Լա fագ տը լ'ոնfլ թոմ) :

ԼՍԵՑԷ՛Ք

Հոկտեմբեր 20էն սկսեալ, ֆրանսական ձայնասփիւռը կը փոխէ իր դիմագիծը : Չորս կայանները կը վերածուին երեքի : Ֆրանս 1 եւ Ֆրանս 2 ձուլուելով կը ծնի՝ էՌ Թէ էՖ – էՆԹէՐ, նոր կայանը, Ֆրանս 3ի նոր անունը կ'ըլլայ՝ էՌ–Թէ–էՖ Փրոմոսիոն իսկ «Բարձր – հաւատարմութիւն» Ֆրանս 4ը կը դառնայ էՌ – Թէ էՖ–ՕԹ– Ֆիտէլիթէ : Այս վերջին կայանը ինչպէս անցեալին գլխաւորաբար ե – րաժշտութիւն պիտի սփռէ : Նորածին էՌ – Թէ – էՖ . էնթէռը (նախկին Ֆրանս 1 եւ 2) պիտի սփռէ բոլոր ալիք – ներուն վրայ (մեծ, միջին, կարճ եւ յաճախակի) :

ԿԻՐԱԿԻ.— Ժամը 14·15՝ Կիրակին բաղկաթոռի մը մէջ (էնթէռ), 16·30՝ Լրտեսական պատմութիւն (էնթէռ), 17·45՝ Նուագահանդէս՝ Վակնէր, ըՇ – Թառուս, Շուման (փրոմոսիոն) :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.— Ժամը 14·50՝ Կեանքիս Օրագիրը, ըստ Ժորժ Սանտի (էնթէռ) :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 20՝ Ալֆրէտ ըը Վինեըիի մահուան հարիւրամեակը կ'ոգեկոչուի եւ կարդինալ տը Ռէցի ծըննդեան 250ամեակը (փրոմոսիոն) :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 20·40՝ Ոստիկանական թատերգութիւն (էնթէռ) :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.— Ժամը 14·5՝ 10 տարի արդի թատրոնէն (փրոմոսիոն) :

ՈՒՐԲԱԹ.— Ֆրանսական գաւառներու նուիրուած օր էնթէռի վրայ :

20·35՝ « Կրակի աշտարակը » (փրոսիոն) :

ՇԱԲԱԹ.— Ժամը 20՝ «Հիւրոնը» Վոլթէրի հետեւողութեամբ (փրոմոսիոն) :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Գրագէտներէ եւ մտաւորականներէ բաղկացած յոբելենական յանձնախումբ մը կազմուած է, այս Դեկտեմբերին արժանավայել շուքով տօնելու համար Յակոբ Պարոնեանի ծննդեան 120ամեակը :

ԷԶՐԱՍ ՀԱՍՐԱԹԵԱՆԻ Ի ՊԱՏԻՒ

Հայ բնագէտին՝ Էզրաս Հասրաթեանի ծննդեան 60ամեակին առթիւ յոբելենական երեկոյթ մը կազմակերպուած է՝ նախագահութեամբ Ակադ. Վ. Համբարձումեանի :

ԱՇՆԱՆ ՑԱՆՔԸ

Հայաստանի հացահատիկին բերքը մեծ մասով կ'ապահովուի աշնան կատարուած ցանքէն : Դժբախտաբար, ինչպէս կը գրէ « Սով. Հայաստան» իր Հոկտեմբեր 5ի թիւին մէջ, «Աշնանացանին թէմփը խիստ անբաւարար է : Մինչեւ Հոկտեմբեր մէկ, աշնանացանին ծրագիրը իրագործուած է միայն 51·7 տոկոսով : Ինչպէս կը տեսնենք, վիճակը լաւ չէ : Մենք խիստ ետ մնացած ենք մինչեւ իսկ անցած տարուան մակարդակէն » :

Աշնանացանէն հաւաքուած բերքը շատ քիչ եղած է այս տարի : Ասոր պատճառը, ըստ խորհրդայ թերթին, անցած տարուան ձգձգումներն են ու նաեւ՝ ցանուած վատորակ սերմը :

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Փիլիսոփայական գիտութիւններու փրոֆէսէօր՝ Գէորգ Բրուտեան վերջերս մասնակցած է Մեքսիկայի մէջ գումարուած փիլիսոփաներու միջազգային 13րդ համագումարին, որու ընթացքին քննութեան առնուած են «Մարդուն հարցը» եւ «Դարաշրջանին քննադատութիւնը» :

Տրամաբանութիւնը եւ լեզուին փիլիսոփայութիւնը ճիւղին մէջ, Փրոֆ. Գ. Բրուտեան զեկուցած է Լեզուաբանական յարաբերականութեան տեսութեան փիլիսոփայական էութիւնը նիւթին շուրջ : Զեկուցումը, յետագային, հրատարակուած է առանձին գրքոյկներով, անգլերէն եւ ռուսերէն լեզուներով :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Շատ քիչ :

Եւ թաշկինակովը սրբեց արցունքնե – րը, զորս բերած էր աչքերուն մէջ, ու աւելցուց.— Ես հիմա վարժուած եմ ա – տոր :

— Ինքզինքնիդ կը սպաննէք, ըսի այն ատեն յուզուած ձայնով մը : Կ'ուզէի ձեր բարեկամը, ձեր ազգականը ըլլալ, չթո – ղելու համար որ այսպէս վտանգի են – թարկէք ինքզինքնիդ :

— Ա՜հ, չարժեր որ անոր համար սիրտ հատցնէք, պատասխանեց քիչ մը դառն շեշտով մը, տեսէք միւսները կը զբա –ղի՞ն ինձմով,— վասն զի գիտեն թէ այս հիւանդութեան դարման չկայ :

Յետոյ ելաւ եւ մոմը առնելով վառա – րանին վրայ դրաւ եւ հայելիին մէջ նա– յեցաւ :

— Որչափ գունատեր եմ, ըսաւ շրջա – զգեստը կարգի դնելով եւ ցրուած մա – զերը շտկելով : Ահ, երթանք սեղան նստինք : Չէ՞ք գար :

Բայց ես նստած էի ու տեղէս չէի շարժեր :

Հասկցաւ թէ այս տեսարանը յուզում պատճառած էր ինծի, վասնզի մօտեցաւ եւ ձեռքը երկնցնելով ըսաւ ինծի .

— Օ՛ն, եկէ՛ք :

Ձեռքը բռնեցի եւ շրթունքիս տարի, ակամայ թրջելով զայն արցունքի երկու կաթիլներով, զորս երկար ատեն զսպած էի :

— Է՛, տղա՞յ էք ինչ էք, ըսաւ քովս նստելով : Կուլաք : Ի՞նչ ունիք :

— Շատ տղայամիտ երեւցած պիտի ըլլամ ձեզի, բայց տեսածս ահռելի ցաւ պատճառեց ինծի :

— Շատ բարի էք : Ինչ ընեմ, չեմ կըրնար քնանալ : Պէտք է որ զբօսնում քիչ մը : Եւ յետոյ, ինծի պէս աղջիկ մը աւելի եղեր է կամ պակաս, ի՞նչ կարեւորութիւն ունի : Բժիշկները կ'ըսեն թէ թքած արիւնս ցնցուղներէն կուգայ : Հաւատալ կը ձեւացնեմ . ուրիշ ի՞նչ կրնամ ընել :

— Մտիկ ըրէք, Մարկրիթ, ըսի այն ատեն սրտի զեղումով մը զոր կրցայ զըսպել, չեմ գիտեր թէ ինչ ազդեցութիւն պիտի ունենաք կեանքիս վրայ, բայց աս գիտեմ որ այս ժամուս չկայ մէկը, ոչ իսկ քոյրս որուն վիճակովը չահագրգռուիմ այնպէս ինչպէս կը շահագրգռուիմ ձեզմով : Ասիկա այսպէս է ձեզ տեսնելէս ի վեր : Է՛ ուրեմն, յանուն Աստուծոյ, խնամք տարէք ձեր անձին եւ այլ եւս մի՛ չարունակէք այս կեանքը :

— Եթէ խնամք տանիմ ինքզինքիս, կը մեռնիմ : Ինծի ուժ տուողը այն տենդոտ կեանքն է զոր կը վարեմ : Յետոյ, ինքզինք խնամելը ընտանիք մը եւ բարեկամներ ունեցող կիներու համար լաւ է, բայց մենք երբ չկրնանք այլ եւս ծառայել մեր սիրողներուն սնափառութեանը կամ հաճոյքին, երեսի վրայ կը թող – ուինք եւ երկար գիշերները կը յաջոր – դեն երկար ցորեկներու : Ես ըսածս գիտեմ : Երկու ամիս անկողին պառկեցայ եւ երեք շաբաթէն ոչ ոք այլեւս եկաւ զիս տեսնելու :

— Իրաւ է թէ ես ձեզի հետ կապակցութիւն մը չունիմ, ըսի, բայց եթէ ուզէք, եղբօր մը պէս կը խնամեմ ձեզ, երբեք չեմ բաժնուիր ձեր քովէն եւ կը բժշկեմ ձեզ : Այն ատեն, երբ ձեր վրայ ուժ գտաք, ձեր վարած կեանքը կը շարունակէք, եթէ ուզէք : Բայց վստահ եմ թէ աւելի լաւ պիտի սեպէք հանդարտ կեանք մը, որ երջանիկ պիտի ընէ ձեզ եւ ձեր գեղեցկութիւնը անվթար պիտի պահէ :

— Դուք այդպէս կը խորհիք այս իրիկուն, վասն զի գինին տխրութիւն պատճառեր է ձեզի, բայց պիտի չունենաք այն համբերութիւնը, որուն վրայ կը պարծիք :

— Ներեցէք որ ըսեմ ձեզ, Մարկրիթ, թէ դուք երկու ամիս հիւանդ պառկեցաք, եւ երկու ամիս ամէն օր եկայ ձեր վրայ լուր առնելու :

— Ճիշդ է : Բայց ինչո՞ւ վեր չէիք ելլեր :

— Վասն զի այն ատեն չէի ճանչնար ձեզ :

— Միթէ մարդ ինծի պէս աղջիկէ մը կը քաշուի՞ :

— Մարդ միշտ կը քաշուի կնոջմէ մը : Գոնէ իմ կարծիքս այս է :

— Այսպէս ուրեմն պիտի խնամէ՞ք զիս :

— Այո՛ :

— Ամէն օր քովս պիտի մնա՞ք :

— Այո՛ :

— Նոյնիսկ գիշերնե՞րը :

— Որչափ ատեն որ չձանձրացնեմ ձեզ :

— Ասոր ի՞նչ անուն կուտաք :

— Անձնուիրութիւն :

— Ո՞ւրկէ առաջ կուգայ այդ անձնուիրութիւնը :

— Այն անդիմադրելի համակրութենէն, զոր ունիմ ձեզ համար :

— Ըսել է թէ սիրահարուա՞ծ էք ինծի : Անմիջապէս ըսէք : Շատ պարզ է :

(Շար.)

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի վերջնական փոփոխութեանց համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին կցել անպայման հին հասցէն, (ի հարկին թերթին պանտը) եւ 3 ֆրանքի դրոշմաթուղթ ։

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրազարդ Շահպազեան եւ իրենց զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, իրենց նորօք հանգուցեալ հարազատներուն՝ Համազասպ Շահպազեանի, Վահան Շահպազեանի եւ Պետրոս Շահպազեանի *(մահացած Արժանթին) մահուան քառասունքին առթիւ ։*

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները ։

×

Այրի Տիկին Մառի Սարաֆեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ Առնուվիլի Վարդան Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իր ամուսնոյն ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, նմանապէս իր հօրը հանի Յակոբին *եւ մօրը՝* Լուսաբերին ։

Այս առթիւ 200 ֆրանք կը նուիրէ տեղւոյս Սուրբ եկեղեցիին ։

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ
ՈՒՆԿՆԴԻՐՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ընդառաջելով եղած դիմումներուն, այսուհետեւ, Եւրոպայի երկիրներուն մէջ ապրող Հայութեան համար հաղորդումները կը տրուին շաբաթը մէկ անգամ, միայն Կիրակի օրերը, Փարիզի ժամով առաւօտեան ժամը 9·30էն մինչեւ 10·30, մէկ ժամ տեւողութեամբ, հետեւեալ ալիքներով.— Կարճ ալիք 30·96, 25·45, 25·36 եւ 19·65 մեթրի վրայ ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Յ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը։ Կարեւոր օրակարգ ։

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական վայրը ։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ
ԱՐԵՒԱԾԱԳԻՆ ԱՌԱՋ

Երեւանի Սթիւտիոներուն մէջ պատրաստուած նորագոյն ֆիլմը։

Քաղուած՝ ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ գործէն (Սենարիօ՝ Ս. Յարութիւնեան եւ Ա. Ղապապեան) ։

(Բեմադրիչ՝ Գր Մելիք Աւագեան) ։

Գլխաւոր դերակատարներ՝ Հրաչեայ Ներսիսեան, Ջանիբէկեան *եւ ուրիշներ։*

Ինչպէս նաեւ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ՝
Այս Երեքշաբթի ժամը 20·30ին,
CINEMA LE DAUPHIN
65 bis, Rue Lafayette — Métro Cadet
Տոմսերը՝ սովորական հասցէներուն ։
Գիները՝ 3 եւ 5 փրանք

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ,
6րդ. քաղաքապետարանի սրահին մէջ
PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Խօսք՝ Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ ։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Մեներգ՝ ՏԻԿ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՄԱՔԻՆԱՃԵԱՆ, քառեակ՝ ղեկավարութեամբ՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, արտասանութիւն՝ Օր. ԷԼԻԱՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ ։

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ ղեկավարութեամբ ՔԷՕՇԿԵՐԵԱՆԻ, Իսիի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ ։

Խօսնակ՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին ։

Մուտք՝ 5 փրանք

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ։

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ ։

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի չաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը։

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, հերոսամարտի 43րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար զոհուած նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ։

Յետ պատարագի մատաղ եւ յուշահանդէս Միաբանութեան Տան մէջ ։

17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9)։

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները ։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS
Եղանակին առաջին պարահանդէսը
Զանազան անակնկալներ
Գեղարուեստական նոր բաժին
Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL
Deux Orchestres Attractions Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77–73։

Խիստ կարեւոր.— *Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20*

Մուտք 10 Ֆր.

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է···· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր ։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք *— ծածկոցներ.—*
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը ։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիլի խումբին կողմէ
Այս կիրակի ժամը 14ին
Եկեղեցիին սրահը (Rue des 3 Chantiers)
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ
BAR AMBIANCE BUFFET

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ խաչի մասնաճիւղին
27 *Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, Սալ Մօլիէռի մէջ*
18, QUAI DE BONDY
Կը բանախօսէ.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մեներգ.— Օր. Անժէլ Կարապետեան, *Դաշնակի ընկերակցութեամբ* Օր. Տըզնիզ Աւետիսեանի ։
Դաշնակ.— Օր. Իրմա Պօղոսեան ։
Մենապար.— Տիկին Աղէքս Կորիզեան *(մարզարեան)* ։
Արտասանութիւն.— Օր. Շ. Ղազարեան
Ջութակ.— Պ. Յ. Պէրպէրեան ։
Հայկական եւ հունգարական պարեր
Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Արծիւ պարախումբի կողմէ ։
Կենդանի պատկեր
Ֆր. Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը ներկայացնող
Խօսնակ՝ ՏԻԿԻՆ Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆ
Մուտքը ազատ է

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 20 OCTOBRE 1963

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

LE NUMERO : 0,30 FR.

...րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9839 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — Nº 9839

...ԱԶԳԱՅՆԱՑՆԵ՛Լ...

(ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

—o—

...Հինգերորդ դարէն առաջ, մշակութա– ...հարկատու էինք Յոյնին, Պարսի– ...Ասորիին : Լեզու ունէինք, գիր ...ունէինք : Դպրոց ունէինք, գիրք չու– ...նէինք : Եկեղեցի ունէինք, Աստուածա– ...շունչ չունէինք :

...Հինգերորդ դարուն հայ լեզուն վերջ– ...ապէս ազգայնացաւ :

...Ազգայնացաւ նաեւ Հայ Դպրոցը :

...Ազգայնացաւ նոյնպէս Հայ Եկեղեցին :

...Ազգայնացաւ մանաւանդ Հայ ժողո– ...վուրդը, որ ստեղծած ու սնուցած էր լե– ...զու, դպրոց, եկեղեցի :

...Դարաւանին մէջ՝ մեր Ոսկեդարը — դար ...չէր, ո՛չ իսկ լրիւ կէս դար էր, այլ ...միայն քառասունըչորս տարուան շրջան ...(407 – 451), որ սկսաւ այբուբենի ...գիւտով եւ վերջացաւ Վարդանանց պա– ...տերազմով :

...Արդ՝ եթէ չունենայինք ոչ – լրիւ այս ...դարը, հաւանաբար պիտի չունե– ...նայինք

Ա) Ազգայնացած լեզու :
Բ) Ազգայնացած դպրոց :
Գ) Ազգայնացած Եկեղեցի :
Դ) Ազգայնացած մշակոյթ :

...Թերահաւատները կրնան տարակուսիլ ...հարցնել.— Ի՞նչպէս կարելի է ՈՍԿԵ– ...ԴԱՐ կոչել 44 տարուան շրջան մը, ուր ...եթէ չկան մեծակշիռ, դարագլուխ բա– ...կամ դարագլուխ փակող ստեղծա– ...գործութիւններ, այլ կան միայն թարգ– ...մանութիւններ :

...Թարգմանութիւն, — պիտի ըսեն դար– ...ձեալ թերահաւատները, — այս կը նշա– ...նակէ փոխառութիւն : Ներելի՞ է լոկ ...փոխառութիւններով լիացած սահակ– ...մեսրոպեան դարաշրջանը ունեցնել այն– ...ան, որ յօժարէինք պատմութեան ան– ...ուանել զայն Ոսկեդար անունով :

...Այո՛, — պիտի ըսենք մենք, — ներե– ...լի է : Ոչ միայն ներելի է, այլեւ արդար ...կարելի միայն տեսնել այդ դարուն մէջ, ...արծաթ ու պղինձ՝ միւս դարերուն ...մէջ :

...Անոնք, որ, իբրեւ թունդ «վերաքըն– ...նական», հակամէտ են նուազեցնելու ...ազգային Ոսկեդարուն կշիռն ու արժէ– ...քը, ապահովաբար նկատի ունին միայն ...տեսանելին եւ միայն շօշափելին, բայց ...ոչ նաեւ անտեսանելին ու անշօշափե– ...լին :

...«Տեսանելի»ն — գրական գործերն են : ...«Անտեսանելին» — հայկական ոգիին ...ազգայնացումն է :

...Վերաքննականները կրնան առարկել ...դարձեալ .— Գիրք մը կամ գիրքեր ...թարգմանելը բաւակա՞ն է, որպէսզի ...զայն կոչենք «ոսկի», իսկ զայն կեր– ...տողները՝ սուրբ եւ անմահ :

...Այս տարակոյսը մեզմէ շատեր ունե– ...ցան եւ հաւանաբար ունին հիմա ալ : Հր– ...աչեայ Աճառեան, բանասէր, լեզուաբան ...առարկէզով գիտնական, ստորագնա– ...հեց Ոսկեդարու արժէքը եւ առաջար– ...կեց զայն կոչել «Մեսրոպեան դար», այդ ...դարուն միակ մեծ դէմքը համարելով Օ– ...քանչելի անմահօրէն մահացեալ Սուրբը՝ ...Մեսրոպ Մաշտոց :

...Աճառեան դէմ էր ուրեմն անոնց, որ ...Հինգերորդ դարուն մէջ փոխառութիւն– ...ներ չէին տեսներ միայն, այլեւ կը տես– ...նէին ձգտում մը՝ անկայունը կայուն եւ ...ապազգայինը ազգային դարձնելու :

...Բայց կային, եւ ապահովաբար հի՛մա ...ալ կան ուրիշներ,— բանասէր, գրագէտ, ...լեզուաբան, քննադատ ,— որոնք հակա– ...ռակ են, ի հեճուկս Աճառեաններու, ո՛չ ...միայն գնահատելու, այլեւ գերագնա–

հատելու Ոսկեդարու արժէքը, նշանակութիւնն ու դերը :

Մենք այս վերջիններէն ենք, թերբերէն ենք :

Ճիշդ է, որ թարգմանիչ սուրբերը լեզու մը չստեղծեցին, քանի որ լեզուն կա՛ր արդէն. բայց ստեղծեցին ու դարգացուցին այբուբեն մը, որ անկայունը կայուն դարձուց, գնայունը մնայուն դարձուց :

Ճիշդ է նաեւ, որ գրական ստեղծագործութիւններ գրեթէ չտուին, բայց տուին գրականացած թարգմանութիւններ, ինչ որ կը նշանակէ օտարածինը հայածին եւ ապազգայինը ազգային դարձնել :

Շնորհալի կը վկայէ եւ ֆրանսացի պատմագէտ մը կը հաստատէ, թէ գիտութեան եւ գեղեցիկ դպրութեանց մէջ, Հինգերորդ դարուն, Հայերը գերազանց էին Յոյներէն :

Զենք գիտեր, թէ ո՛րը աւելի գեղեցիկ է եւ կատարեալ, Աստուածաշունչի յունարէ՞ն թէ հայերէն թարգմանութիւնը : Բայց, հմուտներու վկայութեամբ իսկ, հայերէն՛ն է «թագուհի թարգմանութեանց»ը եւ ոչ թէ յունարէնը :

Մատաթիա Գարագաշեան կը գրէ .

« Զլեզուէն թարգմանութեան Աստուածաշունչին այնչափ ինչ լիցի ասել թէ՝ զոր օրինակ հմուտքն եւ ձեռհասք յեւրոպացի քննչաց իսկ կոչեցին զթարգմանութիւն մեր «թագուհի թարգմանութեանց » վասն ճշդութեան եւ հմտութեան, նոյնպէս պարտ եւ պատշաճ է վասն յստակութեանն եւ գեղեցկութեանն լեզուին անուանել զնա գլուխ եւ պսակ դպրութեան հայ լեզուի » («Ճաշակ ուսկեղէն դպրութեան » , 1889 , Պոլիս , էջ 14) :

Սէն Մարթէն ֆրանսացի հայագէտը իր մէկ գործին մէջ կը վկայագրէ .

« Հին եւ Նոր Կտակարանաց հայերէն թարգմանութիւնը իր հնութեամբն ու ճշդութեամբ եւ պերճախօսութեամբը՝ ծանօթ բոլոր թարգմանութիւններէն գերազանց է : Գիտուններու կարծիքով՝ան աստուածային պարգեւ մըն է աւելի , քան մարդոց գործը » :

Այսպէս ուրեմն՝ մեր սուրբ Հայրերը Գերադոյն Մատեանին թարգմանութիւնը պիտի կատարէին լեզուէ մը, որ կատարեալ էր եւ վաղուց արդէն ունէր իր այբուբենը : Եւ պիտի թարգմանէին լեզուի մը, որ հին էր, թերեւս նաեւ կատարեալ, բայց նոր միայն ունեցած էր իր այբուբենը եւ նոր միայն այդ այբուբենը ուսած էին թարգմանիչները : Ասկէ զատ՝ թարգմանութիւնը պէտք է կատարուէր ԱՌԱՋԻՆ անգամ, առանց խորքը զոհելու ձեւին, միաժամանակ առանց ձեւը զոհելու խորքին :

Այս աշխատանքին լծուեցան եւ զայն յաջողութեամբ գլուխ հանեցին երկու Սուրբերը՝ Սահակ եւ Մեսրոպ, իրենց աշակերտներուն հետ, բարոյական ու նիւթական քաջալերանքովը մեծ, լուսամիտ, դարուն ոգին ըմբռնող վեհապետին՝ Վռամշապուհի :

Ընդամէնը 8 – 10 հոգի էին բուն թարգմանիչները, — Յովսէփ Պաղնացի, Յովհան Եկեղեցացի, Եզնիկ Կողբացի, Կորիւն, Ղեւոնդ, Մուշէ Տարօնեցի, Տիրայր Խորձենացի, առանց հաշուելու զոյգ Սուրբերը՝ Սահակ Պարթեւ եւ Մեսրոպ Մաշտոց :

Մեզի տրուածը Աստուածաշունչ մըն էր, այո՛, բայց հայացած Աստուածաշունչ մը : Թարգմանիչները զայն վերլուծին գրեցին եւ ոչ թէ մէկ լեզուէ ուրիշ լեզուի մը վերածեցին :

Քաղաքականապէս հպատակ ըլլալով հանդերձ, մշակութապէս դարձանք դեբրիչխան : Եւ այս հրաշքը գործեցին,— անգամ մը եւս կրկնենք, — մեր սուրբ թարգմանիչները, թիւով հազիւ 8 – 10 հոգի :

Այս սուրբերուն համար մենք ալ իրաւունք ունինք ըսելու հիմա, ինչպէս ուրիշներ ըսած են իրենց սուրբերուն համար, — այսքան քիչ մարդիկ այսքան մեծ գործ կատարեցին :

Վերի վերոյ գիտենք, թէ դպրոցներ բացուեցան ո՛չ միայն Հայաստանի մայրաքաղաքին, այլեւ քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ՝ «խեցբեկադոյն» բարբառը «աստուածախօս» լեզու դարձնելու համար :

Ժամանակակից պատմիչը՝ Կորիւն կը վկայէ, թէ ուսուցիչը Մեսրոպն էր, իսկ թարգմանիչը Սահակ Պարթեւն էր : Մէկը կ'ուսուցանէր խօսելով, միւսը՝ գրելով ու թարգմանելով : Քաջ հելլենագէտ՝ Հայոց Հայրապետը անձամբ կը կատարէր ու կը ղեկավարէր թարգմանութեան գործը, մինչ գաւառէ գաւառ, գիւղէ գիւղ, աւանէ աւան կը շրջէր, կը քարոզէր եւ կ'ուսուցանէր միւս Սուրբը՝ Մեսրոպ Մաշտոց :

Հինգերորդ դարը վերջ դրաւ քրմական գրականութեան. ստեղծուեցաւ քրիստոնէական գրականութիւն : Ի՞նչ պիտի ըլլար հայ դպրութեան ճակատագիրը, եթէ դար մը կամ երկու դար եւս շարունակէինք քուրմեր ունենալ, բայց չունենալ քրիստոնեայ վարդապետներ :

Մեզի կը մնայ ափսոսալ, որ քրմական կոչուած գրականութենէն շատ քիչ բան, գրեթէ ոչինչ հասած է մեզի :

Թարգմանիչները թարգմանելով ազգայնացուցին մեր լեզուն եւ գրականութիւնը. մենք գրելով կարծես սկսած ենք ապազգայնացնել թէ՛ մէկը , թէ՛ միւսը :

Մենք ե՞տ ենք թէ առաջ ենք Հինգերորդ դարէն ...

« ՑՈՒՍԱԲԵՐ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ ԼՈՐՏ ՀԻՈՒՄ

—o—

ԹԱԳՈՒՀԻՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ԳՆԱՑ ՄԱՔՄԻԼԸՆԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԱՌՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Աննախընթաց դէպք մը կը նկատուի Անգլիոյ թագուհիին յանկարծակի որոշումը հիւանդանոց փութալու Մաքմիլըննի կարծիքն առնելու համար իր յաջորդին նշանակումին մէջ : Արդարեւ առջի օր, շատ տկարացած գործողութենէն ետք, Հարոլտ Մաքմիլըն իր դրաւոր հրաժարականը կը ղրկէր թագուհիին, անոր վրայ ձգելով իր յաջորդին նշանակումին ամբողջ պատասխանատուութիւնը : Ծանօթ է որ Պահպանողական կուսակցութիւնը շատ տարակարծիք էր այդ ուղղութեամբ : Քանի մը օրուան ընթացքին, զանազան անուններ կը տրուէին, մանաւանդ Պըթլըրի անունը, բայց ոչ մէկը միաձայնութիւն մը կը ստեղծէր իր շուրջ : Յուսահատ, Մաքմիլըն թագուհիին կը ձգէր որոշում տալ եւ ի հարկին կ'ընդունէր գրաւոր խորհուրդ ալ տալ եթէ Էլիզապէթ Բ. հարկ տեսնէր : Այս վերջինը յանկարծ կ'որոշէր անմիջապէս հիւանդանոց երթալ եւ խորհրդակցիլ հրաժարեալ վարչապետին հետ : Դէպքը աննախընթաց կը նկատուի նաեւ անոր համար որ, ինչպէս ծանօթ է, Էլիզապէթ իր չորրորդ զաւակը կը սպասէ :

Պալատ վերադարձին, թագուհին անմիջապէս Լորտ Հիումը կը կանչէր որուն կը յանձնէր վարչապետութիւնը : Այս որոշումը մեծ իրարանցում կը յառաջացնէր բրիտանական մայրաքաղաքին մէջ եւ դուռ կը բանար ծանր քննադատութեանց, նոյնիսկ պահպանողական կուսակցութեան մէջ : Բրիտանական այս կուսակցութիւնը որ Մաքմիլընի օրով քիչ մը արդիականութիւն եւ կենդանութիւն ստացած էր կ'ուզէ շարունակել յառաջ երթալ մինչ Լորտ Հիումի նշանակումը այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ կուսակցութիւնը կրնայ ետ երթալ նկատի առնելով նոր վարչապետին անձնաւորութիւնը :

Ալէքսանտր Ֆրետերիք Տըկլաս Հիում, Հիում գերդաստանի 14րդ կոմսն է եւ կը պատկանի սկովտացի հին ընտանիքի մը :

Այս նշանակումը կը պարտադրէ Լորտ Հիումի որ հրաժարի երկու տիտղոսներէ : Նախ Հիումի 14րդ կոմսի (սկովտական տիտղոս) ու նաեւ Պառոն Տըքլասի (բրիտանական տիտղոս) :

Այս ոչ – քաջալերական մթնոլորտին մէջ, Սըր Ալէքսանտրի կը մնայ դահլիճը կազմել ինչ որ, իրաց այս կացութեան մէջ, բաւական դժուար գործ է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ երրորդ անգամ ըլլալով պաշտպանական վիճակը երկարաձգուեցաւ երկու ամսուան համար :

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն բախումներ տեղի ունեցած են ձախակողմեան ուժերու եւ ոստիկաններու միջեւ : Վաթսուն վիրաւոր կայ :

ԿՐՈՄԻՔՕ անդրադառնալով Նիւ Եորքի եւ Ուաշինկթընի խօսակցութեանց, ըսած է թէ ամէն բան պէշ կ'երթայ, ոչ մէկ յառաջդիմութիւն ձեռք ձգուած է, Պերլինի ներկայ դրութիւնը պէտք է ջնջուի :

ՏԸ ԿՈԼ խանդավառ ընդունելութեան արժանացած է Շիրազի եւ Սպահանի մէջ : Ֆրանսական ընկերութեան մը կառուցած պարարտանիւթի գործատան բացումը կատարեցին եւ այս առթիւ, Շահն ու տը Կոլ անգամ մը եւս ողեկոչեցին ֆրանքօ-պարսկական գործակցութիւնը :

ԱԼԺԵՐԱՅԻՔ սկսած են նահանջել եւ Նիւ Եորք մեկնած ատեն, Եազիտ խոստովանեցաւ թէ զինուորական կացութիւնը օրէ օր աւելի լուրջ կը դառնայ : Միւս կողմէ Հասան Բ. պատասխանելով Պէն Պելլայի կ'ըսէ « Մարոք դէմ պիտի դնէ որեւէ հաւանականութեան : Եղածը կանխորոշուած գործողութիւն մըն էր սահմանուած ընդհանրացնելու կռիւը » : Իր նամակին մէջ, Հասան Բ. ուրիշ բաներ ալ կ'ըսէ Ալժերիոյ նախագահին :

ՊԷՆ ՊԵԼԼԱ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած է Պուրկիպայի Պիզերթի պարպումին առթիւ :

ՄՈՍԿՈՒԱ սկսած է վերաքննել Քուպայի հետ իր յարաբերութիւնները : Ուաշինկթըն ալ կը հաստատէ թէ խորհրդային ներկայութիւնը Քուպայի մէջ երթալով նուազած է : Քանի մը ամիս առաջ 12 հազար հոգիի մասին կը խօսուէր իսկ ներկայիս՝ միայն 7000 եւ նոյնիսկ 4000 :

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամը կը գրէ թէ Արտաքին նախարար՝ Ֆավզի եւ Պելժիոյ Արտաքին նախարար՝ Սփաք սկզբունքով համաձայնած են վերահաստատելու համար երկու երկիրներու դիւանագիտական յարաբերութիւնները :

ԷՐՀԱՐՏ իր անդրանիկ յայտարարութեան մէջ ոչ միայն գովեց Ատընաուըրը, այլեւ խնդրեց որ զինքը չզրկէ իր խորհուրդներէն ապագային համար : Այս ցոյց կուտայ որ դաշնակցային Գերմանիոյ նոր վարչապետը ոխակալ չէ :

ԿԻՆԷԻ ազգային ժողովը իր բացման նիստը գումարեց առջի օր : Սեքու Թուրէ դէմ արտայայտուեցաւ խորհրդանկանութեան « եւրոպական պատմութեան արտադրութիւն » :

ԱՍԿՂԵՊԻՈՍԻ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Բ.

— «Հի՞մ ոչ բազմիմք սատ ի միջի արքականնեաց եւ նշդարեաց» (Հովուակաճf, Ե. 3):

Թէոկրիտեան հէնքի մը մէջ, Վիրգիլիոս կը հրաւիրէ սրնգահարն ու տաղասացը նստիլ արցունք թափող ծայրի մը դիմաց, քաղցր բացակայութեան մը տխրութեամբ թաթաւուն, նայուածքը հորիզոնին կապոյտին մէջ ծփուն, ընդ հովանեաւ արքականնեաց...

Արքականի, աւելի ճիշդ է ըսել արքայական կաղնի, այլ սաւութեամբ՝ պոնտական ընկուզենի, պտուղը ծանօթ՝ պնտուկ անունով, (կապպադովկեան բարբառը գայն ընծայ տարած է մինչեւ Պարսկաստան, — ակէ՝ Թուրքերէն փունտուք), բնիկ հայ լեզուով՝ ուղիղն է կաղին:

Կաղին բառ չունի Մատուրեանի Բուսաբանական Բառարանը: Սակայն, լատիներէնի օգնութեամբ, գտայ... անուանափոխեալ.

«Քորիլուս.— Տխլենի, տկողին, ռուսերէն՝ լեշչինա»:

Ի՞նչ գործ ունին այս թշուառ բառերը, այստեղ, հայկական բաժնին մէջ: Առաջինը, տխլենի, ծառանունն է, պտուղին անունը՝ տխիլ, բայց հայերէ՛ն չէ, ոչ մէկը, ոչ միւսը,— վրացերէն է: Երկրորդը, տկողին, պտղանունն է, ուրեմն պէտք էր որ գրէր տկողնի՝ իբրեւ ծառանուն: Սակայն ուրկէ՞ կուգայ այս երկրորդ թշուառը: Կարճ քննութիւն մը կը հաստատէ թէ հայկական գաւառը աղաւաղեր է մայր բառը, որ կաղինն է, եւ վերածեր է զայն անճոռնի այս ձեւին:

Հիննոնի ձորը նետեցէք տկողնի, տխլենի եւ նման ամէն անճոռնի, եւ բերէք դրէք արքայական կաղինը Հայոց արքայական բառատոն մէջ, իր հարազատներուն կողքին:

Խրիմցիները կաղինին միջուկը կը կոչեն դրյնախ: Հարազատ բառ չէ եւ այս, մի՛ գործածէք, նետեցէք Հիննոնի ձորը: Փրոֆ. Աբծրունի կաղինին կուտայ կոժոժ եւ չկլոր իբրեւ հոմանիշ: Կը սխալի փրոֆէսօրը: Անտառներու թագաւորը, որ կը կոչուի կաղնի (ֆրանսերէն՝ շէն, Թուրքերէն՝ մէշէ), կուտայ կոժոժ, չկլոր, Արմաշի բարբառով՝ ժլոր կոչուած արտադրութիւն մը իր տերեւներուն վրայ, միջատի մը խայթուածքին հետեւանք, առաւելապէս ծանօթ՝ գլթոր անունով (նուա տը կալ), կաղնեխնձոր եւս կոչուած,— ըստ Ամիրտովլաթի՝ «քացախով օգտէ ակռացաւութեան, գքթին արիւնն կու կտրէ, եւ զմաղն կու երկնցնէ եւ որոյ պոկունքն ճղքի՝ օգտէ, եւ գքթին գաւեըլ միսն տանի եւ ուտէ»:

Գալով լատիներէն քորիլուս բառին, գրուած նաեւ քոլուրնուս, (Վիրգիլիոս կը գործածէ երկու բառաձեւերն ալ, տես Մշակակաճf, Բ. 299 եւ 396), ծագումով յունարէն, կը նշանակէ գլխանոց: Արդարեւ, պտուղը այնպէս մը ծածկուած է որ կարծես գլխանոց դըրած է, (այդ գլխանոցը կը կոչուի քիւփիւլ, հայերէն՝ տաշտակ): Լատիներէն բառին առաջին վանկը տուած է ֆրանսերէնի մէջ քուտր եւ քուտրէթ: Յոյները կաղինը կը կոչեն «փոքր ընկոյզ» (լեփթոքարիոն), ինչպէս եւ Ֆրանսացիները (նուազէթ): Քաղաքին անունով, կաղինի արտադրութեամբ նշանաւոր, կը կոչեն նաեւ ավըլին:

Փայտը նշանաւոր է կախարդականութեան մէջ: Գուշակները կը գործածեն կաղնեփայտէ գաւազան, «Ահարոնի գաւազան» անուամբ եւս ծանօթ, որ կը ծառայէր ոսկիի հանք եւ ջուրի ակ գտնելու, (եղեւինի ոստը՝ կապար գտնելու, հացի ծառին ոստը՝ պղինձ գտնելու): Մեր գիւղին մէջ կաղինի (ֆընտըք) եւ գղեարի (գըզըլճըք) ծառի ոստ կը գործածէինք՝ օձ սպաննելու համար: 1600 թուականներուն տպուած ֆրանսերէն գիրքի մը մէջ եւս գրուած է թէ օձը կատարելապէս կը թմրի՝ եթէ չատակի, երբ կաղինի ծառին ոստով զարնես:

Կաղինը գեղաչափ է ֆրանսերէն լեզուով: Թուրքերէն կը նշանակէ մանր,— ֆընտըք սըչանը = մկնիկ: Օսմ. կայսրութեան օրով, Ֆընտըք ալթունը կը կոչուէր մանր ոսկեդրամ մը, բայց այս առութեան մէջ, փոքրութիւնը չէր որ անուն կուտար ոսկեդրամին,— վենետիկ ալթունը կոչուած ոսկեդրամին անուան աղաւաղումն էր:

Ֆրանսացիները բարբառային հարուստ ժառանգութիւն մը ունին կաղինի վերաբերեալ,— աւանդութիւններ, ասացուածքներ, հանելուկներ: Նմոյշի համար հատ մը աճուրդ.—

Անոնք որ ճաղատ են՝ գլխուն մազերը թափած, ճանճ կ'որսան, ամանի մը մէջ կը դնեն ու կ'այրեն, յետոյ վրան կը թափեն եւրոպական աղտաքեղի (սէրփէօյլ – փրէնկ մայտանոզու) հիւթ եւ իւղ, ապա կը խառնեն եւ կը քսեն թափած մազերուն տեղը, վստահ որ կը բուսնին մազերը:

Թէ կաղինը մազ բուսցնելու յատկութիւն ունի, ժողովրդական բժշկութեան հին գիրքերու մէջ չատ կարդացած եմ:

Կաղինի ծառին ճիւղով, Աւագ Ուրբաթ օրը, ծեծեցէք ձեր անկողինները, — ոչ լու կը մնայ ձեր տանը մէջ, ոչ մլուկ: Ի գրոց աւանդեալ:

Եթէ կոծիծ ունի՛ք ձեր ձեռքերուն վրայ, այլ անուամբ գորտի չեռ, չփեցէք կաղինի ծառին տերեւներով, յետոյ հողին տակ թաղեցէք տերեւները, — երբ փտին տերեւները, կ'անհետանան կոծիծներն ալ: Ի գրոց աւանդեալ:

Չեմ գիտեր ի՛նչ հիւանդութիւն է՝ կէտկէտ թողած են, բժշկուելու համար՝ հիւանդին կը թելադրուի խածնել կաղինի ծառին մէկ ճիւղը, արեւը չծագած, — վստահ որ կ'աղէկնայ: Ի գրոց աւանդեալ:

Աղջիկներուն աչք ըսել «կաղինի ձեւով»՝ կը նշանակէ գլխէ հանել աղջիկները: Թուրքերն ալ ֆընտըքճի կը կոչեն այն աղջիկները, որոնք գլխէ կը հանեն մանչերը: Ուրկէ՛ կը ծագի այս աւանդութիւնը չեմ գիտեր, գրուած է միայն թէ կաղին չատ ուտող տղաքը... կը խորոզնան անպայման:

Կաղին կոտրող կը կոչուին այն պառաւները, որոնք պատ – տակները նըստած՝ անուշ անուշ կը բամբասեն աս ու ան:

Կաղինը (Թուրքերէն՝ ֆընտըք) ծանօթ է նախապատմական դարերէ ի վեր (Մօրիցիօ, Պատմ. Բուս. Ուտեստեղէնի, էջ 132): Իր հայրենիքը՝ «ծառերու ծով» կոչուած պոնտական աշխարհը, մեզի դրացի, ուստի չէր կրնար անծանօթ մընալ մեզի: Ապացոյց՝ կաղին բառը, բնիկ հայերէն:

Այս բառին կը հանդիպինք, այս ձեւով, Եսայիի գիրքին մէջ (Զ. 13): Հր. Աճառեան կը թարգմանէ... ֆընտըխ:

Դիտել կուտանք, նախ, թէ բառը սխալ գրուած է այդտեղ,— սրբագրել՝ կաղնի, ինչպէս կը պահանջէ քովը գրուած ծառանունը:

Արդ, Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ չատ է յիշատակուած կաղնին, ամէնուն ծանօթ,— ֆրանսերէն՝ շէն, Թուրքերէն՝ մէշէ: Այնտեղ երբեք գործածուած չէ ծանօթ կաղինը, ոչ ալ Թալմուտի մէջ, որովհետեւ անծանօթ էր Երբայեցիներուն: Եթէ Աճառեան ուշադրութեամբ կարդար այդ հատուածը, պիտի նշմարէր իր սխալը: Թարգմանութեանց բաղդատական քննութիւնն ալ պիտի հաստատէր սխալը,— յունարէնը կը դնէ վալանոս:

Բայց կ'արժէ արձանագրել թէ ընդհանուր է շփոթութիւնը այլ թարգմանութեանց մէջ եւս: Եսայիի նոյն հատուածին մէջ, ինչպէս յունարէնը, ինչպէս երբայերէնը, հայերէնը կը դնէ կաղնի եւ բեւեկնի քով քովի, ընդհակառակն Օսթերվալտ կը թարգմանէ կաղնի եւ նշդարի (ֆրանսերէն՝ օռմ): Այլ տեղեր բեւեկնի գործածուած է առանձին, բայց երբ հայերէնը կը դնէ բեւեկնի, երբայերէնը կը դնէ լօրի (Ծննդ. ԼԵ. 4): Կամ երբ հայերէնը կը դնէ բեւեկնի, երբայերէնը կը դնէ զենիստայ (Գ. Թագ. ԺԹ. 4): Կամ վերջապէս երբ հայերէնը կը դնէ բեւեկնի, երբայերէնը կը դնէ կաղնի (Յես. ԻԴ. 26): Աւելցնենք որ երբայերէնի մէջ կաղնի եւ բեւեկնի կը գրուին եւ կ'արտասանուին նոյն ձեւով: Նոյնիսկ երբեմն մէկը գործածուած է միւսին տեղ (Հմմտ. Դատ. Զ. 19 եւ Ծննդ. ԼԵ. 4): Կամ իրարու հետ շփոթուած են կաղնի, բեւեկնի, նշդարի, լօրի ծառերը՝ գըրչութեան նմանութեան պատճառով:

Չեմ կրնար վճռել թէ Հր. Աճառեան կրնա՞ր ֆընտըխ թարգմանել Եսայիի յիշատակած ծառանունը:

Նոյն շփոթութիւնը Փաւստոս Բիւզանդացիի պատմութեան մէջ, ուր գործածուած է նոյն կաղին բառը (Գ. 8): Հրատարակիչները (Վենետիկեան) դիտել կուտան թէ կաղինը կաղնի գրուած է այլ օրինակի մը մէջ,— երանի թէ պահէին վերջին բառաձեւը: Աշխարհաբարի վերածողն ալ (Ստ. Մալխասեան) պահեր է կաղին բառաձեւը: Ապահովաբար հետեւելով Հայերուն, Լանկլուա կը գրէ ... նուազեթիէ՝ Փաւստոսի թարգմանութեան մէջ:

Արդ, այստեղ եւս գործ չունի կաղինը,— Խոսրովի անտառը, որ այսօր եւս գոյութիւն ունի եւ կը պահպանուի այդ անուամբ, ֆընտըխ տնկելո՞վ էր որ ըստեղծ կ'ուզէր դարձնել Հայոց թագաւորը: Այդ կաղնեստանը Փաւստոս կ'անուանէ կաղիններու մայրի,— այս բառը կը նշանակէ անտառ, ուրեմն կաղիններու անտառ: Նոյն այս բառն է, որ ժողովրդական բարբառի մէջ դարձած է մէրի, եւ այս ձեւով է որ գործածած է Գամառ – Քաթիպա՝ իր ծանօթ երգին մէջ.

Արի՛, իմ սոխակ, թող պարտէզ, մէրին:

Մեր երգարանները կը գրեն «թող պարտէզ մերին», կարծելով թէ կը նշանակէ «մեր պարտէզը»,— ո՛չ, ուղիղ նըշանակութիւնն է «թո՛ղ պարտէզ եւ անտառ»:

Եւ վերջապէս կաղինը կը գտնենք կիւրեղ Երուսաղիմացիի գործին մէջ (Կոչումն Ընծայութեան, տպ. Վիէննա, էջ 227),— այստեղ «արքայկաղին» ձեւով: Ահաւասիկ վկայութիւնը .— (Ահարոնի գաւազանը), «Բշտեալն, եւ անպտուղն, եւ անկեղեւն, եւ ցամաքն բուսաւ, եւ ոստս արձակեաց, եւ պտուղ երեր վաղվաղակի արքայկաղին»:

Արդ, Աստուածաշունչ Մատեանը կը վկայէ թէ Ահարոնի կեղեւազրկուած ու չորցած գաւազանը, որ ծաղկեցաւ, «ընկո՛յզ» տուաւ կը գրէ մեր գրաբարը (Թիւք Թուոց, ԺԷ. 8), ինչպէս յունարէնը, իսկ աշխարհաբարը, անգլերէնը, գերմաներէնը, եբրայերէնը, ինչպէս Օսթերվալտ, Զատոկ Քան, Քրամփոն կը գրեն «նուշ»:

Հետեւաբար այստեղ եւս արքայակաղինը չի կրնար ըլլալ ֆընտըխ: Արդէն այս բառը թարգմանութիւն է յունարէնէ, — քարիոն վասիլիքոն, արքայական ընկոյզ, պարզապէս ընկուզենի:

Դաւիթ Անյաղթ եւս կը գրէ «կաղին արքայական» (տպ. Վենետիկ, էջ 20), ծաղկեալ գաւազանի պատմութեան առթիւ, որ յունական է ծագումով:

Ոմանք վայրի կաղնի կ'ըսեն եւ կը հասկնան Թուրքերէն մէշէ ծառը, իսկ ընտանի կաղնի կ'ըսեն եւ կը հասկնան Թուրքերէն ֆընտըխի ծառ:

Այս վերջին նշանակութեամբ՝ կաղնին կամ կաղինը անծանօթ էր ոչ միայն Եր-

ԱՌԱԻՕՏԵԱՆ — ՇԵՓՈՐ —

Բ.

— Կը ճանչնա՛մ, ընդմիջեց սպան, նորէն ի՞նչ ըրաւ:

Սովորականէն տարբեր տրամութիւն մը կար երեկոյեան ղօղանջին մէջ: Կարծես թէ զանգակատունը երկչոտութեամբ կուլար իր մէկ անդարձ աղաւնին:

Մօր մը պէս ղօղանջը կը դառնար թաղէ թաղ, երեք լեզուով տեղեկութիւն կը ժողվէր, ու յետոյ յուսահատ՝ կը նուաղէր: Կը կանչէր, նորէն կը կանչէր ագաւնին ու կուլար դառնօրէն:

— Հաւատքի՛ս քֆրեց, ըսաւ Աւետիս:

.

Ֆախրի պէյ այնքան բրտօրէն բացաւ դեղարանին դուռը, որ ցուցափեղկին մէջի զմոսուած սկիւռը վար ինկաւ: Աղաւնիին սիրտը թունդ էր ելած: Ֆախրի պէյ աղջկան հարցուց անձկութեամբ:

— Ո՞ւր է Արթաքի էֆէնտին: Շո՛ւտ, շո՛ւտ, կանչէ Արթաքի էֆէնտին:

Դեղարան կը մտնէին նաեւ զինուորներ: Անոնցմէ մէկը Աւետիսն էր: Երբոր Աղաւնի իր նշանածը այդ վիճակին մէջ տեսաւ, աղեկտուր ճիչ մը արձակեց ու նուաղեցաւ:

– Ի զուր սպան ջանաց ցնցել ու արթընցնել գետինը փռուած աղջիկը: Զգաց որ այդ բանը ժամանակի կարօտ է եւ ինք ըսաւ ատեն չունէր կորսնցնելիք: Փողոց նետուեցաւ ու պոռաց դեղագործին անունը: Շուկան որ երեկոյեան պատճառաւ քիչ մը ոգեւորութիւն ստացած էր, յուզուած է արդէն: Կը վազվզեն դրացի խանութպանները, «Արթաքի էֆէնտի՛» պոռալով: Գտան զայն Լիզօյին սրճարանը ուր թուղթ կը խաղար: Իրեն երկու բառով բացատրեցին պատահածը: Աւետիս՝ ենթասպային բացակայութենէն օգտուելով միսի կտոր մը նետած էր բերանը. բայց կոկորդը մնացած էր ան՝ երբոր փորձած էր կլլել, Ֆախրի պէյի յանկարծական վերադարձին պատճառաւ:

Երկու զինուորներ անհուն դժուարութիւններով կը զսպեն Աւետիսը: Աւելի ճիչդը՝ կը ջանան զսպել: Աւետիս կը խեղդուի: Կը ճանկէ, կը գալարուի, կը մեռնի: Աչքերն ու լեզուն դուրս են ինկած, վիզին երակները ուռած են զարհուրելիօրէն եւ չատ վախնալիք գոյն մը առած է իր դէմքը: Կը մեռնի:

— Ձեմ տեսնար կոր, ըսաւ Արթաքի էֆէնտի. լոյսին առջեւ քաշեցէք սա...

Իր ծունկերուն վրայ ինկած հայ զինուորը քաշկռտեցին: Սպան անոր գլուխը անշարժացուց նորէն, բայց դեղագործը այս անգամ ալ չյաջողեցաւ: Կը սահէր գործիքը: Մկրատի նմանող երկարավիզ իր աքծանը երբ որ չորրորդ անգամ ըլլալով մխրճեց կոկորդին մէջ, կրցաւ բռնել միսը: Զգուշութեամբ քաշեց զայն ըսելով — «հոս եկուր, հոս եկուր նայի՛մ»: Երբոր միսը «հոս կուգար», Աւետիսին համար կարծէք արե՛ւ, արե՛ւ, արե՛ւ կը ծագէր:

Արթաքի էֆէնտի նայեցաւ իր աքծանէն կախուող միսին, յետոյ նայեցաւ Աւետիսին ու ըսաւ:

— Ջի՛ւչ... ա՛ւանակ:

Անմիջապէս որ վերցած էր թեւերու կաշկանդումը, Աւետիս ինկած էր գետնի քարերուն վրայ: Կը շնչէր կուշտ ու կուռ եւ կը ժպտէր երանութեամբ: Կիսի հարուածներով զինքը ոտքի հանեց ենթասպան ու դուրս շպրտեց դեղարանէն:

Դրան առջեւ խմբուած բազմութիւնը ճամբայ բացաւ զինուորներու փոքրիկ խումբին, եւ ամէն ոք ակնարկով հետեւեցաւ Հայուն: Բացորոշ է թէ ոսկորները կոտրելու աստիճան պիտի ծեծեն Աւետիսը: Ոչ ոք կը մեղադրէր զայն: Ներկաները, բոլորն ալ առաւել կամ նըւազ անօթիներ, կ'արդարացնէին անշուշտ խոհարարին արարքը և ծերուկ կին մը կ'ըսէր՝ արցունք մը սրբելով .. «հա՛ անօթութիւնը ի՞նչ ընել չիտար»: Շատեր կ'երթային լուրը տարածել, արդէն իսկ չափազանցելով միսին մեծութիւնը: Այս բոլորին մէջ մէկ հոգի մը միայն ուշադրութիւնը ունեցաւ շնորհաւորելու Արթաքի էֆէնտի Ինճէյեանը իր մեծ ճարտարութեանը համար — Բենիկը:

– Արթաքի էֆէնտի դեղարանին դուռը գոցեց, ամէն մարդ դուրս ընելէ յետոյ եւ զարմացաւ՝ սեղանին վրայ տեսնելով խաղի թուղթեր: Իր աճապարանքին մէջ հետն էր բերած զանոնք: Ըսաւ. «ամէն մեղքիս՝ երկու հատ ալ պէյ ունէի»:

Երբոր դեղագործը դէպի աղբաման կ'երթար աղտոտ միսը նետելու համար, նըրբանցքին առջեւ դէմ դէմի եկաւ Աղաւնիին հետ որ սաստիկ տժգոյն էր դեռ: Աղաւնի նայեցաւ աքծանէն կախուող կարմիր միսին ու բացագանչեց լեզապատառ.

— Աւօյի՜ս լեզո՛ւն... Աւօյի՜ս լեզո՛ւն..

Արթաքի էֆէնտին ատեն չունեցաւ «լեզու չէ» ըսելու: Երկրորդ անգամ ըլլալով նուաղած էր Աղաւնի:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(6 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ»

Անցեալն է Ս. Վրացեանի այս երրորդ հատորը։ Նախորդներուն նման կը բովանդակէ՝ «Դէպքեր, դէմքեր եւ ապրումներ»։

Վերջին յիսնամեակին եւ յատկապէս Սփիւռքի մէջ մշակուեցաւ յուշագրութեան սեռը, բազմաթիւ մտաւորականներու, յեղափոխական անցեալով հարուստ մարտիկներու եւ ազգային – կուսակցական գործիչներու կողմէ։

Աշխարհաստան դէպքերու ականատես մեծ ու փոքր լուսաւոր դէմքեր՝ թուղթին յանձնեցին եւ այս ձեւով ընդմիշտ վերապրեցան փառնակէն փրկեցին մեր վերջին շրջանի պատմութեան մեծ ու փոքր իրադարձութիւններուն մէկ կարեւոր մասը։ Ներկայացուցին դէմքեր եւ դէպքեր։

Անառարկելի է, որ նմանօրինակ յուշագրութիւնները իբրեւ առաջնակարգ աղբիւր ծառայած են ու մանաւանդ պիտի ծառայեն, երբ ձեռնարկուի գլուխ հանել պատմագրութիւնը մեր վերջին ժամանակաշրջանին։

Ս. Վրացեանի «Կեանքի ուղիներով»ի շարքը կրկնակ արժէք մը կը ներկայացնէ։ Նախ՝ հեղինակը կը պատկանի այն սերունդին, որ ապրեցաւ եւ գործեց մեր ժամանակակից պատմութեան ամէնէն բախտորոշ օրերուն։ Երկրորդ՝ հեղինակը եղած է պատասխանատու դիրքերու վրայ, ականատես եւ ականջալուր կարեւոր շարժումներու, գործերու եւ իրադարձութիւններու, ազգային եւ միջազգային կրկնակ միջավայրերու մէջ։ Վերջապէս, Ս. Վրացեանի յուշագրութիւնը, շնորհիւ իր պատմելու, երեւոյթներն ու դէմքերը իրենց հիմնական, կարեւոր գիծերով ու մանաւանդ. գրչի սեղմ տողերով ներկայացնելու շնորհքին, պիտի մնայ այդ սեռին պատկանող լաւագոյն եւ մնայուն գործերուն կարգին։

Այս հատորը կ'ընդգրկէ հեղինակին 1914էն 17ի ժամանակաշրջանի կեանքը, որու ընթացքին պատասխանատու պաշտօններ վարած է ազգային, կուսակցական բազմաթիւ մարմիններու մէջ։ Միշտ՝ իբրեւ գործօն ու կեդրոնական դէմք։

1914ին կը պայթի առաջին համաշխարհային պատերազմը, որուն հետեւանքները յատկապէս աղետալի կը դառնան Հայութեան համար։ Ռուսերին առաջին պայթումով եւ Թուրք կառավարութեան վարած հակահայ քաղաքականութեան հետեւանքով, կովկասահայութեան մէջ օրակարգի հրատապ հարց կը դառնայ հայ կամաւորական գունդերու կազմութիւնը։

«Կեանքի ուղիներով»ի այս հատորին առանցքը կարելի է նկատել հայ կամաւորական շարժումը, որ եւէ մէկ կողմէ արդիւնք էր ներքին բնախօսական ազդակներու, միւս կողմէ հրահրուեցաւ եւ քաջալերուեցաւ ռուս ցարական կառավարութեան կողմէ։ Անգամ մը եւս կը կրկնուէր Ներսէս Աշտարակեցիի ժամանակաշրջանը յիշեցնող եւ գրեթէ յար եւ նման պայմաններ ու պարագաներ ունեցող դէպքերը։ Ռուսիա անհրաժեշտ կը դտնէր Հայութեան օժանդակութիւնը ու առանց վարանումի շռայլօրէն կը խոստանար ամբողջական ազատ Հայաստան մը՝ Պետերբուրգի հովանաւորութեան ներքեւ։— «Այժմ փոխարքայ կոմս ու կոմսուհի, զինուորական եւ քաղաքական իշխանութիւն «հետաքրքրւում» էին հայկական գործերով եւ քաջալերում Հայերի կամաւորական տրամադրութիւնները, հրահրում էին Հայերի ռուսասիրութեան մաքերը»։

Քիչ անց, սակայն, երեւան կուգայ ռուս կառավարութեան հարազատ դիմագիծը։ Թրքահայաստանի մէկ կարեւոր մասը գրաւուած էր Ռուսերու կողմէ, ու այլեւս հարկ չկար Հայերու օժանդակութեան։ Այժմ՝ (1916ին) Թիֆլիսի մէջ բազմած էր նոր փոխարքայ մը՝ իշխան Նիքոլայ Նիքոլայեւիչ։— «Այժմ անհայ Հայաստանի համար ծրագրւում էր Եփրատեան եւ Տիգրիսեան կողախութիւն, Ռիզէի եւ Տրապիզոնի ծովեզերքը բաժանւում էր մասերի ռուս ազնուականութեան ամառանոցների համար. հաստատւում էր Զօր. Պէշկովի ընդհանուր նահանգապետութիւն եւ Հայաստանի Աւտոնոմիայի (ինքնավարութեան) ջատագով Սազանովը ստորագրում էր Հայաստանի բաժանման համաձայնութիւնը դաշնակից Անգլիայի եւ Ֆրանսայի հետ՝ Հայերին ողորմածաբար շնորհելով եկեղեցական ինքնավարութիւն»։

Այսպէս, յօդս կը ցնդին Ռուսաստանի հովանաւորութեան ներքեւ Թրքահայաստանի վեց նահանգներու եւ Կիլիկիոյ ինքնավարութեան յոյսերը։

Դէպքերու եւ թուականներու յաջորդականութեամբ, Ս. Վրացեանի յուշերը կ'ընթանան մինչեւ 1917 Փետրուար 28, երբ անսպասելի կերպով կը ծագի Ռուսական մեծ յեղափոխութիւնը։ Ցարի եւ անոր վարչակարգի տապալումով կը բացուին նոր հորիզոններ, ոմանց համար յուսատու, իսկ այլոց՝ մռայլ։ Բռնակալութիւն ճաշակած ժողովուրդը եւ ընկերվարական ու ժողովրդավարական սկզբունքներով առաջնորդուող մտաւորականութիւնը, բնականաբար, ջերմօրէն կը դիմաւորէ նոր կարգ ու սարքը. «Ամէնքը ուրախ էին, հրճուանքի մէջ, երջանիկ»։ Այնուամենայնիւ, դէպքերը, ինչպէս դիտել կուտայ Վրացեան, եկան փաստելու Ռոստոմի սեւ նախատեսութիւնը, — «Ուրախանո՞ւմ էք, իմ սիրտը լալիս է... Չէք հասկանում՝ ի՞նչ է տեղի ունենում, պատերազմի ժամանակ յեղափոխութի՞ւն — այդ մահ է հայ ժողովրդի համար...»։

Ու արդարեւ, Հոկտեմբերի վերջերը, երբ բովանդակ Ռուսաստան կը սպասէր Սահմանադիր Ժողովի մը գումարումին, բոլշեւիկները կը տապալեն Ժամանակաւոր կառավարութիւնը եւ կը հաստատեն ծանօթ վարչակարգը։

Պատմութիւնը ծանօթ է բոլորին։ Քաոս ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ։ Սանձարձակ արհնահեղութիւն։ «Դէպի տուն» կոչին անսացող ռուս զինուորներու խելացնոր յետ դարձը ռազմաճակատէն։ Քայքայում նաեւ՝ ռուսեւթուրք ռազմաճակատի։ Թրքական յառաջխաղացում եւ մեր ազգային երազներու յօդս ցնդում.

— Փշի՜է, ինչպէս կ'ըսէ Ս. Վրացեան։

Ս. Վրացեանի յուշագրութիւնը հարուստ է նաեւ դէմքերու ներկայացումով։ Ու հակառակ անոր, որ իր նպատակը փիլիսոփայելէ աւելի եղած է փաստերն ու իրողութիւնները արձանագրել, որքան հնար է, իրենց հարազատ չոր գիծերուն մէջ, այնուամենայնիւ, Ս. Վրացեան իբրեւ դէպքերու ականատես եւ իբրեւ փորձ գործիչ յաջողած է վերլուծել դէմքերը, գրչի սեղմ, բայց յստակ գիծերով ներկայացնել այս կամ այն երեւոյթին, քաղաքական կամ ազգային իրադարձութեան ներքին եւ արտաքին դրդապատճառները։

Ցատկապէս կարգ մը գլուխներու մէջ, շատ յաջող բովանդակութեամբ կը ներկայացնէ Անդրկովկասի երեք ժողովուրդներու՝ Հայերու, Վրացիներու եւ Ազերիներու ազգային, տնտեսական, քաղաքական, ինչպէս եւ անոնց յարաբերութիւններու պատկերը։

Գործիչները, եղեր են անոնք հայ թէ օտար, Ս. Վրացեանի գրչին տակ երեւան կուգան իրենց հարազատ դիմագիծերով։ Արդարեւ, «Կեանքի ուղիներով»ի հեղինակը օժտուած է դիտելու կարողութեամբ, որուն շնորհիւ սեղմ ու հատու տողերով, ու շատ անգամ խօսակցական ձեւին տակ, մեր աչքին առջեւ կը պարզուին մարդիկ՝ իրենց տեսակէտներով, համոզումներով եւ մանաւանդ՝ իրենց հարազատ նկարագրով։

Ներկայ հատորը ունի երկրորդ բաժին մը, ուր 12 առանձին խորագիրներով ներկայացուած են առաւելաբար դէմքեր։ Նաեւ դէպքեր միշտ յուշերու ձեւով։

Շնորհիւ իր հաճելի գրելակերպին, դէմքերու հոգերանութիւնը եւ անոնց նկարագիրը իրապաշտ գոյներով ներկայացնելու յատկութեան ու վերջապէս, միտքեր, տեսակէտներ եւ իրադարձութիւններ սեղմ այլ յստակ պատկերացնելու իր ձիրքին, Ս. Վրացեանի յատկապէս այս բաժինը կը կարդացուի գրական վայելքով մը։

Առանձնապէս հատու է Ս. Վրացեանի հիւմըրը, որուն շնորհիւ ամէնէն ողբերական պահերին իսկ կը գտնուին վայելուչ հանդերձանք մը։

Մեր կեանքին դաժան պայմաններուն բերումով, շատ անգամ, գրականութեան ասպարէզին մէջ անուն շինելու սահմանուած անձեր, այս ու այն պատճառով նուիրուած են տարբեր ասպարէզներու։

Այսպիսիները՝ գրականութեան սեռին նուիրուած են կողմնակի անցքերով, երբեմն՝ անդիտակցաբար ու նաեւ շատ անգամ՝ «պարապ վախտի խաղալիք» կարծուած գործեր հանրութեան յանձնելով։

Այս պարագային մէջ կը գտնուի «Կեանքի ուղիներով»ի շարքին հեղինակը։

Արդարեւ, նախորդ զոյգ հատորներուն յաջորդող Ս. Վրացեանի յուշերուն այս երրորդ հատորը վկայութիւն մըն է հեղինակին գրական յատկութիւններուն, ու նաեւ՝ սերունդի մը պատուաբեր կոփիլ ձիգին, անսահման նուիրումին ու վերջապէս հայրենանուէր աշխատանքին։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) «Կեանքի ուղիներով», Գ. հատոր, հեղ. Ս. Վրացեան, հր. Պէյրութ, 1963։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ցառաջիկայ Հոկտեմբեր 23ին, Ռոռվոյմառ կալըրին մէջ տեղի կ'ունենայ Սոնիա Աղճայեան – Հաուխի ցուցահանդէսին բացումը։ Արուեստագիտուհին ծանօթ է մասնաւորաբար Լիբանահայութեան եւ բազմաթիւ ցուցահանդէսներ տուած է Պէյրութի մէջ։ Իր գործերը ոռոնք կազմուած են գլխաւորաբար մեռած բնութիւններէ եւ տեսարաններէ ցուցադրած է նաեւ Նիւ Եորքի (1957) եւ Լոնտոնի (1962) լաւագոյն սրահներուն մէջ։ Առաջին անգամն է որ արուեստներու մայրաքաղաքը՝ Փարիզ առիթը կ'ունենայ ծանօթանալու Սոնիա Հաուխի արուեստին որ ամէն բանէ առաջ Սէր կ'արտայայտէ՝ կեանքի սէր, բարութեան սէր, գեղեցկութեան սէր։

բայեցիններուն, այլ եւ Եգիպտացիներուն,— ոմանք կ'առարկեն, սակայն, թէ հավարայի պեղումներուն ընթացքին կաղին գտնուած է դամբարաններու մէջ եւ ղպտիներու մէկ բուսանունը, փանբոքի, կը համարին մայրը արաբերէն պունտուկ բառին (Լոռէ, Փարաւոնեան Ֆլորա, էջ 45), բայց Վիքթոր Ժոռէ կը հաստատէ թէ բառը եւ պտուղը Եգիպտոս գաղթած են յունական աշխարհէն (Բոյսերը հնագոյն պատմութեան մէջ եւ Միջին դարուն, Ա. հատոր, էջ 137)։

Այսպէս կամ այնպէս, հայ լեզուն ունի իր բնիկ բառը, — կաղին (նուազէթ, ֆընտըխ), ու պէտք չունի գործածելու տկողին կամ տխիլ տխուր բառերը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Կարելի է որ սիրահարուած ըլլամ։ Բայց եթէ օր մը այդ բանը պիտի ըսեմ ձեզ, այսօր չէ։

— Աւելի աղէկ պիտի ընէք եթէ բնաւ չըսէք։

— Ինչո՞ւ։

— Վասնզի այդ խոստովանութենէն երկու բան կրնայ առաջ գալ։

— Ի՞նչ։

— Կամ պիտի ընդունիմ ձեր սէրը, ու այն ատեն պիտի վշտանաք ինծի դէմ, եւ կամ պիտի ընդունիմ։ Այն ատեն պիտի ունենաք տխուր սիրուհի մը, ջղային, հիւանդ, տխուր կին մը, կամ այնպիսի կին մը, որուն զուարթութիւնը վիշտէ աւելի տխուր է, արիւն թքնող եւ տարին հարիւր հազար ֆրանք ծախսող կին մը։ Դուքսին պէս մեծահարուստ ծերունիի մը համար կարեւորութիւն չունի ասիկա, բայց ձեզի պէս երիտասարդի մը համար անտանելի է եւ ապացոյցն ալ սա է որ իմ ունեցած բոլոր երիտասարդ սիրողներս շատ շուտով բաժնուած են ինծմէ։

Պատասխան չէի տար։ Մտիկ կ'ընէի։ Այս անկեղծութիւնը, որ գրեթէ խոստովանութիւն մըն էր, այս վշտալի կեանքը, զոր կ'ընդնշմարէի գայն ծածկող ոսկեզօծ քօղին տակ, եւ որուն իրականութենէն հէք աղջիկը կը խուսափէր շուայտութեան, գինովութեան եւ անքնութեան մատնուելով, այս ամէնը այնպիսի տպաւորութիւն մը կ'ընէին վրաս որ խօսք մը չէի կրնար գտնել։

— Օն, շարունակեց Մարկրիթ, տղայական խօսքեր կ'ընենք։ Ձեռքերնիդ տուէք ինծի եւ ճաշասրահ երթանք։ Մեր բացակայութիւնը անհասկնալի պիտի երեւայ։

— Դուք գացէք, եթէ կ'ուզէք, բայց թոյլ տուէք ինծի որ հոս մնամ։

— Ինչո՞ւ։

— Բայց, դժբախտ տղայ, Տիկին Տ..ի բառը պիտի ըսեմ ձեզ, ուրեմն շատ հարուստ էք։ Բայց չէ՞ք գիտեր թէ ամիսը վեց – եօթը հազար ֆրանք կը ծախսեմ եւ այս ծախքն անհրաժեշտ եղած է իմ կեանքիս, չէ՞ք գիտեր, հէք բարեկամ, թէ քիչ ժամանակի մէջ մոխիրի վրայ պիտի նստեցնեմ ձեզ եւ ձեր ընտանիքը պիտի պատժէ ձեզ, ինծի պէս աղջկան մը հետ ապրիլը սորվեցնելու համար ձեզի։ Ձիս սիրեցէք մտերիմ բարեկամի մը պէս, բայց ոչ ուրիշ կերպով, զիս տեսնելու եկէք, կը խնդանք, կը խօսինք, բայց իմ արժէքս մի չափազանցէք, վասնզի մեծ բան մը չեմ արժեր։ Դուք բարեսիրտ էք, սիրուելու պէտք ունիք, շատ երիտասարդ եւ շատ զգայուն էք եւ չէք կրնար մեր ընկերութեան մէջ ապրիլ։ Ամուսնացեալ կնոջ մը հետ յարաբերութիւն հաստատեցէք։ Կը տեսնէք թէ բարի աղջիկ մըն եմ եւ անկեղծօրէն կը խօսիմ ձեզի հետ։

— Է՛, ի՞նչ կ'ընէք հոդ, պոռաց Բրիւտանս, որուն գալը չէինք լսած եւ որ դըրանը սեմին վրայ երեւցաւ մազերը կիսովին թափթփած եւ շրջազգեստը բաց։

Այս անկարգութեան մէջ Կասթոնի մատը տեսայ։

— Լուրջ բաներու վրայ կը խօսինք, ըսաւ Մարկրիթ, քիչ մը հանգիստ թողուցէք մեզ. հիմա կուգանք։

— Աղէկ, աղէկ, խօսեցէք. տղաքս, ըսաւ Բրիւտանս երթալով եւ դուռը գոցելով, կարծես այս վերջին խօսքերը շեշտելու համար։

— Ուրեմն որոշուեցաւ, աւելցուց Մարկրիթ երբ առանձին մնացինք, ալ պիտի չսիրէք զիս։

— Այս քաղաքէն պիտի մեկնիմ։

— Գործը այդ աստիճանին եկա՞ծ է։

— Շատ առաջ գացած ըլլալով անկարելի է որ ետ քաշուէի, եւ արդէն այս աղջիկը կը վրդովէր զիս։ Զուարթութեան, տխրութեան, անբծութեան եւ պոռնիկութեան այս խառնուրդը, նոյնիսկ հիւանդութիւնը, որ անոր տպաւորութիւններուն զգայնութիւնը եւ ջիղերուն դիւրագրգռութիւնը կ'աւելցնէր, ինծի կը հասկցնէին որ եթէ առաջին անգամուն իշխանութիւն մը չունենայի այս մոռացկոտ ու թեթեւամիտ բնութեան վրայ, անիկա կորսուած էր ինծի համար։

— Ուրեմն ձեր ըսածները լո՞ւրջ էն։

— Շատ լուրջ։

— Բայց ինչո՞ւ աւելի կանուխ չըսիք ինծի։

— Ե՞րբ ըսէի։

— Օփերա Քոմիքի մէջ ինծի ներկայացուելնուդ յաջորդ օրը։

— Կարծեմ թէ դէշ ընդունելութիւն պիտի ընէիք ինծի, եթէ ձեզ տեսնելու գայի։

— Ինչո՞ւ։

— Վասնզի առջի օրը ծիծաղելի եղած էի։

— Ատիկա ճիշդ է։ Սակայն այդ միջոցին արդէն կը սիրէիք զիս, այնպէս չէ՞։

— Այո։

(Շար.)

ՎԻԷՆ.— Պ. Արտաշէս Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Համբ. Զաքարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սրմաքէշեան եւ զաւակները (Ալֆորվիլ), Տիկին Երանիկ Օվանովիք, Պ. Օննիկ Օվանովիք, Այրի Տիկին Լուսին Յակոբովիչ եւ զաւակները (Արժանթէն), Այրի Տիկին Եփրաս Օվանովիք եւ զաւակները (Պուլկարիա), Պ. Ստեփան Զաքարեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Ագնիւ Թարագճեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Զիլինկիրեան եւ զաւակները (Ռոման) եւ Արտաշէս Գահեան (Պուլկարիա) սրտի ցաւով կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց տիկնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿ. ՆԱԶԻԿ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Օվանովիք)

ցաւակսկիծ եւ անակնկալ մահը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Երկուշաբթի օր, 21 Հոկտեմբեր, ժամը 4ին: Հաւաքավայր Վիէնի գերեզմանատունը:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի վերջնական փոփոխութեանց համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին կցել անպայման հին հասցէն, (ի հարկին թերթին պանտը) եւ 3 ֆրանքի դրոշմաթուղթ:

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ
ՈՒՆԿՆԴԻՐՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ընդառաջելով եղած դիմումներուն, այսուհետեւ, Եւրոպայի երկիրներուն մէջ ապրող Հայութեան համար հաղորդումները կը տրուին շաբաթը մէկ անգամ, միայն Կիրակի օրերը, Փարիզի ժամով առաւօտեան ժամը 9.30էն մինչեւ 10.30, մէկ ժամ տեւողութեամբ, հետեւեալ ալիքներով.— կարճ ալիք 30.96, 25.45, 25.36 եւ 19.65 մեթրի վրայ:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Յ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ
ԱՐԵՒԱԾԱԳԻՆ ԱՌԱՋ

Երեւանի Սթիւտիոներուն մէջ պատրաստուած նորագոյն ֆիլմը:

Քաղուած՝ ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ գործէն
(Սենարիօ՝ Ս. Յարութիւնեան եւ Ա. Ղապալեան):
(Բեմադրիչ՝ Գր Մելիք Աւագեան):

Գլխաւոր դերակատարներ՝ Հրաչեայ Ներսիսեան, Ջանիբէկեան եւ ուրիշներ:
Ինչպէս նաեւ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ՝
Այս Երեքշաբթի ժամը 20.30ին,

CINEMA LE DAUPHIN
65 bis, Rue Lafayette — Métro Cadet
Տոմսերը՝ սովորական հասցէներուն:

Գիները՝ 3 եւ 5 փրանք

— E X P O S I T I O N —

ՍՈՆԻԱ ԱՂՃԱՅԵԱՆ

Բացում, Չորեքշաբթի Հոկտ. 23
ժամը 17
Հոկտեմբեր 27էն Նոյեմբեր 6
ամէն օր ժամը 11էն 12 եւ 15էն 19
(Բացի Կիրակի եւ Երկուշաբթի առաւօտ)

GALERIE ROR VOLMAR
58, RUE DE BOURGOGNE
(Métro : VARENNE)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ, 6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ

PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Խօսք՝ Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Մեներգ՝ ՏԻԿ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՄԱՔԻՆԱՃԵԱՆ, քառեակ՝ ղեկավարութեամբ՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, արտասանութիւն՝ Օր. ԷԼԻԱՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ:

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ ղեկավարութեամբ ՔԷՕՇԿԵՐԵԱՆԻ, Իսիի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ:

Խօսնակ՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին: Մուտք՝ 5 փրանք

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փա րիզի մասնաճիւղին կողմէ

Կիրակի, Նոյեմբեր 3, ժամը 16էն 24

HOTEL LUTETIA

43, BLD. RASPAIL (Métro : Sèvres-Babylone)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը
Զանազան անակնկալներ
Գեղարուեստական նոր բաժին
Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres Attractions Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77-73:

Խիստ կարեւոր.— Ապահովուած սեղաններըը կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20 Մուտք 10 Ֆր.

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:



ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին

27 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, Սալ Մոլիէրի մէջ
18, QUAI DE BONDY

Կը բանախօսէ.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական նոխ յայտագիր

Մեներգ.— Օր. Անժէլ Կարապետեան, Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Տըրնիզ Աւետիսեանի:

Դաշնակ.— Օր. Իրմա Պօղոսեան:

Մենապար.— Տիկին Աւլէթ Կորիզեան (մարզարեան):

Արտասանութիւն.— Օր. Շ. Ղազարեան

Ջութակ.— Պ. Յ. Պէրպէրեան:

Հայկական եւ հունգարական պարեր

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Արծիւ պարախումբի կողմէ:

Կենդանի պատկեր

Ֆր. Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը ներկայացնող

Խօսնակ՝ ՏԻԿԻՆ Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահմանի՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 22 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

…ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9840

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9840

…ՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ALEXANDER DOUGLAS-HOME

ԱՆԳԼԻՈՅ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

…պար է ձենթըլմէնին՝ այնպէս ինչ – …կը համկնան Անգլիացիները : Արդա– …այս նոր վարչապետը սերած է ալ – …կան տոհմէ մը եւ իր կեանքի ըն – …քին լրացուցած է բոլոր պայման – …որոնք կը պատրաստեն բրիտանա– …ձենթըլմէնին դասական տիպարը : …ատակ իր ուղղագրական ձեւին, …պետին անունը կ'արտասանուի …մ փոխանակ Հոմի : Պատճառը պէտք …փնտռել անգլիական լեզուի արտա – …ական մէկ քմահաճ յատկութեան …, այլ ընդհակառակն պէտք է երթալ …ե 1513, գտնելու համար թէ ուրկէ …է այդ ինքնատիպ ձեւը : Արդարեւ, …պետին նախնիքները Սկովտացի է– …Անոնցմէ մէկը կը կռուէր նոյնիսկ …ացիներուն դէմ : 1513ին ընտանի – …մեծը, կռիւներու ընթացքին՝ համա– …ու համար իրենները, կը պոռար …, Հոմ» , բայց անոնք սխալ հաս – …ով փոխանակ աւելի ուժգնօրէն …ու, … տուն կ'երթային, այդպէս …անելով տրուած յորդորները : …է, կ'ըսեն, պատճառը արտասանա – …նոր ձեւ մը տալու անունին, եւ նման …մացութեանց առաջքն առնելու հա– …, վերջնապէս, Սկովտացի ընտանիքը …եր որ ցմիշտ իր անունը պիտի …ուէր Հիում :

…քսանտր Տըկլաս Հիում ծնած է …ին : Ցաճախած է Իթըն եւ Օքսֆորտ …ղաքական ասպարէզ մտած է 1931– …:

…ԺԸ. դարուն կրնար վարչապետ ըլ– …նման տիպար մը երեւուն տարեկան …, բայց այժմ այնպէս ինչպէս որ …յարմար չի թուիր կեանքի պայ– …ն համար» : Այս ձեւով է որ Սէրիլ …կը գնահատէ իր երբեմնի դա – …երը :

…մէկ բան կը պատրաստէր Լորտ …այս պաշտօնին, եթէ նկատի չառ– …իր ծնունդը : Իր ընտանիքը, ինչպէս …, ամէնէն հիներէն է եւ ամէնէն …ուններէն : Ազնուականութիւն ըս – …ած են ԺԳ. դարուն : Դար մը ետք , …մը կ'ամուսնանայ Տըկլասի մը …եւ Տըկլաս – Հիումերը, մեծահա – …հողատէրեր, կը դառնան Ցակոբ …նախընտրեալները : Ցետագային ըն – …քին մէջ կարելի է գտնել դեսպան – …, Անգլիացիներէն պարտուած զօրա – …մը, քանի մը գլխատուածներ եւն. : …ք (այսպէս կը կոչեն իր մտերիմ – …) կ'ամուսնանայ Իթընի իր տնօրէ – …աղջկան հետ եւ կ'ունենայ չորս զա – …եր : Երեքը աղջիկ (մէկը ամուսնա – …) եւ մէկ տղայ որ պիտի ժառանգէ …ած տիտղոսը :

…1931ին է որ իր շրջանին կողմէ պահ– …ական երեսփոխան կ'ընտրուի , …ց 1945ին տեղւոյն կայսրանապետը …պահպանողական մը — ձեռքէն …նէ իր աթոռը, զոր կը վերադառնէ …ին :

…գլխաւոր «Թերութիւնը» կը նկատ– …«Միւնիխեան մը» ըլլալը : Արդարեւ …քարտուղար Չեմպըրլէնի, ընկերացած …վարչապետին մինչեւ Միւնիխ , որ …ն ի վեր դարձած է քաղաք մը նը – …ելէ , խորհրդանիշը դառնալու …քաղաքական մտայնութեան մը : …նոր վարչապետը , միշտ հաւա– …մնացած է այդ մտայնութեան եւ …ած է Միւնիխի համաձայնա – …: Իր համոզումն է որ կարելի պիտի …պատերազմի մղել Անգլիացիները …ն՝ եթէ անոնք գգացած չըլլային թէ …ն կարելի զիջումներուն սահմանը …էին :

Չըչիլ միշտ անգլխացած է այս վայե– լուչ մարդը, որ եղած է Սկովտիոյ գոր– ծերու նախարար եւ իր պետական քար – տուղարը Արտաքին Նախարարութեան մէջ :

1960ին մեծ անակնկալ մըն էր իր նը– շանակումը իբրեւ Արտաքին Նախարար : Ոմանք կը վրդովին, բայց Մաքմիլըն պէտք ունի այս մարդուն, որ ամէն ե – րաշխաւորութիւն կուտայ կուսակցու – թեան աջ թեւին եւ զոր իր ձեռքին մէջ կ'ուզէ ունենալ : Բայց Հիում երբեք ան – շուք ենթասպայ մը չէ եղած : Հակա – խորհրդային իր ճառերը բուռն են միշտ : Մարքսի եւ Լենինի ընթերցումը տակն ու վրայ ըրած է այս պաղարիւն Բրիտանա– ցին : 1961ին կը յայտարարէ .— «Պէտք է յայտնեմ իմ հայրենակիցներուս թէ համայնավար մարտահրաւէրը աննա – խընթաց ծաւալ մը ունի եւ մեզմէ երկար տարիներու համար համբերութիւն կը պահանջէ » :

Մաքմիլըն ազատ ձգած էր այլեւս իր նախարարը, որու ճառերը կը զարմացը – նէին թէ վարչապետը, թէ պաշտօնակից– ները եւ թէ Ռուսերը : Վճռականութեան ախոյեանը եղաւ, քննադատեց ՄԱԿի ըն– թացքը Քաթանկայի մէջ առանց մտա – հոգուելու թէ իր քննադատութիւնները ի՞նչ հետեւանք կրնան ունենալ ափրիկ – եան եւ Հասարակապետութեան կարծիքին վրայ :

Լորտ Հիում բուռն անկեղծութեամբ կ'արտայայտուէր, այն վստահութեամբ եւ համարձակութեամբ, զորս ծնունդը եւ հարստութիւնը կուտան մարդուն ու նաեւ այն անկախութեամբ, զոր ունի մարդ մը՝ երբ հաշիւ չունի տալիք իր քուէարկողներուն :

Մարդը բարեձեւ է եւ կրթեալ , նոյն– իսկ լրագրողներուն հետ : Իր անորոշ ժպիտով, բաց կապոյտ աչքերով, չէկ մազերով, իր անձը որոշ հրապոյր մը ունի, ինչպէս նկարներու տիպարները , որոնք կը զարդարեն ընտանեկան դղ – եակին պատերը : Պաղ հիւմըրով, որ բը– րիտանական մեծ աւանդութեան մաս կը կազմէ, իր բոլոր ճառերուն մէջ կարելի է գտնել այն երեք – չորս խօսքերը, ո – րոնց միշտ պէտք է դիմէ ճէնթըլմէն մը թեթեւցնելու համար մթնոլորտը :

Իր Լոնտոնեան բնակարանին կամ երկու դղեակներուն մէջ, կ'ապրի առանց ցու – ցամոլութեան , նուազագոյն թիւով ծա– ռաներով եւ կ'ըսեն թէ այսօր ալ իր կօնակը ունի այն վերարկուն, զոր ու – նէր… Միւնիխի մէջ :

Թռչնազգիի միջակ որսորդ մըն է, բայց եւ թիթեռնիկի մեծ որսորդ մը : Ամէն բանէ առաջ սքանչելի ձկնորս է եւ իր գրագէտ եղբայրը կը հաստատէ թէ արդէն ցարդ աւելի քան հազար լոդ (սօմոն) բռնած է : Վերջապէս, կ'ըսէ Անրի Փիէռ, սիրուն Անգլիա մը, որ կ'ան– հետանայ որսի, ֆլըպներու,, Նախնեաց ակումբի շուրջ խմուած թէյին Անգլիան՝ ինքզինքը կը գտնէ այս մարդուն մէջ, որ ուղիղ է եւ խղճամիտ : Բայց մի՞ւսը :

Վերջացնելէ առաջ այս նոր վարչապե– տին դիմագիծը, յիշենք նաեւ իր դեր – դաստանին նշանախօսքը .—

« Ճշմարիտ մինչեւ'ւ վերջը » :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻԱ ԵՒ ՄԱՐՈՔ ԻՐԵՆՑ ՀՈՂԵՐՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՌԱՊԱԹ ԳՆԱՑ

Ալժերիոյ Արտաքին նախարարը՝ Պու– թեֆլիքա յանկարծ Ռապաթ հասաւ Ե – թովպիոյ կայսեր անձնական օդանաւով : Իրեն կ'ընկերանար Եթովպիոյ Արտաքին նախարարը որ նախապէս տեսնուած էր Պէն Պելլայի հետ : Երկու նախարարնե – րը նախ եւ առաջ փութացին Հայլէ Սե – լասիէի մօտ որ տակաւին Մարոք էր (Եր– կուշաբթի օր Փարիզ հասաւ, անձնական բնոյթ ունեցող այցելութեան մը հա – մար) : Կարելի չէ գիտնալ թէ Ալժերիոյ Արտաքին նախարարը տեսակցութիւններ պիտի ունենա՞յ մարոքեան անձնաւորու – թեանց հետ : Թէեւ իրաց ներկայ կացու– թեան մէջ շատ հաւանական չի թուիր : Աւելի հաւանական կը նկատուի եթով – պական բարեխօսութիւն մը : Արդարեւ Կայսրը Ալժերիա ալ պիտի երթար, բայց դէպքերը պատճառ դարձած էին որ յե – տաձգէ այդ ճամբորդութիւնը : Իր տե – ղը, արտաքին նախարարը ղրկած էր որ վերադարձին հետը տարած էր իր ալժե– րացի պաշտօնակիցը : Այս պարագան պատճառ դարձած է որ հաշտարար ա – ռաքելութեան մը վարկածը աւելի ամրա– պնդուի :

Ալժէի մէջ ալ, Ալժերիոյ Արտաքին նա– խարարին մեկնումը դէպի Ռապաթ մեծ անակնկալ մը եղած է, ձայնասփիւռը ոչ մէկ մեկնութիւն տուած է այդ մասին :

Գործողութեանց ճակատին մասին, լուրերը տարբեր են Ալժէէն Ռապաթ : Շե– րիֆեան մայրաքաղաքին մէջ կ'ըսեն չթէ եգիպտացի 4 սպաներ գերի ինկած են , ալժերական թռանով մը եւ ալժերական բանակի հինգ ուրիշ սպաներով : Ալժէի մէջ, բացատրութիւնը տարբեր է : Ձե – կոյցով մը կ'ըսուի թէ «մարոքեան հա – լածիչ օդանաւեր սոխպած են ալժերա – կան փոխադրական թռան մը, առանց զէնքի, որ մարոքեան հողամասի վրայ էջք կատարէ : Մարոքեան հալածիչ օ – դանաւերը բռնաբարած են ալժերական օդային սահմանը » :

Ֆրանսացի հինգ լրագրողները դիպ – ուածով գտած են , Մարոքի եւ Ալժե – րիոյ սահմանին մօտ, թափառող գին – ուորներ, սպառած եւ յուսահատ : Ասոնք 25 մողազնիներն էին մարոքեան կայանի որու վրայ հազար Ալժերացիներ յարձա– կած էին առջի օր : Օրերէ ի վեր, կը քա– լէին, անօթի ծարաւ, Ալժերացիներուն ձեռքը իյնալու սարսափով : Թղթակից– ները կը նկարագրեն այս մարդոց վիճա– կը, հազիւ ոտքի կենալու ուժն ունենա – լով : Քիչ ետք, կը պատմէ լրագրողը , «երբ մարոքեան գիւղերը կ'անցնէինք , կը տեսնէինք Մարոքցիք որ պատրաստ էին Պէն Պելլայի հաշիւը մաքրելու — խօսքով — «Պէն Պելլա քուսքուս , քուսքուս Պէն Պելլա, անկցի' Պէն Պելլա, վայրենի, դաւաճան եւ ոճրագործ » :

✕ Բաղիլ ապստամբութիւնը օրէ օր կը կազմակերպուի :

✕ Պէն Պելլա դիմում կատարած է « Ափրիկեան Միութեան Կազմակերպու – թիւն» որպէսզի արտաքին նախարարնե – րու ժողով մը գումարուի : Ալժէի մա – մուլը անխնայ կը յարձակի Մարոքի թագաւորին վրայ : Կիրակի օր, «Ժողով– վուրդ — Կիրակի » թերթը ամբողջ էջ մը նուիրած էր Հասան Բ.ի «հրէշի մը դիմագիծը » խորագրին տակ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ նոր տարակարծութիւններ ծագած են դահլի– ճին մէջ : Ներքին նախարարը հրաժարած է, ինչ որ կրնայ դուռ բանալ կառավա – րական ծանր տագնապի մը : Այս հրաժա– րումին իբրեւ պատճառ կը տրուի Չէքի Խրաթմանի փախուստը այն հիւանդանո – ցէն ուր կը խնամուէր : Ծանօթ է որ Է – րաթման ցկեանս բանտարկութեան դա – տապարտուած էր Եասը Ատայի Ատեա – նին կողմէ : Մենտերէսի օրով, կարեւոր դէմքը եղած է Էրթման որ յաջորդած էր վերջերս Ցունաստան անցնիլ : Հրաժար – եալ Ներքին նախարարը քննութիւն մը պահանջած է այս խնդրին շուրջ եւ շատ բուռն ճառ մը արտասանած է Խորհրդա– րանին մէջ, ամբաստանելով առողջա – պահութեան նախարարը որու պարկեշ – տութիւնն ու հայրենասիրութիւնը խնդ – րոյ առարկայ ըրած է : Ըսած է նաեւ որ Առողջապահական նախարարը ընկերային օժանդակութեան դրամները մսխած է զօրավիգ կենալու համար ծայրայեղ տարրերու եւ քիւրտ պարագլուխին գոր– ծակալներուն :

ՏԸ ԿՈԼ Փարիզ վերադարձաւ Կիրակի օր : Թեհրան անցուցած վերջին գիշերը , Շաբաթ , քիչ մը տխուր անցած է, ըստ ֆրանսական պատկերասփիւռին որ Կի – րակի ցերեկ կը յայտնէր թէ Ֆարահ Տի– պահ կայսրուհիին մօրեղբայրը յանկար– ծամահ եղած էր, յուղումէն, ընդունե – լութեան մը ընթացքին : Նախագահ տը Կոլ, սակայն, մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է Պարսկաստանի մէջ, ուր « կեցցէ' Թագաւորը » արտայայտու – թիւններու արժանացած է Սպահանի մէջ :

ԿՐՈՄԻՔՕ կը հերքէ որ յոռետեսու – թիւն ցոյց տուած ըլլայ առջի օրուան իր յայտարարութեանց մէջ : Կ'ըսուի թէ խորհրդային արտաքին նախարարին խօսքերը սխալ թարգմանուած են, իրա– կանին մէջ, ան յոռետեսութիւն յայտ – նած է միայն ընդհանուր ապազինման մասին :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ սահմա– նային միջադէպ մը պատահած է Սու – րիոյ եւ Լիբանանի սահմանին վրայ : Չորս լիբանանցի գինուորներ սպաննուած են Այնճարի մօտ, Սուրիացիներու կող – մէ որ փորձած են լիբանանեան հող մըտ– նել :

ԻՐԱՔԻ մէջ դաւ մը երեւան ելած է կառավարութեան դէմ :

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅՈՑ

ԱԶԳ. ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐԸ

ԽՄԲ. — Նոր ստացանք Մարսիլիոյ Հայոց Ազգ. Իշխանութեան բացատրա – գիրը, Հարաւային Ֆրանսայի թեմին մէջ ծագած վէճին մասին : Երկար ըլլալով բացատրագիրը, կը հրատարակենք ներսի էջերուն վրայ :

Յառաջ կը տարբերի այն թերթերէն, որոնք կը սնանին նման վէճերով : Իբրեւ քաղաքական հաստնութեամբ հպարտ ժողովուրդի մը ներկայացուցիչը, անոր քաղաքական ցանկութեանց արտայայտի– չը՝ *Յառաջ* ոչ միայն սահմանափակած է իր հետաքրքրութիւնը նման վէճերու մասին, այլեւ կը թելադրէ նման վէճեր կարգադրել բանակցութիւններով, խոր– հրդակցութիւններով եւ իրար հակնալով եւ ոչ թէ աղմուկ բարձրացնելով թերթե– րու մէջ :

Մարսիլիոյ վէճին մասին որպէսզի ծանօթ դառնայ կողմերուն մտածումը , ահա տեղ կուտանք նաեւ Հարաւ. Ֆրան– սայի թեմին ներկայացուցիչներուն բա – ցատրագրին :

Իւրաքանչիւր կողմ մէկ անգամ միայն կրնայ արտայայտուիլ : Եթէ կողմերուն հանելի թուի վէճը երկարել, մեր նկա – րագրին հետ հաշտ չէ հանոյք պատճա – ռել ամէնուն :

ԹՈՒՐՔԻԱ
ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՅԻՆ ՄԷՋ

Անգարայի մէջ վերջերս ստորագրուեցան Վեցերու եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարներու կողմէ դաշնագիր մը, որուն համաձայն հինգ տարիէն Թուրք Հանրապետութիւնն ալ պիտի մասնակցի Հասարակաց Շուկային: Անդամ Ատլանտեան Ուխտի, անդամակից Վեցերուն՝ Թուրքիա «Եւրոպական պետութիւն մը կ՚ըլլայ»: Հասարակաց Շուկայի Գործադիր Յանձնախումբի նախագահ դերմանացի Հալշթայն ըսաւ. «Թուրքիա Եւրոպայի կը պատկանի»:

Թուրքիոյ արտաքին նախարար Ֆեմալ Էրքին գոհունակութիւն յայտնելով, դաշնագիրը նկատեց պատմական վաւերագիր մը: «Սոյն դաշնագիրը տնտեսական վաւերագիր մը ըլլալէ աւելի սկզբնաւորութիւնն է մեր երկրին կեանքին մէջ պատմական նոր շրջանի մը: Դժուար եղաւ որոշում մը տալը, աւելի դժուարին պիտի ըլլայ իրականացումը»:

Հազիւ ստորագրուած Ատլանտեան Ուխտը, Թուրքիա դիմեց անդամակցութեան համար: Հռոմի տնտեսական դաշնագրի ստորագրութենէն երկու տարի ետք, նախատեսելով Հասարակաց Շուկայի կարեւորութիւնն ու յաջողութիւնը, դիմեց Արեւմուտքի՝ մասնակցելու համար տնտեսական առաւելութեանց:

Տնտեսական պայմանները նպաստաւոր չեն, պատրաստութեան շրջան մը պէտք է: Տարբեր են Արեւմուտքի եւ Թուրքիոյ տնտեսական մակարդակները, բնակչութեան վաթսուն առ հարիւրը անգիր է, գիւղերը ելեկտրական ուժ չունին, թոքախտը տարածուած է, չորս հազար հոգի մէկ բժիշկ, 111 հիւանդ մէկ հիւանդապահուհի ունի: Փոքրաթիւ քաղաքներ յառաջդիմած են, գիւղերը մնացած են դարաւոր թմրութեան մէջ: Եւրոպականացած փոքրամասնութիւն մը կ՚ապրի հնադարեան զանգուածի մը մօտ: Գիւղացին բազմածին է, որովհետեւ պէտք ունի աշխատաւորի, բայց հազար ծնունդներէն 165ը կը մեռնին առաջին տարին: Երկրագործ դասակարգը, որ 77 առ հարիւր է, հազիւ կը հայթայթէ ազգային եկամուտին երեսուն առ հարիւրը: Անձ գլուխ տարեկան եկամուտը միջին հաշուով հինգ հարիւր լիրայի է: Գիւղացիին արտադրութիւնը երեք հոգի ապրեցնելու համար կը բաւէ միայն: Գիւղացին չի կրնար խնայութիւն ընել, ուստի դրամագլուխ ունենալ: Չափահասներ կը դիմեն քաղաք, բայց ճարտարարուեստը չի կրնար գործ տալ գիւղէն քաղաք վազողին: Շուրջ մէկ միլիոն անգործներ կան:

Ֆրանսայի Էքս ան Փրովանսի համալսարանին մարդկային աշխարհագրութեան ուսուցիչ Ուէօլերս 1946ին հրատարակեց հատոր մը՝ «Սուրիոյ եւ Մերձաւոր Արեւելքի Գիւղացիները», ուր կը ներկայացնէ Արեւելքի գիւղն ու գիւղացին: «Աշխարհի երկրագործական հին քաղաքակրթութեանց առջեւ կը գտնուինք Արեւելքի մէջ, պատմութեան սկիզբէն ի վեր հաստատուած ընկերութեան մը ձեւին առջեւ, որ դարերէ ի վեր մնացեր է անշարժացած: Թուրքերը պահեցին ձեւերը, ոչ մէկ փոփոխութիւն ներմուծեցին նիւթական կեանքին մէջ, չունեցան ղեկավար սկզբունքներ: Աշխարհագրական պայմանները ոմանք նստակեաց, ուրիշներ վաչկատուն ըրած են, երկուքին յարաբերութիւնները բարդ են, հակառակութիւնները կը դառնան երբեմն ողբերգական: Սովորական է գողութիւնը, թալանը: Վաչկատունը միշտ զինուած է, նստակեացը՝ անզէն: Երաշտի ատեն վաչկատունը պիտի արշաւէ զով վայրեր: Զինուորական ուժ պէտք է վաչկատունը զինաթափ ընելու համար: Ֆրանսական ուժերը չկրցան ամբողջապէս անզէն դարձնել, զինաթափ վաչկատունն ալ շարունակեց ճնշել ֆելլահը եւ ասոր պարտադրել իր կամքը»:

1858ին Թուրք կառավարութիւնը սկսաւ հողային արձանագրութիւն կատարել, կալուածագիր տալ: Շատեր անհոգ գտնուեցան եւ արձանագրութիւն չկատարեցին, կառավարութիւնն ալ անտարբեր մնաց, ձեռնարկն ալ կիսատ: Շատեր կաշառքով կալուածագիր առին, ազդեցիկ անձեր իւրացուցին հողեր: Երբ հողատարութիւն հաստատուեցաւ, եւրոպական պետութիւններ գտնուեցան դժուարութեանց առջեւ:

Տնտեսական զարգացման ազդակներէն Թուրքիա ունի հարուստ ենթահող, արգաւանդ հող, Արեւմուտք կը հայթայթէ դրամագլուխ — հարիւր եօթանասուն հինգ միլիոն տոլար — կը մնայ աշխատանքը, պէտք ունի ղեկավարներու, մասնագէտներու, որակեալ բանուորներու եւ կազմակերպութեան:

Թուրք ընկերվարական Թերթի խմբագիրը, ուսուցիչ Քաղաքական Գիտութեանց, կ՚ընդունէր, որ Թուրքիա յիսուն տարի ետք է Արեւմուտքէն, ուստի անհրաժեշտ էր ոստում մը կատարել: «Կ՚ուզենք իրականացնել արդի ընկերութիւնը, առանց աստիճաններէ վեր ելլելու, յետամնաց երկիրներ ժամանակ կորսնցնելու չեն: Ասոր համար կը փափաքինք պետական ղեկավարութիւն: Ընկերութիւն մը ընկերվարութեան հասնելու համար, անցնելու է քաղքենի հանգրուանէն, գործաւորական դասակարգի պատրաստութենէն, դասակարգային պայքարներէ, բայց ժամանակ չկայ, գիւղացի զանգուածը գիտակցութիւն չունի, ուստի պետութիւնը ստանձնելու է ղեկավարութիւնը, արդարօրէն բաշխելու համար ազգային եկամուտը իր բոլոր անդամներուն»:

Թուրք ընկերվարականը կը պահանջէ ամէնէն առաջ հողային բարենորոգում, կրթութեան ծաւալում, տուրքերու համեմատական բաշխում, ճարտարարուեստի զարգացում: Ընկերվարականը կը փափաքի որ վարիչ դասակարգը ինքնաբերաբար կատարէ զանգուածին բարելաւումը, որովհետեւ իր վիճակին գիտակցութենէն զուրկ է: Բարենորոգումը վերէն պիտի գայ, որովհետեւ համեստ խաւերը պահանջող չեն: «Յեղաշրջում եղաւ, պետութիւնը աշխարհականացաւ, բայց մոռցուեցաւ զանգուածը, դաստիարակութիւնը, հարստութեան արդար բաշխումը, կը փափաքինք որ բարենորոգում կատարուի առանց պատնէշներու, առանց հրապարակ իջնելու»:

Ընկերվարականը իրողութիւններ կը թուէ առանց յետամնացութեան պատճառները հետազօտելու եւ կ՚առաջարկէ պետական ընկերվարութեան ձեւ մը, որովհետեւ Թուրքը ձեռներէցութեան ոգի չունի: Մենտերէս ձեռնարկեց գիւղերու բարելաւման, ճամբաներ շինել տուաւ, դպրոցներ բացաւ, սակայն Ելեւմուտքը խանգարուեցաւ, քաղաքները դժգոհ մնացին, Ջանաց դժգոհութիւնը զսպել, զինուորական միջամտութիւն տեղի ունեցաւ եւ տակաւին անդորրութիւնը կը մնայ բաղձալի: Զինուորական մը նախագահ, զինուորական մը վարչապետ, բարելաւումները պիտի սպասեն անդորրութեան:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ԵՐԲԵՄՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Զուիցերիացի Հայասէրներու Ընկերութեան Քարթրիի հաստատութեան վարիչ տնօրէն Պ. Ուիգըր, վերջերս, երեք հոգինոց խումբով մը, շրջապտոյտ մը կատարած է Թուրքիոյ երբեմնի հայկական նահանգներուն մէջ եւ հասած մինչեւ Վան, Վանայ ծով եւ Աղթամար: Վերադարձի ճամբուն վրայ, հանդիպած է Պէյրութ, ուր «Ազդ» օրաթերթի աշխատակցին հետ իր շրջապտոյտի մասին ունեցած է տեսակցութիւն մը, որուն կարեւոր մասերը, ստորեւ կը ներկայացնենք մեր ընթերցողներուն:

Պ. Ուիգըր մեզ ընդունեցաւ սիրով եւ ժպիտով, եւ հազիւ հարցում մը ուղղած, ան սեղանին վրայ սփռեց քարտէս մը եւ սկսաւ մատով ցոյց տալ այն բոլոր քաղաքները, ուրկէ անցած էր հասնելու համար Աղթամար:

— Ի՞նչ նպատակով ձեռնարկեցիք այս ճամբորդութեան հարցումին, Պ. Ուիգըր պատասխանեց.

— Քառասուն տարիէ ի վեր կը ճանչնամ Հայ Ժողովուրդը: Մեր Ընկերութիւնը շատ հետաքրքրուած է Հայերով: Մեր անդամները ուզեցին լրիւ եւ ամբողջական կարծիք մը կազմել, ոչ թէ միայն Հայերու ներկայ կեանքին մասին, այլ նաեւ անոնց պատմութեան, եւ այդ իսկ պատճառով՝ մեզի առաջնութիւն մը տրուեցաւ երթալ տեսնելու Հայերու Հին Աշխարհը, անոնց վանքերն ու եկեղեցիները եւ լաւապէս ճանչնալու Հայոց Հին մշակոյթն ու պատմութիւնը:

Պ. Ուիգըրի մատը անդադար կը պտըտէր քարտէսին վրայ: Ան անցած էր բազմաթիւ քաղաքներէ:

— Պոլիսէն անցանք Անգարա, ապա Կեսարիա: Հոն Հայերը կը զբաղին գործարարութեամբ: Յաջողեցանք ֆիլմի առնել Հայերու առօրեան եւ ապրելակերպը: Ապա անցանք Սեբաստիա 1896–1920 Զուիցերիական մեր Ընկերութիւնը դպրոց մը ունէր հոն: Սեբաստիայէն անցանք Կիւրին, Մալաթիա եւ Եփրատ գետին եզերքով գացինք դէպի արեւելեան գաւառները: Քառասուն տարիէ ի վեր ոչ ոք անցած է Եփրատի այդ ափերով, բացարձակապէս արգիլուած է: Մեզի ալ թոյլ չտուին: Բայց մենք փորձեցինք: Եօթը տարի առաջ ալ նման փորձ մը ըրած էի, բայց չէի յաջողած:

Հասանք Էլազիգ, ապա Խարբերդ: Ոչինչ մնացած է հայկական Խարբերդէն: Ամէն կողմ աւերակ է, եկեղեցիները քանդուած, կան միայն կիսափուլ պատեր:

Տիգրանակերտ հասնելով, անկէ անցանք Պինկէօլ, Մուշ: Հոն է որ սկսաւ դժուարութիւնը: Սահմանային ոստիկանները եւ պահակները բացարձակապէս մերժեցին ճամբայ տալ հասնելու համար Վան: «Մեզ փնտռեցին», կ՚ըսէ Պ. Ուիգըր: Բայց չյուսահատեցանք: Վերադարձանք Կարինի ճամբով: Հոն ճամբաները լեռնային շրջաններու մէջ են եւ հազիւ անցանելի: Հազար քմ. ճամբայ կտրեցինք գիշեր մը եւ ցերեկ մը ճամբորդելով եւ հասանք Վան, Վանայ ծով, հոն տեսանք Աղթամարը: Ներկայիս, Աղթամարի մօտ, Վանի շրջակայքը կ՚ապրին 22.000 Քիւրտեր: Աղթամարի վանքը կանգուն կը մնայ, զանգակատունը, պատերը դուրսէն տակաւին գեղեցիկ պատկեր մը կը պարզեն, սակայն, ներսը աւեր...: Վանքին շուրջ բոլորովին լռութիւն է, կը տեսնուին միայն թռչուններ իրենց անհամար բոյներով...:

Մեր նպատակը Աղթամարը տեսնելն էր ու տեսանք: Վերադարձանք Տիգրանակերտի ճամբով: Անցանք Ուրֆայէն, հասանք Պերեճիք, դարձեալ յառաջացանք Եփրատի ափով եւ եկանք Այնթապ: Այս կողմերը, մեր անցքին տեսանք բազմաթիւ բերդեր, որոնք կառուցուած են Խաչակիրներու ժամանակաշրջանին տիրող հայ Թագաւորներու կողմէ: Եւ Պ. Ուիգըր Հայէ մը աւելի լաւ կը սկսի պատմել Հայոց Պատմութեան զանազան շրջաններու դէպքերը, թուելով տիրող Թագաւորներու անունները:

« Հասանք մինչեւ Անտիոք եւ Մուսա Տաղ: Հոն ներկայիս կայ միայն մէկ գիւղ, որուն բնակչութեան կէսը գաղ-

ԱՌԱԽՕՏԵԱՆ — ՇԵՓՈՐ —

Բ.

Կրկին նստաւ անկողնին մէջ եւ գլուխը երկու ձեռքերուն մէջ առաւ Արթաքի էֆէնտի: Կը տառապէր անվերջանալի գիշերին խորը: Պառաւ կիներու պէս կ՚օրօրուէր, իր գլուխը սեղմելով շատ ուժով, կարծես մահուան մտածումը ճզմելու համար հոն: Երբեմն իր խաչած կոպերը կը բանար արտակարգօրէն, խաւարը հարցաքննելու համար, բայց տժգոյն պատուհանի մը չէզոքութենէն զատ բան չէր տեսներ: Մտովի կը կրկնէր միշտ «եթէ իրաւ մեռաւ...»: Արթաքի էֆէնտի կտրած անցած է գիշերուան բոլոր յարկերը վերէն վար, կորսուած է աղջամուղջին նկուղներուն մէջ եւ վերջապէս խրած՝ մութին մրուրին խորը:

Յոգնած միտքը գիտէ թէ փրկութեան միջոց պիտի չգտնէ այլեւս եւ վիշտը ծամելով պիտի տուայտի: Կը կրկնէ միշտ «մա՞նչս, մա՞նչս...»: Կը ճգնի խորհրդածել, բայց իր խորհրդածութիւնը մարմին չունի այլեւս. անոր սկիզբը անմիջապէս կը յանգի վախճանի մը որ միշտ նոյնն է: Լոյսին ցանկութիւնը: Միայն զայն կը ցանկայ, կառչելու համար բանի մը, բաներու, բայց նախ իր մարմնին: Կը զգայ թէ լոյսը իրեն պիտի բերէ սովորութիւններ, հարկադրութիւններ, պատշաճութիւններ, մէկ խօսքով փրկարար վաւերութիւններ: Բայց լոյսը մէկ անգամէն չի գար, ու մարդը կ՚օրօրուի:

Գարնան արշալոյսը իր յաւիտենական արդարութեամբ համբուրեց իրերը, անոնց երկու երեսներէն: Բայց տրտմութիւնը հետզհետէ աւելի պտղեցաւ դեղարանին մէջ ու թանձրացաւ: Խորապէս ընկճուած՝ Արթաքի էֆէնտի դարձաւ ու դարձաւ իր խանութին մէջ, եւ դեղարանին տարրերը ամէն օրուընէ աւելի իրեն յիշեցուցին իր «մանչը»:

Թուրքը կ՚ըսէ «աղջիկը հօրաքրոջ՝ տղան մօրեղբօր կը նմանի»: Եւ ճիշդ իրեն կը նմանէր իր քրոջ որդին: Չորս տարի աշխատեցաւ ան աս բոլորախորշին ետեւ ու իր ստուերը շրջեցաւ շիշերը ծածկող մեծ ապակեդուռներուն մէջ: Արթաքի էֆէնտիին «մանչը» եղաւ չորս տարի եւ երեք ամիս, մինչեւ որ զինուոր տարին: Փրկագինն ալ օգուտ չըրաւ ու զինուոր տարին: Սուտ ու սխալ լուրեր շատ կու գան Անատոլուէն, այդ բանը լաւ գիտէ Արթաքի էֆէնտի, բայց ամէն անգամ մը հառաչելով կը կրկնէ — «եթէ իրա՛ւ մեռաւ...»:

Ժամանակը չէր յառաջանար կարծես, քանի որ նոյն տխուր նիւթով էր դրաւուած եւ եղած էր միակտուր ժամանակ մը: Ան իր բնոյթը չփոխեց, երբ որ Արթաքին էֆէնտիին քոյրը դեղարան մտաւ ու աթոռի մը վրայ փլաւ: Չխօսեցան քոյր եւ եղբայր: Յայտնի է թէ տարէց կնոջ վրայ ուժ չկայ բնաւ, բայց անզսպելի զգացում մը զայն կը նետէ աջ ու ձախ: Տիկին Արմենուհիի աչքերն ալ կարմիր են անքնութեամբ եւ կը փայլին վախով: Արթաքի էֆէնտի ակնարկը վեր չառներ ու կը տեսնէ իր քրոջ կօշիկները՝ փոշիով սպիտակ: Գիտէ թէ անոնք դարձեալ մութն ու լուսուն վազած են Ս. Կարապետ, Ս. Խաչ, երկուքին ալ աղօթելու համար:

— Նորէն նամակ չկայ, ըսաւ մայրիկը:

Արթաքի էֆէնտի գիտէ թէ հաւատացեալ չէ Արմէնը: Գիտէ թէ քաջ է Արմէնը: Միայն թէ, «եթէ իրաւ մեռաւ...»: Տիկին Արմենուհի յոյսեր ունի, պիտի երթայ մինչեւ Նահապետեաններուն, անոնց հարցնելու համար թէ իրենց փեսայէն լուր առա՞ծ են այս վերջերս: Նահապետեաններուն փեսան Ներսէսին հետ էր այս ձմեռ. ճիշդ է թէ անկէ ի վեր բաժնուած էին իրարմէ, բայց տիկին Արմենուհի յոյսեր ունի: Արթաքի էֆէնտի պռպռաց, բայց գրեթէ անմիջապէս վերջը զղջաց՝ քոյրը յանդիմանած ըլլալուն համար: Զղջաց որ ձայնը բարձրացուցած էր անիմաստօրէն եւ խօսած կոպտութեամբ: Ինչո՞ւ դպիլ յոյսերուն: Լռեցին: Բայց գիտէին թէ իրենց լռութեան մէջ կայ միշտ նոյն նիւթը: Նրբանցքին խորէն կուգար Աղաւնիին աղմուկը եւ աջ կողմի ցուցափեղկին դեղին ջրագունդը կը վառէր արեւի մը պէս: Մէկ ճառագայթով բռնկած էր ան: Աղաւնի բան մը կոտրեց ու ըսաւ — «շո՛ւն շան որդի»:

— Եթէ մանչս հոս ըլլար, սա աղջըկան տէրտը պիտի չունենայիր, ըսաւ Տիկին Արմենուհի իր եղբօր բարկութեան:

Դեղագործը փախուստի դուռ մը գտած ըլլալով սկսաւ առատօրէն խօսիլ: Գանգատեցաւ իր քրոջ՝ Աղաւնիին ձեռքէն քաշածները թուելով: Կը խօսէր թէ յուզումով, ու թէեւ բացորոշ էր թէ այդ յուզումը ուրիշ նիւթի մը կը պատկանի, բայց Արթաքի էֆէնտի գոհ էր: Պատմեց Աւետիսին գլխուն եկած փորձանքը եւ իր միջամտութիւնը: Քիչ մը ժպիտ եկաւ Տիկին Արմենուհիի դէմքին վրայ, եւ վերջն ալ կուշտ քահ քահ մը թող տուաւ մայրիկը, երբ որ լսեց Աղաւնիին խօսքը — «Աւոյիս լեզո՛ւն, Աւոյիս լեզո՛ւն»:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(7 Տար.)

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնս, նկատի ունենալով քանի մը շաբաթներէ ի վեր գաղութիս մէջ Ազգ. Վարչութեան գործունէութեան շուրջ խեղաթիւրեալ ձեւով շրջան ընող շշուկները եւ ի մասնաւորի Եւրոպայի Կաթողիկոսական նուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի դիտմամբ եւ քաղաքիս ազգային կեանքը վրդովելու բնոյթ ունեցող հաղորդագրութիւնը (տես «Յառաջ», 1963, Հոկտեմբեր 6), պարտք կը զգանք Մարսէյլի Հայութեան սեփականութիւն դարձնել եւ լուսաբանել նորընտիր Ազգ. Կեդր. Վարչութեան յանձնառութիւնները ի փառս Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ միասնականութեան պահպանման Հարաւային Ֆրանսայի շրջանին մէջ:

Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնս, քանի մը տարիներէ ի վեր իր անդամներէն ոմանց բնական մահով, ոմանց քաղաքէն ուրիշ վայրեր մեկնումին հետեւանքով թէեւ կազմով զգալապէս տկարացած, ջանք չէր խնայած գաղութը օժտելու ուժեղ Ազգ. Կեդր. մարմինով մը եւ զայն դնելու արժանի բարձրութեան վրայ, յաջողօրէն գոհացում տալու համար քաղաքիս ազգային ընկերային եւ բազմաթիւ պահանջներուն:

Այս նպատակաւ անցնող տարւոյ ընթացքին վարչութիւնս շրջակայ թաղական խորհուրդներու ներկայացուցիչներուն հետ քանիցս խորհրդակցեցաւ եւ շեշտեց ազգային ուժեղ կազմի մը անհրաժեշտութիւնը:

Թաղային ներկայացուցիչները, ուրախ ենք յայտնելու, ջերմօրէն խրախուսեցին Վարչութեանս ազգօգուտ մտադրութիւնը եւ պարտք դրին իր վրայ այդ ուղղութեամբ գործնական ծրագիր մը կազմել եւ ներկայացնել յառաջիկային գումարուելիք նման ժողովի մը, առ ի քննութիւն եւ վաւերացում:

Վարչութիւնս, ընդառաջ երթալով Թաղ. Խորհուրդներու այս բաղձանքներուն, 1963, Սեպտեմբեր 7, Շաբաթ երեկոյ խառն ժողովի հրաւիրած էր Մարսէյլի եւ շրջակայից մէջ գոյութիւն ունեցող ինը եկեղեցիներու ժողովրդային ընտրութեամբ պաշտօնի կոչուած թաղականութիւնները ինչպէս նաեւ շրջանիս բոլոր քահանայ հայրերը եւ Վաղղէն վրդ. Քէշիշեանը:

Ազգ. վարչութեանս հրաւէրին սիրով պատասխանած էին ութ եկեղեցիներ օրինաւորապէս լիազօրուած երեքական ներկայացուցիչներով, քահանայից դասը եւ վարչութեան անդամները:

Մեր հրաւէրին չէր պատասխանած, ինչպէս միշտ, Փրատոյի Մայր եկեղեցին վարչութիւնը:

Ազգ. վարչութեանս ներկայացուցիչը բացատրելէ ետք ժողովի նպատակը եւ օրակարգի հարցերու կարեւոր բնոյթը, ժողովականներուն ներկայացուց ազգային գործերու հմուտ եւ Մարսէյլի Հայութեան իրենց անցեալով ծանօթ 11 հոգիէ բաղկացած մարմնի մը ցանկը, որ արժանացաւ ներկաներու միահամուռ հաւանութեան եւ վաւերացման:

Ժողովը որոշեց նաեւ ունենալ յատուկ առաջնորդարանի շէնքը եւ առաջնորդ մը Հարաւային Ֆրանսայի մեր թեմին համար:

Երբ օրինաւորապէս ընտրուած Վարչութիւնս կը ջանար իր ուսերուն վրայ դրուած պարտաւորութեանց պատասխանատուութիւնը ստանձնել եւ գործի անցնիլ, «Յառաջ»ի Հոկտեմբեր վեց թիւին մէջ զարմանքով կարդացինք Եւրոպայի Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի վրդովեցուցիչ հաղորդագրութիւնը, անպատասխանատու «ձեռնարկի» մը մասին, որ կատարուեր է Մարսիլիոյ մէջ կարգ մը «անպատասխանատու» անձերու կողմէ, որոնց հետ տարիներէ ի վեր տեւականօրէն պաշտօնական յարաբերութիւն կը մշակէր ինք, պատուիրակ Սրբազանը, եւ այս առթիւ կը թելադրէր Մարսիլիոյ հոգեւոր դասը եւ հաւատացեալ ժողովուրդը որ «պահեն իրենց պաղարիւնութիւնը, առանց համակերպելու կարգադրութիւններուն անպատասխանատու անձերու, որոնք ընտրուած չեն ժողովուրդէն, եւ անոր անունով խօսելու եւ գործելու ոչ մէկ իրաւասութիւն ունին»:

Արդեօք անպատասխանատու մարդի՞կ են ութ Թաղ. Խորհուրդները, որոնք ժողովուրդին կողմէ ընտրուած են եւ անոնց քուէներով ընտրուած է Վարչութիւնս:

Անպատասխանատո՞ւ մարդիկ են Կրօն. Ժողովի քահանայ հայրերը, որոնց միայն նպատակը եղած է կրօնապետ մը ունենալ վերջապէս իրենց գլխուն վերեւ:

Պատուիրակ սրբազանին սոյն հաղորդագրութիւնը կը ծառայէ լոկ կեր տալու որոշ թերթերու, որոնք իբրեւ «սրտցաւ հաւատացեալներ» մեծ շահագրգռութեամբ կը փափաքին եւ կը ջանան եղեր, որ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ միասնականութիւնը անխախտ մնայ»:

Վարչութիւնս երբեք չէր սպասեր որ բանավէճ ունենար Սերովբէ Արք.ի հետ, որուն միջոցաւ աշխատեր է մեր փոխյարաբերութիւնները հաստատ պահել Էջմիածնայ Ամենայն Հայոց Հայրապետին հետ:

Նոյնպէս երբեք չէինք ակնկալեր, որ Սրբազան հայրը նման անխորհուրդ քայլ մը կ'առնէր իբրեւ գերագոյն մարմնի մը ներկայացուցիչ, ժողովուրդը հրաւիրելով ըմբոստութեան եւ քահանայ հայրերը անհնազանդութեան մեզի դէմ, այն ալ թերթերու միջոցաւ, եւ այնպիսի հարցի մը շուրջ, որ բարեկամեցողութեամբ եւ պզտիկ ճիգ մը ընելով կարելի էր բարւոք կարգադրութեան մը հասցընել, փոխանակ գործը բարդացնելու, անտեղի վէճեր ստեղծելու տարիներով խաղաղ կեանք ունեցող գաղութիս մէջ:

Ահաւասիկ ճշմարիտ իրողութիւնը, սիրելի հայրենակիցներ որ ի Մարսիլիա:

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Իշխանութիւնը իր թեմին համար, որ առանց առաջնորդի կը մնար երկար տարիներէ ի վեր, այժմ առաջնորդ ընտրած է Արտաւազդ Ծ. վարդապետ Թրթռեանը:

Վարչութիւնս նկատելով, որ վարդապետը կը պատկանի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ միաբանութեան, դիմում կատարած էր Անթիլիասի Կաթողիկոսարանին, որպէսզի արտօնէ պաշտօնավարել Էջմիածնայ պատկանեալ մեր թեմին մէջ:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի արտօնութիւնը Արտաւազդ Ծ. վարդապետի պաշտօնավարելու մասին, իբրեւ առաջնորդ Հարաւային Ֆրանսայի մեր թեմին, պատճառ դարձաւ պատուիրակ Սրբազանին անտեղի հաղորդագրութեան: Ծանօթ թերթեր, օգտուելով առիթէն «Ճիհատ» յայտարարեցին, գրելով թէ Հարաւային Ֆրանսայի թեմը կը բաժնուի Էջմիածինէն եւ պիտի կապուի Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան:

Արդ, Ազգ. Նորընտիր վարչութիւնս, հրապարակաւ կը յայտարարէ ի գիտութիւն Մարսէյլի Հայութեան թէ երբեք չենք մտածած բաժնուիլ Էջմիածինէն, եւ միշտ կապ պահած ենք Էջմիածնայ հետ: Թաղային ներկայացուցիչներու կողմէ ընտրուած երկու անգամ պատգամաւորներ ղրկելով Մայր Աթոռ, թելադրութեամբ Սերովբէ Սրբազանին, հաստատած ենք այդ կապը:

Կը խորհինք թէ մեր իրաւունքն է ունենալ առաջնորդ մը, քանի որ Հարաւային Ֆրանսան իբրեւ առաջնորդութիւն ճանչցուած եւ վաւերացուած է Էջմիածնայ Մայր Աթոռէն 1934 թուին, Երջանկայիշատակ Տ. Տ. Խորէն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Մուրադբէկեանի կողմէ, եւ ունեցած է առաջնորդներ յանձին Հոգելոյս Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի, Պոլսոյ Երջանկայիշատակ Պատրիարք Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի եւ Զգօն վարդապետի, իսկ այժմ ունինք Առաջնորդական փոխանորդ մը յանձին Տէր Պսակ քահանայ Հայրապետեանի:

Արդ, կը հարցնենք հայրենասէր եւ եկեղեցասէր Հայութեան, թէ առաջնորդ ունենալը մենաշնո՞րհ է որոշ թիւով մարդոց կողմէ կազմուած ընկերակցութիւններու միայն տրուած:

Սերովբէ Արք. Մանուկեան, կը խորհինք որ, գիտէ թէ մենք ունինք նուիրական ազգային սահմանադրութիւն մը, որմէ կը բխին մեր թեմական կազմակերպութիւնները: Բայց մենք չենք գիտեր թէ ազգային նոյն նուիրական սահմանադրութենէն կը բխին կաթողիկոսական պատուիրակութիւնները, անոնց իրաւասութիւնները, եւ անոնց պաշտօնավարութեան տեւողութիւնը:

Սերովբէ Սրբազանը հակասահմանադրական կը նկատէ ութ թաղական խորհուրդներու կողմէ ընտրուած եւ վաւերացուած մեր վարչութիւնը: Բայց ինք հակասահմանադրական քայլեր կ'առնէ Ֆրանսայի մէջ ամէն տեղ կազմելով եւ վաւերացնելով Կրօն. Ընկերակցութիւն կոչուած մարմիններ, զանոնք ուղղակի իր իշխանութեան կապելու նպատակով:

Ի բուժումն գայթակղեալ մտաց, կը յայտարարենք թէ մեր նորընտիր առաջնորդը պաշտօնի կոչուելով մեր թեմին մէջ, պիտի գործէ ինչպէս Էջմիածնական թեմերու առաջնորդ:

Այս յայտարարութենէն ետք ամէն ծանրակշիռ «հետեւանք»ի համար պատասխանատու կը համարենք ով որ գործէ «անպատասխանատու» ձեւով, պաղարիւնութիւնը կորսնցնելով եւ իրաւասութեան սահմանները զանց առնելով:

Վարչութիւնս լիայոյս է որ վերոյիշեալ մեր բացատրութիւնները եւ յայտարարութիւնները մեր գաղութի յարգոյ հասարակութեան կողմէ անվերապահ վստահութեան կ'արժանանան եւ վերջ կը դնեն անտեղի շշուկները, որպէսզի մեզի վստահուած աշխատանքները կարենանք խաղաղ մթնոլորտի մէջ ի գլուխ հանել, ի շահ Հայաստանեայց Առաքելական մեր եկեղեցւոյ բարօրութեան:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՑ ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ատենապետ՝ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Ատենադպիր՝ Կ. ՃԱՆԻԿԵԱՆ

(ԿՆԻՔ)

Յ. Գ.— Կը խնդրուի բոլոր թերթերէն արտատպել:

...թած է Այնճար, իսկ կէսը կը մնայ հոն՝ ...տ երեք հարիւր հոգի: Ունին քահանայ մը, եկեղեցի մը, դպրոց մը, որուն ...տնօրէնը Թուրք մըն է:

Գոլոսոյ Կէտիկ Փաշայի մէջ մեր Ընկերութիւնը ունի դպրոց մը, ուր կ'ուսանին ...մեկել Մուսայէն եկած հայ երկսեռ աշակերտներ: Աշակերտութեան թիւը ներկայիս 56 մանչ եւ 9 աղջիկ է: Կ'ուզենք նոր տուն մը եւս շինել, աղջիկներու թիւն ալ բարձրացնելու համար տղոց թիւին: Ամերիկայէն օժանդակութեան մը կը սպասենք մեր այս նպատակը իրագործելու համար»:

— Ի՞նչ եղաւ ձեր ընդհանուր տպաւորութիւնը երբեմնի հայկական այդ քաղաքները այցելելով:

— Համոզուեցայ՝ որ Հայերը իրենց տունը չունին հոն եւ քրիստոնեայ ապրելու այդ կողմերը...:

×

Գ. Ուխտը ուրախ է իր առաքելութեան յաջող պսակումով եւ խանդավառ: Ան կը վերադառնայ Ֆիլմերու վաւերական ...րցակներով, որոնք իր բարեկամներուն պիտի պատմեն մեր հին փառքերը:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Ինչ որ հարցնելէ ձեզ որ ներկայացումէն ետք երթաք պառկիք եւ հանգստօրէն քնանաք: Մենք այս տեսակ մեծ ...երերուն ինչ ըլլալը գիտենք:

— Է՛ ուրեմն, կը սխալիք: Օփերա Քոմիքի իրիկունը ինչ ըլլալս գիտէ՞ք:

— Ո՛չ:

— Քաֆէ Անկլէի դրան առջեւ սպասեցի, ձեզ եւ ձեր երեք բարեկամները տանող կառքին հետեւեցայ ու երբ տեսայ որ կառքէն առանձին իջաք ու ձեր տունը մտաք, շատ երջանիկ եղայ:

Մարկրիթ սկսաւ խնդալ:

— Ինչո՞ւ կը խնդաք:

— Բան մը չկայ:

— Ըսէ՛ք, կը պաղատիմ, ապա թէ ոչ պիտի կարծեմ թէ զիս կը ծաղրէք:

— Չէ՞ք բարկանար:

— Ի՞նչ իրաւունք ունիմ բարկանալու:

— Է ուրեմն առանձին տուն մտնելուս պատճառը կար:

— Ի՞նչ էր:

— Մարդ կը սպասէր ինծի:

Եթէ դանակի հարուած մը տար ինծի, աւելի ցաւ պիտի չզգայի: Ոտքի ելայ եւ ձեռքս անոր երկնցնելով.

— Մնաք բարով, ըսի:

— Գիտէի թէ պիտի բարկանայիք, ըսաւ: Մարդիկ անպատճառ կ'ուզեն իմանալ ինչ բան որ ցաւ պիտի պատճառէ իրենց:

— Բայց կը հաւատամ՝ ձեզ, աւելցուցի պաղ շեշտով մը, որպէս թէ կ'ուզէի ապացուցանել որ առ յաւէտ բժշկուած էի տարփանքէս, կը հաւաստեմ ձեզ թէ բարկացած չեմ: Շատ բնական էր որ մէկը կը սպասէր ձեզ, ինչպէս որ առտուան ժամը 3ին մեկնիլս բնական է:

— Արդեօք դո՞ւք ալ մէկը ունիք որ ձեր տան մէջ կը սպասէ ձեզի:

— Ոչ, բայց պէտք է որ մեկնիմ:

— Երթաք բարով ուրեմն:

— Կը ճամբէ՞ք զիս:

— Ամենեւին:

— Ինչո՞ւ կը վշտացնէք զիս:

— Ի՛նչ ըրի ձեզ որ կը վշտանաք:

— Կ'ըսէք թէ մէկը կը սպասէր ձեզ:

— Զկրցայ խնդալէ զսպել, մտածելով թէ երջանիկ եղեր էք առանձին ներս մտնելուս համար երբ պատճառ մը ունէի այդպէս ընելու:

— Մարդ շատ անգամ տղայական բանի մը վրայ կ'ուրախանայ եւ չարութիւն է այդ ուրախութիւնը ջնջել երբ կարելի էր երջանիկ ընել զայն զգացողը, թողլով որ այդ ուրախութեան պատրանքը ունենայ:

— Բայց զիս որո՞ւն տեղ դրած էք ուրեմն: Ես ոչ կոյս եմ, ոչ դքսուհի մը: Այսօր միայն ճանչցայ ձեզ եւ ըրածներուս հաշիւը տալու պարտաւոր չեմ: Ընդունելով որ օրին մէկը ձեր սիրուհին ըլլամ, պէտք է գիտնաք թէ ես ձեզմէ զատ ուրիշ սիրողներ ունեցած եմ: Եթէ հիմակուընէ նախանձութիւն ցոյց տաք, ետքը ի՞նչ պիտի ըլլայ, եթէ երբեք «ետքը» գոյութիւն ունենայ:

— Պատճառը այն է որ ոչ ոք ինծի չափ սիրած է ձեզ:

— Անկեղծօրէն ըսէք, շա՞տ կը սիրէք զիս ուրեմն:

— Որչափ որ կարելի է սիրել, կարծեմ:

— Եւ ասիկա ո՞րչափ ատենէ ի վեր...:

— Այն օրէն ի վեր ուր տեսայ ձեզ երբ կառքէն իջնելով Սիւսի վաճառատունը մտաք, այսինքն երեք տարի առաջ:

— Գիտէ՞ք թէ ասիկա շատ աղուոր բան է: Ի՞նչ պէտք է ընեմ այդ մեծ սիրոյն փոխարէնը հատուցանելու համար:

— Պէտք է քիչ մը սիրէք զիս, ըսի սրտի բաբախումով մը, որ գրեթէ արգելք կ'ըլլար խօսելուս:

Վասնզի, թէեւ Մարկրիթ այս խօսակցութեան պահուն կէս հեգնական կերպով կը ժպտէր, ինծի անանկ եկած էր թէ ինք ալ սկսած էր ինծի պէս խռովիլ եւ թէ երկար ատենէ ի վեր սպասուած ժամուն կը մօտենայի:

— Իսկ դո՞ւքսը, ըսաւ:

— Ի՞նչ դուքս:

— Իմ ծերունի նախանձոտս:

— Անիկա բան մը պիտի չիմանայ:

— Հապա եթէ իմանա՞յ:

— Պիտի ներէ ձեզ:

— Ո՛չ, պիտի լքէ զիս ու այն ատեն ի՞նչ պիտի ըլլամ:

— Այդ լքումը աչք առած էք ուրիշի մը համար:

— Ինչէ՞ն գիտէք:

— Դուք չպատուիրեցի՞ք որ այս գիշեր մարդ չընդունին:

— Ճիշդ է, բայց այդ անձը լուրջ բարեկամ մըն է:

— Որուն կարեւորութիւն չէք տար, քանի որ ձեր դուռը կը փակէք անոր առջեւ այսպիսի ժամու մը:

— Գոնէ դուք մեղադրելու չէք զիս, քանի որ ձեզ եւ ձեր բարեկամը ընդունելու համար էր որ այդ պատուէրը տուի:

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին
27 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, Սալ Մոլիէռի մէջ
18, QUAI DE BONDY

Կը բանախօսէ .— *ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ*

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մեներգ .— Օր. Անժէլ Կարապետեան, *Դաշնակի ընկերակցութեամբ* Օր. Տըրենիզ Աւետիսեանի :
Դաշնակ .— Օր. Իրմա Պօղոսեան :
Մենապար .— Տիկին Ալեքթ Կոբիզեան (*մարզարեան*) :
Արտասանութիւն .— Օր. Շ. Ղազարեան
Ջութակ .— Պ. Ց. Պէրպէրեան :

Հայկական եւ հունգարական պարեր
Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի եւ Արծիւ պարախումբի կողմէ :
Կենդանի պատկեր
Ֆր. Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը ներկայացնող
Խօսնակ՝ ՏԻԿԻՆ Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆ
Մուտքը ազատ է

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի վերջնական փոփոխութեանց համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին կցել անպայման հին հասցէն, (ի հարկին թերթին պանտը) եւ 3 ֆրանքի դրոշմաթուղթ :

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՃՇԴՈՒՄ

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը հետեւեալ կերպով կը սրբագրէ իր նախապէս տուած շնորհակալիքը : (Տես Յառաջ՝ Հոկտեմբեր 15) .—

« Ժանթիյիի Կրթ. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տիկին Յասմիկ Տէր Աւետիսեանէ երեսուն ֆրանք, իր սիրեցեալ ամուսնոյն Արսէն Տէր – Աւետիսեանի (ոչ՝ եղբօր) մահուան առթիւ ի նպաստ դպրոցին : »

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Արշակ Կիւրճեան (Անիէռ) կը նուիրէ քսան ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի օդափոխութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Տիկին Խոնարհիկ Մնակեանի մահուան առթիւ :

Գալփաքեան ընտանիքը (չա Կարէն) կը նուիրեն երեսուն ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի Փարիզի դարմանատան, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Հայկ Պապեանի մահուան առթիւ :

Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Գարամաճեան (Քոլոմպ) կը նուիրեն երեսուն ֆրանք, Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի օդափոխութեան կայանին :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յունուար 26ին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ .— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընդհանուր ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի օր, կէսօրէ յետոյ ժամը 4·30ին, դպրոցի սրահը : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

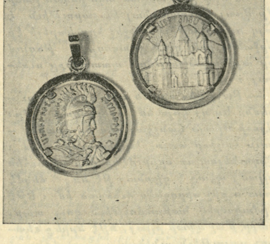
Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի բացման հանդէսը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3·30ին, Սոլաֆ – Սոլֆերինօ *սրահը*, 235 Րիւ Մոնճէյրա :
Յայտագիր՝ «ԴԵՂԻՆ ՁԵՌՆՈՑԸ » (*կատակերգութիւն մէկ արար*) :
Պար, Գանազեռ եւ Տարօն :
Ղեկավարութեամբ ընկերուհի Աստղիկ Հալաճեանի *եւ խմբերգ :*
Հանդէսէն ետք՝ խնջոյք :

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ծապումով հայ ֆրանսացի արուեստագէտներու գործերը կը ցուցադրուին Հոկտեմբեր 25ին, 26ին, ժամը 14էն 21 :
GRAND HOTEL MODERNE
Place de la République

Այս գործերը արուեստագէտներու կողմէ, նուիրուած են Երեւանի պետական թանգարանին, ուր պիտի ղրկուին ցուցահանդէսէն ետք :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը



Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. — Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, 6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ
PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Խօսք՝ Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Մեներգ՝ ՏԻԿ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՄԱՔԻՆԱՃԵԱՆ, ջութակ՝ ղեկավարութեամբ՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, արտասանութիւն՝ Օր. ԷԼԻԱՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ :

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ ղեկավարութեամբ ՔԷՕՇԿԵՐԵԱՆԻ, Իսիի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ :

Խօսնակ՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին :

Մուտք՝ 5 ֆրանք

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, *մասնակցութեամբ՝* Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի մասնաճիւղին :

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :
Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ
Կը խօսի՝ Տիկ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին :
Կ'արտասանեն՝ Օր. Բրաբիոն Տապաղեան, Օր. Շաքէ Ղազարեան, Օր. Սալլապաշեան :
Ջութակի վրայ կը նուագէ՝ ընկ. Պէրպէրեան (*Լիոնէն*) :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS
Եղանակին առաջին պարահանդէսը
Զանազան անակնկալներ
Գեղարուեստական նոր բաժին
Նուագախումբ՝ **JEAN CANTEL**

Deux Orchestres — Attractions — Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77-73 :
Խիստ կարեւոր .— *Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը* 20
Մուտք 10 Ֆր.

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՋԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — *ծածկոցներ. —*
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 23 OCTOBRE 1963
LE NUMERO : 0,30 FR.

...րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9841 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — Nº 9841

ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ...

...քաղաքակրթութեան, դպրութեանց եւ ...ուեստից մեծ դայեակը՝ Յոյնը, խօսելով Հռոմի եւ Հռոմայեցինե– ..., կ'ըսէր մեզմէ շուրջ քսան դար ա– ... — Դուք աստուածներ չէիք ունե– ..., եթէ մենք չըլլայինք :

Մեր ֆետայիները, որոնք չունէին ... քաղաքակրթութեան, դպրու– թեանց եւ արուեստից գիտակցութիւնը, ... ապահովաբար ունէին բնազդը, ... ըսել՝ իրենց խօսքը մեզի ուղ– ... — Դուք հայրենիք պիտի չունե– ...իք, եթէ մենք չըլլայինք :

Այո՛, իրաւամբ. մեր ֆետայիներու ...րոսութեան, ապա նաեւ նահատակու– թեան կը պարտինք այն անկողոպտելի ... որ ՀԱՅՐԵՆԻՔ կը կոչուի : Ո՛չ ...քան հողը, որքան գաղափարը : Ո՛չ ...քան սահմանները, որքան ոգին :

Հողը կորնչելի է ; գաղափարը անկո– ...չելի է : Սահմանները երերուն են, ո– ... աներեր է :

...մէն մէկ ֆետայի, ամէնէն մեծէն ... ամէնէն փոքրը, ամէնէն անուա– ...էն մինչեւ ամէնէն անանունը, նախ ...հերոսութեամբ, ապա նաեւ իր նահա– տակութեամբ, մասնակից ու բաժնեկից ... հայրենիքի ստեղծման :

Հերոսութիւնը եւ նահատակութիւնը ... բաներն են գրեթէ : Ո՛չ ոք կրնայ ...րոս ըլլալ, եթէ պատրաստ չէ նահա– տակութեան : Եւ ո՛չ ոք կրնայ արժանի ... նահատակի պսակին, եթէ հերո– ...թեան սերմերը չունի իր հոգիին մէջ :

Մեր էութեան երկնային մասն է հո– ... : Մեր էութեան երկրային մասն է ...մինը : Հայ ֆետային զոհեց վերջի– ..., առաջինը փրկելու համար : Վրայ ... մարմինը, հոգի՛ն ազատագրելու ...մար :

Դարձեալ Հռոմի մասին խօսելով՝ մեծ ...եակը կ'ըսէր, թէ որքան աստուած– ... նուաղեցան, այնքան մարդկային ... աշխարհը : Այսինքն՝ կորսն– ... մաս մը իր «աստուածայնու– ...թենէն» :

Մենք աստուածներ չունինք, բայց ...մարիտ Աստուծմէ : Բայց մենք ալ կըր– ... ըսել մեր կարգին, թէ որքան ...ուաղեցան ֆետայիները, այնքան աչ– ... սկսաւ մարդանալ : Այսինքն՝ կոր– ... մաս մը իր «երկնայնութիւն» – ... :

Ֆետայիները մեր «հին աստուած»ներն ..., մեր Թելաֆներն էին, մեր ընտա– ... «կուռք»երն էին :

Ֆետայիներ չկան հիմա, գոնէ չկան ... իմաստով. գուցէ ասոր համար է, որ ... էութեան երկնային մասը դարձաւ ...րային : Հոգին դարձաւ մարմին : ...գափարը դարձաւ հաշիւ : Ոգին դար– ... թուաբանութիւն :

Ֆետային հող չէր, հայրենիք էր : Հա– ... չէր, գաղափար էր : Թիւ չէր, ո– ... էր :

...կեանքին ինչ ըլլալն իսկ չէր գիտեր ..., բայց հաշտուած էր մահուան հետ : ... չունէր, մայր չունէր, կին չու– ..., զաւակ չունէր, կ'ապրէր ազգով, ... հետ, ազգին համար :

...ինք ազատ չէր, բայց կը կռուէր ազա– ...թեան համար :

...Հայրենիք չունէր, բայց կը մեռնէր ...հայրենիքին համար :

...Տուն չունէր, ընտանիք չունէր, բայց ...եկած էր մե՛ր տունը պահելու, մե՛ր ...ընտանիքը պաշտպանելու համար :

...Որքան անանձնական էր հայ ֆետա– ...յին :

...Որքան «ուրիշացած» էր հայ ֆե– ...տային :

Իր ինքնութիւնը ձուլած – հալեցու– ցած էր մեր ինքնութեան մէջ, իր ազա– տութիւնը՝ մեր ազատութեան մէջ, իր սէրը՝ մեր սիրոյն մէջ, իր եսը՝ մեր ե– սին մէջ :

Ի՞նչ կ'ուզէր կեանքէն ի՞նչ կը սպա– սէր կեանքէն. ի՞նչ կ'ակնկալէր աշխար– հէն : Գրեթէ ոչինչ : Բայց կ'ուզէր, որ մենք ապրէինք, մանաւանդ կ'ուզէր, որ ազատ ապրէինք :

Խաչուեցաւ մեր փրկութեան համար : Մեռաւ մեր ազատութեան համար : Թաղ– ուեցաւ մեր յարութեան համար :

Ֆետայիները մեռան, բայց ֆետայու– թիւնը չմեռաւ : Եւ ի՞նչ է ֆետայութիւ– նը.— Մահուամբ մահը կոխել : Մահէն չվախնալ, բայց նաեւ կեանքէն չզզուիլ : Մեռնիլ՝ ապրելու համար, եւ ո՛չ թէ ապրիլ՝ մեռնելու համար :

Մենք դեռ ըմբռնած չենք հաւանաբար, թէ ինչ որ ըրին մեր ֆետայիները, պար– տականութիւն մը չէր, այլ զոհաբերու– թիւն մըն էր : Աւա՜ղ, հիմա պարտակա– նութիւն մը կատարելն իսկ հերոսութիւն է, ո՛ւր մնաց զոհաբերելու յօժարու– թիւնը : Հիմա մարդիկ վարժուած են ի– րաւունքներ միայն պահանջելու, առանց պարտականութիւններ կատարելու :

Մենք յաճախ յիշած եւ յիշատակած ենք Ֆրանսական յեղափոխութեան սըր– տայոյզ դրուագներէն մէկը : Ապստամբ– ները ուտելիք կ'ուզէին իրենց պետէն : Պետը ըսաւ.— Ի՞նչ հարկ ուտելու. հի– մա ժամը երեքն է, չորսին պիտի մեռ– նինք :

Մեր ֆետայիներուն համար ամէն օր «Ժամը չորսն էր»· որովհետեւ ամէն վայրկեան պատրաստ էին մեռնելու :

Այս չէ՞ հերոսութիւնը :

Մեզի պէս ժողովուրդներուն համար հայրենասիրութիւնը բաւական չէ· հայ– րենապաշտութի՛ւն պէտք է :

Մեզի պէս ժողովուրդներուն համար ազգասիրութիւնը բաւական չէ· ազգա– պաշտութի՛ւն պէտք է :

Մոլեռանդօրէն հայրենասէր եւ մոլե– ռանդօրէն ազգասէր ըլլալ պէտք է :

Չկան կուսակցական հերոսներ, ինչ– պէս չկան կուսակցական նահատակներ : Կան ազգային հերոսներ եւ կան ազգա– յին նահատակներ : Ազգի՛նն են մեր հե– րոսները, ազգի՛նն են մեր նահատակներն ալ :

Երբ մենք «այս» հերոսը կը փառաբա– նենք, բայց կը վատաբանենք «այն» միւ– սը, մեր ըրածը սրբապղծութիւն է :

Երբ մենք կ'ողբանք մեր «այս» նահա– տակը, բայց աչքերնիս գոց եւ ականջ– նիս կուղպ կ'անցնինք «այն» միւսին քո– վէն, մեր ըրածը սրբապղծութիւն է :

Անոնք, որ ազգին համար կռուեցան, ազգային հերոսներ են :

Անոնք, որ ազգին համար մեռան, ազ– գային նահատակներ են :

« ՑՈՒՍԱԲԵՐ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷ ԱԼԺԷ ԳՆԱՑ

ԻՐ ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐՆԱՅ ՀԱՐՑԸ ԿԱՐԳԱԴՐԵԼ

Մինչ լուր կը տարածուէր թէ Եթով– պիոյ կայսրը Փարիզ կը հասնի անձնա– կան բնոյթ ունեցող այցելութեան մը համար, իրականին մէջ Հայլէ Սելասիէ Ալժէ կը ժամանէր ուր կ'ընդունուէր Պէն Պելլայի կողմէ :

Քաղաքական խօսակցութիւնները ան– միջապէս սկսած են եւ կը թուի թէ Հայլէ Սելասիէ կ'ուզէ միջնորդել եւ հաշտեցնել երկու թշնամի եղբայրները՝ Հասան Բ. եւ Պէն Պելլա :

Ալժէի մէջ որեւէ լուսաբանութիւն չի տրուիր այս մասին, բայց Ռապաթի մէջ կ'ըսուի թէ Եթովպիոյ կայսրը հան– դիպում մը պիտի առաջարկէ — վերին ատեանի եւ չէզոք հողի վրայ — եւ Հասան Բ. համաձայն է սկզբունքին վը– րայ : Այս համաձայնութիւնը ցոյց կու– տայ թէ Մարոքի Թագաւորը ոխակալ չէ եւ թէ մարոքեան քաղաքականութիւնը անձերու կռիւներէն վեր է : Կարելի չէ աւելի բան մը հասկնալ անցած – դար– ձածէն եւ լրագրողները բան – գործ ձը– գած կը հետեւին քառավէլներու եւ պօ– մինկներու երթուդարձերուն :

Նիւ Եորքի մէջ, ՄԱԿի ընդհ. քար– տուղարը կարգով ընդունած է Ալժերիոյ եւ Մարոքի ներկայացուցիչները : Առա– ջին տեսակցութենէն ետք, Եաղիա յայ– տարարած է մամուլին.— «Մարոքցիկ յարձակողներն են եւ բոլոր կռիւները տեղի կ'ունենան ալժերական հողի վրայ : Անակնկալի եկանք այս յարձակումէն : Ալժերիա մտադիր չէ հարցը ՄԱԿին յանձնելու : Իսկ Մարոքի ներկայացուցի– չը՝ Թայպի Պենհիմա յայտարարած է.— «Մարոք երբեք չէ մտած ալժերական հող : Ու. Թանի ուշադրութիւնը հրաւի– րեցի ալժերական զօրքին համախմբման վրայ Մարոքի հիւսիսային սահմանին վրայ — գլխաւորաբար Ֆիկիկի շրջանը— սահման մը որ երբեք խնդրոյ առարկայ չէ եղած ոչ Ֆրանսայի, ոչ ալ անկա– խութենէն ի վեր՝ Ալժերիոյ կողմէ :

Գահիրէի ձայնասփիւռը հաղորդեց որ «Ալ Ահրամ» օրաթերթը յայտնած է թէ Նասր հեռագիր մը ղրկած է Հասան Բ.ի, Լիբիոյ Թագաւորին, Պուրկիպայի եւ Պէն Պելլայի յորդորելով որ անպայման «լուծում մը գտնեն Ալժերիոյ եւ Մա– րոքի սահմանային հարցին» : Նոյնիմաստ եւ անձնական հեռագիր մը ղրկած է Պուրկիպա Պէն Պելլայի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ նոր վարչապետը Նոյեմբեր 7ին պիտի ներկայանայ երեսփոխանական ժողովին : Հաւանական է որ նիստը բա– ւական փոթորկալից ըլլայ : Արտաքին նախարար նշանակուեցաւ՝ Պըթլըր :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ելմտական յանձնաժողո– վին առջեւ, տեղեկատուութեան նախա– րարը հաստատեց թէ փոխառութիւն պի– տի ուզուի ժողովուրդէն : Արդարեւ ֆը– րանսական ձայն – պատկերասփիւռի բա– ցը 145 միլիոն է (963) : 1964 Մարտին, ԷՕՌԹԷ ԷՖը ի վիճակի չէ այլեւս իր վը– ճարումները կատարելու :

ՈՒՂԵՎԱՐՆԵՐԸ գործադուլ որոշած են այսօր՝ Չորեքշաբթի ժամը 4էն մին– չեւ Հինգշաբթի ժամը 4 : 300 զինուորա– կան բեռնատար կառքեր պիտի ապահո– վեն արուարձաններէ դէպի Փարիզ եր– թեւեկը եւ վերադարձը :

ՄՍԱՎԱՃԱՌՆԵՐԸ որոշեցին զաղրեցը– նել եղած մսի գործադուլը, բայց նոր գործադուլ մը անկարելի չէ :

ՓԵՔԻՆԻ երկու օրաթերթերը (Կարմիր Դրօշ եւ Ժողովուրդին Օրաթերթը) 17 հազար նշանագրերէ կազմուած յօդուած մը հրատարակած են ուր կ'ամբաստանեն Ռուսերը, խիստ կերպով : «Իրենց հաշ– ւոյն առնելով Վիլհելմ Բ.ի ժառանգու– թիւնը որ կը հաւատար «դեղին վտան– գին՝ եւ «Ճենկիս խանի սպառնալիքին» խորհրդային ղեկավարները ցեղապաշ– տութեան դիմեցին վարկաբեկելու հա– մար չին համայնավարները » :

ՏԻԿԻՆ ՆՀՈՒ, Վիէթնամի վարչապե– տին հանրածանօթ հարսը, շատ անհա– ճոյ խօսքեր ըրած է Ամերիկացիներուն հասցէին, շեշտելով թէ շատ անգութ կերպով վարուած են իրեն հետ, աւել– ցնելով թէ փորձած են որ հրաժարի իր ճամբորդութենէն որովհետեւ չէին կըր– նար երաշխաւորել իր ապահովութիւնը. — «Եթէ Ամերիկա ի վիճակի չէ զիս պաշտպանելու, կ'ուզեմ գիտնալ թէ ի վիճակի է՞ ազատ աշխարհի պաշտպա– նութիւնը ապահովելու, եզրակացուցած է Տիկին Նհու :

ՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ նոր վարչա– պետը՝ Լուտվիկ Էրհարտ պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Փարիզ եւ Ուաշինկթըն, Նոյեմբերին : Հաւա– նաբար Լոնտոն ալ երթայ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Հայրենադարձ Ֆը– րանսացիներու համախմբումը (ռանֆը– րանոմ), հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր որուն ընթացքին «Փարիզի վրայ ար– շաւ» մը պատրաստեցին Նոյեմբեր 2ին համար :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ սուրիա– կան զօրքը կը մասնակցի Քիւրտերու դէմ կռիւներուն :

ՉԸՐՉԻԼԻ մեծ աղջիկը՝ Տայանա Չըրչիլ մեռաւ առջի օր, 54 տարեկանին : Քաշ– ուած կեանք մը կը վարէր, իր երկրորդ ամուսնալուծումէն ետք, ամէն բանէ հե– ռու : Ծանօթ չէ թէ ինչ են մահուան պատճառները : Մեռունի քաղաքագէտին նախասիրած զաւակն էր :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, 52 տարեկանին մե– ռած է խորհրդային ծանօթ գրագիտու– հի՝ Կալինա Նիքոլայեւա : Իր գլխաւոր վէպերն են.— Հունձքը եւ Ճարտարագէտ Բախիրեւ :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԸ անգամ մը եւս մերժեց համայնավար Չինաստանը ընդունիլ իբ– րեւ անդամ : Առաջարկը բերած էր Ալ– պանիա : 41 թեր քուէարկեցին, 12 ձե– ռնպահ մնացած էին, իսկ 57 հողի դէմ քուէարկած էին որոնց մէջ՝ Ֆրանսա :

ՊԱՐՍԻՑ Շահը կրկին Ասատուլահ Ա– լամի յանձնեց կառավարութեան կազ– մութիւնը : Վարչապետը, ըստ սահմա– նադրութեան հրաժարած էր նոր խոր– հրդարանի ընտրութեան վաղորդայնին :

ՀԻՌՈՒՄ յայտարարեց թէ հարց չկայ Հասարակաց Շուկային անդամակցելու : Ներկայիս միայն կարեւոր կէտը սերտ յարաբերութիւններ պահելն է Եւրոպա– յի հետ :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ Ֆրանքեւգերմանական մենամարտ մը սկսած է «Վեցերու» գիւ– ղատնտեսական քաղաքականութեան շուրջ :

ՏԸ ԿՈԼ – ՔԵՆԸՏԻ գլուխ գլխի հան– դիպում մը անկարելի չի թուիր : Կ'ըսուի թէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նա– խագահը կրնայ Ուաշինկթըն երթալ այս ձմեռ :

ԼԷՈՓՈԼՏՎԻԼԻ մէջ, պատերազմական վիճակ հռչակուեցաւ, վեց ամսուան հա– մար :

ԾՈՎԱԿԱԼ ՏԸՔՈՒ որ Հնդկաչինի ընդ– հանուր կառավարիչ եղած է մարեչալ Փէթէնի օրով, մեռաւ առջի օր, 79 տա– րեկանին : 1940էն 45 իր քաղաքական կեցուածքը շատ մը ըսի – ըսաւներու դուռ բացած է յետագային : Պատուոյ լեգէոնի մեծ – սպայ էր : 1949ին սկսած էր հրատարակել իր յուշերը :

ՄԵՔՍԻՔՕ վերջնական կերպով ընտըր– ուեցաւ 1968ի Ողիմպիական խաղերուն համար : Միւս թեկնածուն էր՝ Լիոն որ յարմար չնկատուեցաւ, ինչ որ մեծ դառ– նութիւն յառաջ բերած է Ֆրանսական շրջանակներուն մէջ :

ՎԵՆԵՑՈՒԵԼԱՅԻ համալսարանը եւ երկրորդական վարժարանները փակուե– ցան մինչեւ Յունուար 7, այս որոշումը տրուած է նկատի առնելով որ «քաղաքա– կան» շարժում մը կայ ուսանողներուն մէջ :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՏԸՆԱՈՒՐԻ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԸ

ՊԵՐԼԻՆ, (Յառաջ).— Ատընաուըր 14 տարի գերման Դաշն. Հանրապետութեան վարչապետի պաշտօնը վարելէ ետք հրաժարեցաւ եւ իր տեղը տուաւ իր կուսակցական ընկերոջ Փրոֆ. Տոքթ. Լուտվիկ Էրհարտի, որ ցարդ կը վարէր փոխ–վարչապետի եւ տնտեսական նախարարի պաշտօնը :

Ատընաուըրի հրաժարման նախորդող հրաժեշտի այցելութիւններն ու ճառերը գերմանական մեծ քաղաքներու մէջ, ակնյայտնի ապացոյց էին աշխուժութեան եւ պատրաստակամութեան ի հարկին ստանձնելու քաղաքական գործունէութեան նոր պաշտօններ եւ պարտականութիւններ : Հակառակ իր 87 տարեկան հասակին Ատընաուըր այս համոզումը ներշնչեց քաղաքական շրջանակներուն, իր հակառակորդին թէ կուսակցական ընկերոջ :

Ատընաուըր Պերլինի մէջ արժանացաւ պատուակալ քաղաքացիի մեծ պատիւին եւ երախտագիտական ցոյցերու ժողովուրդին եւ քաղաքային երեսփոխանական ժողովին կողմէ : Վիլլի Պրանտ իբր քաղաքապետ եւ ներկայացուցիչ գերմանական մեծ քաղաքներու, արժանավայել խօսքերով գերման ժողովուրդին եւ Պերլինցիներու շնորհակալութիւնը յայտնեց Ատընաուըրի, որ մեծ վաստակ մը ունեցած է Գերմանիոյ վերականգնումին մէջ, Պրանտ, որ սոցիալ–դեմոկրատ կուսակցութեան անունի ներկայացուցիչն է եւ մրցորդ էր վարչապետական պաշտօնին, ակնարկեց որ Ատընաուըր «խրայատուկ ձեւով օգտակար» եղած է Գերմանիոյ եւ թէ ներքին պայքարներ գոյութիւն ունեցած են Ատընաուըրի եւ Ռոյթերի (Նախկին քաղաքապետ Պերլինի) ինչպէս նաեւ Ատընաուըրի եւ իր միջեւ : Ատընաուըր պատասխան ճառին մէջ ըսաւ որ ինք մոռցած է ամէն բան, պայքարներ պէտք են, մարդ մը առանց պայքարի անարժէք մէկն է, բայց պայքար տանելէ ետք պէտք է մոռնալ գիտնալ : Իրեն համար կան նոր պայքարներ եւ ինք դարձեալ պիտի գործէ եթէ դէպքը այդպէս պահանջէ կամ պաշտօնի կանչուի :

Ուրեմն Հոկտեմբեր 14ին Պունտէսթակի հանդիսաւոր հրաժարումէն ետք Ատընաուըր կը մնայ երեսփոխան, բայց պիտի շարունակէ գործօն դեր կատարել գերմանական քաղաքականութեան մէջ, նաեւ իբր իր կուսակցութեան պետը : Պունտըսթակի մէջ իրեն հանդէպ ցոյց տրուած մեծ յարգանքի խօսքերուն մէջ ժողովին նախագահ Տոքթ. Գերսթընմայէր ընդգծեց անոր կատարած դերը գերման յետպատերազմեան վերականգնումին եւ վերելքին մէջ, կոչելով զայն վաստակաւոր Գերմանացի :

Ատընաուըր իր պատասխան ճառին մէջ տուաւ դարձեալ ապացոյցը պաղարիւն քաղաքագէտի կարողութեան, որ գիտէ կարեւորագոյնը ըսել պէտք եղած տեղը : Շնորհակալութեան խօսքերու ընդմէջէն ընդդիմադիրներուն եւ իրեն դէմ պայքարողներուն ալ տուաւ երախտագիտական տուրքը, որովհետեւ զանոնք միշտ նկատի առնելով ջանացած է մեծագոյն մասին կարծիքին համապատասխան գործել :

Իրաւ ալ 1949էն ի վեր Ատընաուըր, իր քաղաքական ուղղութեան հաւատարիմ գործեց : Իր ներքին քաղաքականութեան հիմը եղած էր՝ վերականգնումը գերման պարտուած ժողովուրդին, ընկերային բարեկեցիկ վիճակ, տնտեսական բարօրութիւն, վերաշինութիւն աւերուած հայրենիքի, ռամկապետական սկզբունքներու օրինական ապահովութիւն, նկատառում ընդդիմադիր կուսակցութեանց քննադատութեանց, որոնք առնուազն օգտակար են իբր «նախազգուշական միջոց» ինչպէս խոստովանեցաւ Պունտըսթակի վերջին ճառին մէջ, զուարթացնելով իր երբեմնի ընդդիմադիրները :

Իսկ արտաքին քաղաքականութեան մէջ իր ձգտումը եղաւ՝ վերականգնում գերման արժանապատուութեան, ճանաչում Գերմանիոյ յանցապարտութեանց եւ հատուցման պարտքին բարոյապէս եւ նիւթապէս, շարունակականութիւն եւ յարգում քաղաքական ուղղութեան՝ խոստումի, պայմանագրութեան եւն., այլ մանաւանդ վերամիացում բաժանեալ Գերմանիոյ, որ կարելի չէ առանձնապէս յաջողցնել :

Ատընաուըր չկրցաւ իրականացնել վերամիացումը Գերմանիոյ, բայց գծեց մարդկային սկզբունքներու վրայ հիմնուած ուղեգիծը, որով կարելի է յուսալ անոր իրականացումը ինչպէս ինք հաւատալով ըսաւ՝ «Գերմանիա պիտի միանայ եւ խաղաղութեամբ եւ ազատութեամբ» : Ասիկա ամբողջ ծրագիր մըն է, որ խաղաղ միջոցներով վերամիացման արդար իրաւունք մը կը պաշտպանէ, եւ ասոր համար Ատընաուըրի տուածը Սաարի հարցին լուծման օրինակն է եւ յառաջացումները, զորս կատարած է եւ կը կատարէ դեռ վնասուող երկիրներուն եւ Իսրայէլի :

Արտաքին քաղաքականութեան նշանախօսքերէն ընդգծելի են մանաւանդ.

«Ինքնորոշման իրաւունք նաեւ գերման ժողովուրդին», «ոչ ոք կրնայ գերման ժողովուրդին վերամիացման արգելք ըլլալ» :

Թէ ինչո՞ւ Ատընաուըր դիւրահաւան չէ քաղաքագիտական խոստումներու, պէտք է թողուլ իր տարիքին եւ քաղաքական փորձառութեան, հետեւաբար կողմնակից է միշտ ապահով ճամբով երթալու ... : Որքան ալ համակիր է Խրուշչեւ–Քենըտի մերձեցման, նոյնքան զգուշութիւն կը յանձնարարէ, որպէսզի առանց գործնական փոխադարձութեան «տեղի տալ» չըլլայ : Կը զգուշացնէ օրինակ այս վերջին օրերու իր ճառերուն մէջ, Ռուսաստանի ցորեն ծախելու խնդրին վերաբերմամբ. կը զգուշացնէ Պերլինի ցամաքային հաղորդակցութեան ճամբաներու անարգել դարձնելու վերաբերմամբ եւ այս վերջին կէտին մէջ դարձեալ իրաւունք կրնայ ունենալ կարծէք, որովհետեւ Հոկտեմբեր 8 – 14 անըմբռնելի զուգադիպութեամբ խորհրդային պահականոցը երկու ամերիկեան զինուորական երթեւեկի եւ մէկ անգլիական զինուորական երթեւեկի դժուարութիւն յարուցանեց ստիպմամբ պահանջելով որ, հակառակ ընկալեալ սովորութեան որ կար իրենց միջեւ իբր համաձայնականներ ընդդէմ Նացիական Գերմանիոյ, զինուորները իրենց կառքերէն դուրս ելլեն եւ կարգ կենան համրանքի համար խորհրդային պահակազօրքին առջեւ ... :

Չըրչիլ ըսած է Ատընաուըրի համար թէ գերման մեծագոյն քաղաքագէտն է Պիսմարքէն ետք : Գերմանական հրապարակագրութեան մէջ ալ յաճախ փորձուած է բաղդատութիւններ ընել Ատընաուըրի եւ Պիսմարքի միջեւ, բայց մեր կարծիքով այս բաղդատութիւնները մեծ մասով կը կաղան : Ատընաուըր կաթողիկէ ռամկավար, վարչագէտ գերմանացի մըն է. երկար տարիներ Քէօլնի քաղաքապետ եղած է եւ իր վարչապետութեան շրջանին հաւատարիմ մնացած է իր խաղաղասէր եւ ընկերային քաղաքական ուղիին : Պիսմարք զօրաւոր, զինուորական բիրտ ուժին վստահող, փրուսիական հզօրագոյն շրջանի վարպետ քաղաքագէտն է, որ ամբողջ Գերմանիան միացուց եւ կայսր հռչակել տուաւ Փրուսիոյ թագաւորը Վերսայլի պալատին մէջ : Պիսմարք ռուսական չէզոքութեան խոստումը առնելէ ետք Ֆրանսայի կայսր Նափոլէոն Գ.ը քաղաքական հասունութեան փորձարկութեան մէջ ձգեց եւ անոր ձգեց նաեւ Փրուսիոյ դէմ պատերազմ հռչակելու «սխալը կատարել, յանուն արժանապատուութեան ֆրանսական ազգին» 1870ին : Իսկ 1878ի պերլինեան վեհաժողովին մէջ, Պիսմարք ոչ միայն «անշահախնդիր միջնորդ» չեղաւ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, այլ յանձնեց ռուսական շահերը Անգլիոյ հզօր կամայականութեան եւ վճռացուց Ռուսերը ի նպաստ Անգլիոյ Աւստրիոյ եւ Թուրքիոյ : Ատընաուըր Սաարի կարգադրութենէն ետք հաւատարմօրէն Ֆրանսայի հետ դաշինք կնքեց համերաշխութեան եւ գործակցութեան համար :

Ատընաուըր համեստ է եւ իրատես : Ո՛չ մէկ առեն եղած է պատերազմասէր, ոչ առաջ, ոչ հիմա : Հիթլերի հակառակորդ ըլլալով քաշած է դառնութեան փորձարկութիւնները եւ մնացած է անյողդողդ : Այնպէս որ վերջին տասը տարուան ընթացքին գերման զինուորական ուժը վերանորոգելու գործը պէտք է համարել իր անձին եւ սկզբունքներուն հակոտնեայ անհրաժեշտութեան արդիւնք : Մասամբ նաեւ «Օթան»ի մասնակցութեան հետեւանք, բայց Օթանի մասնակցիլն ալ իր երկրին բաժանեալ վիճակը եւ շարունակական սպառնալիքի ենթակայութիւնն ունի իբր պատճառ :

Իրաւամբ հարց կը ծագի թէ ինչո՞ւ Ատընաուըր կը հրաժարի իր պաշտօնին ըլլալու ժամանակէն առաջ :

Ներկայիս չի յիշուիր այլեւս առոր պատճառը հրապարակագրութեան մէջ, նախ անոր համար որ յարմար չէ, երկրորդ քաղաքական կեանքին հետեւողներ գիտեն այդ : Երեք տարի առաջ Ատընաուըրի «քրիստոնէական ռամկավար միութիւնը» եւ իրեն գործակցող «Պավերական ընկերային քրիստոնէական միութիւնը» միասնաբար իսկ չունեցան Պունտէսթակի բացարձակ մեծամասնութեան համապատասխան երեսփոխան, հետեւաբար Ատընաուըր ստիպուած էր գործակցիլ «Ազատական ռամկավարներ»ու կուսակցութեան հետ, որուն նախագահը Դոկտոր Մէնտէ պայման դրաւ, որ Ատընաուըր ինքնակամ հեռանայ իր պաշտօնէն եւ իր տեղը տայ Ատընաուըրի կուսակցական ընկերոջ Փրոֆ. Էրհարտի : Ոչ ոք կրնայ ըսել թէ քաղաքական դիրքի վրայ անձնական այս մեծ փոփոխութիւնը ինչ անդրադարձ պիտի ունենայ Գերմանիոյ եւ ընդհ. միջազգային քաղաքական վիճակին վրայ : Փորձառուածը անձնակա՞ն փոփոխութիւն մըն է կառավարութեան մէջ միայն, թէ կան նաեւ ուրիշ ուղեգիծի հարցեր : Ասիկա ցոյց պիտի տայ մօտաւոր ապագան : Կը կարծուի թէ Ատընաուըրի անձնապաստան բնաւորութիւնը մեծագոյն պատճառն է քաղաքական գործիչներու դժգոհութեան, որոնց յաճախ մէկ պատասխան ունեցած է Ատընաուըր կառավարական դահլիճին մէջ թէ դուրսը. «փորձեցէք, դուք անձամբ պիտի տեսնէք թէ ինչ շահ ունիք ատկէ» : Ատընաուըրի պաղարիւնութիւնը իր առողջութեան եւ յաջողութեան առաւելապէս նպաստած է :

Հրապարակուած կատակով մը վերջացնենք. Ատընաուըր ամուսնական առաջարկներ կը ստանայ կիներէ, որոնք կ'ուզեն իրեն հանդիստ եւ հաճելի կեանք մը ապահովել, քանի որ իր բոլոր զաւակները ամուսնացած եւ տունէն հեռացած են, եւ ինքը մինակ է այլեւս : Ատընաուըր քանի առեն է այդ կարգի «սիրոյ նամակներ» չստանար, որով կը հարցնէ իր գրագրուհիին թէ արդեօք չի՞ կամենար իրեն այլեւս ցոյց տալ այդ նամակները : Գրագրուհին կը հարցնէ թէ ո՞ր բաժնին մէջ դնելու է այդ շատ անձնական նամակները. «Ոչ–յարձակման դաշինքներու բաժանմունքին մէջ» կ'ըլլայ Ատընաուըրի պատասխանը :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ
— ՇԵՓՈՐ —

Գ.

Արթաքի էֆէնտի ըսաւ որ Աղաւնի տեղեկութիւն չունէր թէ ինչ տեսակ փորձանք եկած է իր նշանածին գլխուն, քանի որ նուաղած էր բացատրութիւն ստանալէ առաջ : Եւ սթափելէ յետոյ, երբ որ փախած էր դեղարանէն՝ ակընթարթի մը ընթացքին հազիւ տեսած էր թէ Արթաքի էֆէնտի բաներ մը կ'ընէ դուրս ինկած լեզուին հետ : Ու բնականաբար, իր կարճ խելքով լեզու կարծած էր աքծանէն կախուող միսի կտորը : Տիկին Արմենուհի գլխով հաստատական նշան կուտար, հասկցայ ըսելով ու կը խնդար : Դեղագործը խօսելով հանդերձ կը զգար որ իր տուած բացատրութիւնները բոլորովին աւելորդ են, բայց կ'ուզէր երկարել իր քրոջ զուարթութիւնը, ի գին նոյնիսկ կրկնութեան :

— Աչքդ խաղայ Արթաքի, ըսաւ ան. դուն բնաւ պիտի չփոխուիս : Օր մը եթէ մեռած գիս դեղարան մտնեն, խնդալիք բան մը պատմելով գիս նորէն ոտքի պիտի հանես :

Եւ արցունքներ կ'իջնային իր այտերէն : Դեղագործը ըսաւ թէ սաստիկ ծեծուած էր Աւետիս : Իր տնեցը դուրսէն իմացած էին : Հիմա երկու օր է որ մէջտեղ չէր ելած եւ Աղաւնի բոլորովին թողուցած էր իր չունեցած խելքը : Կոտրած չիչերուն հաշիւը չկար : Հաշիւը չկար նաեւ «ինչ ըսի՞ր»ներուն :

— Ճիշդ ու ճիշդ կնիկս է, ըսաւ Արթաքի էֆէնտի : Մէկուն տէրտը չէր բաւեր՝ հիմա երկուք եղաւ :

Եւ այս ըսելով ձեռքը կ'երկարէր դէպի ոտնաձայներ որոնք ապահովաբար իր կնոջ կը պատկանէին : Իրաւ ալ երբ որ սանդուղներուն կրճտուքը աւարտեցաւ, Տիկին Էլպիս մտաւ դեղարան, ըսելով թէ ձայն մը իրեն հաղորդած էր ծանօթի մը ներկայութիւնը : Երբեմն այսպէս ձայներ կը լսէր Տիկին Էլպիս եւ վար կ'իջնար : Ջրոտ համբոյրներ տեղացուց ան Տիկին Արմենուհիի այտերուն վրայ, որպէս թէ ամիսներէ ի վեր նոր տեսած ըլլային մէկզմէկ : Դեղագործին քոյրը ուրիշ առեններէ աւելի դժկամակութեամբ հանդուրժեց այս յարձակողականին եւ կորսնցուց իր զուարթութիւնը : Տիկին Էլպիս երբ որ լսեց թէ «նորէն նամակ չկայ», յուղարկաւորութեան դէմք մը առաւ ու քիչ վերջ սկսաւ թզկալ բայց ի բաց : —

Բնականաբար դեղագործին բարկութիւնը մեծ եղաւ : Աթոռները զարկաւ գետին, պոռաց ու գոռաց իր լալկան կնոջ դէմ : Ըսաւ թէ կին արարածը պէտք է զուլ սղոցով սղոցել, որովհետեւ պարզ հացի դանակը շատ քիչ բան է : Բայց վերջապէս, ինչո՞ւ լալ, ի՞նչ բանի համար, ի՞նչ է պատահեր : Աղմուկը չափազանց մեծցաւ դեղարանին մէջ, որովհետեւ քանի Արթաքի էֆէնտի իր կինը կը հրէր դէպի սանդուղ, ան աւելի կը ճչար : Ոչ միայն կը դիմադարձէր ամուսնին, այլ նաեւ կը պնդէր թէ կարեւոր բան մը ընելու համար է որ իջած էր դեղարան : Ի՞նչ ընելու համար իջած էր : Ինչո՞ւ զինքը կը շփոթեցնէին ու մոռցնել կուտային այդ բանը :

— Բան ման չկայ, պոռաց Արթաքի էֆէնտի շատ ուժով, չկայ... քիչ մը առաջ ձայն մը քեզի ըսաւ որ վար իջնաս, հիմա ալ ուրիշ ձայն մը կ'ըսէ կոր որ վեր ելլաս ... սակէ կորսուիս ... աս ալ ձայն է, իմացիր ...

Պատպատէն զզուած՝ Տիկին Արմենուհի ուզեց մեկնիլ եւ ոտքի ելաւ : Բայց երբ ելքի դուռը կը բանար, դէմ դէմի եկաւ Աւետիսին հետ ու նահանջեց :

Աւետիսին դէմքը կը ճառագայթէր երանութեամբ : Աննախընթաց երջանկութիւն մը կար իր աչքերուն, կարմիր այտերուն եւ խնդացող բերնին մէջ :

Երբ որ երեքն ալ զարմացած կը նայէին զինուորին, Տիկին Էլպիս ըսաւ յուզումով. —

— Ա՛չքս ելլայ ... արդեօք որչա՛փ ծեծեցին քեզ ...

Այս խօսքը բաւական եղաւ որ նշանածը քիթն ու բերանը կախէ : Ծեծին վերյիշումով տրտմեցաւ, ջղայնոտեցաւ, բարկացաւ նոյնիսկ : «Ախ, խօսքը մի՛ ընէք» կ'ըսէր ու իր բռունցքը կը զարնէր գլխուն : Իսկ դեղագործին քովնտի ակնարկը կ'ըսէր իր կնոջ — «Նորէն ըրիր–հըրիր՝ պարկ մը թուղը փճացուցիր» :

Մանրամասնօրէն Աւետիս նկարագրեց իր ծեծը, փոթորկալից խօսելակերպով մը՝ ուր Թուրքերէնը կը տիրապետէր : Բայց յանկարծ իր մէկ նախադասութիւնը կէս ձգելով ուզեց յետադարձ ակնարկ մը նետել եւ ըսել թէ ինչո՞ւ միսի կտորը բերանը նետած էր : Այս կէտը կարեւոր էր : Խիստ շատ կարեւոր : Միսի կտորը բերանը նետած էր որովհետեւ անօթի էր : Սոված գայլի պէս անօթի : Այինքն արտասովոր կերպով քաղցած : Ուշադրութիւն ըրէք այս խօսքիս, հիմա պիտի հասկնաք թէ տակը ինչ կայ : Կ'ըսէի ուրեմն թէ գիս ծեծեցին երբ սակէ ելլելով զօրանոց դարձանք : Ոտքերս թեւերս կապեցին, գիս վարի ծակը նետեցին եւ ես կովերու պէս պոռացի : Աչուր բան էր : Կնքուած օրս միայն այդքան շատ պոռացած եմ : Տիկին Էլպիս, եթէ հիմա հանուիմ, չորս կողմս սեւ նշաններ կան դեռ : Աչքերը գոցած՝ հանդիպած տեղը կը զարնէր շուն Ֆախրին : Քիթիս, բերնիս, հապա՞ փորիս :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(8 Շար.)

ՀԵՌԱԶԳԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս ֆրանսական թերթերէն մէկ – քանի մէջ լոյս տեսաւ յօդուած մը, որ բաւական աղմուկ հանեց: Ըստ այդ յօդուա – ծին, ամերիկեան «Նոթիլուս» ընդծով – եայ նաւակներէն մէկը հարիւրէն եօթա – նասուն համեմատութեամբ ճիշդ կռա – հած էր երկու հազար քիլոմեթր հեռու գտնուող «գործակիցի» մը մտածումնե – րը:

Այս լուրը մեծ հետաքրքրութիւն յա – ռաջ բերաւ գիտական աշխարհին մէջ, եւ բազմաթիւ անհիմն եզրակացութիւններ յօրինուեցան անիրազեկ մարդոց ու – թերթերուն մէջ:

Այնուհամենայնիւ, եղածին մէջ ոչինչ կայ արտակարգ: Իրականութիւն դարձած է հեռազգացական կապը: Հեռազգա – ցութիւնը միտքերու անմիջական հա – ղորդումն է տարածութեան վրայ կամ գիտակցութիւնը՝ տարածութեան վրայ:

Որքան ալ անսովոր թուի այս պարա – գան, այնուամենայնիւ, իրականութիւն է եւ կը համապատասխանէ ճշմարտու – թեան: Անծանօթ կը մնայ միայն այս ե – րեւոյթին «մեքենականութիւնը»:

Բնութեան մէջ գոյութիւն ունին բա – զմական թիւով առեղծուածներ: Գիտնա – կանները, օրինակ, որոնք պարագաներու մէջ չեն յաջողած ճշդել, թէ կենդանի – ները ինչպէս եւ ինչ միջոցներով իրա – րու կը հաղորդեն տեղեկութիւններ կամ լուրեր:

Մարմինը օժտուած է շրջապատէն հա – ղորդումներ, կամ աւելի ճիշդ՝ տեղե – կութիւններ ստանալու բազմաթիւ կա – րելիութիւններով, որոնք, ցարդ, անծա – նօթ կը մնան գիտնականներուն: 1920ի տարիները փորձեր կատարուեցան շուներու վրայ: Փորձերու ժամանակ, շունե – րը յաջողութեամբ կը կատարէին բոլոր, երբեմն խիստ բարդ առաջադրութիւն – ներ: Այս փորձերուն հետեւող երիտա – սարդ բնագէտ մը անմիջապէս եզրակա – ցուց, թէ «բնախօսական ռատիօկապը» կենդանաբանական նախահայրերէն մար – դուն հասած յատկութիւն մըն է: Իսկ մարդոց մօտ հեռազգացողական տեղե – կութիւնները երբեմն օգնութիւն կանչե – լու նկարագիր ունին, բայց յաճախ կը բովանդակեն ազգակցական կամ մօտիկ անձի մը կարեւոր ապրումներուն մասին տեղեկութիւններ: Ընդհանրապէս, հե – ռազգացութիւնը տեղի կ'ունենայ երբ անձը կը գտնուի ջղային զօրաւոր դրու – թեան մէջ: Շատեր կը յայտարարեն, թէ իրենք «նախազգացած» են ուրիշ քա – ղաքի մը մէջ այդ պահուն գտնուող ազ – գականի մը մահը: Սակայն այս «նա – խազգացումները» կարելի չէ փաստ նը – կատել հեռազգացողական կապին գոյու – թեան համար:

Հոգեբանական հետազօտութիւններու՝ Աթէնքի մէջ տեղի ունեցած միջազգային չորրորդ խորհրդաժողովին մէջ, Բժ. Քոնսթանթինիտիս խօսեցաւ յոյն գիտ – նականներու կատարած փորձերուն մա – սին: Փորձած են հեռազգացողական կապ մը հաստատել Աթէնքի եւ Փարիզի, Վարշաւայի եւ Վիեննայի միջեւ: Ամէն տեղ ալ հաղորդակցութեան մէջ մտնող – ներուն միջեւ գոյութիւն ունեցող տա – րածութիւնը հազար քիլոմեթրէն աւելի էր: Իրարու հաղորդած են երկրաչափա – կան պատկերներ, նկարներ, տառեր եւ – այլն: Արդիւնքները դրական են:

Հօղեկան կառուցուածքին «խորհրդա – ւոր» երեւոյթները արժանի են լուրջ ու – շադրութեան: Առ այժմ չկայ միասնական կարծիք անոնց գործողութեան «մեքենա – յին» մասին:

Դեռ երկար պրպտումներու կարօտ ուսումնասիրելի ճիւղ մըն է հեռազգա – ցութիւնը:

Թ. Ա. Թ.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

1963 – 64ի ֆրանսական թատերաշրջա – նը սկսած է արդէն գործել գրեթէ երկու ամիսներէ ի վեր: Կը սպասուէր որ նոր թատերաշրջանը բլլար արժանավայել նո – րութիւն մը, համեմուած դասական եւ ժամանակակից երկերու այլազանու – թեամբ մը, սակայն, դժբախտաբար, պատահեցաւ հակառակը:

Ֆրանսական Թատրոնի ծանրութեան կեդրոնը հանդիսացող Քոմէտի – Ֆրան – սէզը (Մոլիէրի Տուն) որ դարերէ ի վեր կը հանդիսանայ դասական թատերական գրականութեան Արդուը, տակաւ սկսած է իր վրայէն թօթափել դասականութեան ծիրանին ու գգենուլ թեթեւ պարեգօտ մը, ներկայացնելով հետզհետէ գուարթ վոդըվիլներ:

Այս պարագան խորհիլ կուտայ թատե – րական շրջանակներու պատասխանատու – ներուն թէ Մոլիէրի Տան վերատեսչու – թիւնը կը դիմէ այդ միջոցին, դիւրաւ կարենալ ապահովելու համար մեծ հա – սոյթներ, տրուած բլլալով որ — ըստ Քոմէտի – Ֆրանսէզի վարիչ Մօրիս Էս – քանդի վերջին յայտարարութեան — Մո – լիէրի Տան յատկացուած կառավարական նիւթական նպաստը բաւարար չէ դիմա – գրաւելու համար այդ Տան ծախքերը:

Քոմէտի – Ֆրանսէզի նոր թատերաշրը – ջանի ամէնէն յատկանշական բեմադրու – թիւնը կը հանդիսանայ ներկայիս Շիլ – լէրի «Մարի Սթիւարթ»ը, որ այժմ կը ներկայացուի անոր բեմին վրայ, բեմա – դրութեամբ Ֆրանսական Թատրոնի «Ա – նառակ տղա»ն համարուող հայազգի Ռէմոն Հերմանթիէի (Մարութեան):

Գերմանացի մեծանուն բանաստեղծը ունի բազմաթիւ թատերակներ՝ «Աւա – զակներ»ը, «Սէր եւ խարդաւանանք» եւայլն, որոնք թարգմանուած են բազ – մաթիւ լեզուներու, ներկայացուած են զանազան ազգերու բեմերուն վրայ (Հա – յոց բեմը անմասն չէ մնացած): Այսու – հանդերձ, սակայն, Քոմէտի – Ֆրանսէ – զի վերջին ձեռնարկը՝ «Մարի Սթիւար – թի» բեմադրութիւնը ֆրանսական մա – մուլին մէջ յառաջացուցած է քննադա – տութեան ահեղ փոթորիկ մը: Քննա – դատները խիստ կերպով կը ձաղկեն Մօ – րիս Էսքանտը իր այս քայլին համար, առարկելով թէ Շիլլէրի «Մարի Սթիւար – թը» բանաստեղծին ամէնէն տկար երկն է ու այդ հանգամանքով ալ ոչ – արժանի Մոլիէրի Տան դարաւոր համբաւին:

Ֆրանսական Թատրոնի միւս երկու կա – րեւոր կեդրոնները՝ Թէաթրը տը Ֆրանս (Նախկին Օտէոն) եւ Ազգային Ժողովր – դական Թատրոնը (Փալէ տը Շայօ) կը գտնուին համեմատաբար աւելի նախան – ձելի վիճակի մը մէջ, տրուած բլլալով որ իրենց նոր տարեշրջանի խաղացանկը կը պարունակէ յառաջապահ թատրոնի երկեր՝ Եոնէսքօ, Պրեխթ, Գլօտել եւն.:

Միւս թատրոնները կը մնան իրենց անցեալ տարուան խաղացանկի շրջանա – կին մէջ եւ միշտ ալ ունին նոյն յաջո – ղութիւնը:

Քննադատներու թիրախ հանդիսացած է նոյնպէս Սառա – Պերնարի Թատրոնի տնօրէնութիւնը, ուր ներկայիս կը բե – մադրուի Տիւմա Որդիի համաւաւոր «Քա – մելիազարդ Տիկինը»:

Անկախ այն հանգամանքէն որ ֆրան – սական մամուլը շատ տկար կը գտնէ ու անյաջող ծանօթ դերասանուհի Լոլէհ Պելոնի Մարկրիթ Կօթիէի դերին մեկ – նաբանութիւնը, քննադատներ դարձեալ նոյն ամբաստանութեան կ'ենթարկեն Սառա – Պերնարի տնօրէնութիւնը, ա – ռարկելով որ նիւթական մեծ շահեր ա – պահովելու միտումով է որ տնօրէնու – թիւնը դիմած է հինաւուրց այս մելօ – տրամին որ գրեթէ կորսնցուցած է ա – մէն այժմէականութիւն:

Ճիշդ կրնայ բլլալ այն մեղադրանքը՝ թէ Տիկին Լոլէհ Պելոն եւ իր ընկերները անյաջող խաղարկութիւն մը ունին, սա – կայն, որքա՞ն ճիշդ է այն մեղադրանքը թէ Տիւմա Որդիի գործը հինաւուրց մե – լոտրամ մըն է ու կորսնցուցած ամէն այժմէականութիւն, առկա ըստ մեր կարծիքին աժան կերպով արձակուած մեղադրանք մըն է:

Արդարեւ, Տիւմա Որդիի հոյակապ գործը, հակառակ տարիներու բեռան, կը մնայ միշտ թարմ ու ոգեշունչ, ընթեր – ցանութեան համար մտապարար, իսկ տեսողութեան համար գգլխիչ:

Ամէն պարագայի մէջ վախ կայ Ֆրան – սական Թատրոնի ապագային վերաբեր – մամբ: Մամուլն ու քննադատները ահա – զանգ կը հնչեցնեն շարունակ, զգաստա – ցնելով թատերական գործին ղեկավար – ները ջանք չխնայել որպէսզի Ֆրանսա – կան Թատրոնը իր դարաւոր ճառագայ – թումէն ետք յանկարծ չապրի անկումի շրջան մը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՅՍ Ի՞ՆՉ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ Է

ԼԻՈՆ.— Երկար տարիներէ ի վեր Լիօ – նի մէջ գոյութիւն ունի «Հայկազեան» մանկապարտէզ մը, Հինգշաբթի եւ Կի – րակի օրերու դասընթացքներով: Վերջին տարիները այս խիստ կենսական խնդիրը կաղալ սկսած էր այլ եւ այլ պատճառ – ներով: Սրահ չունինք, Ազգային տուն չունինք, եւ այլ բսի բսաներով կարգ մը ծնողքներ կը չքմեղացնեն իրենք զիրենք: Իսկ հիմա որ ունինք Ազգ. տուն, իր յա – րակից բաժանմունքներով, ինչպէս եւ ե – կեղեցի, ի՞նչ կը մտածեն Լիոնի ան – տարբեր ծնողքները:

Ազգ. Միութիւնը իր անմիջական հո – վանաւորութեան տակ ունի կրթական մարմին մը, որ ամէն միջոց ի գործ կ'ուղէ դնել մեր փոքրիկներուն Ա. Բ. Գ. սորվեցնելու համար: Ծնողքներ կան դժբախտաբար, որոնք երբեք չեն անդ – րադառնար թէ ինչ ահաւոր ոճիր է որ կը գործեն՝ Հայերէնի դասընթացքներու չղրկելով իրենց զաւակները: Վաղը շատ ուշ է արդէն, արթնցիր հայ ծնողք, ա – մէն Հինգշաբթի եւ Կիրակի առաւօտ, ե – րախաներուն ձեռքէն բռնած դպրոց ա – ռաջնորդէ, որպէսզի պատմութեան սեւ մուրը ճակտիդ չքսուի: Հայաստան մը ունինք հեռաւոր Արարատի ստորոտը, օրէ օր կը բարգաւաճի շնորհիւ Արմենա – կան ցեղին զաւակներուն: Տոկունութիւ – նը, աշխատասիրութիւնը եւ ուշիմու – թիւնը, իրենց վկայական: Բայց չի բա – ւեր ըսել Հայաստան ունինք, Հայաս – տանը Հայով կ'բլլայ եւ հայ մշակոյթով, գիրով, գրականութեամբ, որոնց գլխա – ւոր առանձքն է Ա, Բ, Գը: Վաղը երբ Հայաստան պատեհութիւն ունենայ եւ իր թեւերը լայն բանայ եւ եկէք ըսէ օտա – րութեան մէջ տուայտող զաւակներուն, ի՞նչ պիտի կրնանք տանիլ Հայաստան, եթէ մեր փոքրիկներուն Ա, Բ, Գ, չսոր – վեցնենք հիմակուց:

Լիոնի հայ ծնողքներ, աշխատեցէք օգ – տուիլ ներկայ պատեհութենէն եւ օր ա – ռաջ արձանագրեցէք ձեր զաւակները հա – յերէնի դասընթացքներուն:

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Զեխոսլովաքիոյ մէջ սկսած է արտա – դրութիւնը ՊԷ – 1 կերպընկալ կենսանիւ – թին, որ կը բարձրացնէ մարմնին դիմա – դրականութիւնը շողարձակ ճառագայթ – ներու դէմ: Այս կենսանիւթը կ'օգտա – գործուի նաեւ անքնութեան, նեարդային եւ ստամոքսային հիւանդութիւններու դէմ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Քիչ քիչ մօտեցեր էի Մարկրիթի եւ ա – նոր մէջքը ձեռքերուս մէջ առած էի եւ կը զգայի որ անոր ճկուն մարմինը թե – թեւապէս կը ծանրանար ձեռքերուս վը – րայ:

— Եթէ գիտնայիք թէ որքան կը սի – րեմ ձեզ, կ'ըսէի ցած ձայնով:

— Իրա՞ւ:

— Կ'երդնում:

— Էհ, ուրեմն, եթէ ինծի խօսք կուտաք որ ամէն ուզածս պիտի ընէք առանց խօսք մը ըսելու, առանց դիտողութիւն մը, հարցում մը ընելու, թերեւս սիրեմ ձեզ:

— Ձեր բոլոր ուզածը կ'ընեմ:

— Բայց առաջուընէ կ'ըսեմ ահա, ես կ'ուզեմ ազատ բլլալ ուզածս ընելու, ա – ռանց իմ կեանքիս վրայ ամենափոքր մանրամասնութիւն մը հաղորդելու ձեզ: Շատոնց է որ կը փնտռեմ երիտասարդ եւ հնազանդ սիրող մը, որ առանց կաս – կածի ու անվստահութեան սիրէ զիս եւ որեւէ իրաւունք չունենայ վրաս: Ասանկ մէկը բնաւ չկրցայ գտնել: Էրիկ մար – դիկ, փոխանակ գոհ բլլալու որ երկար ատեն կը շնորհուի իրենց ինչ որ իրենք հազիւ անգամ մը ձեռք բերելու յոյս ու – նեցած էին, իրենց սիրուհիէն հաշիւ կը պահանջեն ներկային, անցեալին եւ մին – չեւ անգամ ապագային համար: Քանի կը վարժուին անոր, այնքան կ'ուզեն իշխել եւ պահանջկոտ կ'բլլան որքան աւելի գո – հացում որ գտնեն: Եթէ այսօր կը հաւա – նիմ նոր սիրող մը բռնել, կ'ուզեմ որ ա – նիկա երեք հազուագիւտ ձիրքեր ունե – նայ, այսինքն վստահ, հլու եւ գաղտնա – պահ բլլայ:

— Էհ ուրեմն, ես ձեր ուզածին պէս պի – տի բլլամ:

— Տեսնենք:

— Ե՞րբ:

— Ետքը:

— Ինչո՞ւ:

— Վասնզի, ըսաւ Մարկրիթ ինքզին – քը ազատելով գրկախառնումէն, եւ առ – տուն բերուած քամելիաներու խոշոր փունջի մը մէջէն քամելիա մը առնելով եւ Արմանին լամբակին անցընելով, վա – սնզի միշտ կարելի չէ դաշնագիրները գործադրել ստորագրուած օրը:

Դիւրին էր հասկնալ այս խօսքին ի – մաստը:

— Նորէն ե՞րբ պիտի տեսնեմ ձեզ, ըսի թեւերուս մէջ սեղմելով զայն:

— Երբ որ քամելիային գոյնը փոխուի:

— Ե՞րբ պիտի փոխուի:

— Վաղը, ժամը 11էն մինչեւ կէս գի – շեր: Գո՞հ էք:

— Կը հարցնէ՞ք:

— Այս ամէնուն վրայ չբլլայ որ բան մը ըսէք ձեր բարեկամին, ոչ ալ Բրիւ – տանսի կամ ուրիշ մէկու մը:

— Կը խոստանամ:

— Հիմա համբուրեցէք զիս եւ ճաշա – սրահ դառնանք:

Շրթունքները ինծի երկնցուց, մազերը շտկեց եւ դուրս ելանք այդ սենեակէն, անիկա երգելով եւ ես կէս մը խենթե – ցած:

Սրահին մէջ կանգ առաւ ու ցած ձայ – նով ըսաւ ինծի.

— Անշուշտ կը զարմանաք որ զիս պատրաստ տեսաք անմիջապէս ընդունե – լու ձեզ: Ասոր պատճառը գիտէ՞ք ինչ է, շարունակեց ձեռքս բռնելով եւ սրտին վրայ դնելով, որուն ուժգին եւ կրկնակի բաբախումները կը զգայի, ասոր պատ – ճառը ան է որ ուրիշներու չափ պիտի չկրնամ երկար ապրիլ եւ ասոր համար միտքս դրի աւելի շատ վայելել կեանքը:

— Ինծի ատանկ խօսքեր մի ընէք այլ – եւս, կը պաղատիմ:

— Օհ, մխիթարուեցէք, շարունակեց խնդալով, որչափ որ ալ քիչ ապրիմ, դարձեալ կեանքս ձեր սէրէն աւելի պի – տի տեւէ:

Եւ ճաշարահ մտաւ երգելով:

— Ո՞ւր է Նանինը, ըսաւ Բրիւտանսը ու Կասթօնը առանձին տեսնելով:

— Ձեր սենեակին մէջ կը քնանայ, ձեր պառկելուն սպասելով, պատասխանեց Բրիւտանս:

— Խեղճ աղջիկը, կը սպաննեմ զայն, օ՛ն, պարոննե՛ր, մեկնելու ժամանակ է:

Տասը վայրկեան ետք Կասթօն ու ես դուրս կ'ելլէինք: Մարկրիթ ձեռքս սեղ – մելով հրաժեշտ տուաւ ինծի եւ Բրիւ – տանսին հետ առանձին մնաց:

— Էհ, ըսաւ Կասթօն երբ դուրս ե – լանք, ի՞նչ կարծիք գոյացուցիք Մար – կրիթի վրայ:

— Հրեշտակ մըն է եւ խենթի պէս կը սիրեմ զինքը:

— Մտքես կ'անցնէր: Իրեն ըսի՞ք:

— Այո՛:

— Ո՛չ:

— Եւ խօսք տուա՞ւ որ հաւտայ ձեզի:

— Բրիւտանսի չի նմանիր:

— Անիկա խօսք տուա՞ւ:

— Աւելին ըրաւ, սիրելիս: Որո՞ւն մտ – քէն կ'անցնի որ այդ գիրուկ Տիւվէրնու – ան դեռ շատ հեշտագրգիռ բլլայ:

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ խաչի մասնաճիւղին

27 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, Սալ Մոլիէռի մէջ
18, QUAI DE BONDY

Կը բանախօսէ.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մեներգ.— Օր. Անժէլ Կարապետեան, Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Տըռնիզ Աւետիսեանի :

Դաշնակ.— Օր. Իրմա Պօղոսեան :

Մենապար.— Տիկին Աոլէթ Կորիզեան (Մարգարեան) :

Արտասանութիւն.— Օր. Շ. Ղազարեան

Ջութակ.— Պ. Յ. Պէրպէրեան :

Հայկական եւ հունգարական պարեր

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Արծիւ պարախումբի կողմէ :

Կենդանի պատկեր

Ֆր. Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը ներկայացնող

Խօսնակ՝ ՏԻԿԻՆ Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բացման հանդէսը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3·30ին, Սոլաֆ – Սոլֆերինօ սըրահը, 235 Րիւ Մունէյրա :

Յայտագիր՝ «ԴԵՂԻՆ ՁԵՌՆՈՑԸ» (կատակերգութիւն մէկ արար) :

Պար, Գանդեր եւ Տարօն :

Ղեկավարութեամբ ընկերուհի Աստղիկ Հալաճեանի եւ խմբերգ :

Հանդէսէն ետք՝ խնջոյք :

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՈ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ տեղի պիտի ունենայ Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյս մէջ, հանգուցեալ շինարար առաջնորդ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊՍ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ, անոր մահուան 29րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Բիւթանիոյ Առաջնորդ հանգուցեալ առաջնորդ՝

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ: Կը հրաւիրուին երկու անձնուէր հոգեւորականներու անմոռանալի յիշատակը յարգողները :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, տօն է Գիւտ Խաչի: Փարիզի Ս Մովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ Տ. ՆԵՐՍԵՀ ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ :

Պատարագը պիտի երգուի միաձայն, Կոմիտասեան եղանակաւ, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սանուհիներուն կողմէ առաջնորդութեամբ Տ. Գիւտ վրդ. Նազգաշեանի :

«Հայր մեր»էն առաջ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն վախճանեալ Տ. Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Տ. Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի, Տ. Կոմիտաս վրդ. Սողոմոնեանի, հանգուցեալ սարկաւագներու եւ դպիրներու հոգիներուն համար :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ Սրբազան արարողութիւններուն եւ յարգել հանգուցեալ իր առաջնորդներուն եւ պաշտօնեաներուն յիշատակը :

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ «Դրօ» խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ: Միասին բերել անդամատետրները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընդհանուր ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի օր, կէսօրէ յետոյ ժամը 4·30ին, դպրոցի սրահը: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Փարիզի Եկեղեցւոյ կի : րակնօրեայ դասընթացքները սկսած ըլլալով կը խնդրէ որ ծնողքները առաջնորդեն իրենց զաւակները 10էն 12:

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ծագումով հայ Ֆրանսացի արուեստագէտներու գործերը կը ցուցադրուին Հոկտեմբեր 25ին, 26ին, ժամը 14էն 21:

GRAND HOTEL MODERNE
Place de la République

Այս գործերը արուեստագէտներու կողմէ, նուիրուած են Երեւանի պետական Թանգարանին, ուր պիտի ղրկուին ցուցահանդէսէն ետք :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունուար 26ին

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Նոյեմի Զատէեան)ծնեալ Թէյիրմէնճեան) կը փնտռէ իր եղբօր կինը՝ Մաքրուհի Տէյիրմէնճեան (Օվաճըգի) այրին՝ Պարտիզակցի Օննիկ Տէյիրմէնճեանի (մեռած 1920ին) : Կը կարծուի թէ Եգիպտոս է իր եղբօր մօտ : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Տիկին Նոյեմի Զատէեանի :

28, Rue Mme Curie
BAGNEUX (Seine)
FRANCE

Գահիրէի «Յուսաբեր»էն կը խնդրուի արտատպել :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, 6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ

PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Խօսք՝ Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Մեներգ՝ ՏԻԿ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՄԱՔԻՆԱՃԵԱՆ, քառեակ՝ ղեկավարութեամբ՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, արտասանութիւն՝ Օր. ԷԼԻԱՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ :

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ ղեկավարութեամբ ՔԷՕՇԿԵՐԵԱՆԻ, Իսկի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ :

Խօսնակ՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին :

Մուտք՝ 5 փրանք

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի մասնաճիւղին :

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի՝ Տիկ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կ՚արտասանեն՝ Օր. Բրաքիոն Տապաղեան, Օր. Շաքէ Ղազարեան, Օր. Սալլապաշեան :

Ջութակի վրայ կը նուագէ՝ ընկ. Պէրպէրեան (Լիոնէն) :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ. խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Կիրակի, Նոյեմբեր 3, ժամը 16էն 24

HOTEL LUTETIA

43, BLD. RASPAIL (Métro : Sèvres-Babylone)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

Զանազան անակնկալներ

Գեղարուեստական ճոր բաժին

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres Attractions Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77–73 :

Խիստ կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

Մուտք 10 Ֆր.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր լաթակազմ	70 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 7 հատոր, լաթակազմ	56 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ, Պապ թագաւոր, լաթակազմ	10 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ, Հայոց բերդը, լաթակազմ	8 Ֆր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 Ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 Ֆր.
Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ, Հայաստանի կենդանական աշխարհը, Բ.	8 Ֆր.
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, Երկեր (Աբովեան Պռօշեան, Պարոնեան)	17 Ֆր.
ՄՈՒՐԱՑԱՆ, Պատմուածքներ, գունաւոր նկարներով	5 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ մասին յիշողութիւններ. լաթակազմ	7·50 Ֆր.
ՄԻՔ. ՇԱԹԻՐԵԱՆ. Գարունը նորից եկաւ. 296 էջ.	5 Ֆր.
ԱԲԳԱՐԵԱՆ. Մատենադարան(անգլ.) 18 գունաւոր մանրանկարներ	3 Ֆր.
ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ. Երգի ծնունդը. բանաստեղծութիւններ	3·85 Ֆր.
Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ. Տաղեր, 200 էջ. լաթակազմ	3·50 Ֆր.
ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. Ա. 800 էջ. լթկզմ.	16 Ֆր.
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, Անլռելի զանգակատուն, Պէյրութ, 1963	10 Ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահմանի՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 24 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9842 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9842

...ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԵԼ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷ ՉԿՐՑԱՒ ՀԱՄՈԶԵԼ ՊԵՆ ՊԵԼԼԱՆ

...Եթովպիոյ կայսրը որ ճամբայ ելած էր ...ցանքի շրջապտոյտ մը կատարելու ...րծանքի հանդիպեցաւ, հաւիւ ոտքը ...արաքէշ դրած: Արդարեւ Հասան Բ.էն ...ը, ՀայլէՍելասիէ Պէն Պելլան կը տես...էր, ապա կ'անցնէր Թունուզ խորհրդակ...լու համար Հապիպ Պուրկիպայի հետ: ...Պուրկիպայի կարծիքն այն է որ Մաղ...րեպեան հարցերը ընտանիքին մէջ պէտք ...է կարգադրուին: Ալժէրի մէջ, յուսահատ...ութիւն կը տիրէ եւ կը խոստովանին թէ ...նելի մէջ են, երկուստեք: Իրրեւ այ...ած սրտի մխիթարանք, կ'ըսեն սակայն ...թէ բանակցութիւնները խզուած չեն այլ՝ ...ընդհատուած:

Առաջին անգամ ըլլալով, մամուլի ...խորհրդային «Թաս» գործակալութիւնը, ...ծրլուծած է Ալժերիոյ եւ Մարոքի մի...ջեւ ծագած տագնապը եւ գտած է պա...տասխանատուն յանձին Ֆրանսայի:

Արդարեւ «Թաս» կը շեշտէ թէ.— գը...ղութատիրական մենաշնորհները, մտահոգ ...իրենց շահերուն համար կէս - աւատա...պետական Մարոքը նետած են ալժերական ...յեղափոխական հանրապետութեան վրայ:

...Փարիզի շէրիֆեան դեսպանը յայտա...րարեց թէ ալժերական կառավարութիւ...նը օտար — Արաբ Մ. Հանրապետու...թեան — հրահանգներուն կը հետեւի:

...Նասր, խօսք առնելով Եմէնէն եկած ա...ռաջնորդներուն առջեւ, յայտարարած է ...պաշտօնապէս.— Անշուշտ ոչ մէկ ճիգ ...պիտի խնայենք խաղաղ եւ արդար լուծում ...մը գտնելու համար այն ծանր տագնա...պին որ իրարու դէմ հանած է Մաղրէպի ...եղբայր երկիրները: Բայց ցաւ կը յայտ...նենք Ալժերիոյ եւ ալժերական ժողո...վուրդին դէմ եղած յարձակման առթիւ, ...այն քաջ ժողովուրդին որ արդէն մէկ ...միլիոն մարտիրոսներ տուած է եւ կը ...յայտարարենք թէ միշտ Ալժերիոյ կող...մը պիտի մնանք»:

Մինչ այս մինչ այն, կռիւները կը շա...րունակուին ճակատին վրայ եւ Ալժերա...ցիք նորէն յարձակած են Հասի - Պէյ...տայի եւ Թինճուպի վրայ:

Մարոքի պաշտպանութեան նախարա...րը, ակնարկելով եգիպտական զօրքին ...տրուած օժանդակութեան Ալժերացինե...րուն, յայտարարած է.— Գալով ասոնց, ...թէ կ'ուզեն մեր հարցերով զբաղիլ, ...բան մ'իրենց: Իսրայէլացիներուն առջեւ ...իրենց գլխարկն ու կօշիկը ձգեցին, հոս ...իրենց վարտիքը պիտի ձգեն...»:

...ԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

...ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը Փարիզ կը ...գայ Նոյեմբեր 21-22ին:

...ԹՈՒՄԱՆԱԿԱՆ փոխադրանաւի մը հը...րամանատարը որ ձերբակալուած էր Պոլ...սոյ մէջ, իր նաւը ընկղմած ըլլալով ...Աղեփփէ - Էմիլիօ իտալական նաւը, ...ազատ արձակուեցաւ առջի օր, յիսուն ...հազար թրքական ոսկի փոխարէն:

...ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ կը սկսին ծաւալիլ ...Ֆրանսայի մէջ: Ուղեվարներուն 24 ժամ...եան գործադուլէն ետք, շարժումներ ...յայտարարած են հանրային այլ սպասարկու...թեանց մէջ: Թղթատարը որ առանց ...գործադուլի ալ անկանոնութեան մէջ է ...(սովորաբար թերթերու ցրումին մէջ ...վերջին 15 օրերու ընթացքին) կը սպառ...նայ նոր գործադուլ մը ընել:

...ՂԱՐԱԿԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը ջըն...ջած է պատերազմական վիճակը որ ի զօ...րու էր Ցունիսի հակակառավարական ցոյցերէն ի վեր:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ 43րդ համագումարին առջեւ, Փրոֆ. Պուայէ յայտարարեց թէ Փարիզի ջուրը շատ վտանգաւոր է: Թոքախտի, փոլիոմիէլիթի եւ խլիրդի պատճառ կրնայ դառնալ:

ԷՏԿԱՌ ՖՕՌ, Ֆրանսայի նախկին վարչապետ Փեքին հասած է իր կնոջը հետ, ուր հանդիպումներ կ'ունենայ զանազան անձնաւորութեանց հետ:

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ շատ խիստ պարենաւորում մը սկսած է: Ամիսը երեք քիլօ շաքար կը տրուի միայն, անձ գլուխ: Քասթրօ անգամ մը եւս կոչ ըրաւ Միացեալ Նահանգներուն որ դադրեցնեն իրենց պլոքիւսը, ամբաստանեց Ամերիկան որ արդէլք հանդիսացած է Քուպայի տեղեկութիւններ ունենալու մըրիկին մասին երբ քուպական ափերուն կը մօտենար:

ԹԻԹՕ խօսք առնելով Ազգաժողովին առջեւ ջատագոված է խաղաղ համակեցութիւնը: Շեշտած է թէ պատմական անկիւնադարձի մը կը գտնուին, միջազգային նոր յարաբերութիւններու համար, աւելի շինարար եւ աւելի մարդկային, որոնք թոյլ պիտի տան մարդկութեան որ աւելի ապահով ապրի իր ճակատագրին մասին:

ԱՆԳԼԻՈՅ խորհրդարանին վերամուտը 15 օրով յետաձգուեցաւ, հակառակ ընդդիմութեան բողոքներուն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ելմտական նախարարը չի հաւատար գիներու կայունութեան: Վեց ամիսէն յայտնի կ'ըլլայ թէ յաջողած են թէ ձախողած:

ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒ նախարարը յայտնեց թէ զինուորական ծառայութեան շրջանը 15-16 ամիսէն պակաս չի կրնար ըլլալ:

Օրէ Օր

ՄՈՐՈՒՔԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Աշնանահար դեղնած տերեւ մը անգամ չարժող վէճերուն առթիւ, որոնք հանապազօրեայ հեշտանք կը պատճառեն մեր կարգ մը թերթերուն, կրնանք ըսել թէ.. երէկ ալ ասանկ էր,— «այսպէս անցանեն իրք աշխարհի»:

Մեզի յատուկ չէ այս երեւոյթը:

Երեւակայեցէք, Ֆրանսա ո՛րքան կըռուած է... պեխի եւ մօրուքի համար:

Դիոդորոս Սիկիլիացի կը վկայէ թէ վերսենժեթորիքսի երկրին մէջ, որՖրանսան է, բնակիչները կ'ածիլուէին՝ թող-լով միայն իրենց պեխը: Ծխողներուն ծանօթ է անոնց դէմքը՝ հին «Սելթիք»ներու» վրայ, ծխենոնակի պոչի պէս երկար պեխերով: Ըստ Վիոլէ - լը - Տիւքի, անոնք մազխիլով կը փետէին իրենց մօրուքին թելերը, բայց Սէն - Ժերմէնի թանգարանին մէջ ցուցադրուած են պըղընձեայ ածելիներ, մանգաղի պէս կոր եւ ծայրը օղակ մը՝ պատէն կախելու համար, որոնք կը հաստատեն թէ վերսենժեթորիքսի հայրենակիցները անծանօթ չէին ածիլուելու գործիքներուն:

ԺԲ. դարուն ածելին նետուեցաւ թանգարան, եւ այրերը սկսան մօրուք մշակել: Պապը կը շարունակէր ածիլել իր մօրուքը, նոյնիսկ 1143 թուականին հըրամայեց որ Ֆրանսայի թագաւորը եւս, Լուդովիկոս Կրտսեր, ածիլէ իր մօրուքը: Թագաւորը չհնազանդեցաւ: Այն ատեն Փարիզի եպիսկոպոսը գնաց պալատ եւ, յանուն Նորին Սուրբ Օծութեան, իր ձեռքովը ածիլեց Ֆրանսայի թագաւորը:

Խեղճ թագաւորը ո՛րքան կ'ամչնար առաջին օրերուն: Պալատականները, չուզելով որ շատ ամչնայ Նորին Վեհափառութիւնը, իրենք եւս հետեւեցան օրինակին եւ ածիլուիլը դարձաւ սովորութիւն,— բարեբախտաբար հրապարակ ելած էին պողպատեայ ածելիները՝ շնորհիւ փափկասուն տիկնանց, որոնց արդուզարդին ամէնէն կարեւոր գործիքը կը համարուէր, ածելին, ըստ մի ումն Մերսիէի վկայութեան:

Թագաւորները յետոյ դարձեալ վայելուչ գտան մօրուքը, նոյնիսկ եկեղեցւոյ իշխանները: Բայց Պաւղոս Գ. հրամայեց որ ածիլուին եպիսկոպոսները: Հակառակ այս հրամանին, գտնուեցան եպիսկոպոսներ, որոնք նախընտրեցին պահել իրենց մօրուքը՝ հրաժարելով եպիսկոպոսութենէ:

1535ին Փարիզի խորհրդարանը, որ օրակարգի աւելի կարեւոր հարց չունէր ապահովաբար, որոշեց մօրուք անեցնելու իրաւունքը վերապահել միայն իշխաններուն, ազնուականներուն եւ զինուորական մեծաւորներուն: Ահա թէ ինչո՛ւ, 1536ին, Ֆրանսուա Օլիվիէ, որ հըպարտ էր իր մօրուքով, չկրցաւ խորհրդարան մտնել՝ հակառակ իր պաշտօնական առաքելութեան:

Հարցը, սակայն, որոշ թշնամութիւն ստեղծեց մօրուք ունեցողներուն ու մօրուք չունեցողներուն միջեւ: 1540ին, թագաւորը կրճատեց մօրուսաւորներուն սահմանները,— դատաւորներուն եւ փաստաբաններուն արգիլուեցաւ մօրուք անեցնել:

Ուշադրութի՛ւն, արգելքը մօրուքի մասին է: Այն ատեն երիտասարդ դատաւորները, ի նշան բողոքի, աւելի եւս երկարեցին իրենց պեխը, ծայրերը վեր տնկելով, ինչպէս պիտի ընէր ետքէն շան - սատակ Էնվէրը: Նոյնիսկ ոմանք տաք երկաթներով կ'ոլորէին պեխերուն ծայրը եւ գանգուր ձեւ մը կու տային անոնց:

Լուդովիկոս ԺԳ. ոչ միայն վերահաստատեց պեխին փառքը, այլեւ նորութեան կարգ անցուց մօրուքի նոր ձեւ մը,— դունչին ծայրը փնջիկ մը, զոր *ռուայեալ* կը կոչեն Ֆրանսացիները: Լուդովիկոս ԺԴ., որ ծանօթ է նաեւ «արեւ - արքայ» անունով, բոլորովին ջնջեց մօրուքը, սփածանելի ըլլայ թէ փնջիկ, եւ միաժամանակ սովորութիւն դարձուց կեղծամը:

Յետագային դատաւորները կը գործածէին կեղծամ եւ մասնաւոր փոշի մը կը ցանէին իրենց մազերուն վրայ: Մինչեւ Յեղափոխութիւն ոչ մէկ փոփոխութիւն:

Յեղափոխական կառավարութիւնը, ԺԸ. դարուն Նէվոզ ամսուն, հրովարտակով մը կը հրահանգէր օրէնքի մարդոց եւ իրաւաբաններուն գործածել բուրդէ բողոն (*թոժ*) կոնակէն կոճկելիք, սեւ շարփուշ (*թոք*), սպիտակ օձիք, երկար մազեր,— ոչ մէկ խօսք մօրուքի մասին:

Բայց ծանր միջադէպ մը պատահեցաւ 1844ին,— այդ միջադէպը կրնանք կոչել մօրուքի ճակատամարտ: Եթէ խիստ կը գտնէք այս բացատրութիւնը, ըսենք անիմաստ վէճ մը, որով պահ մը լեցուեցան թերթերը:

Ամպերի դատարանը յանկարծ մերժեց արդարութեան ատեանէն ներս ընդունիլ այն փաստաբանները, որոնք պեխ ունէին: Դարձեալ խօսք չկար մօրուքի մասին: Փաստաբանները բողոքեցին: Դատարանը պատճառաբանեց թէ պեխով ատեան ներկայանալ դէմ է կարգապահութեան եւ յարգանքի պակաս է հանդէպ արդարութեան: Փաստաբանները դիմեցին վճռաբեկ ատեանին, որ դիտել տուաւ թէ «պեխը յատուկ է զինուորականներուն, եւ եթէ ոչ յանձնարարելի բայց թոյլատրելի է պեխը քաղքենիներուն, կարելի չէ ընդունիլ որ դատաւորները եւ փաստաբանները պեխով ներկայանան դատարան»:

Իրաւասութեան հարց ծագեցաւ: Դատարան մը կրնա՞ր վճիռ տալ պեխ կամ մօրուք ունենալու - չունենալու մասին: Պեխով ներկայանալ արդարութեան ատեան՝ յարգանքի պակաս է, կը վճռէր դատարանը: Պեխը էրիկ - մարդութի՛ւն է, կ'որոտար փաստաբաններու կաճառը ... վիրաւորանք հասցնելով կին փաստաբաններուն:

Թերթերը զբաղեցան, է՛չ լեցուցին, (ի՛նչ ընեն՝ երբ նիւթ չունին): Կենցաղավարութեան, նոյնիսկ գիտութեան մարդիկ միջամտեցին: Մօրուքը դենջակի կամ վզնոցի դեր կը կատարէ՝ պաշտպանելու համար կոկորդը ցուրտին դէմ: Իսկ պե՛խը, — պեխը չըլլայ ի՞նչով զանազանել այրերը կիներէն: Յետոյ քաջութիւն կուզայ մարդուն վրայ՝ երբ պեխը կ'ոլորէ:

Եթէ խմբագիր ըլլայի այդ օրերուն, կը բանայի Հայոց երգարանը եւ կը հաստատէի.

Թէ իմ ալեւոր հերքս սեւնայի ն,
Ոյժս ինձ յետ գար, կտրիճ դառնայի,
Նժոյգ ձի նստած, պեխերս ոլորած,
Ձեռքս թուր առած՝ ես դաշտ կ'երթայի:

Ի վերջոյ գերագոյն դատարանը յայտարարեց թէ Ամպերի դատաւորները որոշած են ինչ որ պէտք էր որոշել ըստ օրինի:

Ու լռեցին բողոքարկուները, որոնք դժգոհ մնացին: Մօրուքով չէին կրնար գոհանալ, պեխ ալ կ'ուզէին ունենալ: Ու դառնացած, որոշեցին ածիլել պեխն ու մօրուքը, փոխարէն անեցնել երկար *գի-լիֆ*ը, — կիսամօրուս կ'ըսէ բառարանը, *ֆավորի*՝ ֆրանսերէնը:

Այս ձեւը նամբայ մը բացաւ նկունութիւն մը տալու բարքերուն եւ դատական որոշումներուն:

Այժմ ոչ ոք դիտողութիւն կ'ընէ այսպիսի հարցերու մասին: Աղջիկներն ալ, փաստաբանութեան ասպարէզ մտնելէ ետք, մէկ կողմ նետեցին շարփուշը, մազերը արձակ ձգելով իրենց ուսերուն վրայ:

Եւ հիմա ամէն ոք կը խնդայ այն կըռիւներուն վրայ, որոնց արձագանգով կը լեցուէին թերթերը եւ դատարանները: Վաղուան սերունդն ալ պիտի խնդայ այն սնամէջ վէճերուն վրայ, որոնք կը ծառայեն հիմա թերթ լեցնելու, ի՞նչ փոյթ թէ բոլոր այդ թերթերը պիտի դեղնին ու թափին շուտով, ինչպէս ահա պատուհանիս առջեւ՝ աշնանահար տերեւները:

Եկողը ձմեռ է, երանի՛ թէ վիճողները գիտնային թէ եկողը ձմեռ է, ձմե՛ռ, ձմե՛ռ, կը հասկնա՞ք:

ԱՐԱՉ

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

Պոլսոյ մեր պաշտօնակիցը՝ Մարմարա, Հոկտեմբեր 20ի իր թիւին մէջ հրատարակած է հետեւեալ հեռագիրը զոր ըստացած է Երուսաղէմէն, ուր կը գտնուի իր տնօրէնը՝ Պետրոս Զօպեան:

«Եկեղեցական խորհուրդի անդամներ Տ. Հայկազուն Արք. Աբրահամեան եւ Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի անունով Երուսաղէմ հրաւիրեցին Անթիլիասի Խորէն Կաթողիկոսը, որ ընդունեցաւ եւ ղրկեց ներկայացուցիչ մը փրոթոքոլը կարգադրելու համար»:

Այս լուրին մասին, ուղղակի եւ հաստատական ոչ մէկ մանրամասնութիւն ունենալով, կը գոհանանք պոլսական թերթին լուրով, սպասելով պաշտօնական հաղորդագրութեան:

ՓԱՒՍՏՈՍ ԲԻՒԶԱՆԴԱՑԻ՞ ԹԷ ԲՈՒԶԱՆԴ

Փաւստոս Բուզանդ հայ դասական մատենագրութեան մեծագոյն դէմքերէն մէկն է, որ մայրենի դպրութեան արշալոյսին անդառնալի կորուստէն փրկեց եւ նորաստեղծ մեսրոպեան գիրերով անմահացուց ժողովրդական այնպիսի բանահիւսական գոհարներ, ինչպէս, օրինակ, Արշակ Թագաւորին եւ հայ հողին զօրութեան մասին զրոյցը, եւ առհասարակ ամբողջ «Պարսից պատերազմ» կոչուող վիպասանութիւնը։

Իր շնորհիւ կորուստէ փրկուած է Հայաստանի Դ. դարու պատմութիւնը, Արշակ, Պապ, Արտաւազդ եւ այլ Թագաւորներու օրով Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած անցուդարձերը եւայլն։ Իր գործը առաջիններէն էր, որ հին ժամանակներուն դուրս ելլելով ազգային սահմաններէն մտաւ համաշխարհային դրականութեան մէջ, նիւթ հայթայթելով յոյն ծանօթ մատենագիր Պրոկոպիոս Կեսարացիի գրչին։ Վերջապէս, իր «Հայոց պատմութեան» հիման վրայ ստեղծուած են մեր ժամանակակից դրականութեան եւ երաժշտութեան լաւագոյն գործերը՝ Րաֆֆիի «Սամուէլը», Տիգրան Չուխաջեանի «Արշակ Բ.ը», Ստեփան Զօրեանի «Պապ Թագաւորը», «Հայոց բերդը» եւ այլ գործեր։

Մէկ դար առաջ Փաւստոսի գործը Թարգմանուեցաւ եւրոպական լեզուներով, իսկ 1953ին՝ ռուսերէնի։

Հարկ չկայ բացատրելու, թէ որքան կարեւորութիւն կը ներկայացնէ մատենագիրներուն անունները, աւելի եւս՝ անուանի մատենագիրներուն անունները, ճիշդ գրելու պարագան։ Օրինակ, տարօրինակ կ'ըլլար, եթէ Մովսէս Խորենացիի փոխարէն գործածուէր Մովսէս Խորէն կամ Գրիգոր Նարեկացիի փոխարէն՝ Գրիգոր Նարեկ։ Նախապէս ընդունուած Փաւստոս Բիւզանդացիի փոխարէն ներկայիս կը գործածուի Փաւստոս Բուզանդ ձեւը։ Այսպէս վարուած է հայ մատենագիրին ռուսերէն թարգմանութիւնը հրատարակող հեղինակաւոր հիմնարկութիւնը՝ Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի պատմութեան կաճառը։ 1947ին լոյս տեսած մատենագիրին աշխարհաբար թարգմանութիւնը նոյնպէս խորագրուած է «Փաւստոս Բուզանդ, Հայոց պատմութիւն»։

Մէկ խօսքով, ժամանակակից մատենագիտութիւնը կը ճանչնայ միայն մէկ անուն՝ Բուզանդ (եւ ոչ՝ Բիւզանդացի կամ Բիւզանդ)։ Այս ձեւով անուանած են զինքը նաեւ անուանի պատմագէտներ Մանուկ Աբեղեան, Յակոբ Մանանդեան, Ստեփանոս Մալխասեան եւ ուրիշներ.

Բիւզանդացի կամ Բիւզանդ սխալ ձեւը մէջտեղ եկած է տեղանուններով կազմուած մականուններու նմանողութեամբ, ինչպէս, օրինակ, Եզնիկ Կողբացի։ Ակադ. Ս. Մալխասեան ցոյց տուած է, թէ Բուզանդ մականունը իրականութեան մէջ անձնանուն մը չէ, այլ հնդեւրոպական ծագում ունեցող բառ մը, որ կը նշանակէ «եղելութիւններու, զրոյցներու մեկնութիւն»։ Եւ իրօք, Փաւստոսի գործը ամբողջութեամբ հին զրոյցներու եւ եղելութիւններու վիպասանութիւն մըն է եւ այդ ձեւով ալ կը կոչուի «Բուզանդարան պատմութիւնք»։

Կը թուէր թէ «Բիւզանդացի» կամ «Բիւզանդ» ձեւերը այլեւս գործածութենէ դուրս պիտի գային։ Սակայն այդպէս չէ։ Աբեղեանի, Մանանդեանի, Մալխասեանի պատկառելի գործերը, Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի եւ Հայպետհրատի բազմիցս հրատարակած հայ ժողովուրդի պատմութեան գործերը դեռ չեն իրացուած բոլորին կողմէ, որուն հետեւանքով կարգ մը հրատարակութիւններ, առանձին հեղինակներ, ինչպէս նաեւ թերթեր, դեռ կը շարունակեն գործածել «Բիւզանդացի» կամ «Բիւզանդ» ձեւերը։

Խնդիրը այնտեղ հասած է, որ դպրոցներուն մէջ գրականութեան դասի ժամանակ աշակերտները կը սորվին Բիւզանդ ձեւը (տես՝ «Հայ գրականութիւն», դասագիրք միջնակարգ դպրոցի Ը. դասարանի համար, Երեւան, 1961), իսկ պատմութեան դասի ժամանակ անոնց կը հրամցուի Բուզանդ ձեւը (տես՝ «Հայ ժողովուրդի պատմութիւն» դասագիրք ութամեայ դպրոցի Ը. դասարանի համար, Երեւան, 1962)։

«Փաւստոսեան երկուութենէն» աշակերտները չեն յաջողիր ձերբազատուիլ մինչեւ իսկ համալսարանին մէջ։ Աւելին, հոն անոնք մեծ զարմանքով կ'իմանան, որ դպրոցէն մինչեւ համալսարան երկարող ժամանակաշրջանին մէջ Փաւստոս Բուզանդի տարիքը հարիւր տարիով պզտիկցած է»։ Դպրոցին մէջ սորված էին, թէ Փաւստոս Ե. դարու մատենագիր է, իսկ համալսարանին մէջ իրենց կ'ըսուի, թէ ան Դ. դարու հեղինակ է (տես՝ «Հայ ժողովուրդի պատմութիւն», պրակ 2, 1959)։

Այս անհարկի երկուութիւնը պէտք է վերջ գտնէ։

Գ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ

«Սով. Գրականութիւն»

ՋՈՐԼՈՒ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

(ՅՈՒՇԵՐ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

Բ.

Պատերազմի յայտարարութիւնը աննկարագրելի խանդավառութիւն մը ստեղծեց Թուրքիոյ մէկ ծայրէն միւսը, մանաւանդ մայրաքաղաք Պոլսոյ մէջ, ուր ցամաքէն ու ծովէն հազարաւոր զինուորներ կը հասնէին, եւ երկաթուղիով եւ նաւերով կը ղրկուէին Ռումէլի, զօրացնելու համար Արեւելեան բանակը։

Թուրք սպաներ կային որ կը յայտարարէին թէ «մօտ օրէն Պուլկարիա պիտի մտնեն, մինչեւ Սոֆիա պիտի յառաջանան, եւ Պուլկարներու ականջներէն մանեակներ պատրաստելով պիտի ղրկեն իրենց հանըմներուն իբրեւ յաղթութեան նուէր»։ Գերման սպայ մը կը լսէ եւ կը պատասխանէ.—

«Պուլկար բանակը աշխարհի լաւագոյն բանակին՝ Փրուսիական բանակին համարժէք է, Թուրքերը պէտք է այն համոզմամբ ճամբայ ելլեն, որ բուն իսկ Փրուսիական բանակին դէմ կռուելու կ'երթան»։ Սպաները կը ծիծաղին հեգնօրէն։

Նկատի առնելով այս կացութիւնը, Պ. Պարսամեան եւ ես, ստիպուեցանք վարժարանները փակել կէսօրէ ետք ժամը 3-ին, զգուշութեան համար։

Լսելով, որ բազմաթիւ եւրոպ. թերթերու թղթակիցներ վրան լարած են կայարանի ճամբուն եզերքները, երկու ուսուցիչներս հետաքրքրուելով իջանք կայարան եւ դաշտին վրայ գտանք օտար թղթակիցներու 20 – 26 վրաններ, իւրաքանչիւրին վրայ իր պատկանած պետութեան դրօշը։

Քաղաքին նամակատունը առաւօտէն մինչեւ կէս գիշեր կը գործէր, թղթակիցներու հեռագիրները հաղորդելու համար։

Մենք, գրեթէ ամէն օր կը շտապէինք կէս օրէ ետք երթալ կայարան, զօրքերու տեղափոխութիւնները դիտելու, կացութիւնը ուսումնասիրելու եւ կարելի եղածին չափ ստոյգ տեղեկութիւններ քաղելու համար զինուորական գործողութեանց մասին։

Հոկտեմբեր 14ին յանկարծ վարժարան այցելեց անգլ. «Թայմզ» թերթին թղթակիցը, իր հետ ունենալով իբրեւ օգնական եւ թարգման Սամաթիացի Յարութիւն կամ Հայկ անունով հայ երիտասարդ մը, որ թերթին ղրկուելիք հեռագիրները փոստին յանձնելու պաշտօնը ունէր։ Թղթակիցը հետաքրքրուեցաւ մեզմով եւ աշակերտներով։ Պ. Պարսամեան անհրաժեշտ տեղեկութիւնները տուաւ։ Մենք մեր կարգին զանազան հարցումներ ըրինք եւ այդ առթիւ իմացանք թէ «Պուլկարները յաղթականօրէն կը յառաջանան։ Խորհնէն պաշարած են։ Զօրավար Ռատկօ Տիմիթրիէֆ կայծակի արագութեամբ Թուրք բանակը հալածելով գրաւած է Քըրք – Քիլիսէն՝ առանց դիմադրութեան։ Այս բերդաքաղաքին համար, գերման Ֆոն Տէր Կոլց փաշան, որ պաշտօն ունէր վերակազմել օսմ. բանակը, յայտարարեր է Քըրք Քիլիսէ կրնայ երեք ամիս դիմադրել։ Այնպէս որ բոլոր ռազմագէտներն ու ժողովուրդները կը զարմանային թէ.— ի՞նչպէս այդքան արագ ինկած է Պուլկարներուն ձեռքը։ Անոնք գրաւած էին նաեւ գիւղեր՝ այդ շրջանակին մէջ եւ վտանգի տակ էին Լիւլէ Պուրկազ եւ Պապա – Էսկի։ Թրքական 175.000 նոյ բանակը, Ապտուլլահ փաշայի վերին հրամանատարութեան տակ,— որուն ենթակայ էին Մահմուտ Մուխթար, Ապուք եւ Շէվքէթ Թորկուտ փաշաները իրենց բանակներով — կատաղի ճակատամարտ մը կը մղէին այդ շրջաններուն մէջ, Պուլկարներու դէմ։

Թուրքերը իրենց դէմ ունէին երկաթեայ զօրավար Ռատկօ Տիմիթրիէֆի հուժկու բանակները, որոնց թիւը թրքականին հաւասար կը կարծուէր»։

Թղթակիցը խորհուրդ տուաւ մեզի, որ փակենք վարժարանը, որովհետեւ կացութիւնը շատ ծանր էր եւ խուճապահար նահանջող զինուորներ կրնան ծայրայեղութիւններ գործել։ Այս լուրերը հաղորդեցինք Պոլիս։

Թաղ. Խորհրդոյ որոշմամբ եւ հաւանութեամբ կարեւոր ազգայիններու, յաջորդ օրն իսկ վարժարանները փակեցինք՝ ցնոր տնօրինութիւն։ Թաղականութիւնը պիտի վճարէր ուսուցիչներու թոշակները։

Քանի ժամանակը կ'ընթանար, Զորլուն աւելի տարօրինակ երեւոյթ մը կը ստանար։ Եկող – գացող մարդկային բազմութիւնը այնքան մեծ էր, որ դեռ Հոկտեմբերի կիսուն, հրապարակի վրայ սննդեղէնի նեղութիւնը զգալի դարձած էր։ Նպարեղէնի խանութները պարպուած էին եւ անոնց տէրերը ստիպուած էին փակել իրենց վաճառանոցները։

Պ. Պարսամեան կը բնակէր Արսլան փողոց, պարկեշտ հայ ընտանիքի մը տրամադրած մէկ սենեակը։ Յաճախ իրարու կ'այցելէինք, խորհրդակցելու համար, քանի որ աշխատութիւն չունէինք այլեւս։ Ամէն օր կ'իջնէինք կայարան, թղթակիցներու վրանները տեսնելու եւ անցուդարձը իմանալու համար։

Հոկտեմբեր 20ին դարձեալ վար իջած էինք, երբ հանդիպեցանք քանի մը ազգայիններու, որոնք յորդորեցին մեզ ետ դառնալ։ Կէս – ճամբան կտրած ըլլալով արդէն, շարունակեցինք քալել, եւ քանի հեռացանք քաղաքի շրջանակէն, նկատեցինք, որ ոչ մէկ քաղաքացի կ'երթեւեկէր՝ բացի մեզմէ։ Վրանները գոյութիւն չունէին, հեռացեր էին անծանօթ ուղղութեամբ։ Երբ կայարան հասանք, մեր առջեւ պարզուեցաւ զարհուրելի տեսարան մը։ Հազարաւոր Թուրք գաղթականներ եկած խռնուած էին երկաթուղւոյ երկու կողմը, յիսունէ աւելի բեռնատար վակոններու մէջ սեղմուած, նոյնիսկ տանիքներուն վրայ երկարած ու պառկած, անօթի, ծարաւ։ Հիւանդ եւ վիրաւորներ կային անոնց մէջ, ամէն խնամքէ զուրկ։ Հետաքրքրուող իսկ չկար։ Անոնք հետիոտն փախած էին

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ — ՇԵՓՈՐ —

Գ.

Ինծի այնպէս թուեցաւ որ ալիքներս իրար կ'անցնին, թնճուկ կ'ըլլան։ Բայց այդքանով չի բաւականացաւ ֆախրին։ Բանտերու մէջ հաշիշամոլ բանտարկեալները պատժելու եւ զիրենք այդ գէշ ունակութենէն զղջեցնելու համար, իրենց բերնէն վար աղտոտ բաներ կը լեցնեն ըսաւ։ Եւ որպէսզի ես ալ ուրիշ անգամ զգուշութիւն չընեմ, ուզեց պատժել նոյն կերպով։ Ու բերնէս վար լեցուց զարշելի բան մը։ Լաւ ուշադրութիւն ըրէք այս խօսքիս։ Այս կէտը խիստ շատ կարեւոր է։ Աղտոտ ջուր մը լեցուց բերնէս վար բռնութեամբ։ Լուացքի՞ ջուր էր ի՞նչ էր, լաւ չեմ գիտեր. բայց զզուելի հեղուկ մըն էր։ Պիտի փսխէի, պիտի մեռնէի եւ ալիքներս մէջ մէջի անցան։ Ամբողջ գիշերը չեմ կրցած քնանալ ցաւերուս պատճառաւ ու ապահով էի թէ թունաւորուած եմ։ Բայց ահա որ վերջը ...

Աւետիս հոս կանգ առաւ եւ իմաստալից ակնարկ մը պտըտցուց իր դէմիններուն վրայ որոնք մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւէին պատմութեան։ Անշուշտ՝ մեծ էր Տիկին Էլպիսի սարսափը։ Եւ Աւետիս սկսաւ ժպտիլ կրկնելով — «բայց ահա որ վե՛րջը ...»։ Կրկին իր դէմքին վրայ եկած էր այն ուրախութիւնը զոր ունէր՝ դեղարան մտած ատեն։ Ըսաւ.

— Արթաքի էֆէնտի, չըլլալի՛ք բան մը պատահեցաւ վերջը ... խելքէդ միտքէդ չանցնիր Արթաքի էֆէնտի... փորէս որդ ինկաւ, ո՛րդ... շերիտ ունիմ եղեր ...

Եւ որովհետեւ Տիկին Էլպիս չէր հասկնար, ստիպուեցաւ աւելցնել թէ աղտոտ ջուրին պատճառաւ որդ ինկած էր աղիքներէն, ո՛րդ ...

Դեղագործին կինը իր երկու ականջները գոցեց եւ ճչաց.

— Արթաքի, եթէ այդ բանը ինծի պատահի, վախէս կը մեռնիմ ...

Ազատնի որ իր նշանածին ձայնը առնելով բոլորախորշին ետեւը եկած էր ու պատմութիւնը գրեթէ ամբողջութեամբ լսած, առաջ անցաւ ու միացաւ միւսներուն։ Աւելի կանուխ չէր կրցած ընել այս շարժումը, որովհետեւ յուզուած էր եւ սրտին բաբախումները զինքը կը դամէին կեցած տեղը։ Այժմ միայն սկսաւ շնչել հանգստութեամբ։

— Հիմա խնդիրը բացատրուեցաւ, ըսաւ Տիկին Արմենուհի զինուորին, այդ որդին պատճառաւ է որ միշտ անօթի ես եղեր։ Իրաւ ալ անօթութիւն կը պատճառէ ան, քանի որ քու սնունդդ ...

— Հապա, ընդմիջեց զինուորը, իմ սնունդս ան կ'ուտէ ... Ատոր համար է որ սոված գայլի պէս եմ եղեր... բանով մը չէի կշտանար եւ ծակ– աչք եղած էի, գող եղած էի... Ցանցանքը ի՞մս է. մարդ կը կերակրեմ կոր եղեր ու լուր չունիմ ... եւ ատոր համար է որ միշտ կը նիհարնամ կոր եղեր։

Հանդարտեցան վերջապէս։ Աւետիս իր ձեռքերը շփեց գոհունակութեամբ եւ Արթաքի էֆէնտիէն խնդրեց որ պէտք եղած դեղերը պատրաստէ քանի որ դեռ փորին մէջ բաներ մը մնացած էր։ Պէտք էր մաքրել ամէն ինչ։ Դեղագործը ըսաւ որ ատկէ դիւրին բան չկայ եւ թէ կրնայ կէսօրէ վերջ հանդիպիլ, դեղը առնելու համար։ Յանկարծ Տիկին Էլպիս ըսաւ Աւետիսին.

— Սանկ ըսէ... ատոր համար է որ միշտ կը նիհարնաս կոր եղեր.. մէյ մըն ալ կ'ըսէիր որ աս աղջկանը պատճառաւ է որ կը հալիս կը մաշիս կոր... սիրոյ չես դիմանար կոր... ի՞նչ սէր, որդին համար է եղեր ...

Իր ամբողջ մարմնով ցնցուեցաւ Ազատնի։ Բաց գոյն փէսի մը պէս շառագունեցաւ վայրկենաբար։ Ամբողջ արիւնը գլուխն էր խուժած։ Ահաբեկած աչքերով նայեցաւ իր շուրջիններուն որպէս թէ անոնք հսկայական որդեր ըլլային, բայց իր ակնարկը մանաւանդ դամեց Աւետիսի աչքերուն մէջ։ Արթաքի էֆէնտի եւ իր քոյրը փորձեցին միջամտել, բայց Ազատնի չէր լսեր զանոնք։ Իր ակնարկը բնաւ չէր հեռացներ զինուորէն, հեւ ի հեւ պահանջելով որ խօսի, ըսէ, պոռայ, բողոքէ։ Թէ այդ զարշելի որդը իրենց սէրին մէջ գործ չունի, չի կրնար ունենալ բնաւ։ Կը՝ նայէր Աւետիսի բերնին, եւ կարծէք անդունդի մը եզրը կախուած էր Ազատնի, մէկ մատով։ Աւետիս ըսաւ դեղագործին կնոջ՝ խեղճ ձայնով մը «տա ըսածդ վայլե՞ց. խելքը գլուխը մարդու խօ՞սք է»։

Բայց այս խօսքերը Ազատնիին համար հաստատումներ էին ինքնին եւ ոչ թէ ժխտում մը, եւ ոչ թէ պոռթկում մը։ Մառը փրթաւ սուր ցաւով ու Ազատնի ինկաւ անդունդը, այսինքն փախաւ սաստիկ լալով։

Դեռ քիչ մը առաջ լման արեւ մը կար աջ կողմի ցուցափեղկին մէջ։ Այժմ կար միայն հասարակ ջրագունդ մը՝ մէկ գոյն։

Դ.

Կարկուտ մըն է գլխուս պիտի տեղայ՝ Այսպէս լաւ է որ ժամ առաջ տեղայ։ Այսպէս եւ խորհեցաւ Աւետիս եւ անգամ մը եւս ուղղուեցաւ դէպի «պարտէզ»։ Քալեց կորագլուխ եւ սրտաբեկ։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(9 Շար.)

Թրակիոյ զանազան քաղաքներէն ու գիւղերէն, ամէն բան թողած, հազիւ կարողացած էին Պուլկարներու վրէժխնդրութենէն խոյս տալ աճարեկ եւ հասնիլ Չորլու: Այլեւս անկարող էին, ցեխէն եւ անձրեւներէն հարապայման յոգնութեանց հետեւանքով, մէկ քայլ իսկ առնել, եւ կը սպասէին որ վայրաշարժ մը հասնի եւ զիրենք փոխադրէ Պոլիս: Կայարանապետ Գալուստեան չուարած էր, միայն մէկ վայրաշարժ ունէր իր տրամադրութեան տակ, եւ անհնար էր այդքան լեցուն վակոններ ճամբայ հանել: Շատ ընտանիքներ զիրար կորսնցուցած էին, հապճեպով ճամբայ ելած եւ իրարմէ բաժնուած ըլլալով, զի ամէն մարդ վայրկեան առաջ իր կեանքը փրկել ջանացած էր:

Մտահոգ, վերադարձանք քաղաք:

Նոյն դէպքը սայլերու եւ ձիերու աղմուկը համատարած դարձաւ: Հոկտ. 21ի առտուն, բերնէ բերան կը խօսուէր Լիւլէ - Պուրկազի եւ Պապա - Էսկիի գրաւումը Պուլկարներու կողմէ: Եւ ահա ծայր կուտար այդ քաղաքներու առջեւ պարտուած Թրքական մեծ բանակին խուճապահար փախուստը: Ցակուէն աւելի մեծ համեմատութիւն մը չստացած: Երկու ուսուցիչներս յունական թաղին մերձակայ զառիթափը բարձրացանք, ուր հարիւրաւոր զինուորներ, բլրակին կողքին բանակած, չադրխուած թերթիկներ եփել կը ջանային թիթեղներու վրայ, մացառներու կրակով: Օրերով, անօթի ծարաւ կռուելէ ետք, յոգնած, պարտուած նահանջելով, հոս ինկեր, չուարեր մնացեր էին: Անոնք չունէին իրենց կողքին ո՛չ մէկ սպայ, ո՛չ մէկ առաջնորդ կամ հրամայող, ո՛չ ալ ուղղութիւն տուող: Հացի փոխարէն ալիւր տրուած էր անոնց, որ եփեն – ուտեն:

Երեկոյեան դէմ, հետզհետէ հեղեղի նմանութեամբ բազմացաւ փախստական - նահանջող Թուրք զօրքերուն թիւը: Ո՛չ ծայր ունէր եւ ոչ ալ վերջ: Ասոնք միայն Չորլուի գծով մեկնողներն էին: Անշուշտ, ուրիշ ուղղութիւններով եւս նահանջողներ կային: Հազարաւորներ Չորլուի բոլոր փողոցներէն կը չուէին, կարծես թէ՝ Պուլկարները կրունկ կը – րունկի զիրենք կը հալածէին, այնքան սարսափած զիրար կը հրմշտկէին, կ'աճապարէին, վայրկեան առաջ հասնելու համար Չաթալճա կամ Սիլիվրի, տեղատարափ անձրեւը քանի օրէ ի վեր կը շարունակուէր, ալ աւելի ծանրացնելով նահանջող բանակին կացութիւնը: Յուսալքումը կատարեալ էր: Ասոնք, Լիւլէ Պուրկազի եւ Պապա Էսկիի ճակատամարտներուն մէջ դիմադրած էին Պուլկարներուն, սակայն, չէին կրցած կասեցնել անոնց իրարու յաջորդող գրոհները, եւ անօթի, ծարաւ, ստիպուած էին կռնակ դարձնել եւ նահանջել: Ամեհի էին Ռատկօ Տիմիթրիէֆի զօրաց արշաւանքները: Թուրք զօրքը, առանց այլեւս ականջ դնելու վերին հրամանատար Ապտուլլահ փաշայի սպառնական հրամաններուն, զէնքերը նետելով կը փախչէր դէպի Չաթալճա:

Հոկտեմբեր 22ի կէս օրէն ետքը, երբ դարձեալ Յունաց թաղէն անցնելով բլուրներուն մօտեցանք, մեր աչքերուն առջեւ պատկերացաւ ահաւոր տեսարան մը կայարանին երկու կողմերը, լեռ ու ձոր, խառնիխուռն, անհամար զօրքերով լեցուած էին: Ճամբաներուն վրայ ոչ մէկ քաղաքացի կը տեսնուէր: Միայն մենք էինք, որ հետաքրքրութենէ մղուած հասեր էինք հոդ: Վախցանք մեր մինակութենէն, եւ խոհեմութիւն համարեցանք զգուշութեամբ քաշուիլ մեր տուները:

Կէս օրին, Չորլուի հայկական — իմ բնակած — փողոցէն անցուցին քանի չափ զօրքեր, որոնք, իրենց նահանջի ընթացքին տուներ մտնելով գողութիւններ կատարեր էին: Եւ ահա, գողօնները իրենց ուսերէն կախուած, ի տես հանրութեան, կը տանէին մօտակայ վայր մը, ձորի մը մէջ գնդակահար պատժելու համար զանոնք, իբրեւ զասալիք եւ գող: Քիչ ետք լսեցինք հրացանազարկի ձայները:

Լ. ՃԵՐԱՀԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Գոհարիկ Ղազարոսեան որ ներկայիս Պոլիս կը մնայ, կը շարունակէ իր ստեղծագործական աշխատանքները նոյն տենդով: Վերջերս աւարտած է բեմապարի մը երաժշտութիւնը՝ «Մօր մը պատմութիւն» ներշնչուած Անտերսընի մէկ քերթուածէն, ինչպէս նաեւ իր Բ. Քոնչերթոյին առաջին մասի նուագախումբի վերածումը: Հեղինակ - դաշնակահարուհին ծրագիրներուն մէջ կան տակաւին դաշնակի 24 էթիւտներու յօրինումը, նուիրուած ծանօթ դաշնակահարներու:

×

Շահան Արծրունի, Պոլսոյ ծանօթ դաշնակահարներէն վերջերս յաջողութեամբ անցուցած է Երաժշտանոցի քննութիւնները եւ արժանացած մասնաւոր գնահատանքի: Պոլիս ծնած այս քսան տարեկան երիտասարդը իր առաջին առանձին ռեսիթալը տուած է 1953ին: 1961ին շրջանաւարտ եղած է Կեդրոնական լիսէէն, ապա անցած է Ռոպէրթ Քոլէճ: Ներկայիս կը պատրաստէ երաժշտական հայերէն ուսումնասիրութիւն մը:

Տպագրուած առաջին դասագիրքը եւ իր քանի մը հեղինակութիւններ գնահատուած են Հայաստանի երաժշտանոցի դասախօս՝ Ռոպէր Աթայեան եւ Ցիցիլիա Բրուտեան: Իր նպատակն է իր միակ ասպարէզն ընել երաժշտութիւնը:

ՓՐՈՖ. ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Պուքրէշի մէջ լոյս տեսնող «լեզուական ուսումնասիրութիւններ եւ հետազօտութիւններ» պարբերաթերթին այս տարուան Բ. համարին մէջ, Փրոֆ. Վ. Պընըցեանու հրատարակած է «Ուրարտական կազմաբանական եւ շարահիւսական հետքեր գրաբարի մէջ» խորագրով յօդուած մը, ուր ճշդուած են հայերէնի քերականութեան մէջ քիչ ծանօթ չորս մը հարցեր, ինչպէս նաեւ այդ քերականութեան բաղդատական ուսումնասիրութիւնը ուրարտական եւ խուռրի լեզուներուն հետ: Հայերէնը, իր կառուցումով, թէեւ հնդեւրոպական լեզու մըն է, անոր շատ մը հարցերը չեն կրնար բացատրուիլ հնդեւրոպական աղբիւրներով, այլ, ինչպէս ցոյց կուտայ հեղինակը, պէտք է դիմել ուրարտական եւ խուռրի լեզուներուն: Յօդուածին մէջ կը վերլուծուի յատկապէս հայերէնին օտար կազմաբանական տարրի մը թափանցումը գրաբարին մէջ, ինչպէս՝ գործիական հոլովի վերջաւորութիւնները որ ուրարտական ծագում ունին:

Նոյն հանդէսի 1963ի Գ. համարին մէջ, Փրոֆ. Վլատ Պընըցեանու կը հրատարակէ «Նոր նպաստներ Փոքր Ասիոյ մէջ նախահնդկական լեզուի մը հարցին» խորագրուած յօդուած մը, որով հեղինակը ցոյց կուտայ, թէ հնդկագէտները հաստատած են «նախահնդկական» բառապաշարի մը թափանցումը խուռրիական եւ անոր շատ նման եղող ուրարտական լեզուներուն մէջ: Ան, ի բացակայութիւն խուռրիական լեզուի, հայերէնէ եւ ուրարտերէնէ կը բերէ օրինակներ, որոնք անուղղակի կերպով կը հաստատեն այս նախահնդկական տարրերուն մուտքը խուռրիական լեզուի մէջ, ինչպէս են, օրինակ, արծիւ, կոթող, պեղեմ եւ այլ բառեր:

Փրոֆ. Վ. Պընըցեանուի ուրիշ մէկ աշխատութիւնը՝ «Հնդկական ուսումնասիրութիւններ Ռումանիոյ մէջ անցեալին ու ներկայիս» լոյս տեսած է հնդկական պարբերաթերթի մը մէջ: Վերլուծելէ ետք ԺԹ. դարուն Ռումանիոյ մէջ կատարուած հնդկական ուսումնասիրութիւնները, հեղինակը ցոյց կուտայ հնդիկ գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան ըրած ազդեցութիւնը ռումանական գրականութեան վրայ, ինչպէս նաեւ ներկայ դարուն հնդիկ գրականութենէն ռումաներէնի կատարուած թարգմանութիւնները: Վերջերս լոյս տեսան ռումանացի հետազօտողներու բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ հնդիկ բանասիրութեան եւ գրականութեան մասին: Այս հետազօտողներուն մաս կը կազմեն Փրոֆ Ա. Ֆրէնկեան եւ Փրոֆ. Վ. Պընըցեանու (յատկապէս Ռ. Թակորի գործերուն ուսումնասիրութիւններուն կապակցութեամբ):

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ց. ՔԻՒՐՏԵԱՆԻ ԱՑՑԸ

Հայ կիրառական արուեստի մասին դասախօսութիւն մը ըրած է Երեւանի մէջ, Յարութիւն Քիւրտեան: Փաստական տուեալներով ցոյց տուած է, թէ միջնադարուն՝ Հայաստանի մէջ, ծաղկած էր ասպնագործութիւնը, գորգագործութիւնը, արծաթագործութիւնը: Փարիզի, Լոնտոնի, Աթէնքի, Երուսաղէմի թանգարաններուն եւ զանազաններուքով կը գտնուին վերոյիշեալ արուեստներուն գեղեցիկ նմոյշներ:

ՆԵՐԳԱՂԹ

Հոկտեմբեր մէկին եւ չորսին Հայաստան հասած են Իրանահայերէ բաղկացած երկու խումբեր՝ թիւով 176 անձ:

ՕՏԱՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐ

Հիւսիսային Քարոլինէն (Մ. Նահանգներ) պաշտօնական անձեր այցելած են Երեւան: «Կլիմայական տեսակէտով ձեր երկիրը շատ կը նմանի մերինին», դիտել տուած են ամերիկացի հիւրերը:

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂ

Ստեփանակերտի մէջ (լեռնային Ղարաբաղի կեդրոնական քաղաքը) «Ադրբեջանի աշխատաւորները հանդիսաւորութեամբ նշեցին Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզի 40ամեակը» կը գրեն խորհրդահայ թերթերը: Այս առթիւ խօսք առած են «Ադրբեջանի համայնավար կուսակցութեան Լեռնային Ղարաբաղի մարզկոմի առաջին քարտուղարը՝ Գ. Մելքումեան» եւ Ադրբեջանի համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի առաջին քարտուղար Վ. Ախունդով:

Լեռնային Ղարաբաղի խորհրդայնացման 40ամեակին նուիրուած այս պաշտօնական հանդիսութեան չեն մասնակցած Հայաստանի իշխանութիւնները: Ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ այս ուղղութեամբ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԱՆՈՆ ԿՈՒՍԻ ՊՍԱԿԻ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ: Զայնագրեց Վարդան Սարգսեան, անգլերէն թարգմանութիւն՝ Տիրան Արք.: Հրատարակութիւն Թորգոմ վրդ. Մանուկեանի: Ֆիլատելֆիա, 1960:

ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆՔ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԻ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ: Գրի առաւ եւ դաշնաւորեց Կոմիտաս վարդապետ, երկսեռ խումբի վերածեց՝ Վարդան Սարգսեան: Մարսէյլ 1963:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Ժ.

Արման իր պատմութեան այս տեղը կանգ առաւ:

— Կը հաճի՞ք պատասխանը գուշակել, ըսաւ ինծի: Սկսայ մխել: Այս միջոցին կ'ուզեմ պառկիլ:

Պատասխանը գուշակեցի: Արման, որ տակաւին շատ տկար էր, սենեկապետը հանեց եւ անկողին մտնելով գլուխը քանի մը վայրկեան հանգչեցուց բարձին վրայ, երկար արշաւէ մը յոգնած կամ դժնդակ յիշատակներէ յուզուած մարդու մը պէս:

— Թերեւս շատ խօսեցանք, ըսի: Կ'ուզէ՞ք որ երթամ որպէսզի պառկիք քնանաք: Ուրիշ օր մը կը վերջացնէք այս պատմութիւնը:

— Ձանձրացա՞ք:

— Ընդհակառակն:

— Ուրեմն շարունակեմ: Եթէ առանձին թողուք, քունս պիտի չտանի:

— Երբ տուն դարձայ, շարունակեց առանց պէտք ունենալու որ միտքը ամփոփէ, այնքան լաւ կը յիշէր բոլոր մանրամասնութիւնները, չպառկեցայ: Սկսայ նոյն օրը պատահածներուն վրայ խորհիլ: Մարկրիթի հանդիպիլս, ներկայացուիլս, անոր յանձնառութիւնը, այս ամէնը այնքան արագ ու անյուսալի կերպով տեղի ունեցած էին որ երբեմն ինծի անանկ կուգար թէ երազ կը տեսնեմ: Սակայն առաջին անգամը չէ որ Մարկրիթի պէս աղջիկ մը յաջորդ օրուան համար խօսք կուտար մէկուն:

Ի զուր այս խորհրդածութիւնը կ'ընէի: Ապագայ սիրուհիիս իմ վրայ ըրած առաջին տպաւորութիւնը այնքան հզօր եղած էր որ տակաւին կը շարունակէր:

Եւ ես դեռ կը յամառէի չնմանցնելու զայն ուրիշ աղջիկներու եւ բոլոր էրիկ մարդերուն սովորական եղած սնապարծութիւնով պատրաստ էի հաւատալու թէ անիկա անդիմադրելի կերպով մասնակից էր այն հրապոյրին, զոր ես կը զգայի իրեն հանդէպ:

Սակայն աչքիս առջեւ խիստ հակասական օրինակներ ունէի եւ շատ անգամ լսած էի որ Մարկրիթի սէրը ուտեստի պէս կը սղէր կամ կ'աժննար եղանակին համեմատ:

Բայց միւս կողմէ ի՞նչպէս հաշտեցնել այս համբաւը այն յարատեւ մերժումին հետ, զոր ցոյց կուտար իր տան մէջ մեր հանդիպած երիտասարդ կոմսին: Պիտի ըսէք թէ անիկա հաճելի չէր իրեն եւ թէ դուքսը իր բոլոր ծախքերը լայնօրէն կը հոգար, որով աւելի աղէկ կը սեպէր անանկ սիրող մը ունենալ որ իրեն հաճելի ըլլար: Այն ատեն ինչո՞ւ կը մերժէր նաեւ Կաստոնը, որ սիրուն, ուշիմ, հարուստ էր եւ զիս կ'ուզէր, զիս որ այնքան ծաղրելի գտած էր առաջին անգամ տեսնելուն:

Իրաւ է որ մէկ վայրկեանի մէջ այնպիսի դէպքեր կ'ըլլան, որ մէկ տարի տեւող սիրաբանութենէ մը աւելի արդիւնք կ'արտադրեն:

Ճաշին ներկայ գտնուողներու մէջ միակ ես հոգ ըրած էի սեղանէն անոր ելլելը տեսնելով: Ետեւէն գացեր էի, խիստ յուզուած եւ յուզումս չէի կրցած զսպել եւ ձեռքը համբուրած ատենս լացած էի: Այս պարագան, իր հիւանդութեան երկու ամիսներուն միջոցին ամենօրեայ այցելութիւններուս միանալով, մինչեւ հիմա իր ճանչցած մարդերէն տարբեր մէկը երեւցուցած ըլլալու էր զիս ու թերեւս ինքնիրեն ըսած էր թէ այս կերպով արտայայտուած սիրոյ մը համար կրնար ընել ինչ որ այնչափ անգամներ ըրած էր եւ թէ անիկա չէր կրնար հետեւանք մը ունենալ իրեն համար:

Այս բոլոր ենթադրութիւնները, ինչպէս կը տեսնէք, բաւական ճշմարտանման էին, բայց ինչ որ ալ ըլլար իր հաւանութեան պատճառը, բան մը կար որ ստոյգ էր, այսինքն հաւանած էր:

Արդ, ես Մարկրիթի սիրահարած էի ու պիտի վայելէի զայն: Չէի կրնար աւելի բան մը պահանջել իրմէ: Սակայն, նորէն կ'ըսեմ, թէեւ պոռնիկ մըն էր, բայց ես այս սէրը, թերեւս բանաստեղծական ընելու համար, այնչափ անյոյս նկատած էի որ քանի կը մօտենար այն վայրկեանը, ուր այլեւս յուսալու պէտք պիտի չունենայի, այնքան կ'աւելնային տարակոյսներս:

Մինչեւ առտու աչքերս չգոցեցի:

Ինքզինքս չէի ճանչնար: Կէս մը խենթ դարձած էի: Երբեմն ինքզինքս պէտք եղածին չափ գեղադէմ, հարուստ եւ վայելուչ չէի գտներ այսպիսի կին մը վայելելու համար եւ երբեմն սնապարծութիւն կը զգայի մտածելով թէ այդ կինը պիտի վայելէի: Յետոյ կը սկսէի վախնալ թէ մի գուցէ Մարկրիթ քանի մը օրուան քմահաճոյք մը միայն զգացած ըլլար ինծի հանդէպ եւ վաղահաս խզումի մը մէջ դժբախտութիւն մը նախազգալով, ինքնիրենս կ'ըսէի թէ թերեւս աւելի աղէկ պիտի ընէի եթէ այն իրիկունը Մարկրիթին չերթայի եւ Փարիզէն հեռանայի, վախերս նամակով մը անոր յայտնելով:

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին
27 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, Սալ Մօլիէռի մէջ
18, QUAI DE BONDY

Կը բանախօսէ.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մեներգ.— Օր. Անժէլ Կարապետեան, Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Տը-ճիզ Աւետիսեանի :

Դաշնակ.— Օր. Իրմա Պօղոսեան :

Մենապար.— Տիկին Արլէթ Կորիզեան (Մարգարեան) :

Արտասանութիւն.— Օր. Շ. Ղազարեան

Ջութակ.— Պ. Յ. Պէրպէրեան :

Հայկական եւ հունգարական պարեր

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Արծիւ պարախումբի կողմէ :

Կենդանի պատկեր

Ֆր. Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը ներկայացնող

խօսնակ՝ ՏԻԿԻՆ Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, 6րդ Քաղաքապետարանի սրահին մէջ

PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Խօսք՝ Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Մեներգ՝ ՏԻԿ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՄԱՔԻՆԱՃԵԱՆ, քառեակ՝ ղեկավարութեամբ՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, արտասանութիւն՝ Օր. ԷԼԻԱՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ :

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ ղեկավարութեամբ ՔԷՕՇԿԵՐԵԱՆԻ, Իսիի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ :

Խօսնակ՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷ-ՃԵԱՆԻ նուագախումբին :

Մուտք՝ 5 փրանք

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի մասնաճիւղին :

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի՝ Տիկ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կ'արտասանեն՝ Օր. Բրաքիոն Տապաղեան, Օր. Շաքէ Ղազարեան, Օր. Սալլապաշեան :

Ջութակի վրայ կը նուագէ՝ ընկ. Պէրպէրեան (Լիոնէն) :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի չաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վասիլ եւ Ռուբէն Տէր-Դաւթեան եւ իրենց ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի ժամը 10·30ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի եկեղեցին իրենց ծնողաց՝

ՅՈՎՍԷՓ ԵՒ ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

յիշատակին

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վարդանուշ Գրիգորեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ՝ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փըրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ,

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ տեղի պիտի ունենայ Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյս մէջ, հանգուցեալ չինարար առաջնորդ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊՍ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ, անոր մահուան 29րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Բիւթանիոյ Առաջնորդ հանգուցեալ առաջնորդ՝

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ: Կը հրաւիրուին երկու անձնուէր հոգեւորականներու անմոռանալի յիշատակը յարգողները :

Կէս օրէ վերջ ժամը 3·30ին այց՝ պիտի կատարուի Պալաքեան սրբազանի եւ եօթը քահանայից նուիրուած նորաշէն դամբարանին, ուր պիտի կատարուի հանգստեան արարողութիւն մը : Կը խնդրուի ազգայիններէն պատրաստ գտնուիլ Սէն Փիէր գերեզմանատան մեծ դրան առջեւ, թափօրին մասնակցելու համար :

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՖԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

★★

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

★★

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բացման հանդէսը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3·30ին, Սոլաք – Սոլֆերինօ սըրահը, 235 Րիւ Մունէյրա :

Յայտագիր՝ «ԴԵՂԻՆ ՁԵՌՆՈՑԸ» (կատակերգութիւն մէկ արար) :

Պար, Գանագեռ եւ Տարօն :

Ղեկավարութեամբ ընկերուհի Աստղիկ Հալաճեանի եւ խմբերգ :

Հանդէսէն ետք՝ խնջոյք :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Ֆ. Կ. Խաչը եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Պ. Ա. Զաքարեանի, Տէր եւ Տիկին ընկեր Հ. Զաքարեանին եւ զաւակներուն, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, օրբ. Տիկին Նազիկ Զաքարեանի կսկծալի մահուան առթիւ: Այս տխուր առթիւ, Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն փոխան ծաղկեպսակի քսան փրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, տօն է Գիւտ Խաչի: Փարիզի Ս. Մովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ Տ. ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ :

Պատարագը պիտի երգուի միաձայն, Կոմիտասեան եղանակաւ, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սանուհիներուն կողմէ առաջնորդութեամբ Տ. Գիւտ վրդ. Նազգաշեանի :

«Հայր մեր»էն առաջ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն վախճանեալ Տ. Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Տ. Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի, Տ. Կոմիտաս վրդ. Սողոմոնեանի, հանգուցեալ սարկաւագներու եւ դպիրներու հոգիներուն համար :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ Սրբազան արարողութիւններուն եւ յարգել հանգուցեալ իր առաջնորդներուն եւ պաշտօնեաներուն յիշատակը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի, տօն Գիւտ Խաչի, օրուան յատուկ արարողութեամբ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ պիտի կատարուի խաչհանգիստ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ Ս. պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցւոյն մէջ :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

Զանազան անակնկալներ

Գեղարուեստական նոր բաժին

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres Attractions Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77-73 :

Խիստ կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

Մուտք 10 Ֆր.

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ «Դրօ» խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ: Միասին բերել անդամատետրները :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Զաւարեան ենթակոմիտէ, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

Շաւարշ Միսաքեան խումբ, այս Շաբաթ ժամը 21ին :

Վռամեան ենթակոմիտէ, այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Ընկեր Կարօ խումբը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Վարուժան խումբ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին :

Համազասպ խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Հայաստան եւ Իշխան խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին :

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընդհանուր ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի օր, կէսօրէ յետոյ ժամը 4·30ին, դպրոցի սրահը: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ հայ ծնողքներուն, որ արդէն վերսկսած են հայերէնի դասընթացքները, բոլորովին նոր մեթոտներով ուսուցչութեամբ Պ. Յ. Արթինեանի, ամէն Հինգշաբթի ժամը 4-6, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան: Կը խնդրուի հայ ծնողքներէն եւ որ անտարբեր չգտնուին այս կոչին եւ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, ինչ տարիքի ալ պատկանին :

Ամէն հայ ծնողքի գերագոյն պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ պատուախնդրութեամբ պաշտպանել մայրենի ոսկեղինիկ լեզուն, զայն սորվեցնելով իրենց զաւակներուն :

IMPRIMERIE SPECIALE DU JOURNAL « HARATCH » 32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 25 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

..դ ՏԱՐԻ — Թիւ 9843

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9843

..ի ԽՕՍՔԸ

ԼԱՐԵԼ ԲՈԼՈՐ ՈՒԺԵՐԸ

...եր լրջօրէն ամփոփուինք մեր հոգե–...ն վրայ, այն ատեն է որ պիտի կըր–...նք ըմբռնել թէ ի՛նչ աշխատանքներ կը ...ան մեզի : Իւրաքանչիւր գաղութի ...ղ եւ բոլոր կազմակերպուած ուժերուն ...մար :

...նչ որ կատարուած է , տարիներու ...ացքին, շատ ետ կը մնայ մեր իրա–...ն կարողութենէն : Այսօր՝ աւելի քան ...րեք :

Արդարեւ, պահանջները շատ աւելի ...ոդ են այսօր եւ աւելի ստիպողական : ...յլեւս երէկուան եկուորները չենք , ...ցկողի օրօրուինք վարդավառ երազնե–...ով :

...ոտ երեսուն տարի Թառ կապած ըլ–...ով Եւրոպայի տանիքներուն վրայ , ...անք թէ ի՛նչ կ՚անցնի կը դառնայ մեր ...րքերը :

...չ զանազան գիտելիքներու սորված –...րէկ պաշարը կը բաւէ այսօր, ոչ ալ ...մէջ ինքնավստահութիւնը :

...րկ է նորոգուիլ, բազմապատկուիլ ...ապաքրաքար : Լարել բոլոր ուժերը, եւ ...նալու համար ժամանակի պահանջնե–...ն : Այլապէս դատապարտուած ենք թէ ...ամբան մնալու եւ թէ եղածը կոր–...նցնելու :

...եղ – քայլ՝ կը նշանակէ անշարժու–...ն : Ուրիշ խօսքով՝ լճացում :

...զարմանանք, եթէ հետզհետէ մամուռ ...ղեն մեր խանդավառութեան աղբիւր–...րն ալ :

...եւէ ժողովուրդի մէջ, կարելի չէ նոր ...ձեռնումներ կատարել կամ չահուած ...րքերը ամրացնել, ընդարձակել, ա–...նց խանդավառ հաւատքի եւ ծրագրը –...ւ յարատեւ աշխատանքի :

...յս գիտակցութեամբ է որ, ամէնէն ...ուոր ժողովրդապետութեանց մէջ ալ, ...ան վարիչները քարոզութիւններ կը ...արեն անընդհատ : Մինենոյն ատեն ...մբռնոյն կազմակերպութիւններ կը ...եղծեն :

...եր բոլոր գաղութներուն մէջ ունինք ...մաթիւ եւ բազմազան Միութիւններ : ...ազգային աշխատանքն ալ երբեք չէ ...կած :

Բայց, եղածը կը մաշի արագօրէն : ...րաժեշտ է նոր աւիշ : Ինչպէս եւ ա–...ի տոկուն աշխատանք :

...նշուշտ ամէն գաղութ իր առանձին ...հանջներն ունի : Բայց այս ուղեղին ...վերանորոգում եւ յարատեւ աշխա–...նք — պէտք է տիրապետէ բոլոր հա–...ւատ շրջաններուն մէջ :

...նոյն մտահոգութիւնը կը թելադրէ ...ուծ կապել ամուլ մարզանքներն ու ...ակցութիւնները, որոնք չափազանց ...ր տեւեցին :

...րեւէ Միութիւն կազմած կամ ծաղկոց ...բացած ատեն, տարրական պայման է ...ատուգել թէ իրական պահա՞նջ մը ...ոհացնեն :

...արիներու փորձը կ՚ապացուցանէ թէ ...ր – մունր ձեռնարկներ կան որոնք ...պէս արդիւնք են կիրքի կամ սնա–...րծութեան :

...արագիր բաժնութիւնները չեն կրնար ...կուիլ օրօր կարդալով կամ ճեղքերը ...ացնելով : Ոչ ալ վէրի կամ վարի ար–...րու բաժնելով :

...կազմակերպուած, արդիւնաւոր գոր–...ծակցութիւնը միայն կրնայ զօրացնել ...ր դիմադրական կորովը : Աւելի երկար ...ելու կամքը :

...նչ որ պիտի կրնանք փրկել, կախում ...ի մեր գիտակցութենէն եւ հայրենա–...րութենէն : Մեր հաւատքէն ու աշխա–...նքէն :

...ուրիշներուն մեղքերը չեն կրնար ար–դարացնել մեր ապիկարութիւնը կամ ան–տիրութիւնը :

Մանրանկար հայրենիքի մը գոյութիւ–նը եւ ծաղկումը կրնան սփոփել մեր սիր–տը : Կրնան դառնալ աղբիւր ներշնչումի : Բայց չեն կրնար փրկել մեզ, օտարու–թեան մէջ :

Բոլորդ ալ գիտէք թէ ինչո՛ւ :

Մե՛նք պիտի գտնենք տարագիր բազ–մութեանց ազատարար գօտիները : Պիտի բազմապատկենք ու զօրացնենք զանոնք , մինչեւ իրական դարձը դէպի Երկիր :

Վերանորոգման, ծրագրեալ եւ յարա–ճուն աշխատանքի պարտականութիւննե–րը անշուշտ ամէնէն առաջ կ՚իյնան երի–տասարդութեան վրայ :

Տարագիր բազմութիւնները շատ բան կը սպասեն նորահաս ուժերու կրակոտ եռանդէն, ամբարած պաշարէն եւ ար–դար յաւակնութիւններէն :

1950 — Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷ ԵՒ ՀԱՊԻՊ ՊՈՒՐԿԻՊԱ

ԼՈՒԾՈՒՄ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Եթովպիոյ կայսրը եւ Թունուզի նախա–գահը փորձեցին մաղրէպեան գետնի վը–րայ լուծում մը գտնել, գրեթէ անկարելի դարձած լուծում մը, Ալժերիոյ եւ Մա–րոքի միջեւ ծագած սահմանային տա–րակարծութեան : Դիւրին գործ չէ եւ Հայլէ Սելասիէ ձախողեցաւ արդէն առա–ջի օր, Պեն Պելլայի հետ : Ալժէի մէջ զեկոյց մը հրապարակեցին այս հանդի–պումին մասին չեշտելով .— Նախագահ Ահմետ Պեն Պելլա շատ ազդուած էր տեսնելով Հայլէ Սելասիէ կայսեր չահա–գրգռութիւնը խաղաղութիւնը վերահաս–տատելու, ափրիկեան միասնականու–թեան սկզբունքներու հիման վրայ : Ահ–մէտ Պեն Պելլա նորին վեհափառութեան Հայլէ Սելասիէ կայսեր ուշադրութեան յանձնեց հարցին բնոյթը եւ անկէ ծագե–լիք հետեւանքները : Այդ պատճառաւ ալ–ժերական կառավարութիւնը որո–շեց դիմել ափրիկեան կազմակեր–պութեան : Արտաքին Նախարարներու խորհուրդին արտակարգ նիստ մը պահան–ջել : Այս մասին կայսրը իր հաւանու–թիւնը տուաւ, նկատելով այն ստիպո–ղականութիւնը որ կայ խաղաղ լուծում մը գտնելու այս տարակարծութեան : »

Կը թուի թէ Ատտիս Ապապայի կազ–մակերպութեան առջեւ տանելով հար–ցը, Պեն Պելլա կ՚ուզէ Հասան Բ ը դնել յարձակողի դերին մէջ, դատարանի մը առջեւ որու վրայ Ալժերացիները եւ Ե–գիպտացիները կը կարծեն մեծ ազդեցու–թիւն ունենալ : Ալժէ չէ համաձայնած աւելի սեղմ շրջանակի մը մէջ լուծելու հարցը, զուտ մաղրէպեան գետնի վրայ : Ալժերիոյ Արտաքին Նախարարը չեշ–տած էր արդէն թէ Մարոքի հետ իրենց տարակարծութիւնը միջազգային բնոյթ ունի այլեւս :

Մարոքի մէջ շատ յուսախաբ են որ Ե–թովպիոյ կայսրը չէ յաջողած : Արդա–րեւ Հասան Բ. ոչ մէկ նախապայման դրած էր, Թունիսի կամ վայրի այս հարցին կարգադրութեան համար :

«Ֆրանս – Փրէս» մամուլի գործակա–լութիւնը կը յայտնէ թէ Ալժերացիք վե–րադրաւած են Հասան Պէյտայի կայանը :

× Մարոքէն ձեւով մը վրէժ լուծելու նպատակաւ, Գահիրէ, առջի օր, ճանչ–ցած է Մաւրիտանիան :

× Ալժերական մամուլի գործակալու–թիւնը կը հաղորդէ թէ Մարոքցի չորս սպաներ ձերբակալուած են իբրեւ լրտես Թլէմսէնի մէջ :

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԲՈՅՐ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԵՒ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՌ Ի ԼՈՒԾՈՒՄՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏԱԳՆԱՊԻՆ

Երէկուան թիւով, Պոլսոյ *Մարմարա*–յէն առնելով տուինք կարն լուր մը թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, որ Երու–սաղէմ կը գտնուի, Անթիլիաս ղրկած է պատուիրակութիւն մը բաղկացած Կիւ–րեղ վրդ. Գաբիկեանէ եւ Պ. Ստեփան Սրապեանէ : Այս պատուիրակու–թիւնը, Սերովբէ եւ Հայկազուն Արք.երու ստորագրութեամբ նամակ մը յանձնած է Խորէն Ա.ի, որով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Երուսաղէմ կը հը–րաւիրէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Շնորհա–զարդ Տ. Խորէն Ա. որպէսզի ողջագուր–ուի եւ անձամբ շնորհաւորէ զինքը :

Կիլիկիոյ կաթողիկոսը ընդունած է հրաւէրը եւ երկու ներկայացուցիչ ղըր–կած է (դպրեվանքի տեսուչ Գարեգին Ծ. վարդապետ եւ մէթր խաչիկ Պապիկեան) Երուսաղէմ, կարգադրելու համար հան–դիպումին *փրոթոքոլը* : Այս պատուի–րակութիւնը Երուսաղէմ մեկնած է Ե–րեքշաբթի օր : Ամէն լիազօրութիւն ունի անհրաժեշտ կարգադրութիւններ ընելու որպէսզի Խորէն Ա. իր շքախումբով Կի–րակիէն առաջ Երուսաղէմ երթայ :

Որոշ է թէ համաձայնութեան ոգին յաղթանակած է ի վերջոյ :

Պէյրութի *Այգ* թերթը (20 Հոկտ.) քիչ մը աւելի մանրամասնութիւն կուտայ այս համաձայնութեան մասին, որու կը սպասէ համայն հայ ժողովուրդը .—

« Ամենայն Հայոց Հայրապետ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի Ե–րուսաղէմ այցելութեան այս օրերուն, համերաշխութեան մթնոլորտ մը կը տի–րէ զոյգ կաթողիկոսութիւններու միջեւ :

Երուսաղէմի մէջ տեղի կ՚ունենան Վազգէն Հայրապետի նախագահու–թեամբ, խորհրդաժողովներ եւ կը տըր–ուին այցելութիւններ պետական ու պաշ–տօնական մարմիններու :

Պաշտօնական այս հանդիպումներու ցանկէն ուրախալի է որ դուրս չէ մնա–ցած Անթիլիասը : Վազգէն վեհափառ շը–նորհաւորական նամակ մը գրած է Կի–լիկիոյ վեհափառին : Ու փափաք կը յայտնուի որ զոյգ Հայրապետները ող–ջագուրումի առիթ մը ունենան : Նամա–կը Անթիլիաս առաքուած է մասնաւոր պատուիրակութեամբ մը :

Նամակին բովանդակութիւնը գոհու–նակութիւն պատճառած է Կիլիկիոյ վե–հափառ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Խորէն Ա. Կա–թողիկոսի , որ փափաք յայտնած է փո–խադարձել ցոյց տրուած սիրալիր վերա–բերումը : Կիլիկիոյ վեհափառը իր կար–գին շնորհակալութեան նամակ մը գրե–լով Վազգէն Ա.ի, մասնաւոր պատուիրա–կութեամբ ղրկեց Երուսաղէմ : Պատուի–րակութեան մաս կը կազմէ Դպրեվանքի Տեսուչ Հոգշ. Տ. Գարեգին Ծ. Վրդ. Սարգիսեան :

Զոյգ Հայրապետներու միջեւ ստեղ–ծուած այս սիրալիր շփումը գոհունա–կութեամբ ընդունուեցաւ հայ ժողովուր–դին կողմէ, որ կը ցանկայ համերաշ–խութեան ոգին յարատեւ տեսնել :

Երկու օրէ ի վեր Անթիլիասի հեռա–ձայնը անդադար կը հնչէ : Ժողովրդա–կան ամէն խաւերէն անհամբերութեամբ ցնծալի լուրին կը սպասեն » :

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ Կ՚ԵՐԹԱՅ ՇԱԲԱԹ ՕՐ

Հինգշաբթի առաւօտ, Ստեփան Սը–րապեան որ Միլանօ վերադարձած է եր–կու օրէ, կը հեռաձայնէր մեզի նոր ման–րամասնութիւններ տալով այս մասին :

Արդարեւ վերջին պահուն կ՚իմանանք թէ Խորէն Ա. Կաթողիկոս Մեծն Տանն Կիլիկիոյ, Երուսաղէմ կը հասնի Շա–բաթ օր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Կոմունիստ» պարբերա–թերթը խիստ ազդարարութիւն մը կ՚ընէ Մաօ Ցէ Թունկի դէմ :

ՖՐԱՆՍԻՍԿ ԿԷ, մեռաւ առջի օր, 78 տարեկանին : Նախկին նախարար, Օպ *թերթի նախկին տնօրէն, ֆրանսական քաղաքական ամէնէն ծանօթ դէմքերէն մէկն էր :*

ՓԱՐԻԶԻ մէջ անսովոր տաք մը կը տի–րէ եղանակին բաղդատմամբ : Առջի օր 22 աստիճան էր, ինչ որ չէր տեսնուած 1875էն ի վեր :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ 613 հազար ըս–պայ եւ զինուոր պիտի ունենայ 1964ին, որուն 405 հազարը ցամաքային բանակի մէջ :

ՖՐԱՆՍԱ պատրաստակամութիւն յայտ–նեց օգնելու Սպանիոյ իր հիւլէական զարգացման համար :

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ Զինաստան (Ֆորմոզա) կը վախնայ որ Ֆրանսա ճանչնայ հա–մայնավար Զինաստանը :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ մերժեց վերցնել Քու–պայի պլոքիւսը :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ ընդունեցաւ Էտկար Ֆոռ, որ, ինչպէս գրած էինք քանի մը օր է Փեքին կը գտնուի :

ՇԻՔԱԿՈՅԻ մէջ 250 հազար սեւ դըր–րոցականներ գործադուլ ըրին, բողոքե–լու համար ցեղային խտրականութեան դէմ :

ՈՒԻՄՊԼԻԻ մէջ, Անգլիա պարտու–թեան մատնեց «աշխարհի մնացածը», ֆութպոլի հանդիպումին ընթացքին 1ի դէմ 2ով :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ նոր վտանգ կայ երկա–թուղիին համար : Չորեքշաբթի օր գոր–ծադուլը ամբողջական էր : Դրամատու–ներու պաշտօնէութիւնը գործադուլ պի–տի ընէ Հոկտեմբեր 31ին :

ՎԱՀԷ ՔԱՋԱՅԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Վահէ Քաչայի վեց հեղինակութիւնները իրարու եւեւէ կարդացի ամբողջական դատաստան մը փորձելու համար ։

Գիտեմ որ ընթերցողներս ամէն բանէ առաջ Քաչայի անձին ու գործին հայկական նշանակութեամբը կը շահագրգռուին, բայց այդ մասին հազիւ քանի մը խօսք պիտի կրնամ ըսել աւելի ետք ։

Նախընտրելի է որ այս վեց գրքերուն մօտենամ իբրեւ փրանսական նոր հրատարակութիւններ եւ պահ մը մոռնամ ուրախութիւնս, որ կը բխի ազգակիցի մը չահած յաջողութենէն ։

« Ակն ընդ Ական»էն (1955) մինչեւ «լ'Օմ քի Թուսլյա լա Փէթ» (1962ի վերջը) ո՛չ վերելք կայ, ո՛չ վայրէջք ։ Պարզապէս հեղինակ մը կը ջանայ միակ գործ մը ամբողջացնել միակ զէնքով մը, միակ գաղափարով մը, միակ լեզուով մը եւ միակ թէքնիքով մը պատմելու համար արտակարգ կերպով չահագրգռական հոգեբանական միակ պահ մը ։

Սխալ չհասկցուի ։ Կրկնութիւն չէ եղածը ։ Աւելի կը յիշեցնէ երաժշտութեան մէջ գործածուած «Թէմ է վառիասիոն»ը ։ Աւելի պարզ խօսքով Վահէ Քաչա կախարդուած է հոգեբանական այդ պահին դիտով 1955ին, եւ այդ օրէն ի վեր իբրեւ ճշմարիտ գերի այդ կախարդանքին, ինչ որ կը գրէ կը ծառայէ միայն նոր պատկեր մըն ալ տալու նոյն այդ պահուն ։

Վեց վէպերն ալ առանձին առանձին դոյութեան իրաւունք ունին իբրեւ որոշ չափով յաջողած գործեր, բայց կարելի է վեցը մէկ ամփոփել 7 – 800 էջնոց հատորի մը մէջ մէկ խորագրի մը տակ եւ մէջտեղ բերել իսկական «Թէմ է վառիասիոն» մը, որ ապահովաբար շատ մը շահեր կրնայ բերել թէ՛ Քաչայի եւ թէ՛ հրատարակիչին, եթէ անշուշտ չարժանկարի աշխարհէն կարեւոր գործի մարդիկ ալ մտնեն ընկերութեան մէջ ։

Հոգեբանական այն պահը՝ որ առանցքըն է այս վեց վէպերուն, անձկութեան մէկ տեսակն է որ կլանիչ հեւքով մը կը մարակէ հերոսները, որոնք ամէն բան կը փորձեն ժամ առաջ հասնելու համար փրկութեան, բայց քանի կը մօտենան այնքան ողբերգական կը դառնայ այդ փրկութիւնը ։

Կարեւորը վերջին պատահարը չէ երբեք ինչպէս պէտք է ըլլար ոստիկանական վէպի մը մէջ ։ Կարեւորը այս հեւքոտ վազքն է դէպի վերջաբան որ հերոսներուն անձկութիւնը ընթերցողին կը փոխանցէ յաճախ ։ (Հոդ պէտք է նշել Քաչայի վիպասանական տաղանդին ամէնէն փայլուն կէտերէն մէկը) ։

Կարեւոր չեն նաեւ հերոսներու ապրումները, դէպքերու համար ընտրուած վայրերը, ամէն վէպի մէջ առնուազն քանի մը անգամ նոյնութեամբ նկարագրուած արեւելեան ճաշերը եւ անհամար «գրական» թերութիւններ, որոնք անհամբեր երիտասարդութեան ապացոյցներ են միայն ։

Կարեւորը այն է որ երեւակայածին, անհաւատալի դէպքերու կրակէ շղթայով մը հեղինակը կը յաջողի ընթերցողը ցնցել եւ երբեմն ալ հեւասպառ դետին փռել ։

« Գրական » չէ՞ այս տաղանդը, «չարժանկարի՞» տաղանդ է արդեօք ։

Եթէ գրականութեան հին սահմանումը տակաւին ի զօրու է, Վահէ Քաչա չարժանկարի ստեղծագործ մըն է, բայց կ'ենթադրեմ որ այլեւս փոխուած է գրականութեան հին սահմանումը որ «ընկալեալ լեզուով ընկալեալ սովորութիւն մը պատմել» էր առհասարակ ։

Տարբեր մանրամասնութեանց մէջ մտնելէ առաջ, անհրաժեշտ է ճշդել ։ Վահէ Քաչա բացառիկ տաղանդով վիպագիր մըն է, որ մինչեւ այսօր մէկ հատիկ նիւթ մշակած է միակ գաղափար մը արտայայտելու համար, բայց այդ նիւթը եւ գաղափարը տուած է գրական մեծ ճարտարութեամբ մը ։ Հաւանաբար, մինչեւ որ այս անձկալին նիւթէն աւելի անձկալինը չգտնէ, տակաւին պիտի շարունակէ նոր վէպեր գրել իբրեւ նոր փոփոխակներ (վառիասիօն բառին երաժշտական իմաստը չկայ այս «փոփոխակ» յերիւրածոյ բայց գործածական բառին մէջ) «Ակն ընդ Ական»ին ։

Այն օրը երբ վերջնականապէս լրանան փոփոխակները, նոր Վահէ Քաչա մը պիտի տեսնենք ։ Ես կը մաղթեմ որ այդ նորը այսօրուան Քաչայէն աւելի հասուն եւ աւելի կատարելագործուած ըլլայ ։

×

Ամէն անգամ որ Քաչայի գործերէն մէկը լոյս տեսած է, «Յառաջ»ի մէջ մանրամասն վերլուծումի առարկայ դարձած է ։ Հարկ չկայ որ իւրաքանչիւրին նիւթին անդրադառնամ այսօր ։ Պարզապէս յիշեմ գրքերուն անունները, բոլորն ալ լոյս տեսած՝ Փլոն հրատարակչականէն 1955 – 1962 ։

Ակն ընդ Ական

Մի՛ դառնար, Բիփեա՛ն ։

« Կարթը » ։

Բռունցքները սեղմած ։

Տիրոջ ութերորդ օրը եւ գաղաններու ճաշը ։

Մարդը որ երեկոյթը խանգարեց ։

Համաձայն ընդհանրացած եւ արմատացած սովորութիւններու, վէպին մէջ վարժուած ենք փնտռելու մեր իսկ էութեան մեզի անծանօթ կամ հազիւ ծանօթ մէկ մասը, զոր հեղինակը յայտնատեսութեան շնորհով մը կը յաջողի տեսնել, նկարել եւ ապրեցնել ։ Այսինքն այսօրուան վէպը մարդն ու կեանքը տեսնելու կերպ մըն է ։

Վահէ Քաչայի հերոսներու մէջ ամէն մարդկային հոգեբանական տուեալ արուեստական կերպով մեծցուած է, բազմապատկուած է եւ երբեմն ալ մինչեւ անըմբռնելին սահմաններուն տարուած է ։ Եւ սակայն իր մէջ յայտնատեսութեան շնորհը այնքա՜ն բնականօրէն կայ որ, բազմաթիւ չափազանցութիւններ ներելի կը դառնան կամ աննշմար կը մնան ։

Եւ որովհետեւ Վահէ Քաչա կլանուած է իր գրչով մերկացած հոգիները դիտելու աճապարանքէն ու յափշտակութենէն, ժամանակ իսկ չունի խորհելու երկրորդական «փիկիւռան» դէմքերու մասին ։

Ի՞նչ կ'ուզէնայ կամ կը պակսի Հայու, Ցոյնի կամ Ֆրանսացիի անուն դնելով մարդոց որոնք ո՛չ անհատական նշանակութիւն ունին եւ ո՛չ ալ մարդկային շահեկան տիպարներ կը ներկայացնեն ։ Անունները պարզ պիտակներ են փակցուած նոյն հոգեբանական պահը ապրող բազմաթիւ մարդոց ճակտին ։

Նոյն հաստատումը՝ ընտրուած վայրերուն եւ միջավայրերուն համար ։ Ո՛չ մէկ մասնայատկութիւն կը չահին պատմութիւնները սա կամ նա քաղաքին մէջ պատահած ըլլալնուն համար ։ Բայց հեղինակը մասնաւոր նախընտրութիւններ ունի եւ կ'ուզէ որ իր ստեղծած հերոսներն ու փիկիւռանները նոյն արեւելեան կերակուրները ուտեն, ուիսքի եւ չամփանիա խմեն շարունակ եւ աղքատ ուսանողներու երազած ճոխութիւնները վայելեն արեւելեան քաղաքներու մէջ ։

Վահէ Քաչա հերոս եւ միջավայր չի կրնար ստեղծել, որ Թարգմանի՝ կա՛մ վիպասանական թէքնիքին չէ տիրացած եւ կա՛մ կը փորձէ կիսով թատրոն, կիսով չարժանկար նոր սեռ մը, որ իր շահեկան կողմերը ունի անշուշտ ։

Իր ստեղծած մարդիկն ու նկարագրած վայրերը անշահ տէքօռներ են հոգեբանական շատ շահեկան տռամներու, որոնք պէտք չունին զետեղուելու ժամանակին եւ միջոցին մէջ ։ Իսկական տեղը ուր պիտի զետեղուին այս տռամները ընթերցողներու հոգիներուն մէջն է ։ Այս է եզակի արժանիքը այս զարմանալի հեղինակին ։ Այս է այն «տարբերութիւնը» որ կայ Քաչայի եւ շատ մը արդի վիպասաններու միջեւ ։ (Զեմ զարմանար եթէ այնքա՜ն ինքնարուխ ըլլայ այս տարբերութիւնը որ ինքն իսկ ուզելով ըրած չըլլայ) ։

Մարդիկ (ոչ թէ հայ սա ինչ տիպարը, կամ Ֆրանսացի նա ինչ տիպարը) իրենց հոգիներուն խռովքն ու անձկութիւնը կ'ապրին անմնձնական կերպով եւ կրնան խռովել ընթերցողը ։ Պզտի՞կ արժանիք է այս ։

×

Վահէ Քաչայի ազգասիրական զգացումներէն կասկածելու պատճառներ չունիմ անշուշտ, բայց կ'ենթադրեմ որ հայ ընթերցողը ազգային հպարտութեան ոչ մէկ աղբակ կրնայ գտնել այս վէպերուն մէջ, ուր անուններ կը տողանցեն պարզապէս ։ (Կարճ եւ օտարներու կողմէ դիւրաւ հնչելի անուններ չինած է Քաչա ։ Թերեւս օգտակար գիւտ մըն է) ։

Այս վերջին տողերը գոյութեան իրաւունք չունին այս յօդուածին մէջ, բայց ընթերցողը կը հասկնայ անշուշտ ․․

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

ՉՈՐԼՈՒ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

(ՅՈՒՇԵՐ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

Գ.

Երեկոյեան դէմ Չորլու հասած էր Արեւելեան բանակին ընդհանուր հրամանատար Ապտուլլահ փաշա իր գլխաւոր սպայակոյտով ։ Զեմ գիտեր ի՛նչպէս կամ որո՛ւ կողմէ առաջնորդուեր են բնակած տանս փողոցին սկիզբը՝ սափրիչ Օննիկի տունը ։ Օննիկի համար կ'ըսէին միշտ թէ թրքամոլ մէկն է եւ լրտես ։

Երբ իմացայ փաշային այնտեղ իջեւանիլը, ժամ մը ետքը գացի անոր մօտ ։ Սափրիչ Օննիկ դիս տարաւ ներկայացուց զօրավարին ։ Պատկառելի անձնաւորութիւն մը ։ Շուրջը նստած էին երկու ուրիշ փաշաներ եւ գնդապետներ ։ Ցարգանքով մօտեցայ եւ բարի գալուստ մաղթեցի ։ Ապտուլլահ փաշա չափազանց ընկճուած էր իր բանակին այնքան շատ պարտութիւնը տեսնելով ։ Միշտ կը քրտնէր եւ թաշկինակը ձեռքէն չէր ձգեր, ճակտէն հոսող քրտինքը սրբելու համար ։ Քաջութիւնը ունեցայ ներկայացնելու ինքզինքս իբրեւ Պոլսոյ «Ժամանակ» թերթին թղթակիցը, եւ եթէ յօժարի, քանի մը հարցումներ կ'ուզեմ ընել ։ Ցոյց տուի պաշտօնական քարտս ։ Կարդաց, վերադարձուց եւ սիրով ընդունեցաւ առաջարկս ։ Խնդրեց միայն որ կարճ ըլլան հարցումները, որովհետեւ շատ յոգնած է, անքուն մնացած, եւ պէտք ունի հանգստանալու ։

Հարցումիս պատասխանելով յայտնեց թէ «Պուլկար Ռատկօ Տիմիթրիէֆ զօրավարը շատ յանդուգն, խիզախ եւ անվախ մէկն է եղեր ։ Իրարու յաջորդող իր յարձակումները չկրցանք կասեցնել ։ Բնաւ չէր վախնար մեր թնդանօթներու ամէնի կրակէն եւ հերոսական դիմադրութենէն ։ Իր զինուորները բարոյական շատ մեծ յատկութիւններով օժտուած կ'երեւին, հակառակ իրենց ծանր կորուստներուն, գիշեր ու ցորեկ շարունակեցին յարձակումները ։ Հինգ – վեց օրուան անհնելի ճակատամարտէն ետք մեր բանակը նահանջել սկսաւ ։ Ուզեցի գոնէ կանոնաւոր

ԱՌԱԽՕՏԵԱՆ

– ՇԷՖՈՐ –

Թէ կը փափաքէր որ իր նշանածը վերջապէս զինքը ընդունի եւ անխուսափելի կարկուտէն յետոյ հաշտուէին, եւ թէ կը փափաքէր որ Աղանի կրկին վանէ զինքը որպէսզի բախումը քիչ մը եւս ուշանայ ։ Տարաթէն աւելի է որ զիրար չեն տեսած արդէն ։ Երեք անգամ դիմած էր Աւետիս եւ երեք անգամուն ալ վռնտուած էր Աղանիին կողմէ, նոյնիսկ անգամ մը Արթաքի էֆէնտիին ներկայութեան ։ Այդ անգամուն սապէս եղաւ ։ Զինուորը դեղարան մտաւ յանցաւորի կերպարանքով եւ դեռ բերանը չէր բացած երբ Աղանի դուրս նետուեցաւ բոլորախորշէն եւ մատը իրեն ուղղած՝ պոռաց դեղագործին ․

— Աս հողաբարձուէն պիտի ըսես՝ որ իր երեսը, երեսը, երեսը տեսնալ չեմ ուզեր ։

Եւ խոհարարը սաստիկ ամչցաւ Արթաքի էֆէնտիին առջեւ որ իր գլուխն իսկ վեր չէր առներ ։ Բայց հողաբարձուն իմաստ չունի կ'ըսէր Աւետիս, եւ անիմաստ ըլլալուն համար կրկնապէս ծաղրական կը գտնէր զայն ։ Ցետոյ կանդ կ'առնէր իր այս խորհրդածութեանը պատճառաւ ու կը ժպտէր գէշ կերպով ։ Այլեւս բնաւ չհամարձակեցաւ դեղարանին դուռը ափ առնել ։ Իր միակ յոյսը « պարտէզն » էր, ուր նոյնիսկ եթէ գէշ ընդունելութիւն մը ստանար, գոնէ ականատեսներ պիտի չգտնուէին ։

Հակառակ անոր որ ամէն վայրկեան կ'ուզէր ետեւ դառնալ ու փախչիլ, զինուորը հասաւ վերջապէս «պարտէզ»ի դրան առջեւ, ուր սատկած կատու մը կար եւ զարմանալիօրէն մեծ մարգարտածաղիկ մը ։ Փոքրիկ հարուած մը տրուաւ դրան եւ սպասեց ։ Պատասխան չկար ։ Ի փոխարէն գէշ անակնկալ մը կար տախտակորմին վրայ ։ Հոն կաւիճով գրուած էր հետեւեալը, ապահովաբար Բենիկին կողմէ ․

Հարցումը ․— Որդը ի՞նչ կ'ընէ ․

Պատասխան ․— Որդը կը նիհարցնէ ։

Աւետիս իր թեզանիքովը աւրեց գրութիւնը, ջանալով նուազագոյն աղմուկը յարուցանել, որպէսզի Աղանի չլսէ ու մէջտեղ չելլայ ։ Ցետոյ սպասեց հոն՝ որպէսզի Աղանի վերջապէս մէջտեղ ելլայ ։ Բաւական երկար ատեն հոն կեցաւ լքուած սիրահարը, չորս կողմը դիտեց, ամչցաւ ու հառաչեց խորապէս ։ Լիզօնի սալորենիին վրայ տեսաւ սպիտակ ամպ մը եւ զայն նմանցուց Իզմիրլեան պատրիարքին ։ Ցետոյ ուզեց մեծ մարգարտածաղիկը քաղել, բայց սատկած կատուին մօտիկութիւնը ազտեղութիւն կը նետէր նաեւ ծաղիկին վրայ ։ Երբ որ Աւետիս կը մեկնէր յուսահատ, յանկարծ « պարտէզ »ին դուռը բացուեցաւ եւ Աղանի ներս առաւ զինքը՝ թեւէն քաշելով ։

Խոհարարին զուշակութիւնը ճիշդ էր ։ Կարկուտը զարհուրելի եղաւ ։ Աղջիկը իր ամբողջ բարկութիւնը պարպեց եւ ատենը անգամ մը նայեցաւ դռնէն դուրս՝ որպէսզի զիրենք լսող չըլլայ ։ Ըսաւ թէ դժբախտ է, աննկարագրելիօրէն դժբախտ ։ Եթէ ամբողջ աշխարհի վրայ քննութիւն մը կատարուէր, իրեն չափ դժբախտ աղջիկ կարելի պիտի չըլլար գտնել այս միջոցիս ։ Հոս նայէ ։ Մէկ հատիկ նշանած մը ունէր ․ մէկ հատիկ սիրտ մը ունէր ․ մէկ հատիկ ալ սէր մը ունէր այդ սրտին մէջ ։ Արդ՝ այս բոլորը որ իր միակ դանձը կը կազմէին, նետուած էին կղկղանքի մէջ, ցեխերու, մէջերու եւ աղբերու մէջ ։ Սկսաւ լալ Աղանի ։ Եւ ինչո՞ւ նետուած էին ։ Մէկ այս զարշելի որդին պատճառաւ ։ Ինչո՞ւ համար Աղանիի անկեղծ ու վճիտ սէրը ամէնուն բերանը իյնար ։ Ինչո՞ւ յիմար արարածներ ծաղրէին զինքը ։ Այո, բոլորը, բոլորը քաշքշեցին Աղանին, զայն բաղդատելով որդին հետ, այդ աղտոտ մակաբոյծին նիհարցնելու կարողութիւնը աւելի բացարձակ գտնելով ։ Դեղարան մտնողը կ'ըսէ հեղնանքով — « Օրիորդ Աղանի, մեր Աւետիսը քեզի համար չէ որ կը նիհարնայ եղեր, այլ ։ Ո՞վ կ'ըսէ ։ Բայց չուն Արիֆը, դիմացի Մօսիկը, Լիզօրը, բոլորը, բոլորը ։ Եւ կրկնօրերէ ի վեր ։ Հապա՞ ան ջատուկ կինը ․․․ ։ Սկսաւ լալ Աղանի ։

— Զիս բոլորին առջեւ խայտառակեցիր, ըսաւ ան հեկեկալով ․ ծիծաղելի եւ ծաղրելի դարձուցիր ․․․ իմ անկեղծ սէրս հանդէպ յարգանք չունեցար ․․ եւ ես կ'ատեմ քեզ ․․․ ամբողջ ․․․ ուժովս կ'ատեմ քեզ ։ Դուն այլեւս իմ նշանածս չես, կորսուէ ․․․ կորսուէ ․․․

Հասկցնել թէ որդին դէպքը ինք չէ տարածայնած էր, այլ չուն Արիֆը եւ չատախօս Տիկին Էլպիսը ։ Աղանի աւելի բարկացաւ ու ըսաւ թէ միակ յանցաւորը դուն ես ։ Եւ արդէն չի կրնար ուրիշ մը ըլլալ, քանի որ ամբողջ աշխարհի վրայ քեզի պէս յիմար չկայ ։

— Ապուշ արարած, աւելցուց աղջիկը իր երկու բռունցքները զինուորին փորին զարնելով ․ ապուշ արարած, մարդ չկա՞ր թէ ուրկէ կը նիհարնայ կոր ։ Դուն չէ՞ս գիտեր թէ սիրտդ հոս է, փորդ ալ հոս ։ Դուն ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ վերջերս եկած նիհարութիւնը կը վերագրես որդիդ ։ Միթէ իմ պատճառած նիհարութիւնս կը նմանի՞ փխս որդի պատճառած նիհարութեան ։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(10 Շար ․)

...ծածկուած, լուրջ նահանջ մը պարտադրեցին զօրքերուս, բայց այս ջանքին մէջ ...ն յաջողեցանք, որովհետեւ Պուլկար ...ցին սարսափներէն չափազանց ահաբեկուած եւ չուարած՝ մեր զինուորները մի... արագ փախուստի վրայ կը մտածէին: Մեր ենթադրութեանց եւ հաշիւներու ...ու մէջ սխալեցանք (*):

...հրամանատարը, հակառակ իր քարոզներուն, ինծի հարցուց թէ՝ Սիլիվրի ...ւ Չաթալճա ո՞ր ճամբով կ'երթան:

Հայոց մխթարը, Արթին աղա Նշանեան, կառավարութեան հրամանաւ աջ ...թեւին վրայ Կարմիր Մահիկի նշանը անցուցած, փողոցէ փողոց շրջելով, հայ ժողովուրդին յորդոր կը կարդար տուներէ չքաշուիլ, վարագոյրները վար քաշել, ...րս չվառել, թիթեղներով ջուր պատրաստել հրդեհի որեւէ պատահականութեան դէմ, զգուշանալ յաճախ դուրս ելլելէ, եւայլն:

Հոկտեմբեր 24ին կացութիւնը աւելի ծանրացաւ: Փողոցները ցանցառ թիւով մարդիկ կը տեսնուէին: Վարագոյրին ետեւէն զաղտագողի կը դիտէինք ատենն մը աւելի սաստկացող նահանջին տեսարանները, իրար կոխկռտելու աստիճան ...րուն թափով, մանաւանդ հազարաւոր հեծելազօրաց շտապումով՝ անոնց հեղեղին առջեւ փողոցները նեղ կուգային: Բոլորն ալ քաջառողջ եւ կորովի, սակայն անոնք ոչ մէկ օգտակարութիւն ցոյց տուին ճակատագրական կռիւներու ընթացքին: Տեղատարափ անձրեւն ալ ...ձմեռնային դժուարութիւնը կը յարուցանէր թէ Պուլկարներու յառաջացման եւ թէ Թուրքերուն նահանջին:

Վտանգաւոր ժամերու մէջ կ'ապրէինք Հոկտեմբեր 24ի գիշերը: Սարսափելի տագնապի մը մղձաւանջէն ահաբեկ, վայրկեանէ վայրկեան, սրտատրոփ կը սպասէինք լսելու: Նահանջը երթալով ...նդղացաւ եւ գրեթէ դադրեցաւ երբ առաւօտ էր:

Հոկտեմբեր 25ի ժամը 10ին, կամաց կամաց տեղացի ժողովուրդը սկսաւ փողոց թափիլ: Լուր տարածուեցաւ թէ կայարանին բոլորտիքը եւ աւելի մօտ բլուրներու վրայ Պուլկար հետապօտիչ ձիաւորներ երեւցած են: Զարմացմամբ իմացուեցաւ, որ տեղացի 1200 տուն Թուրքերը նոյն գիշերը Զօրլուէն հեռացեր ու ...րին եւ աճապարանօք հեռացեր են, ամէն ինչք տուներու մէջ մթերուած ձգելով: Քաղաքը պաշտպանութենէ զրկուած էր, ո՛չ կառավարութիւն մնացեր էր եւ ոչ ալ ոստիկանութիւն:

Հայ, յոյն, հրեայ ժողովուրդը այս պարագան ստուգելով, այլ եւս համարձակօրէն կը դիմէր դէպի մերձակայ բլուրները: Ես ալ, ծանօթներու հետ ուղղուեցայ մօտակայ յունական «Այազմա»ը եկեղեցին, որուն դիրքը կ'իշխէր ամբողջ շրջակայ բլուրներուն եւ ձորերուն:

Իսկապէս տեսանք, որ հեծելազօրաց խումբ մը կայարանին շուրջ կը շրջի: Ի տես հաւաքուած հետաքրքիր բազմութեան, երկու զինուորներ զգուշութեամբ մօտեցան, մին մեր կողմը եւ միւսը աւելի արեւմուտք հաւաքուած բազմութեան կողմը, բոլոր ժողովուրդը «հուրրա՜, հուրրա՜» գոչելով ընդունեցաւ զանոնք: Մեր կողմը եկող հեծեալը, երբ մօտեցաւ բոլորովին, սկսաւ պուլկարերէն բաներ մը հարցնել: Խաչիկ Մալեան անուն երիտասարդը հարկ եղած պատասխանները տուաւ, յայտնելով թէ քաղաքին մէջ ո՛չ մէկ Թուրք զինուոր եւ բնակիչ մնացած է:

Այս հարցափորձէն ետքը, երբ ձիաւորները սկսան հեռանալ, Զօրլուի արեւելեան կողմը, «Փօլըս Տէրէ» ըսուած ձորէն յանկարծ Թուրք հեծելազօրաց խումբ մը երեւցաւ եւ սկսաւ կրակել: Ժողովուրդը լեղապատառ եւ խելակորոյս սկսաւ փախչիլ: Ես, եւ 7–8 Յոյներ անմիջապէս իջանք Այազմայի սանդուխներէն վար, եւ մեր կռնակը պատին տալով՝ սրտատրոփ սպասեցինք գնդակներու տարափին, որ պիտի գար դիակի վերածելու մեզ, անմիտ հետաքրքիրներս: Թուրք հեծեալները թշնամին հալածելու զբաղած՝ ուշադրութիւն իսկ չըրին թէ խումբ մը մարդիկ ապաստանած են այդ տեղ:

Քանի մը վայրկեան ետքը երբ հանդարտութիւն տիրեց, զգուշութեամբ բարձրացանք սանդուխներէն եւ անմիջապէս մտանք հանդիպակաց յոյն փողոցը, որ ուղղակի կ'առաջնորդէր հայկական թաղը: Հազիւ փողոց մտած էինք, Պուլկարներու կողմէ արձակուած շռափնելի տարափ մը սկսաւ: Ոտքերս կթոտեցան, դողալ սկսայ, եւ քանի մը քայլ յառաջանալէ ետք, նուաղած ինկայ փողոցին մէջ: Այդտեղ, ծանօթ յոյն քահանայ մը կը բնակէր: Տեսնելով վարագոյրին ետեւէն իմ շնչասպառ ինկալս, անմիջապէս դուռը կը բանայ, երէցկինով եւ երկու աղջիկներով կուգայ զիս վերցնել եւ իր տունը փոխադրել: Հարկ եղած խնամքը կը տանին, եւ ես աչքերս կը բանամ Տէր Հօր բազուկներուն մէջ: Արհիփսալթիիս կեանքը փրկած էին: Իսկ տունէն, ընտանիքս ու Օր. Աղաւնի ծանր մտահոգութեան մատնուած, տան տիրուհիս կը ճամբեն Հայոց մխթար Արթին Նշանեան աղային, խնդրելով որ փնտռեն զիս: Կէս ժամ անցած, ես լղզուշութեամբ եւ կթոտած ոտքերով ճամբայ ելայ, եւ հեռուէն նշմարեցի՝ որ Արթին աղա դէպի ինձ կը յառաջանայ: Եկաւ, թեւս մտաւ եւ զիս առաջնորդեց տուն: Տակաւին շաւիղներուն զոռումը կը շարունակուէր: Յետոյ ըստուգուեցաւ, որ Արսլան փողոցէն անդին, դաշտին մէջ բանակած ուտեստեղէնի վրանները նշանակէտ դարձած են այդ ռմբակոծութեան: Զօրքերը ձգած փախած էին անշուշտ:

Մինչեւ մութը իջնելը, համատարած լռութիւն տիրեց ամբողջ քաղաքին մէջ: Երբ արդէն գիշերն սկսաւ, մեր տան դէմ գտնուող Թոստօթոյի Մարիամի ձայնը լսուեցաւ .— «Զամիչ աչքերով ի՞նչ աղուոր տղաքներ են ...»:

Վարագոյրը քիչ մը մէկ կողմ հրելով դիտեցի դուրսը, եւ նշմարեցի որ դըլխարկաւոր պուլկար զինուորներ են: Պատուհանը բացի եւ հարցուցի Մարիամին թէ ի՞նչ կ'ուզեն:

Հետեւակ երկու զինուորները փողոցէն անցած պահուն աղօտ լոյս մը կը նշմարեն եւ պատուհանին զարնելով «կոսպուժա, կոսպուժա» (տիկին) կը ձայնեն: Տան տիկինը կը հասկնայ որ պուլկար են, կը բանայ պատուհանը: Անոնք շաքար կը հարցնեն, եւ Մարիամ ափ մը շաքար եւ գինի կուտայ:

Այդ միջոցին Պուլկար յառաջապահ ձիաւոր խումբ մը, եւ ապա հետեւակազօրաց ջոկատներ յաղթական մուտք կը գործեն եւ քաղաքը կը գրաւեն:

Համոզուած որ այլեւս թրքական զօրաց սարսափէն ազատած ենք, հանգիստ քնացանք այդ գիշեր ...:

Առտուան լուսաբացին, Հայոց եւ Յունաց եկեղեցիներու զանգակները սկսան անընդհատ ղօղանջել, ժողովուրդին հաղորդելով փրկութեան աւետիսը, եւ բարի գալուստ մաղթելով յաղթական պուլկար բանակին:

Հոկտեմբեր 25 – 26ի գիշերը, յիսուն հազար պուլկար զինուորներ եւ կամաւորներ անշշուկ Զօրլուէն անցեր են դէպի Չաթալճա, ամբողջովին արեւ հագած:

Առաւօտուն հետզհետէ կը հասնէին նոր ուժեր, զինուորական նուագախումբով, ժողովրդեան խանդավառ «հուրրա՜»ներուն ու ծափահարութեանց արարկայ:

Կէս օրուան մօտ, երբ տանս դրան առջեւ կեցած էի, ձիաւոր հարիւրապետ մը բարեւեց զիս եւ խնդրեց որ եթէ շաքար ունինք՝ տանք իրեն: Անմիջապէս, փափաքը կատարեցի, հետն ալ շիշ մը գինի: Սպան ուրախացաւ եւ հանեց իր այցաքարտը տուաւ ինծ: Երբ ըսի թէ «ուսուցիչ» եմ, ըսաւ թէ ինքն ալ Պուլկարիոյ միակ մաթեմաթիկոսն է: «Երբ առողջ վերադառնամ, անպայման կը հանդիպիմ հոս եւ ձեզ կը տեսնեմ» ըսաւ ու մեկնեցաւ: Երիտասարդ սպան ինկեր էր Չաթալճայի կռիւներուն: Անունը չեմ յիշեր:

Այդ օրէն սկսեալ Գէորգ քահանայ Դաւիթեանի հետ՝ Պ. Պարսամեան եւ ես դարձանք հայ ժողովուրդին ներկայացուցիչները եւ մասնակցեցանք պաշտօնական ընդունելութեանց:

Լ. ՃԵՐԱՀԵԱՆ

(*) Ըսուեցաւ թէ՝ սոյն անհեթեթ նահանջին եւ զանգուածային նահանջին իբր պատասխանատու՝ դատի քաշուելով՝, 200 սպաներ գնդակահարուած են: Ապտուլլահ փաշան ալ հոն կանչուած էր:

ՀԱՃՆՈՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հաճնոյ հերոսամարտի 43րդ տարեդարձը վերակոչուեցաւ Հոկտեմբեր 20ին: Նախ առաւօտեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ութ հազար դիւցազներու հոգւոյն, իսկ պատարագէն անմիջապէս վերջ մատաղ եւ հոգեճաշ տեղի ունեցան Մշակոյթի Տան Թէհլիրեան սրահին մէջ: Մատաղը օրհնուեցաւ Գիւտ Վարդապետ Նազաշեան եւ Տէր Միրիճանեանի աղօթքով: Եղան յուզիչ արտասանութիւններ եւ բանախօսութիւններ օրուան տօնին շուրջ: Կային շատ մը Կիլիկեցի նաեւ հայկական այլ գաւառներէ Հայեր, որոնք գնահատեցին Հաճընցիներու համերաշխ ոգին: Անոնք ամէն տարի համախմբուելով կը վերյիշեն եւ վերյիշել կուտան Հայութեան այն խէժալը որուն համար զոհուեցան անոնք:

Տէրունական աղօթքով վերջ գտաւ յուշահանդէսը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Փրուսիոյ կայսրը՝ Մեծն Ֆրետերիք, օրին մէկը շքանշան մը շնորհեց իր ըսպաներէն մէկուն: Սպան, կայսեր առջեւ ելլելով կը վարանի ընդունիլ շքանշանը:

— Վեհափա՛ռ, կ'ըսէ սպան, ես այս շքանշանը կ'ընդունիմ, միայն այն պարագային, երբ անոր արժանանամ պատերազմի դաշտին վրայ:

Կայսրը կը պատասխանէ զայրացած.

— Յիմարութեան պէտք չկայ: Ընդունէ շքանշանը, քանի որ միայն քեզի համար չեմ կրնար պատերազմ յայտարարել...

×

Ամերիկացի ծանօթ երգիծաբան Մարք Թուէն, օր մը, երբ կը գտնուէր ընկերութեան մը մէջ, ուր կը վիճէին ամուսնալուծումներու մասին, ներկայ կիներէն մէկը կ'ըսէ.

— Եթէ այր մարդիկ աւելի խելացի ըլլային, տեղի չէին ունենար այսքան ամուսնալուծումներ:

— Եւ ոչ ալ այսքան ամուսնութիւններ, կը պատասխանէ անմիջապէս Մարք Թուէն ...

×

Օնորէ տը Պալզաք ըսած է.

— Երբ կիները կը սիրեն մեզ, ամէն բան կը ներեն մեզի, նոյնիսկ մեր գործած ոճիրները, բայց երբ չեն սիրեր, ոչինչ կը ներեն, ոչ իսկ մեր առաքինութիւնները ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ - ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Ժ.

Յետոյ անսահման յոյսեր, անբաւ երջանկութիւն կ'ունենայի: Ապագայի անհաւատալի երազներ կ'ունենայի: Ինքնիրենս կ'ըսէի թէ այս աղջիկը ինծի պարտական պիտի ըլլար իր ֆիզիքական ու բարոյական բուժումը, թէ բոլանդակ կեանքս անոր հետ պիտի անցընէի եւ թէ անոր սէրը բոլոր կոյսերու սէրերէն աւելի երջանիկ պիտի ընէր զիս:

Վերջապէս չեմ կրնար կրկնել ձեզ այն հազարումէկ մտածումները, որոնք սըրտէս գլուխս կ'ելլէին եւ որոնք քիչ քիչ մարեցան երբ առտուան դէմ քունս տարաւ:

Ժամը 12ին արթնցայ: Հիանալի օդ մը կար: Չեմ յիշեր թէ կեանքը երբեք այն օրուան պէս գեղեցիկ եւ հրապուրիչ երեւցած ըլլար ինծի: Առջի իրիկուան յիշատակները միտքս կուգային առանց ստուերի, առանց արգելքի, գիշերուան զուարթ յոյսերով ընկերացած: Աճապարանքով հագուեցայ: Գոհ էի եւ լաւագոյն գործեր ընելու կարող: Երբեմն սիրտս ուրախութենէն եւ սէրէն կը խայտար կուրծքիս տակ: Անուշ տենդ մը կը յուզէր զիս: Այլեւս հոգ չէի ըներ այն պատճառները, որոնք քնանալէս առաջ իմ միտքս զբաղեցուցած էին: Արդիւնքը միայն կը տեսնէի եւ խելքս միտքս տուած էի այն ժամուն ուր նորէն պիտի տեսնէի Մարկրիթը:

Անկարելի եղաւ որ տունը կենայի: Սենեակս շատ պզտիկ կ'երեւէր երջանկութիւնս բովանդակելու համար: Ամբողջ բնութեան պէտք ունէի սրտիս դեղումին համար:

Դուրս ելայ:

Տ'Անթէն փողոցէն անցայ: Մարկրիթի կառքը կը սպասէր իր դրանը առջեւ: Շան զ'Էլիզէի կողմը ուղղուեցայ: Դէմս ելլող բոլոր մարդիկը կը սիրէի, առանց նոյնիսկ ճանչնալու զանոնք:

Սէրը որքան բարի կ'ընէ մարդս:

Մալիի ձիերէն դէպի շրջավայրը եւ շրջավայրէն դէպի Մալիի ձիերը ժամու մը չափ երթալ գալէս ետքը, հեռուէն տեսայ Մարկրիթի կառքը: Չճանչցայ զայն, այլ գուշակեցի:

Շան զ'Էլիզէի անկիւնը դարձած պահուն, կառքը կեցնել տուաւ. եւ բարձրահասակ երիտասարդ մը, որ քանի մը հոգիի հետ կը խօսէր, անոնցմէ զատուելով մօտեցաւ Մարկրիթի:

Քանի մը վայրկեան խօսակցեցան: Երիտասարդը իր բարեկամներուն քով դարձաւ, Մարկրիթի կառքը մեկնեցաւ, ու ես որ խումբին մօտեցած էի, ճանչցայ Մարկրիթի հետ խօսող երիտասարդը, որ Ժ.. ի կոմսն էր, որուն լուսանկարը տեսած էի եւ Բրիւտանս ըսած էր ինծի թէ Մարկրիթ իր դիրքը անոր պարտական էր:

Այս երիտասարդն էր, զոր Մարկրիթ ընդունած չէր առջի գիշեր: Ենթադրեցի որ կառքը կեցնել տուած էր, զինքը չընդունելուն պատճառը յայտնելու համար եւ յուսացի թէ միեւնոյն ատեն նոր պատրուակ մը գտած է, յաջորդ գիշերն ալ չընդունելու համար զայն:

Չեմ գիտեր թէ օրուան միւս ժամերը ինչպէս անցան: Քալեցի, ծխեցի, խօսեցայ, բայց գիշերուան ժամը 10ին ըսնաւ չէի յիշեր թէ ինչ ըսի եւ որոնց հանդիպեցայ:

Սա միայն կը յիշեմ որ տուն դարձայ, երեք ժամ արդուզարդուիս զբաղեցայ, հարիւր անգամ նայեցայ պատի եւ գըրպանի ժամացոյցներս, որոնք դժբախտաբար միեւնոյն ժամը կը ցուցնէին:

Երբ ժամը տասնուկէս զարկաւ, ինքնիրենս ըսի թէ մեկնելու ժամանակ էր:

Այն թուականին Բրովանս փողոցը կը բնակէի: Մօն Պլան փողոցին ճամբով անցայ մեծ հրապարակէն, մտայ Լուի լը Կրան փողոցը եւ Բօռ Մահօն փողոցէն գացի տ'Անթէն փողոցը: Մարկրիթի պատուհաններուն նայեցայ:

Լոյս կար:

Դուռը զարկի:

Դռնապանին հարցուցի թէ Օր. Կօթիէ վե՞րն էր:

Պատասխանեց թէ անիկա ժամը 11ին կամ 11·15ին միայն տուն կը դառնայ:

Ժամացոյցս նայեցայ:

Ինծի անանկ եկած էր թէ կամաց քալեր էի, մինչդեռ Բրովանս փողոցէն մինչեւ Մարկրիթի տունը հինգ վայրկեանէն եկեր էի:

Այն ատեն պտըտեցայ այդ փողոցին մէջ, ուր խանութներ չկան եւ որ այդ պահուն բոլորովին ամայի էր:

Կէս ժամը ետքը Մարկրիթ եկաւ եւ կառքէն իջաւ չորս կողմը նայելով, որպէս թէ մէկը կը փնտռէր:

Կառքը յամրաքայլ մեկնեցաւ, որովհետեւ ախոռն ու կառատունը ուրիշ տեղ կը գտնուէին: Երբ Մարկրիթ դուռը պիտի զարնէր, մօտեցայ ու ըսի.

— Բարեւ:

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին

27 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, Սալ Մօլիէռի մէջ

18, QUAI DE BONDY

Կը բանախօսէ.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մեներգ.— Օր. Անժէլ Կարապետեան, Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Տըրֆիզ Աւետիսեանի:

Դաշնակ.— Օր. Իրմա Պօղոսեան:

Մենապար.— Տիկին Ալէքթ Կորիզեան (Մարգարեան):

Արտասանութիւն.— Օր. Շ. Ղազարեան

Ջութակ.— Պ. Յ. Պէրպէրեան:

Հայկական եւ հունգարական պարեր

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Արծիւ պարախումբի կողմէ:

Կենդանի պատկեր

Ցր. Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը ներկայացնող

խօսնակ՝ ՏԻԿԻՆ Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, 6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ

PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Խօսք՝ Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Մեներգ՝ ՏԻԿ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՄԱՔՐԻՆԱՃԵԱՆ, քառեակ՝ ղեկավարութեամբ՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, արտասանութիւն՝ Օր. ԷԼԻԱՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ:

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ ղեկավարութեամբ ՔԷՕՇԿԵՐԵԱՆԻ, Իսիի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ:

Խօսնակ՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին:

Մուտք՝ 5 փրանք

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի մասնաճիւղին:

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի՝ Տիկ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կ'արտասանեն՝ Օր. Բրաքիոն Տապաղեան, Օր. Շաքէ Ղազարեան, Օր. Սալլապաշեան:

Ջութակի վրայ կը նուագէ՝ ընկ. Պէրպէրեան (Լիոնէն):

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի չաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

Զանազան անակնկալներ

Գեղարուեստական նոր բաժին

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres Attractions Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77-73:

Խիստ կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

Մուտք 10 Ֆր.

Այրի Տիկին Քնարիկ Թէրզեան եւ զաւակները Յակոբ, Տէր եւ Տիկին Անթուան Խէխէր եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Եզնիկեան եւ զաւակները եւ Օր. Մառի Թէրզեան, ինչպէս նաեւ Թէրզեան, Ծաղիկեան, Ծընկլըրեան, Օհաննէսեան, Ուզունեան, Քէլէքեան, Կոտաու եւ Եզնիկեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐՍԷՆ ԹԷՐԶԵԱՆԻ

կսկծալի մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր՝ Ուրբաթ, (Հոկտ. 25) ժամը 15ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս ընդունիլ իբրեւ այդ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վասիլ եւ Ռուբէն Տէր-Դաւթեան եւ իրենց ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի ժամը 10·30ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց ծնողաց՝

ՅՈՎՍԷՓ ԵՒ ՍԱԲԵՆԻԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

յիշատակին

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վարդանուշ Գրիգորեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ՝ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փըրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ,

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

յիշատակին:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

×

Պետրոսեան եւ Գընեազեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր՝

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԳԸՆԵԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

BONNETERIE EN GROS-ի

մէջ աշխատելու համար, կ'ուզուի 21 – 25 տարեկան երիտասարդ մը կամ երիտասարդուհի մը: Դիմել՝

Ets. CHEDIK

285, Rue Saint-Denis — PARIS (2e)

Tél. : GUT. 62-80

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բացման հանդէսը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3·30ին, Սոլաֆ – Սոլֆերինօ սրահը, 235 Րիւ Մունէյրա:

Յայտագիր՝ «ԴԵՂԻՆ ՁԵՌՆՈՑԸ» (կատակերգութիւն մէկ արար):

Պար, Գանազեռ եւ Տարօն:

Ղեկավարութեամբ ընկերուհի Աստղիկ Հալաճեանի եւ խմբերգ:

Հանդէսէն ետք՝ խնճոյք:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, տօն է Գիւտ Խաչի: Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ Տ. ՆԵՐՍԷՀ ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ:

Պատարագը պիտի երգուի միաձայն, Կոմիտասեան եղանակաւ, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սանուհիներուն կողմէ առաջնորդութեամբ Տ. Գիւտ վրդ. Նազգաշեանի:

«Հայր մեր»էն առաջ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն վախճանեալ Տ. Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Տ. Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի, Տ. Կոմիտաս վրդ. Սողոմոնեանի, հանգուցեալ սարկաւագներու եւ դպիրներու հոգիներուն համար:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ Սրբազան արարողութիւններուն եւ յարգել հանգուցեալ իր առաջնորդներուն եւ պաշտօնեաներուն յիշատակը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի, տօն Գիւտ Խաչի, օրուան յատուկ արարողութեամբ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ պիտի կատարուի խաչահանգիստ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ Ս. պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցւոյն մէջ:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ «ՆՕԹՐ – ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ»Ի ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

Մարսէյլի հայ գաղութին 31րդ Ուխտագնացութիւնը դէպի «Նօթր – Տամ տը լա Կարտ»ի սրբավայրը, տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի:

Նոյն օրը ժամը 9·30ին ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ու յաւարտ պատարագի պիտի քարոզէ գերապայծառ Յովհաննէս Ծ. Վ. Զուխաճեան:

Կը հրաւիրուի Հայ բարեպաշտ ժողովուրդը:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ «Դրօ» խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ: Միասին բերել անդամատետրները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Ջաւարեան ենթակոմիտէ, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

Շաւարշ Միսաքեան խումբ, այս Շաբաթ ժամը 21ին:

Վռամեան ենթակոմիտէ, այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Ընկեր Կարօ խումբը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Վարուժան խումբ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

Համազասպ խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Հայաստան եւ Իշխան խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընդհանուր ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի օր, կէսօրէ յետոյ ժամը 4·30ին, դպրոցի սրահը: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ց. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ հայ ծնողքներուն, որ արդէն վերսկսած են Հայերէնի դասընթացքները, բոլորովին նոր մեթոտներով ուսուցչութեամբ Պ. Յ. Արթինեանի, ամէն Հինգշաբթի ժամը 4-6, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան: Կը խնդրուի հայ ծնողքներէն եւ որ անտարբեր չգտնուին այս կոչին եւ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, ինչ տարիքի ալ պատկանին:

Ամէն հայ ծնողքի գերագոյն պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ պատուախնդրութեամբ պաշտպանել մայրենի ոսկեղենիկ լեզուն, զայն սորվեցնելով իրենց զաւակներուն:

IMPRIMERIE SPECIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 26 OCTOBRE 1963
Le Numero : 0,30 Fr.

...ՏԱՐԻ — Թիւ 9844
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — No 9844

...ԱՐԴ ՄԸ

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ՄԸ

...րդը, որ մեռաւ յիսուն տարի ա– ...ղափարականը, որ ծնաւ 73 տա– ...առաջ սահմանուած էին ճակատա – ...ան դեր խաղալու այս ժողովուրդին ... Արդարեւ, ապէ ճիշդ յիսուն տա– ...առաջ, Պոլսոյ մէջ, անհամար ու եր– ...ած բազմութիւն մը՝ զոր կ'առաջ – ...էր Սիամանթօ, սեւ հողերուն ամէ– ...ակին կը յանձնէր Սիմոն Զաւարեա– ...յ մարմինը Թաղելու համար Թիֆ – ...Խոջիվանքի գերեզմանատունը : ...տարեկան էր, երբ Պոլսոյ Աշխա – ...ի Տան առջեւ, «Ազատամարտ»ի ...խմբատունը գացած ատեն, կ'իյնար ...որ համակ աշխատանք էր ու եռանդ : ...ադիրներէն եղաւ կուսակցութեան ...ր ամէն բանէ առաջ հանդանակը պի– ...տար հայրենասէր ժողովուրդի մը ...յին բոլոր բաղձանքներուն :

...ինեց կուսակցութիւն մը որ ամէնէն ...ջ եւ ամէնէն վերջ եղաւ եւ կը մնայ ... գաղափարական մը :

...մոն Զաւարեաններ չեն ծնիր այլեւս : ...դ մը չէր միայն, այլեւ գաղափար ...որ դպրոց դարձած է իր ստեղծած ...ակցական շարքերուն համար, դա – ...ար մը որ կը խորհրդանշէ իրաւ յե– ...ոխականը, մաքուր ընկերվարականը ...ուիրուած Հայը :

...արոյական մեծ հեղինակութիւն մը ե– ...ան, որու մասին Վարանդեան կը ...յէ — « Ամէնքը կը խոնարհէին ա – ...բարոյական անձնաւորութեան առ – ...որ Դաշնակցութեան խիղճը կը կեդ– ...ացնէր իր մէջ » :

...յսօր երբ տարիները կ'անցնին աւելի ...ղ քան օրերը, երբ կը դիտենք մեր ...ջ տիրող ամայութիւնը, աւելի լաւ ...նք հասկնալ Զաւարեաններու եղակի ...էքը :

...ծանդով ազնուական, Սիմոն Զա – ...եան իր կեանքով եղած է գործի, ...ի եւ աշխատանքի մարդ : Եղած է ...ղափարի մարդը, որ պիտի ստեղծէր ...րաւոր ուրիշ գաղափարի մարդիկ, ...ի ներշնչէր երիտասարդներ, Հայրե– ...ին մինչեւ Եւրոպայի մայթերուն վը– ...հասակ նետած սերունդ մը :

...ւանաբար տարբեր ըլլար այսօր ար– ...ահմանի Հայութեան դիմագիծը, ե– ...Զաւարեանները ծնունդ տուած չըլլա– ...կազմակերպութեան մը որ իր յարա– ...ութեամբ, իր ճիղերով, իր աննկուն ...հակներու շարքով, իր ազգային բաղ– ...ներով, վերջապէս իր Խօսքով ու ...Գործով, պաշտպանն եղած չըլլար ...րագիր բազմութիւններու արդար ի – ...անքներուն :

...ւանաբար տարբեր ըլլար նաեւ Հայ– ...իւքի Հայութեան դիմագիծը, եթէ ան ...նար որ հայրենիքէն դուրս կայ Հա– ...թիւն մը, որ ունի տէր մը, տէրը իր ...ային պահանջներուն եւ ազգային իղ– ...ուն : Ունի կազմակերպութիւն մը որ ...դիմանայ, կը տոկայ ինչպէս այն ժո– ...ուրդը որու հարազատ ծնունդն է : ...ազմակերպութիւն մը որ իր Գործը ...ց տուաւ երէկ՝ լուծելով վրէժը ջար– ...ած ժողովուրդի մը, Պերլինի փո – ...ներէն մինչեւ Հռոմի հրապարակնե – ... : Որ իր Խօսքը ցոյց կուտայ ...սօր՝ միշտ տէր մնալով Հայկ. Դա – ...ին, ամբողջական հայրենիքի գաղափա– ... :

...մարդը որ մեռաւ յիսուն տարի առաջ, ...գաղափարականը որ ծնաւ եօթանասուն ...եք տարի առաջ իմաստ ու գոյն տուին ...տարախտ ժողովուրդի մը դառն կեան– ...ին :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՌԱՆՑ ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆԻ ԿԸ ՏԵՍՆՈՒԻՄ ՊԵՆ ՊԵԼԼԱՅԻ ՀԵՏ ԿԸՍԷ ՀԱՍԱՆ Բ.

Մարոք ոչ մէկ նախապայման կը դնէ վերին ատեանի հանդիպումի մը հա – մար նախագահ Պեն Պելլայի հետ, ըսաւ Հասան Բ. աւելցնելով՝ անձամբ պատ – րաստ եմ խաղաղ բոլոր միջոցները գոր– ծածելու այս խնդրին կարգադրութեան համար» :

Այս է գլխաւոր խօսքը որ նկատի կ'առ– նուի Հասան Բ.ի մամուլի ասուլիսին :

Թագաւորը անգամ մը եւս հաստատեց թէ Մարոքը չէ եղած յարձակողը եւ ա– ւելցուց.— « Պայքարին բուն կռուախըն– ձորը Հասիպէյտայի կամ Թինճուպի խի– ճերը կամ ջուրը չեն : Շատ աւելի ծանր հարցի մը առջեւ կը գտնուինք քան պարզ սահմանային վէճը : Պեն Պելլա յայտնեց իր հիմնական տեսակէտը.— Իր աչքին Ալժերիոյ ընկերվարական վարչակարգը եւ Մարոքի վարչակարգը խոտոր կը հա– մեմատին : Այս խոստովանութիւնը ցոյց կուտայ թէ ուր է վտանգը : Ալժերիան, ուզէ կամ չուզէ իր ընտրած վարչակար– գը պիտի ունենայ : Մարոքը, Պեն Պելլան ուզէ կամ չուզէ պիտի ունենայ իր ըն – տրած վարչակարգը : Միակ լուծումը, Ալժերացիք պէտք է հասկնան, խաղաղ համակեցութիւնն է » :

Գալով Պեն Պելլայի, յայտնեց թէ Քա– պիլ պարագլուխը որ ըմբոստութեան դրօշ պարզած էր իրեն դէմ, միացած է այլեւս : Յայտնեց նաեւ որ Էֆ Էլ Էնի համագումարը տեղի պիտի ունենայ մին– չեւ հինգ ամիս :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՊԵԼԻ գրական մրցանակին արժանա– ցաւ Ժորժ Սեֆերիս որ առաջին Յոյնն է այս պատիւին արժանացող : Բնիկ Իզ – միրցի, ծնած է դարուս հետ :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ նոր միջադէպեր պատահած են : Հրեայ դպրոցականներ եւրոպացի դիւանագէտներու ղաւակնե – րուն վրայ յարձակած են Որովհետեւ դպրոց կ'երթային Շաբաթ օրով : Զօրս դեսպանատուներ բողոքած են :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15էն առաջ Եգիպտացինե– րը պիտի ընտրեն իրենց առաջին խոր – հըրդարանը յայտարարեց Նասր :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ կոչունք մը տրուած է ի պատիւ Էտկար Ֆօրի :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ նախագա– հը՝ Լիւպքէ եւ կինը հինգ օրուան պաշ– տօնական այցելութիւն մը կուտան Պարսկաստանի : Թեհրան հասած են առ– ջի օր եւ օդակայանը ընդունուած Շահին եւ Ֆարա Տիպայի կողմէ : Պարսկաստա– նէն ետք, Լիւպքէ եւ կինը Ինտոնեզիա, Ճափոն եւ Փիլիպպեանները պիտի եր – թան :

ՍԿՈԹԼԱՆՏ ԵԱՐՏԻ բացած քննութե – նէն պարզուեցաւ թէ Չըրչիլի աղջիկը անձնասպան եղած է :

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու Արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք Պոն հասաւ առ – ջի օր : Պիտի տեսնուի Էրհարտի ու նա– եւ՝ Ատընաուըրի հետ :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31ին համար դրամա – տուներու պաշտօնէութենէն զատ գոր – ծադուլի որոշում տայ, հաւանաբար կա– զի ու ելեկտրականութեան պաշտօնէու – թիւնը : Գործադուլ պիտի ընեն նաեւ նահանգապետարանի պաշտօնեաները զալ Զորեքշաբթի :

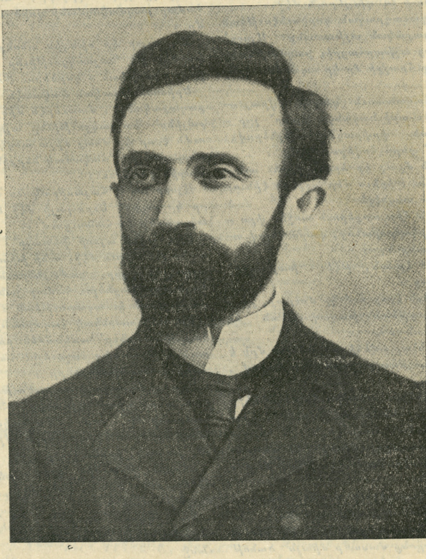
Հ. ՆԵՐՍԷՍ Վ. ԱԿԻՆԵԱՆ

Վերջին պահուն Վիէննայէն ստացանք հեռագիր մը ուրկէ ցաւով կ'իմանանք Հայր Ներսէս Վ. Ակինեանի մահը որ տե– ղի ունեցած է Հոկտ. 23ին, Վիէննայի հիւանդանոցը :

Բնիկ Արզուինցի, վաստակաւոր բանա– սէրը, ծնած էր 1883 Սեպտ. 10ին : Տարի մըն է արդէն հիւանդանոցն էր եւ վեր– ջերս կորսնցուցած էր նոյնիսկ խօսելու կարողութիւնը :

Իր կեանքին ու գործին մասին ման – րամասնութիւններ կուտանք մեր վաղ – ուան թիւով :

Ցաւղանք իր յիշատակին :



ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆ

ՈՐ ՄԵՌԱՒ ԱՍԿԷ ՃԻՇԴ ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ՝ 1913 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15/28ԻՆ

Իր հոգեկան կառոյցով, նկարագրով ու խառնուածքով կարելի է ասել, իր ամբողջ էութեամբ բոլորովին տարբեր խմորից էր ստեղծուած Սիմոն Զաւարեա– նը — կատարեալ հակապատկերը Քրիս – տափորի : Նա համակ ջիղ էր ու կիրք, ըմբոստ եւ ալեծուփ ոգի : Մարմնով նոյնպէս վտիտ, նրբակազմ, դէմքով՝ թուխ, սաթի պէս սեւ ցրիւ մազերով ու մօրուքով : Աչքերը՝ բոցավառ, ան – հանգարտ : Իր ամբողջ կերպարանքով ու շարժուձեւերով հին մարգարէի տիպ էր :

Մասնագիտութեամբ գիւղատնտես էր, բայց իր մտաւոր հորիզոնը եւ հետաքրք– րութեան սահմանը շատ աւելի լայն էին : Նոյնպէս հարուստ էր մտաւոր պաշարով, իսկ տնտեսական հարցերում քիչ մրցա – կից ունէր : Հզօր իմացականութիւն ու – նէր, բայց սիրտը իր մէջ աւելի տիրա – կան էր : Ծնունդ անհատական կեան – քում, բծախնդիր եւ պահանջկոտ դէպի իր անձը եւ դաժան լինելու ատրճան խստապահանջ դէպի ուրիշները : Անիշ – խանական երեւալու չափ ծայրայեղ իր գաղափարներով, յաճախ անհանդուրժող եւ աններող այլադաւանների հանդէպ : Եւ միեւնոյն ժամանակ զարմանալի կեր – պով մարդկային, ընկերական եւ ջերմ անհատական յարաբերութիւնների մէջ :

Քրիստափորի պէս՝ Զաւարեանն էլ իր յեղափոխական մկրտութիւնը ստացաւ ռուսական խմբակներում, բայց արդէն աշակերտական նստարանի վրայ դարձի եկաւ ու մտաւ հայկական խմբակների մէջ : Միաժամանակ նրա մտքի վրայ ազդեցին եւ ռուս գրողները եւ Րաֆֆին ու Արծրունին :

Սիմոն Զաւարեանը Հայաստանի չքեղ բնութեամբ եւ պատմական յուշարձան – ներով օժտուած Լոռի գաւառի Իգահատ գիւղից էր՝ ծնած 1866 թուին : Մանկու– թիւնը անց էր կացրել ծննդավայրում, ուր եւ ստացել էր նախնական կրթու – թիւնը : Ապա մի քանի տարի ուսել էր Ներսիսեան դպրոցում, աւարտել էր Թիֆլիսի պետական գիմնազիոնը եւ բար– ձրագոյն կրթութիւնը ստացել էր Մոս – կուայի հռչակաւոր Պետրովսկայա ճեմա– րանում, որի փայլուն աւարտողներից մէկն էր : Նրան ուզում էին պահել ճե – մարանում, որպէս դասախօս եւ ապագա– յին պրոֆէսոր, բայց նա հրաժարուեց այդ պատուից՝ հայ յեղափոխական աս – պարէզ նետուելու համար : Ուսանողու – թեան շրջանում էլ նա արդէն աչքի էր ընկել, որպէս հաւատաւոր յեղափոխա – կան՝ մասնակցելով ուսանողական շար – ժումներին :

Բարձրագոյն ուսումը լրացնելուց յե – տոյ, Զաւարեանը մասնակցեց Հ. Յ. Դաշ– նակցութեան Հիմնադիր Ժողովին եւ ըն– տրուեց առաջին ղեկավար մարմնի՝ Կեդրոնի անդամ : Այնուհետեւ նրա կեան– քը նոյնացաւ Դաշնակցութեան կեանքի հետ : Միաժամանակ չլքեց եւ գիտական ասպարէզը. նա հրատարակեց, ռուսերէն լեզուով, մի շարք տնտեսագիտական հա– տորներ, որոնք մինչեւ այժմ էլ չեն կորցրել իրենց արժէքը :

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

... Համաշխարհային պատերազմ : Հայանջինջ Սարսափներ: Հայաստանի Հանրապետութիւն: Զինադադար: Սեվր, ապա Լօզան: Բոլշեւիկեան արշաւ դէպի Կովկաս: Պարպում Կիլիկիոյ, Փոքր Ասիոյ եւ Պոլսոյ: Փլուզում: Արտագաղթ :

Եւրոպան կը տաճկնայ: Կը գոհանայ գաղթակայաններ տրամադրելով « Փոքր Դաշնակից»ին :

Ժողովուրդին մէկ երրորդը ջարդուփշուր: Մէկ երրորդը՝ կծկուած մնացորդ Հայրենիքի մը մէջ: Մնացեալը ցիրուցան՝ ի սփիւռս աշխարհի :

Երէկ՝ յեղափոխական փոքրամասնութիւն մը Եւրոպայի մէջ, ափ մը ուսանողներով: Այսօր՝ 150·000նոց գանգուած մը անոր ամբողջ տարածութեան վրայ: Կէսէն աւելին՝ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ: Ջախջախիչ մեծամասնութեամբ տեղաւորուած՝ Ֆրանսայի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ :

Երէկ՝ դաւադրական գործունէութեան հետ՝ քաղաքական աշխատանք: Այսօր՝ դէմ դիմաց աշխարհագրիւ բազմութեանց հետ որոնք հրաշքի մը կը սպասեն ակնդէտ :

Երէկ՝ հաստատուն գետնի վրայ — Հո՛ղ, թէեւ արիւնաղանդ: Այսօր՝ շըրջապատուած փրփրադէզ ալիքներով : Տարուբեր՝ չորս հովերու միջեւ :

Եւրոպան մշուշ էր երէկ, իբրեւ ամբողջութիւն: Թերեւս մեր աչքերն էին որ այդպէս կը տեսնէին :

Այսօր ան մեր ոտքերուն առջեւ փռուած է մերկապարանոց, փարատելով ամէն պատրանք :

Երէկ ուժ էր ան, թէեւ խաբուսիկ՝ մեզի համար :

Այսօր ինքն է որ ուժ կը մուրայ, յանուն ազատութեան, խաղաղութեան եւ բարօրութեան :

Ահա ինքն ալ ամեհի գոյամարտ մըն է որ կը մղէ, մայլ հեռանկարներով, ինչպէս մենք :

Տարագիրներու առաջին կարաւանները հազիւ ցամաք նետուած, «վրէ՛ժ» կ՚աղաղակէր արեան ճապաղիքներէն փըրկուած երիտասարդութիւնը : Եւ անհամբեր կը սպասէր Դաշնակցութեան մարտակոչին :

Անշուշտ կարելի չէր գործել Նախապատերազմեան մեթոտներով: Բայց եւ այնպէս, կատարուեցան շարք մը ձեռնարկներ, որոնք մասամբ միայն ծանօթ են :

Եւրոպան ինքն ալ պարպուած էր: Յոգնած, ուժասպառ եւ կորաքամակ : Այլեւ վարակուած ամարդի եսականութեամբ մը:

Քիչեր մնացած էին երբեմնի սերունդէն,— անոնք որ «հայասէր» կը կոչուէին աւանդաբար: Եւ իրենց դերը կը սահմանափակուէր երբեմն բարեխօսելով, պատահաբար մասնակցելով հայկական հանդիսութեանց :

Ամէնէն բարեացակամն ալ կը գոհանար համբերութեան յորդորներով : Չէ՞ որ կորիզ մը ունէինք արդէն, ընդունակ աճելու եւ բարգաւաճելու :

Դաշնակցութիւնը սկիզբէն իսկ, իբրեւ անմիջական քաղաքականութիւն, վճռած էր հետապնդել այդ կորիզին զօրացումն ու զարգացումը, առանց հրաժարելու իր հիմնական պահանջներէն : Այսօր աւելի քան երբեք :

Այդ առաջադրութեամբ ալ, ան կը շարունակէ զարնել ամէն դուռ: Կ՚օգտագործէ ամէն բաց դուռ :

Վաթսուն տարիներու կրակն ու արիւնը, պայքարն ու քրտինքը ձգած են ժառանգութիւն մը, որուն հանդէպ որեւէ նահանջ կամ տատանում պիտի նշանակէր հաւաքական ինքնասպանութիւն :

Պատահական վրիպումներն եւ ձախողանքներն անգամ ոչ թէ յոգնութիւն կամ վհատութիւն կը պատճառեն, այլ աւելի կը պրկեն ջիղերը, նուիրուելու համար բազմակողմանի գործունէութեան մը :

Զարաչար կը սխալին անոնք որ կը կարծեն թէ Դաշնակցութիւնը փակած է իր « արութեան » գործերու Մատեանը :

Երիտասարդական ճակատէն մինչեւ քաղաքականը , մտաւորէն մինչեւ ընկերայինը՝ Դաշնակցութիւնը այն գործօն ուժն է որ կը մնայ միշտ անվկանդ եւ անպարտելի , հակառակ ներքին թէ արտաքին դաւերու :

Այսօր ան « հայասիրական» ճառեր չէ որ կը սպասէ Եւրոպայի մէջ եւ այլուր այլ գործք եւ հաւուցում :

Եթէ չունի այսօր ֆետայի՝ Հայաստանի լեռներուն մէջ, ունի խիտ շարքեր, աշխարհի բոլոր ցամաքներուն վրայ, ձայն բարձրացնելու համար յանուն արդարութեան եւ ազատութեան :

Ան ունի տասնեակ հազարաւոր հրաչեայ զինուորներ՝ ամենամեծ բանակներուն մէջ, առանց հաշուելու հայրենիքին հարիւր հազարաւորները :

Ամբողջ Եւրոպայի տարածութեան վրայ, դուք պիտի չգտնէք հայկական համրանք մը, ուր Դաշնակցութիւնը հետք մը ձգած չըլլայ իբրեւ միտք, իբրեւ բազուկ, իբրեւ շունչ :

Ներքին թշնամին կրցաւ գլուխներ հնձել, օգնութեան կանչելով օտարին սուրն ու սուինը:

Բայց, չկրցաւ սպաննել ոգին, որ կը հալածէ զինքը իբրեւ տեւական մղձաւանջ :

Ներքին թշնամին կոտրեց մեր թեւերը Պալքանեան լեռներու ստորոտը, Դանուբէն մինչեւ Մարիցա, միշտ կռնակը տըւած օտարին :

Բայց, մոռցաւ թէ միայն Վիտօշի բաղէին թեւթափը եւ համանուն լերան մե—

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ «ԽՈՆԱՐՀ»ՆԵՐԸ

— ԶՄՕ —

Ծառը արմատովն է ծառ, տունն ալ տանտիկինովը տուն, եթէ Դաշնակցութեան տան մէջ տանտիկին մը կրնար գոյութիւն ունենալ :

Մեր տան որպէս թէ տանտիկինն ալ Զմօն էր՝ Կոթուրցի քրտախօս պառաւ մը, որուն Հայկազեան բառարանը հազիւ թէ քառասուն բառերէ կազմուած լինէր:

96ի ընդհանուր ջարդերուն, Կոթուրը, որ քրտախառն գիւղ մըն էր Թուրք — պարսկ· սահմանի վրայ, ենթարկուեցաւ կոտորածի· Հայութեան մէկ մասը քըրտացաւ , իսկ մազապուրծ պրծողները անցան Պարսկաստան, Խոյ եւ շրջակայ գիւղերուն մէջ տեղաւորուեցան :

Զմօն սառնցմէ մէկն էր: Առանց միջոցներու, միս մինակ, ասոր անոր տունը հաց թխելով, իր ողորմելի գոյութիւնը կը քաշքշէր այդ խեղճ պառաւը :

Դեռ դպրոցին մէջ ապրած ժամանակս, Յակոբին հետ, երբեմն կուգար մեր կեբակուրը եփելու· իսկ երբ նոր տունը փոխադրուեցանք, Զմօն ալ մեր չարժական կայքին հետ, փոխադրուեցաւ նոր տունը ու հոն հաստատուեցաւ :

Հէչ բան չէր այդքան հոգիի ծառայելը· թէեւ սովորաբար չորս – հինգ հոգի կը լինէինք տանը· երբեմն սակայն, այդ թիւը կը բարձրանար 10–15–20ի:

Այդ տանը մէջ, գրեթէ ամէն բան կար, բացի կարգ կանոնէ: Աստուած ինք գիտէ, թէ Զմօն կեանքին մէջ, երբեւիցէ կերակուր եփա՞ծ էր· ալ չհարցնենք, թէ մեզի հրամցուցած կերակուրը ի՞նչ անուն ունէր ու ի՞նչ համ :

Կ՚ըսեն, թէ Քրիստոս քանի մը ձուկով եւ եօթը նկանակով ամբողջ բազմութիւն մը կերակրեց անապատին մէջ: Մեղք չեմ գործեր ես, եթէ ըսեմ, թէ մեր Զմօն ալ նոյնքան հրաշագործ էր· որովհետեւ հաստատ գիտեմ, որ հինգ հոգիի համար պատրաստած կերակուրով, երբ անակընկալ կերպով սուրհանդակներ ու զինուորներ կուգային մեր թիւը բարձրացնելու քանի, մեր Զմօն, սակայն, առանց նեղուելու մեզ կը գոհացնէր բազմապատկելով ջուրի քանակը, որով փոխած կը լինէր, ե՛ւ կերակուրի չութիւնը ե՛ւ քանակը, միաժամանակ հրաշքով մը « Թաս քեպապ»ը վերածելով «Թարխանայ չորպասի»ի: Անշուշտ, այս աչքաբացութեան համար զինուորները կը քրթմնջէին, երբեմն կը հայհոյէին ալ, բայց մեր Զմօն բոլորովին անտարբեր, կը լսէր մեր բողոքները անիմաստ ժպիտով մը, եւ նորէն գիտցածէն «վազ» չէր գար: Շատ անգամներ սեղանէն կ՚ելլէինք անօթի փորով, Զմոյի կերակուրները պէտք եղածին պէս չկրնալով գնահատել :

Բայց եւ այնպէս Զմօն շատ պէտքական էր: Բոլորի ճերմակեղէնները կը փորձէր լուալ, կը կարկտէր, սենեակները կ՚աւլէր եւ հաց կը թխէր: Ճիշդ է, ասոնք կ՚ընէր քիչ մը շատ քրտավարի կերպով, բայց մենք ալ շատ բարակը փնտռելու հակամէտ չէինք :

Մարզպետի օրով Զմոյի ցաւոտ աչքերը բոլորովին կը կուրանան: Եւ չեմ գիտեր ինչո՞ւ, փոխանակ թողելու, որ տանը մէկ անկիւնը ինկած՝ իր վերջին օրերը անցնէ այդ «էմէքթար» պառաւը, տունէն դուրս կը հանուի :

Մարզպետ կը փորձէ քան թուման տալ անոր երեք տարուան ծառայութեան համար: Բայց այդ անտիրական պառաւը, որ հինգ սէնթ իսկ չունէր գրպանը, եւ ոչ ալ երբեք ունեցեր էր, կը մերժէ ըսելով ·

— Ես քեզի համար չաշխատեցայ, ազգին համար ըրի :

Ու կ՚երթայ եկեղեցիի գաւիթը, ուր եւ անկիւն մը ինկած կը մեռնի, մէկ երկու շաբաթ վերջը :

Անցեր է տարիներու երկար շարք մը, ու մինչեւ այսօր ես ինծի հարց կուտամ ի՞նչ զգացում էր, որ կը դրդէր այդ կընոջ աշխատելու ազգին համար, արդեօք ի՞նչ կը հասկնար ազգ ըսելով· ինչպէս կրցաւ մերժել քան թումանը, որ իրեն համար ահագին հարստութիւն մըն էր, նաւոր ծառին սօսափիւնը բաւական են խանգարելու իր քունը:

×

Հասուն եւ վաստակաւոր դէմքերէն անոնք որ իրենց ճակատագիրը չէին բաժնած տարագիր բազմութեանց տագնապներէն, իրենց երակները քամեցին տաբիներու ընթացքին :

Սակաւաթիւ համրանք մը կը շարունակէ պահել կապը՝ երէկուան եւ այսօրուան միջեւ :

Ամուր կառչած՝ կազմակերպութեան հիմնական դաւանանքին, ան լայն ակօսներ բացած է, ամէն տեղ, բազմաճակատ գործունէութեան մը համար :

Հակառակ օտարութեան բոլոր խոչընդոտներուն եւ տառապանքներուն, ան իր ետին կը ձգէ թանկագին ժառանգութիւն մը, եւ պահակներ՝ արթուն եւ գործօն: Միշտ պատրաստ՝ նոր նուաճումներ կատարելու: Քաղաքական Դատէն մինչեւ Մշակոյթ եւ Երիտասարդական ճակատ :

Եւրոպան — այնպէս ինչպէս որ կը ճանչնանք այսօր ,— չկրցաւ մոլորեցնել մեզ :

Ընդհակառակն : Այսօր շատ աւելի բարձր է մեր ճակատը: Աւելի սուր կը տեսնեն մեր աչքերը, եւ աւելի զօրաւոր հաւատք մը կը բազմապատկէ մեր կորովը, նոյն յարատեւութեամբ հետապնդելու համար ազատութեան եւ արդարութեան դատը :

1952 Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ
— ՇԵՓՈՐ —

Արդէն խնդրին այս կէտը ամէնէն փափուկը կը թուէր Աւետիսին :

Ազատնի իրաւունք ունէր, բայց ինք ալ անիրաւ չէր քանի որ իսկապէս կը սիրէր իր նշանածը եւ սիրտը կը հալէր: Եւ քանի որ սիրտը հալ ու մաշ էր, կը նշանակէ որ կը նիհարնար: Միթէ քիչ մը քի՞չ հառաչած էր Աւետիս իր անկողնին մէջ :

— Սուտ ես, գոչեց կարմրած աղջիկը կուրծքը ալեկոծելով , սուտ ես· զիս չէիր սիրեր··· զիս բնաւ չես սիրած ···

Աստուած վկայ Ազատնի, Աւետիսը կը սիրէր քեզ: Խաչ վկայ՝ կը պաշտէր քեզ:

Ազատնի պատասխանեց թէ երդում ընելու պէտք չկայ : Ինք կը սիրէ յուսալ թէ զինուորը չի ստեր, գոնէ այս տեսակ բոպէի մը, բայց նոյն զինուորը պէտք է գիտնայ թէ այլեւս իր նշանածը չէ : Ամէն ինչ լմնցած է իրենց միջեւ: Նուիրական կապը խզուած է: Եւ արդէն միթէ կըրնա՞ր, կրնա՞ր ուրիշ կերպ ըլլալ այս ահաւոր, ահաւոր դէպքերէն յետոյ :

— Մի պոռար, կը լսեն մեզ, ըսաւ Ազատ— ւեսիս պատուհանը ցոյց տալով: Ազատնի այդ կողմէն մտահոգ չէ, որովհետեւ պէտք եղած նախազգուշական միջոցները ձեռք է առած: Իր շատախօս մօրաքրոջ — մէն դժգոհ՝ կղպեց ննջարանին դուռը որպէսզի ան կրկին վերէն ականջ չտայ իրենց խօսակցութեան: Ահաւասիկ հոս է բանալին : Նայէ՝ եթէ չես հաւատար :

— Հարկաւ, աւելցուց Ազատնի, անոնք ի՞նչ իրաւունք ունին մեր խօսքերը իմանալու: Դուն իմ Աւօս ես, եւ ես քեզ կը յանդիմանեմ : Իրաւունք ունիմ : Բայց անոնք պէտք չէ որ լսեն :

Զինուորը յանկարծ ուժ առաւ այս անսպասելի խօսքէն եւ սկսաւ աղջիկը շոյել: Տարօրինակ հովեր կան Սկիւտարի մէջ: Չես գիտեր ուրկէ կուգան անոնք , չես գիտեր ուրո՞ւ կը հարցնեն իրենց ճամբան, եւ բնաւ չես գիտեր թէ վերջը ուր կը մեկնին:

Համարձակ ու խրոխտ հովեր կան Սկիւտարի մէջ որոնք տերեւները կը քըշեն ուղիղ գծով եւ փողոցներէն կ՚անցընեն երեք հոգի — Աթօս, Փորթօս, Արամիս : Երբեմն համբոյրի նման հովեր կան Սկիւտարի մէջ: Երկնքի վերնատուներուն հարցուր՝ «չէ, մենք չղրկեցինք» պիտի ըսեն, եւ պիտի ժպտին վերնատուները: Կլորիկ աղջիկը գգուած էր արդէն՝ իր յետին միտքը պարզած ըլլալուն համար: Խոհարարը մանկունակ եւ քնքուշ խօսքեր կը կմկմար ու կը հոտոտէր իր նշանածին մազերը, կրկնելով — « լմնցաւ , ալ լմնցաւ »: Բայց երջանիկ չէր Ազատնի: Ազատնի դժբախտ էր , միշտ շատ դժբախտ: Ըսաւ թէ իր նշանածը պիտի գիրնար այլեւս, քանի որ որդերը ինկած էին: Գիրնալ, միայն այդ էր պակաս : Ազատնի բնաւ չէր սիրեր գիրութիւնը :

Ու յանկարծ աւելի բորբոքեցաւ եւ ճըչաց զինուորին երեսն ի վեր ·

— Խելք ըսեմ՝ չունիս· զարգացում ըսեմ՝ չունիս· հարստութիւն ըսեմ՝ չունիս· գեղեցկութիւն ըսեմ՝ չունիս· մէկ որդ մը ունէիր որ քեզ նուրբ կը պահէր, հիմա ան ալ չունիս . .

Բոլորովին սմքած՝ զինուորը կակազեց·

— Ան ալ չունիմ... մեղքը ի՞մս է ... Աստուած տուաւ՝ Աստուած առաւ ...

— Ինչ ըսի՞ր...

— Աստուած տուաւ՝ Աստուած առաւ..

Արթաքի էֆէնտի ստիպուեցաւ խառ բառերով միջամտել, Ազատնիին աղմուկը լռեցնելու համար: Աղջիկը որ սաստիկ գայթակղած էր Աստուծոյ անունը գարշելի որդին խառնուած տեսնելով եւ շատ պոռացած , գլուխը կախեց ու հանդարտեցաւ: Նշանածներուն ամէնէն աւելի բուռն բայց նաեւ վերջին վիճաբանութիւնը եղաւ այս: Հաշտուեցան տըխրութեամբ :

Այդ տխրութիւնն ալ կորսուեցաւ յաջորդ օրը, նոյնիսկ սպասուածէն աւելի տեհիմնապէս: Ազատնի իր սիրականը տեսաւ թէ չէ, նետուեցաւ վիզը սուր ճիչերով ու պատմեց հետեւեալը :

Նախորդ օրը Ազատնի կղպած էր ննջարանին դուռը՝ որպէսզի իր մօրաքրոյրը վերէն գիրենք չլսէ : Բայց սիրական Աւօ, Տիկին Էլպիսը ներսն է եղեր ու բանտարկուած մնացեր է: Հապա, բանտարկուեր է : Գետինը նստած վերմակ կը խափլայէ եղեր՝ եւ Ազատնի չէ տեսեր կը գայն մահճակալին պատճառաւ որ ծածկէր կինը: Տիկին Էլպիս դուռը ծեծեր է, «ես հոս եմ» պոռացեր է, բայց հակառակ իր փնտռտուքներուն՝ Ազատնի չէ կրցեր գտնել բանալին: Աղջիկը աւելցուց խնդալով ·

— Քա փէք խենթ աղջիկ եմ Աւօ··· ինծի պէս խենթ աղջիկը դուն ինչպէս կը սիրես, Աւօս ···

Զինուորը ուժգին եւ լործնքոտ համբոյրներ դրոշմեց աղջկան այտերուն վըրայ, ինչպէս որ 1910ին «Շանթ» փութպոլի միութեան կնիքը կը դրոշմէր: Մըտքին նշանածը նայուն ժպիտով մը սիրեց իր նշանածը, եւ որոշեցին ուրբաթ օր սինէմա երթալ, քանի որ նոյն օրը կէս օրէ վերջ ազատ էր Աւետիս : Գացին: Հաճելի ներկայացման մը հանդիպելու բախտը ունեցան եւ Ազատնի ունեցաւ տանելի յուզում մը :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(11 Շար·)

ԵՐԲ ՍՏՐՈՒԿ ԷՐ ԱՆԲԱՐԲԱՌ...

_«Դու գիտես, ո՛վ հաւատարիմ ժողովուրդ Հայոց, մարդիկ եւ ազգեր կան, որ այնչափ հաւատարմութիւնդ կը ծաղրեն եւ կը մեղադրեն զքեզ, երբ կը տեսնեն, որ խիստ անմռունչ եւ անզգայ կը լինես հաւատարմութեանդ մէջ, մինչեւ անշունչ, անբարբառ դիակ մը կը դառնաս դու, այնպէս որ քու պարկեշտութիւնդ կը նշաւակեն եւ կոխկռտելով կ'անցնին վրայէդ եւ դու չես իմանար: Միթէ՞ զռեհեաց կա՛ս դու աշխարհիս երեսին, ես էլ կը դատեմ զքեզ, թէ այդչափ ստրկանաս եւ աղարտես մարդկային ազատ պատիւ»: (Խ. Հայրիկ: Վանդոյժ):

Օսմանեան դարաւոր սպանիչ լուծին տակ, այսպէս կ'ապրէր Հայը իր պատմական հայրենիքին մէջ:

Թմրած էին պանծալի նախահայրերուն առաքինութիւնները: Կը տիրէր արգահատանքի եւ ծաղրի արժանի հաւատարմութիւն միայն՝ ուժեղին, բռնակալի, տիրողի եւ իշխանաւորի:

Բարձրաձայն լացն ու ողբն անգամ մեղանչում, նախախնամութեան կամքին դէմ՝ ըմբոստացում, հաւատարմութեան կարգին դէմ՝ անկարգութիւն կը նկատուէր:

«Աստուածային տնօրինութիւն» մը ընդունեցաւ Հայը, ստրկութեան ամէնէն նուաստացուցիչ եւ քստմնելի իր կեանքի պայմանները:

Քրիստոնէական չըմբռնուած, աղճատուած, նեղ եւ տգէտ վարդապետութիւնը աւելի կը զօրացնէր ստրուկը, անկենդան եւ անբարբառ արարածի մը վերածելով զայն:

Հայը ուրուականն էր — դէմքով ու մարմնով միայն — իր նախահայրերուն: Կարծես մոռցած էր իր դարաւոր պատմութիւնը եւ ծագումը:

Հայը Հայոց պատմական աշխարհին մէջ, մոռցած էր իր մարդկային կոչումը եւ իր տարրական իրաւունքները:

Արեւմտեան Հայաստանը, վերածուած էր «Հայկական դժոխքի», իսկ Հայութիւնը՝ բանաւոր հօտի:

Հայոց մտաւորական զարթօնքը, որ սկսաւ ԺԹ. դարու առաջին կիսուն, հայրենիքէն դուրս, ժամանակակից մտաւորական կեդրոններու մէջ էր, որ կը հոլովէր իր զարգացման ընթացքը:

Այս մռայլ եւ մութ, սեւ ու սպանիչ, խեղդող եւ անշունչ մթնոլորտին մէջ, անարձագանգ կը մնային սթափումի, սրբազան ընդվզումի եւ ինքնապաշտպանութեան աստուածաշունչ կոչերը:

Արձագանգ չէին գտներ նոյնպէս, հայրենիքի հինաւուրց եւ նուիրական մենաստաններու խուցերէն արձակուած հրաշունչ կոչերն ու յորդորները:

Այս համատարած ողբերգութեան մէջ, ուրեւէ հրաշք անգամ պիտի չկրնար փոխել «Հայաստանցի»ի վիճակը: Անհրաժեշտ էր ամէն բանէ առաջ զայն գիտակից դարձնել իր ֆիզիքական, նիւթական եւ բարոյական զրկանքներուն: Անհրաժեշտ էր անոր կիսով մը անբանացած մտքին մէջ արթնցնել՝ տառապանքի եւ ինքնասիրութեան զգացումը եւ գիտակցութիւնը:

Ստրկացած եւ անբանացած չնչաւոր էակը՝ նախ պէտք էր մարդանար, վերականգնանցնելով մարդը՝ իր հոգեկան եւ բարոյական գիտակցութեամբ:

Հայկական իր դիմագիծը, ազգային նկարագիրն ու կոչումը՝ անկէ յետոյ միայն պիտի կրնային զինք դնել իր ազգային պայքարի փրկարար ճամբուն վրայ:

Այս յեղաշրջումը անհնար էր կատարել խաղաղ քարոզութեամբ, գրականութեամբ, աղօթքով կամ «օտար» միջամտութեամբ:

... «Երբ մարդ այնպիսի երկրի մը մէջ կ'ապրի, ուր կեանքն ու ինչքը անապահով են, հարկ անհրաժեշտ է, որ կրէ իր վրայ ինչ որ իւր կենաց, ընչեց եւ պատուոյ ապահովութեան համար պէտք է»:

Մեր ժողովրդի կորստեան դէմ, իբրեւ փրկութեան միակ միջոց մատնանշուած այս պատգամը — ոչ առաջին եւ միակ — դեռ 70ական թուականներուն արձակուած «Մշակ» թերթին էջերէն, պէտք էր որ իր գործնական արձագանգը գտնէր բուն իսկ երկրին մէջ:

Զարթօնքը հայ մշակոյթին՝ Պոլսոյ, Թիֆլիսի եւ հեռաւոր մտաւորական կեդրոններուն մէջ, անտարակոյս մեծ նուաճումներ կատարեց մինչեւ 90ական թուականները:

Հայ միտքը յեղաշրջուած էր, «Հայկական դժոխք»էն դուրս:

Հոգեկան այս յեղաշրջումը «Հայաստան»էն հեռու, կրնար տարբեր ընթացքով առաջնորդել Հայը, եթէ մնար անհաղորդ հայրենիքի իրականութեան:

Ինքնապաշտպանութեան, ըմբոստացումի, եւ սրբազան ընդվզումի հրաշունչ ճառերն ու երգերը, պէտք էր իրենց գործնական արձագանգը գտնէին բուն երկրին մէջ, որով կրնար ապրիլ երկար ժամանակ:

Եւ շատ լուրջ կերպով ինձ համար հարց կը ծագի, թէ ո՞վ աւելի տուաւ յեղափոխութեան. անո՞նք, որ գիտակցօրէն տարիներ աշխատեցան, շատ անգամ ալ վրայ տալով կեանքերնին, թէ՞ այդ խեղճ կինը, ու իր նմանները, որոնք աւելցին, մաքրեցին, լուացին թափեցին, առանց վարձատրութեան ակընկալութեան, ինչ որ ազգի սիրոյն համար:

«Ապրումներ» ՄԱԼԽԱՍ

ԿԵՆՍՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅԱՐԱՏԵՒՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կենսունակութեան եւ յարատեւութեան պատճառները թուելու ժամանակ, շատ իրաւամբ, կը մատնանշուին երկու իրողութիւններ:

Ամէնէն առաջ գաղափարախօսութեան, ազգային դաւանանքին եւ ընկերային համոզումներուն պէտք է վերագրել Դաշնակցութեան կենսունակութիւնը: Անոր յարատեւութիւնը: Գործ ու միթին տեսաբանութիւններու դրօշակիրը ըլլալով, մեր կազմակերպութիւնը առաջին իսկ օրէն հող եւ արմատ գտաւ հայ իրականութեան մէջ: Մասնաւորաբար եւ բացառաբար իր ազգային դաւանանքին շնորհիւ: Իր համահայկական շահագրգռութիւններուն պատճառաւ:

1890էն առաջ ազգային դաւանանքներով հրապարակ եկած Հնչակեանութիւնը, հող ու արմատ կորսնցուց եւ իր տեղը ու դերը շատ շուտով զիջաւ Դաշնակցութեան, երբ ընկերային վարկածները աւելի լայն տեղ սկսան գրաւել այդ կազմակերպութեան «Թալմուտին» մէջ: Երբ «սոցիալ»ը եւ «դեմոկրատ»ը նախապատուութեան կարգով աւելի առաջ անցան «ազգայինէն» ու «հայկականէն»:

Այլ պատճառներու կողքին, առաւելաբար այս իրողութեան պէտք է վերագրել ժամանակագրական կարգով իրմէ ուշ հրապարակ իջած եւ սակայն նախորդէն աւելի շատ շուտով համահայկական դիմագիծ ստացած Հ. Յ. Դաշնակցութեան կենսունակութեան եւ յարատեւութեան հիմնական պատճառը:

Անպայման նոյնը կարելի է ըսել նաեւ հայ իրականութեան մէջ գործող միւս կազմակերպութիններու մասին՝ Սոցիալիստ — յեղափոխական, սոցիալիստ-դեմոկրատ, եւայլն: Առաւելաբար մարքսեան վարդապետութեամբ առաջնորդուող բոլոր կազմակերպութիւններու վարիչները անտեսեցին եւ պատմական մեծ սխալը գործեցին, երբ առանց նը հայրենի հողին վրայ:

80ական թուականներէն վերջ, այս ուղղութեամբ կատարուած մասնակի փորձերէն ետք հրապարակ եկած քաղաքական կուսակցութիւններն էին, որ պիտի կատարէին փրկարար յեղաշրջումը:

Առանց ստորագնահատելու Արմենական եւ Հնչակեան կուսակցութիւններու դերը այս մարզին մէջ, իրողութիւն է որ Դաշնակցութեան վիճակուեցաւ իրական դերը:

1950 ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ–ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

կառք առնելու հայ իրականութեան իւրայատուկ պայմանները, հայ ժողովուրդին իւրայատուկ հոգեբանութիւնը, աշխատեցան եւ ճգնեցան հետեւիլ այլ երկիրներու եւ այլ ժողովուրդներուն պատշաճող գաղափարախօսութեան մը: Փորձեցին «յաւելեալ քրտինքի» հարց յարուցանել, երբ ժողովուրդը «յաւելեալ արիւնի» տագնապին մղձաւանջով կը մղձկուէր:

Նոյնը նաեւ այսօր: Հայ իրականութեան մէջ գոյութիւն ունեցող հիմնական երկու գաղափարախօսութիւններէն մին՝ համայնավարութիւնը, գաղափարապէս միշտ տեւական տագնապի մէջ է: Կուսակցական Երեւանը հարկադրաբար ու միշտ իր սաստը կ'ուղղէ պատմութեան փոշիներուն մէջ իր հետքը փնտռող եւ անոր վրայ ամուր հաստատուիլ փորձող ազգային Երեւանին:

Խորհրդային քաղաքացիութեան պիտակով կ'ուզէ պարուրել առաւելաբար եւ բացառաբար ինքզինք հայ դաւանող քաղաքացին.

Ընդհանրական հայրենիքի մը կրկնեւութը (միրաժը) կ'ուզէ ցոյց տալ առաւելաբար եւ բացառաբար ինքզինք հայ հայրենիքին անբաժան մասնիկը ըզգացող քաղաքացիին:

Ու վերջապէս կը ճգնի արմատախիլ ընել հայը՝ հայ մարդուն մէջ, անոր տեղը գետեղելու համար խորհրդայինը:

Հայ իրականութեան մէջ գոյութիւն ունեցող միւս գաղափարախօսութիւնը՝ Դաշնակցականութիւնը, կը շարունակէ փնտռել պատմութեան հետքերը, հակադրել Հայը եւ Հայաստանը խորհրդայինին եւ ընդհանրական հայրենիքին:

Անկէ նաեւ՝ գոյութիւն ունեցող պայքարին ուժգնութիւնը:

Նաեւ՝ մեր կազմակերպութեան կենսունակութեան եւ յարատեւութեան փաստը:

Մեծ եղաւ նոյնպէս մարդ անհատին դերը մեր կազմակերպութեան կեանքին մէջ: Հիմնադրութեան օրերէն ցայսօր:

Արդարեւ, ի զուր չէ ըսուած, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քաղաքական ու մանաւանդ բարոյական դիմագիծի կերտումին մէջ բացառիկ դեր ունեցած են հիմնադիր երեք Մեծերը: Կարելի է անվարան ըսել, թէ տարբեր գոյն եւ դիմագիծ ստացած պիտի ըլլար Դաշնակցութիւնը, եթէ իր հիմնադրութեան առաջին օրէն իսկ, իրենց անհատական բարձր նկարագրով, անսեթեւեթ բարոյականով տիրական դէմքեր դարձած չըլլային մեր երեք սուրբերը:

Զաւարեանի բարոյական անսակարկ ըմբռնումները, անձնասպանութեան հասնող Քրիստափորի կամ Ռոստոմի հանրային գործին հանդէպ իրենց ունեցած նուիրումը, ժողովուրդին ծառայելու իրենց հրաբորբ տենչը եւ այլ բարոյական յատկանիշներ, անջնջելի դրոշմ մը ձգեցին իրերայաջորդ սերունդներուն վրայ:

Թրծեցին ու կերտեցին նորատեսակ Հայը, ազատութեան եւ հայրենակերտումի սիրահար եւ խոյանքներու պատրաստ յեղափոխականը՝ ֆետային:

Մարքսեան վարդապետութիւնը, այս կէտին մէջ եւս, թիւր տեսակէտի մը ջատագով եղաւ: Մարքս՝ հանրային կեանքին միակ մղիչ ազդակը նկատեց հասարակութիւնը, ստորագնահատեց անհատին դերը պատմութեան մէջ: Ժողովուրդներու կեանքին մէջ:

Ու չարաչար սխալեցաւ:

Դաշնակցութեան անցեալը եկաւ փաստելու, թէ Քրիստափոր մը, Զաւարեան մը եւ Ռոստոմ մը կրնան իրենց նկարագրին ներդործ ուժով դրոշմ եւ գոյն տալ կազմակերպութեան մը, որ իր կարգին իր գործերով եւ այդ գործերուն նուիրուած անձնազոհներու փաղանգով, ի վիճակի էր կերպարանափոխելու հաւաքականութեան (իմա՝ Հայութեան) ողջ նկարագիրը:

Գաղափարախօսութիւն եւ նկարագիր անբաժան եւ զիրար լրացնող, ամբողջացնող յատկանիշերը դարձան մեր կազմակերպութեան:

Բարեբար յատկանիշեր, քանի որ այդ զոյգ ազդակներով յարատեւեց 73 տարիներ, անընդհատ եւ անընդմէջ:

Ու դեռ կը յարատեւէ:

Փ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Ժ.

— Ահ, դո՞ւք էք, պատասխանեց այնպիսի շեշտով մը որ կարծես թէ հաճոյք էր զգացած զիս այնտեղ գտնելով:

— Զարմանեցի՞ք զիս որ այս գիշեր այցելութեան գամ ձեզի:

— Ճիշդ է: Մոռցեր էի:

Այս բառը առտուան բոլոր խորհրդածութիւններս ու նոյն օրուան բոլոր յոյսերս կ'ոչնչացնէր: Սակայն սկսած էի այս ձեւերուն վարժուիլ եւ չհեռացայ, ինչ որ անշուշտ պիտի ընէի անկէ առաջ:

Ներս մտանք:

Նանին դուռը բացած էր առաջուընէ:

— Բրիւտանսը տուն դարձա՞ւ, հարցուց Մարկրիթ:

— Ոչ, Տիկին:

— Գնա ըսէ որ տուն դառնալուն պէս թող հոս գայ: Բայց անկէ առաջ սրահին կանթեղը մարէ ու եթէ մէկը գայ, պատասխանէ թէ եկած չեմ եւ թէ այս գիշեր տուն պիտի չդառնամ:

Ցայտնի էր թէ մտադրաղում մը ունէր ու թերեւս գլխի ցաւ պատճառող մը ազատել կ'ուզէր ինքզինքը: Չէի գիտեր թէ ինչ ըսեմ կամ ինչ դիրք բռնեմ: Մարկրիթ ննջասենեակին կողմը գնաց: Ես կեցած տեղս մնացի:

— Եկէք, ըսաւ ինծի:

Գլխարկն ու թաւիշէ վերարկուն հանեց եւ անկողնին վրայ նետեց, յետոյ ինկաւ մեծ թիկնաթոռի մը վրայ, կրակարանին քով, զոր վառել կուտար մինչեւ ամրան սկիզբը, եւ ժամացոյցին շղթային հետ խաղալով ըսաւ ինծի.

— էհ, նոր լուր մը ունի՞ք:

— Բան մը չկայ, միայն թէ այս իրիկուն գալու չէի:

— Ինչո՞ւ:

— Վասնզի սրտնեղած կ'երեւաք, եւ անշուշտ կը ձանձրացնեմ ձեզ:

— Դուք զիս չէք ձանձրացներ, միայն թէ ես հիւանդ եմ, ամբողջ օրը տառապեցայ: Գիշերը չքնացայ եւ գլուխս անհունելի կերպով կը ցաւի:

— Կ'ուզէ՞ք որ հեռանամ, որպէսզի անկողին մտնէք:

— Օհ, կրնաք մնալ, եթէ պառկիլ ուզեմ, ձեր առջեւ կը պառկիմ:

Այս միջոցին դուռը զարնուեցաւ:

— Ո՞վ է նորէն. ըսաւ Մարկրիթ անհամբերութեան շարժում մը ընելով:

Քանի մը վայրկեան ետք նորէն զարնուեցաւ:

— Դուռը բացող չկայ: Պէտք է որ ես երթամ բանամ:

Արդարեւ ոտքի ելաւ ու ինծի ըսաւ.

— Սպասեցէք հոս:

Անցաւ յարկաբաժինէն եւ լսեցի որ փողոցին դուռը բացուեցաւ: Մտիկ ըրի:

Դուռը զարնողը ներս մտաւ ու ճաշասրահը կեցաւ: Առաջին խօսքերէն ճանչցայ Ն.ի երիտասարդ կոմսին ձայնը:

— Այս իրիկուն ի՞նչպէս էք, կ'ըսէր:

— Գէշ, պատասխանեց Մարկրիթ պաղօրէն:

— Արդեօք անհանգի՞ստ կ'ընեմ ձեզ:

— Թերեւս:

— Աղ ինչպէս կ'ընդունիք զիս: Ի՞նչ ըրած եմ ձեզի, սիրելի Մարկրիթ:

— Սիրելի բարեկամ, ինծի բան մը չէք ըրած: Հիւանդ եմ. պէտք է որ պառկիմ: Հաճոյք պիտի պատճառէք ինծի եթէ մեկնիք: Ջիղերուս կը դպչի երբ գիշերը տուն վերադառնալէս հինգ վայրկեան ետքը ձեզ կը տեսնեմ: Ի՞նչ կ'ուզէք ինծմէ: Կ'ուզէք որ ձեր սիրուհի՞ն ըլլամ: Էհ ուրեմն, հարիւր անգամ ըսի ձեզի թէ չըլլար, թէ սոսկալի կերպով ջիղերուս կը դպչիք եւ թէ կրնաք ուրիշ տեղ դիմել: Այսօր ալ վերջին անգամ ըլլալով այդ խօսքերը կը կրկնեմ: Ձեզ ուզեր ձեզ: Ըսելիք մը կա՞յ: Երթաք բարով:

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ խաչի մասնաճիւղին

27 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, Սալ Մոլիէրի մէջ
18, QUAI DE BONDY

Կը բանախօսէ.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մեներգ.— Օր. Անժէլ Կարապետեան, Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Տըրենիզ Աւետիսեանի:

Դաշնակ.— Օր. Իրմա Պօղոսեան:

Մենապար.— Տիկին Աւլէթ Կորիզեան (Մարգարեան):

Արտասանութիւն.— Օր. Ծ. Ղազարեան

Ջութակ.— Պ. Յ. Պէրպէրեան:

Հայկական եւ հունգարական պարեր

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Արծիւ պարախումբի կողմէ:

կենդանի պատկեր

Ֆր. Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը ներկայացնող

խօսնակ՝ ՏԻԿԻՆ Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ,
6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ
PLACE SAINT-SULPICE, METRO: SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Խօսք՝ Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Մեներգ՝ ՏԻԿ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՄԱՔԻՆԱՃԵԱՆ, քառեակ՝ ղեկավարութեամբ՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, արտասանութիւն՝ Օր. ԷԼԻԱՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ:

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ ղեկավարութեամբ ՔԷՕՇԿԵՐԵԱՆԻ, Իսիէ Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ:

Խօսնակ՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին:

Մուտք՝ 5 փրանք

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի մասնաճիւղին:

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի՝ Տիկ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կ'արտասանեն՝ Օր. Բրաբիոն Տապաղեան, Օր. Շաքէ Ղազարեան, Օր. Սալլապաշեան:

Ջութակի վրայ կը նուագէ՝ ընկ. Պէրպէրեան (Լիոնէն):

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի չաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վասիլ եւ Ռուբէն Տէր-Դաւթեան եւ իրենց ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի ժամը 10.30ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց ծնողաց՝

ՅՈՎՍԷՓ ԵՒ ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

յիշատակին

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վարդանուշ Գրիգորեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ՝ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փըրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ,

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

յիշատակին:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր. Տիլսիզեան (Իտալիա) կը նուիրէ քսան փրանք Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի Օղափ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Տիկին Ալիս Սէմէրճեանի մահուան առթիւ:

Տարբեր այրած օրիորդին ի նըպաստ կը նուիրեն.— Տիկիններ՝ Վերոն Զարգարեան (Քան) 50 փրանք, Մառի Առաքելեան (Անիէռ) տասը, Մարգարիտ Պէրպէրեան (Մարսէյլ), Էլփիս Առաքելեան (Քոլոմպ) քսանական փրանք:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ առաւօտ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Ս. պատարագ Ռիւ Ժէյ (Կրընոպլը), սկզբնաւորութիւն երգեցողութեանց ժամը 8.30: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքիեան: Հոգեհանգստեան պաշտօն համայն հայ ննջեցելոց:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունուար 26ին

ՊԱՏՐԱՍՏ ԳՈՐԾ

Մեկնումի պատճառաւ ծախու է Փարիզի մէջ աղէկայ հագուստի աշխատանոց մը իր կազմածով եւ երկու սենեակ, խոհանոցով, փոքր վարձք եւ մատչելի պայմաններ:

14, Rue Guénot, PARIS
Tél.: ROQ. 06-75

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ «Դրօ» խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին Ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ: Միասին բերել անդամատետրները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Զաւարեան ենթակոմիտէ, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

Շաւարշ Միսաքեան խումբ, այս Շաբաթ ժամը 21ին:

Վռամեան ենթակոմիտէ, այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Ընկեր Կարօ խումբը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Վարուժան խումբ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

Համազասպ խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Հայաստան եւ Իշխան խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ

ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

Զանազան անակնկալներ

Գեղարուեստական նոր բաժին

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres — Attractions — Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77-73:

Խիստ կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

Մուտք 10 Ֆր.

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ «ՆՕԹՐ - ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ»Ի ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

Մարսէյլի հայ գաղութին 31րդ Ուխտագնացութիւնը դէպի «Նօթր - Տամ տը լա Կարտ»ի սրբավայրը, տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի:

Նոյն օրը ժամը 9.30ին ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ու յաւարտ պատարագի պիտի քարոզէ գերապայծառ Յովհաննէս Ծ. Վ. Զուխաճեան:

Կը հրաւիրուի Հայ բարեպաշտ ժողովուրդը:

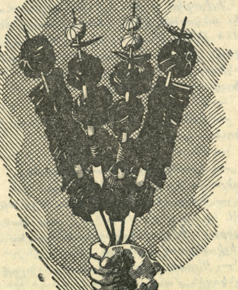
ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ Ս. պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցւոյն մէջ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

BONNETERIE EN GROS-ի մէջ աշխատելու համար, կ'ուզուի 21 - 25 տարեկան երիտասարդ մը կամ երիտասարդուհի մը: Դիմել՝

Ets. CHEDIK
285, Rue Saint-Denis — PARIS (2e)
Tél.: GUT. 62-80



ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԻԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph.: BAL. 31-21 et 30-84
Métro: F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 75 Ֆ· — Հատը 0·30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 27 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9845

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9845

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

...որթ կա կինքը գինու թասումն է տեսնում.
...նց էլ կա՝ քեփերում ու մէջլիսում,
...մ լիզուն էլ ազատ խօսիլ է ուզում ...

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ

... Մի գիշեր էլ իջաւ ու սէմով իր գորշ
...ածկեց Հայոց երկրի լեռնաշխարհը խորին·
...րսից լսւում էր խուլ անձրեւի մեղմ խոխոջ,
...ախ էր ելնում ասես կիրճերից ու ձորից :
...սուած իր նեղ խցում, պատուհանը որի
...արձր էր ու փոքր բանտի պատուհանի նման,
...մէքը գունատ ու նուրբ՝ նման մեղրամոմի՝
...ա խոկում էր տխուր մի վանական :
...ակատը բարձր ու լայն ,
...մի դողդոջ լոյսով լուսաւորուած մօրուս ,
...այեացքը տխրամած ու մտքերով հեռու :
...երում է նա ուրախ–լուսաւոր մի քաղաք ,—
...աստանի շքեղ մայրաքաղաքը պերճ ,
...ւկյարկանի տներ Քուռի ափին շարած ,
...գտի քարաւանների տողանցումները անվերջ···
...ենց տունը թառած բարձր Հալաբարում ,—
...երում է նա ապա ուրիշ ,ուրիշ մի տուն ,
...ր գորգերի վրայ փերիներ են պարում ,
...ր հանոյքն ու գինին մոլեգնում են անքուն
...իշերներով ··· —
... դաւերից զզուած ,
...ա մի գիշեր թողեց չքնաղ քաղաքը այն ,
...ւ այս մութ վանքը հոգին Աստծուն տուած ,
...րմինը՝ գրկանքին : — Աշխարհը մեծ ու լայն ,
...ա ամփոփեց այս մութ , մգլած պատերի մէջ ,

Դարձաւ մի վանական հալածական ու խեղճ :
Զրկուեց պալատն իր մեծ, մեծաքանքար երգչից ,
Էլ չի լսւում նրա կախարդական խաղը·
Լռեց նրա սազը, քեամանչան չի հնչի ,
Որբացել է ասես Հալաբարի թաղը : —
Միթէ այդպէ՞ս պիտի վերջանայ իր կեանքը ,
Ու գերեզման տանի չերգած այնքան երգեր ,
Մի՞թէ հանգչի պիտի այս մենաւոր վանքում ,
Սրտում սիրոյ խօսքեր ու երկրային վէրքեր :
Օ՛, ոչ, կոչուած է նա ,հրամանով վերին,
Ծառայելու երգով աշխարհին ու մարդուն ,
Այրելու բիւր սրտեր ու չլինել գերի
Մենակութեան, լքման : — Լինել զգաստ, արթուն ·
Ու տալ անմնացորդ իր գանձերը ձրի
Ներկային ու գալիք սերունդներին անբաւ
Ու դարերին յանձնել լոյսը երգի՛, գրի՛,
Ու դարերում ապրել իբրեւ, բարի համբաւ ···
Լինել խալխի նոքար, ծառայ ժողովրդի
Ու բարձրանալ նրա սրտի պատուանդանին ·
Ջուր տալ նրա ծարաւ ու պապակած սրտին ,
Թեւաբաց դուրս ճախրել մթին այս վանդակից···
Խոր քնած է վանքը :Շուտով լուսաբաց է:
Վանքի դուռը ճռաց ·
Գունատ մի վանական
Դուրս եկաւ իր բանտից·— անձրեւից դեռ թա՛ց են
Ծաղիկներ ու սէզեր··· : Ու համբաքայլ
Առաջ անցաւ :
— Դէպի արե՛ւ, ու կեա՛նք ,
Դէպի քնա՛ր ու գի՛ր ու տքնութիւնյամառ
Ներկայի ու գալիք սերունդների համար :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

Հ. ՆԵՐՍԷՍ Վ. ԱԿԻՆԵԱՆ
ՄԵԾ ԲԱՆԱՍԷՐԸ ՆՆՋԵՑ

—o—

ՎԻԷՆՆԱ, (Յառաջ) ·— 1963 *Հոկտեմբեր 23 երեկուան ժամը 8ին հնչեց հիւանդանոցի զանգ՝ գուժելով* ·— Հ· Ներսէս Ակինեան ոչ եւս է :

Աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր հիւանդանոցն էր : Կը տառապէր դժուարաշնչու – թենէ : Իսկ վերջերս բժշկական քննու – թեան արդիւնքն ·— կրացում ուղեղի եւ սրտի: *Բաւական ատենէ ի վեր անկարող եղած էր խօսելու· բառ մը արտասանելու համար կը տառապէր :*

Ծնած էր Արդուին 1883 *Սեպտ·* 10*ին : Զաւակն էր Յակոբ եւ Վերոնիկա բարեպաշտ ծնողքներու, որոնք օրհնուած էին* 11 *զաւակներով : Վանք եկած էր* 1895 *Հոկտեմբերին, երբ Միաբանութեան ղե – կավարն էր մեծ գիտնական՝ Հ· Արսէն Արք· Այտնեան ու Միաբանութեան օր – գան «Հանդէս Ամսօրեայ»ի շուրջն առած էին Հ· Գրիգորիս Գալէմքեարեան, Հ· Գաբրիէլ Մէնէվիշեան, Հ· Յակոբոս Տաշեան, որոնց յաջորդը եւ արժանաւոր շարունակողը պիտի ըլլար պատանին Գաբրիէլ, որ պիտի կոչուէր Հ· Ներսէս Ակինեան :*

Քահանայ ձեռնադրուած էր 1907 *Մայիս* 20*ին, բայց արդէն* 1903*էն սկսած էր աշխատակցիլ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի, որուն խմբագիրը պիտի ըլլար* 50 *երկար տարիներ՝* 1909 – 1961: *«Հանդէս Ամ – սօրեայն» եղած է իր գլխաւոր աշխա – տանքի ասպարէզը, իսկ գիտական ճիւ – ղը՝ բանասիրութիւնը, որուն մէջէն ըն – տրած էր իբրեւ մասնագիտութիւն —* Հայ Մատենագրութիւնը :

Հայ Մատենագրութեան տիտան *մըն էր Ի· Ներսէս Ակինեան : Չկար ուէ հայ մատենագիր, որքան ալ փոքր ու աննը – շան, որուն մանրամասն ուսումնասիրու – թիւնը ըրած չըլլար : Հայութեան մէջ ոչ ոք կար այս ճիւղին մէջ իրեն հաւասար : Հայ Մատենագրութիւնը չունէր գաղտնիք Հ· Ն· Ակինեանի համար : Արդէն* 1917*ին, երբ ստորագրողս աշակերտ մըն էր՝ Հ· Ն· Ակինեան մեզի կը դա – սախօսէր Հայ Մատենագրութիւնը իր ծագումէն սկսած : Կը տեսնէինք որ ան ուսումնասիրած ու գրի առած էր արդէն Հայ Մատենագրութեան կարեւոր շրջան մը : Կը խնդրէինք իրմէ որ անմիջապէս տպագրութեան տայ այդ իր աշխատանքները, որպէսզի հայ հանրութեան ալ մատչելի ըլլան :*

« Ո՛չ, կը պատասխանէր , տակաւին շատ քննութենէ պիտի անցընեմ , զտեմ ու մաքրեմ , մինչեւ որ տպագրութեան տըր – ուին » : Ու ձիգ տարիներ սահեցան , ան – կէ վերջ : Հ · Ն · Ակինեան չկրցաւ լոյս հանել իր Հայ Մատենագրութեան պատ – մութեան եռահատոր գործէն գոնէ առա – ջին հատորը : Ցաւ եղաւ իրեն համար ալ, բայց շատ ուշ ցաւ մը, որ կարելի չեղաւ հրատարակութեան տալ Մատենագրու – թեան Ա · հատորը : Ատիկա մնացած էր իր վերջին փափաքը :

Ջհանդի՛ստ յաւիտենական · սիրելի՛ Հ · Ներսէս :

Հ · ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

×

Փարիզի Հայութիւնը առիթն ունեցաւ մօտէն ճանչնալու Հայր Ներսէսը, երբ 1952*ի գարնան, մօտ երկու ամիս մնաց մեր մէջ : Տուաւ բազմաթիւ դասախօսու – թիւններ, չահեկան զրոյց մը ունեցաւ ի – րեն հետ Շաւարշ Նարդունի* (6 *յօդուա – ծով հրատարակուած «Յառաջ»ի մէջ) եւ Համազգայինի վարչութիւնն ալ գինեձօն մը տուաւ «Հանդէս Ամսօրեայի» խմբա – գրին ի պատիւ : Այդ օրը յաջորդաբար խօսք առին Հրանտ – Սամուէլ, Մ · Պար – սամեան, Էլէն – Բիւզանդ, Շ Միսաք – եան, Շ · Նարդունի, Վ · Մելիքեան, Ա · Խոնդկարեան, Աշոտ Իսահակեան, Հայկ Զրուանդեան, Ժ · Փալամուտեան եւ վեր – ջապէս՝ Հայր Ներսէս :*

×

Ներհուն բանասէրին գլխաւոր գոր – ծերն են ·—

Տիմոթէոս Կուզ Հայ Մատենագրու – թեան մէջ (1909) :

Զաքարիա Եպս · Գնունեցի եւ իւր տա – ղերը (1910) :

Յովնաթան Նաղաշ Նաղաշ Յովնա – թանեաք եւ իրենց բանաստեղծական եւ նկարչական աշխատութիւնք (1911) :

Կիւրիոն Կաթողիկոս Վրաց (1910) :

Հինգ Պանդուխտ Տաղասացներ (1921) :

Գաւազանագիրք Կաթողիկոսաց Աղթա – մարայ (1920) :

Մատենագրական Հետազօտութիւնք , (հինգ հատոր) :

Թուղթ Մակարա Բ · Հայրապետին Երուսաղէմի (1930) :

Մովսէս Գ · Կաթողիկոս Տաթեւացի (1936) :

Սիմէոն Դպիր Լեհացի (1936) :

Բաղէշի Դպրոցը :

Դասական Հայերէնը եւ Վիէննական Մխիթարեան Դպրոցը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

...ԵԿԻՒՍԻՆ ՋԱՆՔԵՐԸ ԱՊԱՐԴԻՒ՞Ն

—o—

...ԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ՆՈՅՆ ՍԱՍՏԿՈՒԹԵԱՄԲ

—o—

...էն ժամ կը հերքուի նախորդ ժամ – ...լուրը եւ մինչեւ վերջին ժամը ...յանի պիտի չըլլայ թէ Նեկիւսը յա – ...ած է՞ իր առաքելութեան մէջ եւ ...ան Բ ու Պեն Պելլա պիտի տեսնուին ...ոչ : Մինչ առաջին լուր մը կը յայտ – ...ր թէ երկու ղեկավարները պիտի տես – ...վին Երկուշաբթի Լիբիոյ մէջ, երկ – ...րդ լուր մը կուգար հերքելու առաջի – ...: Կը պարզուէր թէ Եգիպտացիներու ...ջէ ի բաց դիրքաւորումը Ալժերիոյ ի ...պատ եւ Հասան Բ·ի վերապահութիւնը ...սութիւններ ստեղծած է : ...Արդարեւ Մարոքի Թագաւորը կը ...յտնէր թէ շատ տրամադիր չէ գլուխ ...ի խօսելու Պեն Պելլայի հետ եւ կը ...փնտրէ նախ Արտաքին նախարարնե – ... հանդիպում մը : ...Գործողութեան ճակատին վրայ կռիւ – ...րը կը սաստկանան, թէեւ յայտնի չէ ...թէ ո՞վ է յաղթողը : Արդարեւ երկու ...կողմերն ալ կը յայտարարեն թէ իրենք

կը յաղթեն : Լրագրողները որոնք կը հետեւին մարոքեան զօրքին շարժումնե – րուն կ՚ըսեն թէ կատաղի կռիւներ տեղի կ՚ունենան եւ իրենց կարծիքով 250 *մեռեալ եւ վիրաւոր կայ երկուստեք : Մա – րոքեան հրամանատարութիւնը կը յայ – տարարէ թէ ալժերական բանակը կը նահանջէ :*

× *Քապիլիոյ շրջանի ըմբոստ պարա – գլուխը՝ Գնդ · Մոհանտ Էլ Հաճ որ դեռ* 15 *օր առաջ կը սպառնար Պեն Պելլայի , հետը ճաշեց առջի օր , մինչ քաղաքական ընդդիմադիրը՝ Այթ Ահմէտ կը յայտնէր թէ պարզ դադար մըն է իրենց միջեւ եւ մեղադրած է Պեն Պելլան որ քիչ մը շատ ազմուկ հանած է այս առժամեայ հա – մաձայնութեան շուրջ : Քապիլ հարցը չէ լուծուած : Այթ Ահմէտ նոյն անդիջող դիրքը բռնած է, թէեւ կը կարծուի թէ իրականին մէջ, Պեն Պելլա կրցած է վի – ժեցնել ապստամբութիւնը :*

× *Թունուզի մէջ ալ մթնոլորտը լար – ուած է : Վայրկեանէ վայրկեան նոր լուրեր կը հասնէինթրիփոլիի հանդիպու – մին մասին : Ալժէէն հասած հեռագիր մը կը յայտնէր թէ հանդիպումը տեղի կ՚ու – նենայ Երկուշաբթի ի ներկայութեան Մարոքի նշանակած բոլոր իրաւարարնե – րուն, յաւելեալ՝ Սեքու Թուրէ :*

Թունուզեան շրջանակները ոչ մէկ մեկ – նութիւն կուտան անցուդարձին մասին : Կը յայտնեն թէ Ալժէ իրենց ոչ մէկ բան ըսած է պաշտօնապէս :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈԺԷ ՏԷՋՈՐՄԻԷՌ, ծանօթ ղեկավա – րը, սրտի տագնապի մը զոհ գնաց առջի օր 65 *տարեկանին : Առաջին տագնապը ունեցած էր ասկէ* 11 *տարի առաջ եւ ան – կէ ի վեր քաշուած էր երաժշտական կեանքէն : Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին կողմէ Ժաք Տիւքլօ անմիջապէս գացած է խոնարհե – լու համար տաղանդաւոր երաժիշտին աճիւնին առջեւ :*

ԱՆԳԼԻՈՅ նոր վարչապետը դիր մը ղրկեց Խրուշչեւի չեշտելով թէ Մոս – կուայի դաշինքը առաջին քայլ մըն է խաղաղութեան ճամբուն վրայ :

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ եւ Միխայէլ Սուսլով ծանր հիւանդ են ըստ Մոսկուա – յի լաւատեղեակ շրջանակներուն : Կարգ մը ուրիշ աղբիւրներու համաձայն Ա – նաստաս Միկոյեան վիրաբուժական նոր գործողութեան մը ենթարկուած է :

ԹԻԹՕ Եւրոպա վերադարձաւ Ռոթըր – տամ նաւով : Վերջին պահուն լուր մը շրջան ըրած էր ըստ որուն ռումբ մը կայ նաւուն մէջ ինչ որ պատճառ դարձած էր որոշ յապաղումի մը, մեկնումի պա – հուն : Նախագահ Քենըտի հեռաձայնով բարի ճամբորդութիւն մաղթած է Եու – կոսլաւիոյ ղեկավարին :

ԽՈՐՀ · ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հաստատեց թէ միշտ զօրավիգ կը մնայ Քասթրոյի վար – չակարգին : Հաւանայի կառավարութեան յանձնեց այն 1500 թոն սուրճը զոր գնած էր Պրազիլէն, ինչ որ թոյլ տուաւ նոր բաշխում մը ժողովուրդին :

ՖԼՈՐԻՏԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ սպի – տակամորթ մը սպաննուած է սեւ թա – ղամասի մը մէջ :

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցու – թիւնը դէմ է վերին ժողովի մը այն կու – սակցութիւններուն որոնք դէմ են Փեքի – նի ուղղութեան, բայց կը շարունակէ Մոսկուայի տեսակէտը պաշտպանել :

50 *ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐ բանտարկուած են Ցած – Սաքսի հանքի մը մէջ : Ասոնցմէ* 7*ը կարելի եղած է ազատել : Մնացեալին համար ժամէ ժամ յոյսերը կը նուազին :*

ԱՍԿՂԵՊԻՈՍԻ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Գ.

Ձեռնէ՛ք տրտնջաք ․

— Աստուածաշնորհ բժիշկին պարտէզը մտանք, ու դեռ շնորհքով պտուղ մը չկերանք :

Ահա ձեզի կեռաս : Ով որ գիտէ բերնին համը, թող հրամմէ՝ բալն ալ հոտքը կամ առաջ :

Մե՛ղք, Մատթէոսեան չի գիտեր զանազանել բալն ու կեռասը : Իր Բուսաբանական Բառարանին մէջ կը շփոթէ մէկը միւսին հետ, ինչպէս ․․․ Ռուսերը : Արդարեւ բազմաթիւ ռուսերէն բառարաններ կեռասը կը կոչեն վիշնիա, որ փէշնէն է : Ա՛հ, եթէ տեսած ու կերած ըլլային Արմաշի կեռասը կամ Քէօթահիոյ բալը, մէկ ծամելով կլլել ետք թնպուռը՝ կուտն ալ միասին, պիտի ըսէին .— Մէկը դրախտին բանալին է, միւսը՝ եդեմներու աշխարհին : Միայն դրա՞խտ, միայն երա՞զ,— գարուն, գարո՛ւն կը բերեն այս ծառերը, հարսանեկան քօղն իրենց գլխուն, ներշնչելով բանաստեղծները, ինչպէս ռուս քերթողը, Նեկրասով ․

Անես ճերմակ կաթով ցօղուած՝
Կանգնել են, մեղմ շշնջում
Այգիները բալենու ․․․

Կամ՝ ինչպէս պարսիկ բանաստեղծը ․
Զիւնան էսթ ապտար ու թազէ ու թէր,
Կլու պալու հէմչուն լալէ տիլպէր :

Յիրաւի, դեռ նոր քաղուած ու թաց, լիշերուան ցօղը վրան, բալը (պալու) ի՛նչպէս չնմանցնել դեղուհիի մը շրթներուն, — օ՛ լալի լեպ, օ՛ կափկափ ․․ :

Հեռաւոր Հնդկաստանի մէջ, ուր անծանօթ են կեռասն ու բալը՝ ինչպէս պիտի հաստատենք քիչ ետքը, Մ․ Թաղիադեանց այսպէս կը նկարագրէ բալը իր աշակերտներուն(*.

— Զի՞նչ է բալ :

= Պտուղ բոլորշի սալորանման, երբ հասուն՝ թթուաշ եւ լերդագոյն, երբ չորանայ՝ լինի թթու գիւլինար :

— Զի՞նչ է կեռաս կամ գիլաս :

= Պտուղ դեղին ու կարմիր, նման բալի, բայց առաւել պարարտ, քաղցր եւ հիւթալից :

Բայց կեռասենին ծանօթ է պատմութեան մէջ աւանդութեամբ մը, որ կը հետաքրքրէ մեզ յատկապէս : Լուկուլլոս, պարտութեան մատնելէ ետք Պոնտոսի հանճարեղ թագաւորն (Միհրդատ) ու Հայոց արքայից արքան (Տիգրան), երբ վերադարձաւ Հռոմ, Յաւիտենական Քաղաքին ընծայ տարաւ ․․․ կեռասենի մը (Ն․ Ք․ 64 թուականին) :

(*) Գիրքին խորագիրն է Մեսրոպեան Առաջնորդ Մանկանց, տպուած Կալկաթա, 1847ին :

Այսպէս կ՚աւանդեն դպրոցական դասագիրքերը :

Այս աւանդութիւնը մեզի կը հասցուի արդեօք վկայութի՞ւն մը տալու համար պորտօրէնութեան (կասթրոնոմի) իշխանին սովորութեանց մասին, այն ապացոյցով թէ Լուկուլլոս պատերազմին յոգնութեանց եւ մտահոգութեանց մէջ անգամ չէր մոռցած ․․․ բերնին համը : Իրողութիւն է, որ կեռասենին բուսաբանութեան գիրքերու մէջ ծանօթ է Կիրասոն քաղաքին հետ կապով մը՝ ըստ ստուգաբանական աժան փորձերու, — պտղանունը փոխ առնուած է, կ՚ըսեն, պոնտական քաղաքէն, զոր ոմանք կը համարին կեռասենիին հայրենիքը : Բայց Թաղիադեանց կը գրէ թէ Լուկուլլոսի տարածը կեռասենի չէր, այլ ծորենի, որու համանիշներն ալ կուտայ ․

— Զի՞նչ է ծոր, կծոխուր, կամ զիբիշկ :

= Պտուղ վայրի փշուտ թփոյ՝ որպէս հատ մանր խաղողոյ, գունով բաց կանաչ եւ կարմիր, իսկ համով թթուաշ :

Ուրիշ էջի մը վրայ, դարձեալ ․

— Զի՞նչ է ծորն :

= Պտուղ վայրի փշուտ ծառոյ, իբրեւ զհատ խաղողոյ՝ կարմիր, համով՝ թթու, զոր կծոխուր կոչեմք :

— Ուր բուսանի թուփ սորա :

= Ի Հայաստան :

— Ո՞վ նախ տարաւ ի Հռովմ :

= Ղուկուղոս հազարապետ Հռովմայեցի, յորժամ մարտնչէր ընդ Մեծին Միհրդատայ ի Պոնտոս (առաջին ի լեզուագէտս, զի 24 լեզուս խօսէր) :

Կիրասոն քաղաքին անուան հետ կապը մէկ կողմ, ստուգաբանական ուրիշ շատ փորձեր կատարուած են, բոլորն ալ անյաջող,— զանց կ՚առնեմ (գրած եմ Հայ-Բոյժի մէջ) : Ստոյգ է, սակայն, ինչպէս մատենագրաններու հաւատարիմ բարեկամներ եւս կը հաստատեն, թէ կեռասենին կ՚աճէր Արեւմուտքի մէջ ․․․ Լուկուլլոսէն շատ առաջ, (Ն․ Ք․ 400 թըւականին՝ կեռասենի կը մշակէին Հելլէնները) :

Սանսկրիտ լեզուն բառ չունի(**), կը նշանակէ թէ կեռասենին անծանօթ էր Իրանի բարձրաւանդակէն անդին : Ապացոյց չէ այս պարագան : Ամէն գարնան, մութ դարերէ ի վեր, կեռասենին կը փաթթուէր իր ճերմակ քօղին մէջ և նոր հարսի պէս կը պարէր Հայաստանէն մինչեւ Գաղղիա, բայց այսօր հին գաղղիական ոչ իսկ մէկ բառ կը մնայ, որ անուանուած ըլլայ կեռասենիին՝ Վերկինգետորիքսի օրերուն :

(**) Ա․ Փիքթէ հակառակ վկայութիւն կուտայ՝ հիմնուելով կարգ մը մատենագիրներու վրայ,— արդարեւ, Հուքըրի Սթոք կը գրէ թէ Հիմալայայի շրջանը 7400 ոտք բարձրութեան վրայ տեսած է կեռասենիներ, թէ հիլմէն լեռնցիները փատամ կը կոչեն կեռասը : Նո՞ւչ :

Ի՛նչ խօսք որ հայերէն ալ չէ կեռաս բառը, ոչ ալ բալ բառը :

Ապահովաբար Անատոլեան հին բարբառէ մը մնացորդ՝ այս կեռաս բառը իւրացուցած են Յոյները (քերասիոն), Պարսիկները (գիլաս), յետոյ ամբողջ արեւմուտքը՝ միշտ ձայնափոխութիւն կատարելով : —

Աւելի մութ ծագում մը ունի միւսը, զոր մենք կը կոչենք բալ, Ֆրանսացիները՝ կոխոթ (կը ծագի էկռ = թթու բառէն), Թուրքերը՝ փիշնէ (աւելի ճիշդ՝ վիշնէ, զոր Ռուսերն ալ կը գործածեն, աւելի շատ կեռաս քան բալ նշանակութեամբ, փոխ առնելով Կովկասէն) :

Երկու աղբիւր ցոյց կը տրուի վիշնէ բառին ծագման մասին.— Պարսկերէն, արմատական իմաստով՝ կարմիր, եւ հին գերմաներէն, թթուաշ կեռաս, — կինեը բառը, կ՚ըսեն, կը ծագի գերմաներէնէ, բայց Ֆրանսական բարբառագիտութիւնը կը մերժէ : Բառը գոյութիւն ունի նաեւ պելասգեան բարբառին մէջ ,— Յոյները պահպանած են զայն իբրեւ Անատոլեան բարբառային մնացորդ ու տուած Ալպանացիներուն :

Եթէ Լուկուլլոսի վերագրուած աւանդութիւնը բան մը կ՚արժէ, ապահովաբար այս բալենին է որ Արեւմուտք գաղթած է պոնտական աշխարհէն, յաղթական զօրապետին հետ :

Հայերէն բառը, բալ, փոխ առնուած է պարսկերէնէ, — պալու բառն է :

Կոյլաւ (գերմաներէնէ հայերէն բառաբան) բալին համանիշ կուտայ նորդ բառը, Մուշի շրջանը շատ ծանօթ : Յաջորդով, այլ պտուղի մը մասին խօսելու ժամանակ, պիտի ըսեմ թէ ո՛րքան ճիշդ է :

Ունինք նաեւ հալէք բառը՝ կեռաս նըշանակութեամբ : Մատթէոսեան, հետեւողութեամբ Ալիշանի, զայն անուն կուտայ սվերտխային,— ըստ Երից վարդապետաց՝ կեռաս, ըստ Քաջունիի՝ պիկառօ կեռաս (Ֆրանսերէն), ըստ այլոց՝ հոն (գըզըլճըք) կամ սին (իւվէզ) :

Ֆրանսական բարբառով՝ հրէական կեռաս կոչուածը կեռաս չէ, հոն պտուղն է, որու մասին յաջորդով :

Ֆրանսական բարբառը հարուստ բառամթերք մը ունի՝ կեռասի անուն : Կուտամ քանի մը նմոյշ, (աւելին կը գտնէք Ժօժէն Ռոլանի Ժող․ Ֆլորային մէջ, հաղուագիւտ գործ, տասը հատոր, որու բառ գրկած է նաեւ Ալիշան) .—

Կեմտու կը կոչուի կարքոնեան կեռասը, կռպէ՝ Մոնմորանսիի կեռասը, մոմէ կեռաս՝ այն որ դեղին է եւ մշկահոտ, էգ կեռաս՝ այն որ խիստ թթու է, (օ՛ Եւա), վերջապէս մրոհզ՝ այն որ լեղի է (ամէնօրոհզ բառերուն ձուլուած ձեւը) : Կեռասին կուտը, ինչպէս շատ այլ պտուղներու կուտը, (օրինակ զղեարին կուտը), կը կոչուի քար կամ ոսկոր : Միջուկը՝ փլոճ :

Կեռասենին կուտայ նաեւ խէժ մը, զոր Ֆրանսացիք կ՚անուանեն ճպուռի մեղր, կամ կկու թռչունին ծիրտը, հացը կամ շղունքը : Կ՚անուանեն նաեւ ․․․ սրբուհի Կատարինէ, չեմ գիտեր ինչո՛ւ :

Այս խէժին մասին կը գրէ Մ․ Թաղիադեանց .—

— Զէ՞ խէժ սորա սննդարար :

— Այո՛, քանզի գրէ Հազէլկուիստ թէ յաւուրս պաշարման քաղաքին առաւել քան զհարիւր ոգիք կենդանի մնացին զամիսս երկու, առանց հացի, միայն ի բերանս արկանելով զփոքրիկ հատս խժոյ այսորիկ, եւ հալուցանելով :

Երբ կնոջ մը համար ըսեն թէ որդնոտ կեռաս կերեր է, «յղի է» կը նշանակէ :

Գերմանական մատենագրութիւնը եւս հարուստ է աւանդութիւններով՝ կեռասենիին վերաբերեալ : Լիթուանացիները կը հաւատան թէ Քիրնիս դեւը կը պաշտպանէ կեռասենին, որու մէջ կ՚ապրի, այդ պատճառով աղեւտրեր կը համարին կեռասենին : Սլաւները, վստահ ըլլալու համար թէ ճճի ունի՞ն թէ չունին իրենց աղիքներուն մէջ, կը հաւաքեն կեռասենիի 81 կեղեւ ու կը նետեն ջուրին մէջ, — եթէ կեղեւները սուզին՝ կը նշանակէ թէ ճճի ունին, եթէ ծփան՝ ճճի չունին, (կեռասենիին կեղեւը բնակարան է դեւերուն, զորս «սպիտակ ոգի» կ՚անուանեն, ճիշդ ինչպէս աղիքը բնակարանն է ճճիներուն, որոնք մարմնաւորուած դեւեր են) : Ալպանացիները Դեկտեմբեր 23 – 24ին գիշերը, յատկապէս կեռասենիի ճիւղ կ՚այրեն եւ մոխիրը կը թափեն այգիներու մէջ,— կ՚ըսեն թէ կ՚արգասաւորէ հողը, որովհետեւ կ՚այրին դեւերը, որոնք արգելք կը հանդիսանան բուսականութեան աճումին : Մայիս մէկի գիշերը սիրահարներուն համար սովորութիւն է կեռասենիի ճիւղ մը կախել իրենց սիրած աղջկան դրնէն, ո՛վ գիտէ, այն յոյսով թէ աղջիկը, ծաղկած կեռասենիի մը նման, ճերմակ քօղ կը դնէ գլխուն ու կը պսակուի :

Եւ հիմա հէքեաթ մը.—

Քոյր եւ եղբայր էին Սրբուհին Մարգարիտա եւ սուրբն Հոնորատոս : Անոնք կ՚ապրէին Միջերկրականի եզերքը, երկու կղզիներու վրայ՝ իրարմէ բաժնըւած, — ճիշդ այսօրուան Քան քաղաքին դիմաց : Մարգարիտա կը վարէր կուսանոց մը, Հոնորատոս՝ մենաստան մը : Կիներուն արգիլուած էր այցելել այրերուն մենաստանը : Եւ Մարգարիտա չ՚ա կը կարօտնար իր եղբայրը : Նամակ կը գրէր, կը թախանձէր, կը պաղատէր, կ՚աղաչէր, այցելութեան եկուր, կ՚ըսէր, քանի որ ինք չէր կրնար երթալ : Հոնորատոս կը պատասխանէր .— Կուգամ երբ կը ծաղկին կեռասենիները : Զոր մարդ, չոր սիրտ, քոյրը տեսնելու կ՚երթար տարին մէկ անգամ, կեռասենիներուն ծաղկած առաջին օրը : Գոհ չէր Մարգարիտա, աւելի յաճախ կ՚ուզէր տեսնել եղբայրը : Հոնորատոս կը պատասխանէր թէ այցելութիւնը կը խանգարէ իր հոգենուիրման

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ — ՇԵՓՈՐ —

Ֆրանսերէն վերտառութիւնները թարգմանեց բարձրաձայն եւ Աւետիս հասկցաւ ամէն ինչ : Այո՛, այո՛, վերջաւորութիւնը եւ ձկնորսներուն տեսարանը լաւ էր :

Այս եղաւ երկու նշանածներուն վերջին տեսակցութիւնը :

Ե.

Ահա թէ ինչու :

Սինէմայէն ճիշդ երեք օր վերջ, այսինքն երկուշաբթի, Աւետիս լուացք ըրաւ : Թեւերը սօթտած աշխատեցաւ ուրիշ զինուորներու հետ : Յետոյ աշխատեցաւ ուրիշ զինուորներու հետ : Յետոյ ճերմակեղէնները տարին փռել Կօռէլին մէջ երկար չուաններու վրայ որոնք կըքեցան : Զօրանոցին ետեւ կ՚երկարէր այն մեծ ու լքուած թրքական գերեզմանոցը զոր կը կոչենք Կօռել : Ճերմակեղէնները օգտուեցան արեւէն քանի որ արեւ կար : Յետոյ Աւետիս գլուխը խօթեց հակայ կաթսաներու մէջ, անոնց մաքրութեան համար ալ աշխատեցաւ եւ ըրաւ ուրիշ բաներ՝ յիշատակութեան անարժան : Եւ ահա փլած պատէն տեսնուեցաւ Տիկին Արմենուհին որ ապահովաբար դեղարան կ՚երթար :

Աւետիս զայն կանչեց եւ պատին երկու կողմերը կեցած խօսեցան : Նախ զինուորը իր ուրախութիւնը յայտնեց Զաւէնէն լաւ լուրեր եկած ըլլալուն համար : Բարի լուրը ամէնուն բերանն էր եւ լսած էր նաեւ Աւետիս : Զափազանց երջանիկ է Տիկին Արմենուհի եւ չգիտէր թէ ինչպէս պիտի կարենայ համբերել ինը օր՝ տեսնելու համար իր մանչը որ երկու ամսուան օդափոխութիւն ստացած է : Արդեօք ի՞նչ վիճակի մէջ պիտի տեսնանք : Տասնըչորս օր հիւանդ պառկած է եղեր : Աւետիս նիւթը փոխելով ըսաւ որ մեծ խնդրանք մը ունի ընելիք : Ծառայութիւն մը պիտի խնդրէ Տիկին Արմենուհիէն եւ կանխաւ կ՚աղաչէ որ պատասխանէ մերժողական չըլլայ : Շատ կ՚աղաչէ :

Ըրաւ իր խնդրանքը :

Տիկին Արմենուհի նախ չափազանց զարմացաւ յետոյ բացագանչեց ու թեւերը վեր առաւ, եւ վերջապէս ուզեց մեկնել՝ կրկնելով թէ ինք այդ տեսակ բաներու չուզեր խառնուիլ : Ոչ, ոչ, ինք յանձն չէր առներ :

Թէեւ ցած, բայց ինքնավստահ ձայնով մը շարունակեց խօսիլ Աւետիս : Այդ խօսելակերպը, որուն ապահովաբար չէր սպասեր կինը, պատճառ եղաւ որ չկարենայ անմիջապէս մեկնիլ Տիկին Արմենուհի :

Զինուորը ցոյց տուաւ քիչ մը հեռուն կախուած ճերմակեղէնները որոնք ճըշմարիտ պատնէշ մը կը կազմէին եւ գիրենք կը ծածկէին զօրանոցէն : Ոչ ոք կրնար տեսնել երկու Հայերը : Տիկինը պատէն անցաւ ու խոհարարին հետ գնաց նստիլ գերեզմանաքարի մը վրայ որ տաք էր :

— Եթէ դուն չընես ո՞վ պիտի ընէ, ըսաւ զինուորը : Էլպիս հանըմին չեմ կրնար խօսիլ : Կատարեալ անմիտ մըն է : Բարի կին, լաւ կին, բայց ինչուս պէտք ․․․ վերնատունը մարդ չկայ : Կը մնայ Արթաքի էֆէնտին : Այո, բայց ան ալ չըլլար : Երէկ գնաց իրեն բայց ճամբուեցաւ որովհետեւ եղբայրդ ալ քեզի պէս կ՚ըսէ որ չուզեր այս տեսակ գործերու խառնուիլ : Զայն չէր մեղադրեր Աւետիս : Գիտէր թէ Արթաքի էֆէնտին զինքը բնաւ չի ճանչնար : Այսինքն ճըշմարիտ Աւետիսը չի ճանչնար եւ իր այդ վարմունքը արդարանալի է : Ուրեմն Աւետիս իր վերջին յոյսը դրած է քու վըրադ որ եղբօրդ նման խելքը – գլուխը անձ մը ըլլալէ զատ, չունիս նաեւ կանխակալ կարծիքներ :

Ոչինչ պատասխանեց Տիկին Արմենուհի : Զինուորը իր տաբատի գրպանէն հանեց ծխատուփը որուն վրայ Այա Սոֆիայի պատկերը կար եւ գլանիկ մը պլորեց : Գոհ էր անոր լռութենէն որ եթէ հաստատական պատասխան իսկ չէ իր խնդրանքին, կը նշանակէ թէ Աւետիսը մարդու տեղ կը դնէ՝ իր խօսքերուն ականջ տալով :

— Ատ ըսածդ խօ՞սք է, ըսաւ Տիկինը քիչ մը ամչնալով, որովհետեւ իսկապէս շատ մարդու տեղ դրած չէր զայն այս հանդիպումէն առաջ : Ինչո՞ւ քեզ մարդու տեղ պիտի չդնեմ : Բայց լաւ կ՚ըլլայ որ քիչ մը աւելի մտածես եւ յետոյ միայն այդ տեսակ որոշում մը տաս : Միթէ մոռնար որ երիտասարդ աղջիկ է, դեռ շատ կը փոխուի ․․․

Բարձր եւ խիտ նոճիներուն մէջ արեւը կ՚իյնար երկար լուսեղէն սիւներով, միշտ նոյն սրանկիւնով : Նոճիները կազմած էին մայր եկեղեցի մը եւ երկինքը պատուհաններ նուիրած էր այդ մայր եկեղեցիին : Թռչուն մը կար վարը, ուրիշ մը վերը, եւ երբեմն անոնք լոյսը կը կտրէին կ՚անցնէին առանց պատարագին թելը կորսնցնելու : Թանձր չուքերու մէջ մարմար փաթթոց մը կը փրփրէր :

Զինուորը երերցուց իր գլուխը ժխտականօրէն, որովհետեւ ըստ իրեն այդ տեսակ աղջիկ մը չէր կրնար փոխուիլ : Եթէ տարիքը առնէ, եթէ ամուսնանայ, եթէ նոյնիսկ զաւակներ ունենայ, պիտի մնայ նոյն Աղաւնին :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(12 Շար․)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՃԻՈՒԶԵՓՓԷ ՎԵՐՏԻ

(Ծննդեան 150ամեակին առթիւ)

Աշխարհի մէջ չկայ օփերայի թատրոն մը, ուր ներկայացուած չըլլան Վերտիի գործերը եւ անոնք գտած չըլլան լայն ժողովրդականութիւն: Օփերայի երաժըշտութեան սիրողները միշտ ալ հրապուրուած են իտալացի երաժիշտին գործերով, որոնցմէ շատեր օժտուած են խտացեալ ժողովրդական երաժշտութեան տարրերով: Իսկ երգահանին գործերէն շատեր, ինչպէս «Ռիկոլեթթօ», «Լա Թրավիաթա», «Իլ Թրովաթորէ» եւ «Այիտա» մաս կը կազմեն այն գործերուն, որոնք մինչեւ այսօր կ'արձանագրեն ներկայացումներու ամենամեծ թիւը, աշխարհի օփերաներու խաղացանկերուն վրայ:

Ճիուզեփփէ Վերտի ծնած է 1813 Հոկտեմբեր 13ին, հիւսիսային Իտալիոյ Բուսսեթօ քաղաքին մօտ գիւղի աղքատ ընտանիքի մը մէջ եւ այս պատճառով իր ուսումը կը ստանայ պատահական ձեւով: Մէկ խօսքով ան եղաւ հանճարեղ ինքնուս մը:

Երգեհոն նուագող մը՝ Փրովիզի իր առաջին ուսուցիչը եղաւ: Երբ Վերտի ներկայացաւ Միլանոյի երաժշտանոցը, մուտքի քննութեան համար, ուսուցչական կազմը մերժեց ընդունիլ զայն, իրաւունք մը, որ կը մնայ այդ կազմին անջնջելի ամօթը: Մերժումին հետեւանքով, Վերտի անհատական դասերով իր ուսումը կը շարունակէ «Սքալա» թատրոնին ղեկավար Վ. Լաւինիայի քով: Երգահանին երաժշտական երկարամեայ ասպարէզին առաջին մեծ յաջողութիւնը եղաւ անոր «Օպերթօ» օփերային ներկայացումը, Սքալայի մէջ (1839): Բայց այս յաջողութեան ընկերացաւ անձնական դառն վիշտ մը: Այդ օրէն քիչ ետք, մահը խլեց իր կինն ու երկու երախաները: Միայն ստեղծագործ աշխատանքը փրկեց զինքը հոգեկան դառնագէտ օրերուն:

Կարճ ժամանակի մը մէջ կ'աւարտէ «Նաբուգոդոնոսոր» օփերան (1842), որու նիւթին առանցքն է Իտալիոյ պայքարող ժողովուրդին յեղափոխական խանդը: Այս գործին առաջին ներկայացումը հեղինակին համար եղաւ կատարեալ յաղթանակ մը: Այդ ժամանակաշրջանին, Վերտիի կատարած հոյակապ աշխատանքը կը տեսնենք անոր երաժշտական հրաշալի գործունէութեան մէջ, երբ ան կուտայ նոր գործեր, ինչպէս «Լոմպարտացիները» (1843), «Էրնանի» (Վենետիկ, 1844), «Երկու Փոսքարիները» (Հռոմ, 1844), «Ժան տ'Արք» (Միլանօ, 1845), «Ալզիրա» (Նափոլի, 1845), «Աթթիլա» (Վենետիկ, 1846), «Մաքպէթ» (Ֆիրէնցէ, 1847), «Աւազակները» (Լոնտոն, 1847), «Ծովահէնը», «Լենիանոյի պատերազմը» (Հռոմ, 1849), «Լուիզա Միլլեր» (Նափոլի, 1849) եւ «Սթիֆելլիօ» (Թրիէսթէ, 1850):

Աւելի ետք, Վերտիի այսպէս կոչուած միջակ գործունէութեան շրջանին, տասը տարիէն պակաս ժամանակաշրջանի մը մէջ ան կուտայ վեց օփերաներ՝ «Ռիկոլեթթօ» (Վենետիկ, 1851), «Իլ Թրովաթորէ» (Հռոմ, 1853), «Լա Թրավիաթա» (Վենետիկ, 1853), «Սիկիլեան երեկոյք» (Փարիզ, 1855), «Սիմոն Պոքքանեկրա» (Վենետիկ, 1857), եւ «Դիմակահանդէս մը» (Հռոմ, 1859), որոնք երգահանին համբաւը կը տանին Եւրոպայի բոլոր երկիրները: Այս օփերաներուն մէջ, հեղինակը իր ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնէ հոգեբանական բնոյթ ունեցող նիւթերու վրայ, շեշտը դնելով մարդկային զգացումներուն եւ անձերու երաժշտական ճշմարիտ բնութագրումին վրայ:

Իր ստեղծագործութեան ողբերգական բովանդակութեան յօրինումին մէջ տիրապետող դեր տալով ձայն տարրին, ժամանակի ընթացքին Վերտի կը յաջողի ստեղծել օփերայի նոր ոճ մը, ուր երաժշտական զարգացումը համաքայլ կ'ընթանայ բեմական գործողութեան եւ անձերու հոգեվիճակին հետ: Կեանքին վերջին տարիներուն, Վերտի կը յօրինէ իր ամէնէն կուռ օփերաները՝ «Ճակատագրի ուժը» (Փեթերպուրկ, 1862), «Տոն Քարլոս» (Փարիզ, 1867), «Այտա» (Գահիրէ, 1871), «Օթելլօ» (Միլանօ, 1877) եւ «Ֆալսթաֆ» (1893):

Օփերաներէ զատ, Վերտիի գործերուն մաս կը կազմեն լարային քառեակ մը, ձայնական – համանուագներ եւ իր շատ ծանօթ Ռեքուիէմը («Հոգոցերգ», Միլանօ, 1873), զոր շարադրած է ի յիշատակ մեծ բանաստեղծ Մանծոնիի:

Ճիուզեփփէ Վերտի Իտալիոյ երեսփոխանական ժողովին անդամ ընտրուեցաւ 1861ին եւ Թագաւորին անուանումով՝ ծերակուտական 1874ին: Փարիզի գեղարուեստից կաճառին թղթակից անդամ 1859ին, իսկ օտար անդամ՝ երգահան Մէյերպերի յաջորդեց 1864ին:

Մեռաւ 1901 Յունուար 27ին, Միլանոյի մէջ:

Վերակազմելով ԺԹ. դարու իտալական դասական օփերան, Վերտիի ստեղծագործութիւնը կը ներկայանայ խորապէս մարդկային արուեստի պերճախօս օրինակ մը:

Ն. Մ.

պահերը, — ամէն մէկ ժամս Աստուծոյ նուիրած եմ, կ'ըսէր: Այն ատեն Մարգրիտա դիմեց Աստուծոյ եւ խնդրեց իր բարձր միջամտութիւնը: Զմրան օր մըն էր, — հրա՛շք, ծաղկեցա՛ւ կեռասենին: Եւ այնուհետեւ ծաղկեցաւ ամէն ամառ — գլուխ, որպէսզի Հոնորատոսի չոր դըլուխը հասկնայ թէ Աստուած անգամ համաձայն է որ եղբայրը տեսութեան երթայ իր խանդակաթ քրոջ՝ գէթ ամիսը մէկ անգամ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

R. T. F.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆ - ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌ

ԴԻՏԵՑԷ՛Ք

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27էՆ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2

ԿԻՐԱԿԻ.— Ժամը 10՝ Բողոքական ներկայութիւն, ժամը 10·30՝ Կաթողիկէ յայտագիր, պատարագ, ժամը 12՝ Շարժանկար, 12·30՝ Տիսքորամա, 13·30՝ Պաստառէն անդին, 14՝ Ի. Դարու Մարդը, 14·40՝ Թելէ – Կիրակի, մարզական եւ վառիէքէ, 17·20՝ Շարժանկար Լը Քոնյէօր, 18·10՝ «Հանրային թիւ 1 բարեկամը» (շարժանկար), 19·10՝ Թատերական նորութիւններ, 19·25՝ «Դրախտի անկիւն մը» (թերթօն), 20·20՝ Կիրակի – մարզական, 20·45՝ Շարժանկար «Ամառուան Լոյս», 22·15՝ Աշնան փոքր երաժշտութիւն:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.— Ժամը 20·30՝ Անուշ Ֆրանսա, ժամը 22՝ Ապրելու արուեստը:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 19·20՝ Ի. Դարու Մարդը, 20·30՝ «Հարիւր տարի սէր», տեսարաններ ծանօթ թատերգութիւններէ, 22՝ Երաժշտութիւն ձեզի համար, ռուս դաշնակահար՝ Եակով Զաք:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 19·20՝ Ի. Դարու Մարդը, 20·30՝ «Փիտ Օ'Կ'էթուալ», 21·30՝ Ընթերցումներ ձեզի համար:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.— Ժամը 16·30էն 18·15՝ յայտագիր փոքրերու համար, 19·20՝ Ի. Դարու Մարդը, 20·30՝ «Թարթիւֆը» (Ֆիլմ, Մոլիէռի հանրածանօթ գործը), 22·20՝ Երաժշտութիւն Պէթհովէնի 9րդ Համանուագը, երգչախումբով:

ՈՒՐԲԱԹ.— Ժամը 16·55՝ Շարժանըկար «Լրտես Գերմանիոյ համար», 20·30՝ «Հինգ սիւնակ առաջինին վրայ»:

ՇԱԲԱԹ.— Ժամը 16·30՝ Առանց անցաղրի ճամբորդութիւն «Եուկոսլաւիա», 16·50՝ Նափոլէոն, ֆիլմ, 20·30՝ «Ցանուն Օրէնքի», թերթօն, 21՝ «Քամեռան ժամանակը կը հետազօտէ», Շառլ Ա. Անգլիոյ թագաւորին մահուան դատավարութիւնը:

Ձայնասփիւռը փորձի շրջան մը կը բոլորէ իր նոր կազմակերպութեամբ եւ երեք կայաններով, կը յանձնարարենք գլխաւորաբար նախկին Ֆրանս 4ը, ներկայիս էՌ Թէ էՖ (իօթ փիտէլիթէ) որ ընտիր երաժշտական յայտագիր մը կը ներկայացնէ միշտ:

Պատկերասփիւռի վերոյիշեալ յայտագիրը կրնայ վերջին պահուն փոփոխութիւններ կրել:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Շ. ՇԱՀՆՈՒՐԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅ

Հոկտեմբեր 12ին գրական երեկոյ մը տեղի ունեցած է Երեւանի մէջ Շահան Շահնուրի ծննդեան 60ամեակին առթիւ: Բացումը կատարած է Ստ. Կուրտիկեան, գրագէտին կեանքն ու գործը ներկայացուցած է Ստ. Ալաջաջեան: Խօսք առած է նաեւ Վ. Նորենց:

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Երեւանի պետական համալսարանի գործերով զբաղող կուսակցական կազմակերպութեան նիստին դիտել տրուած է, թէ անբաւարար է արժէքաւոր նոր գիրքերու տպագրութիւնը: Բազմաթիւ գիրքերու եւ գիտական հաւաքածոներու հրատարակութիւնը կը ձգձգուի ամիսներով, նոյնիսկ տարիներով:

Անուշադրութեան մատնուած է կարգ մը ճիւղերու մասնագէտներու պատրաստութիւնը:

ՆԵՐԳԱՂԹ

«Սով. Հայաստանի» Հոկտեմբեր 12ի թիւին մէջ «Նոր հայրենադարձութեան մէկ տարին» խորագրով գրութիւն մը զետեղած է ներգաղթի պատասխանատուներէն՝ Հ. Խաչատրեան:

«1962 Հոկտեմբեր 12ին, կը գրէ ի մէջ այլոց յօդուածագիրը, Պաթում – Երեւան շոգեկառքը Կիպրոսական բերաւ 336 Կիպրոսահայեր: Սկիզբ առաւ նոր հայրենադարձութիւնը: Եւ ահա տարի մըն է, որ կարաւան – կարաւանի ետեւէն մայր Հայաստանի գիրկը կը վերադառնան անոր պանդուխտ զաւակները: Մէկ տարուան մէջ Կիպրոսէն, Իրանէն եւ այլ երկիրներէ Հայաստան վերադարձած են 2·433 Հայեր»:

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Լեհ ծանօթ դաշնակահար Փատերեւսկի առիթով մը կ'ըսէ իր մէկ բարեկամին.

– –Տասնըհինգ տարիներու պէտք ունեցայ՝ վերջապէս համոզուելու համար, թէ մէկ կրամ իսկ երաժշտական տաղանդ չունիմ:

— Եւ ի՞նչ ըրիք, երբ հասաք այս եզրակացութեան.

— Չկրցայ բան մը ընել, քանի որ այն ատեն շատ ծանօթ դաշնակահար եղած էի արդէն, կը պատասխանէ Փատերեւսկի:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Ժ.

Եւ առանց ուրիշ խօսք ըսելու, առանց ժպիտ ընելու երիտասարդին թոթուած բառերը, Մարկրիթ իր սենեակը դարձաւ եւ ուժով մը գոցեց դուռը, ուրկէ անմիջապէս Նանին ներս մտաւ:

— Կը լսե՞ս, ըսաւ Մարկրիթ, այս տղամարդին ըսէ միշտ որ հոս չեմ կամ թէ չեմ ուզեր ընդունիլ զինքը: Ալ զզուեցայ շարունակ տեսնելով մարդեր, որոնք կուգան ու միեւնոյն բանը կը խնդրեն ինծմէ, որոնք կը վճարեն եւ կը կարծեն թէ առնելիք տալիք չմնար: Եթէ մեր ամօթալի արհեստին սկսողները անոր ինչ ըլլալը գիտնային, նախամեծար կը սեպէին սպասուհի ըլլալ: Բայց ոչ, միջազգեստներ, կառքեր, ադամանդներ ունենալու սնամտութիւնը կը հրապուրէ մեզ: Բոլոր ըսուածներուն կը հաւատանք, վաճառքի պտտնիկութիւնն ալ իր հաւատքը ունի, եւ քիչ քիչ կը մաշեցնենք մեր սիրտը, մեր մարմինը, մեր գեղեցկութիւնը: Վայրի կենդանիի մը պէս կը սարսափին մեզմէ ու բարիայի մը պէս կ'արհամարհեն մեզ: Մեզ շրջապատողները այնպիսի մարդեր են, որ միշտ իրենց տուածէն աւելի կ'առնեն մեզմէ եւ օր մըն ալ շան մը պէս կը սատկինք ուրիշներն եւ ինքզինքնիս կորստեան մատնելէ ետքը:

— Տիկին, հանդարտեցէք, ըսաւ Նանին, այս գիշեր ջիղերնիդ գրգռուեր է:

— Այս շրջազգեստը նեղութիւն կուտայ ինծի, աւելցուց Մարկրիթ չփակին ճարմանդները փրցնելով: Գիշերանոց մը տուր ինծի: Բրիւտանսը տեսա՞ր:

— Դեռ չէ եկեր, բայց գալուն պէս ձեզի պիտի ղրկեմ:

— Ահա մէկն ալ, շարունակեց Մարկրիթ շրջազգեստը հանելով եւ գիշերանոց մը հագնելով, ահա մէկն ալ որ ինծի պէտք ունեցածին պէս խիկոյն կուգայ կը գտնէ զիս, եւ որ չի կրնար ինծի ծառայութիւն մը մատուցանել յօժարակամ: Գիտէ թէ այս իրիկուն պատասխանի կը սպասեմ, թէ պէտք ունիմ անոր, թէ մըտահոգ եմ եւ վստահ եմ որ պտըտելու գացած է, առանց իմ վրաս մտածելու:

— Թերեւս գործի համար տեղ մը գացած ու մնացած է:

— Մեզի բօնչ բերել տուր:

— Նորէն պիտի հիւանդանաք, ըսաւ Նանին:

— Աւելի աղէկ: Պտուղ, կարկանդակ կամ վառեակի թեւ մը, վերջապէս բան մը բեր շուտով, անօթի եմ:

Աւելորդ է ըսել ձեզի թէ այս տեսարանը ինչ տպաւորութիւն ըրաւ իմ վրաս: Կը գուշակէք, այնպէս չէ՞:

— Ինծի հետ պիտի ճաշէք, ըսաւ: Հիմակուհիմա գիրք մը առէք ու կարդացէք, ես վայրկեան մը արդուզարդի սենեակս պիտի երթամ:

Աշտանակի մը մոմերը վառեց, անկողնին անարին քով գտնուած դուռ մը բացաւ եւ անյայտ եղաւ:

Իսկ ես սկսայ նկատի առնել այս աղջկան ապրելու եղանակը եւ սիրոյս վրայ կարեկցութիւն ալ աւելցաւ:

Սենեակին մէջ մեծաքայլ կը պտըտէի մտածելով երբ Բրիւտանս ներս մտաւ:

— Հո՞ս էք, ըսաւ: Ո՞ւր է Մարկրիթը:

— Իր արդուզարդի սենեակն է:

— Վերադառնալուն սպասեմ: Ձեզի հաւներ է: Գիտէ՞ք ասիկա:

— Ո՛չ:

— Բան մը չըսա՞ւ ձեզի:

— Ամենեւին:

— Ի՞նչպէս հոս եկեր էք:

— Այցելութեան եկայ:

— Կէ՞ս գիշերին:

— Ի՞նչ կ'ըլլայ:

— Անսա՛կ քեզի:

— Նոյնիսկ շատ գէշ ընդունելութիւն մը ըրաւ ինծի:

— Հիմակ աղէկ ընդունելութիւն պիտի ընէ:

— Կը կարծէ՞ք:

— Բարի լուր մը բերի իրեն:

— Աղէկ: Ըսել է թէ իմ վրաս խօսեցաւ ձեզի:

— Երէկ գիշեր, երբ ձեր բարեկամին հետ մեկնեցաք հոսկէ...: Աղէկ միտքս ինկաւ, ի՞նչպէս է ձեր բարեկամը: Կարծեմ թէ անունը Կասթօն Ռ... է:

— Այո, ըսի– առանց խնդալս բռնելու, երբ յիշեցի Կասթօնի ինծի հաղորդած գաղտնիքը եւ երբ տեսայ որ Բրիւտանս հազիւ գիտէր անոր անունը:

— Այդ տղան սիրուն է: Գործը ի՞նչ է:

— Տարին 25·000 ֆրանք եկամուտ ունի:

— Ա՜հ, իրա՞ւ: Էհ ուրեմն, դառնանք ձեր խնդրոյն: Մարկրիթ ձեր մասին հարցումներ ըրաւ ինծի: Հարցուց թէ ո՞վ էք, ի՞նչ կ'ընէք, որո՞նք էին ձեր սիրուհիները, վերջապէս ինչ որ կրնայ հարցուիլ ձեր տարիքը ունեցող մարդու մը մասին: Գիտցածս ըսի անոր, աւելցնելով թէ սիրուն տղայ մըն էք: Ահա այսչափ:

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Ուզունեան (Լը Փիւի) 10 ֆր. կը նուիրէ :

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

★★

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

★★

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ առաւօտ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Ս. պատարագ Ռիւ Ժէյ (Կրընոպլը), սկըրնաւորութիւն երգեցողութեանց ժամը 8.30 : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքիեան : Հոգեհանգստեան պաշտօն համայն հայ ննջեցելոց :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի երեք դասըն – թացքները կը վերսկսին Նոյեմբեր 5էն սկսեալ — Երեքշաբթի իրիկունը Փօնթէ-վէք — Նոյեմբեր վեցին իրիկունը Փասքալի Թաղը, ընկերուհի Եղ. Այանեանի խանութին մէջ .— իսկ Հինգշաբթի օրը՝ կէսօրէն ետքը ժամը 1.30ին Համօ Օ – հանջանեան ակումբին մէջ: Ուսուցիչ՝ Պ. Կ. Տէրմոյեան :

Ցարգելի ծնողքներուն կը մնայ իրենց զաւակները փութով արձանագրել տալ այս դասընթացքներուն եւ հսկել որ անոնք հետեւին կանոնաւոր կերպով :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունուար 26ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	ֆր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Ջրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ:
Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Համազասպ խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

Հայաստան եւ Իշխան խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին :

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին :

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին :

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՈ

— EXPOSITION —

ՍՈՆԻԱ ԱՂՃԱՅԵԱՆ

Բացում, Չորեքշաբթի Հոկտ. 23
ժամը 17

Հոկտեմբեր 27էն Նոյեմբեր 6
ամէն օր ժամը 11էն 12 եւ 15էն 19
(Բացի Կիրակի եւ Երկուշաբթի առաւօտ)

GALERIE ROR VOLMAR
58, RUE DE BOURGOGNE
(Métro : VARENNE)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Նոյեմի Զատէեան (ծնեալ Տէյիրմէնճեան) կը փնտռէ իր եղբօր կինը՝ Մաքրուհի Տէյիրմէնճեան (Օվաճըղցի) այրին՝ Պարտիզակցի Օննիկ Տէյիրմէնճեանի (մեռած 1920ին) : Կը կարծուի թէ Եգիպտոս է իր եղբօր մօտ : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Տիկին Նոյեմի Զատէեանի :

28, Rue Mme Curie
BAGNEUX (Seine)
FRANCE

Գահիրէի «Յուսաբեր»էն կը խնդրուի արտատպել :

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Կիրակի, Նոյեմբեր 3, ժամը 16էն 24

HOTEL LUTETIA

43, BLD. RASPAIL (Métro : Sèvres-Babylone)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ հայ ծնողքներուն, որ արդէն վերսկսած են հայերէնի դասընթացքները, բոլորովին նոր մեթոտներով ուսուցչութեամբ Պ. Յ. Արթինեանի, ամէն Հինգշաբթի ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան: Կը խնդրուի հայ ծնողքներէն որ անտարբեր չգտնուին այս կոչին եւ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, ինչ տարիքի ալ պատկանին :

Ամէն հայ ծնողքի գերագոյն պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ պատուախնդրութեամբ պաշտպանել մայրենի ոսկեղենիկ լեզուն, զայն սորվեցնելով իրենց զաւակներուն :

×

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Փարիզի Եկեղեցւոյ կիրակնօրեայ դասընթացքները սկսած ըլլալով կը խնդրէ որ ծնողքները առաջնորդեն իրենց զաւակները 10էն 12:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի «Խանասոր» խումբի պարանցիկ երեկոյթը՝ Նոյեմբեր 10ին :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի աւանդական պարահանդէսը Նոյեմբեր 16, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց յանձնախումբը կը խնդրէ կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ հետեւեալ թուականները .—

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7, 8, 9, 10, «Բարենպատակ վաճառք» :

Յառաջիկային պիտի տրուին մանրամասնութիւններ :

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (Բանաստեղծութիւն)
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4	սիւնակ	
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8	սիւնակ	
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 29 OCTOBRE 1963
Le Numero : 0,30 Fr.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9846
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — No 9846

ԴԻՐՔԵՐԸ ԿԸ ՄՆԱՆ ՊԱՐԱՊ

Հայկական Սփիւռքի ազգային կեանքին մէջ ղեկավարի կամ առաջնորդողի պատասխանատու դերեր ստանձնած հին սերունդը անհետանալու վրայ է :

Մեր թերթերուն մէջ ամէն օր կը կարդանք մահուան լուրերը այդ հին սերունդի յամեցող դէմքերուն, — անո՛նց, որոնք հայրենի հողին համն ու հոտը բերին իրենց հետ ու պահեցին քանի մը տասնամեակ օտար ափերու վրայ :

Շիտակ կամ քիչ մը ծուռ, այդ սերունդը կատարեց իր պարտականութիւնը մեր անճար բազմութիւններուն հանդէպ : Մնաց ազգային կեանքի առաջաւոր դիրքերուն վրայ, յաճախ քննադատուելով իր «հին ըմբռնումներուն» համար :

Այսօր, այդ սերունդը չկայ : Կամ՝ գրեթէ չկայ : Անոր ձգած պարապ դիրքերը հետզհետէ գրաւեց՝ այսպէս կոչուած միջին կամ կամուրջի սերունդը, որ թէեւ ծնաւ հայրենիքին մէջ, բայց հասակ նետեց օտար հորիզոններու տակ :

Այս սերունդը, որ տարիներէ ի վեր կը գտնուի մեր հանրային կեանքի դիրքերուն վրայ, կրեց ազդեցութիւնը երէկին եւ այսօրուան : Իբր ոգեկան ուժ՝ չձերբազատուեցաւ անցեալէն : Իբր գործօն ուժ՝ իր քայլերը դժուարացաւ յարմարցնելու արդի մեր կեանքին հետ :

Եւ ասոր համար տաժանք մը եղաւ հանրային կեանքի ասպարէզին մէջ միջին սերունդին գործը : Քալեց հիներու ուղիէն, միաժամանակ, փորձեր ընելով հասկացողութեան լեզու մը գտնելու նորերուն հետ :

Այս պայմաններուն տակ է որ գործեց միջին սերունդը վերջին տասնամեակներուն՝ մեր ազգային անդաստանէն ներս : Գործեց՝ սրտցաւօրէն, դիրքերը պարապ չձգելու ազգային բծախնդրութեամբ :

Այսօր, եղեամը նստած է արդէն այս սերունդին ալ գլխուն : Մահուան մանգաղը տակաւ կը հնձէ անոր շարքերը : Իսկ դիրքերու վրայ մնալ յամառողներուն դժուար նշմարելի է յոգնածութիւնը եւ «հանգստեան» կոչուելու տրամադրութիւնը :

Աւելի քան երբեք, այսօր կը զգանք ու կը տեսնենք, որ դիրքերը կը պարպուին մեր ազգային ինքնապաշտպանութեան ճակատին վրայ : Պահակներու շարքերը հետզհետէ կը նօսրանան եւ ինկողներուն դիրքերը կը մնան պարապ :

Նորակոչները, անոնք որ ծնան ու հասակ նետեցին օտար հորիզոններու տակ, կը տատամսին, աւելի ճիշդ՝ կը խուսափին ասպարէզ իջնելէ :

Վճռականութիւնը եւ քաջութիւնը չեն որ կը պակսին անոնց, այլ հիներու այն ոգին, որ միակ ուժը կրնայ հանդիսանալ երիտասարդութիւնը մեր հանրային կեանքին կապելու եւ պարպուած դիրքերը լեցնելու :

Այսօր հոգեբանական մասնայատուկ երեւոյթի մը առջեւ կը գտնէ մեզ՝ բոլոր ազգերու երիտասարդութիւնը, որուն հետ նաեւ մերինը :

Երիտասարդութիւն մը՝ ինքնավստահ, յանդուգն, յանձնապաստան՝ ամբարտաւան ըլլալու աստիճան, բայց միշտ խուսափող հանրային կեանքի մէջ պատասխանատու եւ առաջնորդող դերեր ստանձնելէ :

Հոգեբանական այս երեւոյթին պատճառները, թերեւս, կը հանդիսանան մեր դարը յատկանշող նիւթապաշտ ոգին եւ արդի կեանքի պայմանները, — հաճոյք, վայելք եւ հանրայինէն աւելի՝ անձնական նախապատուութիւնը :

Այս պարագային, պատճառները չեն հետաքրքրեր մեզ, այլ՝ դառն իրականութիւնը որ կը պարզուի մեր աչքերուն առջեւ :

Մեզ չի հետաքրքրեր նաեւ թէ՝ ինչ կը մտածեն ուրիշ ազգեր իրենց երիտասարդութեան մասին :

Մենք ունինք մեր ցաւերը, որ կը գերազանցեն ուրիշներուն ցաւերը :

Բնաւեր եւ աշխարհացրիւ հայ բազմութիւններ, ծովերու վրայ ինկած տաշեղներու նման կը տատանին աշխարհի քաոսիլներու երկայնքին : Կը նմանին գլխատուորներու բանակի մը, որուն զօրավարները եւ սպաները կ'իյնան յառաջապահ գիծերու վրայ եւ զանոնք փոխարինողներ չկան : Կա՛ն, բայց չեն ուզեր առաջնորդ դառնալ : Զօրավար կամ սպայ ըլլալ : Շատ – շատ կը նախընտրեն մնալ վերջին շարքերուն մէջ, ուր այնքան պատասխանատուութիւն եւ վտանգ չկայ եւ ուրկէ, ի հարկին, փախուստ տալը աւելի դիւրին է ...

Կար ժամանակ, երբ նորերը կը պայքարէին հիներուն դէմ, դիրքեր եւ աթոռներ գրաւելու համար :

Այսօր, այդ դիրքերն ու աթոռները կը մատուցուին նորերուն, բայց, անոնք կը խուսափին ընդունելէ :

Այս տխուր երեւոյթը մասնակի բնոյթ չի կրեր : Համահայկական է : Բոլոր գաղութներու մէջ առաւել կամ նուազ չափով նոյն մտահոգութիւնը կը կրծէ հայ մարդու հոգին եւ ուղեղը :

Ի վերջոյ, ո՞ր օրուան կը սպասէ մեր երիտասարդութիւնը, հրապարակ նետուելու եւ պատասխանատու դերեր ստանձնելու համար :

Չի՞ տեսներ որ հետզհետէ դիրքերը կը մնան առանց պահակներու եւ աթոռները՝ առանց աթոռակալներու :

Չի՞ տեսներ, որ մեր եկեղեցիներու բանկալներուն վրայ հսկող թաղային մարմիններու անդամներէն մինչեւ ազգային վերին իշխանութեանց եւ բոլոր հանրային կազմակերպութեանց վարիչները սպիտակահեր մարդիկ են, որոնք իրենց չուրջբոլորը կը պտըտցնեն ակնարկները, թեկնածուներ եւ յենարաններ գտնելու ակնկալութեամբ, ի վերջոյ ղեկը անոնց յանձնելու համար :

Հայ երիտասարդութիւնը եւ մանաւանդ մտաւորական պաշար եւ ազգային գիտակցութիւն ունեցող մեր երիտասարդները չեն կրնար ձեռնածալ մնալ այս կացութեան առջեւ :

Պարզ զինուորներ չենք պահանջեր իրենցմէ : Հետեւակներ շատ ունինք արդէն : Ամբողջ ժողովուրդ մը օրէ օր կը վերածուի անգլուխ բանակի մը : Իրենցմէ չենք պահանջեր, որ ըլլան պարզ նաւաստիներ :

Կ'ուզենք ու կը պահանջենք բերդապահ զօրավարներ, առաջնորդներ, արի նաւապետներ, որոնք ղեկը ձեռք առնեն եւ հայկական նաւը չթողուն որ ընկղմի օտար ծովերու պղտոր ալիքներուն մէջ :

«ԱԶԱՏ ՕՐ»
(Աթէնք)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՉՈՒԶԵՐ ԼՈՒՍԻՆ ԵՐԹԱԼ

ԹՈՂ ԱՌԱՋ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ԵՐԹԱՆ, Կ'ԸՍԷ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Երկու ամսուան բացակայութենէ մը ետք, Նիքիթա Խրուշչեւ Մոսկուա վերադարձաւ եւ մամուլի ասուլիս մը տուաւ : Ընդհանուր ձեւով, լրագրողներու կարծիքն այն է որ Խրուշչեւ բաւական յուսալքուած ոճով մը խօսած է օրուան հրատապ հարցերու մասին :

Այս անգամ, Խրուշչեւ ոչ մէկ ձեւով ուզած է անցնիլ Արեւմուտքը ոչ ճարտարարուեստի ոչ ալ գիտատեխնական մարզերու մէջ : Աւելին՝ ցարդ Խրուշչեւ միշտ կը յայտնէր թէ բաւական առաջ տարուած են դէպի լուսին ճամբորդութեան մը պատրաստութիւնները : Այնքան որ շատ ետ կը մնային Ամերիկացիք, այս վերջիններուն իսկ խոստովանութեամբ : Արդ, այսօր Խրուշչեւ, անըսպասելի կերպով կը հրաժարի լուսին երթալէ, առաջնութեան պատիւն ալ Ամերիկացիներուն կը թողու :

« Ներկայիս, կը շեշտէ Խրուշչեւ, ոչ մէկ ծրագիր ունինք տիեզերանաւորդներու թռիչքներու համար դէպի լուսին : Կարդացի թէ Ամերիկացիները կ'ուզեն մարդ մը ղրկել լուսին 1970ին : Մաղթենք որ յաջողին : Եւ այն ատեն կը տեսնենք որ ի՞նչպէս կ'երթան, ի՞նչպէս լուսինի վրայ կ'իջնեն եւ ամէնէն կարեւորը ի՞նչպէս կը վերադառնան : Կ'օգտուինք իր փորձառութենէն : Զենք ուզեր մրցում ընեն լուսին մարդ ղրկելու համար առանց խնամուած պատրաստութեան : Պարզ է որ նման մրցակցութիւն մը բան չի բերեր : Ընդհակառակն, միայն պէտ արդինք կրնայ ունենալ, որովհետեւ մարդիկ կրնայ դէպի մահ առաջնորդել : Մեզ մօտ կ'ըսեն «եթէ անհամբեր ես երկրի վրայ, լուսին գնա՛» : Երկիրը մեզի համար հարկ եղածին չափ լաւ է, բայց լուրջ խօսելու համար պէտք է շատ աշխատինք եւ պատրաստուինք մարդ մը լուսին ղրկելու համար » :

Ուտեստեղէնի մասին խօսելով, Խրուշչեւ յայտնեց թէ այս տարուան մէկ կողմ դրուած պահեստները կրնային բաւել ժողովուրդին պայմանաւ որ վարչական կարգաւորում մը պարտադրուէր արմըտիքի բաշխումին համար : Հարկ եղածին չափ սննդարար արտադրութիւններ ունինք, բայց որակով աւելի ցած քան այն հացը եւ հաճարը որոնց վարժուած է մեր ժողովուրդը : Բայց մենք որոշեցինք ուրիշ ճամբայ մը ընտրել, որպէսզի խընայենք մեր ժողովուրդին աւելորդ զոհողութիւններ, դրամատիրական շուկայէն ցորեն գնելով : Զենք գիտեր տակաւին թէ Միացեալ Նահանգներէն ցորեն պիտի գըննենք թէ ոչ : Եթէ Ամերիկացիք պայմաններ դնեն ցորեն ծախելու համար, ցորեն չենք գներ Միացեալ Նահանգներէն » :

Խօսելով խորհրդային տնտեսութեան մասին, Խրուշչեւ յայտարարեց թէ պէտք է զանգաղեցնել որոշ մարզերու աճման թափը նախապատուութիւն տալու համար քիմիագիտութեան զարգացման գալիք չորս – հինգ տարիներու ընթացքին : Յառաջիկայ եօթը տարիներու ընթացքին, քիմիայի ճարտարարուեստի զարգացումը քան միլիոն ռուբլի պիտի արժէ Խորհրդ. Միութեան :

Խրուշչեւ պատասխանեց նաեւ կարգ մը հարցումներու, գլխաւորաբար չին – խորհրդային յարաբերութեանց վերաբերեալ : Խորհրդային վարչապետը նոր կոչ մը ըրաւ վերջ դնելու համար տարակարծութեանց : Այս է «ամէնէն իմաստուն » լուծումը : Խորհրդային ղեկավարները, ինչպէս չին ղեկավարները, կ'ըսէ Խրուշչեւ հիմնական նոյն վաւերագրերուն կը դիմեն .— Համայնավար կուսակցութեանց 1957ի եւ 1960ի համաշխարհային համագումարները : «Եթէ այդպէս է, աւելի լաւ չէ որ մէկը միւսին դէմ չելլէ, նոյնիսկ եթէ տարբերութիւններ կան յայտարարութեանց հասկացողութեան կամ մեկնութեան մէջ, ձգենք որ ժամանակը իր խօսքը ըսէ այն տեսակէտին վրայ որ ամէնէն ճիշդն է » :

Խրուշչեւ ըսաւ նաեւ թէ պէտք չէ գերագնահատել Մոսկուայի դաշինքը : Հիւլէական փորձերու մասնակի դադարը զինաթափում չի նշանակեր : Խորհրդային վարչապետին համար Ատլանտեան Ուխտի հիւլէական բազմակողմանի ստեղծումը պատերազմի նոր վտանգ մըն է : «Խորհ. Միութիւնը մեծ կարեւորութիւն կուտայ գերմանական հարցին խաղաղ կարգադրութեան, որովհետեւ կը խորհի թէ ներկայ միջազգային յարաբերութեանց բանալին է» շեշտած է Խրուշչեւ, որ վերջացնելէ առաջ իր ասուլիսը, յայտնած է թէ Քուպայի կացութիւնը հեռու է բնական ըլլալէ :

ՎԱԶԳԷՆ Ա. եւ ԽՈՐԷՆ Ա. ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԵՐԿՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Ինչպէս գրած էինք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Խորէն Ա. Կաթողիկոսը իր հետեւորդ Երուսաղէմ ժամանեց Շաբաթ օր ուր գինքը հրաւիրած էր Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը : Այս պատմական հանդիպումին մասին ուղղակի մանրամասնութիւններու կը սպասենք ժամէ ժամ : Ցիշենք միայն թէ Երկուշաբթի առաւօտ «Ֆիկարօ» կը գրէր : «Երկու Կաթողիկոսները՝ Վազգէն Ա. (Էջմիածին) եւ Խորէն Ա. (Կիլիկիա) հաշտուեցան Շաբաթ օր Երուսաղէմի մէջ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարութեան քայքայումին առաջքն առնուեցաւ վերջին պահուն, շնորհիւ Հանրապետութեան նախագահ՝ Կիւրսէլի միջամտութեան : Միւս կողմէ Ազգ. ժողովը քննութիւն մը պահանջեց երկու նախարարներու (Ներքին եւ Առողջապահութիւն) կռիւներուն առթիւ :

ՀԱՅԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷ, ի վերջոյ յաջողեցաւ հանդիպում մը կազմակերպել երկու թշնամի եղբայրներու միջեւ : Արդարեւ այսօր՝ Երեքշաբթի, Հասան Բ. եւ Պէն Պելլա պիտի տեսնուին Պամաքոյի մէջ, մերժելէ ետք Թրիփոլի եւ Թունուզ քաղաքները իբրեւ ժամադրավայր : Այս տեսակցութեան պիտի մասնակցին նաեւ Մօտիպօ Քայթա (Մալի) եւ անշուշտ Եթովպիոյ կայսրը : Այս հանդիպումը սակայն համաձայնութիւն չի նշանակեր : Կռիւները կը շարունակուին : Խրուշչեւ իր մամուլի ասուլիսի ընթացքին Մարոքի վրայ ձգեց կռիւներուն պատասխանատուութիւնը :

ՀԻՄԱ ԱԼ ՍԿՍԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ... ԶԱՐԴԵԼ

Դ.

Թուրքը, փորձելով իր եաթաղանը խաղցնել նոյնիսկ ... աշխարհագրութեան մէջ, կ'աշխատի ջնջել մեր անունը, զոր Պատմութիւնը քանդակած է քարտէսին վրայ:

Ի՛նչ Հայաստան, ի՛նչ Հայութիւն, — կ'ըսեն: Ու կը պնդեն թէ Հայերը «զանցառելի քանակութիւն» մը կը ներկայացնէին Թուրքիոյ մէջ իբրեւ բնակչութիւն :

Այս պնդումը երկու նպատակով. — Նախ մերժել Հայոց պատմական իրաւունքը այն հողամասին վրայ, որ ծանօթ է իբրեւ հայկական բնաշխարհ, երկրորդ նուազեցնել ցեղասպանութեան ոճիրին տարողութիւնը՝ յայտարարելու համար թէ «քանի՜ հոգի էին, որ միլիոնաւոր ջարդուածներու մասին կը խօսուի »:

Այսպէս, Փրոֆ. Թայիպ Կէօքպիլկին կը գրէ. — « Արեւելեան նահանգներուն մէջ Հայերը սկիզբէն ի վեր չնչին փոքրամասնութիւն մը կը կազմէին»: Ըստ այս Թուրք պատմաբանին, արեւելեան նահանգներուն մէջ չորս միլիոն մահմետական կար, իսկ քրիստոնեայ՝ 600 հազար: Տիարպէքիրի նահանգին մէջ, կը շարունակէ նոյն փրոֆէսօրը, Հայերուն ընդհանուր թիւը հինգ առ հարիւր անդամ չէ հասած, այլ միայն 3,5 առ հարիւր :

Աւելի ճէօմէրտ է Թուրք ուրիշ պատմաբան մը, Էսատ Արաս, որ կը գրէ թէ ամբողջ Օսմ. կայսրութեան մէջ Հայերուն թիւն էր ընդամէնը մէկ միլիոն 161 հազար, բայց ոչ մէկ տեղ, նոյնիսկ Պիթլիսի, Վանի եւ Էրզրումի նահանգներուն մէջ, մեծամասնութիւն չէն կազմած, — Սվազի մէջ, կը շարունակէ, ուր Հայոց թիւը այլ տեղերէ աւելի բարձր էր, 170 հազար էին Հայերը, մինչ մահմետականները՝ 840 հազար :

Եւ եզրակացութիւն՝ չկար նահանգ մը, սանճակ մը, նոյնիսկ նահիյէ մը, ուր մեծամասնութիւն կազմէին Հայերը:

Ընդհակառակն, Ժաք տը Մորկան կը գրէ թէ առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին՝ Հայերուն թիւն էր երկու միլիոն 380 հազար: Համաձայն Պոլսոյ Հայոց պատրիարքարանին պատրաստած վիճակագրութեան, Հայոց թիւըն էր երկու միլիոն 660 հազար, միայն արեւմտեան Հայաստանի մէջ՝ մէկ միլիոն 630 հազար: Մօրիս Փեռնօ կը հաստատէ Թրքական հարցը գիրքին մէջ (էջ 207) թէ երկուքուկէս միլիոնի կը հասնէր Հայոց թիւը Թուրքիոյ մէջ: «Սով. Պատմ. Հանրագիտարանի » արձանագրութեանց համաձայն, մինչեւ 1915-1916 թուականներու հայկական ջարդերը, Թուրքիոյ մէջ կ'ապրէին 2,5 միլիոն Հայեր :

Բայց Թուրքերուն համար բաւական չէ ըսել թէ աննշան թիւ մը կը կազմէին Հայերը արեւելեան նահանգներուն մէջ, թէ աննշան դէպք մըն է ցեղասպանութեան ոճիր կոչուածը:: Թուրքերը կ'ուզեն նաեւ « դաշնակ – հնչակ կոմիտէներու» վերագրել Զէյթունի ապստամբութիւնը (1862), Մուշի ապստամբութիւնը (1863), Զարսանճաքի ապստամբութիւնը (1865), Զէյթունի կրկին ապստամբութիւնները (1875 եւ 1884), մոռնալով որ « Դաշնակ – Հնչակ » գոյութիւն չունէին այդ թուականներուն :

Կարեւորը պատմական ճշդութիւնը չէ Թուրքերուն համար: Այլ... սուտութիւնը:

Այսպէս, ցեղասպանութեան «աննշան» դէպքերուն պատասխանատուութիւնն ալ նետելու համար Հայոց վրայ, հարկ է որ խեղաթիւրեն պատմական փաստերը, Հայոց վերագրեն կատարուած բարբարոսութեանց մեղքը՝ պատճառաբանելով թէ ապստամբութեանց դէմ գործադրուած պատժական կարգադրութիւններ էին « ցաւալի դէպքերը »:

Թալէաթ փաշա իր « Յուշերուն » մէջ կը գրէ թէ «Հայերը ապստամբեցան Մուշի, Պիթլիսի եւ Վանի վիլայէթներուն մէջ՝ երբ ծագեցաւ պատերազմը»: Մինչդեռ փաստաթուղթերով իսկ կը հաստատուի այսօր թէ Թալէաթ եւ ընկերները ճախսապէս ծրագրած էին ոչ միայն հայ ժողովուրդին տեղահանութիւնը, այլեւ բնաջնջումը :

1918 Հոկտեմբեր 19ին, Տամատ Ֆէրիտ փաշա Թրքական վայրագութիւնները կը վերագրէր Թալէաթի եւ ընկերներուն կառավարութեան, ջրելով նաեւ այն արդարացումը թէ տեղահանութիւնները կատարուած էին ռազմագիտական անհրաժեշտ մտահոգութիւններով, Հայերը հեռացնելու համար այն վայրերէն՝ ուր անոնց ներկայութիւնը կրնար վտանգել Թրքական բանակին ապահովութիւնը : Աւելորդ է կանգ առնել Տամատ Ֆէրիտ փաշայի այս յայտարարութեանց վրայ, որոնք փոշի էին՝ դաշնակից կառավարութեանց աչքերուն նետուած, նոյնիսկ Թրքական դատարաններու մահապատիժի վճիռները՝ ոճրագործ փաշաներու փախուստէն ետք :

Մանտէլշթամ կը վկայէ թէ Հայերը նախայարձակ չեղան ապստամբութեամբ կամ յեղափոխական շարժումներով, եւ դէնք բարձրացուցին այն ժամանակ միայն՝ երբ կը սպառնար տեղահանութիւնը կամ ջարդը : Ուրեմն, Թրքական բանակին կռնակը ապահովելու հարց չկար երբեք: Ռազմագիտական մտահոգութիւնը եւս Ֆէնըլոնի ծանօթ առակին պատմութիւնն է, պարզ այն պատճառաբանութեամբ թէ տեղահանութիւն կատարուեցաւ նաեւ այնպիսի շրջաններէ, որոնք երբեք հետաքրքրութիւն չէին կրնար ներկայացնել պատերազմական տեսակէտով :

Թուրքերը ձեռնարկեցին այդ վայրագ ոճիրին, գործադրելու համար իրենց համար հիմնական ծրագիր մը,— բնաջնջել Հայութիւնը :

Մի զարմանաք, եթէ Թուրք պատմաբան մը, Ահմէտ Պայար, այդ ծրագրին գործադրութիւնը համեմատութեան դնելով Հիթլերի ցեղասպանութեան ծրագրին գործադրութեան հետ, չնակա՛նօրէն կ'եզրակացնէ թէ չունեցաւ նոյն յաջողութիւնը, այսինքն Հայոց դէմ ձեռնարկուած վայրագ գործողութիւնները, պարզ խօսքով՝ ջարդերը, չկատարուեցան լայն չափերով : «Ոչ լայն չափերո՛վ»,— ըստ եւրոպական վիճակագրութեանց՝ 1915 եղեռնին զոհ գացած Հայոց թիւը, աւելի քան մէկ միլիոն հոգի, քի՛չ կը գտնէ Թուրք պատմաբանը :

Լեփսիուս մէկ միլիոն կը հաշուէ ջարդերուն զոհերը : Մանտէլշթամ՝ աւելի քան մէկ միլիոն, որու 500 հազարը կին եւ երախայ: Ու քի՛չ կը գտնէ Թուրք պատմաբանը :

Վասնզի Թրքական ծրագիրը հիմնուած էր բոլորովին այլ չափերու վրայ :

Մտիկ ըրէք :

1920ին Լոնտոնի մէջ լոյս տեսաւ գիրք մը, զոր գրած է Հայոց տեղահանութեան Հալէպի կոմիտէին գլխաւոր քարտուղարը, Նայիմ: Այս քարտուղարը հրատարակութեան տուած է Թուրք կառավարութեան փաստաթուղթերը Հայոց ցեղասպանութեան վերաբերեալ :

Երկրորդ, նախ Հալէպի, յետոյ Պէյրութի մէջ լոյս տեսաւ ուրիշ աւելի կարեւոր գիրք մը, Իթթիհատ վէ Թէրաքքը ոճրագործներու կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէի անդամներէն Մեվլան Զատէ Ռիֆաթի յուշերը, — այս գրողը մասնակցած է կուսակցութեան գաղտնի նիստերուն, երբ մասնաւորաբար 1915 տարուան սկիզբը՝ կը մշակուէր Հայերու բնաջնջման հրէշային ծրագիրը :

Այժմ տեսնենք թէ ի՛նչ կ'ըսեն այս երկու աղբիւրները եւ Թուրք պատմաբանները :

X

Ա. եւ Բ. մասերը, տե'ս Յառաջ, Սեպտ. 6 եւ 26:

ՋՈՐԼՈՒ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

(ՅՈՒՇԵՐ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

Դ.

Պուլկար բանակը Լիւլէ Պուրկազի եւ Պապա – Էսկիի յաղթանակներէն ետք եթէ կարող ըլլար շարունակել իր սրարշաւ յառաջխաղացութիւնը, մեծ կոտորած կուտար Թրքական նահանջող բանակին :Լեռ ու ձոր, ճամբաներուն վրայ եւ ամէն կողմ անոնց թողած պատերազմական իրեղէնները, — հարիւրաւոր թնդանօթ, տասնեակ հազարաւոր հրացան, ռումբ, դնդացիր, գնդակ, որոնց հաշիւը խելքի պտոյտ կը պատճառէ, հազարաւոր դէնքեր տիղմերուն մէջ,— Թուրքերը կը փախչէին թշնամիին առջեւէն եւ ոչ մէկ հրամանի հնազանդելով: Պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ թէ Քըրք – Քիլիսէի, Լիւլէ Պուրկազի եւ Պապա – Էսկիի ճակատամարտներուն 40.000 Թուրք զինուորներ գերի ինկած են Պուլկարներու ձեռքը: Իսկ հազարաւորներ վիրաւոր, առանց բժշկական որեւէ խնամքի մնացած կամ ճամբաներուն վրայ մեռած: Փախստական գունդերը անոնց դիակներուն վրայէն, կոխկրտելով մեռածն ու վիրաւորը, անցած գացած են :

Զօր. Պոյաճիէֆ նշանակուեցաւ Զօրլուի կառավարիչ եւ քաղաքը իր փրկութիւնը գտաւ :

Օսմ. քայքայեալ բանակը ամէն ուղղութեամբ, անկարգօրէն այսպէս նահանջելով, վերջապէս հասաւ Չաթալճա, ուր հազար ջանքերով վերակազմուեցաւ:

Ասիական Թուրքիայէն հասնող թարմ ուժեր, պատերազմական նախարար Նազըմ փաշայի վերին հրամանատարութեամբ, հապճեպով կառուցուած ամրութիւններու եւ, Չաթալճայի շուրջ, դիրք գրաւեցին : Պուլկար բանակը, ընդհ. հրամանատար Սավոֆի եւ Սպայակոյտի անդամներու խորհրդակցութենէն ետք, յարձակման նոր յատակագիծի մը համաձայն, սկսաւ դարձեալ շարժիլ : Օսմ. նաւատորմիղը, հելլենական ծովային ուժէն վախնալով, երբեք փորձ չըրաւ Տարտանէլէն դուրս ելլել եւ օգնութեան հասնիլ Մակեդոնիոյ Թուրք բանակներուն, որոնք կռուելով հանդերձ, պարտութեան կը մատնուէին Սերպերու, Հելլէններու եւ Գարատաղի յարձակումներուն հետեւանքով :

Էտիրնէն կատարելապէս պաշարուած էր: Շիւքրի փաշա, իր հրամանին ներքեւ 70.000նոց բանակ մը, նաեւ անառիկ բերդերով պաշտպանուած հզօր դիրք մը ունենալով հանդերձ, առաջին մէկ օրէն չհամարձակեցաւ նետուիլ Պուլկարներուն վրայ, եւ ճեղքելով անոնց գրաւած ճակատը՝ երկու թեւերով շրջապատել եւ կասեցնել անոնց արագ յառաջխաղացութիւնը: Ընդհակառակն մնաց միայն պաշտպանողական դիրքի վրայ, թերեւս սպասելով յարմար առիթի մը, խորհելով որ հարաւի կողմէն Օսմ. բանակը յառաջխաղացման պիտի սկսէր դէպի Էտիրնէ: Շիւքրի փաշա չունեցաւ այդ յարմար առիթը :

Թրքական մարտանաւերը Մարմարայի ափերէն Ռոտոսթօ զօրք հանել սկսած էին: Սակայն Զօր. Նաչլիմոֆի հեծելազօրքը արագօրէն հասաւ ու գրաւեց քաղաքը, եւ ցամաք ելլող Թուրք զօրքերը

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ — ՇԵՓՈՐ —

Ե.

Կենդանի օրինակը մէջտեղն է. տես Էլփիս հանըմը : Ճիշդ իր մօրաքրոջ պիտի նմանի: Խենթ չէ, ապուշ չէ, բայց ուրիշ ծուռ բան մըն է: Զայն սահմանելու համար ճիշդ բառը չի կրնար գտնել Աւետիս, բայց կը զգայ ու ապահով է թէ դուն ալ կ'ըմբռնես: Ինք զարգացած աղջիկ չէ տես, իր խօսելակերպէն իսկ յայտնի է: Իրբեւ թէ հայերէն կը խօսի, բայց գործածած բառերուն մեծ մասը Թուրքերէն է: Թէեւ կ'ամչնայ, բայց միւս կողմէն ալ գոհ է Աւետիս այն պատճառաւ որ դուն կը տեսնես թէ ինք գիտակցութիւնը ունի իր թերութիւններուն, գիտակցութիւնը ունի իր վիճակին: Այդ պատճառաւ է որ դուն նստած ես եւ իր խօսքերուն ականջ կուտաս. այլապէս շատոնց մեկնած պիտի ըլլայիր, ինչպէս որ ուզեցիր ընել միւս Աւետիսին դիմաց : Այդ միւս Աւետիսը գոյութիւն չունի: Անշուշտ Արթաքի էֆէնտին բաներ մը պատմած է քեզ, եւ ըսածները սուտ ու սխալ չեն, գոնէ ինչ որ կը վերաբերի Աղաւնիին: Օր մը ծակ մը ըլլար եւ ականջ տայիր երկու նշանածներուն խօսակցութեան :

Անհաւատալի բան էր, յուսահատական բան էր: Կարելի չէր Աղաւնիին հետ խօսիլ լըջօրէն: Սկիզբները շատ փորձած էր Աւետիս, բայց տեսած էր որ դէմը մարդ չկայ : Այնպիսի աղջիկ մըն է որ միայն տղայական խօսակցութիւնէ եւ խնդուքէ կ'ախորժի :

— Մարդ ըսածդ տարօրինակ է, աւելցուց Աւետիս : Վերջի վերջոյ ես ալ սկսած էի Աղաւնիին պէս խօսիլ: Տեղւոյն վրայ այլեւս ուշադրութիւն իսկ չէր ըներ, բայց անմիջապէս որ հեռանար իր նշանածէն՝ կ'անդրադառնար իր խօսքերուն ու կը տրտմէր: Շատ քիչ անգամ միայն կը խնդար՝ այն ալ դեղին խնդուքով մը: Տիկին Արմենուհի, մարդ ըսածդ այսպէս է. երբ կը տեսնայ թէ ինչ բանէ կ'ախորժի իր սիրած անձը, կ'ընէ այդ բանը նոյնիսկ եթէ ան անախորժ է: Դիմացինին ժպիտը վայելելու համար՝ կ'ընէ այդ բանը :

Նորէն լռեցին: Աւետիսի աջ բազուկին վրայ որ մերկ էր եւ լուացքէն կարմրած, կը քալէր նոճիէն ինկած միջատ մը: Խոհարարը զայն վար նետեց, ու ըսաւ. — Մարդ ըսածդ տարօրինակ է: Կոյր է կ'ըսեն: Ինք չէր կարծեր: Կը խորհէր որ մարդս կուրութիւն կ'ընէ, բայց շատ անգամ գիտակցութիւնը ունի իր այդ կուրութեան : Բայց վերջապէս, եթէ ուժով է, պիտի գայ օր մը որ իր անձը պիտի գտնէ: Պիտի հեռանայ դէշէն:

Աւետիս դպրոց տեսած չէր, բայց փորձառութեամբ գիտէր որ զուտ բարին գոյութիւն չունի: Ինք անգամ մը գտնուած էր դրան մը առջեւ, ուր կար սատկած կատու մը եւ զարմանալիօրէն մեծ մարգարտածաղիկ մը: Դուն ըսէ, այս չէ՞ ճշմարիտ խորհրդանշանը կեանքին: Դուռ մը որուն առջեւ կը սպասենք, շրջապատուած չարով եւ բարիով, լաւով ու դէշով : Բայց վերջապէս, երբեմն կը պատահի որ սատկած կատուն շատ նեխած կ'ըլլայ եւ իր նեխութիւնը կուտայ նաեւ մարգարտածաղիկին: Այն ատեն նշանը եռ կ'ընէ եւ կը մեկնի Աւետիս :

Նետուած սիկառէթի կտորը կը մխար խոտերուն մէջ եւ մուխին մէկ ծայրը արեւին մէջ թաթխուելով գոյն կը փոխէր: Պատերազմը այլեւս աւարտելու մօտ էր եւ Աւետիս կրկին պիտի բանար իր խանութը: Կ'ըսէր թէ պէտք ունէր խելքը գլուխը աղջկան մը, ընկերոջ մը, գործակցի մը :

— Մարդս տարօրինակ է, կրկնեց նորէն. կարելի չըլլար կոր մէկ անգամէն բաժնուիլ: Ինք շատոնց է որ վճռած էր այս խզումը : Բայց նոյնիսկ, նոյնիսկ որդի դէպքէն վերջ — որ այլեւս «բոլոր դռները գոցեց » — գնաց տեսաւ Աղաւնին, հաշտուեցաւ ու միասին ժամանակ անցուցին : Մինն ալ յանցանք ունի, աւելցուց Աւետիս. երիտասարդ ենք միւսն ալ շատ յանցանք ունի: Բայց կարեւորագոյնը այդ չէ, այլ ան որ անգամ մը սիրտ ես տուեր: Ատեն մը՝ հոգ չէ թէ կարճ, հրճուեր ես տեսնելով այդ գլուխը, այդ աչքերը, բոլորը վերջապէս: Բան մը նուիրեր ես անոնց յուզումով եւ հիմա չես կրնար մեկնիլ առանց այդ բանին: Մարդ ամօթ կը զգայ ինքն իր առջեւ ու մանաւանդ կը մեղքնայ դիմացինն ալ: Դիմացինն ալ՝ որ ոչինչ պիտի հասկնայ այս բոլորէն :

Զ.

Տիկին Արմենուհի՝ իր եւ Աւետիսի տուած որոշումը հաղորդեց դեղագործին, եւ Արթաքի էֆ. Ինճէյեան համակարծիք գտնուեցաւ: Տարակոյս վեր է թէ Աղաւնի սիրտ տուած է իր նշանածին, եւ հիմա որ խզումը անդարմանելի է, պէտք էր ջանալ մեղմել, կամ գոնէ տկարացնել այդ սէրը : Եւ ոչինչ այնքան մահացու հարուած կրնար ըլլալ Աղաւնիի մը սիրոյն, որքան նիւթական հարցը: Արթաքի էֆէնտի բաւական թէ խելք ըրած էին այդ տեսակ սուտ մը յարմարցնելով, բայց անհրաժեշտ էր նախ սուտը կլլեցնել իր կնոջ :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(13 Շար.)

փախան մարտանաւ :

Թոտոսթօ կառքով չորս ժամ հեռու կը գտնուի Չորլուէն : Պուլկարները գրաւեցին նաեւ Հայրապոլ, Մուրատլը, Մալկարա եւ Քէշան միաժամանակ : Այս քաղաքներէն բազմաթիւ Թուրքեր կրցան փախչիլ, բայց մեծ մաս մը մնացին տեղւոյն վրայ : Պուլկարները ստիպուած էին ճնշող միջոցներ ձեռք առնել մնացող Թուրքերուն վրայ՝ ամբողջ գրաւուած վայրերուն մէջ, չէզոքացնելու համար անոնց թշնամական գործունէութիւնը, որ կրնար կատարուիլ իրենց դէմ, պատերազմի տեւողութեան ընթացքին :

Օրեր տեւող յառաջխաղացման ընթացքին, տեղատարափ անձրեւին տակ եւ ցեխերու մէջէն հետիոտն անդադար քալելով յառաջացող պուլկար բանակը չափազանց յոգնած, չկարողացաւ մօտէն հետապնդել նահանջող թրքական զօրքերը, որոնք առանց նոր կռիւներու, իյնալով, եկելով, գլտորելով վերջապէս հասան Չաթալճայի ամրութիւնները, ուր միայն պիտի գտնէին հանգստութիւն եւ ապահովութիւն, ապա վերակազմելու համար :

Պուլկար բանակներն ալ հասան մէկ կողմէ Տէրքոս – Սթրանճայի ամրութիւններուն եւ միւս կողմէ Չաթալճայի անառիկ բերդերուն առջեւ :

Թանքեր (տիգանթերի) եւ քոլերան ըսկսած էին աւերներ գործել եւ զոհեր խլել երկու բանակներուն մէջ ալ :

Պուլկարները չարժական հիւանդանոցներ կառուցին Չաթալճայէն տասնեակ քիլոմեթր հեռու, բայց շատ անբաւական էին բազդատմամբ հիւանդներուն եւ վիրաւորներուն : Բանակին ետեւ ամենամօտ քաղաքը Չորլուն ըլլալով, բոլոր վարժարանները եւ յարմար շէնքերը գրաւելով հիւանդանոցի վերածեցին : Անոնց թիւը շուտով հասաւ վաթսունի :

Սակայն, առողջապահական միջոցները թերի էին՝ բաղդատմամբ հիւանդներու բազմութեան :

Առաջին մէկ օրէն, մեր երեք դպրոցներն ալ գրաւուեցան : Ուսուցիչներս ուրիշ պարտականութիւն մը չունէինք, այլ միայն բոլոր պաշտօնական ընդունելութիւններուն եւ հանդէսներուն ներկայ գտնուիլ՝ յանուն հայ ժողովուրդին :

Կամաց կամաց սննդեղէնը սկսաւ պակսիլ եւ դժուարութիւնները ծայր տուին : Քաղաքին զինուորական վարչութիւնը դասամբ միայն հողածու կը գտնուէր ժողովուրդին կարիքներուն հանդէպ :

Տէրքոսէն մինչեւ Չաթալճա ճակատ բռնող պուլկար բանակները կերակրելու համար անհրաժեշտ էր օրական չորս հարիւր հազար քիլօ հաց : Այս ուղղութեամբ, Չորլուի անմիջական մօտերը քանի մը աւելի զինուորական փուռեր չինուեցան հարթ հողի վրայ, որոնք օրական 20 – 25 հազար հաց կ'եփէին եւ կառքերով կը ղրկուէին Չաթալճա : Իսկ տեղական փուռերը, պարտաւորուեցան գիշեր ցորեկ աշխատելով 7–8·000 հաց պատրաստել, բացի ժողովուրդին համար պէտք եղածէն : Ասոնցմէ զատ, Պուլկարիայէն ամէն օր բազմաթիւ վակոններով հաց եւ սննդեղէն կը բերէին Չաթալճա :

Հոկտեմբեր 27ին Պուլկարները գրաւեցին Մարմարայի վրայ Սիլիվրի փոքր նաւահանգիստը՝ հակառակ թուրք մարտանաւերու բուռն կրակին : Պուլկար Գ. բանակին ընդհ. բանակատեղին Սթրանճա, Ա. բանակին ընդհ. բանակատեղին կը գտնուէր Ֆէնէր : Իսկ Զօր. Ռատկօ Տիմիթրիէֆի ընդհ. բանակատեղին՝ Էրմէնի Քէօյ : Քութինչէֆի բանակն ալ հաստատուեցաւ Չաթալճայէն քանի մը քիլմ. հեռու Գատըքէօյի մէջ :

Հոկտեմբեր 30ին, արդէն պուլկար եւ թուրք բանակները իրարու դէմ կատարեալ ճակատ մը կազմած էին եւ սակայն մինչեւ նոյեմբեր 3 որեւէ բախում տեղի չունեցաւ :

Նոյեմբեր 20ին, Չաթալճայի թրքական բանակէն քանի մը սպաներ ճերմակ դրօշով ներկայացան պուլկարական առաջին գծի վրայ, զինադադար առաջարկելով, որպէսզի հաշտութեան մասին եւս բանակցին :

Զօր. Սաւոֆ եւ իր սպայակոյտը մերժեցին այս առաջարկը, եւ խորհուրդ տուին թուրք ներկայացուցիչներուն՝ դիմել ուղղակի Սոֆիա :

Ընդհ. հրամանատար Սաւոֆ, այդ օրերուն, օտար թղթակիցներուն յայտարարած էր թէ «ութ օրէն, ահեղի եւ համատարած յարձակումով մը Պոլիս (Ցարեկրատ) պիտի մտնենք» : Պուլկար սպայակոյտը բոլորովին համոզուած էր այս յաղթական մուտքին :

Թուրք բանագնացները նպատակ ունէին Պուլկարներուն դիրքերը աչքէ անցնել :

Նոյեմբեր չորսին, Պուլկարները կատարելապէս իրենց ամրացուցած դիրքերուն մէջ կազմ ու պատրաստ, հրամանի կը սպասէին, Տէրքոսէն մինչեւ Չաթալճա, վճռական յարձակումով մը խորտակելու համար թրքական ամբողջ ճակատը եւ ներխուժել Պոլիս : Պուլկարական դիրքերը աւելի բարձր էին քան թրքական դիրքերը եւ Պուլկարները բացէ ի բաց կը տեսնէին թշնամիին շարժումները : Այդ օրերուն Չաթալճա կը հասնէր նաեւ Զօր Նազըմոֆի նշանաւոր հեծելազօրքը :

Պուլկար բանակը իր ետին ունէր պահեստի վաթսուն հազար զինուոր :

Թուրք զինուորը, սաստիկ կը վախնար պուլկար զինուորէն : Զանոնք հայրենասիրական կրակով հրահրելու համար հաւիւրաւոր hoճաներ ղրկուած էին ճակատ, քարոզելու : Անոնցմէ նշանաւորներ կ'անիծէին իթթիհատականները, որոնք իրենց իշխանութեան միջոցին շարք մը փոփոխութիւններով բանակը տկարացուցած էին ...

Նոյմեբեր չորսին վերսկսան առաջին բախումները :

Լ. ՃԵՐԱՀԵԱՆ

ՍՔԱՆՉԵԼԻ ԽԱՂՈՂԸ

Նոյ նահապետի շրջանէն մարդիկ այնքան ժամանակ յատկացուցած են այգեմշակութեան եւ այնքան խնամք տարած են, որ այսօր գոյութիւն ունին խաղողի բազմաթիւ տեսակներ : Այսպէս, խաղող կայ՝ որ միայն գինի կ'ըլլայ : Խաղող ալ կայ՝ որ միայն կ'ուտուի : Վերջապէս՝ խաղող ալ կայ, որ թէ՛ գինի կ'ըլլայ եւ թէ կ'ուտուի :

Բոլոր պտուղներուն պէս, խաղողն ալ բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ մեր սննդառութեան մէջ : Եւ ամրան եղանակի վերջերը կամ աշնան սկիզբները հասուննալուն համար, խաղողը յագեցած կ'ըլլայ ամրան արեւուն լոյսով ու կը պարունակէ այն բոլոր տարրերը, որ կը նպաստեն մեր ուժերու պահպանման ու վերանորոգման :

Բայց, խաղողը օգտակար է, երբ ունի հաճելի համ եւ անտարակուսելի սնուցիչ ուժ : Այս տեսակէտէն՝ նախընտրելի է արեւուն տակ հասունցած խաղողը՝ քան թէ ջերմոցի մէջ հասունցածը կամ դեռ բոլորովին չհասունցած քաղուած խաղողը :

Ասիկա կը նշանակէ՝ թէ խաղողը պէտք է ունել իր եղանակին : Կարելի եղածին չափ պէտք է նախընտրենք մեր բնակավայրի շրջանին հասուն խաղողը : Խակ խաղողը՝ դժուարամարս է :

Սննդականոնի (տիէթ) կարգ մը մասնագէտներու համաձայն, խաղողը ամէնէն կատարեալ պտուղն է, միզեցուցիչ է եւ մաքրողական : Իր այս յատկութիւնը կը բացատրուի այն իրողութեամբ, որ իր ջուրի պարունակութիւնը կը հասնի ութսուն առ հարիւրի : Բայց այս ջուրը, տեսակ մը կենդանի ջուր է, որ օրկանիզմին կողմէ իւրացուող տարրեր կը պարունակէ :

Խաղողը չափազանց հարուստ է շաքարով : Այս խիստ օգտակար տարրէն կը պարունակէ 15էն 25 առ հարիւր համեմատութեամբ եւ երբեմն, նոյնիսկ աւելի շատ, հասունութեան աստիճանին համեմատ : Այս շաքարը քաղցրոյթ է (կլիւքոզ), որ առանց ներքին փոփոխութեանց ենթարկուելու պէտք ունենալու՝ դիւրաւ կ'իւրացուի օրկանիզմին կողմէ : Այսպէս, խաղողը սքանչելի վառելանիւթ մըն է մեր կազմին համար, քանի որ 75 կրամ խաղողը 75 ջերմոյժ (քալորի) կը հայթայթէ մեզի :

Խաղողը հարուստ է նաեւ Բ. եւ Գ. կենսանիւթերով (վիթամին) : Բ. կենսանիւթը մեծ դեր կը խաղայ ուտեստեղէններու բարեչրջութեան մէջ, յատկապէս նշային ու շաքարին : Գ. կենսանիւթն ալ շատ կարեւոր է մեր օրկանիզմին համար : Երբ բաւարար քանակութեամբ չստանանք այդ կենսանիւթէն՝ յոգնածութեան, տկարութեան, մարսողական անկանոնութեանց, լինդերու կամ ակռաներու արիւնումի ախտանշաններ ի յայտ կուգան :

Վերջապէս, խաղողը կը պարունակէ նաեւ զանազան հանքային աղեր, ու մասնաւորաբար փոթաս :

Իբր դեղ, խախողը կ'ազդէ դժուարամարսութեան վրայ ու կը դիւրացնէ երիկամունքի գործունէութիւնը : Իր միզեցուցիչ յատկութիւններուն շնորհիւ՝ երիկամունքները իրապէս կը լուայ : Ընդհանրապէս խաղողը կը յանձնարարուի բոլոր առողջ մարդոց՝ իր զօրացուցիչ եւ զովացուցիչ յատկութիւններուն համար : Նմանապէս կը յանձնարարուի ամէն անոնց՝ որ կը տառապին լեարդի եւ երիկամունքի տկարութենէ : Խաղողը կը յանձնարարուի նաեւ՝ արեան պակասէ տառապողներուն, ուժասպառ մարդոց, յղի ու կաթ տուող կիներուն :

Ընդհակառակն, չի յանձնարարուիր շաքարախտաւորներուն, մեծ քանակութեամբ շաքար պարունակելուն համար :

Խաղողաբուժութիւն ընել ուզողները, պէտք է օրական չորս հարիւրէն հինգ հարիւր կրամ խաղող ուտեն : Նախընտրաբար պէտք է ուտեն առաւօտուն, ուրիշ որեւէ նախաճաշի տեղ եւ կէսօրէ ետք, ժամը չորսի ատենները : Կրնան ուտել նաեւ առաւօտուն, կէսօրուան ճաշէն եւ իրիկուան ընթրիքէն առաջ :

Ամբողջական խաղողաբուժութիւն ընել ուզողները, պէտք է շաբաթը մէկ կամ երկու օր միայն խաղող ուտեն, սկսելով օրական մէկ քիլոյէ եւ հասնելով մինչեւ երկուքուկէս քիլոյի : Որոշ պարագաներու՝ կարելի է մինչեւ երեք քիլօ ուտել : Այս դարմանումը շատ արդիւնաւէտ է յօդացաւէ (ռիւմաթիզմ) եւ աղիքային անհանգստութիւններէ տառապողներուն համար, բայց լաւ է որ բժիշկի խորհուրդով կատարուի :

Խաղողին հիւթը միզեցուցիչ ու զովացուցիչ է եւ մասնաւորաբար շատ օգտակար՝ աճումի շրջանի մը մէջ գտնուող տղոց :

Զոր խաղողը (չամիչը) շատ մեծ քանակութեամբ շաքար կը պարունակէ եւ այդ պատճառով յանձնարարելի չէ գիրնալու հակում ունեցողներուն եւ շաքարախտաւորներուն :

Քաղեց Վ.Է.Ն.

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԱՄԷՆԷՆ ԾԵՐ ԱՆՏԱՌԸ

Թուրքիստանի (Ուզպեկիստան) լեռնաշղթայի հիւսիսային լանջերուն վրայ յայտնաբերուած է անտառ մը, որ գոյութիւն ունեցած է 150 միլիոն տարի առաջ : Անձրեւներէն լուացուած հողի վերին շերտերուն տակէն երեւան եկած են հսկայ ծառերու հարիւրաւոր բուներ, որոնք ներծծուած են հանքային աղերով եւ քարացած նոյն վիճակին մէջ, այնպէս ինչպէս գոյութիւն ունեցած են մինչպատմական ժամանակներուն մէջ : Ծառերու բուներուն վրայ պարզ կ'երեւան անոնց տարիքը ցոյց տուող օղակները :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԱ.

— Շնորհակալ եմ : Հիմա ըսէք թէ ելքէ ինչ յանձնարարութիւն ըրաւ ձեզի :

— Բան մը չէ : Դիտմամբ ըսաւ որ կոմսը ձեզի : Բայց այսօրուան համար ուրիշ յանձնարարութիւն մը ըրաւ, որուն պատասխանը բերի :

Այս միջոցին Մարկրիթ դուրս ելաւ ... սենեակէն : Գլուխը դրած էր դեղին ժապաւէններով զարդարուած գիշերային գդակը :

Այս վիճակին մէջ հիանալի էր :

Հագած էր սնդուսէ ստնամաններ, որոնց մէջ կ'երեւէին մերկ ոտքերը : Եղունգներուն զարդարանքը աւարտելու վրայ էր :

Բրիւտանսը տեսնելով հարցուց .

— Է՛հ, դուքսը տեսա՞ք :

— Հարկաւ :

— Ի՞նչ ըսաւ :

— Տուաւ :

— Ո՞րչափ :

— Վեց հազար ֆրանք :

— Քովերնի՞դ է :

— Այո՛ :

— Սրտնեղեցա՞ւ :

— Ո՛չ :

— Խե՛ղճ մարդ :

— Այս «խեղճ մարդ»ը անանկ շեշտով մը ըսաւ, զոր անկարելի է բացատրել : Մարկրիթ առաւ հազար ֆրանքնոց վեց թղթադրամները :

— Ճիշդ ժամանակին էր, ըսաւ : Սիրելի Բրիւտանս, դրամի պէտք ունի՞ք :

— Գիտէք, աղջիկս, որ երկու օրէն ամսուն 15 է : Ծառայութիւն պիտի մատուցանէիք ինծի եթէ 3 – 400 ֆրանք փոխ տայիք :

— Վաղ առտու մարդ ղրկեցէք որ տամ : Հիմա շատ ուշ է եւ կարելի չէ դրամ աւրել :

— Մի՛ մոռնաք :

— Հոգ մի ընէք, հետերնիս կը ճաշէ՞ք :

— Ոչ, Շառլ տունն է եւ ինծի կը սպասէ :

— Ուրեմն միշտ կը սիրէ՞ք զայն :

— Խելքի դպչելու աստիճան, սիրելիս : Վաղը կը տեսնուինք : Մնաք բարով, Արման :

Տիկին Տիւվէրնուա մեկնեցաւ :

Մարկրիթ դարանը բացաւ եւ թղթադրամները մէջը նետեց :

— Թոյլ կուտա՞ք որ պառկիմ, ըսաւ ժպտելով եւ անկողնին մօտ երթալով :

— Ոչ միայն թոյլ կուտամ, այլ եւ կ'աղաչեմ :

Վրայի կիքիւռը անկողնին ստորոտը նետեց եւ պառկեցաւ :

— Հիմա եկէք քովս նստեցէք ու խօսակցինք, ըսաւ :

Բրիւտանս իրաւունք ունէր : Բերած պատասխանը զուարթութիւն պատճառեր էր Մարկրիթի :

— Այս գիշերուան սրտնեղութեանս կը ներէ՞ք, ըսաւ ձեռքս բռնելով :

— Պատրաստ եմ ամէն բան ներելու ձեզ :

— Կը սիրէք զիս :

— Խենթենալու աստիճան :

— Հակառակ իմ գէշ բնաւորութեա՞նս :

— Հակառակ ամէն բանի :

— Երդում կ'ընէ՞ք :

— Այո՛, ըսի ցած ձայնով :

Այս պահուն Նանին ներս եկաւ բերելով պնակներ, պաղ հաւ մը, շիշ մը Պորտոյի գինի, ելակ եւ երկու սպաս :

— Bonը չինել չտուի, ըսաւ Նանին : Պորտոյի գինին աւելի աղէկ է ձեզի համար : Այնպէս չէ՞, պարոն :

— Անշուշտ, պատասխանեցի տակաւին Մարկրիթի վերջին խօսքերէն յուզուած եւ աչքերս եռանդագին անոր վրայ սեւեռած :

— Աղէկ, ըսաւ Մարկրիթ, այդ ամէնը պզտիկ սեղանին վրայ դիր եւ անկողնիս մօտ բեր : Մեր գործը անձամբ կը տեսնենք : Ահա երեք գիշեր է որ կը լուսցնես : Հարկաւ քնանալու պէտք ունիս : Գնա պառկէ : Ալ բանի մը պէտք չունիմ :

— Դուռը կղպե՞մ :

— Այո, եւ մանաւանդ ըսէ որ վաղը կէսօրէն առաջ մարդ չընդունին :

ԺԲ.

Առտուան ժամը հինգին, երբ լոյսը սկսաւ երեւալ վարագոյրներուն մէջէն, Մարկրիթ ըսաւ ինծի .

— Ներէ որ ճամբեմ քեզ, բայց այնպէս պէտք է : Դուքսը ամէն առտու կուգայ : Եկած ատենը իրեն պիտի պատասխանեն թէ կը քնանամ եւ թերեւս արթննալուս սպասէ :

Ձեռքերուս մէջ առի Մարկրիթի գլուխը, որուն ցիրուցան մազերը իր շուրջը փռուած էին, եւ վերջին համբոյր մը տալով ըսի

— Ե՞րբ պիտի տեսնեմ քեզ :

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ա. Արծրունիի մահուան առթիւ իր ընտանեկան պարագաներուն :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Ասլանեանի մահուան առթիւ իր ընտանեկան պարագաներուն :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Լ. Պադըրճեանի մահուան առթիւ իր ընտանեկան պարագաներուն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ինչպէս նախորդ տարիները, այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պատարագ եւ պաշտօն Աղքատախնամի Մոնմօրանսիի եւ Անտիյլի հանգստեան տուներուն մէջ վախճանած պատսպարեալներու հոգւոյն համար :

Կը հրաւիրուին ննջեցեալներու պարագաները եւ բարեպաշտ հասարակութիւնը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբ. Հայկ Պապեանի յիշատակին՝ Տիկին Ջէլվէեանի ձեռամբ 10 ֆրանք, Պ. Զարեհ Զուհաճեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Գ. Աղապապ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Ա. Զուհաճեան երեսուն :

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

★★

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

★★

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ առաւօտ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Ս. պատարագ Ռիւ Ժէյ (Կրընոպլը), սկզբնաւորութիւն երգեցողութեանց ժամը 8.30: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տէր Թորգոմ Քհնյ. Փօսթէքիեան: Հոգեհանգստեան պաշտօն համայն հայ ննջեցելոց :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի երեք դասընթացքները կը վերսկսին Նոյեմբեր 3էն սկսեալ — Երեքշաբթի իրիկունը Փոնթէվէք — Նոյեմբեր վեցին իրիկունը Փասքալի Թաղը, ընկերուհի Եղ. Այանեանի խանութին մէջ.— իսկ Հինգշաբթի օրը՝ կէսօրէն ետքը ժամը 1.30էն Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ: Ուսուցիչ՝ Պ. Կ. Տէրմոյեան :

Ցարգելի ծնողքներուն կը մնայ իրենց զաւակները փութով արձանագրել տալ այս դասընթացքներուն եւ հսկել որ անոնք հետեւին կանոնաւոր կերպով :

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի
Մարսէյլի Տիկնանց Յանձնախումբի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՄԷՋ
Նոյեմբերին 30ին :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յունուար 26ին

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Համազասպ խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

Հայաստան եւ Իշխան խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին :

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին :

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին :

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ հայ ծնողքներուն, որ արդէն վերսկսած են հայերէնի դասընթացքները, բոլորովին նոր մեթոտներով ուսուցչութեամբ Պ. Յ. Արթինեանի, ամէն Հինգշաբթի ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան: Կը խնդրուի հայ ծնողքներէն որ անտարբեր չգտնուին այս կոչին եւ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, ինչ տարիքի ալ պատկանին :

Ամէն հայ ծնողքի գերագոյն պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ պատուախնդրութեամբ պաշտպանել մայրենի ոսկեղենիկ լեզուն, զայն սորվեցնելով իրենց զաւակներուն :

×

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Փարիզի Եկեղեցւոյ կիրակնօրեայ դասընթացքները սկսած ըլլալով կը խնդրէ որ ծնողքները առաջնորդեն իրենց զաւակները 10էն 12:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ
ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

— EXPOSITION —

ՍՈՆԻԱ ԱՂՃԱՅԵԱՆ
Հոկտեմբեր 27էն Նոյեմբեր 6
ամէն օր ժամը 11էն 12 եւ 15էն 19
(Բացի Կիրակի եւ Երկուշաբթի առաւօտ)
GALERIE ROR VOLMAR
58, RUE DE BOURGOGNE
(Métro : VARENNE)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին Սերքըլ Քաթոլիքի մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. Ս. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Մենրգ.— Տիկին Կարապետեան (Տէսինէն), կը նուագեն Նոր Սերնդականներ Պ. Հ. Էգաւսեան (կիթառ) եւ ընկ. Յ. Պէրպէրեան (ջութակ) Լիոնէն: Իսկ Տէսինի Նոր Սերունդի պարախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ հայկական պարերով, մոգական լապտերի վրայ կը ցուցադրուի յեղափոխական նկարներ՝ Ընկ. Յարութիւնեանի կողմէ :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է :

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի Շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը :

ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

ԻՍԻ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Խանասոր խումբը այց մը կազմակերպած է իր տարբարախտ ընկերներէն՝

ՊԵՏՐՈՍ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

շիրիմին: Հաւաքուիլ այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10ին, Խրիմեան գպրոցը :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն :
Դասախօս՝ Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի «Խանասոր» խումբի պարահանդէսի երեկոյթը՝ Նոյեմբեր 10ին :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, կազմակերպած է հայ արուեստագէտներու, նկարիչ եւ փորագրիչներու գործերուն համար ցուցահանդէս մը, Հայկական Թանգարանին մէջ, 59, Ավընիւ Ֆոշ, Փարիզ (16), Հոկտեմբեր 19էն մինչեւ 31 :

Այս ցուցահանդէսին բացումը պիտի կատարուի Հոկտեմբեր 19ին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին, նախագահութեամբ Հայկական Թանգարանի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովի նախագահ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖԸՐԷՆԿԵԱՆ :

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Կիրակի, Նոյեմբեր 3, ժամը 16էն 24

HOTEL LUTETIA

43, BLD. RASPAIL (Métro : Sèvres-Babylone)

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (Բանաստեղծութիւն)
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ եզանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 30 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9847

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9847

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՎԱՐԿԵՐԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՆ 202Ի ԴԷՄ 251 ՁԱՅՆՈՎ

Անտարբեր ժողովի մը առջեւ է որ քուէարկուեցան Ալժերիոյ վարկերը 202ի դէմ 251 ձայնով, 16 հոգի ձեռնպահ մընացին: Նոյն ժամուն Պեն Պելլա տեսակցութիւն մը կուտար ամերիկեան թերթի մը յայտնելով թէ Էվիանի համաձայնա – գրերուն այն մասը որ քարիւղին կը վերաբերի պէտք է վերաքննուի:

Ազգ. Ժողովին առջեւ երկու Իւ Էն Էռ երեսփոխաններ կարդացին տեղեկագիրը որ կը պարզէր Ալժերիոյ ըլլալիք օժան – դակութեան մանրամասնութիւնները:

1954ի համար 1166 միլիոն ֆրանք (963ի) արձանագրուած են ալժերական հարցերու պիւտճէին համար: Այս գու – մարին վրայ 108 միլիոն տրամադրուած են ֆրանսական դիւանագիտական ներ – կայացուցչութեան սպասարկութեանց ծախքերուն, մնացեալը այսինքն մէկ միլիառէն քիչ մը աւելի յատկացուած է օժանդակութեան եւ գործակցութեան պիւտճէին:

Տեղեկագրին ընթերցումէն ետք խօսք կ'առնեն նախ ընդդիմութեան ներկայա – ցուցիչները: Ժորժ Պոնէ (Դեմոկրատ Համախմբում) կը յայտնէ թէ Ֆրանսա ոչ մէկ պարտաւորութիւն ունի Ալժերիոյ նկատմամբ.— «Պեն Պելլա գործակցութեան մէջ առաւ ինչ որ նպաստաւոր էր իրեն եւ մերժեց մնացեալը: Պատրանք պէտք չէ ունենանք, շատ դիւրին վար – ժուած ենք մշտական սպառնալիքի»: Պոնէ կը յիշեցնէ թէ գանազան ձեւերու տակ Ֆրանսա Ալժերիոյ տուած է մէկ տարուան ընթացքին 305՝ միլիառ հին ֆր. որուն հինգը միայն ետ տրուած է: «Ալժերական պետութիւնը մէջէն կ'եյլէ իր պարտաւորութիւններուն վճարում չընելով: Ինչո՞ւ Պեն Պելլա պիտի վճարէ Ֆրանսային քանի որ իր մեթոտը ճիշդ մարդու չըվճարելու մէջն է: Ֆրանսան ոչ մէկ պարտաւորութիւն ունի, ոչ իրաւական ոչ ալ բարոյական Ալժերիոյ նկատմամբ: Աւելի արդար կ'ըլլար կողոպտուած Ֆրան – սացիներուն վերապահել այդ առատա – ձեռնութիւնը»: Յաջորդ խօսողն է Փլեվէն, որ կը ծանրանայ ազգայնացուած ֆրանսական հողերուն վրայ:

Յանուն կառավարութեան կը պատասխանէ Ժորժ Փոմփիտու որ նախ կը շեշտէ թէ կը նախընտրէ մաս կազմել կառավարութեան մը որմէ դրամ կ'ուզուի քան կառավարութեան մը որ դրամ կ'ուզէ: Վարչապետը կը յայտնէ թէ գործակցութիւնը պէտք է պահել, կառա – վարութեան քաղաքականութիւնն է: Հարուստ ժողովուրդներու պարտականութիւնն է օգնել աղքատ ժողովուրդներուն որովհետեւ թշուառութիւնը կոչ մըն է մենատիրական վարչակարգերու: Եթէ Ֆրանսա անկախութիւն տուաւ շատ մը ժողովուրդներու, չուզեր իր պատուհանները փակել աշխարհի վրայ: Կ'ուզէ ինքզինքին ապահովել մեծ ժողովուրդի մը պատասխանատուութիւնները: Փոմփիտու կ'աւելցնէ.— «Ըսուեցաւ թէ Էվիանը ձախողութիւն մըն էր: Էվիան միայն հատուածի գործ մը չէ ֆրանքօ-ալժերական գործակցութեան մէջ, այլ Ֆրանսայի ապագաղթականացման դարաշրջանին մէկ հանգրուանն է»:

Երկարասարդ պետութեան մը ծնունդը դժուար ըլլալով, Փոմփիտու չուզեր յուսալքուիլ: Վերջացնելով կը յայտնէ թէ ալժերացի ղեկավարները պէտք է մտիկ ընեն իրեն, հասկնան թէ ամէն համբերութիւն իր սահմաններն ունի:

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԵՒ ԽՈՐԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՂՋԱԳՈՒՐՈՒՄԸ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԸ ՊԱՏԱՐԱԳԷ ԵՒ ԿԸ ՔԱՐՈԶԷ — ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ — ԽՈՐԷՆ Ա.

ԱՆՀԱՄԱՐ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՈԳԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Շաբաթ առաւօտ ժամը 7.30ին, Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահը՝ Զօր. Ֆուատ Շեհապ իր անձնական կառքը կը դրկէր Անթիլիաս, մինչեւ խալտէի օդակայանը առաջնորդելու համար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը՝ Խորէն Ա. Նախորդ օրը, Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանը հետեւեալ հաղորդագրութիւնը կը յանձնէր մամուլին.—

«Հաճոյքն ունինք հաղորդելու հաւատացեալ հայ ժողովրդեան, թէ Ս. Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետը Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս, ընկերակցութեամբ Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Ղեւոնդ Ս Արք.ի, Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ Գերշ. Տ. Տաճատ Ս. Արք.ի, Դպրեվանքի տեսուչ Գեր. Տ. Գարեգին Ծ. վրդ. Սարգիսեանի, Կիպրոսի Հայոց Կաթողիկոսական փոխանորդ Գեր. Տ. Երուանդ վրդ. Աբէլեանի, գաւազանակիր Հոգշ. Տ. Տըրդատ վրդ. Բէշիշեանի, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ատենապետ եւ Պետական երեսփոխան Տիար Մեթր Խաչիկ Պապիկեանի եւ անդամ Տիար Արամ Ամասեանի, Լիբանանի Թեմի Ազգ. Վարչութեան Քաղաքական Ժողովի ատենապետ Տիար Ռուբէն Մավիսագալեանի եւ անդամներ Պ. Պ. Յակոբ Թէրճանեանի, Օննիկ Զէրքէզեանի եւ Գառնիկ Բանեանի, Դպրեվանքի ուսուցչապետ Պ. Բիւզանդ Եղիայեանի, Տոքթոր Փրոֆ. Յովսէփ Ենիգոմշեանի, Տիար Գէորգ Երեւանեանի, Տոքթ. Եղիկ Գոնեալեանի, Տիար Արմէն Ղարիպի, Տիար Հերրի Պըրթի եւ Պէյրութահայ մամուլի ներկայացուցիչնե – րու, վաղը, 1963, Հոկտեմբեր 26, Շա – բաթ, կէսօրէ առաջ ժամը 8.30ին պիտի մեկնի խաղաղութեան քաղաք Ս. Երուսաղէմ, ուր Նորին Սրբութիւնը պիտի հանդիպի Ամենայն Հայոց Հայրապետ Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին եւ եղբայրական ողջագուրումով երկու Վեհափառ Հայրապետները պիտի աղօթեն վասն անշարժութեան եւ անսասանութեան Հայց. Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ եւ անոր Նուիրապետական Ս. Աթոռներուն եւ վասն երջանկութեան ու բարօրութեան ազնուական հայ ժողո – վուրդին:

«Կը հաղորդենք նոյնպէս, որ յաջորդ օր, 1963 Հոկտեմբեր 27, Կիրակի, Նո – րին Ս Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս հանդիսաւորապէս հայրապե – տական Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ ու քարոզէ Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ, ուր յաւարտ Ս. Պատարագի, Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի նախագահութեամբ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն Ս. Էջմիածնի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ ի Տէր հանգուցեալ հայրապետներուն եւ ի մասնաւորի Նորոգ հանգուցեալ երջանկայիշատակ Տ. Տ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի հոգւոյն համար»:

ԴԻՒԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ

25 Հոկտեմբեր, 1963
Անթիլիաս

Երկու օր առաջ, Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը ուրիշ հաղորդագրու – թեամբ կը յայտնէր երկու Կաթողիկոս – ներու հանդիպման ուրախ լուրը եւ կը ծանուցանէր թէ մասնաւոր հոգեհան – գիստ կը մատուցուի երջանկայիշատակ Զարեհ Կաթողիկոսի յիշատակին.—

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրախութիւնն ունինք յայտնելու հաւատացեալ հայ ժողովուրդին թէ ի մօ – տոյ, Երուսաղէմի մէջ իրարու պիտի հանդիպին Ամենայն Հայոց եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսները, եւ եղբայրական ողջագուրումով պիտի նորոգեն իրենց ուխտը, Հայ Եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդին ծառայութեան նուիրական գործին մէջ:

Յառաջիկայ Կիրակի, Հոկտեմբեր 27 – ին, Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց պիտի մատուցանէ Հայրապետական Պատարագ Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ:

Յաւարտ Պատարագի Հանգստեան յա – տուկ պաշտօն պիտի կատարուի Ս Էջ – միածնի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ ի Տէր Հանգուցեալ Հայրապետներու եւ ի մասնաւորի Նորոգ Հանգուցեալ Երջանկա – յիշատակ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի հոգ – ւոյն համար:

ԴԻՒԱՆ Ս. ԱԹՈՌՈՅ

23 Հոկտեմբեր 1963
Երուսաղէմ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Գրած էինք թէ յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Խորէն Ա. Կաթողիկոսին Երուսաղէմ ժամանած էին Գարեգին Ծ. վրդ. եւ փաստաբան Խաչիկ Պապիկեան, հարկ եղած կարգադրութիւններ ընելու համար Խորէն Ա.ի ընդունելութեան արժանավայել շուք մը ապահովելու նպատակաւ: Բոլոր կարգադրութեանց նախաձեռնարկ եղած է Եղիշէ Պատրիարք:

Մեր ստացած առաջին լուրերը կը հաստատեն թէ առաջին օրէն իսկ սիրոյ եւ ոգեւորութեան մթնոլորտ մը տիրած է Երուսաղէմի պատրիարքութենէն ներս: Վազգէն Ա. սրտի խոր գոհունա – կութեամբ արտայայտուած է, շեշտելով թէ Իր եւ Խորէն Ա.ի փափաքները նոյնն են Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ամբու – թեան եւ պայծառութեան համար:

Ամենայն Հայոց Հայրապետը հաւա – տացած է, ինչպէս Խորէն Ա., որ հայ ժողովուրդին համար, երկու հայրապետներու ողջագուրումով, խաղաղութեան եւ հանդարտութեան, սիրոյ եւ համե – րաշխութեան մթնոլորտը պիտի ստեղ – ծուի եւ խորանայ, ինչ որ անհրաժեշտ եւ կենսական է Հայաստանեայց Եկե – ղեցւոյ բարգաւաճման համար:

Անթիլիասի պատուիրակութեան հետ տեսակցութեան վերջաւորութեան, Վազգէն Կաթողիկոս գնահատելով Գարեգին Ծ. վրդ.ի գործունէութիւնը Հայ. Եկե – ղեցւոյ ծառայութեան համար պարգեւադրած է Հայր Սուրբը հայկական ոճով պատրաստուած՝ ականակուռ վարդապետական խաչով: Իսկ Խաչիկ Պապիկեա – նի կուրծքին անցուցած է Էջմիածնի մանրանկար զարդը, ի յիշատակ օր – ուան բարեբաստիկ լուրին:

×

Յորդանանի Հիւսէյն Թագաւորը Չո – րեքշաբթի օր ընդունած է Ամենայն Հայոց Հայրապետը, Ամմանի արքայական պալատին մէջ եւ անոր յանձնած Յորդանանի Աստղի Կարգի շքանշանը:

×

Երուսաղէմէն հասած լուրերու համաձայն Ս. Յարութեան տաճարի նորոգու – թեանց համար երեք հարիւր հազար տոլար գոյացած է արդէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱԱՍ կուսակցութեան համագումարը որոշեց չափազանց ընկերվարականացում մը Սուրիոյ եւ Իրաքի մէջ: Այս է գըլ – խաւոր կէտը այն 26 բանաձեւերուն զորս քուէարկած են:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ երեք հազար ուսա – նողներ ցոյցեր ըրած են թշնամական խօսքեր ըսելով սուրիական վարչակար – գին դէմ:

ԿԱԶԻ եւ ելեկտրականութեան պաշ – տօնեաները 24 ժամուան գործադուլ ո – րոշեցին: Թուականը չէ ճշդուած:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ՀԱՃԸՆԻ ՀՈԳԵՒԱՐՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

1919ի Գարնան՝ Ատանայի ընտրանին հարսանեկան մեծ հանդիսութեան մը հրաւիրուեցաւ : Ազգային Միութեան նախագահ Բժշ. Վարդապետեանի քենին կ'ամուսնանար : Պ. Վարդապետեան բոլոր Ատանացիներու համակրութիւնը եւ աւելի ճիշդ սէրը կը վայելէր իբր բժիշկ եւ իբրեւ ազգային անձնաւորութիւն : Տիկին Վարդապետեանը կանացի հրապոյրին կը միացնէր անվարան ազգասէր ոգի մը : Ցետագային այս տիպար Հայուհին, Զօր. Կուռոյի այցելութեան առթիւ համարձակօրէն պիտի յիշեցնէր Զօրավարին՝ թէ Հայերը «մեծասիրտ են», ի չփոթութիւն (եւ գոհունակութիւն) հանդիսականներուն :

Հարսնիքի արարողութենէն ետք, ընդունելութիւն տեղի ունեցաւ տեղական մեծ սրահի մը մէջ : Ներկայ էին, բացի Ատանայի երեւելի ընտանիքներէն, Ֆրանսական սպայակոյտը եւ քիչ առենէ ի վեր Ատանա հասած գնդապետ Պռէմոնը, իր ընտանիքով ու օգնական սպաներով : Խնջոյքը եւ պարը պիտի տեւէին մինչեւ առաւօտ :

Կէս գիշերի մօտ, սպասաւոր մը գաղտօրէն ինծի լուր տուաւ թէ Հայ մը կ'ուզէ զիս տեսնել ստիպողաբար : Դուրս ելայ ու դրան առջեւ հանդիպեցայ այլայլած մէկու մը : Օգնութիւն կը հայցէր : Բացատրեց թէ Տարսոնէն Ատանա զէնք — 200 հրացան, ըսաւ — կը փոխադրէր երբ կառքերը, ճամբուն վատթար վիճակի հետեւանքով աւրուեր եւ ցեխին մէջ խրեր են : Ստիպուեր էր ամէն ինչ տեղւոյն վրայ ձգել եւ ինձմէ ճար կը խնդրէր :

Կանխաւ՝ Անգլիական Բարձր Հրամանատարութեան կարգադրութեամբ Կիլիկիոյ բնակչութիւնը զինաթափ եղած էր : Զէնք ունեցողը յանձնած պիտի ըլլար, իսկ պահողը յանցապարտ :

Հայկական Լեգէոնի զինուորական ոստիկանութիւնը իմ տրամադրութեանս տակ էր : Կարգապահ ու վստահելի Ամերիկահայեր : Անոնցմէ երկուքին հրաման զրկեցի, որ երթան արկածին վայրը, հարկ եղած միջոցներով, զէնքերը Ատանա փոխադրեն եւ հոն մթերանոցի մը մէջ տեղաւորեն ու բանալին ինծի բերեն :

Հրամանը գործադրեցին տաժանակիր պայմաններու մէջ : Գիշերը մութ էր ու անձրեւոտ : Տղաքը յաճախ տիղմի մէջ կը խրէին : 4 – 5 ժամ քրտնաթոր աշխատեցան : Կ'ենթադրեմ որ զիս բաւական անիծեցին, ինչ որ պարտաճանաչութեան ներհակ չէ զինուորական կեանքի մէջ :

Անցան օրեր : Քանի մը զգուշաւոր, անուղղակի դիմումներ եղան որ զէնքերը յանձնեմ. ականջ չկախեցի : Վերջապէս Ազգային Միութեան կեդրոնը, հրաւէրի մը առիթով, նոյն խնդրանքն ըրաւ : Պախարակեցի ինձմէ գաղտնի եւ մանաւանդ անխորհուրդ կատարուած գործողութիւնը. յայտնեցի թէ Ատանան, Լեգէոնին ներկայութեամբ ապահով էր. միայն հաւանութիւն տուի որ զէնքերը, Ազգային Միութեան հովանաւորութեամբ, ուղղուին Հաճըն որ անպաշտպան էր, հեռաւոր եւ դժուարամատչելի : Ազգային Միութիւնը յօժարեցաւ եւ խնդիրը այսպէս լուծուեցաւ : Թերեւս վերապրող Հաճընցիներ կարենան հաստատել թէ զէնքերը իրենց տեղը հասան, համաձայն ինծի տրուած հաւաստիքին :

Պիտի չփրկէին Հաճընը : Չէին կրնար փրկել : Տարի մը ետք Թումլու Քալէի դէպքը Հաճնոյ մահազանգի ձայնը տըւաւ : Հերոսական լեռնաքաղաքը երկար դիմադրութենէ վերջ, պիտի ապրէր իր վերջին ժամը՝ 23 Հոկտեմբեր 1920ի օրը :

Սուգը պատեց Կիլիկիոյ Հայութիւնը : Յաջորդ օրը «Արարա» չաբաթաթերթը լոյս ընծայեց բացառիկ թիւ մը, միայն առաջին էջով մը, որ տպանաքարի եռերեւոյթ ունէր, մեծատառ յիշատակութեամբ.—

Հաճըն ոչ եւս է ··· Երէկ, 23 Հոկտեմբերին, բոթաբեր սուրհանդակներ՝ ութ ամիսներէ ի վեր պատնէշի վրայ կեցող հերոսական Հաճընի հերոսական անկումը գուժեցին : Թշնամի բազմաթիւ ու ժեր մեծ թնդանօթներով կը յարձակին դիւցազներու բոյնին վրայ եւ ռումբերուն տարափին տակ պատնէշները խորտակելէ յետոյ ներս կը խուժեն ու անխընայ կը կոտորեն բնակչութիւնը, նոյնիսկ ծերերը, կիներն ու մանուկները :

Նախատի՛նք տկարներու պաշտպանութեան անունով շահուած յաղթանակին :

Նախատի՛նք Քրիստոնեայ Աշխարհին :

«ԱՐԱՐԱ»

Ոչ եւս էր Հաճըն : Անցան 43 տարիներ : : Թող հանգչին նահատակները : Արդէն կը ծլին Նոր Հաճըններ :

Վ· ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՉՈՐԼՈՒ
ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

(ՅՈՒՇԵՐ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

Ե·

Նոյեմբեր 5ին վերսկսան կռիւները, ամէն ուղղութեամբ : Մահմուտ Մուխթար փաշա, քանի մը սպաներով դիրքերը քննելու ելած ըլլալով, յանկարծ զարնուեցաւ խրամէ մը նետուած պուլկար գնդակէ մը : Նմանապէս վիրաւորուեցաւ Քեազիմ Սալահէտտին պէյ :

Կրակը սկսաւ խրամէ խրամ եւ դիրքերը անցան ձեռքէ ձեռք : Սակայն յաղթանակ չկար մէկ կամ միւս կողմին համար : Պուլկարները ծանր կորուստի ենթարկըւած էին, մօտ տասը հազար հոգի կորուստ : Հարիւրաւոր վիրաւորներ բերուեցան Չորլու, դարմանուելու համար : Մեծագոյն մասը վիրաւորուած էին իրենց աջ ձեռքէն :

Նոյեմբեր 5ի գիշերը, երեսուն հազար պուլկար կամաւորներ — Մակեդոնացի — Չորլու խուժեցին եւ դրեթէ փողոցներու մէջ գիշերեցին : Յաջորդ առաւօտ ճամբայ ելան դէպի Չաթալճա, խանդավառութեամբ եւ ահեղ աղաղակներով .— Դէպի Պոլիս : «Նա Ցարիկրատ, նա Ցարիկրատ» : Ապա «Հուրրա՛, հուրրա՛, նա Ցարիկրատ» : Յետոյ «Շումի Մարիցա» քայլերգը որոտագին հնչեցնելով :

Նոյեմբեր 5ին եւ յաջորդ օրերուն զըռացող վիթխարի թնդանօթներուն ահարկու ձայները յստակօրէն կը լսուէին Պոլսոյ մէջ : Ժողովուրդը, մանաւանդ քրիստոնեաները մտահոգուած էին տագնապի, վասնզի, եթէ Պուլկարները ճակատը յաջողէին ճեղքել եւ յառաջանալ դէպ ի Պոլիս, նահանջող Թուրք զինուորները մայրաքաղաք խուժելով, կրնային տակն ու վրայ ընել մայրաքաղաքը եւ ջարդել քրիստոնեաները, հրդեհել, կողոպտել եւ ամէն չարիք գործել անխղճմտական վիճակէն օգտուելով :

Այս պարագան նկատի ունենալով, նախապէս Պոլսոյ ջուրերը մտած եւրոպական մարտանաւերը ցամաք հանեցին մեծ թիւով զինուորներ, ապահովութեան տակ առնելու համար քրիստոնեաները :

Պուլկար սպայակոյտը, հակառակ իր յանդուգն ջանքերուն եւ յարձակումներուն, չկրցաւ Պոլիս մտնել : Պատերազմական նախարար Ֆէրիտ Նազըմ փաշայի կազմակերպած բանակին զօրեղ ընդդիմութիւնը կասեցուց Պուլկար յառաջխաղացութիւնը : Սակայն, Թրքական հակայարձակումներն ալ անզօր մնացին եւ չկրցան ետ մղել իրենց դիրքերուն վրայ ամուր հաստատուած թշնամին : Երկու կողմն ալ մնացին իրենց դիրքերուն վըրայ :

Նոյեմբեր 20ին զինադադար կնքուեցաւ :

1913, Յունուար 11, Կաղանդին օրը Չորլու բերուեցան ճակատէն վաթսուն հազար զինուոր հանգստանալու : Չորլուի երեք ազգութեանց բնակչութեան բոլոր տուները 5, 10 եւ 20 հոգի ստիպուեցան ընդունիլ : Այդ պուլկար զօրքերը տախտակամածներու եւ բակերու վրայ բնակեցան քանի մը ամիս : Իմ բնակարանս ալ տասը զինուոր դրուեցաւ եւ վարը մասամբ տախտակի եւ մասամբ գետնի վրայ պատսպարուեցան, իրենց վերարկուները իբրեւ անկողին եւ վերմակ գործածելով :

Սաստիկ ձմեռ էր : Կը ձիւնէր : Անոնց պարենաւորումը կանոնաւոր դրութեան մէջ էր : Գէորգ քահանայ Դաւիթեան, իբրեւ Առաջնորդ – փոխանորդ, չէր ուզած իր տան մէջ ընդունիլ որեւէ զինուոր : Հրամանատարութիւնը սրահնեղած, ծրարներու եւ նամակներու կայանը հաստատեց տէրհօր տանը մէջ :

Իմ ընտանեկան յարկիս տակ բնակող Օրիորդ Աղաւնի կը թղթակցէր Հօմ Բըլքուլի իր նախկին ընկերուհիներէն մէկուն պուլկար Կոսբովիցա Նետելքա Քալեչքովայի հետ, որ Սոֆիայի «Մարիա Լուիզա» փողոցը կը բնակէր : Մեր տունը զինուոր դրուելէն տասը օր ետքը բարձրաստիճան եւ գիրուկ զինուորական մը իր թիկնապահին հետ եկաւ մեր տան առջեւ եւ Օր. Աղաւնին փնտռեց :

Այնտեղ էի ես, եւ անմիջապէս վեր հրամցուցի իր հետեւորդ սպայով : Երկուքն ալ դեղնահեր եւ մօրուքով էին : Աղաւնին ներկայացուցի : Բարձրաստիճանը ըսաւ թէ ինք Նետելքայի հայրն է, կը կոչուի Զօրավար Ցարեֆ, զինուորական դրասենեակին նախարար է : Գրպանէն հանեց Նետելքայի նամակը՝ Օր. Աղաւնիին ուղղուած, նաև անոր պատկերը, գեղեցիկ աղջիկ մը : Շատ ուրախացանք : Նետելքա, իր այդ նամակով (անգլերէն գրուած), կը խնդրէր Աղաւնիէն, որ եթէ անհանգիստ է՝ իր հօրը յայտնէ, եւ ան անմիջապէս Սոֆիա կը ղրկէ զինք, իր մօտ : Աղաւնի յայտնեց զօրավարին թէ յառաջիկային կ'ուզէ երթալ Սոֆիա, Նետելքայի մօտ, երբ ամառուան դռները բացուին :

Զօր. Ցարեֆ բաւական լաւ Թուրքերէն կը խօսէր : Մեր խօսակցութեան ընթացքին յայտնեցի թէ Պոլսահայ թերթի մը թղթակիցն եմ, եւ աւելցուցի թէ երկու ամիսէ ի վեր, տեղի ունեցած անցուդարձերու մասին բան մը չեմ կրցած հաղորդել Պոլիս, ճամբաները փակ եւ խիստ գրաքննութիւն հաստատուած ըլլալով :

— Կոստոտին Լէոն, ձեր թղթակցութիւնները գրեցէք եւ ինծի բերէք, ես զանոնք կը կնքեմ իմ կնիքովս, եւ առանց գրաքննութենէ անցնելու՝ Ռումանիոյ ճամբով կը հասնին իրենց հասցէին, ըսաւ Զօրավարը :

Եւ իսկապէս, թղթակցութիւններս այնուհետեւ կանոնաւոր կերպով հասան Պոլիս, եւ ես ալ սկսայ ծրարով «Ժամանակ» թերթերը ստանալ :

Զօր. Ցարեֆի ընկերացող սպան ըսաւ ինծի թէ ինք Սոֆիայի «Տնեվնիկ» օրաթերթին արտօնատէր Կոստոտին Ժորժ Նիքոլոֆն է, եւ ուրախութիւն յայտնեց որ կը ծանօթանայ հայ լրագրողի մը հետ : Պատշաճ հիւրասիրութիւններէ ետք, հրաժեշտի խօսքերով բաժնուեցան մեզմէ : Մեկնելու պահուն մեր տան մէջ բնակող զինուորները իր մօտ կանչելով,

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ
– ՇԵՓՈՐ –

Երբոր Տիկին Էլպիս լսեց թէ Աւետիս զրամի տէր այրի մը գտած է, եւ անոր շնորհիւ խանութ մը բանալու հաւանականութիւնը տեսնելով լքած Աղաւնին՝ բարկացաւ : Դեղնեցաւ, շառագունեցաւ, եւ սկսաւ կռուիլ իր ամուսնոյն հետ : Ձայն մը Տիկին Էլպիսին ըսած էր թէ այս զզուելի տղան դրամապաշտ է : Արդէն երբեք իր աչքը չէր խածած այս զինուորը, այս կեղծաւորը, այս զաւառացին որ բոլոքականի կը նմանի : Դուք չէք գիտեր, բայց ես վերի պատուհանէն ականջ տալու սովորութիւն ունէի եւ շատ անգամ լսած եմ Աւետիսին խօսքերը : Լսած եմ եւ հասկցած՝ թէ այս տղան ստախօս մըն է : Աղաւնիի հանդէպ սէր կը կեղծէ, բայց իրականին մէջ աչքը միայն դեղաբանին վրայ է : Կ'ուզէ անոր տիրանալ :

Քոյր եւ եղբայր ջանացին մանաւանդ իրեն հասկցնել թէ պէտք չէ Աղաւնիին առջեւ այս կարգի խօսքեր ընել : Արթաքի էֆէնտի յանձն կ'առնէր կարգադրել ամէն բան, բայց նորէն կը կրկնէր թէ՝ արգիլուած է ամէն օր Աւետիսին խօսքը ընել, նոյնիսկ աննպաստ կերպով :

Դարձեալ իր քրոջ ներկայութեանն է որ դեղագործը խօսեցաւ Աղաւնիին, կէս օրէ վերջ : Բայց չուտով անդրադարձաւ թէ իր պատրաստած փոքրիկ ճառը աւելորդ է : Աղաւնին ալ իր մօրաքրոջը պէս բարկացաւ, խենթ խօսքեր ըսաւ, զինուորը անուանարկեց, նուաստացուց, եւ վերջապէս ճչաց ·

— Աս վերջին դէպքերէն յետոյ եթէ ան իսկ նշանտուքը ետ չըներ, ես, ես ետ պիտի ընէի ...

Ձեռքը զարկաւ կուրծքին խռոխտաբար եւ հեռացաւ դեղագործէն :

Տիկին Արմենուհի իր ժպիտը ծածկելու համար հովանոցին կոթը կը քսէր իր քիթին, ու միաժամանակ քովնտի եւ սուր ակնարկով մը կը նայէր իր եղբօր, ըսել ուզելով — « Արդեօք աւելորդ չէի՞ն մեր նախզգուշութիւնները : Միամտութիւն չէ՞ կարծելը թէ ինչ որ մեզի համար դժընդակ է, բոլորին համար ալ պիտի ըլլայ ծանրակշիռ եւ խորապէս տխուր : Մնաս բարով » :

Դեղագործը զարմացած էր որովհետեւ քիչ մը աւելի լաւ կը ճանչնար Աղաւնին : Իրաւ է թէ մեծ բան չէր սպասեր անկէ, բայց չէր յուսար նաեւ այսքան անտարբերութիւն, գիտնալով որ անոր մէջ սէրը իրական է :

Իր զարմացումը փարատեցաւ երեկոյին միայն, դէպքի մը պատճառաւ : Ոչ մէկ բան նախագուշակել տուաւ այդ դէպքը : Շատ սովորական երեկոյ մըն էր :

Լամբարը վառեցին եւ նստան սեղանը զոր Աղաւնի յարդարած էր ամէն օրուան պէս : Լաւ տեսակ ձիթապտուղ կար եւ եփած էին թարմ բակլայ :

Սովորական խօսակցութեան ընթացքին Արթաքի էֆէնտի ըսաւ ·

— Աս բակլան քիչ մը սեւ է :

Այսքան միայն : Եւ ահա որ Աղաւնի աղաղակեց շատ ուժով ·

— Ինչ ըսի՞ր ..

Երբեք այսպէս չէր պոռացած Աղաւնի : Անծանօթ ձայն մըն էր, շատ խորէն եկող ձայն մըն էր, իրական յուզումով թրթռացող ձայն մըն էր : Դեղագործն ու իր կինը այս ճիչէն ցնցուած՝ վեր առին իրենց գլուխը, բայց բառ մը իսկ չկրցան ըսել՝ աղջկան այլայլումը տեսնելով : Շատ լաւ հասկցած էին թէ այդ «ինչ ըսի՞ր» որեւէ կապ չունի բակլային սեւութեանը հետ : Աղաւնի մնացած էր քարացած, աչքերն ու բերանը բաց, եւ մէյմէկ դանակ իր ձեռքերուն մէջ : Այդպէս մնացին երեքն ալ անշարժ՝ մինչեւ որ կայծը փրթաւ եւ Աղաւնի փախաւ սեղանէն լալով :

Դէմ առ դէմ նստած ամուսինները իրենց կտուցը մօտեցուցին իրարու, եւ միաժամանակ ըսին ցած ձայնով :

— Հասկցա՛ւ ...:

Է·

Համաձայնական օդանաւերը այլեւս կանոնաւորաբար կուգային Պոլսոյ վրայ, Սան – Սթէֆանոյի կողմէն : Շատ աղմուկ կը հանէր Հայտար – Փաշայի գերմանական մարտկոցը, բայց Սկիւտարի նաւամատոյցը իր մօտիկութեան պատճառաւ աւելի դղրդագին էր : Մանուկները չափազանց կը զուարճանային այս անվնաս ումբակոծութեամբ եւ կը վազվզէին ճչալով : Միայն թէ չես գիտեր ինչու մեծ աճապարանքով : Շրափնէլները կապոյտին վրայ կը կազմէին փոքրիկ սպիտակ ամպեր որոնք յետոյ կը նուաղէին : Արթաքի էֆէնտի իր դիտակին մէջէն կը խօսէր օդանաւորդներուն հետ եւ ձայնը կը բարձրացնէր՝ որպէսզի լսելի ըլլայ : Անխուսափելիօրէն կ'ըսէր ·

— Շո՛ւն շան որդիներ, նետեցէք, ռումբ նետեցէք··· Ո՞ր օրուան կը սպասէք··· Թող քար քարի վրայ չմնայ··· Սատկինք ամէնքս ալ, Տաճիկներն ալ, մենք ալ ···

Բայց իրականին մէջ գոհ էր եւ համաձայնական օդանաւորդները կը կոչէր « իր քեռիին տղաքը՝ ժօղէֆները» : Դեղագործին համար անոնք կը նմանէին նաեւ շատ ազդեցիկ դեղի մը կաթիլներուն, որոնք հակառակ իրենց պզտիկութիւն, կրնան մեծ ծաւալով հեղուկ մը պղտորել : Եւ Պոլսոյ երկնքին մէջ այդ քանի մը «ժօղէֆ»ներուն վազվզուքն ներկայութիւնը փոխած էր շատ բան ·:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(14 Շար··

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱԼԱԾՈՒԱԾ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

Այս տարւոյն սկիզբէն ի վեր, ռուսերէնէ թարգմանուած մօտ 15 գիրքեր հրատարակուեցան փարիզեան հրատարակչական տուներու կողմէ: Այս մեծ թիւը արդիւնք է այն հասկնալի հետաքրքրութեան, որ երեւան ելաւ, երբ ծայր տուին մտաւորական նոր խմորումներ Խորհ. Միութեան մէջ, Սթալինի մահէն ետք: Թարգմանուած գործերէն ոմանք իրական արժէք մը չեն ներկայացներ իրենց գրական բովանդակութեամբ: Հետաքրքրական են, որովհետեւ անոնց հեղինակները Խորհ. Միութիւն ապրող գրագէտներ են: Այդ գիրքերը, մեծ մասամբ, այսպէս կոչուած «Նոր հոսանք»ը ներկայացնող արժէք մը ունին, կամ՝ վկայութիւն մը կը բերեն «սառնհալք»ին հետեւանքով ստեղծուած խորհրդային գրականութեան կերպարանափոխութեան: Այս կարգի գործերէն կ'արժէ յիշատակել Վոզնեսենսքիի եւ Եւտուշենքոյի բանաստեղծութիւնները եւ այս վերջինին կանխահաս «Ինքնակենսագրական»ը, սթալինեան կեդրոնացման ճամբարներու կեանքը պատկերացնող Սոլժենիցինի պատմուածքը՝ Իվան Տենիսովիչի մէկ օրը, Վիքթոր Նեքրասովի Քիրա, փոքրիկ կայարանը և Եուրի Քազաքովի կարգ մը պատմուածքները:

Հրատարակուած գործերէն Աբրահամ Թերցի «Եղեամը» կը բովանդակէ վեց վիպակներ եւ տեսութիւն մը «ընկերվար իրապաշտութեան» մասին: Խնամուած թարգմանութիւնը շատ հաճելի կը դարձնեն այդ էջերուն ընթերցումը եւ կարելիութիւնը կուտան գնահատելու այս գործին պարունակած յեղափոխական բնոյթը: Արդարեւ, Թերցի պատմուածքները կը յայտնեն ժամանակակից ռուս գրականութեան մէջ բացարձակապէս անծանօթ սեռի մը գոյութիւնը, «ընկերվարական իրապաշտութեան» հետ լրիւ խզումի մէջ, գայրացած արտայայտապաշտութեան եւ մտացածին երեւակայութեան խառնուրդ մը, տեսակ մը «ընկերվարական գերիրապաշտութիւն»՝ եթէ կարելի է նման սահմանում մը գործածել: Աշխարհի գրականութեան մէջ, Թերցը կարելի է դասել Լօթրէամոն, Փօ, Քաֆքա գրողներու կարգին: Թերցի գրչի աշխարհը զգայախաբութեան եւ խանդապուշանքի աշխարհն է, ինչպէս եւ այնքան իրական աշխարհը համայնավար ընկերութեան, իր գձուձ եւ հրէշային եղելութիւններով, իր խճողուած բնակարաններով եւ ոստիկանական հաւատաքննութիւններով:

Այնուամենայնիւ, Թերցի գործերը երբեք չեն հրատարակուած Խորհ. Միութեան մէջ եւ Աբրահամ Թերցն ալ կեղծանուն մըն է: Խրուշչեւի Ռուսիան կրնայ ընդունելի գտնել Սոլժենիցինի զարհուրելի յայտնութիւնները արգելավայրերու կեանքի մասին, բայց դեռ պատրաստ չէ հանդուրժելու Պորիս Փասթերնաքի Ժիվակոյէն բխած հոգեկանութեան եւ ոչ ալ գերազանցութեան ծարաւին, որ թաքուն է Թերցի գործերուն արտառոց եւ երբեմն դաժան դիմակին ներքեւ: Այս անսովոր ձեռագիրները, անոնց հեղինակը 1958էն ի վեր Արեւմուտք ղրկած էր, անշուշտ, գաղտնի միջոցներով: Նախապէս անոնք հրատարակուեցան Ֆրանսայի մէջ լոյս տեսնող՝ Քուլթուրա լեհական պարբերաթերթին կողմէ, որ վերջին տարիներուն ու միշտ ծածուկ ճամբաներով ուղղակի Մոսկուայէն ստացած է տասնեակ մը գրական գործեր:

Ա. Թերց միակը չէ, որուն գործերը Խորհ. Միութեան մէջ հրատարակուելու փոխարէն, լոյս տեսած են Արեւմուտքի մէջ: Նախ կայ հանրածանօթ տոքթէօր Ժիվակոյի օրինակը, Պորիս Փասթերնաքի այս գլուխ գործոցը: Բանաստեղծ Եսենինի զաւակը՝ Ալեքսանտր Եսենին-Վոլփին, ինքն ալ իր կարգին փափաքեցաւ, որ իր իսկական անունին տակ Արեւմուտքի մէջ հրատարակուին իր քերթուածներուն մէկ հաւաքածոն եւ «ազատ փիլիսոփայութեան տեսութիւն»ը, որուն մէկ մասը գրած է բանտին ու միւս մասն ալ արգելակայանի մը մէջ, Սթալինի ողջութեան: Այս գործը հրատարակուեցաւ 1961ին, Նիւ Եորք, որմէ ետք ազատ արձակուեցաւ եւ յետագային վերստին արգելափակուեցաւ, այս անգամ հոգեբուժարանի մը մէջ, իբրեւ մտային հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած անձ մը: Երկար ատեն անծանօթ մնաց իրեն վիճակուած ճակատագիրը, մինչեւ որ անցեալ տարի Փրաւտայի մէջ լոյս տեսած նամակով մը երկու տարիքաւոր կիներ կը վկայէին, թէ իրենց եղբօրորդին՝ Ալեքսանտր Եսենին-Վոլփին խենթ մըն էր եւ Մ. Նահանգներու մէջ հրատարակուած իր բանաստեղծութիւնները իրականութեան մէջ «հասարակ քերթուածներու խառնակոյտ մըն է, հակախորհրդային եւ մարդատեաց պարսաւագիր մը, խելագարի մը զառանցանքները»: Ա՛լ աւելի զարդարուն ոճով մը, գաղափարական դաստիարակութեան պատասխանատուն Իլիչեւ նոյն շրջանին Եսենին-Վոլփինի համար կը յայտարարէր, թէ ան «իր արմատէն փտած թունաւոր սունկ մըն էր»:

Խելագարութեան ամբաստանութիւնը շատ յարմար միջոց մըն է իշխանութեան ձեռքին մէջ, ազատելու համար անդարմանելի նկատուած մտաւորականներէ: Արտաքնապէս ասիկա նուազ վնաս կը պատճառէ իշխանութեան, քան բանտարկութեան կամ արգելափակման որոշումները: Բանաստեղծ Եսենին-Վոլփին միակ խորհրդային մտաւորականը չէ, որ ենթարկուած է Խրուշչեւի որոշապէս նախասիրած այս վերաբերումին: Քանդակագործ Միշէլ Նարիցա, որ դասախօս էր Լենինկրատի գեղարուեստից ակադեմիային մէջ, երկու տարիէ ի վեր նոյն ճակատագրին արժանացած է: Ձերբակալուեցաւ 1961 Հոկտեմբեր 13ին, որովհետեւ «Անաւարտ երգը» խորագրով վէպ մը յանձնած էր Գերմանիա ապաստանած ռուս գաղթականներու կողմէ հրատարակուած պարբերաթերթի մը: Այս գործը գաղափարական պատճառներով չէր հրատարակուած Խորհ. Միութեան մէջ:

Մտային խանգարումի պատրուակով խորհրդային երկու գրագէտներ եւս արգելափակուեցան վերջերս: Անոնցմէ մին՝ Վալերի Թարսիս, խորհրդային գրագէտներու ընկերակցութեան վեթերան անդամներէն մէկն էր, որ ծանօթ էր արեւմտեան գրականութեան մասին իր գրած գործերով: Իր հայրը, առաջին օրերէն յեղափոխական, ինչպէս նաեւ իր աներհայրը՝ օդուժի զօրավար, Սթալինի ահուսարսափի վարչակարգին զոհերը եղած էին: Յուսախաբուած Սթալինի մահէն ետք ի գործ դրուած մշակութային ազատամտութեան պայմաններէն, Թարսիս, 1961ին, բազմաթիւ ձեռագիրներ ղրկեց արտասահման: Անոնցմէ մէկը Իվան Վալերի կեղծանունին տակ եւ «Կապոյտ Ճիճը» խորագրով լոյս տեսաւ անցեալ տարի, Լոնտոն: Այս գործին մէջ հեղինակը կը հեգնէ ապասթալինացման շրջանի խորհրդային ընկերութիւնը: Ուրիշ գործ մը, որ լոյս տեսաւ միաժամանակ (անգլերէն), վիպագրեալ ինքնակենսագրութիւնն է խորհրդային գրագէտներէն Փօլ Վինոկրատովի, որ անյայտացած է նախապատերազմեան շրջանի մեծ մաքրագործումներուն ընթացքին:

«Խելագարներուն» վերջինն է Վալենթին Օվէչքին, որ մաս կը կազմէր Նովի Միր պարբերաթերթի խմբագրութեան: Այս վերջինը ոչ մէկ գրութիւն ղրկած է արտասահման, բայց նեղութիւններ ունեցաւ երբ նախ պահանջեց կոլխոզեան գրութեան մէջ մտցնել որոշ ազատախոհութիւններ եւ ապա, կեդրոնական կոմիտէութեան յանձնուած յուշագրով մը մատնանշեց «անձի պաշտամունք»ի նոր երեւոյթները, Խրուշչեւի իշխանութեան օրով: Այս անխոհեմութիւնը պատճառ դարձաւ, որ «Ջլախտաւոր»ի վկայական մը ստանայ:

Վերոյիշեալ գործերը, առանց չափազանցութեան, կարելի է նկատել Խորհ. Միութեան մէջ մշակուող եւ Խորհրդային գրականութեան ամէնէն ինքնատիպ եւ մեծարժէք երկերը: Մեծ ողբերգութիւն է, որ նման գործեր հարկադրաբար գաղտնի ճամբաներ կը փնտռեն լոյս աշխարհ գալու համար: Միւս կողմէ մխիթարութիւն է, որ անոնք կրցած են ծաղկիլ Ռուսիոյ մէջ: Պատճառներ կան հաւատալու, որ հակառակ իշխանութեանց ձեռք առած խիստ միջոցներուն, արգելեալ տեսակէտներուն, յետաղէմ ճառերուն, խելագարութեան ձրի ամբաստանութիւններուն, դեռ միտքեր կան, որ կը պահեն իրենց մտածումի ամբողջ կենսունակութիւնը եւ արուեստագէտի ստեղծագործութեան թափը:

Արտասահմանէն զատ, երկրին մէջ ալ ծանօթ են «անիծեալ» գործերը: Կան, որ նոյնիսկ կը շրջագային Խորհ. Միութեան մէջ: Խորհրդային մամուլէն գիտենք, օրինակ, որ գոյութիւն ունին կիսագաղտնի պարբերաթերթեր, բոլորը բազմագրեալ, որոնք, առանձնապէս կը բաժնուին ուսանողական շրջանակներու մէջ: Անոնցմէ մին կը կոչուէր «Շարադասութիւն»: Առաջին թիւը լոյս տեսաւ 1958ին, Մոսկուա: Վեց թիւերու հրատարակութենէ ետք ձերբակալուեցաւ անոր խմբագիրը, մի ոմն Կինզպուրկ: Ասոր յաջորդեց «Պումերանկ»ը, «Փինիկ»ը եւայլն:

Անտարակոյս, այս գաղտնի գրականութեան գոյութիւնը՝ վաղուան Ռուսաստանի համար յուսադիր մեծագոյն երեւոյթներէն մէկն է:

ԱՌՄԱՆ ԿԱՍՓԱՌ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

հրաւիրեց զանոնք, որ այդ օրն իսկ ուրիշ տեղ մը փոխադրուին, եւ իր կնիքը կրող պաշտօնագիր մը փակցուց տանս դրան վրայ, արգիլելով ուեւէ զինուոր թակեցնել մեր տան մէջ: Զինուորները համակերպելով փոխադրուեցան այլուր:

Գ. Պարսամեան եւ ես Զօրլուի Հայութեան ներկայացուցիչներն էինք ամէն ինչ որ պէտք էր: Այդ միջոցաւ էր որ մենք ծանօթացանք այն բոլոր պուլկար պետերուն հետ, որոնք եկան անցան Զօրլուէն,— ինչպէս ընդհ. հրամանատար Զօր. Սավոֆ, զօրավարներ Ռատկօ Տիմիթրիէֆ, Ֆիչով, Պոյաճիէֆ, Քութինչէֆ, Սարաֆոֆ, (Պոլսոյ նախկին պուլկար լիազօր դեսպանը, որ իր մեռած զաւկին թաղման առթիւ Զօրլու եկաւ, եւ մենք երկու քահանայ հայրերով մասնակցեցանք անոր յուղարկաւորութեան եւ լուսանկարուեցանք), վարչապետ Տանէֆ, արտաքին նախարար Կենատիեֆ, հեծելազօրաց հրամանատար Զօր. Նազլըմոֆ, եւ շատ ուրիշներ: Տեսնելով որ անկարելի է այլեւս պուլկար բանակները զինու զօրութեամբ վանել, մանաւանդ շատերու կարծիքով վստահելի չէին Չաթալճայի ամրութիւնները, որոնք վերջին յոյսն էին մայրաքաղաքին պաշտպանութեան, Քեամիլ փաշայի դահլիճը դիմեց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, որպէսզի թշնամութիւնները դադրեցնելու համար միջամտեն: Արդէն Նոյեմբեր 15ին Եաւէր փաշան անձնատուր եղած էր 16.000 զօրքով, 265 սպաներով: միասին 15 թնդանօթ, երկու գնդացիր, 1500 ձի եւ ջորի:

Լ. ՃԵՐԱՀԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Ժ.

— Մտիկ ըրէ, լսէ, վառարանին վըրայ գտնուած սա պզտիկ ոսկեզօծ բանալին առ, գնա դուռը բաց, բանալին հոս բեր ու մեկնէ: Ցորեկին պիտի ստանաս նամակ մը եւ հրամաններս, վասնզի գիտես թէ կուրօրէն պիտի հնազանդիս ինծի:

— Այո, բայց եթէ բան մը խնդրեմ արդէն...

— Ի՞նչ:

— Այս բանալին քովս մնայ:

— Այդ ուզածդ երբեք ուրիշ մէկու մը համար ըրած չեմ:

— Էհ ուրեմն, ինծի համար ըրէ, վասնզի կ'երդնում որ ես ուրիշներուն պէս չեմ սիրեր քեզ:

— Լաւ, թող քովդ մնայ, բայց հիմակուընէ կ'ըսեմ որ երբ ուզեմ, կրնամ այդ բանալին անօգուտ դարձնել:

— Ի՞նչպէս:

— Դրան ներսի կողմը փականքներ կան:

— Չար:

— Զանոնք վերցնել պիտի տամ:

— Ըսել է թէ քիչ մը կը սիրե՞ս զիս:

— Չեմ գիտեր ինչպէս եղաւ, բայց ինծի կուգայ թէ այո: Հիմա գնա: Քունս աչքես կը վազէ:

Քանի մը վայրկեան գրկեցինք զիրար ու ես մեկնեցայ:

Փողոցները ամայի էին: Մեծ քաղաքը տակաւին կը քնանար: Անուշ զովութիւն մը կար այդ թաղերուն մէջ, որոնք քանի մը ժամէն պիտի լեցուէին մարդոց աղմուկովը:

Ինծի անանկ եկաւ թէ այս քնացած քաղաքը իմս էր: Յիշողութեանս մէջ կը փնտռէի անունները այն մարդոց, որոնց երջանկութեանը ցանկացած էի մինչեւ այն ատեն եւ չէի յիշեր մէկը, որմէ աւելի երջանիկ չսեպէի ինքզինքս:

Կոյս աղջիկէ մը սիրուիլը եւ սիրոյ այն տարօրինակ գաղտնիքը առաջին անգամ անոր յայտնելը անշուշտ մեծ երջանկութիւն մըն է, բայց աշխարհի մէջ անկէ աւելի պարզ բան չկայ: Ցարձակումներու չվարժուած սիրտ մը գրաւելը պահակազօրք չունեցած քաղաք մը մտնելուն կը նմանի: Դաստիարակութիւնը, պարտականութիւններու զգացումը եւ ընտանիքը խիստ զօրաւոր պահապաններ են, բայց չկայ արթուն պահապան մը, որ չխաբուի 16 տարեկան աղջիկէ մը, երբ բնութիւնը, անոր սիրած մարդուն ձայնովը կուտայ սիրոյ առաջին խորհուրդները, որոնք նոյնքան բուռն են որքան մաքուր կ'երեւան:

Աղջիկը որչափ աւելի հաւատայ բարիին, այնչափ դիւրաւ անձնատուր կ'ըլլայ եթէ ոչ սիրողին, գոնէ սիրոյ, վասն զի կասկած չունենալով, ուժէ զուրկ է եւ անկէ սիրուիլը յաղթանակ մըն է, զոր 25 տարու ամէն երիտասարդ կրնայ ձեռք բերել որ ատեն որ ուզէ: Եւ ասիկա այնչափ ճիշդ է որ տեսէք թէ աղջիկներուն չուրջ որքան հսկողութիւն կ'ընեն եւ որքան պատնէշներ կը բարձրացնեն: Վանքերը բաւական բարձր պատեր, մայրերը բաւական զօրաւոր կղպանքներ եւ կրօնքը բաւական մշտատեւ պարտականութիւններ չունին որ կարենան այս աղուոր թռչունները պահել իրենց վանդակին մէջ, որուն վրայ նոյնիսկ ծաղիկներ սփռելու հոգ չենըներ: Այսպէս անոնք կը ցանկան տեսնել աշխարհը որ իրենցմէ կը ծածկուի, կը հաւատան թէ այդ աշխարհը հրապուրիչ է, մտիկ կ'ընեն առաջին ձայնին որ վանդակին ձողերուն մէջէն կուգայ անոր գաղտնիքները պատմել իրենց եւ կ'օրհնեն այն ձեռքը, որ խորհրդաւոր քօղին մէկ անկիւնը կը վերցնէ առաջին անգամ:

Բայց պոռնիկէ մը իրական կերպով սիրուիլը այլապէս դժուարին յաղթանակ մըն է: Անոնց մարմինը մաշեցուցած է հոգին, անոնց զգայարանքները այրած են սիրտը, չուայտութիւնը կարծրացուցած է անոնց զգացումները: Անոնք շատոնց գիտեն իրենց ըսուած խօսքերը, գործածուած միջոցները եւ իրենց ներշնչած սէրը անգամ ծախած են: Արհեստի բերմամբ կը սիրեն եւ ոչ յափշտակութեամբ: Անոնք աւելի լաւ պահպանուած են իրենց հաշիւներով քան թէ կոյս աղջիկ մը իր մայրով ու իր վանքով: Ուստի քմահաճոյք բառը հնարած են այն անվճար սէրերուն համար, որոնց երբեմն անձնատուր կ'ըլլան իբր հանգիստ, իբր արդարացում կամ իբր մխիթարութիւն, ճիշդ այն վաշխառուներուն պէս, որոնք հազարաւոր անձեր կը կողոպտեն եւ կը կարծեն թէ ամէն բան քաւած են երբ օրին մէկը անօթութենէ մեռնող խեղճ մարդու մը քսան ֆրանք փոխ տան, առանց տոկոս եւ մուրհակ պահանջելու:

Յետոյ, երբ պատահի որ պոռնիկ մը սիրէ, այդ սէրը, որ ամէնէն առաջ ներողութիւն մը կը թուի, գրեթէ միշտ պատիժ մը կ'ըլլայ անոր համար:

(Շար.)

Այրի Տիկին Միհրան Գամպուրեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Գամպուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արբահամ Սոզոմոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անթուան Ռաժա եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թէօ Լեժիթիմիւս եւ զաւակները, Պ. Կրեկորիօ Գամպուրեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փաթթուքեան եւ զաւակները, Պ. Վահրամ Փաթթուքեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Ժան Գամպուրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սերժիս եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տէվէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ֆուէնթէս եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Մառաշլեան, Սողոմոնեան, Ռաժա եւ Լեժիթիմիւս ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՄՊՈՒՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 27ին, 70 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 31, ժամը 14ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 10պիս, Րիւ Թուէն, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Շուազիլը Ռուայի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

(Հ. Յ. Դ. Օրուան առթիւ)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ այս կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, իր շրջանին ողբացեալ ընկերներուն յիշատակին:

Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհ. Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապունեան, Դագէս Ջապունեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Աբգարեան, Աւագ Պաղտասարեան, Հրմայեակ Ուզունեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Տոքթ. Յովհ. Քիւթիւկեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թէնէքէճեան, Ահարոն Աբրահամեան, Աշոտ Նշանեան, Յովհ. Եդիշէեան, Գրիգոր Գոստիկեան, Բարթող Փափազեան, Շաւարշ Տէր-Պարսամեան (Նոր Սերնդական):

Պատարագէն վերջ ծաղկեպսակներու զետեղում ընկերներուն եւ բարեկամներու շիրիմներուն վրայ: Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարիամ Գարաօղլանեանի թաղման առթիւ Լիոնի Ազգ. Միութեան անդամները կը նուիրեն՝ հարիւր ֆրանք Լիոնի Կրթ. Մարմնին:

×

Պ. Արսէն Թէրզեանի թաղման առթիւ կը նուիրեն՝ Պ. Անդրանիկ Օպօզեան՝ հարիւր ֆրանք Լիոնի Կրթ. Մարմնին:

×

Պ. Պահատուրեան ճէպրայիլ՝ յիսուն ֆրանք Լիոնի աղքատախնամին: Գառնիկ Դաւիթեան՝ տասը ֆր. Լիոնի Հայոց եկեղեցիին:

×

Վիէնէն Պ. Արտաշէս Զաքարեան իր կնոջ թաղման առթիւ յիսուն ֆր. կը նուիրէ Լիոնի Հայոց եկեղեցիին: Նոյն առիթով եւ նոյն նպատակի համար Տիկին Գոհար Թէրզեան կը նուիրէ 10 ֆրանք:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ինչպէս նախորդ տարիները, այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պատարագ եւ պաշտօն Աղքատախնամի Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի հանգստեան տուներուն մէջ վախճանած պատսպարեալներու հոգւոյն համար:

Կը հրաւիրուին ննջեցեալներու պարագաները եւ բարեպաշտ հասարակութիւնը:

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

Մարսէյլի Տիկնանց Յանձնախումբի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՄԷՋ

Նոյեմբերին 30ին:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Համազասպ խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Հայաստան եւ Իշխան խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 18էն 20:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ առաւօտ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Ս. պատարագ Ռիւ ժէյ (Կրընոպլը), սկզբնաւորութիւն երգեցողութեանց ժամը 8·30: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքիեան: Հոգեհանգստեան պաշտօն համայն հայ ննջեցելոց:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ

ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	ֆր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Ջրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ: Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին Սերքլը Քաթոլիքի մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. Ս. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Մենրգ.— Տիկին Կարապետեան (Տէսինէն), կը նուագեն Նոր Սերնդականներ Պ. Հ. Էզգուսեան (կիթառ) եւ ընկ. Յ. Պէրպէրեան (ջութակ) Լիոնէն: Իսկ Տէսինի Նոր Սերունդի պարախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ հայկական պարերով, մոգական լապտերի վրայ կը ցուցադրուի յեղափոխական նկարներ՝ Ընկ. Յարութիւնեանի կողմէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի չարաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, կազմակերպած է հայ արուեստագէտներու, նկարիչ եւ փորագրիչներու գործերուն համար ցուցահանդէս մը, Հայկական Թանգարանին մէջ, 59, Ավընիւ Ֆոշ, Փարիզ (16), Հոկտեմբեր 19էն մինչեւ 31:

Այս ցուցահանդէսին բացումը պիտի կատարուի Հոկտեմբեր 19ին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին, նախագահութեամբ Հայկական Թանգարանի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովի նախագահ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖԸՐԸՆԿԵԱՆ:

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի:

ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

ԻՍԻ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Խանասոր խումբը այց մը կազմակերպած է իր տարաբախտ ընկերներէն՝

ՊԵՏՐՈՍ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

շիրիմին: Հաւաքուիլ այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10ին, Խրիմեան դպրոցը:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն:

Դասախօս՝ Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի «Խանասոր» խումբի պարահանդէս երեկոյթը՝ Նոյեմբեր 10ին:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փա րիզի մասնաճիւղին կողմէ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հ.Մ.Ը.Մ. — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 16, ժամը 9էն մինչեւ լոյս:

Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

Նուագախումբ՝
ROGER BLANCHARD
et
SA NOUVELLE GRANDE FORMATION

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները հետեւեալ հասցէներուն՝

ՌԱՖՖԻ՝
37, Rue des Dominicaines
Tél, : 20-71-10

ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ՝
SELECT MOBILIER
41-43, Bd. Libération

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի աւանդական պարահանդէսը Նոյեմբեր 16, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց յանձնախումբը կը խնդրէ կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ հետեւեալ թուականները.—

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7, 8, 9, 10, «Բարենպատակ վաճառք»:

Յառաջիկային պիտի տրուին մանրամասնութիւններ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ հայ ծնողներուն, որ արդէն վերսկսած են հայերէնի դասընթացքները, բոլորովին նոր մեթոտներով ուսուցչութեամբ Պ. Յ. Արթինեանի, ամէն Հինգշաբթի ժամը 4-6, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Րիւ տէ Քօնվալէսան: Կը խնդրուի հայ ծնողներէն որ անտարբեր չգտնուին այս կոչին եւ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, ինչ տարիքի ալ պատկանին:

Ամէն հայ ծնողքի գերագոյն պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ պատասխանատուութեամբ պաշտպանել մայրենի ոսկեղինիկ լեզուն, զայն սորվեցնելով իրենց զաւակներուն:

×

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Փարիզի Եկեղեցւոյ կիրակնօրեայ դասընթացքները սկսած ըլլալով կը խնդրէ որ ծնողքները առաջնորդեն իրենց զաւակները 10էն 12:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէն.— Ֆ. Կ. Խաչի երեք դասընթացքները կը վերսկսին Նոյեմբեր 5էն սկսեալ — Երեքշաբթի իրիկունը Փոնթէվէք — Նոյեմբեր վեցին իրիկունը Փա... քալի Թաղը, ընկերուհի Եղ. Այանեանի խանութին մէջ — իսկ Հինգշաբթի օրը Օ-կէսօրէն ետքը ժամը 1·30ին Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ: Ուսուցիչ՝ Պ. Կ. Տէրմոյեան:

Ցարդելի ծնողքներուն կը մնայ իրենց զաւակները փութով արձանագրել այս դասընթացքներուն եւ հսկել որ անոնք հետեւին կանոնաւոր կերպով:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունուար 26ին

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 31 OCTOBRE 1963
Le Numero : 0,30 Fr.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9848
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — N° 9848

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 73 ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հոծ բազմութիւն մը եկած էր անգամ մը եւս իր յարգանքի տուրքը տալու այն մեծ կազմակերպութեան որ 73 երկար տարիներ եւ այսօր Հայրենիքէն հեռու, Հայրենիքին սէրը պահած է տարագիր բազմութեանց մէջ: Ներկայ հասարակութեան մէջ գլխաւորաբար աչքի կը զարնէր երիտասարդութիւնը ինչ որ ապացոյց մըն է Դաշնակցութեան կենսունակութեան եւ յարատեւութեան: Օրուան նախագահ ընկեր Կ. Մեհեան իր բացման խօսքին մէջ, նախ դիտել տուաւ թէ մեր ժողովուրդը առաւելաբար ոգի մը նկատած էր Մեծ Տիգրանը, երբ հայկական դրօշը կը ծածանեցնէր Կովկասեան լեռնաշղթայէն մինչեւ Միջերկրական: «Խըռովեալ հոգիներ» որակած էր նաեւ, դարեր ետք, Վարդանանքի հերոսները:

Սարկութեան մռայլ տարբերը, աւելցուց ընկեր Կ. Մեհեան, չկրցան արմատախիլ ընել, մեր ժողովուրդի հոգիին մէջ թաղուած այդ ոգին: Արդարեւ, թրքական բռնակալութեան ամէնէն դաժան օրերուն իսկ, հրապարակ եկան նոր «ոգիներ» այլ խօսքով «Թումաններ», որոնք արծարծեցին ազատութեան հուրը: Ուրեմն տանք մեր յարգանքի տուրքը բոլոր հերոսներուն, որոնք կռուեցան այդ գործին յաջողութեան համար:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ գրաւոր ուղերձով մը՝ ընկեր Հրայր Թորոսեան դիտել տալէ ետք, թէ «պատիւ է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին համար խօսք առնել նման հանդիսութեան մը մէջ, երբ մեծ շուքով կը տօնուի Դաշնակցութեան Յամեակը», աւելցուց, թէ օտար հողերու տակ հասակ նետած նորահաս սերունդը փարակից խանդավառութեամբ փարած է Դաշնակցութեան գաղափարականին եւ վճռական կամքով կուզէ տէր կանգնիլ իր ազգային իրաւունքներուն, չդաւաճանել իր արեան ձայնին: «Ան (երիտասարդութիւնը) շատ լաւ գիտէ, որ Հայութեան ազգային գոյութիւնը պայմանաւորուած է իր Հայրենիքին ազատութեամբ եւ միասնականութեամբ: Երկիր մը, առանց անկախութեան, պարզ ծաղրանկար մըն է»:

Յաջորդ խօսողն էր ընկեր Ալէն Փափազեան, որ յիշելէ ետք անցեալ փառքերը, շեշտեց թէ սին խոխորտանք չէ այդ անցեալի փառքերուն յիշատակութիւնը այլ նպատակն է թարմացնել յիշողութիւնները, զուգահեռ մը բանալ ներկայի եւ անցեալի իրողութեանց միջեւ: Ապա, խօսք ուղղելով երիտասարդութեան, բանախօսը ըսաւ.—

«Դուք որ հպարտութեամբ կը կրէք մեր ազնուական անունը, դուք որ կը ներկայացնէք մեր ներկան ու վաղուան մեր յոյսը, պահ մը մտաբերեցէք այդ նուիրեալները որոնց շնորհիւ դուք մեր ներկան էք ու դեռ մեր յոյսը: Թող անձնականին մէջ իրենց սրբութեան սրբոց դարձած մասունքները զգան որ այս բեմէն ու գաղափարի բոլոր խորաններէն իրենց անունը յաւէտ պիտի յիշուի:

Ու սխալած չեմ ըլլար անկասկած եթէ ըսեմ որ այս րոպէիս, դուք եւս, ձեր հոգիներուն ընդերքէն ձեր էութեան խորքին մէջ կը քրքրէք անուն մը որ ահա կը բարձրանայ դէպի ձեր սիրտը: Այդ համոզումով ու ձեր ու բովանդակ հայ ժողովուրդի հաւատքին շունչովը, ու ձեր ու բովանդակ հայ ժողովուրդի հաւատքի ու գաղափարի այս խորանէն, կ'ըսեմ կեցցէ՛, կեցցէ՛, այն ոգին որ դարերու խաւարը պատռելով արիութեան ոգիով պատուաստեց մեր օրերու պատմութիւնը»:

Ու ոգեկոչելէ ետք Զաւարեանը, Քրիստափորը, Ռոստոմը, ու դեռ Նիկոլ Դումանը, Արամը, Ռուբէնը, Անդրանիկը եւ բիւր ուրիշներ, բանախօսը կը խօսի անկախ ու հզօր ապրելու գաղափարին մասին ու կը մաղթէ որ Դաշնակցութեան առաջադրած բոլոր պահանջները անտեղի ըլլային որպէսզի կարենար յայտարարել թէ «մեր կուսակցութիւնը այլեւս անելիք չունի», բայց, կը շարունակէ ընկ. Փափազեան այդպիսի յայտարարութիւն չեմ կրնար ընել, որովհետեւ նման յայտարարութեան մը հիմնական պայմանն է Հայրենիքի ազատութիւնը, անոր անկախութիւնը, հողերուն ամբողջացումը ու Հայութեան հաւաքական ներգաղթը դէպի Հայրենիք:

«Չեմ ուզեր աւելի ծանրանալ այս հարցին վրայ: Հակառակորդ կամ ոչ, այսու ամենայնիւ հայկական կուսակցութիւններ են թէ ռամկավարները եւ թէ հնչակեանները: Ստեղծուած են Հայութեան ծառայելու վսեմ նպատակաւ: Ու պէտք է ըսել որ իրենց տարած գործունէութիւնը միշտ ալ բացասական չէ եղած ու փաստերու հիման վրայ ձեզի կրնամ հաւաստել որ յետ պատերազմեան շրջանին ոչ միայն սատարեցին ներգաղթի գործին այլ նաեւ շնորհիւ իրենց ապիկար քարոզչութիւններուն, ներգաղթողներու հոծ զանգուածներու մէջ Դաշնակցութեան հմայքը բարձրացուցին: Այս տեսանկիւնէն դիտուած կարելի է ըսել որ հակադաշնակցական ճակատը հանրօգուտ գործունէութիւն ցոյց տուաւ:

Ու քանի խօսեցանք ներգաղթի մասին, ըսենք անմիջապէս որ մեզի համար ներգաղթը տեսական եւ հիմնական պահանջ մըն է: Բարձրացնել հայրենիք մեկնողներու թիւը: Ճիշդ է որ հոն տիրող վարչակարգը չի դիւրացներ նման ձեռնարկի մը յաջողութիւնը, բայց եւ այնպէս ներգաղթը իր բախտորոշ դերը կ'ունենայ: Հայաստան Հայերու պէտք ունի ու մենք չենք կրնար թերանալ այդ դերին մէջ»: Բանախօսը իր խօսքը վերջացուց շեշտելով.—

... «Յիսուն տարի առաջ գազանային ծրագիր մը ուզեց վերջ դնել մեր պատմութեան: Լաւ է որ Թուրքը իմանայ, որ այդ ծրագիրը ձախողեցաւ, իմանայ որ հատուցման ժամը պիտի հնչէ, վասնզի մենք չենք մոռցած մեր պապերուն պատգամը: Մարդկային քաղաքակրթութեան մէջ Հայը իր խօսքը պիտի ըսէ. հեռու չէ այդ ժամը: Ու թող սոսկան հայ ցեղի բոլոր թշնամիները, դաւադիրները որովհետեւ անմահ բանաստեղծին Եղիշէ Չարենցի պատգամը ուշ կամ կանուխ պիտի իրականանայ ու Հայութիւնը իր հաւաքական ուժով պիտի գտնէ իր փրկութիւնը: Միութիւն, միութիւն, միութիւն, այս կը թելադրէ պատմութեան խորհուրդը ու այդ ճամբով կ'իրականանայ միայն մեր դարաւոր երազը՝ Ազատ ու Միացեալ Հայրենիքը, ամբողջացած Հայութեամբ: Կեցցեն այդ գործին նուիրեալները, կեցցէ հայ ժողովուրդը, կեցցէ Հ. Յ. Դ.»:

Հանդէսին գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին.— Տիկին Գոհարիկ Մաքինաճեան (մեներգ) դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Մ. Մարգարեանի: Կարպիս Աֆրիկեան նախ իր քառեակով, ապա տասը երգիչներով խանդավառութիւն ստեղծեց ազգային եւ յեղափոխական երգերով: Օր. Նիկողոսեան արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Կոյր Աշուղը»: Հայկական պարերով իր մասնակցութիւնը բերաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Քէօշկէրեանի:

Փակման խօսքին մէջ, ընկեր Կ Մեհեան նախ ներկայացուց Հայաստանի հանրապետութեան խորտակումին հետեւանքով ստեղծուած յուսաբեկ եւ յուսակորոյս պատկերը, յատկապէս արտաՀայաստանի մէջ: Խորհրդային իշխանութիւնը իր թաթը հաստատելէ ետք Հայաստանի վրայ, այժմ կը փորձէ իր գաղափարական տիրակալութեան տակ առնել նաեւ սփիւռքի Հայութիւնը, որ ծանր դէպքերու ազդեցութեան տակ հոգեկլկուած եւ մտալլկուած առօրեայ ապրուստի հոգերով կը տուայտէր: Դժբախտաբար, կը գտնուին նաեւ գործակիցներ, յատկապէս կարգ մը կղերականներ գործիք կը դառնան, խորհրդային իշխանութեան ձեռքին մէջ, հոգելըլկումի այս վիճակին պէտք է վերագրել նաեւ Յ. Քաջազնունիի ծանօթ դիրքաւորումը: «Իրականութեան մէջ, երկրէն դուրս նա սկսած էր պայքարը, անկախութեան գաղափարականին եւ խորհրդայինին միջեւ: Եւ այս վերջինը, իր հարուածներուն թիրախ ընտրեց Դաշնակցութիւնը, իբր միակ կռուանը անկախութեան գաղափարին»:

Ընկեր Կ. Մեհեան շատ պերճախօս ձեւով յայտարարեց թէ 30ական եւ 40ական թուականներուն մակընթացութեան մէջ էր խորհրդային գաղափարախօսութիւնը եւ տեղատուութեան մէջ՝ անկախութեան գաղափարը: Ներկայիս, շնորհիւ Դաշնակցութեան յարատեւ պայքարին, դիրքերը շրջուած են: Մակընթացութեան մէջ է անկախութեան գաղափարը, իսկ տեղատուութեան մէջ՝ խորհրդայինը: «Արդարեւ, անկախութեան գաղափարը արդէն հայրենադարձ՝ մտած է երկրէն ներս եւ նաեւ անտեղ իբրեւ գաղափարաբանութիւն դարձած է տիրապետող, ի հեճուկս խորհրդայինին»:

Վերջապէս, օրուան նախագահը դիտել տուաւ թէ ամէն գաղափար կազմակերպուած ուժի մը պէտք ունի եւ անկախութեան գաղափարին եւս, իբրեւ կազմակերպուած ուժ կեցած է Դաշնակցութիւնը: «Էականը այն է, որ ամէն մէկ հարազատ ու ճշմարիտ հայ, որուն մէջ մեր նախնիքներուն արիւնը կը հոսի, որ կը լսէ մեր պատմութեան թելադրանքը, համախմբուի այդ գաղափարին շուրջ, զօրավիգ ըլլայ անոր»:

Պաշտօնական մասէն ետք, Պերնար Տէտէճեանի նուագախումբին ղեկավարութեամբ սկսան եւրոպական պարերը:

Օրուան խօսնակն էր ընկ. Երուանդ Գրիգորեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԻՒՏՃԷԻՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԷ

Առջի օր կարգը եկած էր արտաքին նախարարութեան պիւտճէին որ կը հասնի մէկ միլիառ 73 միլիոն 766 հազարի, անշուշտ 1963ի ֆրանքով ինչ որ հարիւրէն տասը յաւելում մը կը նշանակէ անցեալ տարուան վարկին վրայ: Տեղեկատուն կը գտնէ սակայն թէ վարկը անբաւարար է նկատի առնելով որ եղած այդ յաւելումը կը յատկացուի գլխաւորաբար կարգ մը երկիրներու օժանդակելու: Պոնէ կը ծանրանայ գլխաւորաբար Մարոքի եղած օժանդակութեան որ այս տարի 63 միլիոնի կը հասնի: 750 միլիոնի օգնութիւն մը նախատեսուած է Մեքսիքայի, Թուրքիոյ՝ 41 միլիոն, Թունուզի՝ 90 միլիոն:

Ընդդիմադիր ճակատէն խօսք կ'առնէ Շանտէրնակոր, ընկերվարական, կի Մոլէ բացակայ ըլլալով: Կը շեշտէ թէ ինչ որ կառավարութիւնը անկախութիւն կը կոչէ իրականին մէջ Ֆրանսայի կղզիացումն է «Ֆրանսական քաղաքականութիւնը էլեքթրօշոքի դիւանագիտութիւն կը գործադրէ: Բոլոր պատճառներն ունինք մտածելու թէ տը Կոլ պիտի յամառի ինչպէս խաղամոլը որ կը կառչի սեղանին վնասը հանելու յոյսով, պիտի փնտռէ իր իշխանութեան երկարաձգումին մէջ յաջողութեան առիթ մը զոր ներկան կը մերժէ իրեն»:

Ընկերվարական երեսփոխանը շատ խիստ է.— «Ձեր դժուարութիւններուն գլխաւոր պատճառը, ձեր մեթոտներն են: Երկու բառ կը յատկանշեն.— Անձապարանքը եւ յախուռն ընթացքը: Պետութեան ղեկավարը այլեւս շատ երիտասարդ չէ եւ Ալժերիոյ պատերազմը իր ժամանակը շատ առաւ արդէն: Ահա վերջապէս, Ֆրանսա ազատած այդ մեծ բեռէն եւ տրամադրելի «մեծ քաղաքականութեան» մը համար: Եւ որովհետեւ այս քաղաքականութիւնը կը կրթնի, մինչեւ հիմա, միակ մարդու մը վրայ որ ի մօտոյ 74 տարեկան կ'ըլլայ, հանդրուանները կ'այրենք, բանակցութիւնները երբեմն շատ ժամանակ կ'առնեն ձեր անհամբերութեանց համեմատ», եւ Շանտէրնակոր կը հասնի իր եզրակացութեան ըսելու համար որ «ոչ» պիտի քուէարկէ:

Խօսք կ'առնեն նաեւ Իւ Էն Էր երեսփոխաններ ու վերջապէս Արտաքին նախարարը՝ Քուվ տը Միւրվիլ, որ կը շեշտէ թէ Ֆրանսա գուցէ դժուար զինակից մըն է, բայց մանաւանդ պարկեշտ եւ ապահով զինակից մըն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ պատուիրակութիւնը որուն մաս կը կազմեն Կի Մոլէ, Կաստոն Տէֆէռ եւն. Մոսկուա հասաւ ուր հրաւիրուած էր Համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէին կողմէ:

ԱՆԳԼԻՈՅ նախկին վարչապետը՝ Մաքմիլըն հիւանդանոցէն ելաւ առջի օր, մինչ իր յաջորդը Սըր Ալէք Տըկլաս Հիւմ իր ընտրապայքարը սկսած է:

ՀԱՍԱՆ Բ. եւ Պէն Պելլա Պամաքօ հասան, բայց առաջին օրը իրարու չէին հանդիպած: Նախապէս Մարոքի թագաւորը Սենկորի հետ տեսնուած էր:

ՄԱՐԱՔԷՇԷՆ հասած լուրերու համաձայն գործողութեանց ճակատին վրայ 178 ալժերացի մեռած է եւ 86՝ գերի ինկած, իսկ մարոքեան կողմը 11 հոգի մեռած են եւ 35 վիրաւորուած:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ Մեսինէ գացող նշանաւոր ճամբան «Հիճազի ճամբայ» որ մասամբ աւերուած էր Լորանս տ'Արապիի կողմէ պիտի վերաշինուի: Արդարեւ բրիտանական երկու ընկերութիւն 280 միլիոն տոլարի պայմանագրութիւն մը ստորագրած են:

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ պատուիրակութիւն մը Պաղտատ պիտի երթայ Նոյեմբեր 1ին տնտեսական միութիւն մը կազմելու համար երկու երկիրներու միջեւ:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ իրաւանց լիկան բողոք մը բարձրացուցած է «Քիւրտ փոքրամասնութեան դէմ եղած հալածանքին» համար, Իրաքի մէջ:

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ (Նոյեմբեր 1) Պէն Պելլա որոշած է ազատ արձակել Պուտիաֆը որ ձերբակալուած էր իր ընդդիմադիր դիրքին համար:

ՏԻԿԻՆ ՆՀՕՒ որ վերջացնելու վրայ է իր ամերիկեան ճամբորդութիւնը ստիպուեցաւ հրաժարիլ կարգ մը հանդիսութիւններէ որոնք տեղի պիտի ունենային Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ, թշնամական ցոյցերու պատճառաւ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԷՐՀԱՐՏ ԵՒ ԻՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պոնի ելեւմտական ժողովի (Պունտըսթակ) անհրաժեշտ մեծամասնութեան քուէներէն 29 քուէ աւելիով վարչապետ ընտրուեցաւ Փրոֆ. Լուտվիգ Էրհարտ: Եթէ վերիշենք որ Ատընաուըր առաջին անգամ 1949ին անհրաժեշտ քուէներուն միայն մէկ քուէ աւելիով իր պաշտօնին անցած էր, կը տեսնենք որ Էրհարտ ունի շատ աւելի համակիրներ քան իր նախորդը եւ պէտք չէ մոռնանք որ ընդդիմադիր Սոցիալ – Դեմոկրատ կուսակցութիւնը 181 քուէով ամբողջ կազմով դէմ քուէարկած է, առանց սակայն իր կողմէ ուրիշ թեկնածու մը առաջարկելու, քանի որ քրիստոնէական – ռամկավար, քրիստոնէական – ընկերային եւ ազատական – ռամկավար կուսակցութիւնները նախապէս համաձայնած էին Էրհարտի վրայ, կազմելով նաեւ գործակցական կառավարութեան ցանկը: Ազատական – ռամկավար կուսակցութեան պետը, Տոքթ Մէնտէ Էրհարտի թեկնածութեան մէջ մեծ դեր կատարած է, որովհետեւ այս ձեւով կ'իրականանայ 1961ի երեսփոխանական ընտրութեանց հետեւանքը · այսինքն քրիստոնէական երկու կուսակցութիւնները կորսնցուցած էին իրենց բացարձակ մեծամասնութիւնը Պունտըսթակի մէջ եւ պէտք է նկատի առնէին Ազատականներու կամքը կառավարական կազմութեան մէջ: Ատընաուըր խոստացած էր հրաժարիլ եւ ցարդ յետաձգած, բայց հիմա Էրհարտ անցնելով անոր տեղը, ոչ միայն հինգ նախարարութիւններ կուտար Ազատականներուն այլ եւ փոխ – վարչապետի պաշտօնը կու տայ Մէնտէի: Մէնտէ մերժած էր պաշտօն առնել Ատընաուըրի նախարարապետութեան տակ եւ նախապէս համաձայնած Էրհարտի հետ իր գործակցութեան համար: Էրհարտ թէեւ կուսակցական ընկերն ու ներկայացուցիչն է քրիստոնէականներուն, հետեւաբար նաեւ Ատընաուըրի, բայց կը վայելէ անձնական համակրութիւնը բոլոր կուսակցութիւններուն մէջ իբր անկեղծ եւ կարող անձնաւորութիւն: Այսպէս կը հասկցուի սոցիալ – դեմոկրատներու ծափահարութիւնները Էրհարտի կառավարական ծրագրին շատ մը մասերուն: Կառավարական ծրագիրը 46 էջնոց ուղեգիծ պարունակող գրքոյկ մըն է զոր երկու ժամ տեւողութեամբ կարդաց Էրհարտ Խորհրդարանին առջեւ:

Էրհարտի ծրագիրը կը խոստանայ արտաքին քաղաքականութեան անփոփոխ շարունակութիւն: Սակայն աւելի կախում ունի անշուշտ արտաքին ազդակներէ, որոնք կրնան փոփոխութիւններ յառաջացնել հեռուէն կամ մօտէն, Արեւելքէն կամ Արեւմուտքէն ... Արեւելեան դրացի երկիրներու հետ առեւտրական հաղորդակցութեան դուռ մը բացուած ըլլալ կը թուի օրինակի համար Ռումանիոյ հետ առեւտրական գրասենեակներ հաստատելու համաձայնութեամբ այս օրերս, բայց Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը բացարձակօրէն չուզեր ճանչնալ Էրհարտ, այլ կը դիմէ Խորհրդային Միութեան, որ հասկացողութիւն ունենայ Գերմանիոյ վերամիացումին արգելք չըլլալու, որովհետեւ, կ'ըսէ, ոչ միայն գերման ժողովուրդին արդար իրաւունքն է եւ անյեղլի կամքը այլ եւ շահաւէտ կրնայ ըլլալ Խորհրդային Միութեան համար: Առ այժմ ծանօթ չէ թէ գերմանական տնտեսական «հրաշք»ին այս վարպետը ինչ գործնական ծրագրով կը հիմնաւորէ այս առաջարկը, բայց հարկ է կառավարական յայտարարութենէն հետեւցնել թէ Էրհարտ կողմնակից է աշխոյժ գործունէութեան նիւթապէս ընդառաջ երթալու Խորհրդային Միութեան կարիքներուն զոհացում տալու, քան իր նախորդը, որ թոյլ կուտար որ հարցերը իրեն գային, առաջ քննուէին եւ քիչ մըն ալ հանդչէին ...:

Այստեղ պէտք է ընդգծենք որ Ատընաուըր երկար ժամանակ Էրհարտի թեկնածութեան դէմ էր, եւ անոր համար ըսած էր թէ «քաղաքականութենէ բան չի հասկնար»:

Յատկանշական է Խրուշչեւի շնորհաւորականը որով փափաք կը յայտնէ «բարի դրացիական յարաբերութիւններու ոգին» զարգացնել եւ այսպէս օգտակար ըլլալ քաղաքական պրկեալ վիճակի թուլացման եւ խաղաղութեան ամրացման:

Ամերիկեան, անգլիական եւ ֆրանսական բարեկամութեանց մասին ընդհանուր քաղաքավարական խօսքերէն ետք, հարկ է նկատի ունենալ Էրհարտի տրամադրութիւնը եւրոպական գործակցութեան, «ազատ տնտեսութեան» իրականացման: Էրհարտ կ'ուզէ հաշտեցնել անգլիական եւ ֆրանսական հակոտնեայ տեսակէտները գործնական շահերու ցուցմունքով «հասարակաց շուկայի» միջոցով: Անգլիա համակրութեամբ հրաւիրած է զինքը մեծ յոյսեր տածելով, իսկ Էրհարտ իր առաջին այցելութիւնը իբր Պունտըսքանցլէր կ'ուզէ տալ նախագահ տը Կոլի եւ անկէ յետոյ նախագահ Քենըտիի:

Էրհարտի ներքին քաղաքականութեան ուղղութիւնը «միջին» կը բնորոշուի իր կողմէ: Այսինքն համերաշխութիւն բոլոր կուսակցութեանց միջեւ, երկրին բարօրութեան ի խնդիր, ուրիշ խօսքով պահել ներկայ բարւոք վիճակը եւ ամրապնդել զայն մտցնելով բարենորոգումներ՝ ընկերային, վարչական, արդարադատական, ելմտական, հողամշակութեան, զինական եւ հետազօտական, կեդրոնական կառավարութեան եւ մասնակից դաշնակցային երկիրներու փոխյարաբերութեանց մարզերուն մէջ:

Այս բազմակողմանի ծրագիրը հսկայական ուժի կը կարօտի, բայց նաեւ ժամանակի: Էրհարտի պաշտօնը երկու տարի ժամանակ ունի, անկէ վերջ պէտք է որ վերընտրուի, որպէսզի կրնայ գլուխ հանել իր առաջադրութիւնները: Ծրագրի ընդհ. օգտակարութեան տեսակէտով սոցիալ – դեմոկրատները տրամադիր են օժանդակելու Էրհարտի կառավարութեան ծրագիրներուն, որքան ատեն որ անոնք դէմ չեն երթար իրենց ընկերային ուղղութեան: Բայց սկեպտիկները քիչ չեն գերման հրապարակագիրներու մէջ, որոնք գրեթէ անհնարելի կը գտնեն կարգ մը դժուարութիւններ Էրհարտի առաջադրութեանց յաջողութեան համար: Կարծիքներ ալ կան, որ Էրհարտի կը վերագրեն 1965ի քուէներու մագնիսական ուժ մը քրիստոնէական կուսակցութեան հաշուին, որուն համար հաւանութիւն տուին Ատընաուըրի հրաժարման եւ ճամբայ բացին Էրհարտի, որով կը յուսան 1965ին մեծամասնութիւնը վերստին ապահովել Պունտըսթակի մէջ:

Ամէն պարագայի մէջ, նոր Պունտըսքանցլէրը կը վայելէ մեծամասնութեան համակրութիւնը, որուն համար գործատէր թէ գործաւոր կ'ըսեն. «Մեր մարդն է, միշտ մեր մարդը եղած է ան»:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՋՈՐԼՈՒ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

(ՅՈՒՇԵՐ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

Ջ.

Մեծ պետութիւններու միջամտութեամբ՝ զինադադար կնքուած էր Նոյեմբեր 20ին, եւ Լոնտոնի մէջ սկսուած բանակցութիւնները կը շարունակուէին խաղաղութեան համար:

Այս խորհրդաժողովին մէջ Պուլկարները կը պահանջէին տակաւին չգրաւուած եւ պաշարման տակ գտնուած Էտիրնէ բերդաքաղաքը իր շրջականերով: Այս պահանջին ուժ կուտային գլխաւորաբար Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա, որոնց ետքէն միացան Գերմանիա, Աւստրօհունգարիա եւ Իտալիա:

1913 Յունուար 4ին վեց մեծ պետութիւնները Բ. Դրան ծանուցագիր մը ներկայացուցին, որով կը ստիպէին Թուրքիան, որ անպայման հաւանութիւն տայ Պուլկարիոյ ձգելու Միտիա – Էնոս գիծը, մէջն ըլլալով Էտիրնէ, Քըրք – Քիլիսէ եւ միւս քաղաքները, մինչեւ Էնոսի ծոցը՝ Տէտէ Աղաճ նաւահանգիստով:

Քեամիլ փաշայի դահլիճը, Սուլթանին հետ համախորհուրդ, բոլոր Թուրք բարձրաստիճան անձերը խորհրդակցութեան հրաւիրեց: Աւագաժողովը, թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ ետք, նկատի առաւ մէկ կողմէ Օսմ. Կայսրութեան մատնուած յուսահատական վիճակը, միւս կողմէ վեց մեծ պետութեանց ճնշումը, որոնց եւ հաւանութիւն տուաւ Էտիրնէն յանձնել Պուլկարիոյ:

Այս որոշումը, սակայն, առիթ տուաւ Իթթիհատականներուն, որ հայրենասիրութենէ մղուած, յաջորդ օրն իսկ բռնութեամբ տապալեն անգլիասէր ճանչցուած Քեամիլ փաշայի դահլիճը:

1913 Յունուար 10 – 23ին, մինչ նախարարաց խորհուրդը նիստ գումարած էր, Էնվէր եւ Թալէաթ, երկու հարիւր երիտասարդներու գլուխն անցած, յարձակեցան Բ. Դրան վրայ, խուժեցին դէպի ժողովասրահ, եւ դնդակահար գետին փռեցին Սաղըմ փաշայի թիկնապահ Գըլըըղլը Թէվֆիք պէյը, յետոյ նոյնիսկ Նազըմ փաշան, որոնք յարձակողները հանդարտեցնելու համար ընդառաջ եկած էին: Յետոյ խուժեցին սրահ, եւ վեց հարուածեաններու սպառնալիքով ստիպեցին ծերունի Քեամիլ փաշան, որ նոյն րոպէին իսկ իր հրաժարականը ստորագրէ, ինչ որ կատարուեցաւ անմիջապէս, մինչ միւս նախարարները ծակամուտ ցրուած էին: Արտաքին նախարար Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեան դահլիճի խոշոր սեղանին տակ ապաստանած էր: Յարձակողները հաւաքեցին նախարարները եւ Բ. Դրան մէկ սենեակին մէջ արգելափակեցին (Քեամիլ փաշան, Շէյխ-իւլ – Իսլամ Ճէմալէտտին էֆէնտին, կրթական նախարար եւ աստուածաբան Ապտիւրահման պէյը, Բաշիտ պէյը, եւն.:) Երեկոյին կայս. իրատէ մը վարչապետութեան կը կոչէր նշանաւոր Մահմուտ Շէվքէթ փաշան:

Իթթիհատականները ձեռք առնելով իշխանութիւնը, մերժեցին վեց պետութեանց առաջարկը, եւ շարունակեցին պատերազմը, պատերազմական նախարար եւ ընդհ. հրամանատարի փոխանորդ կարգելով Իզզէթ փաշան, որ Եմէնէն նոր հասած էր Պոլիս:

Յունուար ամսոյն վերջերը, երբ նորոգուած էր պատերազմը, Զորլուի մէկ ազգականիս տունը բնակող փաստաբան եւ հազարապետ Նիքոլա Օպրենովիչ առաջարկեց ինծի ու հետեւիմ իրեն դէպի Զաթալճայի ռազմավայրը:

Առանց խորհելու, խանդավառութեամբ եւ համաձայնեցայ: Նիքոլա Օպրենովիչ տնօրէնն էր Զորլուի մէջ հաստատուած բոլոր հիւանդանոցներուն, եւ միշտ ճակատ կը մեկնէր, հիւանդ եւ վիրաւոր զինուորներ փոխադրելու համար Զորլու: Վաթսունի մօտ լուրջ, բարեձոյլ անձ մըն էր եւ ազգականիս մտերիմ բարեկամը դարձած, այնպէս որ միշտ հանդիպում կ'ունենայի իրեն հետ, նոյն տան մէջ:

Կէս օրէ անմիջապէս ետք, Օպրենովիչ գլուխս անցուց հարիւրապետի քասքէտ մը եւ ուսնոցներով բաժկոն մը հագցուց: Իր թիկնապահին հետ նստանք ինքնաշարժը եւ երեքս ալ խօսակցելով ճամ-

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

— ՇԵՓՈՐ —

Նախ որ Հայերը այլեւս քիչ մը նըւազ կը սարսափէին Թուրքէն, եւ յետոյ առ հասարակ մարդիկ ջղայնոտած էին: Յայտնի է թէ պատերազմը այլեւս պիտի լմննայ, եւ յայտնի է թէ որուն պարտութեամբ պիտի լմննայ: Բայց ուրեմն ինչո՞ւ չաւարտիր: Անօթի քաղքենիները ջղայնոտած էին, իսկ Արթաքի էֆէնտի այդ ընդհանուր պատճառէն զատ ուրիշ մը եւս ունէր ջղայնոտելու համար: Ներսէս — որուն օդափոխութիւնը յաջողած էին երկարաձգել տալ — չէր կըրցած ինքզինքը գտնել: Տակաւին տկարակազմ ըլլալով անկարող էր դեղարան գալու եւ այսպէսով կ'ուշանար Արթաքի էֆէնտիին մեծ փափաքին իրագործումը՝ որ էր Ազատնիի մեկնումը: «Ալ առջուան Արթաքին չեմ, կ'ըսէր, սիրտս նիհարցած է: Աս աղջկան տէրտը չեմ կրնար կոր տանիլ»: Ամէն օր Ազատնիի երեսն ի վեր կը պոռար, երբ որ անճարակութիւն մը ընէր ան կամ թէ բան մը ուշ հասկնար, թեւէն բռնելով կը ցնցէր, «Զուն մարդ պիտի մեռցնես եւ իմին արեւիս պիտի մտնաս» կ'ըսէր, ու աղջիկը կը ճամբէր վեր: Այս կռիւները անպակաս էին եւ կ'աւարտէին նոյն ձեւով: Դեղագործը քիչ վերջ սանդուխին առջեւ կ'երթար ու կը պոռար ·

— Նորէն ո՞ր ծակը մտաւ աս աղջիկը ... Արթաքին սիրտը սա՞նկ կ'ընէ ... մենք ձեզի ի՞նչպէս հասկցնենք որ վարը գո՛րծ կայ, գո՛րծ...

Իրականին մէջ Ազատնի առաջուընէ աւելի անճարակ չէր բնաւ: Իրաւ է թէ իր նշանտուքի խզման սկիզբի օրերը անհեթեթ բաներ ըրաւ, բայց շուտով վերադարձաւ իր բնականոն վիճակին: Այդ խաղաղութեան պատճառը այն է որ Աւետիս անհետացաւ Սէլամսըզի շուկայէն եւ բնաւ հաւանականութիւն չմնաց որ նախկին նշանածները զիրար տեսնեն: Մալթէփէյի աղխատլի հրդեհին մէջ շատ անճարակ դեր մը կատարած էր Գառըզիւղի հրշէջ զունդին հրամանատարը եւ զայն պաշտօնանկ ըրած էին Թուրք մամուլին յարձակումներուն պատճառաւ: Անոր տեղ նշանակուեցաւ Սիւլէյման պէյը որ Գառըզիւղ անցնելով իր հետ տարաւ նաեւ Աւետիսը, իր սիրական խոհարարը:

Օր մը Ազատնի երբ ըստ սովորութեան գացած էր իրեններուն տեսնելու, պարապը ելաւ: Ոչ մայրը տունն էր, ոչ ալ իր պզտիկ եղբայրը: Միայն իրենց դրան տակէն դուրս ելած էր ջուրի նեղ երիզ մը որ կը նեխէր: Ազատնի անցաւ Իսկուհիենց սենեակը ուր կարի մեքենաներու խլացուցիչ աղմուկը կար, նստաւ հոն բաւական ժամանակ եւ քիչ մը թելակար քակեց: Իսկուհիէն իմացաւ որ իր մայրը Յոյնի մը տունէ կանչուած էր լուացք ընելու համար եւ անտարակոյս գիշերէն առաջ պիտի չգար: Իսկ Խաչիկը մզկիթ գացած ըլլալու էր՝ ապուրի:

Ազատնի սպասեց միշտ, յուսալով որ եղբայրը գոնէ կը վերադառնայ եւ սենեակին անկիւնը պառկած նիհար տղու մը որ քրտնած էր, ճերմակեղէնները փոխեց, դեղը տուաւ ու նայեցաւ: Հիւանդ տղայ մըն էր եւ շատ նիհար: «Քիչ մը հանգչեցա՞ր» հարցուց Ազատնի: Մանչուկը ըսաւ նողկանքով, ձեռքը դէպի մեքենաները նետելով .. «աս ինչ փաթըռտը է, Ալլահըմ»: Դեգերեցաւ Ազատնի մզկիթին շուրջ: Անօթիներու այդ խառնիճաղանճը որ յուսահատական պոչ մըն էր կազմած մզկիթին առջեւ, կը նեխէր արեւին տակ: Գոյնզգոյն չարշաֆներ կային, եւ երկու գլրոց լեցնելու չափ մանուկներ: Ազատնի ի զուր փնտռեց Խաչիկը եւ եկաւ պահ մը երբ ինկաւ կատարեալ թմրութեան մը մէջ ու ինքզինքն ալ մոռցաւ:

Իր մէկ խոպոպը երկարօրէն պլորեց ականջին շուրջ եւ ինքզինքն ալ մոռցաւ: Նստած էր սուրբերու անկիւն մը, մզկիթին ցած պատուհաններէն մէկուն մէջ, Թրքուհիներու քով: Հոն է որ Խաչիկ գտաւ իր քոյրը եւ ճչաց ուրախութեամբ: Երկու ընկերներու հետ տեղաւորուեցաւ Ազատնիին շուրջ եւ մէջտեղը դրին ալիւմինիոմէ աման մը ուր ապուր կար: Խաչիկը գրպանէն հանեց զինուորի մեծ դգալ մը որուն կէսը պատառաքաղ էր եւ Ազատնիին տուաւ որ ան ալ ուտէ: «Իմարէթ է պապա՛մ, իմարէթ» կ'ըսէր խնդալով: Ազատնին ալ խնդաց, բայց վերջը երբոր դեղարան կը վերադառնար, ճամբան կորսնցուց: Քիչ մը տեղ վազեց, վախցաւ Թրքական թաղէն, «խելքս գլուխս չէ» ըսաւ եւ սիրտը սկսաւ տրոփել: Եւ երբոր հեռուէն, շատ հեռուէն նշմարեց Ս. Կարապետի մէկ զանգակատունը, այլեւս ուժը չունեցաւ յառաջանալու, այնքան յոգնած էր: Եւ կեցած տեղը մնաց եւ զգաց որ պիտի լայ: Եւ թերեւս լար, եթէ երբեք նոյն պահուն չնշմարէր հրշէջ զինուոր մը: Սեւամորթ հրշէջ զինուոր մըն էր: «Աւետի՛ս» ըսաւ Ազատնի սրտակեղեք հառաչով մը ու փախաւ:

Դեղագործ Արթաքի էֆէնտի գիշեր մը արթնցաւ եւ սարսափեցաւ: Արթնցաւ եւ անմիջապէս հասկցաւ որ տունը գող կայ: Ամառ գիշեր մըն էր, խաղաղ, անլուսին եւ շատ յառաջացած գիշեր մըն էր: Արթաքի էֆէնտի որոշ կերպով լսեց վարկոտ ոտնաձայնը որ կը մօտենար:

(15 Շար.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

...բայ ինկանք դէպի Զաթալճա, ուր հա...անք երեկոյ չեղած: Երրորդ ճակատին ...մէջ անցած էինք: Օպրենովիչ մեզ ա...ամենորդեց խոշոր վրան մը՝ սպաներու ...յատուկ: Առաջին ճակատին վրայ կռիւը ...բուան կերպով կը շարունակուէր, ռումբերու, շրափնէլներու եւ գնդակներու ...գոռում-գոչումները ահարկու էին: Սոխպուեցանք գիշերել վրանին տակ, ուր հանդիպեցայ Սոֆիացի հայ սպայի մը, Գույումճեանի: Բոլոր սպաները համոզուած էին թէ ես Թղթակցի հանդամանք ունէի: Եռուզեռը ցոյց կուտար կռիւին սաստկութիւնը:

Կէս քուն կէս արթուն՝ լուսցուցի: Արշալոյսին, զիկ զակ ճամբաներով եւ բլուրներու տակէն ինքնաշարժով դիմեցինք դէպի երկրորդ ամրացեալ գիծերը, ուրկէ հետիոտն հասանք առաջին սաղմակատին անմիջական շրջանակը: Խրամներու մէջ ամրացած զինուորներ, իրենց անմիջական մօտը բերուած տաք թէյը եւ խողի ճարպը հապճեպով կը ճաշակէին՝ զէնքերը գրկած: Ամրոցներու մէջ զետեղուած հրետանիներու շուրջ նոյն պատկերը: Նոյն պատկերը այդ բոլէններուն ամբողջ ճակատին վրայ:

Տակաւին բլուրներու վրայ, ձորերու մէջ դիրք բռնող հետեւակները, ինչպէս հեծեալները իրենց նախաճաշը հլրացուցած, Թշնամի դիրքերէն զատալ սկսան Թնդանօթները: Փողերը հնչեցին ամբողջ ճակատին վրայ, զինուորները ըշտապեցին մտնել իրենց խրամները, անծայր եւ անվերջանալի խրամներ ամէն ուղղութեամբ: Ցանկարծ երեւցաւ զօրավարը, սպաներու շարան մը, որոնք շրջագայելով զօրքերու եւ խրամներու միջեւ, քաջալերական յորդոր կը կարդային՝ անվեհերօրէն խոյանալու Թշնամոյն դէմ, խորտակելու համար անոնց ընդդիմութիւնը:

Ցանկարծ երեւցաւ անոնց մէջ հերարձակ օրիորդ մը, ձիուն վրայ նստած, կռնակը հրացան, իսկ աջ ձեռքին մէջ սուր: Հազարաւոր բերաններ միահաղոյն աղաղակեցին երիցս «Հուրրա՛, հուրրա՛ հուրրա՛, կոսպոժիցա, վոյնիցա»: Այս աղջիկը, որ ետքը Զորլուի մէջ ալ երեւցաւ, համարձակ շեշտերով ճառ մը խօսեցաւ, հրահրելով զինուորներուն հայրենասիրութիւնը:

Մինչ արդէն Թնդանօթներուն եւ գնդացիրներուն խլացուցիչ աղմուկը լեռ ու ձոր բռնած էր եւ ընդհարումը կատաղօրէն սկսած, պուլկար զինուորական նուագախումբը կը հնչեցնէր ազգային քայլերգը, «Շումի Մարիցա» օ՛ գըրվավենա»: Օպրենովիչի դիտակը աչքերուս դրած՝ չորս կողմս կը դիտէի, տեսնելու համար խելայեղ մարտնչողները բլուրներու վրայ: Գոռում-գոչումը այնքան սաստիկ էր, որ բարձրախօսով իսկ տրուած հրամանները շատ անգամ անլսելի կը մնային: Մեր գտնուած այս շրջանին մէջ կռուողներու Թիւը 40-50 հազարի կը հասնէր: Թուրքերը բարձր դիրք մը գրաւած էին, Պուլկարները ամեհի գրոհով մը փորձեցին վերագրաւել զայն: Լսելի էր սա հրամանը. «Փոփէթ Նանոշ», հինգը մէկ սուին: Պատկերը զարհուրելի էր: Տեսայ բլուրին վրայ կռուողներու բազմութիւն մը, պուլկար զինուորներ, սուինները հրացաններուն անցուցած եւ երկու ձեռքով, Թուրք զօրքերուն գլխուն կ'իջեցնէին՝ հարուած հարուածի վրայ:

Այդ միջոցին Թեւէս մէկը քաշեց: Օպրենովիչն էր: Դիտակը ձեռքէս գրեթէ յափշտակեց եւ հրամայեց անմիջապէս հետեւիլ իրեն:

Շտապեցի մխանալ, անցանք այնպիսի զիկ-զակ տեղերէ, ուր ամէն կողմէ գնդակներու տարափը կը հասնէր: Սարսափելի վախ մը պատեց զիս, գրեթէ ինքզինքէս ելած, ձեռքս կուրծքիս, կ'աճապարէի հասնիլ Օպրենովիչի, որ իր խոշոր քայլերով կը յառաջանար առանց ետին նայելու:

Վերջապէս հասանք երկրորդ ճակատը, որ հանդարտ եւ ապահով շրջանն էր: Օպրենովիչ զիս կեցուց, որ հանգստանամ: Ինք գնաց հրամանատարութեան վրանը, տեսնելու համար վիրաւորներու փոխադրութեան գործը: Մէկ ժամ ետք վերադարձաւ եւ շարունակեցինք մեր ճամբան ու մտանք այն վայրը, ուր կը բերուէին մեռեալներն ու ծանր վիրաւորները: Հարիւրաւոր մեռեալներու դիակներ գտանք հոն: Վիրաւորներու սրտաճմլիկ հոնդիւններուն, «ամա՛ն մայքա» աղաղակներուն չկրցանք տոկալ, սկսանք արտասուել եւ անիծել պատերազմը: (Այս տեսածներս հաշտութենէն ետքը Պոլսոյ մէջ հրատարակութեան տուի՝ «Դիակներու մէջէն» վերնագրով 30 էջնոց գրքոյկով մը):

Այնքան ազդուած էի պատերազմի այս մարդայօշոշ տեսարաններէն, որ երբ Զորլու վերադարձայ, ամիսի մը չափ անկողին մնացի: Մինչեւ այսօր կը վերյիշեմ այդ սարսափելի տեսարանները: Պ. Պարսամեան ալ գրի առաւ իր յուշերը, «Արիւնի Տօնը» վերտառութեամբ, որ հրատարակուեցաւ նոյնպէս Պոլսոյ մէջ:

Վերսկսուած պատերազմը հազարաւոր կեանքեր խլեց երկուստեք: 1913 Մարտի սկիզբը, սերպ 7րդ փոլքը իր հեռարձակ Թնդանօթներով Էտիրնէի առջեւ Պուլկարներուն օգնութեան հասաւ եւ շնորհիւ այդ Թնդանօթներուն, որոնց նմանը չունէին Պուլկարները, քաղաքին «Արնաւուտ Թէփէսի» կոչուած ամրոցը քանդուեցաւ եւ պուլկար բանակը ներս խուժեց: Շաքիր փաշա Մարտ 13ին վերջապէս անձնատուր եղաւ: Գերիները եւ Շաքիր փաշա փոխադրուեցան Պուլկարիա: Ժողովուրդը փրկուեցաւ ահեղի տառապանքէ եւ անսուաղութենէ: Ֆիլիպէի Հայերը ամբողջ վակոն մը սննդեղէն հասցուցին Էտիրնէի Հայոց համար, զովելի հոգածութեամբ անկումէն անմիջապէս ետք Էտիրնէ փութացած էին Ֆերտինանտ ցարը, ընդհ. հրամանատար Սաւոֆ, նախարարներ, եւն.: Սուլթան Սէլիմ եւ Էչրէֆիյէ մզկիթներուն վրայ բարձրացուած էր քսան մեթր երկարութեամբ պուլկար եռագոյնը: Այլեւս երկաթուղիի ամբողջ գիծը անցած էր Պուլկարներուն ձեռքը մինչեւ Քիւչիւք Չէքմէճէ:

Լ. ՃԵՐԱՀԵԱՆ

(6 Շար.)

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

Ծանօթ է, որ Հունգարիոյ Թրանսիլվանիա նահանգին մէջ բարգաւաճ պատկեր մը կը ներկայացնէր հայ գաղութը, որ իր դիմագիծը պահեց մինչեւ երկրորդ համաշխարհային պատերազմ: Գաղութին կեդրոնը եղած է Կեռլա քաղաքը, որ կը վայելէր քաղաքային ինքնավարութիւն մը: Հոս կեդրոնացած էր հունգարահայերուն մշակութային եւ մտաւոր կեանքը, կային դպրոցներ, որբանոցներ, գրադարաններ, իսկ յետագային նաեւ Թանգարաններ:

1878էն մինչեւ 1907 Կեռլայի մէջ լոյս կը տեսնէ հունգարերէն լեզուով «Արմենիա» ամսաթերթը, հայ մշակոյթի մեծ ջատագով Քրիստափոր Սոնգոթիանի խմբագրութեամբ: Ամսաթերթին էջերուն մէջ զետեղուած յօդուածներով եւ Թարգմանական նմոյշներով հունգարահայերուն պարբերաբար կը ներկայացնէին հայ գրականութեան եւ արուեստին աչքի զարնող մշակները: Այս ձեւով ընթերցողները հաղորդակից կը դառնային հայ գրականութեան եւ մշակոյթին: Ի դէպ «Արմենիան» կը կարդային նաեւ հունգարացի գրասէրները:

1889ին այս ամսաթերթին մէջ լոյս կը տեսնէ «Սայաթ-Նովայի ժողովրդական երգերուն մասին» խորագրուած յօդուած մը, ուր կը շեշտուէր աշուղին գործերուն ժողովրդական նկարագիրը: 1891ին նոյն ամսաթերթին մէջ Յակոբ Զիլինկիրեան գրեց ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը՝ «Աշուղ Սայաթ-Նովա» խորագրով: Հեղինակը կը նկարագրէ աշուղին կեանքը, կը ներկայացնէ գործը եւ անոր արժէքը: Գրաւիչ լեզուով գրըուած այդ լուրջ յօդուածը մեծ չափով նպաստեց Հունգարիոյ մէջ Սայաթ-Նովայի գործերուն ժողովրդականացման:

1901ին «Արմենիայի» մէջ կը տպագրուի աշուղին «Արի ինձ ականջ կալ»..-ըգին հունգարերէն Թարգմանութիւնը, որ կատարած է Գերգէյ Շիմայի: Թարգմանողը մեծ վաստակ ունի հայ գրական գործեր հունգարերէնի Թարգմանելու աշխատանքներուն մէջ:

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմին ժամանակ Փեշտայի մօտերը լոյս տեսաւ Ե. Յովհաննիսեանի կազմած յատկանշական մէկ հաւաքածոն՝ «Նմոյշներ հայ գրականութենէն, մաս Ա., քնարերգութիւններ»: Իր տեսակին մէջ այդ առաջին ձեռնարկը կը հանդիսանայ հայ բանաստեղծութեան եւ արձակին նուիրուած հունգարերէն համառօտ ծաղկաքաղը: Այս գործին երկրորդ հատորը լոյս չի տեսներ: Առաջինին մէջ ներկայացուած էին Սայաթ-Նովայի կարգ մը երգերը:

Այսօր եւս, մեծ հետաքրքրութիւն կայ Հունգարիոյ մէջ, Սայաթ-Նովայի արուեստին նկատմամբ:

ՓԱԼ ՍԱԼՄԱՇԻ

ՄԱՐՄՆԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Սով. Հայաստան»ի Հոկտեմբեր վեցի թիւին մէջ երկու յօդուածագիրներ երկարօրէն կը խօսին Հայաստանի մարմնակրթութեան մասին, որ հեռու է նախանձելի ըլլալէ:

Ատենէ մը ի վեր, Հայաստանի մարզիկները եւ մարմնակրթական խումբերը իրերայաջորդ ձախողութիւններ կ'արձանագրեն համամիութենական (Խորհ. Միութեան բոլոր երկիրներու) մրցումներուն մէջ: Մինչեւ իսկ ետ մնալով Հայաստանի նախկին մրցանիշներէն:

Խորհրդային բոլոր երկիրներու մասնակցութեամբ տեղի ունեցած ոլիմպիական խաղերու ընթացքին հայ մարզիկները համեմատաբար յաջող դուրս եկան սուսերամարտի, դասական ձեւի ըմբշամարտի, ջրացատկի (փլօնժոն), ժամանակից հնգամարտի եւ հրաձգութեան մէջ: Յատկապէս աչքի զարկին պատանի մարզիկները: Հայաստանի հաւաքական խումբին արձանագրած 239 կէտերէն 81ը արձանագրուեցաւ իրենց շնորհիւ: Վ. Կիզոյեան երիտասարդներուն մէջ սահմանեց ծանրութիւն բարձրացնելու համաշխարհային մրցանիշը: Հայաստանի մարզիկներու խումբը շահած է 2 ոսկէ, երեք արծաթէ եւ հինգ անագապղնձէ նշաններ, արժանացան 17 վկայագիրերու:

Այսուհանդերձ, Հայաստանի խումբը դասաւորութեան կարգով խիստ նահանջ մը արձանագրեց Խորհ. Միութեան Ա. եւ Բ. ոլիմպիականներու տեղերուն համեմատութեամբ: Այսպէս, Առաջին ոլիմպիականին Հայաստան գրաւած էր 9րդ տեղը, երկրորդին՝ 10րդ, իսկ այս անգամ՝ 13րդ տեղը: Ոլիմպիականի մասնակցող ազգային խումբերէն Հայաստանի խումբը միակն է, որ դասաւորումի կարգին մէջ ետ զացած է երեք կէտով:

1959ի երկրորդ ոլիմպիականին, Հայաստան շահած է խմբական չորս մրցանակ, մինչ այս տարի՝ մէկ հատ, այն ալ վեցերորդ տեղը (սուսերամարտի մէջ): Թեթեւ մարզական խաղերու մէջ, Հայաստան գրաւեց նախավերջին տեղը: Նախավերջին տեղը գրաւեցին նաեւ լողորդներու, թիաւարողներու խումբերը, իսկ ձիավարները՝ 17րդ եւ վերջին տեղը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ - ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Ժ.

Երբ մէկը, որ մեղադրելի անցեալ մը ունեցած է, մէկէնիմէկ զգայ թէ խորունկ, անկեղծ եւ անդիմադրելի սիրոյ մը բռնուած է, որուն երբեք ինքզինքը կարող չէր կարծած եւ երբ այդ սէրը կը խոստովանի, սիրուած մարդը որքան կ'իշխէ անոր վրայ, որքան զօրաւոր կը զգայ ինքզինքը, որովհետեւ անօգուտ իրաւունքն ունի անոր ըսելու. «Սիրոյ համար աւելի բան չէք ըներ քան ինչ որ ըրած էք դրամի համար»:

Այն ատեն այդ կիները չեն գիտեր թէ ինչպէս ապացուցանեն իրենց սէրը: Առակը կը պատմէ թէ՝ տղայ մը, որ դաշտին մէջ աշխատողները անհանգիստ ընելու համար երկար ատեն զբօսնած էր «Օգնութիւն» պոռալով, օրին մէկը արջի մը կողմէ լափուեցաւ, որովհետեւ անոնք, զորս յաճախ խաբած էր, կարծեցին թէ այս անգամ ալ կը խաբէ զիրենք: Այսպէս է նաեւ այդ դժբախտ աղջիկներուն համար երբ լրջօրէն սիրեն: Այնչափ անգամ սուտ խօսած են որ այլեւս ոչ ոք կ'ուզէ հաւատալ անոնց խօսքին, եւ անոնք խղճի խայթերու մէջ զոհ կ'ըլլան իրենց սիրոյն:

Ասոր հետեւանքն են ահա այն մեծ անձկութիւնները, այն խստակրօն մեկուսացումները, որոնց օրինակը տուած են անոնցմէ ոմանք:

Բայց երբ այս փրկարար սէրը ներշնչող էրիկ մարդը վեհոգի ըլլալով կ'ընդունի անոր սէրը, անցեալը չյիշելով, երբ անձնատուր կ'ըլլայ անոր, երբ վերջապէս կը սիրէ ինչպէս ինք կը սիրուի անկէ, այն մարդը մէկ անգամէն կը սպառէ աշխարհային բոլոր յուզումներն եւ այդ սէրէն ետք իր սիրտը այլեւս կը փակուի ուրիշ ամէն սիրոյ առջեւ:

Այս խորհրդածութիւնները տուն վերադարձած ատեն չէի ըներ: Անոնք ինծի պատահելիքին նախազգացումը պիտի ըլլային ու Մարկրիթի համար ունեցած սիրոյս հակառակ, այդպիսի հետեւութիւններ չէի ընդնշմարեր: Այսօր կ'ընեմ այս խորհրդածութիւնները. Ամէն բան անդառնալիօրէն վերջացած ըլլալով, անոնք բնականաբար հետեւութիւնն են պատահածին:

Բայց դառնանք այս կապակցութեան առաջին օրուան: Երբ տուն դարձայ, խօլ զուարթութիւն մը ունէի: Խորհելով թէ երեւակայութեանս կողմէ Մարկրիթի ու իմ միջեւ կանգնուած պատնէշները անհետացած էին, թէ այդ աղջիկը իմս էր, թէ անոր մտածումին մէջ քիչ մը տեղ գրաւած էի, թէ յարկաբաժնին բանալիքը գրպանս էր եւ իրաւունք ունէի զայն գործածելու, գոհ էի կեանքէն, կը հպարտանայի ինձմով ու կը սիրէի Աստուած, որ այս սէրը պարգեւեց ինծի:

Օր մը երիտասարդ մը կ'անցնի փողոցէն, կնոջ մը կ'ընդհարի, անոր կը նայի, կը դառնայ ու ճամբան կը շարունակէ: Չի ճանչնար այդ կինը, որուն հաճոյքներուն, վիշտերուն եւ սէրերուն մէջ բաժին չունի ինք: Այս երիտասարդը գոյութիւն չունի կնոջ համար, ու թերեւս եթէ խօսէր անոր հետ, կինը պիտի ծաղրէր զայն, ինչպէս Մարկրիթ ըրած էր ինծի: Շաբաթներ, ամիսներ, տարիներ կ'անցնին, եւ յանկարծ, երբ իւրաքանչիւրը իր ճակատագրին հետեւած է տարբեր ուղղութեամբ, դիպուածը իրարու դէմ կը հանէ զանոնք: Այդ կինը այն մարդուն սիրուհին կ'ըլլայ եւ կը սիրէ զայն: Ի՞նչպէս, ինչո՞ւ անոնց երկուքին կեանքը այլեւս մէկ կեանք կը կազմէ: Հազիւ թէ մտերմութիւնը կը սկսի, անոնց անանկ կ'երեւայ թէ այդ մտերմութիւնը միշտ գոյութիւն ունեցած է եւ անցեալը բոլորովին կը ջնջուի երկու սիրողներուն յիշողութենէն: Խոստովանինք թէ հետաքրքրական է ասիկա:

Գալով ինծի, այլեւս չէի յիշեր թէ ինչպէս ապրեր էի առջի օրէն առաջ: Բովանդակ էութիւնս ուրախութեամբ կը զեղուր այն առաջին գիշերը փոխանակուած խօսքերը յիշելով: Կամ այն է որ Մարկրիթ խաբելու մէջ վարպետ էր կամ իմ մասիս կը զգար այն յանկարծական սէրերէն մէկը, որոնք առաջին համբոյրին կը յայտնուին եւ որոնք սակայն երբեմն կը մեռնին ինչպէս որ ծնած են:

Քանի կը մտածէի, այնքան կ'ըսէի ինքնիրենս թէ Մարկրիթ պատճառ մը չունէր կեղծելու սէր մը եթէ զգացած չէր զայն: Կ'ըսէի նաեւ թէ կիները սիրելու երկու եղանակ ունին, որոնք կրնան իրարմէ ծնունդ առած ըլլալ: Անոնք կը սիրեն սրտով կամ զգայարանքով: Շատ անգամ կին մը սիրող մը կը բռնէ իր զգայարանքներուն կամքին հնազանդելու համար միայն եւ անակնկալ կերպով կը սորվի աննիւթական սիրոյ գաղտնիքը, ու այլեւս սրտովը միայն կ'ապրի:

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Տէր եւ Տիկին Արամ Պայրամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Պայրամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պայրամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պայրամեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յ. Պայրամեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սերժ Կիւթնէրեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԲՈՒԼԱՆԹԻ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆԻ
(Ծնեալ Բեքրոն Քէշիշեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 28ին: 83 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Հոկտ. 31), ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 Րիւ Ժան Կուժօն:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

(Հ. Յ. Դ. Օրուան առթիւ)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, իր շրջանին ողբացեալ ընկերներուն յիշատակին:

Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհ. Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապուճեան, Դագէս Զապունեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Աբգարեան, Աւագ Պաղտասարեան, Հըմայեակ Ուզունեան, Վաղարշակ Ուրքարթեան, Տոքթ. Յովհ. Քիւթիւկեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թէնէքէճեան, Ահարոն Աբրահամեան, Աշոտ Նշանեան, Յովհ. Էդիշէեան, Գրիգոր Գոստիկեան, Բարթող Փափազեան, Շաւարշ Տէր–Պարսամեան (Նոր Սերնդական):

Պատարագէն վերջ ծաղկեպսակներու զետեղում ընկերներուն եւ բարեկամներու շիրիմներուն վրայ: Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ինչպէս նախորդ տարիները, այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի կ՚ունենայ հոգեհանգստեան պատարագ եւ պաշտօն Աղքատախնամի Մոնմորանսիի եւ Անտիյլի Հանգստեան տուներուն մէջ վախճանած պատսպարեալներու հոգւոյն համար:

Կը հրաւիրուին ննջեցեալներու պարագաները եւ բարեպաշտ հասարակութիւնը:

×

Այրի Տիկին Թագուհի Տէօքմէճեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Պագրճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ իրենց քրոջ եւ անոր ամուսնոյն ՄԱՔՐՈՒՀԻ (ծնեալ Պագրճեան) եւ ԱՐՄԵՆԱԿ ԽՐԻՄԵԱՆԻ յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ – Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնս իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Թաղականութեան անդամներէն Գառնիկ Ազարեանի եւ Պ. Արամ Շտոյեանի իրենց սիրեցեալ մօր եւ զոքանչ մօր Այրի Տիկին Սրբուհի Ազարեանի (ծնեալ Մանանեան) մահուան առթիւ:

ԳԵՐԵԶՄԱՆՕՐՀՆԷՔ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ տեղւոյս հոգեւոր հովիւը կը կատարէ գերեզմանօրհնէք ամբողջ օրը, Տէսինի գերեզմանատան մէջ:

Կիրակի, 3 Նոյեմբեր Ամենայն Սրբոց տօնի առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց համար: Պատարագի երգեցողութիւն տեղւոյս երգչախումբին կողմէ:

Կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 5 Քիւսէի եւ ժամը 5էն 6 Ժիլէի գերեզմանատանց մէջ գերեզմանօրհնէք Տէսինի հոգեւոր հովիւին կողմէ:

ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

ԻՍԻ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Խանասոր խումբը այց մը կազմակերպած է իր տարաբախտ ընկերներէն՝

ՊԵՏՐՈՍ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

շիրիմին: Հաւաքուիլ այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10ին, Խրիմեան դպրոցը:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն:
Դասախօս՝ Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ առաւօտ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Ս. պատարագ Ռիւ Ժէյ (Կրընոպլը), սկզբնաւորութիւն երգեցողութեանց ժամը 8·30: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տէր Թորգոմ Քհնյ. Փօսթէքճեան: Հոգեհանգստեան պաշտօն համայն հայ ննջեցելոց:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ յառաջիկայ Նոյեմբեր 24ի Կիրակի օրը կը կազմակերպէ գրական – գեղարուեստական ցերեկոյթ մը, նուիրուած աշուղ Սայաթ – Նովայի մահուան 250ամեակին, որ տեղի պիտի ունենայ Ազգային Տան Թատերասրահին մէջ:

Բանախօսութիւններ, արտասանութիւններ եւ երաժշտական ունկնդրութիւն՝ Մեծ Երգիչին ստեղծագործութիւններէն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

GALERIE FRAMOND

3, Rue des Saints-Pères
PARIS (VI[e])

ZAVARO
PEINTURES D'ISTANBUL

Heures d'ouvertures : 10 h. à 12,30
14 h. à 19

Métro : Palais-Royal ou
Saint-Germain des Près

Հ. Բ. Ը. Մ. Ի

Մարսէյլի Տիկնանց Յանձնախումբի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՄԷՋ

Նոյեմբերին 30ին:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ հայ ծնողներուն, որ արդէն վերսկսած են հայերէնի դասընթացքները, բոլորովին նոր մեթոտներով ուսուցչութեամբ Պ. Յ. Արթինեանի, ամէն Հինգշաբթի ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան: Կը խնդրուի հայ ծնողքներէն որ անտարբեր չգտնուին այս կոչին եւ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, ինչ տարիքի ալ պատկանին:

Ամէն հայ ծնողքի գերագոյն պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ պատուախնդրութեամբ պաշտպանել մայրենի ոսկեղենիկ լեզուն, զայն սորվեցնելով իրենց զաւակներուն:

×

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Փարիզի Եկեղեցւոյ կիրակնօրեայ դասընթացքները սկսած ըլլալով կը խնդրէ որ ծնողները առաջնորդեն իրենց զաւակները 10էն 12:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին Սերքլը Քաթոլիքի մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. Ս. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Մենրգ.— Տիկին Կարապետեան (Տէսինէն), կը նուագեն Նոր Սերնդականներ Պ. Հ. Էգսուսեան (կիթառ) եւ ընկ. Յ. Պէրպէրեան (ջութակ) Լիոնէն: Իսկ Տէսինի Նոր Սերունդի պարախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ հայկական պարերով, մոգական լապտերի վրայ կը ցուցադրուի յեղափոխական նկարներ՝ Ընկ. Յարութիւնեանի կողմէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի տարեկան մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի եկեղեցիին ողբացեալ նախկին վաստակաւոր դպրապետ՝

ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ

յիշատակին, իր մահուան 8րդ տարելիցին առիթով, ինչպէս նաեւ իր ընտանեկից Քիրազեան գերդաստանի ննջեցեալներուն յիշատակին, ներկայութեամբ ընտանեկան պարագաներու:

× Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբ. Յարութիւն Պեզոյեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ղուկասեանէ տասը ֆրանք: Այրի Տիկին Պեզոյեան Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին նուիրած է երեսուն ֆր.:

Իսկ ողբ. Ալպեռ Գազանճեանի յուղարկաւորութեան առիթով ստացած է 20 ֆրանք Տիկին Լօժէնի Սափրըղեանէ: Պ. Մարգար Ծերուկեան՝ Սեբաստիոյ Մուրատ Միութեան նուիրած է 20 ֆրանք: (Աւանդ գումարները ստանալ եկեղեցիի քարտուղարութենէն):

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	ֆր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Ջրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ:
Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Համազասպ խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Հայաստան եւ Իշխան խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 18էն 20:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի երեք դասընթացքները կը վերսկսին Նոյեմբեր 5էն սկսեալ — Երեքշաբթի իրիկունը փօնթէվէք — Նոյեմբեր վեցին իրիկունը փասքալի թաղը, ընկերուհի Եղ. Այանեանի խանութին մէջ.— իսկ Հինգշաբթի օրը՝ կէսօրէն ետքը ժամը 1·30ին Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ: Ուսուցիչ՝ Պ. Կ. Տէրմոյեան:

Յարգելի ծնողքներուն կը մնայ իրենց զաւակները փութով արձանագրել տալ այս դասընթացքներուն եւ հսկել որ անոնք հետեւին կանոնաւոր կերպով:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունուար 26ին

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9[e])